
ACCADEMIA DI MEDICINA
DI
TORINO

GALLIE NUS
HIPO CRATES
Delamonce invenit
F A Aveline Sculp.

HISTORIA MORBORUM

QUI ANNIS

MDCXCIX. MDCC. MDCCI. MDCCII.

VRATISLAVIÆ

GRASSATI SUNT,

A COLLEG. ACAD. LEOPOLD. NAT. CUR. VRATISLAVIENS. IN LUCEM EDITA.

Opus variis Casibus & Cautelis Practicis, Judiciis item de Remediis, & vera Curandi ratione instructum.

ACCEDIT APPENDICIS LOCO

I. TRACTATUS DE EXPERIENTIA,

In quo natura Experientiæ describitur, & quam caute comparanda ea sit, explicatur.

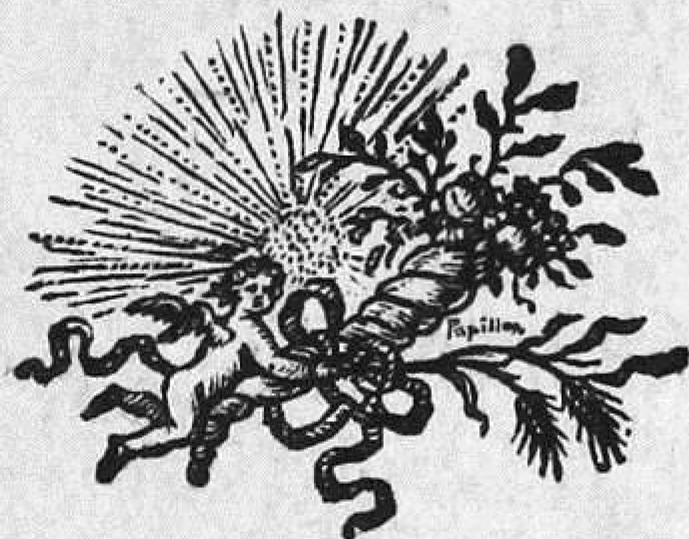
II. OBSERVATIONES PRACTICÆ DE HYDROPE PECTORIS,

A CCLL. Acad. Leopold. Nat. Cur. Vratisl. editæ.

PRÆFATUS EST

ALBERTUS HALLER,

M. Phil. D. M. Anat. Bot. P. P. O. Archiater & Conf. Aul. Reg. M. Brit. Soc. Reg. Londin. & Upsal. Sod. & Reipubl. Bernensis Ducentumvir.

LAUSANNÆ & GENEVÆ,

Sumptibus MARCI-MICHAELIS BOUSQUET & Sociorum.

MDCCXLVI.

LECTORI &c.

ALBERTUS HALLER.

QUANDO Morborum Vratiſlavienſium hiſtoriam edendam ſibi ſumſit *Bouſquetus*, me in primis, qua eſt humanitate, ſelegit, cujus Præfationem novæ editioni utilis libri præfigeret. Neque ego detrectare laborem potui, qui Bernenſis civis eſſem ejuſque Reipublicæ adſcriptus Senatui, quæ *Bouſqueti* induſtriam Academiæ ſuæ Lauſannenſi decori & emolumento fore olim ſperavit, eamque ſpem luculentis teſtimoniis demonſtravit, & reſpondentem ſuæ opinioni, atque a decem fere retro annis non ſine publico commodo in optimis Scriptoribus edendis occupatum experta eſt. Sed breves meæ horæ ſunt, debitumque aliis operibus otium ita arctum eſt, ut in hanc Præfationem tempus multum impendere, aut aliquam partem artis noſtræ minutius tradere minime mihi liceat.

Sufficere adeo credidi, si aliqua adferrem, ex quibus constaret, utilem & egregium librum esse, quem *Bousquetus* ederet.

Auctores habuit Naturæ Curiosos omnes, MAXIMILIANUM PREUSSIUM, MICHAELEM PAULI, GODOFREDUM KLAUNIG, SAMUELEM GRASSIUM, CAROLUM OEHMB, sed in primis CHRISTIANUM de HELWICH, cujus etiam calamo societas usa est (*a*). Clinici omnes, magnam sibi in elegantissima & opulenta, & satis populosa urbe auctoritatem conciliarunt merendo. VRATISLAVIÆ enim fasti emortuales eumdem fere numerum mortuorum habent, quem Edimburgenses (*b*).

STAHLIANA quidem principia (*c*) tenuerunt omnes, & plurimum animæ in motubus vitalibus dirigendis tribuerunt. Verum, etsi nondum hoc mentis imperium adgnoscere possim, ob rationes alibi fuse exhibitas (*d*), minime tamen dissimulo, nihil aliqua theoretica præjudicia impedire, quin in practicis experimentis utilis, & eximia STAHLIANORUM industria esse possit. Imo vero animus horum virorum alienior ab elegantiis sermonis, Litterarum, Botanices, Anatomes (*e*), contractis ad angustiores limites ingenii viribus, eadem ratione acutius potest in practicis vidisse, qua vulgo solent, qui in unico objecto sibi placent, in eo excellere. Deinde Stahliani, ab ipso suo PRÆCEPTORE fere ita instituti sunt, ut in morbis non plurimum medico agendum esse persuasi, naturæ pleraque relinquant (*f*). Sed

(*a*) Præf. ad Morb. ann. 1702.

(*b*) Vratislavienses an. 1700. mortuos sepelierunt 1394. Edimburgenses vero an. 1734. habent funera 1149. *Vol. IV. pag.* 29.

(*c*) Hinc hæmorrhagiarum per ætates mutatus locus, 1699. *pag.* 28. corticis condemnatio, 1699. *p.* 31. *sq.* podagra a plethora deducta, 1699. *p.* 121. &c.

(*d*) Comm. ad Instit. BOERH. *n.* DCIX.

(*e*) Nego, quod ex corporis structura & textura, partium corporis organicarum, non solum specifice, quatenus mechanicæ sunt, sed etiam generice, quatenus textæ sunt atque structæ, quidquam subsit, quod vere ad medicum pertineat, seu medico quatenus tali ulla necessitate cognitum esse debeat, seu ad scopum medendi, restituendi, reparandi &c. utilitatem eximiam adferat &c. STAHL. ad *theor. med. proleg. p.* 69.

(*f*) Vide variolarum curationem 1700. *p.* 146. &c.

Sed eam HIPPOCRATIS in curando rationem fuiſſe fere ſuadent Epidemicorum libri, qui obſervati morbi accuratiſſimam hiſtoriam, medicamenta vero pauciſſima continent. Qui venæ ſectionibus, creberrime repetitis, & mochlicis vomitum moventibus medicamentis acutos morbos curant, ii certe medici ſymptomatum robur, ſeriem, naturam paſſim mutant, & alia pericula evitando inducunt forte aliqua. SYDENHAMUS ipſe, qui obſervandi auctor fuit recentioribus medicis, ſolebat in morbo novo (g) aliquot ægros fere expectatione curare, ut morbi ingenium diſceret nihil turbando. Hujuſmodi fere eſt Vratiſlavienſium noſtrorum medendi ratio, quæ juvare, & leniter monere naturam poſſit, a tramite retrahere nequeat.

Sed utile etiam inſtitutum mihi videtur, quo epidemias morborum ſcribendas ſibi ſumſerunt. Iidem Viri, quos modo laudavi, HIPPOCRATES & SYDENHAMUS, non aliis magis inclaruerunt laboribus, quam epidemiarum hiſtoriis. Morbi equidem in univerſum videntur generis ſui tenaces eſſe, & fere eadem conſtantia characteres intimos conſervare, qua plantæ ſpecierum notas per tot ſæcula retinent. Ruta, Alliumque eadem nobis ſunt, quæ THEOPHRASTO fuerunt: ſed etiam Pleuritis procul dubio, & tertiana nobis eadem eſt, quæ HIPPOCRATI. Verum in hac communi morborum perpetuitate, multum tamen diverſitatis eſſe facile intelligitur, ſi ſanorum hominum in diverſis mundi aut regionibus aut ætatibus diverſas temperies conſideraverimus: & ipſæ denique regiones genium ſuum non parum inflexerunt. Rhenus olim frequentiſſimo gelu coibat, ut Galli limitaneum flumen etiam hoſtiis exorarent, ne patiens dorſum præberet tranſituris in mitiores terras ferocibus Germaniæ populis. Omnis aberat a Germania vitium lætitia, & Alces denique, ultimi nunc fere Septemtrionis incolæ, ſaltus tunc incolebant Rheno finitimos. Exciſis inde vaſtiſſimis ſylvis promotus eſt nivium deflu-

(g) Obſervat. S. V. ad fin.

defluxus, diminuta vaporum ex terra halantium copia, & ipsum cœlum ita siccatum, atque mitigatum, ut non copiosæ solum vites, sed generosæ sint apud Germanos, omniumque frugum se ea regio patientem præbeat. Quidni vero morbi genium deflectant, si ipse denique aer, & cœlum, & anni tempestates mutantur?

Non obscurum est, quo sermo meus spectet. Si morborum minutior historia mutabilis est, si venerea lues nobis alia est, quam CARPI temporibus, si nova Ægypto incumbit pestilentia, si scorbutus nuper malis accessit mortalium, si denique, quod ubique inculcat SYDENHAMUS, eædem febres subinde aliam & aliam medendi postulant methodum, tunc certe non aliud utilius consilium est, quam epidemias, morborum nempe vitas quasi scribere, & initia & adolescentiam, & declinationem, & variam in variis annis indolem, aliamque, & ad medicationes aut obsequium aut pertinaciam, & cum cœli statu conjunctionem & sympathiam fideli, & naturæ imitatrice manu notare.

Unum, quod addam habeo. Epidemiarum scriptores, id fere clinicis præstant medicis, quod illi botanicis tribuunt, qui *floras*, ut LINNÆUS loqui amat, urbium & regionum scribunt. Sunt certæ & plantæ, & morbi, patriæ suæ tenaces. Ab omni tempore cœcitas Ægypto, ab ævo Galeni semitertiana Romanis gravis & molesta fuit. Quando adeo periti medici, ex multorum ægrorum frequentatione, statum morborum urbis suæ scripserunt, multa ipsis posteri debent, qui morbos patrios in scriptis eorum fere æque facile discunt & adgnoscunt, uti ex RUPPII flora, senensis soli plantas distinguimus.

Hæc fere, ut vocant, generalia sunt. Sed peculiaria merita scriptorum nostrorum liceat demonstrare. In compendia medica morbi, & ab iis in primis ætatis scriptoribus, pauci recipiuntur, iique fere simplices. Qui prioris ævi systematicos praxeos auctores legerunt, non possunt non sensisse, quam paucæ febres, quamque simplices, ibi recenseantur. Quotus auctor est, coætaneus VRATISLAVIENSI-

BUS

BUS nostris, qui petechialis febris (*a*), febris purpuratæ, rubræ illius (*b*) mitioris, & albæ, & hæmorrhoidum (*c*), & hecticæ (*d*) ex internis viscerum malis multipluis, hæmorrhoidum vesicæ (*e*) & oris, & febrium intermittentium mali moris (*f*) & in primis hydropis pectoris (*g*) fidas, & minutas historias, per sua signa, suos eventus, suasque curationes descripserunt?

Sed non vulgares morborum aliorum varietates in hoc opere reperio, ut botanice loquar, & eventus (*h*), aut ex recuperata valetudine manifestos, aut ex cadaverum dissectorum (*i*) mala conditione excusabiles, & symptomatum pericula.

Effectus deinde felices simplicium medicamentorum, experimento firmatos (*k*), aut vicissim nimias laudes, ab ipsa re confutatas (*l*), passim fidi recensuerunt URATISLAVIENSES.

Morbi denique rariores & observationes (*m*), ut vulgo vocant, magno numero intercurrunt.

Disser-

(*a*) 1699. init.

(*b*) 1700. p. 163. seq.

(*c*) 1700. p. 170.

(*d*) 1700. p. 188. seqq.

(*e*) 1701. p. 240. AURELIANO quidem tactas.

(*f*) 1702. p. 342. seq.

(*g*) In propria ad finem dissertatione.

(*h*) Venæ sectio in petechiis funesta, 1699. *init.* Hæmorrhagiæ funestæ in petechiis 1699. *p.* 6. &c. Castrationis funestus eventus in herniosis, 1702. *p.* 327. In fluore albo, ab adhibito balneo aluminoso ulcus uteri, 1700. *p.* 169. &c.

(*i*) In atrophico hepar friabile siccumque, 1700. *p.* 189. In alio aposito, abscessus peramplus ventriculi, *p.* 191. Scirrhus ovarii cum tuba, à frigore partium admisso, 1701. *p.* 222. Post diuturnum puris mictum & atrophiam ren sinister consumtus, ut sola tunica superesset cum vesicæ calculo, 1702. *p.* 364.

(*k*) Spiritus vitrioli utilis in vermibus, 1699. *p.* 31. Cantharides in Ophthalmia ad aurem admotæ noxiæ, in pede vero salutares, 1699. *p.* 61. & 62. Vires radicis Oreoselini apii folio majoris T. ad podagram, 1702. *p.* 307. (hæ quidem ex alio). Parietariæ efficacia in ischuria, quando in cataplasma tusa adplicatur, 1702. *p.* 352.

(*l*) Radix asari in quartana noxio effectu adhibita, 1699. *p.* 94. Nephriticorum aut lithonthripticorum immerito laudatorum inertia, 1699. *p.* 119. & 137. Alcis vis antepileptica vana, 1701. *p.* 235. Ex auro fulminante morbus cœliacus, 1702. *p.* 331.

(*m*) Hæmorrhagia penis ab hæmoptysi repercussa, & à vesicatorio capiti imposito, 1699. *p.* 58. Prolapsus enormis intestini recti, cujus interior membrana sphacelata decessit, sanatus, 1699. *p.* 104. Aneurisma per quinquaginta annos inpune gestatum, 1700. *p.* 165. Diabetes verus lacteus, 1700.

ſed inter praxeos tædia nobis nata, eo minimùm nomine placebunt, quòd nullius Medici nomen famamque lacerent, ſed intra debitos modeſtiæ cancellos ſeſe contineant. Dùm autem noſtra Obſervatorum nomina legis, cave, nos ambitioſam in his ſchedulis ſcientiæ tabulam ſuſpendere voluiſſe credas, ſed eo id fine factum eſſe interpreteris, ne hiſtoriæ laboraret & periclitaretur fides. Si lucubratiunculæ hæ non ſordent, penſum cœptum pertexemus. Tu autem, quisquis es, Lector, cum nobis benè precaberis Inclyto Senatui Populoque Vratiſlavienſi, DEUM *obteſtatus, ut ars, quæ Salutis hominum curam agit,* † *Civium Sanitatem, ſuaviſſimum illud ac pretioſiſſimum vitæ condimentum, quo nil Divitiæ poſſunt regales addere majus, præſentem caſte ſervet, dubiam ac periclitantem muniat, amiſſamque ſolerter reſtituat.*

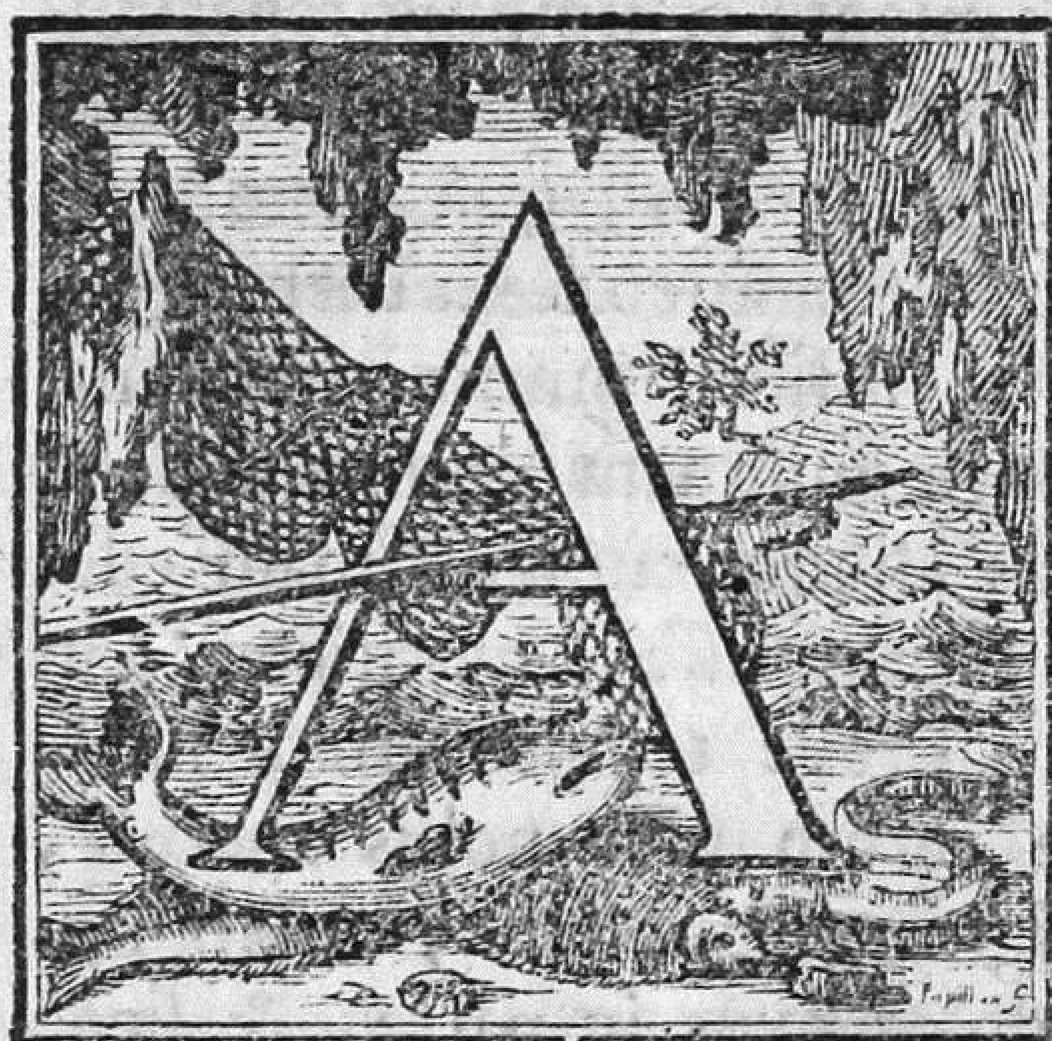
† Conf. Caſtigat. Græbn. p. 7. 8.

I. N. J.

I. N. J.

Anni nonagesimi noni Januarium (*a*) prӕterlapsi proximè seculi horridum Vratislaviensibus reddidere Nebulӕ & Venti variis vicissitudinibus, potissimum incurrente pluviâ, subinde tamen & frigore, quamvis remissiori, graves. Initium quoque imò majorem ferè partem Februarii sub eâdem cœli inconstantia transegimus, nisi quòd alterna frigoris vis majori impetu corpora nostra concuteret, & aër circa plenilunium serenus languentes animos excitaret. Eandem cœli inclementiam incunte mense Martio experti sumus; non raro tamen effundebantur ad plenilunium usque, quӕ illicò tabescebant nives, & terra pruinis horrebat. Mollior aër vergente ad finem Mense, ac sudum, tellurem fovebat. (*b*) Primus ergò hic anni quadrans, ut apparet, toto ferè decursu excessit in humidâ constitutione, uti ex accuratissimis tàm Barometricis, quam Thermometricis observationibus annotavimus. Morbi, qui in hanc tempestatem inciderunt, varii erant, cùmprimis sub Januarii principium dolores spasmodici sanguineo-cholericos & melancholico-phlegmaticos affligebant; Frequens erat arthritis, prӕdominabatur tamen pleuritis notha. Hujus initium utplurimùm erat horror levis, ut ambigeres, podagrane in assuetis, an alius morbus successurus esset. Occupabat deinde dolor vel scapulas, vel quandam pectoris regionem, sӕpè & claviculas, qui ex compres-

Constitutio aëris per tres menses.

Grassabantur morbi spasmodici

imprimis pleuritis notha.

A

(*a*) Conf. *Castigat nostrӕ Grӕbner.* p. 8. 9. (*b*) *Ibid.* p. 9. 10. 11. 12. 13. 14.

compressione externâ ingravescebat; Cum molestia ægri in partem sanam decumbebant; Pulsus mollis, qualis suevit esse inflammatis partibus carnosis, nec, ut in pleuritide verâ fit, arteriam duram, & quodammodo tensam indicabat; Urina russa sedimentum Tartareum russum objiciebat oculis. Sensus punctorii doloris in hoc affectu, ut persæpè notavit D. Helwich, non cum pulsu, sed cum respiratione coincidit. Æstus in illo morbi genere multò mitior, quàm in verâ lateris inflammatione. Corripiebantur malo illo potissimùm homines iracundiæ obnoxii, & diætæ aromaticæ & vinosæ dediti, intempestivo frigidi & humidi aëris occursu admisso. In hoc D. D. Pauli & Helwichii observationes conveniunt, exiguum fuisse, quod usu diaphoreticorum in hoc dolore obtineri potuerit, & hic quidem, cum D. Grassio lætiorem subinde & jucundiorem eventum ex adhibitis temperatioribus diureticis consecutum fuisse meminit. Multos etiam eo tempore scimus questos de dolore lumbos infestante, quem & Medici non satis exercitati, & vulgus sine accuratiore examine, cùm ureteres per illa loca ferantur, promiscuè nephriticum esse autumant. Quoniam verò in regione lumborum, quæ quinque vertebras in longitudine complectitur, post integumenta communia reperiuntur musculi, vertebræ cum suâ medullâ, nervi ab eâ exorti, præterea etiam pars mesenterii, vena cava & socia arteria, intestina item, quâ parte lumbos attingunt, vasa spermatica, renes, ureteres, ac in fœmineo sexu uterus &c. in propatulo est, quàm facilè medentibus & ægris, nisi ad omnia attendant, error obrepere possit. Torquebatur eodem tempore quisquam dolore colico, ad istum vocatus D. Helwich, cùm jam per horas aliquot cùm eo malo esset conflictatus, ægerrimè eidem persuadere potuit, non esse nephriticum, in quâ opinione æger erat, sed colicum, qui intra breve tempus etiam facilè convenientibus remediis sublatus fuit. Et sanè rerum usus nobis aperuit, parum esse in dignoscendâ nephritide fidendum signis diagnosticis, vulgò notis, qualia sunt, stupor coxæ ejusdem lateris, dolor fixus in parte, & sæpè etiam ad testiculum excurrens, difficilis urinæ excretio &c. cùm hæc symptomata non raro etiam cum aliis morbis conjungantur. Nec minus incerta sunt, quæ ab urinarum inspectione mutuamur, cujuscunque generis illa sit, sive tenuis, sive crassa, sive rubra, sive adsint arenulæ, sive desint, nisi simul sanguis excernatur. Nos, etiamsi memorata signa non insuper habeamus, nihilominus & ad vomitus, & ad vires ipsas respiciendum esse, multoties experti sumus. Nam licet & vomitus & prostratio virium dolori colico & nephritico communes sint, docet tamen experientia affatim, vomitum quidem in colico dolore, non nisi pleno stomacho, & in principio morbi adesse, in dolore vero calculi & in initio & procedente affectu, quoties dolor repetit urgere, vires item longè magis atteri per tormina colica, quæ miseros lecto affigunt, quàm per cruciatus nephriticos, in quibus non raro obambulant, imò sæpè violentè nimis corpus commovent. Motus quoque sanguinis hæmorrhoidales circa lumbos dolore tensivo se exerentes, non paucis imponunt, & cum nephriticis insultibus confunduntur. Nonnulli tùm quoque diarrhæâ afflicti auxilium

Dolor lumborum.

D. Grass-

D. Graſſii implorarunt, & ab eo, methodo continuis demulcentibus debitâ, ſine ope adſtringentium propriè ſic dictorum curati fuerunt.

Arthritis.

Arthriticorum numerus cum ingreſſu hujus anni inſigniter auctus fuit (c). Non pauci enim Vini Hungarici (cùm Hungariæ ſolum totum ferè calce vivâ ſubſtratum ſit, illa verò calx viva non tantùm corrumpit aquas, ut puteales fermè omnes ſint inſalubres; ſed & hoc incommodi affert, ut vina etiam calculum generent, & Podagricis infeſta ſint, ac arthriticos dolores arceſſant, quâ de re legendus Jac. Tollius *epiſtol. Itiner.* 5. *p.* 144.) amatores habitûs corporis turgidioris ſanguinei, qui ineunte ætate variis hæmorrhagiis obnoxii, aut artificialibus ſanguinis depletionibus aſſueti fuerant, ceſſantibus ſpontaneis illis, aut omiſſis chirurgicis evacuationibus laticis hujus, arthritici facti ſunt, ac didicerunt, tenſivos illos inter ſcapulas circa nucham ac dorſi ſpinam, lumbos, os ſacrum, coxas, de quibus non raró ejuſmodi homines conquerentes audire licet, dolores arthriticis præluſiſſe. Duæ fœminæ, quarum utraque 40 annum ſuperaverat, in arthritidem eâ tempeſtate incidebant, poſtquam menſes, qui per multos annos creberrimè negotium iis fecerant, plenè ſubſtitiſſent, & eryſipelas, quod ordinariò eas hactenus infeſtaverat, emanſiſſet. In curâ quorundam arthriticorum poſt adhibitum externe ſpiritum formicar. lumbr. ✱c. &c. dolorem oſteocopum notavit D. Helwich, qui tamen anceps adhuc hæret, an in uſum horum volatilium cauſa iſtius doloris rejicienda ſit.

Febris Petechialis.

Sub finem menſis in ſcenam prodibat febris petechialis, quæ non æquè in infantes, pueros, & ſenes, ſed in fœminas & frequentius in mares ſanguineos & ſanguineo-phlegmaticos ſæviit, ac præprimis iis gravis ac infeſta incubuit, qui vino, ſpiritu vini ſe obruerant, ac corpus cacochymicum pravâ victûs ratione contraxerant. Typus & mos febris iſtius ſequens fuit: Incipiebat cum quâdam gravedine, tuſſi, imò & faucium inflammatione & tumore, obſervante D. Graſſio, horrore leviori corpus concutiebatur, hoc ceſſante reliquo febris decurſu toto raró alius ſe obtulit, quamvis ex admiſſione auræ frigidæ ac commotione corporis aut lecti, ſtatim de ſenſu frigoris conquererentur. Aderat præceps & ſubita virium proſtratio, artubus quaſi laſſitudine fractis aut contuſis. Pulſus arteriarum exilior & imbecillior, frequens tamen & inæqualis erat. Calor, qui horrorem ſequebatur, in ſanguineis intenſior, in ſanguineo-phlegmaticis mitior cernebatur. Occupabat iſte totum corpus, maximè verò caput, unde in floridioris habitûs corporibus, cephalalgia acutior, rubor faciei, oculi ſcintillantes, (D. Preuſſius puerperam, quæ fœtum mortuum ediderat, & in hanc febrim lochiis non ritè fluentibus inciderat, curavit, huic tempore exacerbationis lux vagabunda oculis obſervari videbatur;) vigiliæ, deliria furioſa, jactatio corporis, ſitis, &c. reperiuntur; quamvis etiam in iiſdem præter anxietatem præcordialem graviorem, ſpiritum difficiliorem & quaſi ſuſpirioſum, ac vehementiorem dorſi dolorem, ſubinde animadverſæ inflammationes faucium, œſophagi, imò & ventriculi.

 Neque

(c) Conf. *Caſtigation. noſtræ Græbnerian.* p. 14.

Neque abesse inflammationem meningum cerebri, confirmat affinitas symptomatum, quæ in hac febre & morbo Hungarico, quem in principio ex genere paraphrenitidum & invalescente malo in phrenitidem mutari extra controversiam est. In sanguineo-phlegmaticis, quorum sanguis sero viscido abundat, calor multò mitior apparebat, qui & olim, ut ex Foresto, Fracastorio, Spindlero constat, hodieque adhuc non paucis imponit ægris & Medicis, à quo fallaci calore forte febris illa maligna vocari meruit, sumptâ metaphorâ ab hominibus malignis, qui aliud fronte promittunt, aliud in intimiori cordis recessu premunt, quibus utique similes sunt hæ febres, quæ calore hoc parum periculi minantur, deinde & ægrum in maximum discrimen, & non raró in mortem ipsam præcipitant. Calori respondebat sitis satis tolerabilis, & quies corporis sine manifestâ jectigatione, sed debilitas gravis, ac continua in somnum propensio, ac non consueta antea taciturnitas vim morbi evidenter prodebant, anguemque in herbâ latere indicabant. Et his quoque cardialgia, quam sub nomine doloris cordis vulgus describit, ejusque sedem ægri se digito ostendere credunt, dum scrobiculum cordis tanquam locum affectum monstrant, molesta utplurimùm fuit. Lingua modò lento, ac glutinoso succo obducta squallebat, modò fissuris asperis & scabris dehiscebat, aut retorrido calore cum vicinis faucibus arebat. Conf. Williss. *de febr. c.* 10. *p.* 121. 122. & Ephem. nostr. *Decur.* 3. *Anni* 4*ti. append. p.* 73. *&* 74. Aphthæ quoque interiora oris non raró obsidebant. In hominibus Melancholici temperamenti, quorum tamen non nimis multi hâc infirmitate detenti sunt, statim ab assumpto alimento vel medicamento flatus & hypochondriorum murmura notavimus. D. Preussius curæ suæ commissas habuit mulieres, quæ tempore exacerbationis summâ correptæ melancholiâ, amarissimis lachrymis de anxietate præcordiorum questæ. Inter illas aliqua debilitate capitis artuumque modò dextri modò sinistri lateris apoplectico-paralytica detinebatur aliàs autem paralysin linguæ tempore paroxismi patiebatur. Cholerici hoc peculiare habebant, quòd & loquacitate suâ aliorum aures obtunderent, & calore acriori tangentis manum urerent. Omnes cujuscunque complexionis, graviter nausea cibi & appetitûs dejectio infestabant. Sensim deinde æstus invalescebat, ut luculentus calor in partibus externis deprehenderetur. Exerebant se etiam dolores varii, modo pungentes, modò mordicantes. Circa quartum, septimum, imò etiam undecimum diem, in pectore, dorso, brachiis, lumbis & cruribus, maculæ rubentes puncturis pulicum similes erumpebant, aliquando etiam majores, lenticularum magnitudinem æquantes, ut videas non malè quondam à vulgo lenticulas teste Fracastor. *lib.* 2. *cap.* 6. *de contagios. morb.* vocatas esse.

Nullum verò levamen ægri ex ista eruptione senserunt, adeoque certum, exanthemata hæc symptomaticè in cute efflorescere. In numero meliorum maculæ rubræ, unde Febris hæc Gallis *purpurata* dicitur, deteriores verò citrinæ, lividæ, violaceæ, imprimis si hæmorrhagia gingivarum circa dentes incisorios superioris maxillæ enormior ex observatione D.Grassii (& D.Preussii, qui

qui ſimile exemplum funeſtum Hæmorrhagiæ effuſiſſimæ Gingivarum circa eoſdem dentes obſervavit apud mulierem quandam Icteritiam in febre petechiali cum maculis nigris & violaceis Ictero ſuperveniente) juncta fuerit; ſed peſſimæ omnium nigræ erant, præprimis aliquanto majores. Meminimus etiam vidiſſe unam magnam & latam maculam, ſimilem ferè illi, quam deſcripſit Platerus *tom.* 2. *p.* 19. Urina non uno modo comparata erat. Nonnullis tenuis & aquoſa, carens ſedimento, ab aliis intensè rubra in principio reddebatur; ſedimentum ab initio morbi raro lætum prænunciabat exitum, circa diem verò nonum, decimum quartum & vigeſimum fauſta omnia ſperare jubebat. Nec vanus fuit Fracaſtorius, dùm ſcribit, primùm mingi urinas albidas, nam & nos tales hîc vidimus. Suſpectæ quidem nobis urinæ ſtatim poſt emiſſionem turbidæ & fœtidæ, erant tamen, quibus nullum malum portenderent, licet etiam de neſcio quâ capitis inflatione ægri ſimul quererentur. (*d*) Iis, qui ſe in petechialibus, urinas ſanorum ſimiles obſervaſſe ſcribunt, fidem quidem minimè detrahendam arbitramur, in noſtrâ verò epidemicâ hâc febre, nobis ejus generis, non oblatæ fuerunt ab ægris, niſi quòd D. Pauli occurrerit diſſimile exemplum in aliquo, cui invito fæces elaberentur, & tandem ſudores cum emphoriâ ſequerentur. Alvus aliquibus aſtricta erat & hi utplurimùm intenſiore calore exæſtuabant, & præcordialibus anxietatibus obnoxii, dolore capitis immani infeſtabantur, nonnullis verò contra in fluxum concitata erat, ac excrementa copioſa ac fœtida varii coloris rejiciebantur, & in his ſymptomata mitiora erant per totum morbi curſum. (*e*) Salutaris admodum fluxus ille poſt diem ſeptimum obſervatus & accedente ſudore ſolutionem morbi promittebat. Et teſtari utique poſſumus, quòd ſiccitatem alvi noſtra hæc febris peſſimè tulerit. Vermes in hâc febri per alvum cum ſedibus aliquoties rejecti. Pejus cum iis agebatur, quos Vomitus partim humorum variorum, partim quorumvis aſſumptorum, aut etiam inanes cum nauſeâ & cardialgiâ affligebant. Peſſimum omen præbebant & funeſtum exitum portendebant, præprimis ſi & ſingultus iis ſe comitem adjungeret; fuêre tamen, qui & ex his fluctibus, citra naufragium, ſub noſtrâ directione, & divinâ benedictione ad portum perducti, ſed utique rariores, & quantum recordamur, nemo illorum qui ex terrore inciderat in febrim. Hi enim, qui poſt terrorem hâc epidemicâ correpti, ſingultiebant, naturæ debitum, quicquid etiam conaremur, perſolverunt. Paſſio iliaca huic febri in quâdam muliere ſuperveniens vitæ filum, teſte D. Preuſſio, eidem abrupit. (*f*) Sudores effuſi primis ſtatim morbi temporibus, non tantùm ſine levamine fluebant, ſed ab iis etiam ægri pejus ſe habebant; ii, qui poſt quartum morbi diem circa ſeptimum, undecimum *&c.* erumpebant, felicioris eventus indices erant; Udor verò, quo per totum morbum, nonnullorum corpora madebant, optatiſſimus futuræ ſanitatis prænuncius. De ſudore cadaveroſo, quem

 Helmon-

(*d*) Conf. *Caſtigat. noſtræ Græbner.* p. 15. (*e*) *Ibid.* p. 18. (*f*) *Ibid.* p. 21.

Helmontius notavit, ſi eo nomine intelligat ſimilem illi odori, qui à partibus gangrenâ affectis exhalans, nares ferit, omninò teſtari poſſumus, eum aliquando nos percepiſſe, & certam inde ægri mortem circumſtantibus prædixiſſe. Facilè hinc credimus, quod tempore Petri Salii ex tali odore etiam ii, quibus Sacra Medicinæ nunquam patuerunt, & febres malignas cognoverunt, ac in fauſtum morbi exitum augurati fuerunt. (g) Mirati ſæpius ſumus cum Celeberr. Rivino, quando ſudorem frigidum, ungueſque lividos reperimus in iis, quos æſtus internus penè exurebat, ſed peſſimum ſemper deprehendimus hanc leipyriam, imprimis, ubi rigor totum corpus pervadebat. Hæmorrhagias quod attinet, eas non ſemel obſervavimus, ut & in ſequiori ſexu, fluxum menſium, qui tamen non ſemper augurium mortis præbuit, ſicut id ſuo factum eſſe tempore narrat Hœchſtetterus. (h) Hæ excretiones ſanguinis gravitatem morbi, imò & periculum mortis minatæ ſunt, evasêre nihilominus, ut ſcimus, non pauci. (i) In conjuge Clariſſimi quondam Collegæ Noſtri Dn. D. Schultzii à DD. *Janiſch* & *Oehmb* Phyſicis & Collegis noſtris, ſuperiori anno in epidemicâ hâc febre copioſiſſima ſanguinis per inteſtinum rectum rejectio notata fuit, malis ægræ rebus, quippe quæ nullis remediis è faucibus mortis eripi potuit. Præ reliquis autem levi ex cauſa proni erant ad hæmorrhagias, qui ſcorbuticâ ſanguinis diſcraſiä laborabant, in quibus etiam mira ſymptomatum ἀταξία plus ſimplici vice obſervata fuit. Hæmorrhagias verò in principio febris noſtræ paucas, excipiebat debilitas major, alienatio mentis &c. ſed in ſtatu, eaſque copioſas, alvi ſiccitas ſequebatur.

Prognoſtica ſigna.

Fallax quidem & periculoſum fuit de febris hujus eventu multorum judicium, plerumque tamen funeſtum prædicere licuit, quando in ægris ſigna fuêre deprehenſa ſequentia:

1. Dejectio animi irrationalis & continuus mortis metus, ac lipothymiæ frequentes à primo morbi inſultu.

2. Pulſus parvus ac inordinatus. A nonnullis etiam intermittens formidatur. Verùm præclarè notavit Celeberrimus Wedelius, quòd non adeò malus ſemper ſit, ſi crebriori ictu natura ſe ſemper ſuperiorem præſtet, id quod noſtrâ experientia confirmare poſſumus.

3. Reſpiratio citra plethoram laborioſa cum cordis anxietatibus, frequens ac exilis.

4. Vehementiſſima Virium omnium proſtratio. Certè nobis ſæpè norma fuit Canon ille Sennerti Noſtri: Quo vires fortiores & ſymptomata mitiora ſunt, eò melior morbi eventus ſperandus; contra quò vires debiliores, & ſymptomata graviora, eò morbus eſt periculoſior.

5. Faſtidium & nauſea cibi omnis & ſitis deficiens, ſive ſtatim ab initio, ſive poſt intenſiorem ſoluta, ut notavit ipſe Hippocrates *Coacar. prænotion. text.* 87.

6. Motus convulſivi & tendidum contractiones in manuum carpis deprehenſæ, præprimis circa declinationem.

7. Deliria

(g) Conf. *Caſtig. noſtræ Grab.* p. 21. (h) *Ibid.* p. 22. (i) *Ibid.* p. 24.

7. Deliria etiam in censum hunc in similibus epidemicis referuntur. Verùm cùm in nostrâ hâc epidemicâ, statim ab initio ferè omnes in delirium inciderint, & tamen vix octavus quisque ex iis mortuus sit, nos non æque terrebant, nisi oblivio, indecens decubitus, ac inverecunda corporis denudatio iis jungerentur.

8. Dolor bulbi oculorum sine omni ophthalmiæ indicio, sicuti contrà optimum præbebat præsagium βαρυκοΐα circa declinationem, id quod ante nos notarunt tùm alii, tùm Clariss. Simon Pauli *digression. de febre malignâ*, qui hujus obauditionis causam esse existimat materiam peccantem, quæ ductum cartilagineum, in palatum ex aure meantem, obstruit, ac deinde ptyalismo ex corpore exturbatur.

9. Singultus utplurimùm funestus, si vel ab initio morbi vel circa statum intret, in declinatione salutaris; ut observavit D. Samuel Grassius & Maximilian. Preussius. Conf. Sydenh. *in op. p.* 656.

10. Retrocessio macularum & exanthemata citò disparentia.

11. Largius lotii profluvium, cujus memorabile exemplum D. Carolo Oehmb & Preussio oblatum fuit. Ut non absque ratione Screta *de febr. Castrens. malign. p.* 174. hanc periculosiorem reliquis criseos speciebus censeat, quia non tantùm sanguis limpidiori sero spoliatur, atque pinguiores humorum particulæ magis colliquescunt; sed quia inde haud inani conjecturâ augurari possumus, sanguinis ac lymphæ cursum in aliquibus partibus remoram pati, unde non solùm vasa valdè intumescunt, sed & lotium copiosius per renes elutriatur.

12. Angina, prunella, aphthæ, rarissimè bonæ spei sunt, ut optimè Cl. Stahlius, & nos frequenter notavimus.

13. Coma cum frigore extremorum & stertore, hianti ore, lethale.

14. Tumores capitis & artuum in his febribus, notante D. Preussiò, pessimi.

15. Urina atra in principiô febris mala, licet in declinatione mutetur in meliorem, ut notavit D. Preussius & D. Christian Helwich. Item, Urina cruda seu ex claro quasi confusa seu tartareo-citrina obscura nonnihil cum eneoremate disperso flocculoso quasi seu farinaceo aut cum sedimento gravi, viscidô, obscurô, arenosô & agitatione vix dissilienti, utplurimùm funesta.

16. Maculæ in principiô apparentes infaustæ, ejusdem commatis sunt violaceæ, lividæ, quocunque tempore in conspectum veniant, item atræ. Ratione quantitatis nec nimiùm multæ, ut optimè Fracastorius, nec nimiùm paucæ, ut non malè Petrus à Castro, salutem spondent. Inter rariores numerari debet observatio Borelli *Cent.* 2. *observ.* 35.

17. Lingua, quæ in principio inhorruit, hoc est, interprete Jacotiô, frigida, mala est, ut jam in Coacis notavit Hippocrates.

18. Labra liventia aut nigricantia mortem indicant.

19. Nihil verius illô Petri à Castro: Inter pessima hujus morbi auguria & illud ponite, *remedia à principio fuisse neglecta.*

20. Mul-

20. Multiplici experientiâ edocti scimus, unum ex multis signis pravum, multis bonis anteponendum esse, & in necandô ægro plus virium habere, quam plura simul bona in eô liberandô.

Cæterùm morbus hic noster nequaquam, ut vulgò à dogmaticis traditur, intra 14 dies finiebatur, sed ad 21 imò & ultra extendebatur. Certe ad 40 usque diem cum malo hoc conflictati sumus. Solvebatur autem rarissimè per hæmorrhagiam, aliquando per abscessum, (cujus duo exempla admodùm memorabilia in Ephemeridibus suis notavit D. Helwich) frequenter per sudores, sæpissimè autem tùm per hos, tùm per diarrhæam. Vidimus etiam febrim hanc solutam & per tumores in variis corporis partibus & cumprimis in ano, & exanthemata miliaria, pedum scabiem, & ipsum icterum. Mutata quoque in phthisin hæc maligna. Alii & per sudores & urinam ac parotides simul ab eâ liberati. Aurifaber laborans febre hâc malignâ bubone inguinis dextri infestatur, qui tamen brevi disparet, succedente carbunculo in infimâ parte suræ istius lateris ac in ulcus diuturnum degenerante, decoctis tamen lignorum, mundificantibusque externis, tandem ex voto sanatus, uti D. Preuss observavit.

Curatio.

Cum verò salus ægrorum suprema Medico lex esse debeat, inficiari minimè possumus, nos in omnes versos formas, ut inveniremus methodum tutam debellandi morbum hunc ferocem, donec sufficienti experientiâ fulciremur, eamque deprehenderimus rationem, in quâ jam plurimi nostrûm acquiescunt. (k) Quantum ad V. S. quidam Practici in plethoricis in vigore ætatis constitutis, ab initio metuentes febrem magnam, omninò eam celebrarunt, suasu Mercati, Capivaccii, Fonsecæ, Sennerti, Petri à Castro, Rolfincii, Horstii, Minadoi, Sorbait aliorumque; scilicet considerârunt hi, quod sanguis, vasis infarctus sudoriferis, quæ apud nos plebs calidissima à Medicis omni modo extorquere satagit, turgefactus, modò pulmones ac præcordia oppleat, & anxietates maximas creet, modò noxias hæmorrhagias concitet, modò eruptionem macularum impediat, atque hæc mala imminentia missione sanguinis declinare voluerunt. Sanguis ex venâ eductus, in superiori parte crustâ albâ spissâ tenacissimâ obductus, in inferiori verò, modò floridus & fluidus sine ullâ coagulatione deprehensus, modò concretus & coagulatus, ex observatione D. Preussii. Alii contrà cum Fracastorio, Thonero, Minderero, Agricolâ, Rulando, Lotichio, Heurnio, Hœchstettero aliisque censuerunt, V. S. esse omittendam, tùm quia vires, quarum maxima habenda est ratio, ita debilitentur, tùm quòd hoc modo μίασμα non expellatur, nec V. S. prædicta mala evitari queant. (l) In horum numero sunt D. Grassius, Pauli & Helwich, & hic quidem ultra ducentos petechiali febre detentos sine V. S. tractavit, ac ex his vix octo fatis occubuerunt, in illis verò qui proprio consilio, ut non rarò fit, venam sibi pertundi fecerant, circa dies criticos congestiones

(k) Conf. *Castig. nostræ Græbner.* p. 26. 27. (l) *Ibid.* p. 38.

gestiones ad caput, deliria phrenetica, anginam, aphthas, aphoniam, alvi siccitatem ac convulsiones observavit. Plurimi quidem sine ope purgantium, teste D. Grassio, Pauli & aliis cum sanitate in gratiam redierunt, nihilominus lenientia eximium habuisse usum, certum est. Tametsi verò statim ab initio satis sciremus, ab usu evacuantium mitiorum, in similibus febribus non ahorruisse Sennertum, Moræum, Donckerum, Riverium, Grülingium, Langium, aliosque, hæsitabamus tamen non parùm, donec videremus eos, quibus re pensitatius deliberatâ evacuans datum, facilius superare morbum. Confirmabamur etiam hinc, quod toto die cerneremus, diarrhæas, si non utiliter, absque damno tamen petechizantibus concitari; unde facilè concludere licebat, nos tutò quoque sic naturam imitari, & cathartico sordes in intestinis hærentes eliminari posse, id quod fluxibus hisce concitatis natura molitur. Juvabamur hâc in re diligentiâ nostrorum Prædecessorum, qui monuere nos, in ejusmodi febribus cum bonis ægrorum rebus, aluum fuisse laxiorem, ut constat ex Gerhardi Columbæ Messanensis *tractatu de febr. pestilent.* Variolâ *in observ. Med. lib. 6. de febrib.* imò ipso Galeno *libr. 5. Math. medend. c. 12.* & Hippocrate *in lib. epidemic.* quo referenda etiam sunt, quæ in *Operibus posthumis* Malpighii leguntur. Ducebat eo nos etiam ipsa ratio, quandoquidem sole clarius in hâc febre nostrâ adesse impuritatem sanguinis & corruptionem, quam Veteres fortassis non ineptè putredinosam dixerunt. Notum præterea putridam materiam hanc, citra cujus excretionem sanitatem sperare minimè licet, non esse ejusdem naturæ, sed aliam esse tenuiorem, ac quasi halituosam, aliam esse serosam ac salinam, aliam crassiorem submucidam, ac per diversa excretiora ex corpore ejici posse, hinc verò prompta illatio erat, partes illas mucidas ac salino-oleosas, nomine biliosarum vulgò descriptas, in quas motu intestino putredinosus sanguis fatiscit, commodissimè per intestinorum volumina ex corpore exturbari, prout halituosæ illæ per cutis poros, & salino-serosæ per urinarias vias commodissimè ex corpore exeunt. In usu hîc cum aliis D. Michael Pauli potio evacuans Sydenhamiana in dosi aliquantum minori. D. Helwich familiaris est pulvis ex antimon. & nitro depurat. tartar. vitriolat. ac grano uno vel duobus scammon. sulphurat. quibus apud ditiores etiam grana pauca Auri fulminantis, certis ex causis, addit. Quibusdam placet, more Wedeliano, lenientibus addere, quæ simul ad malignitatem habent respectum. Ita meminimus, quosdam radicem scorzon. scordium c. fol. Senn. & Rhabarb. Alexandr. *&c.* decoqui jussisse & ægris suis haustum præbuisse. Vomitoria in febris epidemicæ principiò hominibus phlegmaticis aut melancholicis robustis & nauseantibus, præsente conatu vomendi, interdum cum successu data. Cæterùm ferè tota cura bezoardicis absoluta à nobis fuit. Imò à medicamentis alexipharmacis fortioribus, volatilibus salibus, bezoardicis calidis a. spirituosis abstinuimus, ac abesse voluimus theriacam, mithridatium, electuarium de ovo, spirit. tartar. C. C., viperar.,

rar., elix. peſtilent. Croll. olea bezoardica &c. decantatiſſima aliàs remedia, quia vidimus ea, hâc in febre epidemica obfuiſſe magis, quàm utilitatem attuliſſe. Et hinc iterum iterumque cautelam Raymundi Mindereri *de peſtil. p.* 214. & Auguſtini Thoneri *Obſerv. p.* 64. 65. commendamus. Nec vanum Celeberr. Schelhammeri de tincturâ bezoard. D. M., cui nos etiam ſpiritum theriacalem, imò & alia ejus generis jungimus monitum. Omninò nobis expertis credi poſtulamus, ea febrim & ſymptomata non ſine periculo intendiſſe. Quidam tamen noſtrûm calidiora cum analepticis remixta præſcripſerunt, quando ſuſpicabantur, quandam quaſi coagulationem ſanguinis fieri, in debilitatibus etiam majoribus cum pulſu languido, in retroceſſione macularum, nec non poſt terrorem, admiſſum frigus, &c. Alii verò ex noſtris, unicè bezoardicis & ſudoriferis temperatis morbum debellare conſtanter ſategerunt, ut plurimùm feliciori exitu coronati. Scilicet juſto tempore à nobis exhibebantur ægris, pulveres bezoard. D. Senert. Rhumbaum., pulv. polychr. Döring., Panonic. rub., aut ex tempore componebantur alii ex C. C. philoſ. ppt. unicorn. ver., matr. perlar. ppt., lap. 69. coralliis ppt. ſuccin. ppt., antimon. d., bezoardicis mineralibus & chymicis variis &c. Lap. bez. occid. & orient. terrâ ſigillatâ noſtrati, Cinnabari nativâ, &, quod utramque ſemper paginam implebat, nitro. In formâ guttarum propinabatur à nobis M. S. eſſentiâ ſcordii ſaturatior, eſſent. myrrhæ, diaſcordium quoque Fracaſtoris (licet compoſitio non adeò concinna ſit, & ex ſudoriferis & adſtringentibus conſtet) in aquâ bezoardicâ diſſolutum, admixto ſyrupo convenienti, præprimis verò illo, quem acetoſitatis citri officinæ vocant, expectationi noſtræ ſatisfecit, & magno cum ſucceſſu tot ægris à nobis præſcriptum fuit. Et hæc reſpectu ad cauſam morbi habito ordinavimus, conati venenum, quod vulgò in his febribus accuſatur, expellere per placidum ſudorem, ſeu potiùs madorem, in quo natura nobis præire videbatur, dum ipſa ſæpè & in principio & decurſu ſudores movet, & ad ſuperficiem corporis maculas promovet. Motus verò ſudoris & macularum ad cutem egregiè, tùm fotu lectorum, tùm frictionibus adjuvari poteſt. Nunquam verò auſi ſumus dorſo applicare unguentum Aëtii, nec morem Indorum à Tavernie-ro deſcriptum, in rem noſtram vertere licuit. His enim externis perſpirabilitas cutis egregiè promovetur. Ab alexipharmacis calidioribus, quæ malignitati opponi debere vulgaris perſuaſio eſt, nobis temperavimus, quia nec venenorum, multò minùs venenatorum μιασμάτων natura cognita eſt, adeoque in Democriti puteo adhuc vera fermentorum malignorum alexipharmaca profundiſſimis tenebris immerſa latent. Nec exciderant ex memoria illa Sydenhamii *in Schedul. Monitor. p.* 681: malignitatis inventionem generi humano longè ipsâ pulveris pyrii inventione lethaliorem. Verùm non ſatis erat, energiæ cauſæ occurrere, ad ægros ipſos oculi etiam erant convertendi. Ex parte itaque ſubjecti, indicatio urgebat cordialia & roborantia efficaciora, præprimis, quia frequentiſſimè vires inopinatò concidebant.

cidebant. Et ſic vinum aquâ dilutum petentibus D. D. Helwich & Graſſius, freti experientiâ & authoritate Bartholini *Cent. 6. Hiſt.* 7. aliorumque, moti etiam exemplo D. Acoluthi, Collegæ quondam, nunc deſideratiſſimi, quamvis diætam exactam aliàs rigidè exigant, tandem conceſſerunt, cùm ſub febris ingreſſum præfractè negâſſent, ægroſque eximiè hauſtu hoc recreatos eſſe experti ſunt.

Fuêre, qui quoſdam ex nobis, præprimis D. Helwich, propter crebrum cinnabaris nativæ uſum clanculum apud ægros ſugillarent. At illi inſignis hujus medicamenti divinas propemodum virtutes protervè ignorant, quas ex Cratone ipſo, Joh. Quercetano *in tetrad. capit. affect. c.*33. Daniel. Ludovici, Wedelio aliiſque, ſi ignavia & livor permitteret, diſcere poſſent; ſed fatuum foret, prolixè vim nervinam, cephalicam, diaphoreticam, præcipitantem, anodynam *&c.* cinnabaris demonſtrare, cùm rudes etiam ſeplaſiariorum famuli ex crebro Medicorum omnium uſu eam dudum calleant. Mirabitur autem quiſquam à nobis in recenſu medicamentorum præteritam eſſe camphoram, cùm hactenus inter tot bezoardica compoſita, in quâcunque formâ unanimi quaſi conſenſu fuerit adoptata. Enimverò ſcire licet tantoperè laudatam camphoræ virtutem alexiteriam (externum ejus uſum in multis affectibus incomparabilem eſſe, agnoſcimus lubenter) niti nuda traditione & opinione hominum, ac in re ipſâ in febribus hiſce malignis camphoram internè plus detrimenti, quàm auxilii adferre. Deferimus cauſæ hujus cognitionem ad circumſpectæ experientiæ tribunal, ac ſententiam nobis gratam pollicemur, poſtquam vanitas prætenſæ eximiæ hujus virtutis (reſiſtere enim putredini ac venenis eam volunt, ob ſal volat. balſamic. & reſinoſum, quo acidis contrariatur, & ſic etiam putredini, quæ ſubinde acidum habet concomitans, ut loquitur Hoffmann.) omnibus ferè innotuit. Nec ſymptomata à nobis neglecta fuerunt. Inter ea vulgò refertur diarrhæa, quo jure id fiat, vel ex antecedentibus patet. Eam certè, niſi eſſet colliquativa, & plenariam ſanguinis putredinoſam diſſolutionem argueret, aut inflammationi inteſtinorum ſuperveniret, nequaquam ſupprimere ſtuduimus. Quin imò non raro laxans ordinavimus, ac internè per totum morbi curſum, nitroſa cum ſufficienti potûs quantitate eâ intentione ægris imperavimus, ut ventriculus & inteſtinorum volumina ritè abſtergerentur, & materia bilioſa acris ac urens è corpore proſcriberetur. Quoties tamen ſuſpicabamur, alvi profluvia excedere modum, ac dejicere vires, quas ſub tali fluxu ritè conſervare nobis cordi erat, nitrum in exiguâ & refractiori doſi præbebamus, interpolabantur terrei pulveres aut diaſcordio Fracaſtor. ei frænum injiciebamus, ac id tantò magis, ſi tormina majorem faceſſerent moleſtiam. Ab aſtringentium uſu, in compeſcendo alvi fluxu, graviſſimos angores, miras corporis jectigationes, deliriorum & cephalalgiæ incrementa, majorem linguæ ſcabritiem, ſqualloremque, inflammationem & aphthas plerique noſtrûm non ſemel notarunt. In iis, qui, loco diarrhææ, ſingultuoſâ car-

dialgiâ corripiebantur, & perpetuo vomendi conatu laboriosissimè fatigabantur, præter nitrum vix ullum aliud laude & commemoratione dignum præstitit effectum. Isti ægri, qui diætæ vinosæ aliàs adsueti, ad hæc pathemata dispositi erant, usu etiam pulpæ citri sublevati sunt. In æstu, & ejus pedissequâ fere indivulsâ siti omnibus prælaudatum antèa nitrum cum subacidis, succo citri, bacc. rub. idæi, spiritu vitriol. philosoph., vitriol. dulc. vino. granator., berber. ppt. &c. fastum fecit. Et proinde hîc malè rem gessisse putandi sunt illi Medici, qui nihil lamentationibus æstu exustorum ægrorum moti, fumosis suis sudoriferis & turgefacientibus bezoardicis miseros tantùm non enecàrunt.

Dolores capitis in progessu morbi aliquantulum sublevati ab usu unguenti alabastrini, inter initia tamen tacito mussavit medicina dolore. Graves pectoris oppressiones & anxietates, nullis epithematibus cordialibus, nullis linimentis pectoralibus cedebant, sed usu camphoratorum externo mitescere videbantur. Vigiliæ etiam per multas noctes continuatæ non multum ægrotantibus obfuerunt. Ab usu anodynorum nullum hîc auxilium, quin è contrario post eorum usum pulsus, & consequenter etiam motus sanguinis deprehensus est languidior, sensuum ἐνέργεια debilior, exclusio recrementorum per quascunque vias impeditior. Unde non meminimus, à quoquam nostrûm opiata in usum fuisse in curâ hujus febris vocata, nisi quod in principio, post emeticum aut catharticum, D. Preussius, Sydenhamium imitatus, aliquandò opiata in refractâ dosi dederit optimo cum successu. Deliria exoriebantur vel ab æstu & sanguinis stasi, vel ab impatientiâ, aut mortis timore; Quæ posterioris generis erant, blanda vitæ meliorisque valetudinis spe ac argumentis moralibus sedabantur, prioris generis autem eandem cum febri curam poscebant. Nec segnia hic vesicatoria, falsumque comperimus Fonsecæ assertum, vesicantia scilicet augere calorem, vigilias & deliria intendere, sed experientia nostra pulchrè sententiam Riverii, Horstii, Bartholini, Sennerti aliorumque eadem commentantium, in re ipsâ fundatam reperit.

Convulsiones ab initio quidem exanthemata prænunciabant, & bezoardicis tollebantur, sub finem hæmorrhagias indicabant nonnunquam in vegetioribus, in debilioribus verò ipsam mortem.

Hæmorrhagiæ, præsente plethorâ, symptomaticæ, astringentibus efferantur potiùs; externa illa, e. g. applicatio smaragdi, hæmatitis, emissio sanguinis super calidos lateres, colcothar vitrioli *&c.* non satis efficacia, nitrosa verò internè data, omninò eximii usûs.

In ordinanda diætâ, ferè Sydenhamium secuti, cibos tenues, juscula avenacea, hordeacea, pruna cocta, poma Borsdorffiana commendavimus; fercula salsa, saccharata, aromatibus condita, procul esse jussimus. (*m*) Potum sufficiente quantitate non negavimus, etsi à frigido studiosè dehortaremur.

(*m*) conf. *Castigat. Nostra Grabner.* p. 29.

taremur. Nam à frequentiori hoc potu alvus redditur fluida, quem etiam rectè celebrat Crato Noster *l.* 1. *epist.* 11. Nonnullis in usu erat cerevisia tenuis, aliis aqua hordei, quibusdam decoctum C. C. citratum, item scorzonerae c. rad. acetosae, cerasis acidis, passulis minoribus *&c.* Aërem moderatè calidum esse voluimus, crebrò inculcantes, citra perniciem corpus frigidae aurae non exponi, ac ab aegris quietem corporis sine jectigationibus exegimus, nec passi sumus, ut corpus liberius erigerent, vel sedentes, vel stantes, vel ambulantes, ne fortè, quod facilè fieri solet, animi deliquium incurrerent, aut maculae retrogrederentur.

Animi pathemata, tristitiam, moerores, metum mortis, quantum in nobis fuit, excussimus. (*n*) Dierum criticorum adeò scrupulosi observatores non fuimus, gnari, quòd crises varient pro variâ medendi methodo variis anni temporibus, regionibus, vitae genere, temperamentô aegrorum, viribus *&c.* quâ de re legi merentur Jonston. *Syntag. Pr. p.* 164. 172. Ettmüller. Plemp. *fundam. Medic. Sanctor. in Hippocr. Aphorism.* Panarol. *Pent.* 3. *observ.* 39. Bruno *in propylaeo Medic. p.* 133. Waldschm. *in fundam. Med. p.* 116. Georg. Bagliv. *de praxi Med. ad prisc. observandi rationem revocanda p.* 256. *& seqq.* & hoc tantò magis, quia nondum terminus, à quô initium computationis fieri debet, exactè constitutus, dùm Sydenham, Blancardus & alii, à primo insultu, alii à tempore decubitus in lecto exordium capiunt cum Vidô Vidiô *oper. Med. T.* 3. *c.* 6. *lib.* 9. Sennert. & Donckert. *in Ideâ febr. petech. p.* 435. 458. *&c.*

Ex his verò amicus Lector facilè videt, quod emergenti hoc morbo nostros Antecessores consuluerimus, & studiosè contulerimus cum iis, quos ipsi descripserunt similes, & non pauca in nostram & aegrorum utilitatem converterimus.

Odontalgia & hemicrania mulierum.

Ejus moris geniique passim febres grassabantur usque ad initium Junii. Frequenter etiam hoc mense odontalgiâ seu hemicraniâ laborabant istae potissimum mulieres, quibus negotium mensium magis impeditum. (*o*) Egregiè proderant decocta emollientia & paregorica, ex flor. sambuc. chamomill. R., papav. *&c* ac laudatissimum medicamentum in permolesto hoc affectu est tinctura odontalgica Mynsicht. & Wedelii, quâ cum nec spiritus vitrioli rectificatus Blancardi, nec pilulae Mural. ex extr. opii, sem. apii, hyoscyami; nec spiritus sulphur. c. spirit. terebinth. maritatus, cujus encomiastes Blegny est, nec oleum origani, aut alia vulgò nota conferri merentur. Tuebantur etiam dignitatem suam emplastra Sylvii & Ettmülleri.

Ophthalmia.

Nec nulli erant, qui ophthalmiâ vexarentur. Non tantum oculos urgebat inflammatio, cum dolore, tensione acriore & rubedine, quae ex turgescentiâ vasculorum teneriorum in oculo dependent, sed & dolor capitis gravativus molestus erat, iis potissimum, in quibus oculus circa ner-

B 3 vum

(*n*) conf. *Castigat. Nostrae Graebnerian. p.* 33. *Ibid. p.* 37.

vum opticum patiebatur. Quotquot opem D. Helwichii implorârunt, interrogati, an hæmorrhagiam narium in præterlapsis annis crebro experti fuissent, fere omnes se quondam ei assuetos fuisse affirmârunt. De remediis, quæ ad inflammatorium oculorum dolorem tollendum vulgò adhibebantur, rerum usus edocuit nos, aquam chelidonii iis quos æstus sensibilior adurit, propter acredinem minus convenire. D. Helwich non facilè aquam hyssopi & fœniculi adhibet, quia propter oleosas ac acres partes iis junctas ei suspectæ sunt. Lithargyrium cum aceto destillato solutum, ac aquis debitâ proportione mixtum, spem ejus non est frustratum. Sed supra laudem est aqua alia ophthalmica & in creberrimo usu, de cujus efficacia etiam D. Pauli testimonium perhibet. Pinguedine viperarum recenti pruriens acrimonia, quæ haud raro hunc affectum comitatur, tollitur, ut D. Grassius & alii experti persæpè sunt. Propter vim subastringentem decoctum cort. granator., quò redeuntem singulis ferè annis in orbem molestiam hanc in proprio corpore sublevavit, in amore est D. *Oehmb.* Quæsitum meminimus, an ophthalmica externa actu frigida, an subtepida veniant applicanda? Posterius nos maluimus & experientiæ suffragium spondemus.

Icterus.

Occurrebant etiam, quos icterus fœdabat. (*p*) Croceus color in toto corpore, præprimis in oculorum albo, & circum tempora cernebatur, & quæ D. Helwichii & Grassii animadversio est, etiam in venis sub linguâ. Insigni ariditate & scabritie cutis corporis squallebat. Acies oculorum nonnullis obtusa, omnibus verò gravior erat lassitudo ulcerosa, cum somniis turbulentis, dolore capitis & gravativo præcipuè sterni, observante D. Grassio, siti, inappetentiâ, sed, quod mireris, oris amaritudo ferè paucis gustum corrumpebat, quod confirmat Clarissim. D. Hartmanni sententiam, bilem non esse adeò amaram, præprimis, si, quod & hîc fit, cum lymphâ quasi gelatinosâ misceatur. Vexabat quoque pruritus. Alvus nonnullis satis fluida, quasi lienteriâ aut cœliacâ laborarent, aliis, quibus fortè ductus cholodochus omni ex parte obstructus, adstrictior. Homerda argillacea & albida, urina crassior & crocea, serum in extravasato sanguine, ut D. *Oehmb* & Helwich vidit, eodem inbutum colore, pulsus frequens & parvus, respiratio difficilis, ubi corpus aliquanto vehementiùs movetur, ac manus ferè semper calidæ. Pingebat verò icterus eô tempore, quod etiam aliàs fit, homines assuetos alimentis viscidis, glutinosis copiosè ingestis, ut & cerevisiis musteis ac fæculentis, unde nonnisi chylus viscidus, & crassior sanguis & lympha, obstructionibus gignendis, quas vel in glanduloso hepatis corpore, vel in deferentibus & afferentibus bilariis ductibus quærere in ictero par est, excitandis aptissimus generatur. Cùm verò hac ratione effluxus bilis ad intestina impediatur, utique necesse est, ut fel intime sero sanguinis commisceatur, ac, quicquid etiam Hel-

(*p*) Conf. *Castigation. Nostræ Græbnerian. p.* 38.

Helmontius, ac ejus asseclæ tricentur, cum sanguine ad vasa capillaria delatum citrino cutem inficiat colore. In usum vocata fuère inter aperientia & attenuantia hepatica, marrubium album à Foresto eximiè laudatum, cuscuta quoque. Invenerunt etiam locum, & forsan utramque paginam absolverunt martialia liquida præcipuè, cum salinis, v. g. tartar. vitriolat., arcan. duplicat., sale absinth., cent. min. &c. Tartarus verò Tartarisatus ad gtt. 80. sæpiùs adhibitus, interveniente laxativo, & post datâ Tincturâ Mart. cydoniat., D. Grassii suorumque Collegarum spem non fefellit. Nec immeritò Majores nostri specificam quasi vim scripserunt rad. curcum., chelidon. maj., abrotano, croco &c. In idiopathico solùm Lindenii decoctum ex rad. cichor., chelidon. maj., herb. endiv., marrub., fragar., fol. Senn. tartaro, toties nos læto exhilaravit eventu. Tulpius quondam ictericos curavit infuso rhabarbari, cui theriacam miscuit, quem imitatus D. Helwich, eventum, quem speravit, consequi non potuit. A purgantibus fortioribus & sudoriferis solicitè cavimus, ne per hæc serum sanguini subduceremus. V. S. in gravidâ aliquando fuit celebrata bono effectu, neque tamen propterea cum Aëtio præcipuum remedium dixeris, aut cum Theophrasto ordinariè auriginem per V. S. curaveris. Eodem tempore febribus continuis, præproperè nimis die quintâ superveniens quosdam è medio sustulit, quanquam, præter Medicum, nemo ex adstantibus fatalem horam metueret. Et sanè in obscuro adhuc latet, unde icterus tàm funesti exitûs oriatur. D. Helwich spasmodicam hepatis constrictionem hic accidere conjicit, tùm ex anxietatibus & angustiis præcordialibus, tùm quòd passiones ægri suas ita describant, quasi persentiscerent, manum præcordia coarctantem, tùm ex retractione umbilici in oculos incurrente. Vocabatur is aliquando ad ægrum in vigore ætatis constitutum, tantâ respirationis difficultate laborantem, ut extrema imminere, & ægrotum brevi suffocatum iri, ipsemet crederet. In ancipiti illo casu cùm non satis se expedire posset, quamnam læsa respiratio causam agnosceret; (neque enim vitium ullum vel in aëre, vel in organis ad respirationem necessariis, vel in quadam lienis affectione &c. apparebat,) postera dies eum satis convicit originem mali, in hepatis, quod cum diaphragmate, per membranaceum ligamentum latum cohæret, (quod suspensorium Anatomicorum Scholæ nominant) spasmodicâ contractione quærendam fuisse, nam icterus insperatò superveniebat. Admodum autem rebelle hoc malum fuit, & cura fastidii & tædii plenissima, domitus tamen tandem morbus ille medicamentis anticachecticis, & antispasmodicis providè junctis. Præprimis ceratum quoddam exterius applicatum vim præsentem in relaxandâ stricturâ exercere deprehensum est. Cum D. Preussio febris quartana pertinax admodùm eo tempore offerretur curanda nec usitatis medicamentis subjugari posset, emeticum laxativum mercuriale propinavit, ex cujus usu salivatio per tres septimanas & ultra cum perfectâ febris eradicatione secuta est.

Mense

Variolæ & morbilli aliaque exanthemata.

Mense Februarii, præter petechias, variolas & morbillos, vidimus alias maculas corpora infantum occupantes. Similes eæ omninò erant iis, quas Celeberr. Fehr. *in Anchorâ Sacrâ sive Scorzonerâ p. 79. & seq.* describit. Nam quædam latæ rubeæque morbillis non admodum dissimiles, in facie conspiciebantur, minutissimæ verò & puniceæ, quas incauti cum petechialibus confundere solent, in dorso, lumbis & pectore cernebantur; Nonnullæ elevatiores proximè ad naturam variolarum accedebant, ac pruritu & fervore molestissimæ erant, tandemque per abscessionem epidermidis in squamulas resolvebantur; verùm aberant symptomata graviora, delirium, convulsiones, alvi profluvia biliosa & dysenterica, palpebrarum paralysis & conniventia, carentia visûs *&c.* sed comitabatur tamen hæc exanthemata febris, sub noctem ingravescens, tussis, quam ferinam vocant, corpora concutiebat, & postquam tertio vel quarto die morbi erupissent, ante 14. evanescebant, relictâ nihilominus aliquâ incedendi impotentiâ & scalpendi necessitate. Grassabantur etiam eò tempore aliæ variolæ, quas à forma, nam acuminatæ sunt, vulgò *die Spitz-blattern*, alii autem *das Ungeheur* vocant; sed quia æstus mitior conjunctus, nec ulla mali moris symptomata adsunt, præterea etiam pueri & puellæ lætè discurrunt, his exanthematibus deformati, modò ungues exercendi voluptas iis relicta sit, ferè fit, ut Medici consilium non requiratur. Id quod etiam dicendum de crystallis seu pustulis latioribus, minusque acuminatis, à lupini albi magnitudine *Schaafs-Blattern* dictis. Nam postquam aliquamdiu ichorem plorârunt, citò satis evanescunt. Magis terrentur nostri rubeolis, quas vulgus vocat *Rutteln*, quæ non sine graviori æstu primùm sparsim erumpunt, & deinde coëuntes posteà dorsum aut regionem pectoris, vel manus & pedes occupant, & latissimam maculam efformant, tandem verò ferè sine sensu in squamulas abeunt & disparent. In curâ ferè eadem methodus observatur, diaphoretica fixa totam absolvunt paginam. In frequenti apud nos usu in hujuscemodi morbis potiunculæ ad morem Sylvianarum paratæ, ex aquis fl. sambuc. til. card. ben. scorzoner. cort. citrat. *&c.* & ppat. lap. 69, & in adultioribus paulò etiam, corall. rubr. ppt. matr. perlar. antimon. diaph. succin. ppt. *&c.* quibus gratiam saporis conciliamus vel julepo rosar. . sambucino, aut syrupis gratioribus. Regimen in omnibus iis morbiis, cum quibus febris complicata est, temperatum amamus, & anxiè calidum damnamus.

Præter asthma, quod, ut superius monitum, icterum præcurrebat, etiam alius generis, idque periodicum gravissimum observavimus. (*q*) Vir quispiam perillustris dignitatis, sexagenario proximus, sanguineo-cholericus, cùm ter, suasu nonnullorum Medicorum, ærumnabilis salivationis labores, ad abigendum circa regionem hepatis fervorem aliasque molestias, quas effluxu seminis in pollutione nocturnâ, incautè admodùm ante quadrien-

(*q*) conf. *Castig. nostra Grabn. p.* 38.

driennium cohibito, incurrit, excutiendas, quas inter etiam tumor testiculi alterutrius, fortiter sustinuisset, de difficultate respirationis circa noctem ingravescente, sub anni 1698. finem conqueri cœpit. Auctum malum ita fuit, ut tandem hoc mense, nocturno tempore, quo maximè affligitur, circa duodecimam horam, ex lecto exiliret, & prae suffocationis metu, eum in respirando corporis situm eligeret, in quo maximè liberi sunt pulmones, nec à thorace premuntur. Adventantis paroxysmi prodromus erat dejectio alvi, pòst spiritus sensim densior ac tardior trahebatur. Procedente affectu audiebatur sonitus ferventi aquæ simillimus: *Es kochte und rasselte auff der Brust*; id quod infallibile signum, cellulas pulmonum membranaceas ac asperæ arteriæ ramificationes à materiâ quadam ita infarctas esse, ut vix aërem inspirandum admittant. Thorax cum quodam costarum quasi fragore videbatur elevari, comitante hanc ejus elationem sonitu & sibilo, id quod aliàs in asthmate convulsivo fieri suevit. Confer. Ephemerid. *anno* 17. *observ.* 133. 256. Vultus turgebat, & oculi prominebant. Comitabantur incredibiles præcordiorum anxietates & pectoris angustiæ, sudores quasi syncoptici, ac alia dira symptomata, quæ ex αὐτοψία D. Helwich & Pauli referuntur. Cæterum tametsi iterum iterumque considerarent, an tremulus aliquis motus, ex infimo ventre versus pulmones & cor assurgeret, quod in asthmate hypochondriaco & hysterico fieri consvevit, eum minime advertere potuerunt. Post bihorium ferè ejectâ, materiæ viscidæ, non minimâ quantitate, inducias malum afflicto concessit, sed perbreves: Nam circa horas matutinas recrudescebat & denuò somnum excutiebat, insultus tamen minor & brevior erat. Pulsus in paroxysmo concitatus, extra illum secundum naturam se habebat. Urina cruditatis indicia præ se ferebat, albo fœta sedimento; alvi excrementa liquida. Aliàs appetitus integer vigebat, sitis verò aliquanto intensior. Qui in paroxysmo, in limine mortis erat noctu, is interdiu omnia negotia commode perficiebat. Hoc periodicum asthma ex humido, de quo lectu dignissima occurrunt ap. Carol. Pisonem, de prætervisis hactenus morbis & affectibus à serosâ colluvie &c. ortis, *sect.* 3. *cap.* 4. *à p.* 259. & convulsivo, cujus causam, non tàm in spasmis fibrarum pulmonalium, quàm musculorum pectoralium, quærendam esse putamus, mixtum, ut, judice Willisio, omne inveteratum esse solet, nullis remediis domari potuit. Nihil hìc V. S. etiam reiterata, nihil fonticuli, nihil frictiones, nihil lenientia, incidentia, expectorantia, antispasmodica, anodyna, &c. conferebant. Adeò verum est effatum Clariss. Raygeri Collegæ nostri *in Schol. ad observ.* 31. *Spindleri p.* 54. quando scribit: *Asthma mirabile phantasma est contra quod tam rarum invenitur cataplasma approbatum, mirabiliter quoque & ægrotantes & medicantes affligit atque excitat, nonnunquam utrosque pertæsos reddit.* Solus cochleariæ spiritus Anglicanus, ineunte mense Martio, miseriam patientis sublevare videbatur. Per æ-

ſtatem integram reſpiratio ritè habebat, ſed autumno inclinante vetuſtum malum repullulabat, ac quotidiè augebatur. Sed propitia magis ægri fortuna illo anno fuit, nam pertinax malum magis obſecundare viſum eſt pharmacis, quæ quatuor Medici (inter quos duo ex noſtris, ſc. DD. Pauli & Helwich) miſcebant, ac poſt celebratam V. S. halcyonia plena, licet inſperata, medio Februarii obtingebant. Rediit antiquum malum etiam hoc, quo hæc ſcribuntur, anno, ſed non adeò ferocit, nec tamen vel V. S. vel remediis antea adhibitis ampliùs auſcultat, nec juſculis, quæ per acceſſiones accipere ſuevit, mitigatur, ad inſtar illius, quod deſcribit Cl. G. H. Welſchius *Decad. X. Conſ. 1. Curat. ppr. & Conſil. Medic.* Aliis verò decidendum relinquimus, an hoc exemplum manifeſtam faciat communionem Hippocraticam ϛηθέων, μαζῶν, γονῆς, φωνῆς, id eſt pectoris, mammarum, ſeminis, vocis, *2. epidem. ſect. 1.* Certè Edmundus de Meara *in hiſtoriis aliquot rarioribus Medicis p. 133.* recitans hiſtoriam de cive Briſtolienſe, qui poſt gravem hyemalem catarrhum ſponte evaneſcentem, ſcroti tumorem incurrit, & hoc iterum diſparente de orthopnœâ conqueri cœpit, ex illâ frequentem & facilem ſpirabilium cum genitalibus conſenſum deducit, ratus, in hoc ægro obſervabilem eſſe ſeri à pectore ad teſtes deſcenſum, ejuſdemque à teſtibus ad pectus recurſum. Quod roborat etiam obſervatio D. Graſſii, cui obvenit tractanda aſthmatica, quæ liberum trahebat ſpritum, cùm pudenda & pedes tumebant, difficultate verò magna premebatur quando tumor diſparebat. In aliis aſthmatis generibus Aug. Thonerum *l. 3. Obſerv. Medicinal. p. 199. & ſeqq.* imitati ſumus, & purgante, ad removenda obſtacula reſpirationem intercipientia, uſi ſumus. Non abs re comperimus gloriari Joelem *l. 3. pract. p. 272.* quod zedoar., g. ammoniaco fl. ſulph., croco in hydromelle coctis ſæpè facilitatem reſpirationis reſtituerit, nam & nos in egenis ex nauſeabundâ & rudi potione hâc multoties eundem vidimus effectum. Cæteroquin fuêre apud nos eo tempore etiam alii, qui difficulter admodùm reſpirarent. Illi de nullâ circa thoracem moleſtiâ conqueſti, ſolùm de gravamine quodam ventriculi conquerebantur, & locum affectum ſub diaphragmate ad ventriculi regionem monſtrabant. Et hujus generis aſthmatici ut plurimùm graphicè admodùm anguſtias præcordiales depingunt, & ut ex vero Severin. Eugalen *de Scorbuto p. 11.* ægrotantes à ſenſu mali ſui magnitudinem metientes, de tollendâ anguſtiâ magis, quàm reſpirationis mitigatione apud Medicum inſtant, ac paratam in antiſcorbuticis medelam inveniunt. Monitos tamen cupimus eos, qui primùm clinicæ animum applicant, ut in ſcorbuticis iis, quos maculæ fervidioris intemperiei indices deformant, à cochleariæ uſu caveant, & exhibitione acetoſæ acetoſellæ &c. contenti vivant, niſi exageratorum ſymptomatum ignominiam ſoſtri loco affectent. His, ſi aſthma urgentius ſit jungere licebit radicem ari, helenii, petaſitidis, & in formâ decocti offerre. A paucis enim guttis, mixturis

turis, essentiis, aut ardentibus spiritibus magnam sibi polliceri in scorbuticis affectibus opem, non nisi inexpertorum est. Pistor quidam ex oppido paucis milliaribus Vratislaviâ distante, vasto corpore, scarificationibus singulis ferè mensibus assuetus antea, iis omissis, post aliquam vehementiorem corporis commotionem, asthmate corripitur, quod parùm à convulsivo aberat. Is perterritus Vratislaviam migrat, ac D. Helwich adit, qui re omni intellectâ scarificationem repetendam esse, auctor est, & pilul. de cynogloss. hodiè quasi antiquatas, de quarum efficaciâ modestius ex Lindenio sentire primò didicit, præscribit dosi non magnâ, sed maximâ cum utilitate patientis, nec enim ex ullo medicamento præsentiorem vidisse se effectum recordatur, quippe repressus protinùs est mali impetus, ac sanus & hilaris domum discessit, qui anhelosus & quævis mala metuens hûc venerat.

Tussis convulsiva infantum.

Infantes illo tempore tussis convulsiva fatigabat satis frequenter. (r) Certum est affluente materiâ inter tussiendum diaphragma sursum contrahi, ac in systole longiori aut crebrius repetita detineri, pulmones valdè coarctari, in motu suo inhiberi, & respirationem valdè impediri, ut à suffocationis periculo parùm absint. Sed de eo, an materia morbifica nervis pneumonicis illapsa, hinc in ipsis hæreat, & fomitem contumaci malo præbeat ut credit Willisius, nondum plenè constat, imò, qui hìc spasmodicos musculorum pectoralium motûs, vel sensui in vehementiori malo obvios, perpendit, in illam facilè concedet sententiam, à convulsivo hoc musculorum motu arcessendam tussis convulsivæ caussam. Cui rei documento est & hoc, quod externa ex selectioribus, antispasmodicis debitè adhibita, hoc equuleo tortos efficaciter consolentur. Tanta apud nostros indulgentia est in liberos, ut vesicatoria, quæ in tussi hâc Sydenham celebrat, tanquam præcipuum auxilium, cane, utplurimùm & angue pejus fugiant. Nec delicatiores usum liquor. C. C. succin. vel spir. ✱c. anisat. ut homines naris minùs obesæ, nisi cum molestiâ, ferunt. Tincturæ fl. pap. rh. certo modo præparatæ virtus aliquoties non levis deprehensa fuit, quæ tamen minimè comparari potest cum simplicissimis pulveribus antispasmodicis cum debitâ cautelâ exhibitis. Pulvis antepilepticus Ludovicianus, cum judicio immutatus, id remedium est quod sumptuosis & exoticis præferri tutò potest. Sed, quid de V. S. dicendum? Eam efficax sanè in tussi hâc auxilium esse vix dubitamus. Et Riverius locuples testis est, Parisienses Medicos in teneriori ætate & lac sugentibus pueris à V. S. non abstinere. Gualterus Harris Medicus Londinensis, de morbis pueror. part. 3. in gravibus inflammationibus venam pueris secari posse concedit. Et sanè, si Galli, aliique in V. S. in puerulis peccant, quod facile crediderimus: Nos sanè, ut in totâ Germaniâ, ita in Silesiâ quoque omni ex parte eandem

 dem

(r) Conf. *Castig. Græbner. nostræ p. 41.*

dem omittentes, excusari non possemus, nisi, contra vulgi & mulierculárum opinionem aliquid facere, esset contra torrentem navigare. Nota nobis sunt exempla puerorum, qui fortuitâ narium hæmorrhagiâ ab hâc tussi evasêre liberi. Vulgus nostrum, in quâvis tussi, pingvedinem lucii piscis & taxi cum multâ fiduciâ plantis pedum affricat.

Atrophia.

Ab hoc puerili affectu ipsa mali omni hyeme frequentia ducit nos ad alium, quem vulgò atrophiam dicimus. Corripiuntur eo malo lactantes & ablactati, potissimum tamen posterioris generis. Primò omnium caro fit flaccida, deinde habitus externi corporis in iis sensim consumitur, atque tabescit caro citra ἀνορεξίαν, aut alium affectum manifestum, etiam in iis, qui avidissimè cibis inhiant. Pulsus circa vesperam celerior evadit, inquietudo nocturna cum siti adest non sine suspicione febriculæ. Abdomen aliis sine extuberantiâ durum tantum est, aliis verò tensum existit & tumet. Crescit malum tempore, & tandem veram sceleti effigiem tabidi illi oculis ingerunt, ut cunctâ deperditâ carne, vix ossibus hæreant, multò minus pedibus inniti possint. Ferè autem omnes, qui ex eo malo periclitantur, admodum sunt voraces, & præterea naturâ torpidiores. Non immeritò etiam fundum calamitatis hujus dixeris nocturnas potulentorum frigidorum ingurgitationes. Quotquot certè pueri cum prætumido abdomine, & contabescentiâ corporis nobis oblati, quorum numerus certè non minimus, illos omnes noctu potum frigidum sumere consuevisse comperimus. Ex vividioribus & agilioribus non multi hoc involvuntur malo, nisi vel alvus sit segnior, vel diarrhææ & lienteriæ, pravo consilio, adstringentibus subitò tollantur. Plebeji & alii sacris medicinæ non satis initiati, causam contabescentiæ hujus in vermiculos capillares, quos Heinricus Varenius aliique crinones vocant, conjiciunt, quasi illi alimentum infantium, quos infestant, absumant, adeòque maciem inducant. Conf. Schenckius *l.* 5. *observ.* 188. Nonnulli aliud quoddam vermium genus in hâc atrophiâ cachecticâ, accusant, quos inter est Brenggerus *in epist. ad Hœchstetter.* Plater. *l.* 3. *prax. c.* 13. Olevianus ap. Reusn. *obs.* 97. Sultzberger *ap. Sennert.*, confer etiam Camerar. *Cent. memorab. Med. XII.* Sed in nostris illis (*s*) manifesta satis contabescentiæ causa est obstructio ductuum lacteorum & glandularum, viscerumque glandulosorum lenta ac viscida, hinc autem necessariò reliquum corpus debito sibi alimento defraudatur, ac ad tantam redigitur maciem. Huic theoriæ innixa praxis, nisi malum prorsus inveteratum sit, læto exhilaratur eventu. Consuevimus ferè hîc in usum vocare tinct. mart. aperitiv. vitriolatam, arcanum duplicatum, inducti exemplo Cl. Daniel. Ludovici *in Ephem. Germ. Dec. I. ann.* 3. *p.* 389. Dedimus etiam aliquando crocum mart. aperitivum, c. tartar. vitriolat., nitro ♀iato, eodem consilio ad removendas obstructiones, & eôdem etiam eventu.

(*s*) conf. *Castig. Græbner. p.* 41.

eventu. Molimina plebis nostræ ac chirurgorum heic recensere non vacat, cum satis nota sint, & antiqua, & ab aliis luculenter descripta. Loco omnium evolvi potest Celeberr. Polyhistoris, Collegæ quondam nostri, Welschii eruditissima exercitatio *de vermib. capillarib. infantum* §. 12. Hoc unicum tantum addimus, apud nos extra dubitationem positum esse, quod subinde infantes à vermiculis sub cute in artubus & præcipuè dorso infestentur atque ab his interdum vigiliæ, pruritus & corporis extenuatio oriantur, id quod luculentè docet observatio Medica Celeb. Lipsiens. Medici Ettmulleri *in Act. Erud. Lips. ann.* 1. *p.* 316. Verùm hoc malum non adeò frequenter apud nos observatur.

Hæmoptysis.

Opem quoque nostram quidam hæmoptoici præcipitante mense hoc implorarunt, & notavimus, quàm facilè vulgari errore rejectio quævis sanguinis per os, hæmoptysis credatur. Lommius *lib.* 2. *Medicin. Observ.* rectè quidem ait, sanguinem spumantem ac floridum, ex intervallo per tussim sine dolore eductum, è pulmone ferri, &, ut errores evitentur, providè notat, eum, qui faucibus & gurgulione fluit, screatu; qui ex ipso ore, sputatione; qui ex ventriculo, vomitu; qui ex gutture, tussiculâ pelli; Enim verò nondùm sufficere hæc, ex praxi ipsa edocti sumus. Illo, de quo modò loquimur, tempore non raro cum materiâ catarrhali ad fauces stillabat sanguis, cujus rejectio screatum & sputationem ac ipsam tussim conjunctam habebat. Hunc enim affectum ut ab hæmoptysi discerneremus, sollicitè attendimus ad signa illius, quæ Thiermairius *lib.* 2. *Consil. Med. c.* 6. *in Schol. p.* 84. recitat, ita scribens: *Signa hujus affectûs (sanguinis excreti à capite manantis) sunt dolor & gravitas capitis, faciei rubedo, sanguinis, qui per nares excerni solebat, interceptio, respirationis facilitas, catarrhi à capite repleto frequentia, subinde acrimonia, tussis non magna, screatio tussi frequentior, sanguis excretus non adeo copiosus, non floridus;* quorum pleraque ita se habere, loquitur experientia. Paucos reverâ vidimus sine noxâ evasisse hæmoptoicos. Vir in florida ætate constitutus, cum impetu copiosum effundebat sanguinem, & purpuream tandem evomebat animam; Aliqui in lentam tabem & phthisin prolapsi sunt. Adeò verum est Ovidianum illud:

Cernis, ut è molli sanguis pulmone remissus
Ad stygias certo limite ducit aquas.

Quod pulcherrimè Magnif. Præses noster *in Schol. ad Observ.* 66. *D. Helwichii p.* 220. huc trahit. Eò in curâ collimarunt nostra consilia, ut quantocyùs fluxum illum compesceremus, nisi fortè pleuritis eum comitaretur, in quâ periculosæ res aleæ est fluxûs illius inhibitio. Hinc adstringentia & opiata non pauci suadent. Nos, quantum fieri potuit, adstringentia & repellentia, ut & opiata cruda vitavimus. Si durum il-

(t) conf. *Castig. Grabner. p.* 42.

lud telum necessitas aliquando ad adstringentia propinanda nos compulit, ex usitatioribus illis, Usneâ cran. hum. Sperniola Crollii, tinct. terr. catech., corall. stypticâ, antiphtis. Mich., croc. ♂., pro variâ subjectorum dispositione, modò hæc modò alia adhibuimus. Respondit votis nostris & ægrorum etiam lapis, hæmatites in tenuissimum pollinem contritus, &c. ▽. plantag. l. burs. pastor. sæpè transfusus & colatus, immixto convenienti syrupo, quâ in re præeuntem secuti fuimus Forestum *lib.* 16. *obs.* 17. Species quoque confect. de hyacinth. aliquoties profuisse vidimus. Semen hyosciami albi in dosi exiguâ interdum reliquis interpolatum non est rejiculum, si autem vel in dosi excedas, vel continuò adhibeas, ægrum tuum stupidum reddes. Junximus hisce resolventia eo fine, ut extravasatum sanguinem discuteremus, ne fortè pulmonibus impactus, exulcerationis eorundem causa evaderet. Uterque & adstrictionis & discussionis scopus videtur propositus fuisse Sylvio in concinnandâ formulâ, cujus descriptionem communicavit *l.* 1. *prax. c.* 9. *p.* 173. Addunt his tertiò etiam consolidantia & vulneraria, quibus tamen raro ob adstrictoriam eorundem virtutem utimur, nisi forte æmula sint ejus, quod extollit Jacob de Maphæis, decocti ex veronicâ, hederâ terrestr., quod cum unc. duabus succi plantaginis in jure gallinæ commiscet. Laudem eo nomine merentur etiam fol. alchimill. c. aristol. rotund. Centinodium maximè æstimare Cl. Wedelium novimus. In istum censum porrò referri possunt tussilago, consolida, pyrola, & ex experientiâ Cratonis nostri etiam chamædrys. Scordium contra putredinem egregiè militare, vel in vulgus innotuit. V. S. c. D. Grassio celebrat D. Preussius, eique soli malum hoc cessisse cognitum habent. D. Helwich recordatur, se illo tempore in consilium adhibitum ab aliquo fabro murario (qui in hæmoptysin incidens, nescio ad quem medicastrum confugerat, & per biduum jam spiritu vitrioli non edulcorato usus fuerat) cùm tertiâ die sanguinem floridum spumosum cum tussi, quam præcesserat difficilis respiratio, rejiceret, ad illum accurrit, sermone ad tempus, propter effluxum sanguinis durantem initio impeditus, tandem balbutiens quid actum exponit. Responsum fuit venam aperiendam esse; obtemperabat hæmoptoicus, sed ex venâ ritè pertusâ parùm sanguinis effluxit, unde ad alia discedendum fuit. Et tùm quidem primâ vice virtutem nitri in compescendâ hæmoptysi experiri voluit, deditque majorem consuetâ dosin, ac præsens & efficax ex usu ejus auxilium admiratus est. Animus hinc ei additus tentandi etiam in aliis virtutem nitri, in sistendâ hâc excretione sanguinis, ac illam ubique maximam, etiam in conjuge, ex eo malo per intervalla jam ab octo annis laboranti, deprehendit. Occasio verò cognoscendi hanc nitri vim, ei se obtulit in sacerdote Soc. Jesu, nimio hæmorrhoidum fluxu, æstu vago aliisque symptomatibus fatigato. Huic cùm varia adhibita essent medicamenta, tandem ad ebullitionem sanguinis domandam pulvis nitrosus præscriptus est, ex

usu

usu hujus fluxus imminutus, & cum pulvis iteraretur, prorsus etiam cohibitus est. Posthâc in immodico mensium fluore, cæteris non proficientibus, imò & nimiâ lochiorum evacuatione expectationem vicit. Tandem etiam cupido incessit explorandi, quid nitrum in sedandâ hæmoptysi possit; ac etiam in hâc domandâ luculente admodùm cæteris non omissis, virtutem exeruit. In sinu itaque gavisus est, cùm Celeberr. Stahlium Prof. Hallens. *in Obs. Chymic. Physic. Medic. Curios. p.* 464. consentientem sibi inveniret. Viri istius Verba hæc sunt: *Salvâ sc. veritate asseverare possum, quod numerosis hæmoptyicis, drachmâ dimidiâ, scrupul. duob. ad drachmam integram nitri, per vices opportunas exhibiti, ita efficaciter subvenerim, ut coërcito, quicunque suberat, sanguinis orgasmo, non modo citissimè, sed etiam constantissimè cessaverit eruptio, atque fluxus.*

Malum hypochondriacum.

Non paucos quoque malum hypochondriacum torquebat, solitis stipatum symptomatibus, (*u*) Quibusdam distenta erant hypochondria ac tumebant, non sine dolore pulsatorio, subinde etiam gravativo, impeditæ circulationis indice, qui non raró ad ipsum dorsum vagabatur. Vidimus etiam videlicet in corporibus exsuccis & strigosis, in hypochondriis maculas scorbuticas varii generis. Ventriculi concoctio perlanguida satis erat, cruditatisque ejus soboles, ructus, crebrò infestabant. In ore tædium pariebat sapor aliquando salsus, nonnunquam nitrosus, sæpe acidus, raró dulcis; sputatio crebra notabatur. Nullus tamen nostrûm quenquam curavit, qui, ut ille apud Sennert. *lib.* 2. *Institution. p.* 3. *s.* 1. *c.* 4. mille ructus unâ die emiserit. Fuère verò hi ructus utplurimùm acidi, cujus modi hypochondriacis familiares esse consueverunt; teste etiam Foresto *l.* 10. *obs.* 13. *in Schol.* Vomitus quibusdam stato tempore revertebantur, hodieque superest, qui ad exemplum monialis illius apud Guilielm. Fabric. Hildan. *Cent.* 4. *obs.* 32. continuis obstructionibus obnoxius ferè quotidiè ingesta revomit, nullis proficientibus remediis. Nec aberant inflationes *βορβορίγμοι* ac ejus generis rugitus, quos Comes ille apud Montan. *consil.* 229. perpessus dicitur, ac novit D. H. adhuc hodie fœminam in sterili conjugio viventem, quæ ob perpetua illa intestinorum murmura pertinaciter inhæret iis cogitationibus, quibus quondam indulsit ancilla in nosocomio Torgensi, de quâ Brunner. *Cons.* 7. testatur, eam credidisse, in ventre ranas se habere. Alvus omnibus segnis, medicamentis sui officii admonenda erat. Scybala viscida, & in uno alterovè caprarum excrementis haud dissimilia, non tamen meminimus nobis obvenisse, qui Lipsianis illis analoga rejicerent. Pollicem iis premere neutiquam possumus, qui lienem vel indurari, vel in tumores in hoc malo attolli, præfractè negant; nam feré omnes in quibusdam hypochondriacis duritiem in regione hâc, circa lienem, in aliis elevatiorem tumorem, qui proximé acedit ad eum, quem descripsit Fernelius *Consil.* 43. & Trincavell. *lib.* 3. *Cons.* 44.

deprehendi

(*u*) conf. *Castig. nostræ Græbner. p.* 44.

deprehendimus. Anxietates præcordiales, cordis palpitationes, vertigines, pavores in ſomno, terrificis inſomniis interturbato, aurium tinnitus, dolores varii, ea ſunt mala, quæ preſſo pede morbum hunc confirmatum ſequuntur, & multoties nobis occurrerunt. Urinæ ſabulo tartareo refertæ ſunt. Glutinoſam quoque ac partibus viſcidis & craſſis ſcatentem vidimus, ut & in plerisque ſimilem illi, quam deſcribit Hightmorus *tract. de affect. hypoch. c.* 1. Pulſus in plerisque languidus & intercisſus, ac à non nemine noſtrûm in corporis ſui partibus illis obſervatus, in quibus aliàs ordinariò percipi non ſolet, cujus generis exempla etiam alii auctores, Cæſar. Claudin. *Conſult.* 35. 46. 47. Hieronym. Mercurial. *tom.* 2. *conſil.* 11. Salmuth. *cent.* 1. *obſ.* 46. aliique recitant. Æſtus vagi indivulſi quoque mali hujus comites. Præclarè etiam Luchtenius & Lælius à Fonte obſervarunt in nonnullis corporis membris motum quendam veluti viventis & hinc inde diſcurrentis, id enim in conſummatis hypochondriacis plus vice ſimplici à nobis animadverſum fuit. Molimina hæmorrhagias comitantia hæmorrhoidumque labores attenti Practici obſervationes effugere non poſſunt. Vivit adhuc ex ordine Auguſtinianorum Strelæ ſacerdos, hypochondriaco malo obnoxius, cujus, quod fidem ferè excedit, ſingulis diebus, per plures annos hæmorrhoides adeò copioſè fluunt, ut frequentibus lipothymiis etiamnum infeſtetur, macieque, cum medicamenta averſetur, contabeſcat. Olitor quoque aliquis, cujus hæmorrhoides confertim ſanguinem ejaculabantur, ad D. Graſſium confugit, & in nitroſis & martialibus medelam invenit. Aſthma verò hypochondriacum magis adſtantes quàm Medicos terret, his quippe ignotum eſſe nequit, quod motus thoracis & diaphragmatis reſpiratorius ſanguinem in venis portæ, quem jure optimo hypochondriacum dixeris, commoveat, atque non ſine evidenti utilitate ægrorum intendatur, hâc enim ratione ſanguis in motu ſuo impeditus, ut ferè apud hypochondriacos eſt, iterùm in circulum propellitur. Argumentum hujus ſententiæ non contemnendum eſt, quod exantlato paroxyſmi aſthmatici labore, ſolitò ſint lætiores etiam ii, qui meticuloſitate inſolitâ, quæ extra paroxyſmum etiam aliàs ordinariò adeſt, riſum aliorum provocant, inſignem, niſi per paroxyſmum onere aliquo liberati eſſent, neceſſariò percepturi, ex motu hoc terroris pleno, languorem. Cujus rei duo vidit D. Helwich exempla in ſectatoribus inſtituti religioſi, qui cùm nocturno tempore, ex metu ſuffocationis ad captandum liberiorem aërem, ex lecto exiliiſſent, poſt aliquot horas, anxiis illis evoluti laboribus rarâ lætitiâ apud ignaros ſuſpicionem ſimulati morbi vitare non potuerunt. Tàm numeroſa ſymptomatum cohors debellata à nobis variis modis fuit. In eam verò maximè curam incubuimus, ut ſpiſſos attenuaremus humores, obſtructionum authores, non unâ etiam hìc ingreſſi viâ. Quidam laudant nodulos ex rad. ari, caryoph. helen. pinpinell. helleb. nigr. ex fol. & herb. abſinth. agrimon. ceterach. chamædr. chamæpyt. chelidon. min. marrub. alb., capil. ♀., fl.

&

& summit. bellid. bugloss., genist., cent. min., sem. dauc. coriandr. nigell. & aromatibus temperatioribus. A nonnullis martialium virtus laudatur. Sunt etiam inter nostros, qui multum tribuunt pilulis, quas ab Autore Becherianas vocant. Palmam verò dubiam faciunt omnibus, cautè adhibita salina urinosa volatilia. Myrrha quoque & crocus eximiè profuerunt. Nec mixt. S., quam Clarissimus quondam Döringius noster alicubi mixturam Grasbeci vocat, planè indigna est elogio, quod meminimus ei à Tenzelio in Exegesi Chymiatricâ tributum, in perfrequenti certè nobis usu fuit. Non horruimus quidem etiam ægris nostris propinare elix. splen. Michaël. antihypochondr. Mœb. aliorumque, neque tamen habemus, quod prolixè in laudem eorum scribere possimus. Quicquid verò egeris, curam vix ac ne vix citra usum subadstringentium feliciter absolves. Et hic quidem non est, cur Practicus alia, præ tinctur. vitriol. mart. tartaris. D. Ludov., nobis certè expertissimâ, solicitè desideret. Ultra omnem sanè ista laudem posita est, nec, quantum scimus, ullum aliud par sibi habet medicamentum.

Illucescente Martio turmatim Scabiosi nobis occurrebant curandi. Varia quidem Scabiei genera isto tempore vidimus, ac in bibliopego quodam, qui olim in Sueciâ vixerat, frustrà deformitatem mali mortui, quod crustam nunquam antè sibi visam, in tibiis adjunctam habet, tollere sategit D. Helwich. Sed differentias istas prosequi, nostri non est instituti. Humidiorem ferè in sanguineis & phlegmaticis, ac in illis ad suppurationem tendentem, in his verò ad œdematosos circa extrema tumores proniorem, è contrario sicciorem in Cholericis & Melancholicis etiam observavimus. In senibus difficulter tollebatur, & vivunt adhuc quidam ab eo usque tempore his stigmatibus deformes. Hinc non sollicitanda fides Foresti, qui *lib. 5. Observ. Chirurg. XI.* recitat de Scabie per 9. annos durante exemplum; at verò Takii illud prognosticon, si senes teneantur insolitâ scabie, proximè secuturam mortem, fallit. Fallaci ratiocinio nititur communis traditio, quòd pueros à variolis & morbillis præservet scabies, non verâ experientiâ, quæ nobis multa in contrarium suppeditavit exempla puerorum, scabie infectorum, qui, turpi hâc larvâ vix depositâ, personam alteram illam induerunt, ac in castris variolosorum militarunt. In medendo ipsam naturam, ut par erat, ducem secuti, quæ ab interioribus visceribus ad exteriora impuritates has detrudit, blandis diaphoreticis institimus. Miscuimus verò Rob. sambuc. c. ♄. d., bezoard. miner., martial. & syrup. card. ben., aut fumar., interdùm etiam tinct. bez. dedimus. Quibus res angusta domi, iis euporiston ex decocto seri lactis c. fumar. satisfecit. Vulgus barbitonsorum & balneatorum decocta lignorum sine discrimine ægris obtrudit, cùm cholericis scabie pruriente & siccâ afflictis malum exasperent. Vesperi pulverem absorbentem ordinavimus, ut hâc viâ salinam acredinem domaremus. In expellenda scabie sulphur commune c. succino mistum specificam obtinere vim, non immeritò creditur. Scimus purgantia

Scabies.

à multis tanquam necessaria suaderi, imò eorundem iteratam præscriptionem à Joele & Barbette urgeri, quia tamen hoc pacto à peripheriâ ad centrum inquinamenta revocari satis constat, iis fere abstinuimus, nisi primæ viæ ex diætæ erroribus essent impuriores, in quo tamen casu lenioribus ferè usi sumus, iisque merc. d. junximus. Ex metu eorundem malorum parcè diuretica præscripsimus, præter nitrosa, quæ & refrigerant & acrimoniam demulcent. Nec V. S. celebravimus, nec cucurbitulas scarificatas, quas à Thonero laudari scimus, frequenter apponi jussimus, tametsi alias sententiam Rhodii *in Analectis ad Septal.* non per omnia probemus. Deinde corpore ritè disposito ad inunctiones descendimus, ubi ferè semper mercuriales nobis in usu sunt. In robustioribus Adipem porcinam c. mercurio f. q. terebinth. ext. ad præscriptum Wedelii *in Amœnit. Med.* ordinavimus, in aliis mitioribus usi sumus. Nostri pharmacopæi plebi utplurimum vendunt sequens unguentum:

℞. Terebinth, lot. ℔ ij.
Butyr. Majal. ℔. iiij.
Sulphur. citr.
Rad. Pimpinell.
Aristoloch. rotund.
Bacc. laur. aa. unc. j. semis.
Alumin.
Ceruss. aa. unc. ß.
Cer. citrin. ℔. j. M. F. l. a. unguent.

Hoc, aut potius mercuriali unguento manè & vesperi carpos manuum, tarsosque pedum inungi moderatâ quantitate jussimus, & scabiem aliis sæpè incurabilem intra mensis spatium abegimus. Ad remanentem subinde cutis asperitatem olei tart per deliquium efficaciam cognitam habemus. In delicatioribus unguentorum mercurialium spurcitiem & nidorem ferre recusantibus D. Helwich tinctur. antiphthisic. D. M., à cujus interno usu abhorret, optimo cum successu non semel adhibuit. A scabie intempestivè, ut subinde consilio muliebri & Medicastrorum fit, repulsâ & mortem ipsam consecutam cum Amato Lusitano *l.* 2. *Curat.* 33. &, quæ hanc minantur, gravissima symptomata, palpitationem cordis, epilepsiam, cardialgiam, confer hic Schenckium *l.* 1. *Observ* 99. & febres vidimus, ut de vomitu, diarrhæis *&c.* nihil dicamus. Duplici autem modo hic peccari in curâ solet. Nam à non paucis intentio ad subigenda symptomata, horum causâ ferè neglectâ, dirigitur, malo utplurimùm eventu. Aliis contra, cùm sciant totius negotii cardinem in eo verti, ut inquinamenta iterum ad superficiem corporis ejiciantur, solenne est, impetuosiora sudorifera in usum vocare. Regiâ illi, nostrâ multiplici experientiâ, incedunt viâ, qui, quantum ejus fieri possit, interiora viscera ab ulcerosâ corruptione præstant immunia, symptomatibus cautè pessulum objiciunt, & mitioribus diaphoreticis ferè sine regimine exhibitis recrementa retropulsa blande revocant.

Frustra

Frustra ferè hîc speratur auxilium, nisi mercurio supplicetur. Et hic quidem D. Helwich. *mercur. d. scrupul.* 1. in robustioribus c. lap. 69. exhibet, & post dies aliquot eandem repetit dosin, interponendo diebus intercalaribus usum mixturæ alicujus diapnoicæ sæpè etiam solius essentiæ scordii saturatioris; In infantibus, quorum genus nervosum, cui vulgò mercurius creditur esse inimicus, debilius est, monitis Ludovicianis sese conformat, & numero annorum grana mercurii attemperat, sed iterùm sine stimulo purgante, ubi verò iterum scabies denuò porupit, facilè est, eam tactâ ante methodo, si non citò, tutò tamen persanare.

Circa idem tempus non paucos molestissimus tantùm non exanimabat pruritus, præprimis senibus & cœlibibus gravissimus fuit, ac inter hos hominibus siccioris constitutionis. In hâc nostrâ civitate non deprehendimus vera nota illa mercurialis: Repetita purgatio & sanguinis missio sola curavit pruritus, ut ego sæpissimè sum expertus. Præmisimus tamen & nos epicerastica. Cucurbitulis scarificatis, quæ dorso, scapulis, humeris, femoribus applicantur, multi confidunt, & in succulentioribus aut huic remedio assuetis, omninò earum usus eximius à nobis spectatus, sed in strigosis illis corporibus nullum effectum commendabilem cernere licuit. Ex usu diaphoreticorum & decocti lignorum, pruritum ad lipothymiam ferè auctum vidit D. H. hinc suspicatus, quod ichorosi halitus hydroticorum usu ad ambitum corporis in majori copiâ propellantur, & acredine suâ plures molestias scalpturientibus digitis faciant. Præpollent hîc aliis medicamentis nitrosa & diuretica saponaria, quæ salsas & acres atomos ad vias urinarias deducunt. Laxior lactis cura nonnullis etiam levamen attulit, ac magis ipsum lactis serum virtutibus alterantium quarundam herbarum imprægnatum. Balnea aquæ dulcis afflictos egregiè solabantur. Nostra methodus hæc fuit: Dedimus manè pulverem nitrosum, aliis debilioribus etiam spiritum nitri dulcem in larga quantitate in infuso quódam propinavimus, circa noctem verò emulsionem dedimus.

Primus Aprilis dies nobis serenus illuxit & calore suo Veris delitias sperare jussit. Non diuturna tamen hæc nobis felicitas fuit, nam nebulæ & pluviæ à meridie primis diebus nobis gratum Solis aspectum ad breve tempus ademerunt. Qui secuti dies vernali tepore ad plenilunium omnia brumali aurâ quasi rigentia blandè vegetabant. Deinde Cœlum varium erat, interdum serenum, interdum nebulis obductum, nimbos ac pluviam in nos effundebat. Majus, quo aliàs omnia rident, & est formosissimus annus, nebulis, pluviis & ventis, si paucos amœniores dies excipias, rigidus erat. Est verò Silesia, ut benè Doctissimus Schwenckfeld *in Geographicâ Silesiæ delineatione, catalogo stirpium & fossilium præmisâ*, notavit, ventis præcipuè aquilonaribus & occidentalibus exposita. Cum verò hi corpora nostra graviora reddant, eos non immeritò cum Horatio dixeris plumbeos, & reapse experti sumus, quantum vigorem nostrum tùm temporis depresserint. Junio iterum amœnior ac serenior aër, cujus jucunditatem etiam

vergente ad finem Majo deguſtaveramus, comparuit, neque tamen ad finem proceſſit ſine imbribus, quorum iram proximi Vratislaviæ accolæ perruptis aggeribus gravem, cum damno ſanitatis & facultatum, experti ſunt. Graſſabantur apud nos eodem tempore morbi plerique ab Hippocrate enumerati, ubi de morbis vernalibus ei ſermo, furores, inquam, melancholiæ, epilepſiæ, fluxiones ſanguinis, anginæ, gravedines, raucedines, exanthemata varia, & articulorum dolores, ac, quas reliquis morbis meritò addimus, febres intermittentes, quæ tùm in ſcenam prodibant. Non fert noſtrum inſtitutum, ut fusè ediſſeramus, quomodo Ver morbos hos pariat. Scimus non eſſe ad genium & palatum ſeculi noſtri, illa Hippoc. *lib. de natur. human.* verba: *Cæterum vere pituita adhuc fortis in corpore manet, ſed ſanguis augeſcit; nam & frigora remittunt, & imbres ſuperveniunt. Sanguis autem juxta hæc augeſcit ab imbribus videlicet, & calidorum dierum tepore. Hæc enim anni pars maximè juxta naturam ipſi competit, ut quæ calida & humida exiſtat*; ſcimus, inquam, hæc à receptis noſtri ſeculi dogmatibus diſcrepare, neque tamen, quia æquum pretium & laudabilibus neotericorum inventis & ſolidæ veterum experientiæ ex ipsâ praxî ſtatuere didicimus, Hippocratica illa, ſi cordata accedat interpretatio, nigro notanda lapillo arbitramur. Nam nimis manifeſtum eſt, ſanguinem in hominibus attenuari & corpora fieri plethorica tempore vernali, & hæmorrhagiæ, quæ tam frequenter Practicis circa illud tempus negotium faceſſunt, vel invitis hoc perſuadent. Hyeme verò & ſub ingreſſum veris, ſanguinem eſſe viſcidiorem, ac pituitâ redundare, non uno conſtitit hactenus experimento, ac cumprimis memorandum illud doctiſſimi Gliſſonii, varia animalium jecinora ſecantis, ut omnibus numeris abſolutam orbi literato daret Anatomiam Hepatis, quâ deprehendit obſtructiones & tumores in boum jecinoribus tempore brumali non aliunde ſanè niſi à lentore & viſciditate ſanguinis ortum ducentes. Utroque itaque oculo ad illam humorum conſtitutionem intenti, ægris Medicinam fecimus, ac in præſervandis aliis, non tritâ empiricorum ſemitâ, qui ſine diſcrimine omnes purgantibus & V. S. tractant, inceſſimus.

Verùm ex re erit, frequentiores ejus temporis morbos, cum præcipuis ſymptomatibus recenſere, & rationem modumque curandi, à nobis obſervatum, breviter ſubnectere.

Hæmorrhagiæ.

Converterunt verò eo temporè oculos noſtros ad ſe hæmorrhagiæ, ac docuit nos attenta conſideratio, quòd verâ & ſolidâ experientiâ nitantur, quæ ſolertiſſimus Hallenſium Practicus ac Profeſſor D. Stahlius paſſim monuit. (*x*) Nam omninò ætate puerili, & adoleſcentiæ ſanguinis excretiones è naribus, & his non ſuccedentibus, dolores capitis tenſorios vidimus. Hæmoptyſes verò præſente plethorâ, aut varia circa pectus incommoda, ceſſantibus præprimis anteà conſuetis narium hæmorrhagiis, juvenibus

nibus

(*x*) conf. *Caſtigation. Noſtræ Græbnerian. p.* 54.

nibus magis familiariter evenere, quemadmodum vomitus cruenti, aut non unius generis pathemata circa venam portæ viris & fœminis, vitæ sedentariæ deditis, acciderunt. Paulò annosioribus hæmorrhoidales depletiones solemniores fuêre. Et sanè motûs varii circa splenem, colici dolores, flatulentiæ, tenesmi, *&c. &c.* mala tota die in praxi occurentia, in isthâc ætate eruptionem hanc partim moliuntur, partim comitantur, quod toties totiesque observavimus, ut de doloribus ischiadicis, podagricis, varicibus, nephriticis stasibus & inflammationibus, ulcerationibus, quæ impeditiorem motum sequuntur, jam non loquamur. Mictûs cruenti exempla, & in muliere circa quadragesimum annum, & in Illustris dignitatis Viro circa 65. habuit D. Pauli. Cæteroquin affectus ille apud nos rarior. Circa loca illa corporis, quibus sanguis erumpit, ab eodem ingeniosissimo Stahlio moniti, spasmodicas pressiones, sanguinis congestionem, vasorum & pororum tensionem atque turgescentiam, cum sensu ardoris, lancinationis & pulsationis, facilè fuit dignoscere. Et, ferè ad ejus mentem, curam felici cum successu instituimus. Violentioribus vero sanguinis depauperationibus, efficacissimis, quantum in nobis fuit, remediis occurrimus. Et sanè nisi id fiat, presso pede, præter languorem, partium porosarum subsidentiam ac duritiem, humorum dyscrasiam, in gracilioribus contabescentia, in laxioribus corporibus tumores œdematosi, & illud Medicorum scandalum hydrops consequuntur. Omnibus verò præfatis malis repentinum ab usu validiorum adstringentium augmentum accedit. Insolita uteri hæmorrhagia eodem vere Septuagenariis proximas, quæ nullo remediorum genere cohiberi potuit, in mortem præcipitavit. Præcedebant hanc sanguinis effusionem, observ. D. Helw., tormina, qualia dysentericis dejectionibus præludere sueverunt. Fabula hæc in duabus per tres septimanas spectabatur, ejusque Epilogus, prostratis viribus omnibus, ultima viventium meta mors.

Febres Intermittentes.

Sed his missis, genium intermittentium febrium illius tempestatis describemus. Præcurrebant illam pandiculationes & oscitationes, torpor & corporis gravitas, extremarum partium frigus, cutis aspera, & cùm nescio à quo Authore mentionem corrugationis scroti & mammillarum palloris injectam in historiâ febb. intermitt. nonnemo nostrûm recordaretur, & sciscitaretur ex ægris, an res ita se haberet, affirmatum illud fuisse testatur; Pulsus debilior, sed aliquanto frequentior. Tempore exhorrescentiæ hæc cernebantur symptomata; crescebat cum pallore frigus, ac illi, qui valido horrore concutiebantur, sub finem frigoris ferè vomebant, in quibus verò rigor major erat, iis alvus liberior fluebat. Non adeò diu frigus durabat. Infestabat plerosque respirandi difficultas, pectoris constrictio, anxietas præcordialis, & pulsus ferè exilior erat. Sub declinationem frigus & calor alternabant. Nonnullis etiam lachrymæ injussæ manabant. In æstu aderat corporis calor & jactatio, capitis dolor, æstus & pulsatio, vigiliæ, subinde deliria, totus habitus corporis calidus. Vultus rubore suffu-

suffusus, lingua scabra, intensa sitis, urina saturatior. Quibusdam etiam purpura, seu excretione miliari pingebatur cutis. His molestus erat pruritus in toto corpore. Elevabantur & extuberabant pori cutis cum rubore, instar cutis anserinæ & sensim longiùs longiusque serpebat malum, donec totius fere corporis cutis exhiberet vesiculas, quales ab inustione urticæ sentiri sueverunt. Corripiebantur verò maximâ ex parte mulieres, quarum serum ad effervescentiam pronum. Typus harum febb. non unius generis erat. Nonnullis paroxysmi omni die, aliis tertio quovis molesti erant. Curati quoque à nobis, quibus quovis die duo paroxysmi erant superandi. Nec infrequentes tertianæ duplices, in quibus paroxysmo primo non respondet secundus, sed tertius, secundo quartus, tertio quintus, quarto sextus, atque sic consequenter, ita tamen, ut non tantùm tertio die, sed & intercalari febricitent. Semitertiana paulò quidem rarior, at non prorsus defuêre, qui omni die quidem febre corriperentur, sed tertiò quôvis die duorum paroxysmorum impetum sustinerent. Vigebant quoque febres erraticæ, quæ incertis recurrebant diebus & horis. Ambigui hæremus, an in censum febb. intermittentium referri debeant etiam illæ, quæ contra communem intermittentium indolem tragœdiam à calore satis intenso auspicabantur, cujus generis febrim, nisi fallimur, etiam Cl. Will. *lib. de febb.* 3. describit. Et certè continuitatis ejusmodi febres nobis suspectæ fuère, nam ut ut ἀπυρεξία, quæ initio adesse videtur, genium intermittentis redoleat, languor tamen satis magnus, pulsus aliqua agitatio & cætera symptomata continuitatis opinionem confirmant. Eadem ferè nobis mens est de illis, quibus malignitas conjuncta est, & tamen remissione quadam non carent, quas etiam Vratislaviæ vidimus. Scimus à Præclariss. Medicis Petro Salio Diverso, P. Neucranzio de Purpurâ, Sennerto nostro, Simon. Pauli digressione de febb. malignis, Rhodio ac aliis hujuscemodi febres in classe intermittentium poni. Nos utut Summorum Virorum experientiæ minimè detractum imus, nec nostri Seculi mores hâc in re imitamur, ingenuè tamen confitemur, nobis verisimilius videri, id genus febris referri ad continuas oportere. Et sanè doloso intermissionis cineri primarum dierum suppositum fuisse ignem continuarum, elucet ex eo, quod sequentibus exacerbationem quidem caloris & symptomatum, non item veram remissionem observare liceat. Placidè tractavimus febres. V. S. non usi sumus, imò testimonium perhibere iis possumus, qui tertianam simplicem, adhibitâ V. S. in tertianam duplicem degenerasse scribunt, quod & nos illud, quamvis non frequenter, observaverimus. Vomitoriorum, tempore intermissionis, frequentior usus, ac in tertianis cum vomitu tempore inhorrescentiæ conjunctis singularem emetici, die intermissionis eâ ferè horâ, quâ præcedenti in paroxysmo vomitus secutus fuerat, virtutem, materiâ existente mobili, multis nominibus D. H. celebrat, râtus hâc methodo facilius febres intermittentes debellari. Nec Purgantia fuere neglecta, sed præparatâ materiâ, vel in principio statim, vel præsenti-

ſentibus in urinâ ſignis coctionis, cum levamine ægris imperata fuere. Quoniam verò hæ febres focum habent in primis viis, ventriculo, inteſtinis, vaſis meſaraicis, ac ipſa natura incidientia poſtulet, his inſtitimus & exhibuimus infuſa ex rad. ari, fumariæ, abſinth., centaur. min. Chamæp. card. ben. ſcord. *&c.* Plebs etiam in piperis laudes non vanè excurrit. Oleum piperis nigri commendat Andernacus, Penotus & alii. Et hoc cum Oleo caryophyllor. & tantillo camphoræ remixtum conſtituit oleum antifebrile D. Wedelii. Palmam autem omnibus præripiunt ſalia digeſtiva, tartar. vitriolat. arcan. duplic. ſal. lixiv. abſinth. centaur. min., card. bened., aperitivum *&c.* Hæc enim cùm in univerſum acria ſint, incidunt, diſſolvunt pituitam & reluctantur acido. Non multùm verò in ſeligendis illis ſcrupuloſi fuimus, gnari, quòd, ubi ignis injurias diu toleraverint, ad idem penè redigantur ingenium, nam non tantùm juxta obſervationem Clar. Redi, poſt plures & violentas uſtiones & purgationes, omnia abeant in cubos, ſed &, ſi crebrò uſtulentur, crebrò diſſolvantur, abeant in terram albam inſipidam, retuſis omnibus ſalinis aculeis. Certè horum Salium tanta eſt efficacia, ut Doctiſſ. Conringius, qui aliàs Paracelſica minimè omnium ſectatus eſt, ſe ad diſcutiendas febres felici ſucceſſu jam à 40 annis laudaſſe, & virtutem eorum mille experimentis ſibi innotuiſſe teſtetur. Addidimus iis præprimis poſt aliquot febrilium paroxyſmorum decurſum ſubinde ex præcipitantibus, talemque pulverem aliquot ante Paroxyſmum horis exhibuimus, & ab uſu ejus non rarò vomitus minimè violentos, in præcedentibus paroxyſmis non viſos provocari novimus. Ejuſmodi antifebrilibus in exanthematicâ intermittenti febre ſociavimus antiſcorbutica. (*y*) In contumacioribus febribus, reliquis debitè præmiſſis, tandem ad uſum corticis Peruviani deſcendimus. Exhibuimus illum ferè in ſubſtantiâ, ac invaluit apud noſtros mos, ut in formâ Electuarii præſcribatur. Eſſentia ejus ſegnior eſt. Non ignoramus, quondam vino albo fuiſſe infuſum, ac ægris propinatum, & novimus, id alibi hodiè adhuc fieri. Antimus Conygius ſeu vero nomine Honoratus Fabri, ut apparet *ex tract.* 10. *Phyſic. p.* 482. *in fine* in Pulvere Peruviano vindicato, *p.* 40. docet, *generoſo vino, eoque albo diluendum eſſe, & macerandum, ut vis illa vini altè penetrans corpuſcula in corpore latentia educat, ac in meatus arteriarum & venarum, factâ quaſi viâ ſecum vehat;* Sed, ut nihil diſſimulemus, rariſſimè in hâc formâ ſpem expectationemque implevit. Dedimus hoc ſpecificum antifebrile tempore intermiſſionis, non immediatè ante paroxyſmum, ac regimen calidum, vinorum & cardiacorum generoſiorum uſum ſeverè prohibuimus; Paroxyſmo à corticis uſu, ut ferè fit, imminuto, ægris continuationem ejus ſuaſimus, quamvis eum primâ vice exhibitum vehementior paroxyſmus utplurimum excipiat. In nonnullis diaphoreſin excitat, in aliis largiorem limpidæ urinæ fluxum pro-

(*y*) conf. *Caſtig. Grabner. noſtræ p.* 56.

promovet. Secutæ aliquando etiam ſedes ſunt, optimo utplurimum cum ſucceſſu. In febribus cum inflammatione quâdam conjunctis, nunquam non noxium deprehendit D. H. In febribus etiam aliis calidioribus obſcure remittentibus funeſtus fuit. Cùm verò etiam aliqui Medici in Sileſiâ adhuc hodie in ejuſmodi febribus corticem patientibus offerant, ſecuti Clar. Apinum & alios, non poſſumus non charitate proximi inducti & infelici experientiâ edocti, ab ejus exhibitione in febribus, quæ modò graſſantur, dehortari, ne & conſcientiam & famam maculent, quod ſanè contigit Celeberrimo alias Lowero, Short aliiſque, de quibus ille Medico-Maſtix in tripudioſo illo libro, qui inſcribitur, *Ars curandi morbos per expectationem p.* 242. ita ſcribit: *Lower, Short aliique ejuſdem farinæ Medici expeditiſſimam Chin-Chinæ virtutem febrium interpolatarum paroxyſmos ſupprimendi animadvertentes, & hujus exhibitionem in febres continuas itemque eas, quæ malignæ dicuntur, transferendam eſſe rati fuerunt. Et centenis aliquot patientum eum ignoranter & audacter adminiſtrarunt, de quibus febri verè continuâ torſis vix ullus evaſit ſoſpes, ſed denati ſunt omnes, præter eos pauciſſimos, qui aut validis conſtabant viribus, aut ebullitioni leviori, vel fermentationi diutius protractæ febris continuæ vel quaſi continuæ, licet verè interpolatæ, ortum imputabant, cujuſmodi audaciæ, temeritatis, & cum corio humano luſus eorum uterque pœnas luit, ſumendo Chin-Chinam in febri continuâ ab helluatione & temulentiâ perenni ortâ, quæ nono l. undecimo die aut circiter utrumque è medio ſuſtulit.* Cæteroquin in Paroxyſmis vix præter ſitim ſedantia adhibemus, niſi, quòd in hyſtericis aliquando fit, lipothymia infeſtet, quo caſu ad antihyſterica confugimus. Potum non negamus, modò non petant vel nimis calidum l. frigidum, &c. Hâc Methodo intra breve tempus febriles proxyſmos compeſcuimus. Illas verò intermittentes, ſeu veriùs occultas continuas, quibus malignitas complicata eſt, fruſtrà quidem aliâ, quàm quæ malignis convenit, ratione aggreſſus fueris. Et ex noſtrâ ſententiâ eximiæ prudentiæ Medicæ eſt, etiam verè intermittentes, epidemicè graſſanti aliquâ malignâ febri, illis, quæ ante memoravimus, alexipharmacis & bezoardicis oppugnare, nam id niſi feceris, oleum & operam perdes, ac vix ac ne vix impedies, quin æger tuus in prædominantem epidemicam prolabatur. Nobis quoque, ut obiter id moneamus, exploratum eſt, quod, quò magis increbeſcunt intermittentes, eò evidentius malignæ decreſcant, & minorem edant ſtragem. Sed nos è diverticulo redeamus in viam. Intermittentes hæ, ſi empiricè ſupprimantur, facilè degenerant in pituitoſis, in Hecticam, Icterum, omnium verò frequentiſſimè tumores œdematoſos pedum pediſſequos habent, qui ſigna ſunt incipientis cachexiæ & hydropis. Egregii uſus hoc in cenſu ſunt aperientia, incidentia, ac præ cæteris omnibus abſinthiaca. Suadent alii diaphoretica, diuretica, & imprimis quoque purgantia. Doctiſſimus Crato noſter extollit orbiculos ex rhabarbari extracto *Conſ.* 257. in quibus tamen tantas deprehendere vires non potuimus. Melius ſe geſſit fomentum

ex

ex vino, in quo ſolum abſinthium ebulliit, quod quartanario idem commendat. Domeſticum conſtituunt remedium radix altheæ & chelidon. minor. quas plebs omnibus tumoribus pedum promiſcuè applicat. Aliquoties levamen attulerunt decocta herbarum partim emollientium, ut chamæmeli, meliloti, partim exſiccantium & diſcutientium, ut bryoniæ, urticæ, calaminthæ, &c. partim adſtringentium, ut plantaginis, balauſtiorum; Providè ſcil., prout circumſtantiæ exigebant, pro ratione tumoris, miſcuimus hæc vegetabilia, & vel in vino, vel aceto decoqui curavimus. Hâc ſiquidem viâ duri tumores emolliri, humidi diſcuti & ſiccari, ac per adſtringentia tonus pedum laxior commodiſſimè reſtitui ac mali humores excludi poſſunt. Præproperi tumorum retroceſſus abſque ſenſibili evacuatione lugubrem minantur exitum, rejecto nimirum morbifico humore vel in laticem ſanguinis, vel nobiliores partes. Cæteroquin, quoniam poſt febrim etiam ritè curatam virium jactura ſupereſt, ſtudioſè incubuimus in hoc, ut digeſtionem validam & ſanam redderemus, appetitum acueremus, & languidum ventriculum ſolaremur vinô vel cereviſiâ virtute amarorum vegetabilium imprægnatis, perquam generoſis hoc in caſu remediis. Cibos præterea eupeptos & euchymos ac vini generoſioris hauſtulum commendavimus. Rarius induci poſſunt noſtri, ut, ſuperatis febrilibus paroxyſmis, evacuans, quod tantopere Sydenham, magis tamen poſt autumnales febres laudat, ſibi à Medicis præſcribi patiantur, rati, ſibi eſſe humores corporis motibus febrilibus depuratos. Prohibuimus tamen, ne oleribus & fructibus horariis ad viſcoſitatem augendam aptiſſimis, corpus diſtenderent, quippè gnari, quod in vegetioribus facillimè hoc fomite ignes febriles denuò accendantur.

Dentitio.

Vehementius eodem anni tempore dentientes laborabant, neque in noſtris his oris veritati conſona ſunt deprehenſa illa Ronſei de hum. vit. princip. ubi dentitionem hyeme admodum doloroſam, mitiorem æſtate, ſubitaneam autem & ſine omni ferè dolore, vere pronunciat, cui adſtipulatur, etiam Primeroſius de morb. puerorum, quamvis alias in vulgus ferè notum ſit, quòd quolibet anni tempore, alii magis, alii verò minùs excrucientur. Cauſa verò dentitionis iſtius magis dolorificæ, tempore vernali in turgeſcentibus nutricum & ipſorum infantium humoribus, quærenda videtur. Nam dùm turgent humores, major affluxus ſanguinis ad protrudendos dentes excitatur, hinc pruritus major, dolor intenſior, ac inflammatio febriſque vehementior oriuntur. Sæviebant quoque pathemata ſpaſmodica, ac Epilepſia paſſim puſillorum corpora hoc menſe torquebat, multoſque jugulabat. Nihil non egimus, ut ſævum hoſtem à cervicibus infantum abigeremus; Et multoties experti ſumus, quantum in remediis inane! Eum tamen, quo divina nos bonitas beavit, ſubinde in curâ ſucceſſum, ferè magnâ ex parte adſcribimus accuratiori diſcuſſioni, an Epilepſia idiopathica, an ſympathica eſſet? Et in hâc quidem in pituitâ viſcidâ & acidâ ex Clariſſ. Ettmülleri opinione, fomitem habente, reſolventia,

Epilepſia infantum.

incidentia & modestè evacuantia omne ferunt punctum; opiata verò utplurimùm Parentum & Medici spem inflant, ac mox destituunt. Si quæ autem Epilepsia sontico alicui supervenit morbo, sicut cum omni morborum infantilium genere facile complicatur, illa tolli vix poterit, nisi per prudentem primigenii morbi therapeiam. In Idiopathicâ autem, quò te vertas, vix apparet. Richardus Medicus testatur Deum (quô jure, quâve injuriâ, ipsus viderit) quod nunquam cognitionem sufficientem habere potuerit morborum epidemicorum, conceptionis mulierum, & febris quartanæ. His, nisi fallimur, jure optimo maxime addi potuisset epilepsiæ idiopathicæ notitia, quâ hodièque, nisi nobis blandimur, aut ab aliis glaucoma nobis obtrudi patimur, solidâ certè & accuratâ destituimur. Idiopathicam autem credimus & illam, quæ vel à terrore nutricum, vel irâ earundem, aut aliâ insigniori animi commotione pendet. Hìc, qui arcana sua jactant, qui plenis buccis in specificorum suorùm laudem declamant, ostendant præstentque se viros! Quantâ potuit industriâ & circumspectione Collegium nostrum adhibuit nobiliora remedia, nec tamen parentum lacrymas, sæpè Parcas, ut unicis suis parcant, placare cupientes, adeò frequenter abstergere potuit. Utplurimum etiam observavimus, quòd, cum nutricibus menstruæ purgationes, quibus ab initio lactationis ad tempus caruerunt, revertuntur, ferè ordinariò sugentes in Epilepsiam prolabantur, difficulter admodum curabilem. D. Helwich in Epilepsiâ cum paralysi alterutrius lateris conjunctâ, quam aliquoties tractavit, lumbricos turbas dare suspicatur; certè ab aquâ quadam Mercuriali cum syrup. fl. persicor. mixtâ debilioribusque exhibitâ, symptomata hæc conquievisse meminit. Confirmatus in hâc opinione etiam alio exemplo. Puer 7. circiter annorum subitò corripitur aphoniâ ac paralysi sinistri lateris; Medicaster quispiam è tonstrinâ primò die sudoriferum exhibet, altero purgans, tertio vomitorium, hoc accepto puer in horribiles convulsiones incidit, rogatus ergò, ut puero ad extremum vitæ redacto succurreret, imperat frictiones, spirit. ✱c. urinos. naribus admovere jubet, enema injici curat, præscribit potiunculam ex aqu. fl. til. ceras. nigr., pœon., epilept. L. spiritu epileptico in collectaneis Leidensib. descripto, Liquor. C. C. succinat. & syrup. flor. tunic.; hæc cùm aliquoties in largiori quantitate ori ejus infusa esset, Puer per vomitum lumbricum duos digitos longum rejicit, & redit ad se, sed ita ut die sequenti vitam cum morte commutaret. Feliciorem eventum Generos. quidam Liber Baro in Filia 6. annorum, à lumbricis aphonâ factâ, curæque D. Grassii concredita, ab ▽. memorata ☿iali cum syrup. fl. persicorum expertus est. Occasione verò hujus exempli paucis edisseremus, qua ratione lumbricos, nullo non tempore nostris infestos, fugare & necare simus conati. Aliquantò facilius intestinales, quando primaria morbi causa sunt, cognoscuntur ex morsu, lancinationibus ac inflationibus ventris, recurrentibus nauseis, lipothymiis, copioso salivæ per os effluxu, appetitu modò nimis aucto, jam verò prorsus dejecto,

Lumbrici.

jecto, alvo nunc astrictiori, nunc nimis fluidâ, oris foetore, rubore genarum, siti circa auroram. Apud mulierculas certissimum est vermium signum, subito excitari à somno cum trepidatione; Enimverò in exanthematum eruptione idem hoc contingit, sed pavor ille certius adhuc praebet indicium, cùm simul adest stridor dentium. Quando autem morbis jam existentibus superveniunt, diagnosis longè est difficilior. In Febribus de Lumbricis cogitavimus, quoties hae, quoad alia signa satis quidem mites videbantur, nihilominùs tamen extremitates apparebant frigidae, diarrhaea, non nimia, sed intempestiva excitabatur, sanguis è naribus stillabat, ephidrosi corpus madebat, & signa quasi pugnantia occurrebant. Oppugnavimus illos variis Medicamentis. Amara & Balsamica elegimus in Phlegmaticis & Pituitosis, e. g. rad. Carlin. gentian., zedoar., dyptamn. herb. scord., absinth. cent. min., & quam aliis praeferimus Tanaceti, aloën, myrrham, ac ex his praeparatas essentias, &c. Hâc in classe locamus etiam oleum absinthii, zedoariae, &c. Novimus etiam, quòd in extracto tabaci & chamaedryos extra corpus pereant lumbrici, unde istorum usus tentabitur a nobis, datâ occasione. At in magnis infantum torminibus, cave, diutiùs amaris his insistas, nam, exhibitis iis, dolores crudeliores excitantur. Pulverem corticis Peruviani inter eximia anthelmintica meritò numeramus. In sanguineis, majori efficaciâ sese commendant acida, atque inter haec praeprimis, tanquàm multis scopis satisfacientem depraedicamus mixturam ex tinctur. violar. & spiritu vitrioli, quâ cum optimo successu usi sumus, tum potissimum, quando simul, quod minimè raró fit, haemorrhagiâ narium nimiâ vermibus obnoxii infestantur. (z) Duxit eò nos potissimùm Fr. Redi experimentum, quo monstravit, lumbricos, in succo citri, aurantiorum, aliisque subacidis brevi perire. Neque unquam ea incommoda, quae alii ex acidorum usu metuunt, nos expertos recordamur. Parciores ferè sumus in exhibendis acribus & sulphureis, nisi quòd egenis infusionem ceparum crudarum & minutim concisarum cum aqua aliquando Nostrum Quidam cum Hieronymo Trago suaserint. Balsamum sulphur. succinat. &c. tenellis corporibus non posse conducere, certi sumus, quicquid alii dicant. Quando pavores sub somno adsunt, pulveres ex unicorn. fossil., corall., bol. armen., terr. sigillat. &c. exhibemus, quae & officium faciunt, quando sedibus vires atteruntur. Nec deterremur contrario Celeberr. Rhedi experimento, quo fidem facit, in aquâ, cui terra sigillata & lap. bezoard. fuerant commixta, ad aliquot dies superfuisse lumbricos. Nam tametsi haec, aquae simplici infusa, extra corpus, non polleant virtute necandi lumbricos, non tamen inde consequitur, quòd cum lymphâ, aliisque succis in corpore, vivo calore turgenti, nihil laude dignum praestent. Adultis, qui nec à nauseabundis abhorrent, cum utilitate, ordinantur pulveres ex Salibus alkalicis, & saccharo, cui una alterave guttula

 olei

(z) conf. *Castig. nostrae Grabn. p. 56.*

olei alicujus admiſcetur. Conf. Welſchium *in Curat. propr. Dec.* 7. *Cur.* 1. *p.* 371. Et raro admodùm invenies lumbricis obſeſſos, qui ſalſamentis delectantur.

Primo autem meritò, inter anthelmintica, loco ſtant mercurialia. Jucundum ſpectaculum eſt, quomodo lumbrici in vaſe ſemipleno merc. hujus contactum fugiant. Innocentiſſimum paratur (ut paulò ante monitum fuit) Medicamentum, ſi ☿ius vivus c. ▽. gramin., hyperic. ſcord. coquatur, & hauſtulus c. ſyrupo convenienti, e. g. flor. perſicor., acetos., citr. propinetur. Conf. Wedel. *in Amœnit. Mater. Medic. l.* 2. *ſect.* 2. *c.* 8. Moroſiores decipi poſſunt, exhibitâ cereviſiâ, cum qua mercur., ex conſilio Boylii, conquaſſatus fuerit. Tutò, quod toties fecimus, etiam mercur. d. exhibetur. Et rotulæ ex ☿. d. c. ſaccharo in ▽. gramin. ſoluto, dulcedine ſuâ facile ſalivam teneris movent, citra ſubſequentem ptyaliſmum, ſi provide agas. Ejus generis Rotulas etiam deſcribit Zwelferus *in Pharmacop. Reg.* Cinnabarina ex eodem capite proſunt, quæ rectè pulveribus illis terreis admiſcentur, præprimis in metu convulſionum, quæ imminere videntur, quando in ſomno vociferantur & terrentur, nares prurientes continuò fricant, morſus ac lancinationes ſtomachi ac inteſtinorum percipiunt, aſſiduè manum regioni ventriculi applicant, abdomen inflatur, ſingultus, tuſſis ſicca, anxietas *&c.* premit. Quo in caſu etiam cætera Antiepileptica ac cardiaca anthelminticis combinantur, ut rectè monet Joh. Schyronius *lib.* 3. *method. medendi cap.* 20. Et non planè fruſtra hîc Riverius hypericum, alii autem pœoniam laudant. In febribus, cum animatâ putredine conjunctis, ii non formidabunt uſum mercurii d., qui eum in febb. malignis, pulveribus bezoardicis ad incidendam tunc ſimul ſemper peccantem ſalivæ totiuſque lymphæ viſciditatem, admiſcent, id quod novimus feciſſe Camerarium, & hodiè adhuc ejuſdem veſtigiis inſiſtere Lentilium. Sed ante hos in creberrimo uſu in febribus, in quibus ægrotantes vermibus ſcatebant, mercur. d. fuit expertiſſimo Practico Nicol. Cheſneau, ut apparet ex *libr.* 3. *obſerv. c.* 8. *obſerv.* 2. *p.* 322. *obſerv.* 4. *p.* 325. *obſerv.* 5. *&* 9. *p.* 329. *p.* 315. merc. d. ſe mirabilia præſtitiſſe in pluribus ægrotis, & ab ejus nomine pulverem CHESNEAU fuiſſe vocatum narrat. Nos in febribus, ubi vermium ſuſpicio, fere Cinnabari nativa contenti vivimus.

Epilepſia. Tàm frequenter etiam oculis noſtris obſervantur Epileptici, ut hiſtoriam Epilepſiæ contexere non adeò ſit arduum. (*a*) Faciemus verò illud breviter. Utprimùm morbus Comitialis invadit, homo ſubitò & improviſo concidit, ac id utplurimùm fit. Inter rariora numerandum, quod Mimus, toto corpore convulſus, non concideret, ſed erectus ſtaret apud Marcell. Donat. *lib.* 2. *hiſtor. mirab. cap.* 14. quod quidam Ludi Magiſtri Filius, quoties, ac quocunque in loco, epilepſia eum invaderet, recta pror-

(*a*) conf. *Caſtigat. Græbner. Noſtræ p.* 56.

prorsùm procurreret, finem non ante faciens, quàm obstaculum aliquod offenderet, ob quod longior procursus non pateret, in quod impingens, denuò corrueret, apud Arnold. Bootium *in observ. Med. de affect. omiss. c. 6.* Collapsus porrò Epilepticus, toto corpore concutitur. Interdùm verò prorsus sunt admirabiles illæ convulsiones, quo merito referas exemplum, quod recitat Robbertus Sibbaldus *in Scotiâ illustratâ p. 1. l. 2. c. 6. p. m. 56.* de Puellâ: Hujus facies versus colli posteriorem partem retorquebatur, manus pedesque retrò vertebantur, & tunc cœpit motibus convulsivis violentissimis agitari, cum maximis subsultibus, adeò, ut quamvis Pater, vir robustus, illam omnibus viribus deprimeret, se tamen ad trium pedum altitudinem à solo unà cum Patre elevaret, imò interdum altius eveheretur. Præterea oculi invertuntur Epilepticis, ac illis spuma ex pulmone prodit, ut cum Hippocrate ex libr. de morbo sacro, loquamur. Non solùm difficulter respirant, sed & stertunt, linguam extra os exerunt, dentes collidunt. Non paucis semen aut urina præter voluntatem in ipsa accessione elabitur. Fæcum alvi dejectio in infantibus, quos prima vice torquet epilepsia, non est adeo sinistri ominis, ut multiplici experientia didicimus. Præcipuum autem indicium Epilepsiæ est, detentio sensuum & principum facultatum vel functionum, & hoc ipso ex mente Welschii à spasmo & convulsione differt. *Decad. 7. Curat. 1. p. 372.* nisi fortè placeat, etiam inter spasmum ac convulsionem, adhuc statuere hoc discrimen, quod spasmi sint motus convulsivi, lenti & firmi absque jectigatione; convulsiones verò utplurimum symptomaticæ cum subsultibus & agitationibus partium conjungantur, nam utplurimùm convulsus, verbo Lucretii, in jactando membra fatigat. Signa futuram Epilesiam indicantia, diligenter enumerat Aurelianus, ac ex eo, recentiores alii. Potiora sunt dolor capitis, subindè recurrens, seu, verbo Aureliani, gravitas, sensuum omnium tarditas, ubi in specie Aurelianus obtusum visum, & sonitum ac tinnitum aurium notat; insolens oblivio rerum ferè omnium, crebræ vertigines, iterata invasio incubi, linguæ quædam difficultas, cum saltu musculorum, dolor à tergo inter scapulas, continua in somnum propensio, aut huic oppositæ nonnunquam vigiliæ nimiæ, lassitudo ingens & torpor membrorum, mœror animi, somnia turbulenta, crebri terrores, sputationes, jugis præcordiorum inflatio, cum oscitatione, nauseâ, stomachi dolore, *&c.* tandem & urinæ tenues, crudæ & lividæ, sudor roscidus *&c.* Et pleræque ex his, præprimis autem priora signa, epilepsiam idiopathicam indicant; posteriora autem, e. g. inflatio ventriculi, apepsia, si tremor seu contractio labiorum, ac palpitatio cordis conjungatur, à Ventriculo malum oriri indicant. Epilepsiam autem hystericam detegunt motus uteri & partium abdominis convulsivus, murmur & sonitus, tensioque Ventris inferioris, dolor hypochondriorum, inordinatus linguæ motus, ita, ut vix distinctè verba proferre queant, deglutitio difficilis; pectoris constrictio, tumor

tumor lumborum, prægressa sanguinis menstrui suppressio, secundinarum detentio, matricis ac genitalium exulceratio, *&c.*

Nondùm perfectum adepta gradum hæc Epilepsia est, quamdiu somno similis, aut in somno obrepit, ac effusione seminis, quam incredibilis lassitudo sequitur, cujus exemplum D. Pauli & Helwich in viduo obvenit, sese manifestat. Notum autem est, quod ad hunc morbum sint proni, quorum progenitores extitère epileptici, pueri ac infantes, ex adultis, melancholici teste Hippocrate 6. *Epidem.*, 1. nec minus plethorici otiosi, ac spissiore sanguine torpentes, quando timidam ac trepidabundam nacti sunt naturam, ac fortuito terrore percelluntur, nec non juvenes cœlibes, otiosi, venereis cogitationibus indulgentes, *&c.*

Therapeia hujus affectus maximè ardua, ac qui vel parum hic promittere audent, vix ac ne vix fidem adimplent. Felices, qui methodo præservatoriâ à sontico hoc malo, industriâ periti Medici præmuniuntur, ablatis epilepsiæ causis. Jam præsente epilepsiâ, omnis causarum varietas iterum iterumque diu anxie sub examen vocanda est, ac ne verâ quidem inventâ causâ, præcipitanter medela in malo inveterato promittenda est, nam non cessat, (etiam remotâ causâ) malum, nisi motuum convulsivorum tollatur assuetudo, quod fortè omnium est difficillimum. Quid hactenus à Medicis, tùm pro Paroxysmi præsentis amolitione, & novi, seu futuri, repressione ac inhibitione actum sit, qui volet, cognoscere poterit ex Matthiæ Unzeri *hieronosolog. lib.* 2. Nemo ex nobis cum Menecrate, de quo Athenæus *l.* 7. *Dipnosoph.*, multis stipatus epilepticis habitu Deorum vestitis, in publicum prodire poterit. Hoc certum, quod in chronicis epilepticis affectibus volatilia urinosa aliquid præstent, sicuti Cinnabarina in symptomaticis, præsertim acutis supervenientibus.

Alii morbi hujus temporis, methodo ordinariæ medendi facilè cedebant, ut præprimis D. Graff. observavit. Diarrhæas D. Preus sustulit pulveribus ex bol. Tocaviens. & clysmatibus lacteis. Idem luctatus cum pertinacissimâ ophthalmiâ ex crapulâ, post ulcusculum fistulosum diuturnum in palato circa gingivas, pro cariei jam manifestæ progressu ulteriore impediendo, sanatum, ortâ.

Post 14. Aprilis diem febres malignæ conticescebant ac halcyonia nobis promittebant, sed infida, nam iterum ferocire incipiebant Mense Majo. Jungebatur illis catarrhus suffocativus, præprimis in ætate teneriori. Hic D. Preus cum successu usus pulveribus bezoardico-pectoralibus fixis & laxativis alternis unà cum cataplasmate emollienti & resolutivo è pulpâ Pomor. Borsdorffianor. cocta, oleoque amygdal. dulc. pectori sæpius applicato. In Febri verò tussiculosâ sanguinei pueri initio obstructione alvi, deinde autem cholerâ correpti, post unguentum de Arthanitâ ab alio illitum, egregium usum vidit D. P. ex cataplasmate in lacte bubulo cocto è specieb. emoll. farinâ lini, orobi, fœnu græci, *&c.* non neglectis internis, pulvere, inquam, bezoardico, mixturâ è spirit. nitr. d., menthæ, & carminat. sylv.

Multis

Multis verò etiam negotium facessere visa est Cardialgia, quâ de non unus omnium tum audiebatur sermo. Alii morsus, punctiones & lancinationes, alii rosiones sese percipere ajebant; nonnulli de tensivo & compressivo tantum dolore, ad utrumque latus pertingente, & cinguli alicujus instar constringente conquerebantur, plurimi verò gemitibus & altè ductis suspiriis, anxietatis interpretibus, adstantium aures obtundebant. Inanes vomitus utplurimum cardiogmi erant comites, quos imperiti emetica indicare credebant, sæpè etiam in fœminis passionibus hystericis obnoxiis deliquia superveniebant. In singultu cardialgiæ juncto non defuit officio suo Electuarium ex conserv. scord., conf. de hyacinth. theriaca, bezoard. min. & syrup. scorzoner.

Cardialgiæ.

Nonnulli etiam Bubonibus infestabantur; Hos inter Lanio quidam curæ D. Preussii commissus. Laborabat is febri hâc epidemicâ, corpusque ejus petechiis lividoatris fœdatum erat. Decimo morbi die bubone admodum dolenti in inguine dextro tentari cœpit, remittentibus sævis symptomatibus ac delirio, ut facilè credere posses, eum fuisse criticum. Remissio enim graviorum symptomatum criticam solutionem notat, modò adsit somnus. Ex re & vero Prosper Martianus in annotation. ad libr. de humorib. Hippocr. *p. no. edit. Venet.* scribit. *Nihil est, quod tutius perfectæ Crisis argumentum præstet, quàm si somnus subsequatur*, quod Hippocrates etiam monuit *lib. 6. Epidem. Sect. 1. v. 20.* Æger autem inscio Medico Bubonem hunc spiritu quodam vinoso apoplectico à fratre sibi communicato illinit, & præterea ad tollendam alvi obstructionem decocto prunorum sennato improvidè utitur. His ita factis, tumor disparere, ac æstus febrilis cum gravioribus symptomatibus non sine maximo periculo redire cœpit. Ex præsentissimo discrimine, Venæ sectione in pede celebratâ, ac bezoardicis nitrosis & anodynis ereptus quidem est & integræ sanitati restitutus, sed post breve tempus dimidio scil. exinde anno exacto ab iræ incendio, novâ iterum correptus febre malignâ, naturæ debitum persolvit. Oblati quoque fuere nobis ejusmodi ægri, eos verò felici cum successu tractavimus eâ methodo, quam in Consilio Medico Pestilentiali nostri quondam Physici suasere. Eorum verba etiam aliis lucem accensura hîc describimus: * *Dannenhero ist am sichersten, diese Art der Beulen durch aufgesetzte Ventosen herauszuziehen, fest zu machen, und zur suppuration und Eyterung zu bringen. Die harten und schmerzhafften sind mit erweichenden, linden und sanft-kühlenden Olitaten und Pflastern zu tractiren; schlægt aber Hitze und Entzündung zu, so sind solche Unctuosa zu meiden, und mehr die Mucilagines und Cata-*

Bubones.

* Id potissimùm probamus consilium, quo, adhibitis cucurbitulis hoc genus tumorum ad proruptionem, maturationem & suppurationem provocantur: hac quidem ratione, ut duri & dolentes emollientibus & lenientibus oleis unguentisve tractentur; accedente vero æstu ac inflammatione, unctuosis hisce procul esse jussis, mucilagines & cataplasmata è similagine, pane molliori, semine lini, fl. sambuc., vitello ovi, croco &c. in lacte decoctis, in subsidium vocentur; ingravescente autem æstu, & duritie, & lancinatione, emollientibus admisceantur attractoria & maturantia, semperque addatur quid quod malignitati resistat.

Paroti-des.

Cataplasmata von Weitzenmehl, oder Semmel-Brocken, Lein-Saamen, Holunder-blüthe, Eyerdottern, Saffran und dergleichen in Milch gekocht, zu appliciren. Will Hærte, Stechen und Hitze noch mehr überhand nehmen, so müssen unter die erweichenden, auch zuziehende und zeitigende Mittel genommen, und dann allezeit etwas Von den Gifftbestreitenden beygesetzet werden, &c

Aliis eodem tempore tumores alibi in corpore præprimis circa aures, i.e. Parotides apparebant, iisque, quorum vires violentia morbi fractæ erant, mortem denunciabant. Pro virili motum naturæ adjuvimus, & in eo fuimus toti, ut quamprimum ad augmentum properarent, & aliqua materiæ pars discuteretur, ne suffocationis periculum ægri incurrerent. Profuerunt emollientia, maturantia, discutientia, & non raro in eorum usu perstitimus, donec ex toto evanescerent. His verò non satisfacientibus suppurantia subsidio fuerunt, & in nimium lentè prorumpentibus etiam attractoria. Vidimus casus, in quibus periculum suadebat, ut candente levi ferro aperirentur, sed ab ægrorum mollitie, maximè verò à timidis circumstantibus ad mentionem nudam hujus Chirurgicæ operationis trepidantibus, id impetrari minimè potuit, ut in innocens ac tutum auxilium consentirent. V. S. non celebravimus, quod alibi fieri novimus, etiamsi aliàs nobis non sint incognita illa Celeberr. Practici, Petri à Castro de *febb. malign. p.* 247. qui inquit: *Si vires permittant, quamprimùm apparentibus parotidibus, erit mittendus sanguis ex Cephalicâ in quantitate mediocri: Sin minus, cucurbitulas scarificatas brachio ejusdem partis aut scapulis affigere oportet, & mox adhibere, quæ citra maximam attractionem discutiendi vires obtinent.*

Quoad Vesicatoria, ad quæ applicanda, hoc Mense Majo, nos iterum adegit necessitas, itidem aliqua observare contigit. Inter illa maximè memorabile hoc est, quod in corporibus succi plenis plethoricis & nimia humorum copiâ repletis, interdum fere nulla seri evacuatio fuerit secuta, cujus rei ratio indubiè quærenda in nimiâ fluidi copiâ. Certum enim est, quod ad excretionem, præter apertos poros, debitam fibrarum resistentiam, motum proportionatum, etiam debita fluidi requiratur copia, quod luculentè in negotio mensium & lactationis cernere licet. Præterea etiam notatus, post applicata ejusmodi subjectis vesicatoria, major orgasmus in humoribus, species verò quædam oscillationis in solidis non obscurè fuit deprehensa; Ut jam de febris exacerbatione, deliriis & inflammationibus viscerum, motibus convulsivis, hæmorrhagiis nihil dicamus; Contra utilitatem eximiam attulerunt in diathesi humorum crassâ ac viscidâ ad stagnationes & coagulationes velociter ruenti, in iis subjectis, quorum pulsus exilis, extrema frigida, quique propensi ad soporosos affectus erant, eò quod salia cantharidum partes viscidas dissolvant, disgregent & ad pristinam fluiditatem disponant. Et D. Preus quidem mirabilem efficaciam in Vesicatoriis, in principio morbi applicatis, deprehendit, cui nobiscum pollicem etiam premit D. Helwich, nisi quod ex hujus observatione, sitim nulla arte edomandam, per tres quatuorve dies inducant.

Fre-

Frequens erat illis diebus etiam coryza conjuncta cum καρηβαρία, dolore capitis, sternutatione, & licet omni horâ quasi occurreret, cui illud Juvenalis in aurem diceres: *Jam gravis es nobis, nam sæpè emungeris, exi*; non fuère tamen, quòd affectus à nemine non contemnatur, qui opem consiliumque à nobis peterent.

Coryza.

Depravata auditio plurimis Vratislaviæ molesta ægris, molesta & Medicis ipsis, hoc Mense erat communissima. Modo enim erant, qui sonum talem, qualem tintinnabulum pulsatum edit, sibi percipere viderentur; modò, qui de sibilo quererentur; nec nulli, qui pulsationem intra aurem sentirent. Pulsus autem ille exactè cum pulsu arteriæ convenit, nec aliunde nisi ab arteriâ dilatatâ pendere verisimile est. Senes nonnulli sonum fluctuum allisioni similem, vel strepitus varios in auribus suis excitari ajebant. Jam quidem communiter traditur, depravatam ejusmodi auditionem dependere vel à morbis cerebri, vel à morbis etiam auris, cum experientia affatim edoceat, & quosdam cerebri morbos, e. g. delirium, phrenesin, vertiginem, epilepsiam, *&c.* & nonnulla aurium pathemata, v. gr. inflammationem & abscessum tympani & labyrinthi cum tinnitu, *&c.* conjunctam esse, ut jam de corporibus, quibusdam externis, Vermibus, aliisque membranam meatûs auditorii & tympani commoventibus nihil dicamus; Nihilominus & illud exploratum est, quod nullo istorum morborum, aut externi alicujus corporis vestigio præsenti, subinde homines de sonis in aure querentes audire liceat. Unde quidem omninò nascitur suspicio, potius in aëre ipso causam subinde latere. Et quid quæso, impedit, quo minus dicamus, quod aër aliis fœtus corpusculis, in ejusmodi sonitu non tantùm organum immediatum auditûs, sed & partes cerebri, in quibus filamenta nervi auditorii terminantur, concutiat, ac eo ipso varios sonos excitet; Tametsi aliàs minime contemnenda, quæ in hanc rem disserit Dn. du Verney *Tract. de Organ. Audit. part.* 3 *in calce operis*, imò & Solenander *Sect. I. Consil. Med. Cons.* 4. *pag.* 15. *& seqq.* Varia contumaci huic malo & aliquando in omnimodam surditatem abeunti, opposuimus, non semper tamen eundem, quem optavimus, eventum consecuti fuimus. Crato Noster quondam accepit folia card. ben. cum summitatibus m. iiij conquassata in mortario, maceravit in ▽. card. bened. lib. ij. per 24 horas, deinde destillavit, & elicuit liquorem, in quo linteolum vel gossypium imbutum auribus immisit. Cum Timæus à *Guldenkl l.* 1, *de affect. cap.* 32. Mindereri Balsamum mira in depravatâ auditione præstitisse narret, nos etiam vires aquæ acouisticæ Mindereri periclitati sumus, quas ultra meritum celebratas esse à Timæo comperimus. Idem etiam testamur de ▽. Anhaltinâ Cephalicâ à Thonero *observ lib.* 2. vehementer laudatâ; non inficiantes tamen verum esse, quod ait, *effectum ejus esse præstantiorem in vaporosâ ac flatulentâ materiâ discutiendâ, quàm oleorum* ♌*orum, quæ nimio calore sæpius nocent.* Dn. D. Telesio meminimus in usu fuisse mixturam ex spirit. lil. convall., theriacal., formic. & essent. castor. Datâ occasione

Depravata auditio.

sione etiam exploraturi sumus, quid valeat urina leporina, sive seorsim, sive cum spirit. vini, auribus calidè instillata, quâ nihil utilius esse in hoc affectu, Tulpius scribit *lib.* 4. *observ. c.* 15. Cæterum illud aureum Fabric. Hildani monitum *Obs.* 25. *Cent.* 5. de remediis non temerè auribus immittendis, quamdiu spes est, extra applicitis curam perfici posse, altè memoriæ nostræ semper inscriptum fuit; E re nostrâ ægrorumque esset, ut instrumentum (est illud instar infundibuli, cujus ampliorem partem objiciunt secum loquentibus, angustiorem auribus propriis applicant) quo ad acutius audiendum Hispani utuntur, teste Hœfero *lib.* 1. *de affect. capit.*, etiam apud nos in usum traheretur.

Raucedo.

Raucedo, etsi hyberno tempore maximoperè soleat esse frequens, ac facilè curetur, quia fortassis tantùm ab exasperatione superficiei glottidis à frigore aut acribus salsisque humoribus inducta, dependet, occurrerunt tamen aliquot etiam in Majo nobis exempla raucedinis, omnem artem eludentis. Homo cœlebs quinquagenarius, strigosi corporis sine ullâ evidente causâ, graviorem initio fieri vocem animadvertit, eam deinde brevi momento in asperiorem & tandem in clangosam abire sentit; cùm autem muneris ratio expeditum vocis usum exigeret, multa molitus & hoc tempore curam molesti affectûs cum curâ institui voluit. Acta omnia, sed proeventus confirmavit *Aphorism.* Hippocr. 40. *ex Sect.* 2. ac Gordonii prognosticon, vocis Raucedinem, quæ per annum duravit, non recipere curationem, quicquid etiam de efficaciâ syrup. de erysim. Lobel. tùm Auctor ipse, tùm Bauhin. *in histor. plant. lib.* 21. *c.* 11. scribant. Non incredibile hoc Raucedinis genus à siccitate laryngis dependere, ac ideò difficulter curari, quòd & humidum corporis absumptum restituere res sit ardua, & ferè ultra artis vim, humores ad alia emunctoria effluentes, per collapsas vias ad debitum iterum derivare locum.

Angina vera.

Mense Junio aliquot anginæ exempla nobis oblata fuere. Intelligimus verò per Anginam, faucium id est laryngis seu pharyngis inflammationem. Nam in anginâ semper guttur & fauces laborant, sive ut Hornius loquitur, commune iter ad asperam arteriam & gulam, quod retentâ græcâ voce, isthmum vocamus, & hoc vel exinde patet, quòd in anginâ semper adsit difficultas respirandi & deglutiendi. Cùm verò Neoterici & internos & externos laryngis æque ac pharyngis musculos inflammari crederent, quod certè à vero non abludit, diversas anginæ species constituerunt, ac iis varia imposuêre nomina ac artem sine ullâ utilitate reddidere difficiliorem. Nam si vel maximè iis concedatur, quod musculi interni seu laryngis seu pharyngis sine externis inflammentur, & vice versâ externi sine internis ardeant, nihil ad curationem inde peti potest, & emolumentum, quod in prognosi ex eâ doctrinâ speratur, titubantibus, cum prognosi ipsâ, innititur pedibus. Hoc malum juvenibus, constitutionis sanguineæ, præ reliquis familiare. Post motus corporis impetuosiores, aut nimias spirituosorum potuum ingurgitationes, horrore corripiebantur, qui

qui aliquando post aliquam intermissionem subitò revertebatur. Hunc ingens æstus cum siti Tantalea excipiebat.

Pulsus erat frequens, durus, inæqualis, urina saturatissimè rubra. Magna aderat respirationis difficultas, apertoque ore anxium ægri spiritum ducebant, & crescente malo strangulationis periculum instabat, ut videas non malè à Græcorum ἀγχόνη quod laqueum & suspendium significat, morbum hunc à Latinis dictum ANGINAM. Deglutitio etiam tantoperè impedita, ut potus faucium angustias vix superaret, quin sæpè in nares refunderetur. In faucium isthmo interdum apparebat tumor, interdum autem in externo collo, ubi morbus mitior erat, vel oculis cernebatur, vel manibus palpabatur, in iis verò, quorum vita in majori periculo, nullus planè tumor deprehendebatur. Non tantùm isthmus ita exurebatur, sed spectabatur simul in ore rubor flammeus, urgebat dolor acutus pulsatorius & punctorius, lingua tumida, obscurè rubra canum instar exerebatur, fauces arebant, si ægrotantum os aperias, omnia tensa videbantur. Venæ infarctæ, oculi prominentes & sanguine suffusi. Præterea aderat jacendi difficultas, ac frequens sedendi cupiditas. Ingens præ foribus periculum, quando articuli gelido torpore rigebant, vultus livescebat, vox intercipiebatur, & stridor quasi in gutture & pectore audiebatur. Inexorabilis mors instat, deficiente pulsu & voce quasi in caninam mutatâ, apparente subinde etiam spumâ oris. In summo juvenis periculo exoptatissimè Erysipelas in pectore cum symptomatum mitigatione, efflorescere vidit D. Helwich.

Angina notha.

Omnia verò symptomata sunt mitiora in nothâ Anginâ; nam licet & in ipsâ subinde aliqua respirationis adsit difficultas, ac deglutitio impediatur, licet etiam tumor (qui serosus utplurimùm) tùm intra fauces, tum in collo deprehendatur, abest tamen & febris, rubedo intensa imò & dolor acutus ac ptyalismo intra dies quosdam malum tollitur. In exquisitæ anginæ curâ minimè vestigiis insistere licuit Sydenhamii, cujus quidem curæ cardo vertitur in copiosâ sanguinis detractione per repetitas Venæ sectiones, in catharticis, epispastici fortis ac ampli applicatione, quâ de re latius legi potest *in Oper. p.* 358. Quâ viâ ante ipsum incessisse novimus Doctiss. Batavorum Medicum Lindanum, ita tamen, ut hic intra 2. vel 3. horas non unâ vice, sed repetitâ ad Unc. XXX. ex venâ popliteâ sanguinem detraheret. Horrent enim nostri tantam sanguinis profusionem, raroque ad iterandam V. S. in uno eodemque morbo persuaderi possunt. Itaque nobis unâ vice, aut summum duabus V. S. celebrare in more positum est. Quod quidem absque mora facimus, ut turgescentiam sanguinis imminuamus, stasin discutiamus, ac copiosiori affluxui occurramus. Fecimus verò pertundi plerumque Venas cubiti in latere affecto, quod evidentior & propior, ex anatomicis, venarum ejusdem lateris communicatio sit. Cùm verò parti affectæ propinquiores sint raninæ sub linguâ, (quarum apertionem promiscuè in morbis ferè omnibus vulgus

 apud

apud nos flagitat,) præmissâ V. S. in brachio, aut si circumstantiæ id velint, e. g. in suppressione mensium, in talo, ex raninis etiam sanguinem detrahimus.

Vomitoria, quæ Agricola, Riverius, Deckerus, Hartmannus aliique in Anginâ laudant, periculum suffocationis veriti, omisimus. Subinde tamen purgantia in forma liquida, sed leniora, propinavimus, præprimis, quod tamen rariùs contingit, si crassæ ac nebulosæ adessent urinæ, his enim præsentibus in qualibet inflammatione ad purgationem à principio confugere nos posse, scimus edocti à primicerio Hippocratis interprete Prospero Martiano *p. 387. de ratione Vict. acut.* Et sanè prudens hoc monitum fuit nobis instar columnæ vialis in bivio constitutis. Libertatem alvi Clysteribus obtinuimus. Cæteroquin ita ferè in periculoso hoc morbo progressi sumus; ut inflammationem discutere, & stagnantem sanguinem iterum in motum reducere tentaremus. Ubi quidem resolventia seu discutientia, & in sanguine viscidiori etiam attenuantia profuêre, non neglectis lenissimis adstringentibus, quæ roborantium nomine vulgò veniunt, hæc enim laxior fibrarum tonus omninò indicat. Eâ intentione gargarismos ex adstringentibus & discutientibus mixtos ordinavimus ex rad. bistor. torment. bryon., herb. prunell., salv., pyrol. heder. terrestr., tarax. flor. bellid., sambuc., balaustior., tanacet., cort. granator. sem. cydonior. decoct., colaturæ nitrum etiam adjecimus, mandantes, ut his similibusve gargarismis fauces modestè colluerentur. Non imitati sumus Scultetum, qui acetum vini acerrimum, aliosque qui meliori consilio spiritum vini admiscent. Externe emollientia & discutientia sine adstringentibus adhibita, ex cujus generis simplicibus ferè constat cataplasma primum Barbettæ, nisi quod oleum chamomillæ, à nobis omissum & loco hujus aliquid saponis Veneti admixtum fuerit. Non abs re est, collum externè spir. vini camphorato rite inungere, ac deinde cataplasmata, vel si hæc propter celerem refrigerationem suspecta sunt, emplastra de meliloto, diachylo., de spermat. cet. diaphoret. M. &c. circumponere. Multi, & inter eos etiam Waldschmidt, ab initio suadent suffumigia ex succino, oliban. &c. sed non absque causâ Sennertus noster *lib. 2. prax. part. 1. c. 24.* ab eorum usu dehortatur. Remedia interna erant diaphoretica ex absorbentibus lap. 69. corall., mandib. luc. pisc., dent. hippopotam. & quem Variola & Burnet. specificum esse volunt, dente apri, ♁. d., bez. miner., & ♂l. cinnabar. & nitratis, quibus interpolabantur lenientia, damnatis, quibus alias specificam virtutem ignari tribuunt, sordibus non unius generis, stercoribus, inquam, & urinis variorum animalium. Si verò conatûs discutiendi essent irriti, & dolor pulsatorius quarto vel quinto die nos suppurationis admoneret, hanc omninò promovimus tùm collutionibus oris ex decoctis emollientibus & maturantibus tùm cataplasmatibus & emplastris ejusdem census. Suppuratione jam factâ, ubi nimirùm dolor pulsatorius ardorque remittit abscessûs apertionem modò hâc, modò illâ viâ procurare tentavimus, & post evacuationem puris, reli-

reliqua ex artis præſcripto abſolvimus. Sed dolendum omninò eſt, quod non in ſummo ſuffocationis diſcrimine aſperam arteriam perforare liceat, cùm judice Sculteto ac comprobante experientiâ, in affectibus laryngis, qui ſuffocationem minantur, tutiſſimè id fieri poſſet, in Armament. Chirurg. *in declarat. tabul.* 34. *p.* 122. Hâc enim viâ certiſſimè non pauci liberarentur, ſed quo minùs id fiat, in cauſa eſt circumſtantium moroſitas & craſſa Chirurgorum in anatomicis ignorantia. Nothæ anginæ cura facilior eſt, & à quibuſdam Noſtrûm purgantibus ☿alibus, etiam ſi nulla eſſent contraindicantia, aliquoties repetitis & blandioribus diaphoreticis poſt V. S. in Plethoricis feliciter intra paucos dies ſublata. Poſt anginam notham externis repellentibus diſcuſſam, D. Helwich obſervavit delirium ac effectum paraphrenitidi ſeu inflammationi diaphragmatis ſimillimum.

Vomitus ac vomendi conatus.

A nobis conſilium requiſiverunt etiam eo tempore quidam vomitibus, aut certè vomendi conatu delaſſati, ac horroribus febrilibus, cardialgiis, punctoriis circa ſcrobiculum cordis doloribus, ſubinde & ſingultu miſerè torti, quos equidem ventriculi inflammatione correptos fuiſſe ſuſpicamur, ex eô potiſſimum, quòd omnia ſymptomata ab exhibitis ſtomachicis, carminativis, antifebrilibus intenderentur, miteſcerent verò ab iis, quæ in inflammationibus profuiſſe, tot Seculorum experientia docuit.

Inflammatorii affectûs.

Occurrerunt etiam eo tempore quidam alii inflammatorii affectûs, quorum ſedem, an in hepate, an in pleurâ, an in membranâ pulmonum quærere deberemus, dubii hærebamus. Et certè, tametſi in numerato habeamus ſigna pleuritidis, peripneumoniæ, & hepatitidis vulgò tradita; Certi tamen omninò ſumus, quod nullâ falli neſcia diagnoſi hæ inflammationes ex traditis illis ſignis dignoſci queant. Febris continua atque acuta, difficilis & fervida reſpiratio, tuſſis, rubor genarum, aliquando & oculorum, lingua ſicca & aſpera, colli inflatio, ſitis, vigiliæ, in omnibus tribus inflammationibus cernuntur. Cum aliqua veri ſpecie major in reſpiratione anguſtia ſupponitur eſſe in peripneumonia, quam quidem in pleuritide; at verò! quod & in hoc ipſo parum fiduciæ poni queat, eluceſcit ex eo, quod etiam illi, qui neque pleuritide neque peripneumoniâ laborant, ſed vel curſu vel aliis laboribus ſeſe fatigarunt, propter majorem ſanguinis ad interiora confluxum, difficillimè & cum ſummâ anxietate ſpiritum trahant. Jugulum ipſum ſententiæ de certâ inter pleuritidem & peripneumoniam differentiâ petunt, qui ex inſpectione corporum pleuritide extinctorum demonſtrant, non pleuram, ſed pulmonem eſſe ſedem pleuritidis, in quorum numero ſunt eximii Anatomici & obſervatores Felix Platerus, Johann. Zecchius, Alexander Petronius, Marſilius Cagnatus, Etius Cletus, Panarolus, Petrus Criſpus, Julius Cæſar Benedictus, Petrus Caſtellus, Johannes Menelphus, Johannes Baptiſta Orius, & Herophilus, qui teſte Tertulliano ſexcenta ſecuit cadavera. (*b*) Et cum Romæ in hanc rem ſtudioſè inquireretur ac in ſectis cadaveribus pulmones læ-

(*b*) Conf. *Caſtigation. Græbnerian. Noſtræ p.* 58.

læsos in pleuritide reperirent, Asseclæ Galeni, & sequacium ejus Arabum *&c.* ad peculiarem Romani aëris constitutionem confugerunt, docentes, dari & pleuritidem non exquisitam, & hanc propter cœli inconstantiam & humiditatis excessum, ortum trahere à capite, ac materiam, quæ non exquisitam pleuritidem excitat, descendere per arteriam asperam ad pulmones, eamque, præcipuè si biliosa fuerit, in pulmonis cavitatibus inflammationem inducere, & hinc in cadaveribus pleuritide interemptorum pulmones inveniri læsos, ut constat ex *Doctissimo Commentario* Prosperi Martiani *in libr. Hippocrat. de loc. in homine pag.* 77. *&* 78. *edit. Rom.* Et si dicendum, quod res est, multò feliciùs Phœnomena in pleuritide occurrentia explicari possunt ex mente illorum, qui sedem ei tribuunt in ipsis pulmonibus, quàm istorum, qui natalem ejus locum quærunt in pleurâ, quos sanè difficultas, quomodo sanguis, qui sputum pleuriticorum tingit, & purulenta materia, si non bene judicetur pleuritis, à pleura in asperam arteriam deveniat; Ubi in oppositâ opinione illud evidentissimè declarari potest. Nam cum ex oculatissimi Malpighii observationibus notum sit, compagem pulmonum constare ex infinitis propriâ membrana circumseptis lobulis, ac ex his vesiculis innumerabiles partibus interioribus emergere ramificationes, quæ cum tracheâ communicationem habent; Facilè concipi potest, quomodo ruptis in membranosis illis sinubus minimorum vasculorum orificiis sanguis, aut etiam abscessu facto pus, in tracheam extillet, ac deinde per tussim ejiciatur. Neque ullo jure ab his requiri potest, ut credant, pulmonem sensu carere, nam hoc colore, qui sunt alterius sententiæ, utuntur, in pleuritide esse dolorem acutissimum, & hinc pulmonibus sensu destitutis adscribi non posse; nam quomodo persuadebunt, pulmonem sensu orbatum esse, cum moles ejus constet ex membranis, tracheâ, vasis sanguineis, nervis, omnimodò ex ipsorummet doctrinâ sensu exquisitissimo pollentibus? Ipse quoque Hippocr. de intern. affect. pulmonibus sensum & dolorem fortem tribuit. Quod verò in latere sentiatur dolor, ejus causa est, quod membranæ pulmonem constituentes ope aliquarum appendicum pleuræ uniantur. Si verò sedes pleuritidis in ipsis pulmonibus est, utique apparet, quàm arduum sit, exactè pleuritidem à peripneumoniâ discernere. Imò neque faciliùs, secus quàm multi non experti credunt, inflammatio hepatis à pleuritide dignoscitur. Nam ex dolore infra costas infallibile hepatidis argumentum, qui capiunt, næ! illi subinde vehementer falluntur, innixi communi illi axiomati, ubi dolor, ibi morbus, quod tamen minimè universale est, cujus rei exemplum in ipsâ inflammatione hepatis est: Nam referente Galeno *l.* 2. *de loc. affect. inflammatum hepar comitatur dolor in jugulo, in quo tamen morbus non est.* Ejus rei documenta in calculo, gonorrhæa aliisque morbis obvia sunt. Sed verò benè est in hâc rerum incertitudine, quòd methodus medendi una eademque in his morbis inflammatoriis observari tutò possit, unde non abs re erit, quomodo in curâ processerimus, tribus, quod ajunt,

ver-

verbis attingere. Prima cura nostra fuit, stasin sanguinis inflammatoriam, de quâ inspici meretur Portius *in Erasist. sive de sanguin. missione p.* 83. *seqq.* discutere. V. S. in statu plethorico celebravimus, sanguis ex venâ eductus ferè pelliculâ quadam tectus; Et omninò vera sunt illa Celeberr. Wedelii: *Venæ sectione emissus sanguis pro temporis ratione variat, modo confusus, fervidus, ruber, modo serosior, grumescens vel resolutus magis visus est.* Nec dubitandum, quin sæpè absque V. S. erysipelaceæ illæ viscerum inflammationes tolli queant, ac non nauci facienda illorum practicorum observatio, quòd post administratam V. S. morbi hi diutius protrahantur. Vulgò deprædicatur in sanguine dissolvendo efficacia spirituum C. C. fuligin., ebor., liquor. C. C. aliorumque similium volatilium, qui tamen à nobis, qui diaphoretica fixa hisce in morbis, quibus febris complicata est, præferimus, non adhibentur, nisi fortè in phlegmatico-sanguineis ac in dosi valdè mediocri. Semen cardui mariæ in pleuritide & peripneumoniâ, radix cichorei in hepatitide aliquam peculiarem exerunt virtutem, nec mumia transmarina prorsus effœta est. Cherefolium, hedera terrestr., geranium majus, scordium commendari itidem merentur. In rasurâ dentis apri, in pleuritide, non potuimus observare vim quandam specificam, quæ major in dente hippopotam. præpt. In omnibus hisce inflammationibus prodest externè adhibitus sp. vini camphor. quemadmodum anodyna internè utplurimùm nocent, quicquid de cohibendo per illa affluxu vulgò jactetur. In pleuritide urinæ tenues per quatuor dies priores ferè semper calamitosæ sunt. Alvum non facilè irritamus, sed diluentibus tepidè sumptis eam in officio suo continere satagimus.

Constitutio aëris Julii, Augusti, Septembr.

Julius naturam suam planè quasi exuerat, (c) ac majori ex parte imbribus, procellosis aëris agitationibus ac frigore squalidus erat; credidissemus, nos in Martio vivere, nisi grato Solis splendore, aliquot diebus, corpora incaluissent. Benignior Augustus, non tamen absque pluviis cursum absolvit. Æstiva amœnitas verò denuò in Septembri nobis affulsit, ut iterum D. Grassius observavit.

Catarrhi.

Mense Julio vagabantur iidem propemodum morbi, qui præcedentibus mensibus stragem ediderant, sed præ reliquis ferociebant catarrhi, qui difficillimè medicamentis compescebantur, ac præprimis illi admodùm rebelles erant, qui sedem in artubus, & potissimum in superiori brachii parte fixerant, ac ex dolore gravativo, motu partis impedito, imò etiam tumore aliquo, sine inflammationis signis, ex decubitu serosæ materiæ oriundo cognoscebantur. Proximum in pertinaciâ locum occupabant cum coryzâ, & vertigine conjuncti, sive propter majorem lymphæ coacervationem, sive magnam seri visciditatem, intra corticalem, hoc est glandulosam, ex mente Malpighii, cerebri substantiam. In curâ utroque oculo ad proximam catarrhorum causam, hoc est, lympham stagnantem intra partes & hâc ratione functiones earum lædentem, respeximus, & lympham

vel

(c) conf. *Castig. nostræ Græbner.* p. 59.

vel motui suo restituere, vel ex corpore, ac præcipuè partibus laborantibus evacuare annisi sumus. Inde non tantùm ea adhibuimus, quæ serum vel per renes præcipitant, aut alvum derivant, vel per poros cutis dispellunt, sed & ea, quæ à parte affecta illud evacuant. Inter purgantia plerisque ex nostris placent pilulæ, quas Nostrates vocant Cephalico-Hystericas ex extr. colocynth., helleb. nigr., castor. resin. gialap. ☿. d., aut Massæ pilul. harum, M. P. de succin. Craton. addita cum appropriato in pilulas efformatæ. Vix vero in catarrho pulmones infestante purgantia, prudens Baglivii monitum secuti, laudare possumus. Ex diureticis seligimus lap. 69, L. sassafras, syrup. adianthin. Fern. de succ. veronic. de 5. rad. aperitiv., hyssopo. liquirit. &c. Oleum etiam fœnicul., anis., balsam. sulph. anis. terebinth., & quod præ reliquis omnibus eminet, succinum, cui in catarrhis & spasmis non immeritò maximas tribuit laudes Hoffmannus, præclarè quoque de eo sp. vini soluto sentit Helmontius, quibus suffragatur etiam Clariss. Ettmüllerus, totam affectuum catarrhalium curam in succino latere persuasus. Inter diaphoretica, quæ lymphæ exorbitantis correctoria genuina esse constat, cessere in remedium ea, quæ incidendi & attenuandi virtute simul gaudent, ex quorum albo sunt inter vegetabilia, serpillum, thymus, rosmarin., lavendula, hyssopus, centaurium minus, helenium, betonica, pimpinella, arum, china, &c. quibus ex chymicis tùm Liqu. C. C. succ. tùm tinct. bez. annumerare licet. Ad cauteria non descendimus. Rarus etiam apud Nos masticatoriorum usus, nisi fortè in classem apophlegmatisinorum referre placeat fumum Tabaci haustum, multorum sanè delitium. Ptarmicorum notus hodie abusus, quibus sanè cum damno sanitatis homines plethoricos, vertigini obnoxios, oculorum affectibus correptos, nares infarcire toto die videmus ac dolemus. An verò legitimus eorum usus aliquis esse possit in evacuanda lymphâ in cerebri ventriculis stagnante, in quæstione positum est. Negativam amplectitur Doctiss. Schneiderus, *l. 2. de catarrh. c.* 20. ac Clariss. Rich. Lowerus *in dissertat. de catarrh.* cujus hæc inter alia *p. m.* 167. *Quod autem nihil per os cribriforme in nares pertranseat, ipsius partis conformatio satis arguit, nam licet in aridis calvariis foramina istius ossis aperta & luci pervia videantur, in vivo tamen animali à nervis & membranis, à processu mammillari prodeuntibus omnino inferciuntur.* Et paulo post, *nisi*, inquit, *▽. in cavitatibus processuum contenta per medullarem ipsorum substantiam in nares transeat & extillet, necesse est, ut per nervos fluat, & ipsorum corpora pervadat. Ac quid inde de olfactu fiet, si ipsi ejus organa continuo humore ita scateant.* Ac iterum: *Si conferamus*, ait, *vasa omnia, quæ ▽. in ventriculos cerebri deponunt cum infundibulo simul, & hisce nervorum tubulis, eaque in diversis animalibus inter se comparemus, clarè patebit processus mammillares nullum omnino humorem pertransire aut os cribriforme in nares perfluere.* Nos his rationibus itidem moveremur, nisi praxis aliud nos docuisset, & cum Willisio vidissemus, toties per solam ex naribus excretionem,

nem, multos à vertigine, aliisque cerebri morbis liberatos, nisi purulentam materiam per nares fuisse excretam recordaremur. Et nisi tandem ipse Hippocrat. *sect. 6. aph.* 10. non ex ratiunculis, sed diuturnâ praxi hunc canonem reliquisset: *Caput dolenti & circumdolenti pus aut aqua, aut sanguis fluens per nares, aut os, aut aures, solvit morbum.* Firmo itaque experientiæ talo innixi, post universalia, ubi illa locum habebant, etiam errhina suasimus, ac ex iis præcipuè spec. diamajoran., & cum debitâ cautelâ etiam euphorbium pulverisatum. Confer Miscell. Nostrar. *Dec. I. ann.* 1. *obs.* 34. *p.* 110. *& seqq.* Difficillimum nobis esset, ab effectu nobiliori, sicut ab aliis factum, vitriolum album commendare. Præterea cùm scopus noster esset lenire fauces aut asperam arteriam, linctus formam elegimus, ut remedium sensim partes affectas præterlaberetur, easque diutiùs tangeret. Nam ea nobis semper sedet mens, formam medicamenti à parte affectâ & morbo determinari, & prætereà, ut præclare monitum à Glissonio, laborante ventriculo prudenter pilulæ, pulveres, electuaria, *&c.* præscribuntur, quò diutius in eò commorentur, renibus autem liquida potius designantur, quo facilius ad eos cum sero deferantur *&c.* Sunt equidem, qui in nostro casu à saccharatis & mellitis parum opis in evacuatione contentorum in bronchiis sperari posse contendunt, sed eam ab aromaticis & volatilibus petere jubent, quibus tamen iterum experientia practica reclamat, nisi fortè, ubi humores viscidiores & glutinosiores sunt, tùm enim acriora & amara abstergentia juncta mucilaginosis & roscidis, utramque absolvunt paginam. Cæteroquin in affectibus pectoris non promiscuè cum vulgo empiricorum, flores sulphuris exhibuimus, nam quantum ex eorum usu emolumentum in catarrho tenui oritur, tantum profectò damni ex eorum præscriptione, materiâ existente viscidâ & glutinosâ, resultat, inde quidem non raró pituitosos in difficultatem respirationis incidisse pro comperto habemus. Sanum quidem est consilium, quod Lowerus suggerit *p.* 173. his verbis: *Cùm catarrhus primo urget, nihil magis ei supprimendo conducit, modo absque febre sit, quàm ut sitim diutissime toleremus, tridui enim vel quatridui abstinentiâ à potu, plures novi à catarrho prorsus liberatos, cujus alia ratio non est, quàm quod fomite subducto omnino exsiccatur, non aliter ac rivuli exarescunt ex pluviarum penuriâ;* At hoc velle nostris proponere, est surdo narrare fabulam. Imò contra potius meminimus, quæstionem agitatam sæpius, annon ex re ægrorum sit, usum vini in catarrho concedere? nam vero esse perquam simile, lympham stagnantem haustu liberaliori generosioris vini in motum denuò reduci posse; Nos tamen potius probavimus sententiam Mercurialis *Tom.* 3. *Cons.* 53. *& tom.* 2. *Cons.* 4. illud dissuadentis, veriti majorem in sanguine orgasmum, & vehementiorem seri fusionem, non ignari cæteroquin, quòd quidem Doctissimi Medici vinum in catarrhis permiserint, quos inter. præcipui sunt Victor Trincavell. *l.* 1. *Cons.* 42. & Paul. Neucranz *de purpur. c.* 20. qui ipsum etiam Hippocratem allegare pro suâ opinione possunt,

ſunt, niſi fortè magis placeat Valeſii in hâc controverſiâ temperamentum, qui cenſet, Hippocratem dediſſe, hodieque adhuc concedi poſſe ſub declinatione, quando ſerum jam ad vias urinarias & alvi, ceſſante omni linguæ ſiccitate, præcipitatur. Poſtremò diſſimulare non poſſumus, his etiam factis, in plethoricis catarrhos vinci vix potuiſſe, niſi V. S. celebraritè retur. Catarrhalis quoque proſapiæ alii morbi, odontalgia ſc. & tumores palati à D. Graſſio & D. Pauli in ſeipſo, curati. Diarrhæas frequentiores D. Preus iterum rhabarbaro toſto c. N. M. & bolo Tockavienſi caryophyllatâ compeſcuit.

Hemicrania.

Varias quidem tractavimus hemicranias in praxi noſtrâ. Vidimus, qui ſibi caput quaſi tendi & diſtrahi conquererentur, & omninò perſuadere ſatagerent, ipſas ſuturas enormi dolore unam ab altera divelli, quibus fidem non arbitramur ſubinde eſſe detrahendam. Quemadmodum in fœmina 30. annorum etiamnum vivente, enormem hiatum, circa ſuturam lambdoideam & ſagittalem, furentibus doloribus capitis cuivis petenti demonſtrare poteſt D. Graſſius; inſuper in tribus puerulis catarrhoſis trium & quinque annorum, intra aliquot ſeptimanas, totam quaſi capitis ſuperiori parte figuram valdè mutatam, ſuturamque coronalem ad naſi radicem uſque, notabiliter dehiſcentem obſervavit D. Paul. Suturas enim aliquando laxari & à ſe dehiſcere, Medici exercitati nobiſcum deprehenderunt. (d) Inter Arnoldi Bootii obſervationes Med. de affectibus omiſſis ſecundùm à Cl. Meibomio editas, quarta *p. m.* 12. inſcribitur de ſuturarum diſceſſione: *Frequens*, inquit, *eſt in Hibernia, ut capitis oſſa à ſe diſcedant, ac notabili ſpatio dehiſcant, præcipuè in coronali ſuturâ, ſed & quandoque in ſagittali, idque cœcâ ac internâ causâ, abſque ulla externâ occaſione aut violentiâ, cui malo promiſcuè obnoxii ſunt viri æque ac mulieres, nec teneri modo ac delicati, ſed duri quoque ac robuſti, &c.* Laurentius Joubertus *lib. de cap. affect.* teſtis eſt, ſe in fronte puellæ ſeparationem vidiſſe, cui poſt diutinam in infantia cephalalgiam unius lateris os alterius ſuperavit latitudinem. In *Miſcellaneis Noſtris* Antonius de Pozzis, cujus pulvis in quibuſdam noſtris officinis proſtat venalis, ejuſcemodi dehiſcentiam circa ſuturam coronalem, ad pollicis latitudinem obſervavit *Decur. I. ann.* 4. *obſerv.* 33. quæ aliaque plura exempla legenda apud Cornel. Stalpart van der Wiel, *Cent.* 1. *obſerv. Medico-Chirurg. Anatomic. p.* 1. 2. 3. 4. obſtant ſententiæ Columbi *l.* 1. *c.* 4. aſſerentis, ſuturas nulla vi poſſe laxari, niſi quis ſcapello divellere aut frangere tentaverit. Hæc opinio de divulſione ſuturarum roboratur etiam exinde, quòd ægri ex fortibus ligaturis aliquod levamen ſentiant, quamvis aliàs non negandum, quòd frequentius arbitrentur ſibi ſuturas dehiſcere, quàm reverâ dehiſcant, aut disjungantur. Meminimus noſtra ſubſidia ſollicitaſſe, qui aſſeverarent, caput ſibi quaſi gravi mole aliquâ aut pondere incumbente deprimi, ut cervicem

(*d*) conf. *Caſtig. Noſtra Grabner, p.* 59

cervicem erigere nequeant. Sed hi dolores ludus & jocus quasi sunt, prae tormentis, quæ patiuntur ii, quos tantùm non in furorem agit acutus & pungens, ac teli infixi instar membranas dissecans. Aliquos curae suae commissos habuit D. Helwich, qui ait, sibi verba deesse, quibus ineffabiles illi dolores rectè exprimi possunt. Adeò furit, & vicina sensoria intolerabili dolore affligit, vigiliis ægros atterit, & brevi sanè necaret, si continuus esset. Memorabile sanè exemplum in nobili aliquâ personâ per aliquot annos oculis D. Pauli & modo etiam D. Helwich obversatur. Vir ille in juventute suâ genio indulsit suo, circa virilem verò ætatem, in tormina ventris atrocissima, tandemque in hemiplegiam, è quâ per inunctionem mercurialem evasit, incidit. Subsecuti postmodùm atroces dolores arthritici, quibus ferendis cùm parem se minimè crederet, nescio quo consilio, in aquam, in quâ Luna extincta, primò pedes, deinde & corpus totum facilè quadragies immersit eô cum effectu, ut dolores Podagrici evanescerent, ac in eorum locum ineffabilis capitis dolor succederet, cum quo per intervalla repetente adhuc hodiè acerbissimè, non sine intimâ circumstantium commiseratione, conflictatur. Præludunt reversuro dolori humiditate multâ perfusi oculi conniventes & aliquid convulsivi patientes, & aures tinnientes, fermentatio & ebullitio in ventriculo, ac urina cruda. Tragœdiæ ipsius exordium dolor initio aliquanto lenior, sed incrementa singulis momentis capiens. Frequenter iste in sinistrâ capitis parte affligit, nec tamen in hoc latere semper in una eademque parte hæret, sed modò posteriora versus aures, modo anteriora ad radices oculorum usque, qui longè gravissimus est, excurrit, imò nec his terminis contentus, calvariâ egressus, in maxillis, labiis sævit, imò ad humeros se extendit & regionem pectoris occupat. Non exactè tamen uno hoc latere circumscribitur, sed ad dextrum etiam sese diffundit. Circa nucham aliquando adest tumor rubescens cum pulsu & exquisito sensu, qui tactu lenissimo immane quantum efferatur. Est verò dolor ille & gravativus, mentum pectori ferè allidens, & tensivus sed maximâ ex parte punctivus; Quamdiu furit, æger lucem ferre nullam potest, nec propter sævitiam cruciatuum os aperire, vel plenum trahere spiritum, audet.

Apicem supremum attigit tyrannis isthæc, quando vomitus accedit, tum enim magis, quàm in Phalaridis torquetur equuleo, & tamen miser his tormentis minimùm 12. horras, sæpè, 24, imò & 50 transigit. Signum declinantis paroxysmi est urina saturata, & paulò post copiosum sedimentum deponens. Superatis his molestiis, corpus languet & partes musculosæ quasi fustibus percussæ, tangi renuunt. Minimè verò raro contingit, ut, capite vix liberato, digiti pedum molestiâ aliquâ vellicentur. Nunquam verò, nisi sub paroxysmo, lumbaris regio doloribus vacat. In cura in paroxysmo ipso hemicraniarum, interdum sanguinem eduximus, vesicatoria, ubi indicia materiam peccantem extra cranium sub cute hærere, applicari fecimus. Errhina quoque commendata, nec pediluvia neglecta,

glecta, topicis item modo in formâ cataplasmatis, modò linimenti, & unguenti, modò emplastri, usi sumus. Rubefacientia plantis pedum admota, quæ tamen omnia, ne minimum quidem levamen prælaudato Viro ad hoc usque momentum attulerunt. Pulveres præcipitantes nitrosi & cinnabarini anodynis maritati internè exhibiti, pilulæ de Styrace D. Sylv. sub tempus nocturnum datæ sunt. Quidam, quamvis sic satis tenuis effectus, ex pulveribus ejus generis, in memorato ægro visus. Extra paroxysmum antecedentes causas ex artis præscripto tollere conati fuimus. Quæcunque verò D. Pauli & Helwich, junctis consiliis, moliti fuerunt, (non autem facilè ullum remedii genus, quod λόγος & methodus atque experientia suadet, intentatum reliquerunt) eventus optatus sæpius nominatum ægrum nondum exhilaravit, sed affectus ille adhuc hodie eum acerbissimè, quanquam post diuturniores inducias exercet. Aliorum Medicorum consilio usus eodem fato, licet ab iis & ad sumptuosas Thermas & ingratas Acidulas, ac Laconici sudores damnatus, ut de purgationibus, scarificationibus, V. S. fonticulis, &c. nihil dicamus. D. Preussius ex præposterè curatâ per balnea aliaque, quæ non conveniebant, ani fistulâ, epilepsiam singulis ferè horis repetentem, cum antea rarissimè invaderet, notavit. Sed nec minus observatu dignum est, quod D. Grassius memorat, usum Chinæ Chinæ in Febribus intermittentibus, hoc mense, licet summâ cum cautelâ adhiberetur, minus fuisse proficuum, nec eam vim, quam aliis temporibus, exeruisse.

Præter enumerata in antecedentibus symptomata, febribus continuis hoc Mense duo alia jungebantur, quod iterum debemus D. Grassio, sc. urinæ difficultas, & crebra oscitatio ac pandiculatio. Quoniam verò illa urinæ difficultas, ut Celso vocatur, significat molestiam, tam illam, quam quis mingere volens experitur in enitendo, quàm eam, quam quis subit in reddendâ urina, ob nullius non guttæ effluentis asperitatem, quam stranguriam, Vegetius vero indignationem vesicæ vocat, scire licet, priorem nostros molestiam subiisse; Nam diu conari cogebantur, antequam proflueret urina, quantumvis in ipso fluxu deinde liberè ac facilè flueret. Verùm brevi durabant hæ adversitates, nam ultra septimum diem ipsæ febres non extendebantur.

Melancholia.

Ob venêre etiam nobis quædam Melancholicæ Fœminæ 30. ætatis annum supergressæ non quæ ridiculis se detinuerint negotiis, & in hæc præcipitia ex amorum phantasiarumque œstro essent perlapsæ, sed mœstæ, alta suspiria ducentes, contra vulgarem fœminarum morem taciturnæ, à communi hominum consortio se subtrahentes, & ad nescio quem strepitum expavescentes, ac mirabilibus suspicionum procellis jactatæ levique causâ in epilepsiam hystericam devolutæ. Cùm verò dyscrasia humorum, ac impeditior eorundem motus in venâ portæ, ac excretionis menstruæ mora nostris sese ingererent oculis, facile nobis patuit, V. S., vomitoriis, pediluviis præmissis, sanguinem attenuandum esse.

Ac ad viscidum & glutinosum sanguinem dissolvendum adhibita fuère ferè volatilia, quæ præsentissimum hîc præstant effectum, quibus qui norunt interponere sudorifera, tantò citius voto damnabuntur. Nec minorem merentur hic laudem ♂ alia, præprimis chalybs in substantia datus modò ventriculus non nimis debilis sit, in quo casu omninò melius est, vel essent. martial. hellebor. Wedel. vel essent. vitriol. ♂. tartaris. Ludovic. ægris præbere. Ex acidulis in plethoricas non exigua redundat utilitas. Vina quoque virtute herbarum spleneticarum & uterinarum impraegnata auxilio quibusdam fuère. Quibus omnibus si decens corporis & animi motus accedat, omnia in vado erunt.

Occasione Melancholiæ non possumus quin addamus aliqua de nodulis in partibus musculosis brachii & femorum, non quidem oculis, sed tactui obviis ciceres magnitudine excedentibus cum motu febrili protrusis à D. Helwich in corporibus luridis & squalidis Melancholiâ quasi tabescentibus, ter, nisi fallimur, & à D. Grassio quamvis paulò majoribus observatis. Stupuerunt ad Phænomenon antea sibi non visum, donec opportunè recordarentur, ejus generis morbum in Hungariâ frequentem esse, sicut didicerant ex Malach. Geiger. *Microcosm. hypocondriaco*; id quoque *p.* 105. cognati Daniel. Geigeri *epistola* adducitur, ex quâ aliqua hîc excerpere non pigrabimur: *Occurrit mihi ferè quotidiè in Hungariâ morbus quidam curandus, solis incolis Hungariæ endemius —— quo infectis in partibus musculosis brachii, dorsi, totiusque corporis excitantur ad modum glandularum, parvi nodelli exterius quidem invisibiles, interius tamen benè palpabiles, instar cicerum seminis lini, fabarum tamen quantitatem minimè excedentes: Paroxismi invasionem comitatur horror & calor febrilis, ad modum erysipelatis, hinc erumpunt & excitantur modo enarrata tubercula sive glandulæ.* Hactenus ille. Nobis extra dubium, materiam horum tuberculorum esse humorem lymphaticum, ab indole genuinâ in vitiosam, h. e. acidam & glutinosam fortè degenerem, quod eò promptius in conceptum cadit, quo notius, substantiam cutis, præter filamenta vasorum sanguiferorum, nervorum fibrarumque nervearum varie contexta habere plurimas glandulas. Nam ex acutissimi Stenonis, Prosectoris incomparabilis, observationibus constat singulis poris suas subjacere glandulas, quæ juxta ἐφιδρώσεως usum majores aut minores existant. Nec improbabile est, tubercula hæc proximè accedere ad naturam grandinum in porcorum carnibus occurrentium. An verò ulcuscula hæc sint lepræ quædam species, cui grandines suum accenset Clariss. Collega noster Rosinus Lentilius *in Miscellan. Medic. Pract. tripartit. l.* 2 *p.* 510. disquirere hujus loci non est. Id verò aliis eruendum relinquimus, quomodo tumores hi aut quocunque nomine vocare placet, febrili orgasmo à centro ad peripheriam extrudantur. In curâ nullum ferè operæ pretium vel antiscorbutica, vel mercurialia, aut sudorifera aliaque fecerunt. Nec in ultimo successit therapeia, quam vulgus in Hungaria adhibet his verbis à Geigero descripta:

 Sale,

Sale, aceto & allio locum & tubercula tàmdiu & fortiter fricant, donec noduli illi resolvantur, nec coagulati amplius sentiantur, quo facto levamen illico sentiunt. Multi materiam hanc sudore discutere debent, illoque intermisso, ut in aliis malignis morbis, moriuntur. Ad sudorem eliciendum utuntur spiritu vini, in quo liquefacta sit portio axungiæ veteris cum admixtione succi allii & pulveris piperis nigri, quantum cuspis cultri capere potest.

Parulis.

Multò frequentiora apud nos mala præsertim in egenis sunt inflammationes gingivarum cum tumore, non raró in suppurationem abeuntes, quas Græci Parulides appellant. Hunc verò tumorem cum inflammatione nonnunquam insequitur excrescentia spongiosa, laxa & flaccida, carni in vulneribus luxurianti perquam similis, ad intimos dentes molares adhærens, quam comitatur mandibularum dolor satis vehemens, & nonnunquam ipsa febris.

Epulis.

Græcis ejusmodi tuberculum carneum ad dentes in gingivis oriens Epulis vocatur. Si apertio abscessûs in Epulide negligatur, facili negotio caries succedit maxillæ. Nam dum puri exitus nullus paratur, periostium maxillæ consumitur, hoc autem facto, corrosio ossis vix evitatur, aut si fortè hoc malum imminens declinetur, quemadmodum nuper factum meminimus abscessu hoc sanato, semper durans Ichoris profluvium, fortè ob læsionem ductus alicujus salivalis remanet. Ex epulide gangrænam in fabro murario ortam vidit D. Helwich. In Parulide emollientibus, præprimis usu ficuum, abscessus apertionem procuravimus, aut instrumento Chirurgico aperiri fecimus. De discussione nobis raró cogitandum, quorum nimis sero ut plurimùm consilium & auxilium imploratur. Epulidem incipientem præmissis universalibus non sine effectu meminimus oppugnatam vel tinctura laccæ, quam & Barnerus & Deckerus ac Barbette non vane extollunt, vel tinctur. terr. Japon. seu Catechu cum spirit. cochlear. paratâ, cujus meminit Colleg. Noster Clariss. Hagendornius *Tract. Physic. Medic. de Catechu Sect. 3. c. 3. p.* 43. Sed imbellia plerumque hæc sunt remedia. Ubi enim epulis altiores egit radices, vix sine operationibus Chirurgicis variis curatur.

Febris Biliosa.

Mense Augusto nonnulli laborabant febri, quam veteres dixerunt biliosam, ejus typus ejusmodi erat: Initio gravitas & angustia sentiebatur in scrobiculo cordis, conjuncta non raró cum nauseâ (à quâ Fastidiosam nonnulli vocant.) Causam non ineptè patientes vel in refrigerationem ventriculi, vel cibos viscidos, aut iram clandestinam rejiciebant. Aderat horripilatio non nimia, sed frequenter recurrens capitis turbatio, & in sanguineo-cholericis etiam dolor. Exacerbabatur quotidiè horis matutinis, cum sensu horripilationis, qui quo intensior, eò certius vomitus sequebatur, remissiorem verò & diuturniorem ferè sedes excipiebant. Ægri perpetuò jactabantur, nec ullam decubitûs figuram servabant, præsertim illi, qui nec per vomitum, nec per sedes materiam acrem ac fervidam rejiciebant, in quibus etiam æstus gravior, fauces aridæ

aridæ & ſub finem deliria comatoſa, quæ ſemper ferè funeſtum in hâc febre minantur exitum, notabantur. Hypochondria non tantùm contendebantur, ſed & acerbiſſimis puncturis infeſtabantur. Maximum diſcrimen mortis æſtus internus retorridus & exteriorum frigus, intentabant, & ut Hippocrates pridem notavit, *circa ventriculum fortis æſtus & cordis morſus malum* (κακὸν) *erat.* In curâ non tantùm ad ductum Sydenhamii juſculum tenuiſſimum ex pullis gallinaceis ordinavinus, ſed & nitroſa & theriacam optimo cum ſucceſſu adhibuimus. Habebant etiam in curâ locum acida temperatiora, apozemata ex rad. & fol. acetos., fol. fragar., tamarindis ſyrup. acetoſ. citr. Erant etiam, quibus decoctum Hordei, quod eâ intentione veteres dediſſe videntur, ut acrimoniam bilioſam obtunderent, & inteſtina quâdam quaſi mucilagine obducerentur & munirentur, præprimis ſi eſſent egeni, loco juſculi pulli gallinacei ſuadebatur. Topicis etiam ſuus conſtitit honos, inter eà verò camphorata præeminebant. Linguam aridam & fiſſam mucilag. ſem. cydonior. Pſyllii c. convenienti aquâ extractâ lenivimus.

Lipyria.

Bilioſæ febres abeunt ſubinde in Lipyriam. Nam veriſſimum eſt, quòd primaria talis ſit rariſſima, ut rectè Ettmüllerus, quicquid etiam hic Sylvius, Primeroſius, Borrichius aliique dicant, ſed potiùs cum neque vomitus, neque ſedes, neque ſudores in bilioſis cernuntur, metuenda eſt Lipyria, vel interprete Stahlio *in Problem. pract. p.* 7. inflammatoria congeſtio interna, niſi fortè cum Lindano malis dicere, quod Lipyria ſequatur partis valdè ſenſibilis inflammationem. Cùm verò vulgò Lipyria deſcribatur per febrim, in quâ interiora quaſi uruntur, exteriora frigent, provide à Lindano monitum, quod nec per partes exteriores vulgò dicta extrema, manus, inquam, pedes, naſus, lobi aurium intelligantur, ſed univerſus corporis habitus. Nec per algorem indigitetur frigus tale, quod tactum Medici, aut adſtantium afficiat, ſed ſatis ſit, quod ægri ſe algere dicant & tegi jubeant, licet aliàs membra tepere videantur. In hâc febre pulſus exiſtit parvus & debilis, urina flaveſcit, lingua arida eſt, expiratio nares proximé adſtantium ferit, vigiliæ vires atterunt, vomitus torquent, inferius labrum, ut recte Primeroſius, tremit, & anxietas miſerrime torquet. Hæc Phœnomena facilè aperiunt, an verum ſit quod prodidit Clariſſ. Ettmüllerus ratione frigoris, febrim hanc referri debere ad genus nervoſum membranoſumque undecunque irritatum, reſpectu verò æſtuationis, ad ſanguinem in præternaturalem fermentationem concitatum, hincque alteratos inſigniter ſpiritus ex acido ſui generis. Edocemur etiam ex iiſdem, quid veri ſubſit ſententiæ Sylvii *l.* 1. *prax. c.* 29. quæ vult hunc affectum (ſi modò detur, de quo quidem nos minimè dubitamus) ex duplici febre conſtare, bilioſâ, & pancreaticâ, ac à ſucco pancreatico, frigus, à bile oleoſâ magis, quàm acri, æſtum dependere. Noſtro judicio hîc omnia plana. Nam certum eſt, in primarum viarum canali materiam urentem ac fervidam reperiri præſente

hoc

hoc affectu, nec dubitandum quin facilè, si non per vomitus aut sedes tempestivè ejiciatur, inflammatio, & forsan majori ex parte in duodeno, sequatur. Ab hâc verò omninò par est, ut æstum illum internum, linguam aridam, sitim, vomitus, tremorem labri, expirationem fuliginosam, & inflammatione in gangrænam & sphacelum vergente, cadaverosam, puncturas in hypochondriis, jectigationes, anxietates, vigilias deducamus. Frigoris verò & algoris, de quo ægri conqueruntur, originem non aliunde rectiùs quàm à sanguinis ad interiora congestione, ac ex habitu musculoso ac ambitu corporis ad partem inflammatam, repressione ac derivatione petamus. Therapeia, quam suadet Primerosius, per refrigerantia & cardiaca instituenda, nobis ad palatum non est. Nec Hippocratis curatio *lib. de affect. v.* 107. quâ frigefactoria exterius admoveri cupit, quicquid etiam hîc moliatur Martianus, nobis placet. Jonstonius Noster, post partium frictionem, calefacientia & poros aperientia applicanda esse suadet, omninò rectius modò olea, e. g. anethinum, irinum, vitrioli, *&c.* non laudasset; nam hæc non conveniunt, licet ante Jonstonium ea jam laudarit Expertiss. Joël Sylvii medicamenta, margaritæ, inquam, corallia, lap. 69. *&c.* habent locum, non quidem quatenus corrigunt aciditatem succi pancreatici & nimiam bilis oleositatem, sed quatenus in inflammationibus hæc ritè se gerunt. Nam ut præclarè Ettmüllerus: *Lipyria febris, ad modum inflammationum erysipelacearum partes internas occupantium, curanda per diaphoretica.* Ac profectò nihil agitur, nisi omnes cogitationes eò vertantur, ut æqualis sanguinis distributio obtineatur. Nullum verò humanum superest auxilium, quando dejectiones aut vomitus nigricantes succedunt.

Synochus Putrida, s. Causus.

Iisdem diebus nonnulli etiam laborabant febri, quam Synochon putridam, scholæ Medicorum antiquæ vocant, quam denominationem sine causâ carpit Francisc. Piens *Tract. de febr. p. m.* 315. alii Causum nominant, quamvis sint qui Causum à nostrâ Synocho differre velint. Ejus indoles ferè sequens erat: Plethorici hæmorrhagiis vel V. S. assueti, ante Solis ortum, horrore quodam corripiebantur, horripilationem verò illam sequebatur æstus valdè gravis ut non abs re sit, quod habet Pompejus Sacchus *irid. febr. c.* 5. partem sanguinis oleosam & sulphuream nimis excalefactam supra modum turgescere, & velut in flammam adigi. Respiratio anhelosa & suspiriosa erat, cum leipothymiâ ac ἐφυδρώσει, aliàs in febre syncopali occurrentibus. Dolores capitis lancinatorii ac tinnitus aurium, ut & vertigines, indivulsi hujus febris comites erant. Tensiones dorsi & artuum non minori molestiâ afficiebant. Sitis premebat maxima, signum vehementis febris, quamvis ex Ballonio aliàs benè noverimus, quòd sitis aliquando major sit, quàm febris *lib. 3. consil.* 5. Non raro in febris principio, inflammatoriæ sanguinis stases circa pectus, in incremento autem & statu, anginæ cum nostrâ Synocho copulabantur. Cùm symptomata quædam circa hypochondria & caput excitarentur,

rentur, præsenti ſedimento in urinâ, in junioribus circa diem ſeptimum hæmorrhagia narium largior morbum optatiſſimè ſolvebat, in paulo annoſioribus tum cauſus die 14. copioſis ſolvebatur ſudoribus, calamitoſa autem horum ſors, ſi ſoporoſi ſupervenirent affectus. Nam rectè Primeroſius notavit, quòd ſopor nonnunquàm in hâc febre contingat, ac ſæpè funeſtus ſit; nec melior illorum conditio, quando urina decolor redditur, nam tùm phrenitidis & convulſionum ſummum aderat periculum. Aliàs urina primis diebus, diaphana rutilans & rubicunda erat, quarto circiter die ſedimentum deponebat, ſuperiori ejus parte clarâ permanente, fauſtumque recuperandæ ſanitatis indicium præbebat. Pulſus frequens, inæqualis & quodammodo durus, in iis potiſſimum, qui puncturis in regione pectoris conquerebantur. Sunt, qui ſpem omnem ſanitatis reſtaurandæ abjicere jubent, quotieſcunque ſitis, calore tantoperè urgente, ut etiam aliqui, inter quos Oliger. Jacob. *Tom.* 2. *medic. ſeptentrion. Collatit.* ex Actis. *Tom.* 2. *p.* 281. vi ignis febrilis, fœtûs in utero matris, quæ hâc febre laboravit, hoſpitantis, oſſa in pulverem rubicundiſſimum ſoluta fuiſſe, ſcribere non erubeſcant, deficit. At verò minimè deſperandum, modò tuſſis adſit, nam multiplici experientiâ compertum habemus, *quod ſiti non infeſtentur, quibus tuſſes ſiccæ leviter irritantes in ardentibus fiunt*, ut ſonat Hippocratis Aphoriſmus; (*e*) Et Eurianactis filia, febri ardenti correpta, nunquam toto morbi decurſu ſitivit, tuſſiebat autem, ut legimus 3. *Epidemic. Sect.* 2. Oblatum D. Helwich exemplum in Fœminâ, quæ hac febre laborans die 9. excrementa albicantia excernebat, & ictero ſuperveniente feliciter liberata fuit. Eximius V. S. in principio hujus febris eſt uſus, modò illa non ortum trahat à nimiis laboribus, aut ab uſu Veneris, nam Neo-nuptis hanc febrim aliquando moleſtiam facere notum eſt. Ejuſmodi enim viribus captis ſanguinis miſſio exitio eſſe poteſt. Cùm enim ſemen ſit quinta eſſentia, floſque ac cremor ſanguinis in toto corpore optimi, totaque ferè Medicorum ſchola Avicennæ ſubſcribat dicenti, plus decedere homini, effluente una ſeminis unciâ, quàm ſi 50. educantur ſanguinis; Poſt magnam ſeminis jacturam, ſanguis ſine piaculo vix educi poterit. Conf. Heinr. ab Heer *obſerv. Med. p.* 175. Pugnatum fuit contra febrim armis nobis uſitatis, i. e, bezoardicis & diaphoreticis, potionibus analepticis & refrigerantibus, decocto citr. tamarindor., emulſionibus *&c.* Epithemata cordi & hepati imponi ſolita ferè apud nos in deſuetudinem abierunt, aut, ſi etiam hîc tyranno trium litterarum aliquid dandum fuit, factum illud, ſub declinatione, ipſiſque epithematibus ea addita, quæ tonum viſcerum reſpiciunt.

Febres Aſſodes, Elodes, Syncopales.

Spectatæ etiam à nobis aliæ febrium, ſi vulgaria Medicinæ ſyſtemata ſequimur, ſpecies, Aſſodes, inquam, Elodes, quæ intempeſtivos & inutiles

(*e*) Conf. *Caſtig. Græbner. noſtræ p.* 60.

tiles ſudores comites habent, Syncopales, cujus Arabes communiter duas conſtituunt ſpecies, ſed quia rectius ſymptomata febrilia, quam febres ſtatuuntur, neque in curâ peculiare quicquid à nobis obſervatum; non eſt, cur in his nos detineamus. Hæmorrhagiam penis profuſiſſimam ex hæmoptyſi ſuppreſſa D. Preuſſius, ex abuſu Veneris nimio D. Graſſius, ac ex impoſito vertici veſicatorio D. Pauli, ortam vidit. Diarrhææ mixtur. ex eſſent. carm. traumat. ac anodynâ feliciter ſublatæ ſunt. Fortaſſis non ingratum fuerit Lectori, ſi breviter hîc attexuerimus, quo cum ſucceſſu noſtri (quorum non pauci, cum Medicamentis ſublevari non poſſent, ad thermarum opem confugerunt) thermis uſi fuerint. Scimus ea commendari in diuturnioribus capitis doloribus, ac in nervorum affectibus; Cùm itaque Vir aliquis chronico malo jam per annos tortus, animum ad Thermas Carolinas appuliſſet, iiſque ritè uſus eſſet, tantum abeſt, ut malo hoc liberatus, ut potius atrociori inſultu afflictus Vratislaviam reverſus fuerit. Vir Plethoricus diætæ vinoſæ & aromaticæ deditus, litibus de herciſcunda hæreditate implicitus, poſt varias cum affine altercationes irâ effervefcens, incidit in vertiginem, & mox lateris ſiniſtri reſolutione & refrigeratione prehenſus eſt, ut nec brachium nec pedem movere potuerit. Truculentiam affectûs D. Helwich idoneis Medicamentis quidem domuit (ut & motus & ſenſus affectarum partium rediret aliquâ ex parte) ſed nullâ arte perfectam ei ſanitatem reſtituere potuit, & propterea ad Landecanas in Comitatu Glacenſi aquas (quas thermas appellari non poſſe, quod calidæ non erumpant, ſed ad lavandum eas calefieri neceſſe ſit, auctor eſt P. Balbin. *in miſcellan. hiſtoric. Regn. Bohem. l.1. c.24. p. m. 61.*) abiit ac prorſus ſanus ac incolumis domum rediit, confirmavitque ſuo exemplo veritatem verborum Noſtri Scriptoris Cl. Schickfuſii *l. 4. der neu-vermehrten Schleſiſchen Chronica cap. 4. paragr. 7. p. m. 28:* * *Den* Paralyticis, *welchen die Glieder gantz unbeweglich und erlähmet oder contract ſeyn, iſt diſz warme Bad gar nützlich, &c.* Et idcircò rectiſſimè eas eo etiam nomine celebrat Kremerus *in deſcriptione fontium Medicatorum in Comit. Glacenſi c. 3. p. m. 63.* Idem docent exempla plurium aliorum à membris reſolutis curatorum, licet cum Williſio *de animâ Brut. part. 2. c. 9.* ad grallas, tanquam trophæa devicto morbo non provocemus. Unde neſcii ſumus, quô jure concludere potuerit Lamzwerde, quod thermarum balnea non ſint conveniens paralyticorum medicina. In tremore, quo ſubinde poſt terrorem ex fortuito incendio ortum quinquagenarius ſanguineus concutitur, fruſtra ſollicitatam meminimus opem fontium Landeccenſium, Carolinarum thermarum ac Hirsbergenſium, ex quarum uſu auxilium polliceri videtur. Caſp. Schwenckfeld in *deſcriptione Germanica Thermarum Hirſchbergenſium. p.m.* 100. niſi forte loquatur de tremoribus, qui ſolutis febribus aliquando ſuperſunt, quo in caſu balnea aquarum

Hæmorrhagia penis. Diarrhæa.

Thermæ.

* Paralitici membrorum ob contractionem immobilium omni prorſus uſu privati, in hiſce termis ſalutem feliciſſimo cum ſucceſſu quæritant. *Schickſ. annal. denuo auct. Siles.*

rum temperatarum laudat Cl. Andr. Baccius *in doctissimo opere de therm. l. 7. c. 23. p. 472. edit. Venet.* Vulgò recepta & communiter approbata doctrina est, quod thermæ præprimis Carolinæ, arthritidem, malum ischiaticum dissipent, imò eas ad articulos nodosos & duros emolliendos cum Greiselio *Tract. de cur. lactis in Arthrit. p.* 149. non pauci commendant, credentes quod podagram arthritidemque nodosam enodent, ut loquitur Cl. Langius *Tract. de Therm. Carolin. c.* 5. *p. m.* 248. & propterea Dn. Strauss. *in Therm. Carolin.* non sine causa adducit historiam *p.* 100. de profligatis podagrâ & calculis in sexagenario curâ ritè peractâ. At illa fortuna non affulsit afflictissimo cuidam arthritico nostrati, qui, ut acerbissimos dolores mitigaret, salivatione usus, & hâc spem ejus frustrante, cum nullum in pharmacis subsidium inveniret, ultimò ad opem Carolinarum thermarum confugit, sed minus auspicatò, fereque in his, quam anno, nondum à curâ thermali præterlapso, exquisitissimis confectus cruciatibus, Vratislaviæ tumbam nactus est, præoccupasset. Cratonis Nostri verbis sequentibus *l.* 1. *Consf. Med. Consf.* 16: *Thermæ Landeccenses profecto, si tempestivè à moderatis hominibus adhibeantur, plurimum momenti in curâ podagræ, modo morbus sit curabilis, afferunt*, non adeò frequenter respondit eventus. Idem dicendum etiam de Hirsbergensibus, quamvis aliter olim visum Casparo Hoffmanno *in Epistolâ quadam Schwenckfeldii Tractat. appendicis loco adjecta*, nisi forte non tam culpæ thermarum, quam luxuriæ immoderatorum hominum sequior eventus sit imputandus, quos incurabiles esse rectè Crato *l. c.* observat. Hoc ipso tamen minime sublimes earum virtutes, in profligandâ arthritide, in totum negamus, sed cum Cl. Sorbayt, Verzascha aliisque debitas laudes tribuimus. In tribus Polonis equitibus ex diuturno hæmorrhoidum fluxu cachecticis, magnam vim Landeccenses fontes, teste D. Pauli, exeruere. Steriles Fœminæ promiscuè maximum sibi pollicentur auxilium à thermis, & vix decima quæque voto damnatur suo, nisi fortè ejus causa sit uteri impuritas, frigiditas ac superflua humiditas, (confer. Fallop. *c.* 17. *de Aquis Thermalib.*) quarum etiam satis paucæ prolibus post earum usum beantur.

Fluor albus pertinax malum, modo non ex contagio ortus sit, Landeccensibus curatus. At in fluxu mensium immodico, experientiâ edocti, non facilè eas cum Cratone *l.* 3. *Consf.* 33. suaserimus; tametsi Dn. Vicarius *in Hydrophylacio novo p.* 186. itidem credat, quòd thermæ nimium fluxum mensium moderentur. In doloribus colicis, qui paræsin minabantur, scorbuticus aliquis emaciatus, insigne auxilium à Landeccensibus expertus, & optimè propterea has Hirsbergensibus præfert Crato agens de præcautione doloris colici *l.* 1. *Consf.* 10. In tympanitico corporis tumore cum optimo successu Carolinis usus vir illustri genere natus. Hominibus per multos annos cum calculo luctatis commendare thermas, valdè imperitorum est. Ii, qui primum doloribus nephriticis infestantur, fluctuante ex quorundam sententia materiâ tartareâ adhuc in vasis, quique renibus

 nulla

nullâ labe notatis prædìti ſunt, à tormentis beneficio thermarum noſtrarum inducias ad aliquod tempus impetrare poſſunt. Nuper, ut obiter id dicamus, exemplum habuimus in Polono Equite, quantum noxæ reportent ex thermis ii, qui meatum urinarium, carunculis impeditum habent. In obſtructionibus hepatis, lienis, pancreatis, vaſorum Meſaraicorum, in fluxu menſium impedito, magna thermæ noſtræ præſtant. Conf. de uſu thermarum in ſcirrhis viſcerum Dolæum *in Encyclop. Chirurg. rational. l. 3. c. 4.* Virtus quoque earum euceſcit in incipiente ſurditate, in quâ thermis Bollenſibus c. ſucceſſu uſus eſt Horſtius, ut ipſe teſtatur *tom. 2. Oper. p. 489.* Morbis quoque cutaneis, achoribus, tineis, ſerpiginibus, tumoribus, ulceribus & abſceſſibus opitulantur, ut toto videmus die. In aſthmate ſeni aliquot attulerunt auxilium. In pruritu, diro illo malo, ſeptuagenaria aliquantulum per Landeccenſes ſublevata eſt. Hæc allata ſunt eo fine, ut intelligeremus, quam conſona vero ſint illa Savanorolæ: *Medicus bonus & prudens oculos mentis omni ſtudio apponere debet, antequam infirmo conſulat de tranſitu ad balnea*; nam nullus paulo peritior Medicus eſt, qui non rarò ab acidulis & thermis æque languentes rediiſſe viderit, quales abierunt, quamvis induſtriæ ſuæ nihil reliquum in curâ feciſſent, nam ſolatium illud per hyſterergiam ſæpè numero evanidum eſt, & à ſubſequente letho ſugillatur, ut noſtra faciamus illa Clar. Collegæ noſtri Roſini Lentilii *in Miſcellan. Medico-Practic. p. 475.* Et ſanè nullus aquarum medicatarum uſus eſſe poteſt, niſi quando conſtat, morbum vel per vias urinarias (copioſi enim tales fontes urinam movent) vel per ejectionem ſordium (quas vehementer & ferè ſine torminibus exturbant, ubi thermopoſia invaluit) ſuperari poſſe. Et hæc tantò magis fidem merentur, quanto eſt certius, quod morborum, quorum medela ex aquis illis petitur, cauſa ferè ſit crapula & alimentum ſupervacaneum, & vix deviaremus à tramite veritatis, ſi noſtra faceremus in Sileſiâ Clariſſ. Liſteri *ex exercit. alter. deſcript. Thermar. ac Fontium medicatorum Angliæ* ſequentia: *Univerſus victus nimirum & vita etiam optimorum virorum minimè ex naturæ legibus ſobria & parca eſt, neque quoad ciborum quidem genera rectè inſtituta, ut quæ nonniſi ex fructibus naturaliter ſumi debuerint: ab ipſis, inquam, incunabulis guloſitatem docemur, atque reliqua ferè vitâ noſtrâ palato & voluptatibus indulgemus, atque hæc valetudinis noſtræ præcipua calamitas eſt.* H. J. *loco citat. p. 147. &c.* Paralyſin linguæ D. Preuſſius & D. Helwich, hic in Presbytero, ille in aliâ perſonâ, Deo annuente, intra bidui ſpatium iſte, hîc verò intra ſeptimanæ inter-vallum curarunt.

Ophthalmia.

Dum ad Septembrem progredimur, primâ ſtatim fronte occurrit Ophthalmia, de quâ quidem jam ſupra obiter mentionem fecimus, nunc verò frequentia requirit, ut iterum breviter de ea agamus; Collega Noſter D. *Oehmb*, eam toties expertus, quid in proprio corpore obſervarit, paucis ediſſeremus. Ophthalmia ipſi habitualis eſt, per intervalla rediens, iterumque recedens, nunc in hoc, nunc in illo oculo, antea quidem dex-

tro frequentius, nunc ſiniſtro. Hoc anno per integrum Auguſtum & Septembrem, maximè ipſum cum aliis afflixit, febre ſtipata inflammatoria, quotidie ſub veſperam recurrente. Præter ruborem, dolorem & tumorem oculi, tanta ſimul lippitudo, & copioſior lymphæ effluxus è narium ſiniſtro oculo affecto vicino effundebatur, ita, ut per metaſtaſin quaſi omne ſerum, per vias has effluere videretur, quod alibi nempè in inteſtinis & renibus adeò deficiebat, ut æque ac in hydrope, ubi propter eandem ſeri ῥοπήν, & alvus & urinæ excretio parca eſt, utraque harum excretionum ad ſtuporem uſque retardaretur. Alio tempore oculi ejus inflammati collyria cujuſcunque generis perferre poterant, tàm calida, quàm frigida &c. Hoc anno nullum planè perferebant, maximè frigida, & quibus myſti pulveres, ſola humida ſine pulvere, v. g. ex decocto cort. granator. c. croci orientalis paucâ quantitate calidè applicata, unice tolerare poterat, ex quibus etiam levamen ſenſit. Ex internis, cùm ab aliquot jam annis, omnia remedia vinoſa v. g. eſſentiæ c. ſpiritibus ardentibus factæ item ſalia volatilia propter orgaſmum ſanguinis, quem excitant, ipſi nocuiſſent, eorum nullo uſus eſt, quocunque etiam nomine remedii ſpecifici aut depuratorii ſuperbiret, nec reliqua etiam ſicca, quæ quodammodo maſſam ſanguineam calefacere, ut Diaphoretica, aut fundere, ut Cinnabarina, poſſunt, adhibuit, exceptis ſolis lapillis cancrinis, qui interdum ſine damno capiebantur. Cortex Chinæ, quo in aliis Febrium generibus cum ſucceſſu multiplici in corpore ſuo uſus fuerat, in febre fugandâ quidem virtute ſua non deſtituebatur, aſt cum inflammationis augmento, quod plus unâ vice expertus, ita ut, ſi febrim per aliquot dies mitigare vellet, Electuario Chinato uteretur; ſi ruborem & ardorem compeſcere, ab eodem deſiſteret. Inter univerſalia neque purgantia, neque decocta lignorum aliquid illi conferebant, imò malum exaſperabant, ita, ut per integrum paroxyſmi tempus, omni ferè remedio, tàm interno, quàm externo, carere cogeretur, ſolâ diæta tenuiori immo ſimpliciſſimâ contentus. Ex externis veſicantia tamen experiri placebat, circa quorum applicandi locum, curioſum quid, ſuo damno, obſervavit. Applicabat eadem circa aurem ſiniſtram in loco, oculo affecto, ſecundùm Autorum & Collegarum, qui ipſum viſitabant, conſenſum, imò præſcriptum, vicino, ex quâ re duplex damnum percipiebat.

1. Quamprimum cantharides, quod intra quinque horas factum fuerat, virtutem ſuam exeruiſſent, ſaporem in ore ſentire ſibi videbatur Xibetho analogum, qui, quamdiu veſicatoria eodem in loco relinquebantur, perdurabat, & cuivis alimentorum & potulentorum generi ſeſe miſcebat, ut nauſeam exinde caperet.

2. Dolor in dies, imo horas ſingulas, veſicis humorem plorantibus, exacerbabatur & lippitudo adeo augebatur, ut ſingulis momentis oculus aquam ſtillaret. Quo duplici incommodo permotus, veſicantia poſt triduum, ex eodem loco, in remotiorem, & quidem pedem ſiniſtrum tranſferebat, ex quo duplex iterum enaſcebatur obſervatio.

1. Quod intra Nycthimeri ſpatium veſica, emplaſtro etiam fortiſſimo, vix excitari potuerit, propter ſerum ad ſuperiora verſum.

2. Quod, quam primum veſicæ in pede ſtillare incipiebant, quod parcius tamen contingebat propter eundem ſeri defectum, in momento quaſi dolor oculi remitteret.

Plures experti, ut ante innuimus, eundem eo tempore affectum. Vidimus enim ſatis multos, quorum oculi tum lachrymis ſtillabant, in abdito latente adhuc causâ, cur humores hâc tempeſtate, ex ſanguine in glandulis ad fauces ſitis, evacuentur, alia verò, tum in aliis corporis partibus, tùm in glandulis ad oculos, ſeu ut clarius loquamur, ignoratur hodieque, quid ſit, quod ſanguinem commoveat, ut modò hâc modò aliâ viâ, humores ſeroſo-lymphatici exturbentur. Parcite verò Carteſii manes, quòd ſuperfluam illam humiditatem non ex vaporibus condenſari credamus, ſed natales ejus in glandulis quæramus, ſc. lachrymali, innominatâ, iiſque quæ in palpebris reperiuntur. Pridem enim felix acutiſſimi Stenonis dextra detexit, quomodo humor per ductus ex lachrymali quidem per pauciores, per plures vero ex innominata ad oculos derivetur, & jamdudum Celeberr. Meibomius *in Epiſt. ad Langelot.* accuratè deſcripſit novos ductus glanduloſos in utraque palpebrâ plures ſæpè triginta, qui ſub Limbo cartilagineo palpebrarum verſus bulbum oculi ſiti, oſtiola ſua in ipsâ extremitate limbi habent: hoc vero indubitatum præbet argumentum, quod per hos ductûs, qui, ut diximus, verſus oculum hiant, ad ſuperficiem oculi humor fluat. Sed præter humiditatem illam affluentem, quæ ſubinde ſatis acris eſt, ipſaſque genas exulcerat & excoriat, in tunicâ adnata cernitur rubor, vaſa arterioſa & venoſa in conſpectum prodeunt, quod vix fit, ubi membrana inflammatione correpta non eſt. Quin aliquando ſerpit labes ad reliquas oculi tunicas, uveam & corneam, ipſaſque palpebras, & æſtus ad humores in bulbo latitantes propagari videtur. Ruborem & ardorem comitatur dolor. Præterea ægris oculus connivet, & lucem ferre nequit, pupilla etiam aliquando anguſtatur, palpebræ coaleſcunt. Quibuſdam hâc oculorum inflammatione laborantibus V. S. profuit, (confer. Hildan. *Cent.* 4. *obſ.* 14. & Galen. *l.* 13. *Method. medend. c. ult.*) alii, ne minimam quidem utilitatem ex ea cœperunt. Hoc & Dolæus perſpectum habuit, imo auſus eſt ſcribere: *V. S. meo judicio, hic magis obeſt, quam prodeſt, qui ſanguis non eſt in culpâ nec ille eſt evaſatus*, quæ quidem ratio ſatis jejuna eſt, ut enunciatio ipſa minimè vera, nam quòd obfuerit V. S. nemo noſtrum unquam vidit. Purgantia ferè omnibus aliquod auxilium attulerunt; quod olim Duretus in Coac. prædiction. optimè notavit, & nuper adhuc Doctiſſ. Pechlinus in dialogo de potu thee ita ſcribens: *In oculorum inflammationibus, cum fruſtra diu laboratum topicis & collyriis, uno ſæpè purgante totum morbum profligari.* Ac Spigelius *Anatom. l.* 7. *c.* 2. notavit, cœcos etiam à copioſo alvi profluvio, derepentè exorto, viſum, & quidem ſubito, recepiſſe.

Diapho-

Diaphoretica, ut omnium inflammationum remedia sunt genuina, ita quoque in hoc affectu apprimè juvant, quemadmodum præclarè Dolæus in *Encycloped. Chirurg. p.* 168. confer Horstium *l.* 7. *obs.* 25. Et hîc quidem decocta Lignorum & Chinæ & sarsaparill. vulgo promiscuè laudantur, quamvis in plethoricis magis obsint, quam prosint, idemque de his dicendum, quod de decocto fœnu Græci (quantum ad usum externum) scripsit Septalius *l.* 6. *animadv. n.* 79. sc. nimis esse calida. Et quod Simon Pauli *Quadripartit. Botanic. class.* 3. de vino Euphrasiato, ut vocat, habet, circumspectè agendum, ne promiscuè utamur. Nonnulli in pertinaciori ophthalmiâ ad salivationem confugiunt, quod in Nobili Fœminâ ante aliquot annos fecit D. Tralles: Verum in tantam ex hâc curâ oculi inflammationem mulier illa incidit, ut cœcitatis periculum ægerrimè potuerit declinare. Juvenem ex contagio venereo ophthalmiâ laborantem salivatione mercurialibus excitatâ occæcatum, meminit D. Pauli. Topica, quæ fronti & temporibus sub formâ emplastrorum aut cataplasmatum ex adstringentibus v. g. myrtill. balaust., thure, mastiche, succo acaciæ &c. à Chirurgis affluxûs sistendi causâ apponuntur, vix approbare possumus, eò quod hæc adstringentia remoram injiciant humoribus in minimis vasis in orbem redeuntibus, cùm ad fluxiones prohibendas nihil melius sit, quàm liberum in minimis vasis procurare humorum motum. Consuetudinem illam vulgi & muliercularum, omnibus Collyriis vitriolum album admiscentium, jam pridem castigavit Celeberr. Wedelius *de Medicament. composit. extempor. p.* 208. Tutia, prout vulgo paratur, jam olim suspecta fuit Montano *Consult.* 142. Et sanè omnis dies docet, quod, nisi in tenuissimum pulverem convertantur tutia, cerussa, æs ustum, in oculorum affectibus vehementer noceant. Confer. Hildan. *cent.* 5. *obs.* 28. Et nemo paulò magis in praxi versatus diffitebitur, quod etiam ex laudatissimis præsidiis insigne damnum in ægros redundet, nisi cum prudentiâ adhibeantur. Sacra anchora in inflammationibus oculorum est Setaceum. Non tamen vanus est Plempius, scribens, quod in siccioribus magnopere læsionem adaugeat.

Cæterum cùm sit satis clarum, medicamenta, quæ oculis imponuntur, non tam diu inhærere, donec vires suas exerant, optandum omninò, ut tandem vascula illa vitrea instar cucurbitularum oculi orbitæ respondentia ab Hieronym. Fabrit. ab Aquapendente (*f*) excogitata, in usum trahantur; nam liquore repleta oculo commodè admoveri poterunt, iis etiam cum fructu Silvatic. Capivaccium aliosque esse usos novimus. Paulo est obscurius, quid judicandum de remedio illo ophthalmiæ, quod quondam aliquis Bartholino, ut *Cent.* 4. *obs.* 80. testatur, communicavit. Hoc verò vult,

(*f*) *De Chirurgic. Operation. cap. de suffusione p. m.* 22. conf. etiam Sculteti *armament. Tab.* 8. *fig. X.*

vult, ut lobulus auris lateris affecti perforetur, perque foramen factum trajiciatur turunda longiuscula ex inverso & convoluto cortice radicis laureolæ, tàm diù relinquenda, donec auris & vicinæ partes intumescant, ubi demùm turunda leviter commovenda, ut aquæ copia collecta effluere queat, hâc exhausta spospondit fore, ut auris detumesceret, & ophthalmia sedaretur. Conf. River. *Cent.* 4. *observ.* 100. Cl. Schneiderus *lib. ult. de Catarr.*, quæstionem illam ventilat, an Febris ophthalmiam solvere possit, cum Hippocrates ipse doceat, *quod febris superveniens sit solutio lippienti*; Neganti nos testimonium perhibemus, quamvis omninò probabilè sit, motu febrili posse humorem in oculis hærentem, per metastasin ad alia membra, ad pleuram, jecur, pedes *&c.* protrudi. Ophthalmiam chronicam, cæteris omnibus frustraneis, abrasione capillorum capitis, sanatam vidit D. Preussius, succedente tamen tussi, quæ ab ipso laxantibus sublata fuit. Idem quotidianam algidam in seniculâ, cum Paralysi pedum sub paroxysmo conjunctam, notavit; Et in aliquâ etiam dolores arthriticos cum paralysi alterutrius lateris conjunctos, qui, salivatione ex propinato mercur. d. cum stimulo purganti fortuito succedente, plene fuerunt debellati.

Diarrhææ. Febres continuæ.

Diarrhææ satis erant frequentes, neque tamen, ut solerter observavit D. Grassius, nisi ad medium mensis durabant, ac locum deinceps cedebant redeuntibus febribus continuis cum doloribus capitis, nuchæ, faucium, orificii ventriculi, lassitudine ulcerosâ, *&c.* quæ bezoardicis fixis & temperatis optimè curabantur. D. Helwich non meminit, in ullo mense plures se audivisse fœminas conquerentes de perturbatione mensium, ac quidem in hoc ipso Septembri. Tot enim occurrebant, quibus gravitas circa regionem uteri, lassitudo, molestia circa præcordia, & nauseabunda adversitas, angustia in motu versus loca acclivia, & ascensu scalarum, palpitationes cordis, spasmi artuum, hemicrania, nephritis, hæmoptysis, aliaque symptomata erant molesta, quæque non immeritò sibi metuerent ab asthmate, scirrhis viscerum, hydrope, epilepsia, paralysi, phthisi, contracturis *&c.* Causa verò tam frequentis suppressionis unicè quærenda erat in ingurgitatione ciborum frigidorum & viscidorum, fructuum horræorum omnis generis, lactucæ, olerum, lacticiniorum, panis calidi, carnis suillæ, aliorumque, puta placentarum mellitarum, *&c.* Ubi quidem res ipsa loquebatur, emetica iis, in quibus malum nondum egerat radices, danda esse, quorum etiam salutarem effectum non paucæ expertæ fuerunt. Illis verò, quæ jam per aliquod tempus suppressione mensium laboraverant, lenioribus purgantibus ac incidentibus & aperientibus subveniendum erat. In pituitosis cum fructu adhibita fuêre ea, quæ pollent facultate resolvendi mucum, v. g. rad. galang., ari, dyptamn. caryophyllat, bryon., helen., helleb. nigr. herb. agrimon., meliss., puleg., rorismar., crocus *&c.* flor. calendul., cheir., *&c.* sed sanguineæ præsentius sensere levamen ex usu rad. cichor., rub. tinct., taraxac., fl. cent. min., *&c.* Gummi ammoniacum palmam his omnibus faceret dubiam, nisi

Perturbatio Mensium.

nisi delicatularum gustum offenderet, aut fortè placeat, resinosas ejus partes spiritu extrahere & in forma guttarum exhibere. Nihil quoque impedit, quo minus postmodum martialia exhibeantur, quod etiam non raro factum. Stimulantibus non nisi circa Lunæ phases, præmissâ depletione sanguinis in exiguâ dosi, repetitis vicibus, (secus ac imperiti empirici faciunt) naturam officii sui admonuimus. Cum enim Wierus, Marchetti, aliique notarint, non raro copiosum circa uterum stagnasse sanguinem, quæ ex emmenagogis illis myrrhatis, sabinâ ac cumprimis oleo ejus sperari potest utilitas? Nulla, imò præsens potius noxa metuenda est; nam, per repentinum & præcipitem illum sanguinis appulsum, infarciuntur pori, ac major sanguinis stasis oritur, & obstructio redditur pertinacior. Quod quidem in juvenculis, quibus tardius menses erumpunt, sole clarius est, nam tantum abest, ut pellentibus natura ad reddendum tributum menstruum invitetur, ut potius ad alia molimina impellatur, & non raro convulsivi affectus, passiones suffocativæ ac hæmoptyses consequantur, sicuti aliquot exempla infelicis ejusmodi curæ Nobis cognita sunt. Quandocunque vero circumstantiæ usum emmenagogorum eminentium exigunt, practici erit providere, ne alvus sit adstricta, nam nisi hoc fit, sanguis congeritur ad caput, & hinc occasio datur dolori gravativo, distensivo, vellicanti, ac inflationi exteriorum partium, tinnitui aurium, frigori circa verticem capitis, &c. quæ pathemata mulieribus hypochondriacis, & propter suppressionem mensium hystericis, admodùm sunt familiaria, tùm aliàs, tùm quando alvo obstructâ pellentibus profluvium menstruum reluctanti naturæ extorquere Medici gestiunt. Nec minùs benè multis tùm temporis menses prorsûs cessabant quamvis satis inordinatè; Cum ejusmodi verò planè miserè per totam vitam agitur, nisi in peritum inciderint Medicum. Nam nisi is admodùm sollicitè caverit, cholericæ quidem in asthma siccum, tussim siccam, hæmoptysin, phthisin, &c. facillimè prolabuntur; Phlegmatico-sanguineæ autem tumores pedum œdematosos incurrunt; Sanguineas verò lerna malorum excipit; Nam alias epilepsia torquet, aliæ doloribus hypochondriaco-hystericis, vomitibus, cardialgiis nauseabundis, per reliquum vitæ tempus obnoxiæ degunt; quibusdam per intervalla vox intercipitur, facies sæpè turget, cervix quasi onere aliquo incumbenti deprimitur, auditus hebescit, nonnullæ cum Rheumatismis conflictantur, alias iterum malè mulctat paralysis, ut de anginâ, erysipelate, nephritide &c. jam non dicamus. Et quamvis diætam exactissimam servent, vitæ sedentariæ valedicant, placidè corpus moveant, sanguinem vel per V. S. vel per scarificationes depleant, nondum charybdim prætervectæ sunt, nisi motum sanguinis providè moderetur Medicus & spumanti ac exundanti sanguini debito tempore repagula objicere norit.

Nec nulli erant, quos tùm vexabat dysenteria, quâ de occasione fluxûs eo tempore grassantis, breve scriptum elucubravit Collega noster D. Chris-

Christian Helwich, in quo Phænomena notavit & præter alia curam annexuit. Cùm verò cum nostris observatis concordet, eum tractatum in suas distributum Sectiones cum veniâ Lectorum subjiciemus.

SECTIO I.

§. 1.

DYsenteriæ omnium maximè sub finem æstatis & autumno grassantur, præprimis si *hyems australis & pluviosa*, *h. e.* Interprete Celeberrimo Tozziô clemens & placida, *ver autem siccum & aquilonium* fuerit; Ejus enim generis tempestates, difficultates intestinorum parere, innuit Hippocrat. lib. de *Aere*, *Aquis* & *Locis*, ut & *Sect.* 3. *Aphoris.* 12. & hoc tanto magis, si æstas fuerit calida. Idem tamen Hippocrat. etiam auctor est dysenteriam post frigidam & humidam aëris constitutionem oriri *lib.* 1. *Epidemic.*

§. 2. Interdum fluxus hic dysentericus sporadicè affligit, interdum verò epidemicè stragem edit in omnis generis homines sævitiam suam exerens.

§. 3. Otiosis, gulæ & ventri perlitantibus, ab eo majus periculum imminet; horum enim corpus pravis, glutinosis ex prava digestione scaturientibus humoribus infarctum est In quem etiam suô modô referas phlegmaticos. Cæteroquin miris animi perturbationibus obnoxii ejus generis homines esse solent.

§. 4. Cholericæ etiam sanguineæ constitutionis qui sunt, facile dysenteriam incurrunt & ægrè ab illô malo liberantur. Exempla hujus rei passim obvia sunt. Juvabit hîc legere doctiss. Forest. *lib.* 22. *observ.* 35. & in *histor. ægrotor.* Lindan. XXII. Ejus temperamenti etiam fuit Comes ille, cujus dysenteria describitur *in* Fortis *Centur.* 2. *consultat. & Resp. C.* 96. *p.* 243. Nam ait, *eum fuisse temperamenti totius & jecoris calidi & sicci, gracilis habitûs, ad iram pronum, delitiis deditum &c.* Melancholici rariùs dysenteria excruciantur. Hinc Joh. de Lamoniere in luculenta illa descriptione *fluxus dysenterici* qui Lugd. Gall. 1625. populariter grassabatur, testis est, se non *vidisse melancholicum dysenteriâ correptum.*

§. 5. Utplurimùm etiam dysenteria viris magis est funesta quam Fœminis: ita, quod mireris, ipsæ etiam gravidæ frequenter per partum subsequum citra ullam fœtus noxam hâc intestinorum difficultate exsolvuntur. Ita Bartholinus vidit gravidas, ne ultimis quidem mensibus dysenteria extinctas; & doctiss. Sennertus *lib.* 3. *Practic. part.* 2. *sect.* 2. *cap.* 7. *p.* 621. narrat, duas Nobiles fœminas dysenteriâ correptas & alteram quidem partui vicinam à dysenteriâ incolumi fœtu liberatam, alteram à pariendi tempore adhuc longius remotam abortiisse quidem ac fœtum mortuum edidisse, ipsam tamen matrem fuisse servatam.

§. 6. Pueri etiam & Senes ægerrimè dysenteriam ferunt ac rarò evadunt. Melior, si quid meæ hâc in re experientiæ credere possum, hîc

sors

ſors eſt lactentium, qua in ſententia me confirmat de Lamoniere. Raygerus verò ait, ſe obſervâſſe multos infantes dyſenteriâ interemptos eſſe.

§. 7. Præ cæteris ad malum hoc diſpoſiti ſunt, qui in morbo venereo quondam mercurio ſupplicarunt & ab Hydrargyroſi opem tulerunt. In eâdem navi ſunt phthiſici aut occultâ viſcerum labe affecti & gravibus ac contagioſis quondam morbis defuncti. Uberioris experientiæ confirmatione eget, quod à Lamoniere traditur de contagio à cognatis non ad alios adſtantes & famulantes, ſed ad cognatos solùm propagato; ſingularis etiam hic eſt obſervatio Cl. Waldſchmidt *An.* 2. *Ephemer. German. D.* 2. *obſerv.* 213. de dyſenteria conſolidatum ulcus pedum excipiente.

§. 8. Præcedit autem dyſenteriam ferè ſemper diarrhæa, interdum autem tumor aliquis ſive diſtenſio abdominis.

§. 9. Frequentiſſime cum horrore & rigore, modo graviori, modo autem remiſſiori invadit. Videas partes poroſas conſtringi, vaſa in peripheriâ corporis diſparere, & extrema ſenſu frigoris affici recurrenteque æſtu perfundi.

§. 10. Tormina mox invaleſcunt & moleſtiſſimè affligunt; Audiuntur querelæ de intolerabili inteſtinorum cruciatu eorundemque depreſſione ac viſcerum omnium deſcenſu, ut accurate notavit Sydenham *in Op. p.* 22. quibus intimum illum lancinationis ſive puncturæ ſenſum cum tenſoriis atque preſſoriis doloribus, quibus umbilicus retrahitur, expreſſit. Conf. *Miſcell. Nat. Curioſ.* 1673. *obſerv.* 11. Hinc non immeritò torminum nomine dyſenteria Celſo venit. Dolor autem ille non unum eundemque locum ſemper occupat; nam interdum maximè furit circa umbilicum & hypogaſtrium; interdum autem circa hypochondrium utrumque, ilia ac inguina, ac ille quidem ſævior, hic mitior eſt, hunc breviori intervallo ſequuntur dejectiones, iſtum aliquantò tardiùs excretio excipit.

§. 11. Peſſimis ægri rebus interdùm dolores prorſus abſunt, ut bis mihi obſervare licuit, & præterea Bartholinus, Rhodius, Wedelius aliique teſtantur, niſi forte cum Lindenio exiſtimes, implicare contradictionem, dyſenteriam eſſe & ſine dolore eſſe; quamvis vel ipſe Hippocrat. 2. *Epidem. ſect.* 6. §. 50. mentionem faciat dyſenteriæ ἄνευ ὀδύνης.

§. 12. Sequuntur dejectiones. Primo pinguia prodeunt excrementa, utplurimùm mordaci acredine locis per quæ tranſeunt, infeſta, modo flava, modo viridia, modo albicantia, rariùs nigra, ſæpè etiam varia, ſemper tamen magis minusve mucoſa, quæ in altitudinem ſtupendam ab imô ad ſummum cohærentem ſubinde tolli queunt; Deinde ſordes illæ, cujuscunque fuerint notæ, ſanguine parcius largiusve perfuſæ ſunt. In ambiguo enim eſt, an dejectiones illas torminoſas cruoris expertes, quales & Williſius & Joh. Lamoniere memorant, fas ſit ſub ambitu dyſenteriæ complecti, præſertim cum aliam etiam ipsômet Williſiô teſte, curam quam dyſenteria requirant. Hollerius excrementa iſta ferè ſemper ſpumoſa, de quibus conſulendus Roderic. à Caſtro, eſſe notavit. Memini his

oculis vidisse excreta per fermentationem in magnitudinem satis amplam cum admiratione circumstantium sese extendentia & teterrimum fœtorem exhalantia. Conf. Chesneau *observ. lib.* 3. *p.* 311. Si ulteriùs serpat malum, excrementis sanguineo-mucosis pelliculæ & fibræ permiscentur, ac, si nondum ferocia morbi compescatur, sed altiùs malum penetret, saniosa & putrida materia prodit.

§. 13. Visi etiam mihi sunt, qui sanguinem purum non infausto exitu in largiori quantitate excernerent. Nec defuerunt, qui sanguinem sine excrementis funderent & intra breve tempus morerentur, cujus rei notabile exemplum de ancillâ suâ intra triginta horarum spatium plus centies sanguinem nullis fæcibus admistum rejicienti narrat Lossius *lib.* 3. *observ. Medic. p.* 206. *& seq.* Conf. etiam laudatus antea Chesn. *p.* 306. Ejusmodi excretionem, sinceram, appellant, quâ de inter alios agit Roderic à Castro *in var. Exercit. pag.* 14.

§. 14. Dejectiones interdum adeò frequentes, ut vix miseri sellam foricariam deserere possint, interdum tamen induciæ ad aliquot horas conceduntur. Utut verò sæpissimè urgeantur dysenterici ad alvum reddendam, non tamen id, quod excernitur, adeò magnæ est quantitatis, quin sæpissimè inanis tantum est dejiciendi appetentia ac anus perpetuâ punctione, pruritu tensivoque dolore molestatur. Cum tenesmô non raro conjuncta est procidentia ani, vid. Holler. *lib.* 1. *de morb. intern. c.* 43. & *annotationes in illud.* Clariss. Sydenham in eâ est opinione, (*g*) quod morbo in longum protracto intestina ordine quæque suo deorsum versus afficiantur donec in rectum intestinum malum omne detrudatur & in tenesmum ac ani procidentiam desinat, quæ tamen viri hujus observatio experientiæ per omnia hactenus non respondit. Ex dictis proclive est sanguinolentum cum torminibus profluvium id est dysenteriam discernere & ab hæmorrhoidibus & hepathico veterum fluxu, in quo dejectiones carnium recentium loturæ similes deprehenduntur.

§. 15. Utplurimùm dysenterici simul febricitant, & dum interiora ardent, exteriora corporis frigent, id quod per torporem frigidum Aurelianus significare voluit. Facilè verò illa habitus musculosi refrigeratio ab aurâ provocatur & intenditur, subinde tamen æstus intercurrit, ac attenta docet observatio, quòd horrida quædam refrigeratio sedes præcedat, æstus vero sequatur. Appetitus præterea dejectus est & affligit sitis inexorabilis. Lingua viscida albicanti mucilagine obducta est, non rarò etiam atro infecta succo squalet. Vigiliæ pertinacissimæ vires atterunt. Gravis quoque præcordiorum anxietas cum exacerbatione circa vesperam premit. Urina modò impensè rubet, modò turbida est, modò cruda, observante illustri nostro Schröckio.

§. 16. Multis symptomatibus dysenteria ordinariô quasi stipata est. Nam initio

(*g*) conf. *Castigation. Nostra Grabnerian. p.* 62.

initio frequenter conjuncta est cum vomitu. Ejus rei notabile exemplum affertur ab Hildan. *lib. de Dysenter. c. 6.* in Puero, qui ab initio morbi usque ad extremum vitæ diem omnia, quæ assumebat, cum multa putridissima materia & vermibus ultra duos de viginti evomuit. Quin imò & sanguinis vomitum observavimus, eumque non lethalem; & curâ Celeberr. Wedelii evasit aliquis qui aliquoties sanguinem per os excreverat *Decur.* 1. *Ephemerid. A.* 2. *observ.* 44. Quâ in re etiam testem se sistit Thomas Bartholinus.

§. 17. Comitantur dysenteriam nonnunquam singultus & convulsiones, quæ triste fere præbent prognosticon. Conf. *Ephemer. Decur.* 2. *A.* 6. *observation.* 82. Ejusdem commatis etiam sunt crebræ animi defectiones; evasere tamen nonnulli. Ita singultum incipientem memini me quoque feliciter pulvere præcipitanti adjuncto olei cujusdam aromatici momento sustulisse. Inter rariora autem numerandum exemplum, quod habet Hercules Saxonia *lib.* 3. *cap.* 23. *de Dysenter. & tenesmo p. m.* 260. ita scribens: *Quendam ex atrâ bile curatum vidi. Incipiebat à flavâ bile & post abibat in atram cum singultu & vomitu.* Pusionem dysenteria laborantem supervenientibus convulsionibus liberatum refert Cl. Paullin. *in Append. A.* 7. *Dec.*2. *p. m.* 133.

§. 18. Urinæ fluxus solet esse impeditior, quod ante tot secula observavit Aurelianus, ejusque exemplum occurrit *in exercitat.* Pœonis & Pythagoræ *p.* 64.

§. 19. Non raró dysentericis etiam exanthemata erumpunt, morbilli, inquam, (vide *observat. Decur.* 2. *Eph. A.* 6. *p.* 174.) variolæ, (conf. *Dec.* 2. *Ephemerid. A.* 8. *p.* 103.) ac petechiæ. Et licet aliquando dysenterico-petechialis febris curetur, ut legere licet *Dec.* 2. *Ephemerid. Germ. A.* 9. *p. m.* 185. & ipsemet in adolescente observavi, eventus tamen utplurimùm solet esse tristior, quâ de re videsis *Dec.* 2. *Ann. X. observ.* 15. *p. m.* 35.

§. 20. Interiora oris frequenter aphthis obsidentur, videas enim non raró repentinam phlogosin linguæ quasi erysipelaceam cum suppuratione momentanea aut sub uvulâ excoriationem & stigmata sanguinem transudantia; Et hæc rarissimè bonæ spei sunt. Quod etiam dicendum de prunellâ sive fissuris in crassiori linguæ parte cum æstu inflammatorio diuturniori & summâ faucium ariditate. Memorabile hac de re exemplum extat in Gabelchoweri *Cent.* 1. *curat.* 50.

§. 21. Nonnunquam etiam dysenteriis sese adjungunt dolores acerrimi circa regionem cordis, oppressiones pectoris, interceptiones anhelitûs, adeò ut ægris nonnullis à suffocatione metus sit; Accedit & in faucibus lentæ pituitæ copia per aliquot dies recurrens, ut gargarismorum opem frequentem non secus requirant ac febres malignæ in fauces humorem noxium effundentes, observante Cl. Olaô Borrichiô.

§. 22. Mors præ foribus esse suevit, cum labia livent, genæ præter naturam rubent, oculi concavi sunt, nasus aquilinus cernitur ac extrema

ma frigent. Omnibonus Ferrarius *de cur. infant. fol.* 226. addit aliud instantis mortis indicium, quod non memini me observasse, dùm ita scribit: *Qui habet dysenteriam & apparet post ejus aurem sinistram veluti res nigra similis orobo cum vehementi siti, moritur in decimo & non tardat nec evadit.*

§. 23. Et hæc & forte alia plura in viventibus observare licet. Videamus etiam, quænam in corporibus anatomico cultro subjectis sese sensibus offerant. In genere certum est, quòd canalis intestinorum vitiatus deprehendatur. Vitium autem hoc non est unius modi. De inflammatione eorum res certa, & tametsi non adeò copiosa prostent exempla, (ex hac fortassis ratione, quod mors raro sequatur, quamdiu malum intra inflammationis terminos coercetur,) sunt tamen aliqua. Joh. de Lamoniere *p.* 4. *de fluxu dysenter.* testis est, quòd, cum cadaver dysenterici alicujus curiosius inspiceret, inter alia insignem inflammationem pylori & tenuium intestinorum invenerit. Cum Platerus dysenterici pueri corpusculum, in quo crassa intestina tumebant, aperiret, eadem liventia, ac si inflammata fuissent, deprehendit, jam autem loca inflammata, quæ in viventibus rubra sunt, post mortem livere solent; vid. Plater. *lib.* 3. *observ. p.* 857.

§. 24. Sæpius intestina inveniuntur sphacelata. Ita istius dysenterici, cujus modo ex de Lamoniere meminimus, intestinum rectum erat sphacelatum. Et Fabritio Hildano *lib. de gangr. c.* 4. teste, dysenterici sexagenarii intestina undique gangrænosa fuere reperta. Conf. etiam Barbette *lib.* 4. *Prax. c.* 5. Gangræna autem omninò convincit præcessisse inflammationem.

§. 25. Aliquando ulceribus & apostematibus obsessa sunt intestina. Clariss. Coberum hic testem laudo, qui, cum plura cadavera aperuisset, intestina passim pugnum excedentibus apostematibus & ulceribus perenni serie scaturientibus ebulliisse vidit. *Decur.* 2. *observ.* 10. *p. m.* 110. Hinc dejectiones saniosæ, ut audiendus minime sit Holterhoff in discursu de *erroribus Medicorum*, in quo non paucos ipse commisit, *c.* 4. *p.* 33. si hoc vult, in dysenteriâ nunquam esse ulcus intestinorum.

§. 26. Ulterius intestina modo excoriari, modo ad summam tenuitatem resiccari, modo in locis aliquibus perforari; interdum etiam coalescere fidem faciunt observationes congestæ à Boneto *lib.* 3. *Anatom. Practic. Sect. XI.* quæ per otium evolvi à quovis poterunt.

§. 27. Ex iis etiam disci poterit, ventriculum, hepar, mesenterium, epiploon, subinde gravissimè in dysenteria affici & tumoribus, ulceribus, gangrænâ, sphacelo, &c. defœdari.

SEC.

SETIO II.

§. 1.

MUlta sunt, quæ dysentericum fluxum interdum sine morâ, aliquando verò post aliquod temporis intervallum excitant. Et hujus generis sunt initio venena quævis, & cumprimis arsenicalia. Quæ hic Mercurius possit, ii norint, qui salivationem vel per inunctionem Mercurialem, vel ipsum Mercurium dulc. internè datum provocarunt. Toto die etiam videmus à purgantibus drasticis, in enormi, ut fieri solet à Barbitonsoribus & agyrtis, aliisque Medicastris, dosi exhibitis, dysentericum fluxum provocari. Conf. Forestus *lib.* 22. *observ.* 37. *Scholio.* Tulpius *Observ. l.* 4. *observ.* 26. ut & Stalpart. *p.* 131. De dysenteriâ ab asperitate annuli excitata legatur Zacutus *l.* 2. *Pr. Mirab. Hist.* 84. Rex Poloniarum Michaël extinctus ejusmodi sanguinis profluvio est, & non pauci causam ejus in adamantino pulvere, ab inimicâ manu ipsi obtruso, recubuisse suspicati sunt. Certè circumfertur vulgò adhuc subtilis hic ingenii lusus de morte ejus:

Si pretiosa mors est sanctorum,
Verè Michaël *Rex Poloniæ*
Sanctos inter primarios numerandus est.
Mors enim ipsius fuit pretiosissima.
Quis non pretiosam mortem existimet,
Quæ adamantibus comparata est?

§. 2. De Lumbricis nota res est, eosque in flagranti delicto aliquando deprehendit Drelincourt, hominem 40 annorum, qui totos dies quindenos perdius & pernox abdomen manibus comprimens sellæ insederat foricariæ, post mortem secans, nàm universi coli decursus in secretioribus cryptis atque cellulis vermium latibula passim prodidit. Alii hûc & illûc palantes grassabantur. Alios verò anguineo flexu contortos, implicatos conglomeratosque vidit. Conf. etiam Brand. *Observ. in Act. Haffn. Tom.* 5. *obs.* 31. Usus aceti in plumbeo vase asservati, ut & aquæ in plumbeis canalibus diutiùs asservatæ in dysenteriam præcipitavit. Vid. Bonnet. *p.* 618. *lib.* 4. *Medic. collat. Septentrion.*

§. 3. Inter cibos dulcia, nimis salita, fumo indurata, male audiunt. Aretæus accusat cæpas, allium, carnes vetustas, s. quæ diù servatæ sunt, ut explicat Mercurialis *in prælection. pathol. p.* 326. Ab horariis, austeris, tota castra impleri dysenteriis novimus. Uvæ rubigine aliisque sordibus inquinatæ, nocentissimæ sunt. Et de uvis simpliciter idem illud testatur Conringius *in Exercit.*, ad Billich. *Anatom. fermentation.* §. 9. Pepones aliquibus Imperatoribus, Friderico Tertio inquam, & Alberto II. fuisse funestas, eosque ex usu istorum torminibus excruciatos animam expi-

rasse,

raſſe, refert Cuſpinianus. De dyſenteriâ poſt polyporum eſum, evolvere, ſi placet, licebit Amat. *Cent.* 6. *Cur.* 73. Ab aliis ova barbi piſcis accuſari recordor. Ex eſu braſſicæ capitatæ, noxio rore infectæ, dyſenteriam ortam legimus *Ephem. Curioſ. Dec. I. Ann.* 3 *obſerv.* 88.

§. 4. Ex potulentis hûc pertinet algida, præprimis ſi alio fuerit imbuta ſapore. Sane Drelincourtius vidit Pariſiis dyſenteriam ortam ex aquâ Sequanæ hauſtâ juxtà navigia linteis ſapone tergendis dicata. In eo etiam cenſu ſunt muſtum, cereviſia fœculenta, vel ex aquis putridis parata. Theophilus Imperator Conſtantinop. ex frequenti aquæ frigidiſſimæ, cujusmodi nivalis eſt, potu in dyſenteriam prolapſus eſt. Imò Conſtantinopoli quotannis Turcæ plurimi æſtivo tempore alvi fluxu divexati decedunt, quod non niſi ex immodico potu nive & glacie refrigerato illis accidere Medici aſſerunt, ex fide Mercatoris alicujus apud Marcell. Donat. *lib.* 4. *de Hiſtor. Medic. Mirab.* 325. Avenzoar de ſeipſo recitat hiſtoriam, quòd in itinere comederit herbam, quam non nominat, ex quâ factus dyſentericus. Vinum Rhenanum liberalius hauſtum, *Ephem. Dec. II. Ann.* 11. *obſerv.* 168. dyſenteriam induxiſſe legitur.

§. 5. Sæpè verò etiam illi dyſenteria corripiuntur, qui ab his omnibus abſtinuerunt, eo præſertim tempore, cùm malum eſt epidemicum. Accuſatur hîc contagium ab excrementis, ſupellectile, quâ dyſentericus eſt uſus, accubitu, effluviis ex ægri corpore per poros aut halitum in adſtantes derivatis, Helidæus Paduanus obſerv. teſtis eſt per fiſtulam clyſmaticam, quam adhibuerat torminoſus, dyſenteriam in corpus ſani eſſe transfuſam; Lac dyſentericæ infeciſſe infantes, apparet *ex Ephem. D.* 2. *ann.* 6. *obſ.* 195.

§. 6. Ut verò rectius conſtet, quomodo illa Phænomena ex his ſimilibusque oriantur cauſis, tribus verbis præſuppoſita quædam ex Anatomicis & Phyſiologicis hîc commemorare fas ſit. Inter quæ primum ſit.

1. *Inteſtina in fluxu dyſenterico laborare*, excretio enim per alvum læſa jure optimo ad inteſtina, tanquam ad πρῶτον πάχον reducitur, quia ipſorum eſt ἐνέργεια fæculenta excrementa ex corpore ejicere.

2. Ea ipſa conſtare, juxta ſententiam ubivis fere receptam (1.) ex *tunicâ exteriori* communi pinguedine paſſim obductâ, (2) *media carnoſiori*, quæ inſtructa eſt duplici fibrarum ordine, longitudinali ſeu recto, qui tunicam illam exteriorem membranaceam vulgò dictam tangit, & ad contractionem inteſtinorum in longum à natura conſtitutus eſt, & annulari, qui longitudinali ſuperimpoſitus, ad coarctationem inteſtinorum in latum factus eſt. (3.) *Nerveâ*, *craſſâ*, & denſâ vaſorum ſanguiferorum plexibus & ramificationibus refertâ ac rugoſâ. (4.) *Villoſâ* quam nonnulli cruſtam inteſtinorum, alii περίςωμα, alii aliis nominibus appellant, Willis glanduloſam nominat, quod parte convexâ, quæ Nerveæ jungitur, magnâ glandularum copiâ conſita ſit; ſicuti & alii, cum Clar. van Horne, velamentum bombycinum nuncupant, quod parte oppoſitâ videatur contexta ex fibrillis bombycini

bycini panni filamenta referentibus. Ab hac originem juxta Ruyſchium *Epiſt. XI.* ducunt valvulæ conniventes, rugæ nempe ſeu juga per inteſtina jejuna diſtributa.

3. Tertium inter præſuppoſita eſt, *reſpectu totius paucas eſſe arterias ad inteſtina deſinentes*, quæ ſunt verba Malpighii *in Operib. poſthum. p.* 251. imò ſi Borelli ſententia *part.* 2. præclari operis de motu animali *propoſ.* 146. *p. m.* 221. *& ſeqq.* vera eſt, vix 25 pars totius maſſæ ſanguineæ, tempore, quo una circulatio ſanguinis per cor abſolvitur, à vena portæ redit.

4. Quartum ſit hoc, quod *venæ portæ ramificationes occurrunt ad inteſtinorum volumina*, meſaraicæ dictæ, & aliæ verſus extimam tunicam inoſculantur arteriis, ut revehendo inſerviant ſanguini, aliæ immerguntur intimæ tunicæ, & in inteſtina hiant, uti id præprimis Clariſſ. Hartmanni experimenta oſtendunt, in quo conſentit Ruyſch., ſi D. Hartmann per intimam tunicam intelligat nerveam, per hanc enim in majori copiâ vaſa ſanguiflua diſperguntur.

5. Glandulas tenuium eſſe *miliares & efformare plexus varios*, modo orbicularis, modo ovalis, modo anguloſæ figuræ, *craſſiorum vero glandulas eſſe grandiores* & ad lentis figuram accedere, & longius à ſe invicem diſtare, quarum deſcriptionem diſtinctè exhibet Doctiſſ. Peyerus in exercitat. Anatom. Medicâ hujus argumenti; & harum originem Ruyſchius à tunicâ nervea, aut potius vaſis ſanguifluis petit eaſque ſpurias nominat.

6. Bilem *per ductum Cholodochum in inteſtinum duodenum effundi*, & *ſuccum pancraticum per ductum* Hoffmanno-Wirſungianum, in eandem derivari fiſtulam. Nec prætermittendum, quod ordinariò ferè inſertioni pori biliarii ſeu cholodochi orificium ductûs pancreatici non longè à pyloro jungatur.

7. Adeſſe & *Nervos*, juxta communiorem opinionem à ſexto pari, qui juxta Williſium *de nervor. deſcription. & uſu cap.* 25. intercoſtalis nervorum paris ſoboles ſunt.

8. Motum *periſtalticum ſ. circumpreſſorium* fieri, dum circulares ſeu annulares fibræ ex ordine contractæ inteſtinorum cavitatem conſtringunt, & longitudinales breviores factæ, partem unam inteſtini ad alteram propiùs adducunt, quem vermicularem motum fæcum propulſio ſequitur. Ordinariè ejuſmodi motus ventriculi & inteſtinorum placidus eſt, & cibi ingeſti hâc ſuavi tractatione, per quam diſtenſus canalis coarctatur, promoventur. Qui plura de his deſiderat, evolvat Sylvii *dictata ad Barthol. inſtitut. anatom. c. X. & XI.* Williſ. *in Pharmaceut. rational. Sect.* 1. *c.* 2. Gliſſon. *Tract. de Ventric. & inteſtin. c. XI. & cap.* 15. *de facultate periſtalticâ.* Hornium *Microcoſm.* §. 21. & Hoffmann *diſſertat. Anatomico-Phyſiolog.* Hieronym. Fabric. *in Operibus Anatomico-Phyſiolog. p.* 138.

9. Febrim excitari, quotiescunque in parte quadam vel fluidâ, qualis sanguis, lympha & serum, vel solidis, aliquid præsto est, quod vel corruptionem infert, vel eandem minatur, cujuscunque etiam generis sit, seu salini, seu ex numero pinguedinum & mucaginum; Hoc enim, quodnamcunque demùm fuerit, ut secernatur, & organis debitis per motum humorum localem colatorium excernatur, febris accenditur, id est, pulsus fit frequentior & fortior, ac ita non modo sæpius breviori tempore, sed & fortiori transpressione agitatur sanguis, quam de febribus sententiam mihi omnino firmiter persuaserunt varia D. Stahlii Celeb. Professoris Hallensis scripta.

SECTIO III.

§. I.

JAm dispiciamus, quomodo memoratæ causæ ad effectus eos producendos concurrant. Regnat ubique ferè civitate quasi donata sententia, quod enumeratæ causæ pleræque efficaciam suam exerant irritando, vellicando, stimulando intestina atque eo ipso tormina excitent & fluxum dysentericum. In hâc sanè sententia est Paracelsus cum sequacibus, sal resolutum accusantibus; in hâc Helmontius, ut apparet ex libr. *de potestate medicamentorum*; in hâc Bertraud. *Tr. de acid. & alkali*, *c. 6.* & plures alii. Ac non vanum causæ hujus patrocinium potissimum in purgantibus vehementioribus fortassis aliquis quærat; nam ipsa esse acria sensu deprehendimus, plurima enim in pila trita inque aërem abeuntia naribus sternutamenta, oculisque lacrymas excutiunt. Hellebori pulvis membranæ pituitosæ percitis poris hærentem tenacemque blennam in rivulum dissolvit. Elaterium quoque & euphorbium aliqui in errhinis commendant. Rhabarbaro nonnulli frequentem provocant salivam, & aloën eodem fine commendat Brassavolus. Huic assertioni probandæ doctiss. Pechlinus *caput* 13. impendit *in Exercit. de purgant.* Ita ergò hi seriem causarum connectunt: Ratione temperamenti multi adsunt humores acres, biliosi, salsi, mordaces, pituitosi (nam homines temperamenti cholerici & phlegmatici potissimum dysenteriâ corripi diximus) ac præterea per pravam victûs rationem assumptis iis, de quibus antea locuti sumus, cumulantur humores, ac proinde non possunt non intestina rodi, ac hinc dysentericæ dejectiones provocari. Quæ quousque admittenda sint, ex sequentibus, opinor, elucescet.

§. 2. Non negamus, quod in dysenteria, ab ingluvie & incauto horræorum fructuum esu ortâ, adsint in intestinis cholericorum & phlegmaticorum humores, acres, austeri, acidi, urentes, &c. quibus generandis apta nata sunt edulia à nobis antea designata, eo, quem Sectione præcedente, explicavimus modo. Nec negamus, quod ejus generis humores molestiam eamque sic satis insignem intestinis afferre queant; at verò

rò quòd irritatio tanta inde oriatur, quæ intolerabili propemodum dolore misere mactet patientes, id verò est, quod credere non possumus, his moti rationibus. Nam

(1.) Diximus intestina obducta esse muco quodam, qui id præstat officii tunicæ nerveæ, quod cuticula cuti veræ, i. e. nuditatem ejus amicit, ac eandem uniformiter oblinit. Nam judice Ruyschio *epist. XI. mucus utilis est tunicæ villosæ, ne lædatur ab acribus assumptis.* Hoc verò operimentum, qui vel semel attentius aspexerit, fatebitur omninò, non satis comprehendi posse, quomodo humores, quascunque etiam cum recentioribus philosophis iis figuras tribueris, nerveam intestinorum tunicam, quam περίςομα illud munit, vellicare ac potenter adeò irritare possint. Sed ponamus, villosam tunicam non prohibere, quo minus humores illi mordaces in tunicam nerveam irruant, dicimus nerveam tunicam sensu adeò exquisito non pollere, adeoque fieri non posse, ut irritationem hanc ineffabilis dolor consequatur. Quod vero sensus nerveæ hujus tunicæ adeò acutus non sit, alia viscera nervis densissimè intertexta, hepar, inquam lien etiam enormiter læsa evidenter probant; nam quantacunque eorum noxa fuerit, dolor certè adeò penetrans non observatur. Ac multò minus de tunicâ illâ ex fibris constanti aliter judicandum, postquam Clariss. Wepferus detexit, *Fibras ventriculi, intestinorum &c. nihil aliud esse, quam nervos, vel saltem ad horum naturam accedere* in Zodiaco Medic. Gall. *ann.* 4. *observ.* 2. At verò admiratione dignum, nec tamen à verò abludit, quòd in Salzmanni *observ. Anatom. Amstelod. edit. p.* 59. *& seqq.* legimus de *interiore ventriculi* tunica omnino corrosâ, *ita ut quasi in lacerâ veste frusta plurima dependerent nigricantia, & ventriculo ita putrido, ut levissimo negotio disrumperetur,* & tamen æger ille de tanto dolore ventriculi non fuerat conquestus, sed solummodò *de imbecillitate totius corporis & dolore hypochondrii sinistri cum dejectâ appetentiâ & siti continuâ,* ut refert Salzmannus *ibid. p.* 58. Et cumprimis notabile etiam est exemplum in *Observ. doctiss.* Dodonæi *c.* 27. de cerevisiæ coctore, qui *non modo ulcere ventriculi laboravit, & omnia viscera corruptissima habuit,* & gangrænâ in pede exortâ extinctus fuit, is ante mortem respondit, se nullâ corporis parte dolere, neque unquam doluisse. Nec sensit dolorem, cui *ab usu magisterii perlarum ventriculus erosus,* teste Cratone, & cui id contigit ab usu spiritus vitrioli. Nec adeò magnum sensit dolorem ille, de quo *Ephem. Dec. I. ann.* 11. *observ.* 299. Merclin. refert, quod in demortui ventriculo foramen repertum.

(2.) Id etiam perpendi cupimus, quod *acria* multa, e. g. piper, sinapi, salia herbarum fixa, per incinerationem facta, *amara* etiam e. g. absiythium, cent. min., fumaria, myrrha, aloë, *Acida* quoque, ut poma citria, aurantia, limonia, berberes, tamarindi, imo *ipsum acetum*, it. spiritus salis, sulphur., vitrioli, *&c.* Similiter & *austera*, fructûs cynosbati,

 bati,

bati, vitriol. ♂. *&c.* tandem & *urentia*, ut ſpiritus illi ardentes, toto die ſumantur, ex quibus non niſi materia acris, auſtera, ſalſa, acida, *&c.* oriri poteſt in inteſtinis, & tamen illi, qui his delectantur, nullum in inteſtinis ſentiunt irritationis, vellicationis, roſionis, uſtionis, *&c.* ſenſum, aut certè non tantum, quantum quidem dyſenterici perpetiuntur. Accedit

(3.) Quòd poſt uſum horræorum fructuum, ingurgitationem muſti, &c. non finitâ coctione, ut fieri neceſſe erat, ſi ex chymo, irritante inteſtina, dyſenteria oriretur, de doloribus illis dyſentericis conquærantur ægri, ſed ſæpè poſt plures demum ab uſu eorum dies cruciatibus illis torqueantur.

§. 3. Obvia ergò in inteſtinis ſive *intus genita*, ut humores, quos bilioſos vulgò vocamus & acidos, ſive *ex ſeminio ſpecifico exorta*, ut vermes, ſive *ex forinſecus hauſtis orta*, e. g. ex comeſtis melonibus, prunis, piris, pomis, *&c.* aliiſque nocivis cibis, objecta quævis ſeu liquida, ſeu pulverulenta liquamini alicui *immerſa heterogenea*, utique rodunt quidem ac particularum ſuarum acumine aliquam moleſtiam afferunt inteſtinis, non tamen, ut dixi, irritando, ac ſpiculis ſuis inteſtina vellicando, tormina dyſenterica excitant. Unde ergò illa oriuntur? Hoc ut eruamus, notandum, quod hæc in cavo inteſtinorum contenta, de quibus jam dictum eſt, ita ſint comparata, ut maſſæ ſanguineæ commixta, maximos in eâ tumultus faciant, imò ſanguinem ad fermentationem, (nam timiditas Sydenhamii ab uſu vocabuli hujus nos deterrentis merito reprehenſa eſt à Clariſſ. Schelhamero de *curand. febb. method. p.* 41.) putredinoſam diſponant. Id præcipuè cernere licet in fructibus horræis, præcipuis dyſenteriæ autoribus. Hi, quemadmodum facillimè extra corpus in putredinoſam fermentationem fatiſcunt, etiam in ipſo corpore facilè vitium ſubeunt, id quod in dyſenteria fieri nemo negat. Scilicet, ut reliqui cibi, ita fructus horarii in maſſam pultaceam abeunt, quæ perinde, ut alii cibi, conſtet ex parte aqueâ ſubtili, oleoſâ & mucilaginosâ referente naturam ipſorum fructuum. Nimirum vel abundat in cremore illo pinguedo ſeu ſulphur illud volatile, quod oleoſum & vim balſamicam appellare Wedelius ſuevit, & magno impetu ad putredinem ruit, vel prævalet mucago illa terreſtris, quæ ſalinæ proſapiæ eſt, nec ab oleosâ, à calore corporis adjutâ, reſolvi & conteri poteſt, & tum lentoris & viſciditatis mater fit, quæque, cum ei crudior affunditur potus, in ſpirituoſum quoddam ſulphureum abit. Hujus itaque liquaminis & cremoris aut maſſæ fermenteſcentes partes ſanguini permixtæ, eundem è mixtione ſuâ diſturbare, partes ejus divellere omninò moliuntur, id quod apud recentiores in confeſſo eſt. Ac ipſa res non uſque adeò intellectu difficilis eſt. Nam muſtaceæ illæ particulæ motu inteſtino putrefactionis extenuantur in conſiſtentiam halituoſam, ac eo ipſo redduntur diſpoſitæ ad perreptandos colatoriorum atque ſecretoriorum viſcerum meatus atque poros, ac corrumpunt

hoc

hoc ſuo motu materiam obviam, quæ apta eſt, ſeu partes ſanguinis in ſuæ figuræ ſimilitudinem transſmutare ſatagunt, atque ita ſemet multiplicant non ſine præcipiti ſanguinis deſtructione. Principium ergo movens, ad hoſtem hunc in inteſtinis hærentem, vitæ filum facili negotio abrupturum, ſi ex peninſula inteſtinorum in ſanguinis oceanum ruat, ex corpore exterminandum nihil non molitur.

(1.) Enim fit copioſior humoris congeſtio ad inteſtina, eum namque in finem partes poroſæ & vaſa externi habitûs contrahuntur, ut ſanguis è poris & vaſis ad interiora propellatur. Manifeſtum verò ſatis eſt, humoris hanc congeſtionem ad interiora fieri ad materiam in inteſtinorum cavitate ſtabulantem diluendam & emolliendam, ut diluta & emollita tantò facilius è corpore ſecernatur. Hanc talem congeſtionem non poteſt non frigus aliquod conſequi, ut vel circumſtantiæ vomitûs accuratiùs perſpectæ edocebunt.

Deinde (2.) ipſa inteſtina irrequiete moventur. Fibræ iſtæ annulares tunicæ carnoſæ arctiùs, ac ordinariò fieri ſolet, conſtringuntur, longitudinales etiam abbreviantur, ut materia aliena cruſtæ impacta avellatur & ejiciatur. Nec dubitandum, quin ipſum etiam Meſenterium, quod in ſingulis palmis duodecim circiter inteſtinorum palmos, calculum ponente Williſio, complectitur, variè contrahatur, imò, ſi laudatum modo Autorem ſequimur, *Fibræ motrices rectà à centro ad circumferentiam tendentes, prius contrahuntur*, & deinde in his aut illis inteſtinorum partibus pares contractiones cient: quod dum fit, ut fieri res ipſa docet, neceſſario irrequietum hunc & impetuoſum fibrarum in meſenterio ac inteſtinis motum ac mutuam colliſionem, & ramuſculorum meſaraicorum ab inſigniori congeſtione ſanguinis diſtenſionem, graviſſima ventris tormina non poſſunt non comitari, ut cuivis exactè trutinanti facile patet. Rectè itaque Celeberr. Ettmüller *in Colleg. Practic. p. m.* 144. nobiſcum infert, *acerrimum dolorem, qui dyſentericos torquet, non promiſcuè ex corroſione ſed fere maximâ ex parte ex ſpaſmodica inteſtinorum convulſione, qua inteſtina irritata ſpaſmo quodam correpta ſe convellunt, aut motu quaſi vermiculari torquent*, oriri.

§. 4. Dum verò inteſtina ita contrahuntur & miſerè torquentur, ſequuntur excretiones, &

1. Quidem mucilaginoſæ albicantes. Cùm verò ſubinde enormis quantitas muci hujus albicantis exeat, non immeritò quæritur, unde ſit? Pituitam eam, quæ ordinario nuditatem nerveæ tunicæ inveſtit, partem aliquam dejectionum conſtituere, ſolam autem non ſufficere, in propatulo eſt. Nec hic Helmontium fuimus ſecuti, qui ait, talem mucum *deſtillare ex inteſtinis læſis*, & nihil aliud eſſe, quam *nutrimentum inteſtinorum proximum ſed læſum.* Quis enim, ut alia taceam, credat, tàm copioſo indigere inteſtina nutrimento, ut hoc ſolum, tam frequentibus per diem dejectionibus, materiam præbere poſſit. In eandem difficultatem incidunt, qui chylum eſſe contendunt, ut Rolfinc. *Conſ. p.* 665. aliique plu-

 res.

res. Glandulas solas compressas hunc eructare humorem, si dixeris, eâdem difficultate premeris. Ex unico ductu pancreatico itidem tam insignis quantitas stillare vix poterit, licet aliàs certum, quòd multa fæx serosa, ex ductu pancreatico, propter arteriarum ad pancreas delatarum copiam & magnitudinem, in intestinum despumet, & hoc ligatura in vivo animali facilè evincet. Ulteriùs aliquando vivo cani sub excrementorum in intestina delapsu, tusus venter fuit, intestinorumque tenuium partes hinc inde vinculo interceptæ sunt, atque hic consuto ventre relictus sibi canis docuit Cl. Pechlinum, quantum ex glanduloso texto liquoris, intra tempus non adeò longum, in intestina erumpat. Tumor enim ingens interceptas partes occupare cœpit, & ad apertionem serosa illuvies latè stillavit, manifesto signo, hoc liquidum, quod inter duo vincula eruperat, intestinalis tunicæ fuisse sudorem. Glandulæ intestinales insignem quoque, ut ante innuimus, quantitatem eructant serosæ materiæ, quæ similis est illi, ex pancreatico ductu fluenti, ut probat experimentum Cl. Wepferi in cane, cui *data opera ab eo fuerat abscissus canalis pancreaticus*, per totum bimestre, post hanc operationem, superstite, factum in Zodiaco Medico Gallico *ann.* 4. *obs.* 2. *pag. m.* 4. Cl. Ruyschius addit, magnam partem laticis aquosi per poros, quibus intestina scatent, diversæ capacitatis fluere *in Epist. Anatom. XI.* Si itaque hæc omnia conjunxerimus, quis non videt, quod partem aliquam mucilaginis constituat crusta illa intestinorum oblinens parietes, partem succus pancreaticus & lympha glandularum, ut & fæculenta materia in intestinis hærens. Nec dubium, ex vasis sanguiferis in intestina hiantibus excidere aliquid, quod ejusdem cum crustâ villosâ prosapiæ sit, prout doctè, licet non ad genium seculi, explicat Glissonius de facultate secretrice, præprimis id fit, quando in massâ sanguinea peregrinum aliquod oberrat, ac sanè notatu dignum, ab usu colocynthidis colluviem quandam albicantem & glutinosam effundi, quod, quomodo fieri possit, datâ occasione docebitur. Facile vero captu est, quod sub motu intestinorum impetuoso & spasmodico concussæ glandulæ, ductus pancreaticus, ipsa etiam arteriarum oscula humorem hunc albicantem copiosius stillent, imò quandam crustæ, sub his intestinorum laboribus, abradi partem, ac quicquid in intestinis hæret, simul excludi à vero non abludit.

2. Frequenter etiam cernuntur excretiones flavescentes, quas biliosas vocant. Nec adeò arduum est, biliosi magmatis, quod sæpè etiam ut notum est, à dysentericis ejicitur, fontes recludere, postquam felix Malpighii solertia ostendit, etiam *ligato cystico ductu*, ex quo solo bilem in intestina depluere antea creditum fuit, frequentem ex hepatico transire ductu in intestinum. Quâ in re non minor eluxit industria Teckopii, qui bilem hepaticam, folliculo benè constricto, ad tres quatuorvè uncias, brevi temporis intervallo, lagenulâ excepit. Quo ipso satis edocemur, quantum ex utroque ductu, in duodenum, intra breve tempus præprimis in mor-

morboso statu effluere possit. Aretæi sententiam, quod bilis etiam in ventriculô ac intestinis generari possit, in *Ephemerid. nostris* tuetur Cl. Hartmann. Sed an etiam virides, nigras dejectiones bili adscribemus? In hanc aliquis induci posset sententiam ex eo fundamento, quod in anate & plurimis avibus, vesicaria bilis viridis sæpè, hepatica, nigra & plumbea inveniatur. Sanè postquam ex foro Medico adustio illa bilis flavæ, per quam in porraceam & æruginosam abeat, proscripta fuit, communi quasi suffragio excepta sententia est, quod à succo pancreatico, vel lympha acidiori mixta cum bile porraceus & Isatodes color exsurgat. Et de acido quodam, ad hanc mixtionem concurrente, vel ex eo aliquis suspicari posset, quod ab infantibus, in quibus acidum, cui Harris tanquam fundamento omne morborum infantilium genus superstruit, ejusmodi dejectiones prodeant, quæ sæpissimè acidum spirant, & in pelvi æneâ effervescentiam excitant. Favet huic sententiæ omni ex parte hoc, quod fructus horarii, dysenteriæ fontes, facile in ventriculo acescant, & ejusmodi dejectiones gignant, observante etiam Bontio *de Medicin. Indor. lib.* 3. *c.* 6. Apodicticum fermè hujus rei argumentum suggerit Cl. Grafius de Succo Pancreatico, qui, cum in vivi canis intestino duodeno humorem ex atro virescentem invenisset, unà cum succo pancreatico, salso, acido & limpido, cupiditate incensus resciendi, quænam æruginosi hujus coloris vera causa esset, cum in vesiculâ bilem coloris ordinarii offendisset, opportune spirit. vitriol. ei immiscuit, quo ipso colorem ex atro virescentem produxit. Sed id prætereà etiam notandum, quod in malè affectis corporibus, in vesicâ fel deprehensum, colorem rub. cerasorum aterrimorum repræsentans.

§. 5. Quoniam verò sedes etiam sanguinolentæ comparent, scrutabimur, quo pacto sanguine tingantur. Atque hîc communiter vasorum in intestina hiantium erosio seu diabrosis ab acri & mordaci supponitur, i. e. capillarium Venæ portæ vasorum, quæ intimæ tunicæ telam contexunt dilaceratio ab humore intestinorum parietibus infixo fieri creditur. Neque perfractè negavero, ita aliquando rem habere. Multò tamen magis vero simile est, quod excusso per vehementem & impetuosum fibrarum motum muco oscula vasorum intimæ tunicæ, in maximâ utique copiâ, ut diximus immersa, sanguinem hunc plorent. Eam rem apertè confirmat anatome mulieris cujusdam, quæ à sumpto pharmaco, in enormem sanguinis vomitum inciderat, & Parcis inexorabilibus ex hâc vitâ discesserat, à Clariss. Wartono celebrata. Is, cùm in cavitate ventriculi non nihil sanguinis restaret, dorso cultri, ut penitus rem inspiceret, interiorem tunicam detersit, quo facto, innumera sanguinis punctula in superficie detersa, sensim comparuêre, ipsa quoque tunica cruenta visa fuit, nec tamen ullum, vel ruptæ, vel exesæ venæ vestigium præsto fuit. Id, quin simili modo in dysentericorum intestinis fiat, ambigendum minimè est. Si dixeris, in enormi subinde quantitate sanguinem etiam nul-

lis

lis fæcibus mistum effluere, eum verò osculis illis nullo modo excidere posse; Respondebo cum Glissonio, hæc puncta numerosa æquivalere eruptioni sanguinis, sive è vase rupto, sive exeso. Confirmor in hâc sententiâ vel inde, quod in febribus malignis, ubi de torminibus ventris ægri quæruli non erant, aliquando viderim per multos dies ex intestinis in largâ quantitate, sanguinem rejectum; nullis hæmorrhoidum vel externarum vel internarum signis, quem difficile est, ex alio, quam hoc fonte, osculis, inquam, illis, derivare. Deinde cogitandum & hoc, quòd vascula illa per transitum muci, (nam eum ex parte hinc fluere dixi) dilatentur, ac ita dilatati, accedente isto irrequieto motu, omninò copiosius sanguinem fundant. Ruyschius *epist. XI.* etiam ex glandulis, quæ meris vasorum protractionibus constent, effusionem sanguinis fieri statuit.

§. 6. Hæ dejectiones, quas breviter hactenùs descripsimus, per motum intestinorum spasmodicum diriguntur, utique ad excludendum id, quod in intestinis est peregrinum & quod sanguini infusum, huic latici enormem esset allaturum noxam. Motus enim spasmodici ad exclusionem ejus, quod corpori molestum est, ordinariò concurrunt. Id cernere licet in vomitu, ubi illæ anxiæ ventriculi torsiones, ad excutiendam saburram tendunt. Dolores illi partum antecedentes, quid sunt, nisi spasmodicæ uteri contractiones, ad excludendum fœtum, directæ? Manifestò quoque in negotio hæmorrhagiarum hoc ipsum experimur, spasticæ enim contractiones, tractiones, pressiones, rigores, modò in his, modò in illis partibus, pro diversitate hæmorrhagiarum, circumspectis Practicis non possunt esse ignotæ, his verò ipsis principium movens sanguinis expressionem molitur, id quod in sequiori sexu multò manifestius in impedito mensium fluxu apparet. Acutissimi illi dolores calculi, spasmodici sunt renum, ureterum motus, quibus calculus ex corpore propellitur. Cùm ergò intestina & intestinis connexæ partes in dysenteriâ spasmodicè moveantur, sanè & heic oportet eundem subesse finem & exclusionem fermentescibilis ac putridæ istius materiæ in intestinis hærentis, ne sanguini mixta, turbas cieat, intendi admodum probabile est. Ac id tantò magis fit verisimile, quia, ut abstersio, & ablutio intestinorum sit major, tot humores concurrunt, & ne sanguini quidem ipsi, propter conservationem totius, parcitur. Quod ipsum dum agens in corpore nostro, quanto potest conatu, exequitur, effugere sæpè non potest, quin instrumenta motûs, scilicet intestina, ita violentè torta, damnum incurrant, ac sibi invicem impetuosè crebro allisa, partes quasdam deterant, quod pelliculæ & fibræ fæcibus permixtæ satis testantur. Conf. Rolfinc. *in Consil. Med. l. 7. consil. 1. p.* 663. Et hæ pelliculæ ac fibræ utique sunt Hippocratis ramenta *sect.* 7. §. 67. Imò malum eousque aliquando invalescit, ut carunculæ exeant, *sect.* 4. §. 26. de quibus consulendus Martian. *ad sect.* 4. *Aphor.* 76. *p. m.* 453.

§. 7. Li-

§. 7. Licet verò enixè rerum ſuarum ſatagat Movens corporis noſtri, fine ſuo tamen ſubinde excidit, quod fit, dùm fermenteſcibilis illa hactenùs in inteſtinorum voluminibus concluſa materia in ſanguinem penetrat. Huic immixta, ut, ſine dubio, ſubtiliſſima eſt, & forte inſtar halitûs, latici huic ſeſe inſinuat, quia præcipitis efficaciæ putredinoſæ eſt, ſanguinem in mixtione ſuâ turbat, ut jam ſuperiùs diximus, novum Præſidi operationum omnium in corpore noſtro, laborem creat ac neceſſitatem affert excitandi febrim, ut hæc noxia materia è corpore emoveatur. Cùm verò illa fuerit ingreſſa per inteſtina, per illa ipſa natura iterùm expulſionem tentat, adeoque febri hâc fluxus dyſentericus augetur. Neque tamen facilè hâc viâ, propter miaſmatis ejiciendi ſubtilitatem, voto damnatur. Imò, ſi dicendum, quod res eſt, in novas moleſtias incurrit. Nam dùm ad arcendum hoſtem, in inteſtinis latentem, vel in maſsâ ſanguineâ oberrantem, concurrente motu tonico, ab acutiſſimo Stahlio ingenioſè detecto & explicato, ſanguis ad inteſtina congeritur; facilè in anguſtiſſimis illis vaſculis ac tenuiſſimis poris inteſtinorum pars quædam ſanguinis in motu ſuo intercipitur, partim quia major adeſt ſanguinis copia in illis anguſtiis, quam proportio pulſuum ſequentium iterum in motum concitare poteſt, partim, quia fibræ continuo iſto motu debilitatæ laticem in vaſorum cavitate contentum excutere nequeunt. Staſin hanc ſanguinis ſequitur inflammatio, cujus certum indicium præbet ſenſus iſte ſatis acutus lancinationis & puncturæ, quæ cum pulsûs ſubſultu exactè convenit. Ratio verò maniſeſtè perſuadet, quod hujus inflammationis ſedes præcipuè quærenda ſit, non ut vulgò putatur, in intima inteſtinorum tunicâ, ſed potius in extimâ. Circumſpectè enim factæ tincturarum injectiones docent, quod arteriæ denſiſſimè, non in intimâ, ut vult Blancardus, ſed in extima tunicâ, ramificentur, in his verò arctiſſimis tubulis, ſanguis facilè in motu ſuo, ut modò dictum eſt, impeditur, atque ita inflammationi materia præbetur. Cui ſententiæ etiam hoc patrocinatur, quod poſt mortem non ſemper pus in cavitate deprehenſum, ſed ſæpe inter tunicas ipſas viſum fuerit, manifeſto argumento, quod in extimâ tunica cœperit inflammatio. Accedit & hoc, quod capillaria venæ portæ vaſa, intimam tunicam perreptantia, ſanguinem in inteſtina evomant, præprimis ſub ſpaſtico inteſtinorum motu, adeoque ſanguinis ſtaſi proximæ ad inflammationem viæ locus non ſit. Quo ipſo tamen minimè excludo ab inflammatione medias inteſtinorum partes, quas rami venæ portæ pervagantur, cùm & in his ſanguinis circulatio ſufflaminari queat.

§. 8. Præſente inflammatione novus labor ſuccedit, & alio ex fundamento uberius ſanguis ad locum affectum dirigitur, nimirùm, ut frequentiori & celeriori ſanguinis appulſu, grumi illi ſubſiſtentes, reſolvantur, & perpetuo attritu diſcutiantur, quod ad ſummum intra 7 obtinetur dies. Si huic negotio aliunde obſtacula ponantur, transprimitur quidem ſanguis ad diſtenſionem uſque partis & ſenſum ardoris, ut hoc calore putredo inhibeatur, & exoriens

oriens tenuis & acris corruptela, quæ sese facilè diffundere suevit, abstergatur, sed tùm relinquuntur nihilominus crassiores & terrestres partes, quæ in pus abeunt. Atque sic satis apparet, quod inter tres exulcerationis vulgo allegatas causas, primaria, imo juxta Walæum frequentissima, ac, nisi nos omnia fallunt, unica causa sit inflammatio, ac proinde minime facimus cum illis, qui in enodandis ulcerum causis vel acidos vel salsos vel lixivos humores allegant; imò & ab iis dissentimus, qui acres & corrosivos succos ulcerum causas esse prætendunt, quia, ejusmodi humoribus non suppositis, manifestè declarari potest, quomodo in sanguine poris partium infixo, tenerrimæ sulphureæ portiones, intestino motu à crassioribus avulsæ, impetuoseque comotæ, crassiores attenuent & penetrantiores reddant, tandemque auferantur; ex sulphurearum autem istarum absentia caloris remissio ac in album conversio ac consistentia densior consequatur. Nec verò ulla causa erat Holterhoffio, cur ejusmodi exulcerationem cum Helmontio, cujus sputum lingit, in intestinis locum non habere assereret, quod dogma meritò explosit Rolfinc. & quod de difficultate curæ obvertit Holterh. exempla multa refellunt, tùm præprimis illud, quod recitatur in Zodiacô Gallic. *A.* I. *Mense Majo observ.* 2. Deploratus est status, cum dolor quidem non adeo intensus & lancinationes rariores sunt, ac grumulus, sanguinis loco impactus, in putredinem degenerat, quod fieri solet in majoribus inflammationibus, ubi sanguis affluens suo attritu & vibratili transpulsu cruoris subsistentis partes in motum ciere, aut putredinosas partes abradere non potest, sed potius suo accessu inflammationem & corruptionem auget. Subtiles enim & acres partes putrescentes sese citò multiplicant cum sphacelosâ partis corruptione.

§. 9. Febrim, quæ cum dysenteriâ est conjuncta, comitantur ordinaria febrium symptomata. Appetitus dejectus est. Nec enim consultum providæ naturæ visum, cùm jam farrago putredinosæ materiæ in primis viis præstò est, eam novis accessionibus locupletare. Sitis, tùm ex crebris sedibus oritur, tum expirationem illam fervidam perfrequentem necessariò sequitur. Somnus sensu caloris atque torminosis ac spasmodicis doloribus interrumpitur. Succus ille, quo os & lingua unà cum faucibus obsidetur, ejusdem cum mucilaginosâ materiâ, originis & conditionis videtur esse, nisi quod lymphæ majori ex parte originem debeat. Aphthæ, quæ instar flosculorum candidorum, summis faucibus, & linguæ lateribus adhærent, sæpè etiam palati linguæque superficiem occupant, imò & totum aliquando œsophagum, ita, ut non facile vel fluidi quicquam præterlabi sinant, oriuntur ex humore, per capillaria in glandulosam oris, œsophagi &c. tunicam exposito. Halituum concursum ad earum generationem, non ex toto negaverim, quâ de re evolvi potest observatio Pechlini *LXXI. lib.* I. *observ. Medic. Physic. p.* 190. Efflorescentias istas sinistri esse ominis, facilè patet, quia extremum conatum naturæ videntur significare, per emunctoria quævis particulas illas fermentescibiles expellere satagentis, quod tamen votum suum, ob subtilitatem particularum, lympham spissiorem, & tot evacuationibus ferè exhaustam, quæ tamen vehiculum expellendi miasmatis esse debebat, non consequitur. Depauperatæ & spissæ lym-

lymphæ indicium etiam eſt, ſiccitas & æſtus linguæ, præ quibus ſæpè fiſſuris hiat, ardorque ille, de quo queruntur miſeri, præprimis poſtquam acida aut acria ſorpſerunt, ut rectè obſervavit Screta *de Morb. Caſtrens. p.* 154.

§. 10. Vomitus ſanguineus, qui interdum in dyſenteriâ contingit, non eſt ejuſdem naturæ cum vomitu cruento Hypochondriacis non infrequenti, quo ſanguis vel arterias ſplenicas, ut vult Hyghmorus, & docet exemplum apud Valverdam *l.6.c.5.p.* 267. vel per propagines venæ portæ imprimis autem per vas breve in p. n. ſtatu, ut autumat Riverius, & luculento exemplo docet Wedelius, in ventriculum effuſus, deinde motu periſtaltico naturali inverſo, cum impetu exturbatus per os; ſed ſanguis, qui à torminoſis ejicitur per vomitum, ex vaſis ſanguiferis ventriculi excidit, eo ritu, quo declaratum eſt ex Gliſſonio in ſuperioribus. Et omninò credibile eſt, præſto eſſe in ventriculo materiam acrem, aceſcentem (ut compertum eſt, fructus horræos in ipsâ concoctione facilè acorem contrahere) & putredinoſam, ad quam ejiciendam ventriculus ſpaſmodice contrahitur, ſequente deinde vomitu ſanguinis. Cujus rei ſignum eſt, quòd aliquo tempore, antequam dyſenteriæ ſe prodant, vel etiam ſuſpicio eorum apud Medicos exoriatur, ejuſmodi homines cholera laborare judicentur. Vidimus verò vomitus tales in iis, quos vis temperamenti ad actiones præcipites & motus pro avertendis noxis promptos inclinat, cujus commatis præcipuè cholerici ſunt. (*h*) Ructus ipſi præcedunt vomitum, & ſicut Hippocrat. *l.* 2. *ſect.* 2. Epidemior. *ructum acidum in lienteriâ* bonum eſſe judicat; ita fortaſſis nec in dyſenteriâ damnandus eſt. Vergunt enim humores ad contrariam ei partem, ad quam ſymptomaticè fluunt, ad eam verò aliàs ducere jubet Hippocrates. Ejus enim l. c. etiam hoc eſt; *Diſſimilia operari, ſi vergant ſurſum elevata, infernè ſolvere & contraria.* Sic idem Demænetam lientericum helleborò, medicamento ſurſum purgante, curavit, & *ſect.* 4. §. 12. hoc ipſum nos in *ſananda lienteriâ* facere cupit, excepta hyeme, ubi vomitum in hoc morbo excitare juxta ipſum non licet. (*i*) Emeſi etiam, quod mireris, utitur non tantum in *fluxu ventris diuturno, ſed & in cholera,* 5. Epid. quia fortè in eâ majus eſt, quod infra dejicitur, quàm quod evomitur.

§. 11. Cum vomitu utplurimum conjuncta eſt cardialgia, quæ, ſi rem rectè æſtimes, peculiari in motu ventriculi, præprimis vero orificii ejus ſuperioris conſiſtit. Senſus indicat, fieri tenſionem quandam fluctuantem & tremulam, quam aliquantò tardius contractio conſequitur. Licet verò falſum ſit, quod in parte nerveâ & tendinosâ diaphragmatis deprehendatur foramen, quod vulgò appellant ſiniſtrum & majus pro tranſitu œſophagi, cum duobus nervis, ventriculum petentibus; negari tamen nequit, quod in parte carneâ, ſeu ad mentem Stenonis, quem ubique Bartholinus in ſcripto de diaphragmatis ſtructurâ novâ ſequitur, in ſuperiore inferioris muſculi diaphragmatis, parte, inſertionis locus reapſe compareat, teſtante Bartholino *p.* 19. Quando itaque orificium ventriculi ſuperius ſpaſmo corripitur, ſeptum tranſverſum in conſortium trahitur, & reſpiratio turbatur, centro diaphragmatis nerveo itidem ſpaſmodice

 affe

(*h*) Conf. Caſtigat. Noſtræ Græbner. p. 65. (*i*) Ibid. p. 66.

affecto. Et hinc ſingultus, cujus non cauſa ſed potiùs effectus eſt flatus, unde ructus, ſingultui ſuperveniens, eum ad breve tempus tollit. Motus illi compreſſorii & conſtrictorii, quibus fibræ fibris arctius junguntur, & rigidâ tenſione afficiuntur, quos vulgo ſpaſmodicos appellamus, una cùm ſingultu in declinatione omninò ſuſpecti ſunt. Nam ſi rem rectè trutines, omninò dicendum, quod indicium præbeant, vel materiæ peccantis in primis viis adhuc hærentis, quam motu illo (qui in ſingultu evidens eſt) excutere natura ſatagit, vel jam in ſanguine oberrantis, & eandem in corruptionem præcipitem rapientis. Cùm ergo ordinarii motus ad illam ex corpore exterminandam non ſufficiant, hi violenti ſuſcipiuntur, ut nimirùm ita compreſſæ fibræ vaſa inter illas fibras interjecta arctiùs ſtringant & compreſſi canales humorem contentum ejiciant. Hac enim viâ agens quanquam ut plurimùm vane ſe conſecuturum credit, ut, humoribus copioſiùs ad primas vias directis, peccans materia ex iis eluatur, vel ex ſanguine eliminetur. Niſi fortè dicendum, ſanguinem ſero, per tot dejectiones, exhauſto, eſſe ſpiſſiorem, ac hinc in motu impeditum, atque adeo propter hanc cauſam fibras fibris validè illidi, ut attenuetur ſanguis & in motum cieatur, quia ſolo ſanguinis motu vel miaſma ex hoc exturbari, vel quicquid hæret vitioſi, vel ipſo vel humoribus ex eô ſcaturientibus, abſtergi poteſt, & in genere abſque motu ſanguinis vita conſervari nequit. Siniſtri verò eventus hi conatus ſunt, vel quia jam corruptio putredinoſa in ſanguine nimis invaluit, vel, ut innui, ejuſmodi materia hunc effectum in ſanguine editura, in primis viis hæret, & vires jam ante fractæ ſunt.

§. 12. Teneſmi non una cauſa. Eſt, cur hìc accuſare liceat fæces tranſeuntes, quas, per nos licet, acidas, auſteras, tartareas, & ſi hæc nondum vocabula ſufficiunt, humores helleborinos, eſulinos, colocynthiacos, voces. Cur enim non planè excludamus excrementa prætereuntia, ſuppoſitoriorum recordatio facit. Perpendenti tamen mihi, quod hæmorrhoides non ritè ſuccedentes, laboreſque pro calculo excludendo, teneſmus ſæpè comitetur, cauſam non æque in inteſtinorum cavitate quærendam eſſe, fit veriſimillimum. Apertum enim eſt, quod teneſmus hæmorrhoidalis & nephriticus à ſpaſmodico, ille vaſorum hæmorrhoidalium, hic verò viarum, per quas calculus tranſire debet, motu, omninò dependeat. Et unde ſpaſmum gravidarum derivabis, niſi ab externâ inteſtini, à diſtento uteró, compreſſione & fortè à ſpaſmodicè affecto utero, unde etiam abortus, *ſect.* 7. *Aphor.* Credibile itaque planè eſt, quod in dyſenteriâ à ſpaſmodico inteſtini recti motu crebra illa deſidendi cupiditas oriatur. Ac admiratione planè digna naturæ vigilantia, quæ pro excutiendo, quod peregrinum eſt, in dyſenteriâ totum canalem, qui ſub primarum viarum nomine communiter venit, ſpaſmodicè concutit. Dum hoc in labore occupatur, vicinæ partes in conſortium trahuntur. Et hinc ſanè ſtranguria, quæ dyſentericos aliquando infeſtat. Nec enim ulla nos cogit neceſſitas ad ſal, neſcio quod, acerrimum & ſimile cantharidum acredini confugere, aut ſpiritum nervorumque conſenſum hic allegare, nam affecto inteſtino, facilè patet, veſicam urinariam inde quoque affligi propter

vici-

viciniam & fibras ad cervicem ejus protensas, ut rectè Cl. Peyerus *Exercit.* 13. *p. 66.* notat. Et hæc de potiorum dysenteriæ symptomatum causis breviter dicta sunt, alibi, si Deus voluerit, hoc negotium fusiùs prosecuturi.

CURA DYSENTERIÆ.

§. I.

IN curâ primò omnium respiciendum ad materiam in cavitate intestinorum contentam, eademque corrigenda, diluenda sive abstergenda est, atque blandè educenda. In eò nobis ipsum corporis movens præit. Hoc enim copiosè eò, quò dictum antea est, modò, humores congerit ad intestina, non alio sanè fine, quam, ut materiam in iis hærentem diluat, emolliat, fluxilem reddat, motum quoque peristalticum intestinorum idem energeticum principium auget, ut eandem ex corpore ejiciat. Cùm verò illa materia sit acris, austera, acida, urens *&c.* manifestum omnino est, hic in usum vocanda esse absorbentia, inter quæ omnium maximè hôc in casu, utilitate suâ, sese approbarunt corallia, terra sigillata nostras, crystallus montana præparata, cui non immeritò quondam Crato plurimum tribuit in torminosis infantum dejectionibus, conchæ & lap. 69. præpar. quæ quomodo operationes suas exserant, hujus loci non est docere, cum id abundé executi fuerint Ettmül. Wedelius, & obiter in *genuina curandi febres methodo* Schelhammer. *p.* 153. quamvis à prioribus dissentire videatur. Rem hic convenienter expresserimus, fassi cum Wedeliô, humores hujusmodi præcipitantibus edulcari, *in Amœnit. Mater. Medic. p.* 69. Temperandi intentione ab ultimâ usque antiquitate decoctum hordei spissius est commendatum. Trallianus, si febris absit, etiam lactis caprini vel bubuli recens emulcti aut cocti usum non absque ratione suadet, quod saccharo edulcoratum aut post absorbentia, aut cum absorbentibus propinare licet. Ubi quidem opportune incidit, quod Boœtius *hist. lap. & gemm. Alabastrum candidum pulverisatum* ad scrup. j. cum lactè datum vehementer laudat *lib.* 2. *c.* 27. Alii juscula vitulina lacti substituunt. Frequenter accommodatis & illis à Wepfero ordinatis ferè æmulis sum usus gelatinis. Ad eundem collineant scopum, qui oleum amygdal. dulc. aut lini, apud plebejos extollunt. His mucidis, roscidis ac, ut ita dicam, pinguibus particulas acres & mordaces materiæ in intestinis defixas involvi ac irretiri in propatulô est.

§. 2. Diximus materiam hanc etiam in intestinis stabulantem blandè educendam. Unde patet, abesse debere Vomitoria, quæ cum magnâ violentiâ ordinariò operationem suam exerunt. Nec immerito retractionem materiæ ad superiora intestina ac ventriculum tanquam noxium aliquod inde metuit Sennertus. Accedit, quod eô ipsô naturæ motus pervertatur, id quod raro sine discrimine tentatur. (*k*) Circumspectæ & providæ curæ Practici est, despicere, an, cum materia ad superiora vergit, nausea ac amarities in ore adsint,

(k) Conf. Castig. Græbner. nostræ p. 66.

ſint, quibus præſentibus alias vomitorium indicari ſcimus, ex 1. *Aphor.*21. Hippocratis. Tunc vero ad vomitorium accedendum, imitanduſque Mercatus eſt, qui *peccante pituita ſalsâ*, ut amat loqui, ab Emeticô non abhorret. Qui purgantia in dyſenteria damnant, nec illis materiam ex inteſtinis eliminandam eſſe contendunt, inter quos nomen ſuum etiam profitetur Schelham. *in lib. de natur. p.* 306. in quorum præterea numero ſunt Maſſar., Augerius Ferrerius, ſi, ut expreſſe Capivacius & Fuchſius, de fortioribus id intelligant, omnino noſtrum aſſenſum merentur. Nam & ob violentiam agendi ſuſpecta ſunt, & ob tumultus, quos in ſanguine cient, majoremque affluxum materiæ & alias cauſas alibi commemorandas. Aliter autem de lenioribus, quibus ſine magno tumultu materia ad exitum diſponitur & ſolicitatur, ſentiendum; hæc intrepide ſanè ſtatim in initiô fluxûs dyſenterici, cùm vires conſtant, & magnus materiæ cumulus in inteſtinis latet, nec tamen tantùm evacuatur, quantum expediret, exhiberi poterunt, e. g. tamarindi, myrobalani, rhabarbarum, quorum ultimo ſemper ego quidem uſus ſum, nec exaſperationem illam, quam Frigimelica, Rondeletius, Andrighet, aliique hic accuſant, obſervare potui. Exhibui verò tritum citra toſtionem in ſubſtantia, utut delicatioribus moles minimè grata, nec ſapor ad palatum eſſet. Neque enim prorſus rejicula eſt Dureti obſervatio, qui toſtum *acrimoniam acquirere*, ait. Celeberrimus Boylæus rhabarb. cum grano uno Laud. opiat. exhibere ſolitus fuit. De Tamarindis experientiam meam interponere nequeo, an veritas pro *ſententia Amati* militet, qui irritantem in illis aciditatem damnat, an *Mercurialis*, cui eô nomine minimè ſuſpecti ſint, quamvis, ſi optio detur, in hujus ſententiam ire mallem.

§. 3. Clyſteribus etiam omninò locus in eductione materiæ blandâ minimè negandus, eâ tamen lege, ut cautelæ expertiſſimorum practicorum ſemper oculis obverſentur. Frequens experientia, quæ docuit majores noſtros ſolide eruditos & ad Phænomena in praxi occurrentia attentiſſimos, non eſſe *prævaricandum in clyſteribus*, & quæ Prævotii eſt obſervatio, *affluenti materia acri, non nimis eſſe detergendum*; eadem fida magiſtra docuit, exeſſe debere *pulveres*, & juxta Mindererum *olea, propter acredinem*, quamvis Duretus oleum amygdalorum dulc. præſcribat, à quo nec Hollerius diſſentit, docuit quoque, *iis non indendum eſſe adipem hircinum*, quem *igneæ naturæ eſſe* vult Mercurialis. Levis, ſed non omninò inutilis eſt illa Prævotii obſervatio, *alvô poſita mox injiciendum eſſe clyſterem*, ne affluente materiâ enema confeſtim egeratur. Nobis materiam enematum conſtituerunt hordeum ex cortic. ſurfur. tritic., flores ſambuci, verbaſc. vitell. ovorum, ſacchar. &c. Pauperioribus ſuffecit clyſter ex furfure in cerevifia coctus, ad imitationem conſilii Facultatis Medicæ Haffnienſis.

§. 4. Ulterius reſpiciendum eſt ad affluxum materiæ verſus inteſtina. Hic omninò videtur eſſe cohibendus, adeoque indicari adſtringentia, fit veriſimile. Et certè in ipsô effluxu circa cavum inteſtinorum, ope adſtringentium impediuntur humores. Ut verò appareat, quid ſtatuendum ſit, cum omni

omnis experientia clamet, quod præpostera adstrictio, scaturigo sit anxietatum præcordialium, non raró in lypothymiam desinentium, periculosissimarum metastaseων, obstructionis viscerum nobiliorum, motuum convulsivorum, meminisse par est eorum, quæ Sect. 2. indicavimus, fieri nimirum *congestionem sanguinis ad intestina, & facilè inflammationes intestinorum ex hâc congestione oriri.* Nam cum in insigni quantitate sanguis per arterias advehatur, facile fit, ut initiô quidem in exiguâ quantitate stagnet, ex allapsu veró continuò augeatur, atque ita pori intestinorum infarciantur, tumeant, ac intensô calore afficiantur, id est, inflammentur, quod in quavis perfectâ dysenteriâ contingere certissimum est. In administratione ergo adstringentium patet, omnino ea esse eligenda, *quæ & inflammationem discutere & illum sanguinis impulsum alio avertere* & æqualem laticis sanguinei distributionem promovere possunt. In hoc censu sunt radix tormentillæ, bistortæ, corallia, bolus armen., terra sigill. ex compositis spec. confect. de hyacynth. ex parte etiam pulvis pannon. rub. &c. Eô etiam nomine laudem merentur cydonia, ac in frigidioribus nux moschata. Nimium, more suo, Agricola tribuit dulcedini aluminis ut & croco martis, in quo consentientem habet Finckium, quibus quidem ex experientia testimonium ferre nequeo. (*l*) Viri quidem docti, imprimis celeberrimus Rivinus & Dolæus, observantes non illaudabilem sacchari Saturni in externis inflammationibus usum, quem repressione sanguinis stagnantis ope blandæ alicujus adstrictionis & absorbendo exerit, vires ejus in dysentericis intestinorum inflammationibus periclitati sunt. Me imitantem eventus destituit, & crebriores post usum ejus sedes secutæ cum gravissimis torminibus. Consideranti deinceps attentius & conferenti exiguam quantitatem, quæ interne porrigi potest, facile patuit, vix ex paucorum granorum usu emolumentum sperari posse. An majori accessu succus agrestæ dari possit, equidem ignoro, eumque aliorum experientiæ commendo: ego hæsitationem meam dissimulare non possum, quantumcunque eum evehat Deodatus. Idem sentio de uva querna, cujus encomiastes Encelius *lib.* 3. *cap.* 3. §. 109. At non vana sunt, quæ in laudem smaragdi scribit Grems *p.* 204. & Joann. Hartmann. Si veró inconsulto statim ab initio, ut subinde fit, adstringentia alia admoveantur ægris, non tantùm, quæ brevi ante memoravimus, & Rudius metuit, frustra adhibitis etiam diureticis, quæ pro avertendâ ex adstringentibus noxâ à Scholzio laudantur, emergunt damna, sed funesta etiam succedit Gangræna. Norunt experti Chirurgi, quantum in externis inflammationibus damni afferant adstringentia & quàm præcipiti gradu gangrænam accersant. Sed & illa à nobis laudata convenienti modo administranda sunt. Tilemannus non frustra monet, *adstringentia ante cibum esse danda.* Et cum experientia edocti sciamus, quantum aëris admissio sinè dubio propter frigus, tonum partium destruens, noceat, nostra illa saltem in *calidis vehiculis* obtulimus ac *à frigidioris potus ingurgitatione* nostros ægros arcuimus. Clysteres adstringentes nunquam, præcipuè ubi inflammatorum intestinorum signa, ac recti præsertim,

(*l*) Conf. Castigation. Nostræ Græbnerian. p. 67.

tim, aderant, adhibere placuit, tum quia, ut astringentia, prout brevi antè monitum est, tùm ut humida, emollitione suâ tonum relaxantia & calorem necessarium extinguentia, gangrænam mirâ velocitate inferunt. Cæterùm in inflammatione hâc intestinorum non deprehendi specialem alicujus & quasi specificam efficaciam, sicut alias in inflammatione pleuræ & membranæ pulmonum semen cardui mariæ, in hepatis inflammatione cichoreum *&c.* laudabilem vim, etiam nostrâ experientiâ, exserunt. Ausus tamen ego sum absorbentibus, leniter adstringentibus ac discutientibus pulveribus, grana pauca camphoræ addere, mira camphoræ efficaciâ, in inflammationibus externis inductus. Licet enim camphorata interna etiam in febribus malignis parcissimè adhibeam, cum tamen hic appulsum camphoræ ad inflammatas partes facilè perpenderem, libido tentandi animum incessit & eventus ausis ex votô respondit. A camphora sinè dubiô etiam Rabezoard. D. M. & Wedel. vim illam in dysenteria passim deprædicatam à multis & nostris etiam in curis successu nobilitatam, majori ex parte mutuantur. Præterea sciens, quo cum successu chærefolium sanguinem congrumatum discutiat, juscula ex eô parata commendavi & deprehendi, eadem laude suâ minimè esse defraudanda.

§. 5. Ad orgasmum sanguinis universalem compescendum, ac impetum naturæ, sanguinem ad intestina cum motione febrili propellentis, retundendum, utique temperata ex fixiorum numero antifebrilia & diaphoretica, atque anodyna commendantur. Et certè quantum ad posteriora, theriacæ Andromachi laus ex hoc capite maxime diffusa est, compertumque ejus usu plures ex tetrô morbo convaluisse. In epidemicâ Helmstadiensi dysenteria tantum non miracula patravit, testibus ex ore Conringii, Schelhammero & Lentiliô. Theriaca cœlestis Hanoviensium præcipuum ingrediens utique fuit pilularum antidysentericarum D. Waldschmidii cum multo strepitu passim in usum vocatarum. Diascordio Fracastorii, licet compositio non sit ad palatum seculi, ex diaphoreticis, adstringentibus & anodynis constans, ea perfeci, quæ sine labe verecundiæ à me narrari nequeunt. Pilulæ Wepfero in colica usitatæ ex theriacâ cœlesti succo papaver. errat. & extracto croci multiplici usu nobis probatæ sunt. Species massæ pilularum de Cynoglossâ expectationem nostram fortè ob semen hyosciami non fefellerunt. Panacea Solaris Wildegansiana non contemnendum *pro scopô anodynô satis blandô*, medicamentum est. Helmontius sulphuribus metallicis talem effectum tribuit additque *universam morborum cohortem iis auscultare*, sed genus humanum, quod mireris, dignum possessione hujus medicamenti non judicavit, imò ne definivit quidem, an quodlibet sulphur eâ virtute emineat, & omnes morbos debellet, aut an potiùs hoc huic, alterum alii morborum generi oppositum sit. Aliorum judicium sit, an Starckei Angli adeò decantata medicina sit ex illorum numerô, de quibus ex vero Verulamius: *Spes hominum inflant, deinde destituunt.* Prædictis ego, præprimis mass. pil. de cynogloss. theriac. andromachi & cœlesti usus sum, & luculente deprehendi, inanem esse timorem Capivaccii aliorumque ab opiatis abhorrentium & nescio quas noxas metuentium, cùm

Rivini

Rivini observationes & locuples Wedelii experientia, Horstius, ac innumeri alii omninò aliud testentur. Verissima sunt illa Sydenhamii *ex pag.* 229. *Nec vel minimum incommodi à tam frequenti medicamenti narcotici repetitione mihi adhuc videre contigit, quantamlibet noxam indè secuturam cominiscantur inexperti, licet plures noverim, qui in morbo contumaciori idem ad septimanas aliquot continuando quotidiè usurparunt*; usus, inquam, sum anodynis, quamvis semper, memor moniti Prevotiani, parcè dederim, & quidem antequam signa exulceratorum intestinorum sese proderent. Nam in ulceratione intestinorum dubito, an usus opiatorum conveniat? Nec enim fides hôc in passu deroganda insigni viro Thomæ Minadoo, qui ex opiatorum usu in defunctis *vulnera magis putrida & sordidiora* deprehendit, ut Thonerus *lib.* 3. *obs. X.* auctor est. conf. Hoffmann. *de usu & abusu medicament. chymic. p.* 30.

§. 6. Præterea ad ipsa etiam intestina, quæ spasmodicè commoveri diximus, respiciendum in cura est; *motus* verò intestinorum *nimius*, ut & *conjuncta non raro flatulentia* indicat carminativa. Excedentis hujus motus respectu essentiam carminativam Wedelii aut Doct. Michael in dosi exigua cum aliis medicamentis maritavimus. Sed numquid & effluxus sanguinis peculiariter aliquid indicat? Certè V. S. non pauci eô ipsô significari contendunt: Et hi omninò dysentericos ut vulneratos considerant, in quibus ad cohibendum sanguinis effluxum pertusionem venæ eò usque necessariam esse, quamvis in eô humani aliquid eum pati credam, Schelhammerus de feb. statuit, ut salvâ conscientiâ eam omitti posse neget. Enim verò, si quis perpendat, quô consiliô natura ad intestina uberiorem sanguinis motum dirigat, quaque necessitate mechanicâ sanguis ex orificiis vasorum excidat, næ! iste cunctanter admodum ad profusionem cruoris descendet. Sanè prudens Syndenhamii monitum in commotionibus sanguinis febrilibus quoad usum V.S. etiam in dysenteria locum habet & hoc tantò magis, quod *sanguis hic non tam ad excretionem heterogeneæ materiæ in massâ oberrantis, sed ad exclusionem ejus, quæ in intestinorum volumine hæret*, ad quam major orgasmus necessariò quasi requiri videtur, fervidè & rapidè moveatur. Isti autem sanguinis motui per V.S. frænum injicere, esset naturam in opere suo turbare. Deindè utplurimum exigua sanguinis quantitas à dysentericis profunditur, ut è paucis illis guttis, quæ sedes eorum mucosas tingunt, magnum metuere periculum, non nisi timidi sit & inexperti. Quis enim ignorat, sæpè ad multas libras sanguinem citra notabile damnum effundi. Sanè Forestus *lib.* 13. *observat.* 14. locuples testis est de effusis duodecim; de octodecim Matth. de Grad. *comment. ad cap.* 35. *ad Almans.* Marcellus Donatus de viginti quatuor, & Amatus Lusitanus, quod penè fidem excedit, de quadraginta libris sine noxâ evacuatis, Testimonium deponunt; ubi sæpenumero per totum dysenteriæ decursum fortè non tres aut quatuor libræ sanguinis excernuntur. Proinde non absque causâ Rondeletius: *Nonnulli*, inquit, *sanguinis missionem imperant, sed sine judiciô & utilitate & cum magnâ ægrotantium molestiâ &c.* Cæterum, quæ pro V. S. disputantur à Prosperô Alpinô *lib.* 2. *de Med. Ægyptior. c.* 7. dissolvere non

 esset

esset arduum, si disputatoriam arenam ingredi esset propositum, & non sufficeret adstruere propriam sententiam. Si tamen aliquibus V. S. Sydenhamiô aliisque placet, iis omninò cautelæ commendantur, quas Alpin. *p. m.* 25. adducit; vult is sanguinem evacuari debere in dysenteriâ, *viribus, ætate, ac aliis consentientibus, & circa initia, revulsionis gratiâ*, præsertim *ubi magna affuerit humorum copia*, aut *impetus sanguinis valdè urgeat*, aut *dolor vehemens observetur &c.* cum quo in plerisque concordant Andrighet, Prævotius, Benedict. Sylvat. ac alii magnô numerô, quæ omnia clarius explicantur à Lamoniere *p.* 117. Ignorare verò me fateor, cur Duretus sanguinem non ex *venâ extremæ manûs*, sed ex *basilicâ* educendum esse præcipiat.

§. 7. Quod si inflammatio intestinorum abeat in ulcus, cujus curatio abstergentia, mundificantia, exsiccantia, consolidantia requirit. Inter detergentia & mundificantia ore assumenda prolixè commendatur lac, serum lactis, sacharum rosat., cui parum licet tribuat Trincavell. & Sylvius, non tamen planè rejiculum est, mel rosat., juscula hordeacea dilutissima cum sacharô rosatô, & vitellis ovorum, decoctum agrimoniæ, & à nonnullis etiam laudatur succus apii. Et quidni liceret in usum vocare, quæ inter abstergentes herbas cumprimis extolluntur, veronicam, scabiosam, hyssopum, hederam terrestrem, marrubium, origanum, ex quibus & decoctiones & syrupi ac conservæ conficiunt. Confugiunt hîc quoque nonnulli ad acidulas varias, sed quo cum successu, mihi, nonnisi ex lectione, compertum non est. Non tanti sunt, quæ contra mel, saccharum, conservas & syrupos à Sennertô, Amatô Lusitano aliisque disputantur, ut eorum usum meritò suspectum reddere possint. Tametsi verò passim sulphur, flores ejus naturales & artificiales & ex sulphure parata sub formâ balsamorum, tincturarum, laudentur ob virtutem detergendi, ea tamen in usum in dysenteria nunquam vocavi. Cum crassa intestina ulceribus fœdantur, suus etiam clysteribus detergentibus locus. Parari enemata talia possunt ex furfur. cicer. rubr. hord. integro. Deinde, in decoctis dissolvitur aliqua mellis, & sacchari rubri quantitas. Terebinthinam etiam in vitellô ovorum solutam addere licet. Nonnulli cupiunt, ut parum urinæ addatur, non malè; nam magis deterget, sed hoc habet incommodi, quod partibus dolentibus minùs amicum ejusmodi enema futurum sit. Ad fortiora abstergentia ut aliquis descendat, non facilè auctor fuero, quia est periculum, ne his adhibitis vasa aperiantur & sanguinis fluxus proritetur. Inter siccantia & glutinantia ac consolidantia eminet bolus armena, sanguis draconis &c. In frigidioribus non vulgari cum successu balsam. antiphthisicum Cl. Meibom. eâ intentione datum memini. Doct. Tralles expertus Practicus, gluten, quo Scriniarii utuntur, eô nomine maximè laudabat. Ad consolidationem plurimum aliàs facere creduntur decocta vulneraria, parata ex herbis, inter quas eæ seligendæ sunt, quæ magis detergunt, e. g. sanicula, consolida major & minor, plantago, hedera terrest. Aristolochia rotunda &c. Pertinent huc etiam essentiæ traumat. Wedelii aliorumque. Non tamen diu eorum usui insistendum crediderim, quin potius cogitandum, *reunitionem solutæ unitatis non posse*

posse ullis medicamentis præstari, sed potius esse opus naturæ rebus suis semper invigilantis, imò nec detergentibus & mundificantibus adeò egent illi, quibus in frequenti usu sunt tincturæ, essentiæ, sicuti observatum à me est, nam spiritus vini menstruum eorum omnibus mundificantibus & detergentibus palmam facit dubiam.

§. 8. Non vacat corradere illa, quæ communiter tanquam specifica laudantur. Si quis successum eorum experiri velit, evolvat Helmontium, Heurnium, Frideric. Hoffmann. aliosque, in quibus multa hujus farinæ recitantur. Quædam à me tentata, irritô plerumque conatu, sive quod nec in principiô nec in statu (ubi vulgò ita dicta specifica præsentiorem virtutem exerunt, cum cæteroquin ab optimis etiam in incrementô nihil læti exspectari possit) eadem dandi offerretur occasio, sive quod vana hominum credulitas, ut ferè fit, iis unicè pretium aliquod statuerit. Famosum hoc tempore antidysentericum Ipacuanha est, quoniam verò parum hactenus ex Galliâ, in quam magna ejus copia illata est, ad nostras oras deportatum fuit, futile fuerit ejusdem hic attexere præconium, stolidum verò propemodum de substitutione alterius, cum modus operandi prioris istius adhuc latere videatur, cogitare. Fama etiam increbuit, ut jam ante verbo indicatum, de felici cura dysenteriæ per pilulas quasdam Cl. Waldschmidii, quarum descriptionem orbi erudito non communicavit, non obscurè tamen innuit, nisi fallor *in Disp. de theriac. cœlest.* huic illas virtutem suam ferre acceptam. Fortassis non multum differunt ab illis, quas casu 32. describit; componuntur hæ verò ex extractô tormentillæ, theriac. cœlesti & Laudano opiatô, & in hac opinione tantò magis confirmor, quòd videam easdem pilulas à Waldschmidii intimo Cl. Dolæo laudari *in Encyclopædia p.* 495. Tintinnabulum illud Medicorum Burrhus *in Epistola ad Bartholinum* jactat in dysentericis, nullum esse præsentius remedium *aqua rosar. in quâ aurum aliquoties fuerit extinctum*, sed fides sit penes ventosum auctorem. Nec multum censeo esse tribuendum linteo in sanguine leporis per canum morsus occisi tincto & siccato ac in vino carptim exhibito, quô dysenteriam curari prodidit Helmontius Pater.

§. 9. Luxuriant quoque auctores in efferendis externorum ac topicorum viribus. Borellus pro arcanô venditat *argentinæ folium plantis pedum admotum.* Brunnerus describit Emplastrum *in consil.* 50. quod ipse vocat efficacissimum, ex *radice tormentill. & micâ panis coctis in vinô vel acetô &c.* Omentum arietinum vel vervecinum præsens ad tormina dysentericorum auxilium est, ex Doctrina Lælii à Fonte *Consil.* 77 Plura ejus farinæ cumulant Hoffmann. Zimara, Varignana ac alii. Eximiam spiritus vini camphorati utilitatem hîc reticere nequeo ac ex verô laudari videbunt, qui experimentum capere volent. Lintea eò imbuta abdominique singulis duabus horis imposita, acerbissimos cruciatus egregiè mitigaverunt. Cæterum celare nequeo experimentum à me factum. Vocabar ad dysentericos duos in eâdem domô commorantes, quorum alter conclamatus, alter verò ante paucos solùm dies in dysenteriam inciderat. Opportunè recordabar remedii, quod

Franc. Oswald. Gremsius *lib.* 2. *c.* 1. §. 5. *n.*74. *arboris integr. & ruinos.* laudat, ad comprimendum fluxum hæmorrhoidalem exundantem; & cum analogia obvia sit, institi, ut *sudor morituri linteolo affricatus*, id enim est pharmacum hæmorrhoidale Gremsianum, orificio intestini applicaretur. Respondit eventus ac fluxus remisit. Utut verò hic effectus fuerit secutus, non ausim tamen spondere, eundem semper ope hujus topici obtineri posse, præsertim cum in hôc casu non hoc unum remedium fuerit adhibitum, sed alia interna diligenter in usum vocata. Ea sanè mihi sedet mens, quod commendationes medicamentorum effusæ, quæ tamen credulos miserè ludificant, non aliunde oriantur, quam, quòd adhibitis plurimis remediis ultimo, præprimis si tum demum æger fateatur se sentire levamen, præpostere effectus transscribantur. An idem acciderit viris Cl. Michaeli & Langio eximias virtutes, in sanandâ dysenteria, Colcothar. adscribentibus, si nimirum super illud dysenterici alvum exonerent, penes doctiores ac expertos sit arbitrium. Sed satis de dysenteriâ, jam ad nostra redeamus.

Constitutio aëris Octobris, Novembris & Decembris.

(m) Initia Mensis Octobris æstivâ amœnitate nobis adblandiebantur, & à Novilunio ad primum Cynthiæ quadrantem nos demulcebat sudum, quòd reliquis hujus mensis diebus, ventis, nebulis ac pluviis sæpè obscurabatur, donec (liceat nobis cum Claudiano loqui) Luna denuò nasceretur Mense Novembri, ubi iterum benigniori aëris temperie exhilarabamur, sed ad breve tempus, nam primus Lunæ aspectus, ad plenilunium usque rigido frigore horrescebat, quod quidem iterum minuebatur, ac insigniter remittebat, sed, ut tantò major vaporum copia ex terrâ humidâ ascenderet, ac crassiores inde nascerentur nebulæ, sæpè propter admixtas exhalationes sulphureas, tetrum spirantes odorem, ac nubes à ventis hùc illùc agitatæ, donec in pluviam fatiscerent. Nam, ut pulchrè Joh. Cleric. *l.* 3. *physic. c.* 2. *p.* 240. *Pluviarum matres esse nubes satis constat, cum non pluat, nisi nubes in cœlo conspectæ sint.* Sed hoc obiter. Sub exordium Decembris, tempestas varia ac inconstans erat; circa medium Mensis, & anno in finem vergente intensius frigus dominabatur.

Febris quartana.

In Octobri, præter febres tertianas cum insigni dolore nuchæ conjunctas, & continuas, quas comitabatur cephalalgia contumacissima, cardialgia & vomitus tussisque ferina, quâ, notante D. Grassio & Pauli, lumbrici ejiciebantur, etiam quartanæ occurrebant. Horis pomeridianis homines melancholici temperamenti ac segnioris naturæ, qui jam ætatis provectioris erant, adoriebantur, aut etiam febres malè curatas, aut diarrhæas ab empyricis suppressas, sequebantur in cujusvis temperamenti & ætatis hominibus, ne infantibus quidem & pueris exceptis. Rigebant plerique, non pauci etiam horrore concutiebantur, simillimo propemodum ei, quem percipiunt, qui in intentissimo frigore versantur. Æstus utplurimum mitis per aliquot horas durabat, non sine notabili languore, & artuum dolore, & hypochondrii sinistri tensione & gravitate. Aliqui ad somnum propendebant in paroxysmo, citra incommodum ullum, ac illi, qui eum arcere gestiebant, vix vertigi-

(m) conf. Castig. nostræ Græbner. p. 68.

vertiginem & dolorem capitis effugere poterant. Primos paroxyſmos rarò ſudores ſequebantur. Pulſus, ferè in omnibus, debilis erat, & alvus adſtrictior. Etſi verò, juxta Hippocratem, morbus ſit ſecuriſſimus, tamen utplurimum diuturnitate moleſtus eſt. Vero non reſpondit commune illud effatum, quòd quartana annua fiat, quæ jam per ſex ſeptemve menſes afflixit, ut nec veterum illa aſſertio, quæ vult, unum hominem quartana per vitam bis non corripi. Nos certè, poſt Wierum, exempla ſiſtere poſſumus eorum, qui ter quaterve quartanâ laborârunt. Falluntur etiam illi, qui fiducia recepti itidem canonis: Inſtanti Solſtitio vel æquinoctio, finiri quartanam, blandâ ſuos ægros in confinio ejus temporis conſtitutos ſpe lactant. In curâ V. S. non adhibuimus, nec in principio, nec in progreſſu morbi, etſi nobis minime eſſet ignotum, quod Riolanus habet de quartana per V. S. in ſalvateria inſtitutam ſuperata. Suſpecta quoque ſunt hæc Edmundi de Mearâ in examine Diatribes Thom. Williſ. *de Febb. p.* 105. verba: *In diuturnarum vero intermittentium progreſſu, ſecus, quàm dicit Williſius, poſtquam ſanguinis maſſa tot paroxyſmorum conflagrationibus & inquinamentis incanduit & computruit, nihil ſanguinis miſſione ſalutarius, ut cuilibet experiri promtum eſt, & ego tum in multis, tùm præſertim in Filio primogenito Illuſtris Arundelii &c. expertus ſum, quem ſanguine bis detracto à quartana liberavi, quæ biennii ferè ſpatio Clar. Medicorum operam, eluſerat.* At parum abeſt, quin hic Mearam cum Lowero in vindicatione Diatrib. Williſii (*p.* 117.) ita compellemus: *Quis credet diuturnam quartanam unico phlebotomiæ remedio curatam fuiſſe. Id quod nemo, præter Te, unquam Medicus ſe præſtitiſſe ſcripſit, aut, opinor, credidit. Verùm hoc tibi & Patienti fortunâ meliori quàm praxi contigit, ut morbus aliam ob cauſam, cœli fortè, aut anni mutationem ultro deſierit, nec ſanguine intempeſtivè detracto juvenis febrem hydrope aut cachexiâ mutaverit: Certo enim certius eſt, hujuſmodi affectus, & non raro mortem ipſam, febricitantium phlebotomiæ nimis ſeræ frequenter ſuccedere.* Hactenus ille. Vomitoria in robuſtioribus adhibita, ad evacuandos pituitoſos ac bilioſos humores, acidaſque cruditates, in ventriculo contentas, aliis leniſſimè evacuantia, diebus à paroxyſmo liberis, data. Admodum conveniunt pilulæ ex g. ✱c. querc., g. galban., extr. cent. min., rhabarb. myrrh. ſelect. & aloë. Egregio cum fructu datum eſt infuſum ex rad. gentian., cichor., herb. card. bened., cent. min., abſinth., capill. vener., fol. trifol. fibrin., ſumm. fumar., abſinth., fl. cent. min., fibr. helleb. nigr., rhabarb. agaric. trochiſc., & ſale tartari. Et ſanè, quod aperientibus & ſuaviter evacuantibus non obtinetur, vix ac ne vix aliis viis conſequimur. Laudantur ab aliis diaphoretica ut remedia, quæ & circulum lymphæ & ſanguinis redintegrent, vigorem conſervent, miaſma fermentificum febrile per poros cutis diſſipent, inſuper ſimul abſorbendi ac præcipitandi vim habeant; at verò hoc extra dubium eſt, quòd ſub paroxyſmum cum regimine exhibita, vertigines & dolores capitis inducant, ne febrim ullo modo tollant. Adſtringentia etiam ab initio non temerè dedimus, multo rerum uſu edocti, quod icterus niger, hydrops, aſthma, febris lenta &c. hìc viâ facillime ſubſequantur.

 Ita

Ita potius in usu dictorum aperientium & evacuantium ad tempus aliquod perstitimus, aut, si delicatiores fastidirent amaros potus, elixir antiquartium Wedelii ex extr. card. bened., absinth., plantag., cent. min., rut. scord. aa. c. spir. sambuc. &c. paratum, dedimus interpolatis, pro circumstantiarum ratione, etiam salibus volatilibus & præprimis ✳ moniacalibus. Deinde verò impetu febris quodammodo fracto, corticem Peruvian. ad quem malo consilio statim ab initio nonnulli confugiunt, porreximus, & hoc pacto febrim plerumque subjugavimus. Ast satis frequenter contingit, ut febri jam sublata circa consuetum paroxysmi tempus, ægri languidiores sint, ac propendeant in somnum & sæpè etiam rigeant, quo in casu martialia, e. g. pulv. cachect. Q., tinct. mart. Zwelf. cydoniat. Wedel. ipsa etiam limatura mart. alkoholisata &c. prosunt. Nec opiata hic prorsus exclusimus. Specifica illa vulgô celebrata e. g. fel ranar. exsicc., quod, nisi fallimur, etiam laudat Cornarus, cor leporis in tres æquales partes divisum, & in vino albo datum, quod ipse Crato noster celebrat, aliaque ejus farinæ omnino vanis, superstitiosis, ac anilibus medicamentis, de quibus legenda Celeb. Rivini *censura Medicam. officin. cap.* 5. annumerari debent. Radix asari in quadratis ac agrestibus corporibus usum aliquando habere potest, sed quo jure à Strobelbergero, tanquam summum specificum extollatur, in propatulo est, cum operatio ejus lippis ac tonsoribus nota sit. Externè sinistro hypochondrio resolventia & aperientia, e. g. empl. de g. ✳c., de cicut., carminat. Sylv. &c. nonnunquam applicavimus. (*n*) In diætâ, vino ægros ditiores non interdiximus, sed moderatè hausto, memores exempli illius, quod in Barclaji *Argenide l.* 3. recitatur, nec experientiæ suffragio destituitur Kergerus noster, qui tanquam præsens remedium & arcanum in quartana vinum commendat. Conf. Guarinon *Cons.* 1. Cautè tamen hîc mercandum, nam & noxæ exempla præstò sunt. Ita quidem in quartanâ duplici, malvaticum bibens, febri ardentissima oppressus periit, alius quoque Rhenanum in copia ingurgitans mortuus est, apud Forest. *l.* 5. *in observationis nonæ scholio.* Ideo nunquam fuerimus autores, ut copioso vino quisquam vomitum excitare conetur ad profligandam quartanam, ne fortè, qui periculum amat, in periculo pereat, & cum saburrâ humorum animam ipsam evomat.

Legimus Sylvium, Batavorum Æsculapium habuisse aliquando in votis, ut plerosque morbos in seipso experiri posset, dummodo exinde sanâ mente reconvalesceret, ut de hominum affectionibus in proximi commodum constantius judicare, morbosque certius depellere posset. At verò tantam miseriam quidem nobis non optamus, unde cum Wilhelmo ten Rhyne, qui hæc refert de Sylvio, in descript. Febris Cardiacæ à semetipso passæ, ostentationem quandam hic subfuisse suspicamur. (*o*) Illud tamen nostrum est desiderium, ut docti Medici, morbos, quos ipsi patiuntur, accuratè describant. Colluctatus est Collega noster D. Samuel Grassius eo tempore cum lumbagine scorbuticâ, quidnam verò in eâ observaverit, præmissâ descriptione temperamenti sui ac

(*n*) conf. Castigat. nostræ Græbnerian. p. 70. (*o*) ibid. p. 69. 70.

ac generis vitæ, hisce differit verbis: Nactus sum à Deo, Naturæ Authore, temperamentum sanguineo-cholericum, à Parentibus verò meis, à primis incunabulis, indulgentius habitus, nec severioribus diætæ legibus adstrictus vixi unquam. Admodùm puer, infelici fato, lapsus in cellam, unde aliqua tertiæ & quartæ vertebræ lumbaris luxatio, sine omni corporis vitio & deformitate obtigit. Ex ephebis egressus, cùm probè scirem illud Socratis, in Theæteto, *habitum corporum ab otio & quiete destrui, ab exercitationibus vero & motibus conservari*, & præclarum sive Hippocratis, sive Polybii scitum, *Hominem, qui comedit, minimè sanum vivere posse, nisi laboret*, ad gymnastica exercitia, animum horis subcisivis, applicui, ac ἱππασίαν, quam Galenus *l. 2. de tuend. valet. c. 2.* inter reliqua gymnastica exercitia minimè infimum locum obtinere ait, præsertim, cum amor sapientiæ ad exteras avocaret gentes, amavi. Medicinæ sacris initiatus, totâ vitâ observavi illud Celsi: *Sanus homo, qui & benè valet, & suæ spontis est, nullis obligare se legibus debet, prodest nullum cibi genus fugere, quo populus utatur, interdum in convictu esse, interdum ab eô se retrahere: modo plus justo, modo non amplius assumere: bis die potius, quam semel cibum capere, & semper quam plurimum, dummodo hunc concoquat.* Semper quoque, haustu vini delectatus, gnarus, quod vino alantur vires, sanguis & calor hominum, stomachusque recreetur, appetentia ciborum invitetur, ac utilitatem vini æquari vix non Deorum potentiæ posse, ut Asclepiades pronunciavit, teste Plinio *lib. 22. c. 1.* ac præterea à praxi respirans, & hodiè adhuc, candidos candidus compello ex Athenæo: O! amici, Dii vinum fecère beati, ut curas animi pellat mortalibus acres. Ebrietatem tamen semper detestatus sum. Concubitum, juxta aureum illud Celsi, neque nimis concupivi, neque nimis pertimui. Rarus excitavit modò corpus, frequens (dum adhuc bulliret sanguis) ita fuit, ut corpus non solveret. Fluctibus iræ sedandis, non semper fui par, non tamen arduum mihi, illos componere motûs. Ita vivens, anno ætatis 30. dolorem gravativum in regione lumbari sentire cœpi, qui cùm prodromus ultimi paroxysmi fuerit, ejus indolem, breviter, describam: Incurvato, & paululum inclinato, ad dextrum imprimis latus, corpore, gravativus, circa regionem hepatis, & diaphragmatis, dolor observabatur, cum interceptione spiritus & retractione testiculi dextri, ut diutius in hoc corporis positu persistere, vel pro lubitu corpus erigere, minimè ex voto, nisi post intervallum, potuerim. Artûs, veluti in medio confracti, &, ut paucis multa complectar, ulcerosâ lassitudine, quasi contusi erant.

Pronum & supinum decubitum æquè tolerabam interdiu, & noctu, evigilans tamen, languebam. Novilunium plerumque infestum erat, adeò, ut aliquando, furente gravativo illo dolore, stupor pedum invaderet, & in plateâ ferè considere necessum habuerim. (p) Secus ac Simon. Paulli uxor, quæ super ponte versatili & sublicio pergens glacie obducto & lubrico, lapsa est, posteaque in hemicyclo plicatili sedere solita, cum surgeret, de dolore lumborum conquesta est, ut testatur Simon Paulli *in digress. de febb. malign.* §. 53. *p.* 81. Interea

(p.) conf. Castigation. Nostræ Græbnerian. p. 70.

terea tamen appetitus ſemper viguit, ac nunquam non ὀρθοστάδιος fui, niſi quod 26. anno ætatis febre tertianâ ſcorbutica decubuerim, & coryzâ frequentiſſimè moleſtatus fuerim, quam tamen, ſi diutius urgeret, poſt 3 vel 4 dies, hauſtu generoſioris vini diſcuſſi. Somnus item & placidus, &, ſi labores conceſſerint, longus, fovit corpus, quod facile ad ſudores fuit. Alvus quotidie reſpondit, urina quoque copioſior, ob largiorem potum, fluxit citrini & rubelli coloris, cui aliquando ſabulum commiſcebatur ſcorbuticum.

Mentis commotiones, (quibus in principio enormiter, in progreſſu languidè indulgeo,) præprimis ira & rancor, malo fomitem præbuerunt.

Humidum aëris pondus, & variationes turbidas, moleſtiſſimas obſervavi. Sudum verò & frigus intenſum, dolores iſtos nimium quantum demulſit. Si quando tamen ventriculus laboraret, ei ſuccurri eſſentiâ abſinth. c. in vino generoſo ſumpta, quandoque emetico eundem evacuavi. Renes & vaſa meſaraica, liquore tartari tartariſati deoppilavi. Et ſic ſatis commode vixi, usque ad anni 1699 Menſem Octobris, quô manè ante ſeptimam horam, cum ſurrecturus, forte fortunâ vacillante pede, in lectum pronus præcipitarer; Nam tùm diſtortâ paululùm cervice, ſubitò tantum cerebri motum expertus ſum, ac ſi, aperta ſuturâ ſagittali, cerebrum pyramidaliter inſurgeret, ſimul eodem momento, per longitudinem ad occiput devolveretur. Adeoque in proprio corpore invictum adverſus Highmori ſententiam, qui cerebro omnem motum adimit, mihi oblatum eſt argumentum. Et quamvis hinc cum Fernelio, Bauhino, Riolano, Mercato, Sennerto, Plempio, aliisque concludere nolim, quod cerebri ſubſtantia jugi conſtantique agitatione, cordis more moveatur; intimè tamen ſenſi in memet ipſo, quod ex ſe & ſuâ ſponte motum arteriarum ſequeretur, id quod in capitis vulneribus, in quibus cerebri ſubſtantia, ſuperioribus oſſibus ac meningibus cæſim ablatis, conſpicua evadit, etiam ad oculum patet. Conſideranti rem hanc exactius, occurrit, per lapſum, vaſa ſanguifera quodammodo fuiſſe compreſſa, cum autem ex calculo Malpigh. de cerebr. *p.* 118. ſi cum corpore univerſo fiat comparatio, dimidia, aut ſaltim tertia pars ſanguinis, ad caput feratur, atque hic refluxus per lapſum eſſet inhibitus, vehementior exarſit motus, qui etiam impedimenta removit. Hic motus, cum ad ſpinæ principium progrederetur, brachium ſiniſtrum tremere incipiebat, hinc quaſi fracti artûs languebant, funiculusque ſpinæ dorſi contractus, extenſionem ipſius & artuum negabat, ut ſedere ac incedere nequirem, (*ſicuti ille apud Gabelchoverum cent.* 2. *Curat.* 78, *qui ſubito corripiebatur tanto dolore lumborum, ut nec erectus ſtare, nec decumbere poſſet. Aliorum vero judicium eſto, an hinc cum Salmutho colligi poſſit, quod in ejusmodi caſu, materia aliqua vel in venam cavam, vel in arteriam magnam protruſa ſit, Cent.* 2. *obſerv.* 77. *p.* 96. *& Clariſſ. Lindanus in ſelect. Med. Exercit.* 6. *videri poſſet huic conſentire, cum & ipſe à tenſione arteriæ per lumbos deſcendentis originem doloris petat* §. 72. *p.* 178. *Certè jam multis temporibus recepta ſententia eſt, materiam à capite ad partes inferiores deferri per venas arteriasque, mediante ſanguinis circulatione, ſed & longe antiquioribus ſeculis obtinuit*

opinio,

opinio, humorem collectum, inter cranium & meningem, per spinalis medullæ foramen, inter membranas medullam involventes, ossaque spinæ, & velamina nervorum derivari posse, tum ad alias partes, tùm ad lumbos, ita, ut substantiam medullæ & nervorum non subeat; alterutro modo lapsa sit, ex superioribus ad lumbarem regionem, materia necesse est. Non ignoro quidem, quondam etiam in acroateriis Medicis traditum fuisse, quod per suturas, inter cranium & pericranium, itidem materia quædam exoneretur, & sub cute, in partes inferiores, cervicem, scapulas, maxillas, &c. propellatur, ac tandem alicubi in articulationibus obhærescat, sed parum probabilitatis hoc dogma habet) sequebatur horror & frigus intensissimum, cum repetitis vomitibus, & dolore, circa os sacrum, maximè gravativo, quem sudor profusissimus ad primam usque pomeridianam comitabatur. Videbantur enumerata symptomata remittere, lumbago tamen urgebat continuò, corpusque erigi vetabat. Appetitus planè prostratus erat, somnus tamen languentes artus recreabat. Cumque alternis diebus, symptomata hæc, & intendi & remitti observarem, febrilem motum subesse auguratus sum. Hinc, sumpto emetico, ventriculum à sarcinâ liberavi, & cephalicis stomachicisque, intermixtis antiscorbuticis, morbum debellaturus (non omissis extrinsecis nervinis) parum tamen profeci. Urinæ permanebant rufæ, claræ & insigniter tinctæ, appetitus aderat nullus, pulsus erat frequens, & paululùm durus, caput tamen liberum & serenum erat. Hinc, cum cæteris, in largâ quantitate devoravi Electuarium Chinatum, ubi intra septimanæ spatium, urinæ præcipitatæ magnam copiam lateritii magmatis fundebant, originis tartareæ testem, quamvis alias minimè insolens sit, lumborum afflictionem tolli urinâ tenui crudaque affatim emissâ, cujus rei exemplum extat in Tulpio *l.* 4. *observ. c.* 28. *p.* 338. *& seqq.* Remittebant tendinum tensiones, lumbaginis dolor gravativus evanescebat, appetitus cum viribus redibat, & Deo laus! sanitas pristina sequebatur, eoque felicior, quod nullus alius succederet morbus, quemadmodum legere est *in Miscellan.* Smetii *l. X.* lumbalem ejusmodi dolorem, accedente totius abdominis subitaneò tumore velut tympanitidis (*vid. p.* 543.) evanuisse. Quod verò maximè me molestabat symptoma, erat obstructio pertinax alvi, quam pilulis laxativis solvere tenebar, cumque jam scybala exitum quærerent, sphincterque ani se laxare vellet, in contrarium idem à dolore illo lumbari retrahebatur, tanto quidem furore, ut in aëra exilire cogerer. Hisce tormentis per dimidiam sæpè horam excruciabar, donec inter mille dolores & sudores, inflexo corpore, mox ad dextrum, mox ad sinistrum latus, fæcibus exitum procurarem. Non verò est absque omni periculo intensior ille nisus, in reddendis recrementis, nec sanè Doctiss. Marsil. Ficinus, frustra apoplexiam vel epilepsiam hinc metuit, in opere de sanitat. studios. & nisi fallor, exempla probant, quod facilè ex tali conatu venæ & arteriæ in plexu choroide rumpi queant.

Huic de lumbagine historiæ jungere nobis liceat, peculiare ἀποςἰσεως καὶ ἐκκρισιν genus, quod aliquoties in corpore suo expertus est D. Maximilianus Preus, itidem Collega noster. Accipe autem lector ex calamo ejus historiam:

Naturâ ita ferente, Cholerico-Melancholicus, ut vocant, proclivis subinde sum, ad congestiones seu tumores criticos subaxillares, instat furunculorum, aut bubonum quandoque benigniorum, inflammatos & suppuratos tandem, idque occasione utplurimùm Motûs & incalescentiæ sanguinis ac spirituum notabilioris, seu ex ira hoc fiat, vel balneo, seu ex vini tantillo excessu, aut aëris mutatione vitioque epidemico, vel miasmate aliquo morboso, inter tot Ægros, Nosocomii potissimum curæ inspectionique meæ commissos, forte suscepto, & postquam reliquos corporis Mæandros, una cum sanguinis massâ liberè impuneque pervasit in carne musculosâ glandulisque subaxillaribus circa flexuram & summitatem intimiorem brachii sitis (ex frictione lotricis, quantum recordor, violentiore aliquando cum panno asperiore, sub balnei usu læsis, hincque magis fortè atonis, tortuosis, compressis & angustioribus factis) hærente ac nidulante, ibique, prægressis aut junctis utplurimùm symptomatis febrilibus, pruritum initio intolerabilem, postque fricationem hinc vix evitandam, exigua mox tubercula duriuscula, aliquo modo acuminata, profunde satis interdum sita, ad ovi tamen columbini magnitudinem successivè excrescentia, modò unum, modò plura, excitante, cum dolore ardente, ruboreque & siccitate primum ingenti, usque dum per humectantia, tepida, emollientia & maturantia, tùm emplastra scil. diachyli, meliloti & spermat. ranarum, tùm massam è farinâ, melle & pauxillo cepæ albæ sub cineribus assatæ, tùm cataplasmata desuper ex speciebus emollientibus in lacte coctis, tandem mollescant, rumpantur, & pus sanguinemque interdum quoque spissum aliquandiu fundant, donec unguento digestivo communi cum tantillo balsami Peruviani, ceu mundicativo, mediante turunda immisso, emplastroque nigro Tilesii aut diapalma, iterum consolidentur.

Qualia tubercula imprimis tum Fraustadii olim, cum ad Physici munus suscipiendum Vratislaviâ eô proficiscerer locumque sic mutarem, cum morbosa aliquo modo epidemicaque t. t. aeris ibidem qualitate, Martio Anni 1682, & Augusto 1683, sub utroque brachio; tùm Vratislaviæ iterum deinde Anni 1691 mense eodem, & Anni 1699 epidemicâ constitutione Januario Majoque, sub alâ tantùm dextra salubri eventu expertus sum. Simile tamen quiddam Anno indè proximè præterito potissimum, 1698 scilicet, Junio Mense singulari ex causâ occasioneque pariter mihi contigit. Postquam nempe 14 Junii sub vesperam ex balneo, tantillo vini & irâ nonnihil incalueram, nihil tamen morbidi inde sentiens, sed benè valens, 15to ejusdem circa prandii tempus, iturus ad convivium quoddam illustre, ad præveniendum vini noxam, accipio pulveris lapidis cancrorum scrup. ij. præter propter in aqua florum tiliæ, ex quo, antequam dimidius hinc effluxerat horæ quadrans, corripior sensu effervescentiæ & rosionis molestæ in stomacho cum nauseâ, sudore syncoptico, horripilationeque & æstu febrili alternis, ita ut convivio interesse haud licuerit, sed lectum petere, tincturæque bezoardicæ temperatioris guttas aliquas in vehiculo prædicto haurire necessum habuerim. Haud diu exhinc cùm decubuerim, egregius emanat sudor, cum aucto inde ardore & pruritu insigni (qua-

(qualem & ſub initium hujus paroxyſmi jam aliquo modo ſenſeram) nec non exanthematibus eryſipelaceo-ſcarlatinis per univerſam corporis peripheriam, brevi tamen iterum exareſcentibus, & tumore exiguo, inſtar parvi bubonis aut furunculi potius, ſub axilla dextrâ, qui ad ceraſi magnitudinem ſucceſſivè auctus, maturatus, & exulceratus tandem fuit, per remedia ſuperius intimata, cum euphoria & omnimoda ſubitaque ſatis judicatione ac convaleſcentia, poſtquam pauca inſuper bezoardica fixa & balſamica myrrhata internè acceperam. Credo autem à balneo, irá, paucoque vino, motum jam, naturali aliquo modo intenſiorem, ſanguini pridiè impreſſum, poſtero die, occaſione lapidum cancrorum, cum acido ventriculi manifeſtiore viſcidioreque intenſius efferveſcentium, ſicque ſtomachi nervos ac ſpiritus irritantium, magis auctum, hincque efferveſcentiam febrilem ſeparatoriam heterogeneitatum in ſanguine latentium, per peripheriam cutis & vaſa glandulasque ſubaxillares, excitatam, earumque ſecretione facta, brevi iterum ſedatam fuiſſe.

Febres lentæ & hecticæ.

Ferax quoque erat autumnus febrium lentarum & hecticarum, quæ ſuccedebant partim *quartanis, malè curatis, & utplurimum conjunctum habentibus gravativum dextri hypochondrii dolorem, tuſſim ſiccam, ſubinde & aſthma, colorem corporis luridum aut lividum & flaveſcentem*, partim *hæmorrhagiis*, per aſtringentia interna & frigida externa, *cohibitis*, partim, *ulceribus renum & meſenterii*, porrò & *motibus corporis æſtuoſis*, poſt ingurgitatum frigidum potum, unde & coagulationes ſanguinis & ſcyrrhi viſcerum, præprimis hepatis, non adeò rarò originem trahere videntur. Peculiariter huc quoque chronica illa febris pertinet, quæ ſequitur ſcyrrhos & tubercula pulmonum; neque prætermittenda, quæ gonorrhæam copioſam excipiebat. Vidimus etiam, qui propter ulcera antiqua & pallida in locis externis ſenſibilioribus contabuere. Licet verò vel ex his judicare, an cauſam hecticæ Malpighius *ep. 1. de pulmon.* acu tetigerit, ſcribens: *Hecticam à nimia fermentatione ſanguinis oriri, quando nimirum ſanguis juſto acrior, partes, ob fermentum ſuum quaſi ſolvit, & fundit, ut foras partium per poros cutis innumerabiles evolent*; imò manifeſtiſſimè potius patet, focum ejusmodi febrium eſſe vel lentas nobiliorum viſcerum obſtructiones, vel eorum exulcerationes, arroſiones, vel ſuccorum corporis nimiam evacuationem, quam in rem juvabit legere, quæ habet phthiſiologiæ Cl. Morton. *l.* 1. *c.* 3. 4. 6. 7. & 9. (*q*) Ita vero cum hecticis comparatum eſt, ut ſenſim emacientur, & partes ſolidæ, i. e. fibroſæ, adipoſæ, carnoſæ pedetentim reſolvantur & diſſlentur. Et hinc febri huic nomen ἀπὸ τῆς ἕξεως, ſeu ab habitu, quia in habitu corporis fixa hæret, atque partes ſolidæ ab ea tentantur & marceſcunt. Præterea ſemper plus juſto calent, ſitiunt, imprimis tamen acriore calore, poſt cibum ſumptum, aduruntur, facile quoque in ſudorem ſolvuntur, præprimis nocturno tempore, eumque fœtidum, ut vel hinc facilè ſit hecticam ab atrophia diſcernere. Appetitus ſolet eſſe proſtratus. Sæpenumero adeſt quoque tuſſis rauca, & præterea ſaliva viſcida & glutinoſa. In febri illa, quæ tubercula pulmonum conſequitur,

(*q*) Conf. Caſtig. noſtræ Græbn. p. 71. 72.

ſequitur, præter calorem vehementiorem, incrementum tabis, ſeu conſumptionis carnis muſculoſæ notabile, ac flacceſcentem ariditatem tuſſis frequentis & importunæ, ſentitur in pectore pondus gravans, cui anhelitus ſeu difficilis frequens & moleſta reſpiratio adjungi ſolet, ut optimè notavit ante laudatus Morton. *l. 2. c. 9. p. m. 69.* quanquam noſtrum aſſenſum in deſcriptione tuberculorum vix ei, per omnia, præbere queamus, dùm vult tubercula illa eſſe tumores glanduloſos, à liquoris glutinoſitate vel pori ſeu ductus glanduloſi obſtructione ortum ſuum ducentes, dum vult ſtagnantem liquorem, in formam gypſeam, ſteatomatoſam vel melleam, à naturali partis calore ſenſim concoqui & propria tamen cyſtide ſemper contineri; cum tribus ſeſe potuiſſet expedire verbis, dicendo, tubercula illa eſſe expanſionem membranarum per materiam ſeroſo-pituitoſam, & glutinoſam. Multas alii Practici in therapeia hecticæ ſibi formant indicationes, nos verò eò collineavimus, ut, quod planè arduum eſt, cauſam, per reſolventia, mundificantia, & balſamica, tolleremus, & excedentem corporis calorem debitè temperaremus, exturbatis acribus recrementis per abſorbentia, lenia diaphoretica, & diuretica imprimis nitroſa, quæ tamen non uſu continuo, ſed tum potiſſimum, cum os ſiccum eſt, adhibenda, ac profectò illa multis paraſangis famoſum Poterii antihecticum poſt ſe relinquunt, tandemque dedimus operam, ut corpora vix oſſibus hærentia reſtauraremus emulſionibus ex amygdalis & pineis circa noctem, aliisque analepticis. Vitavimus tamen ineptas illas aquas, ror. majal., pulmon. vitul., ex ſanguine ſuillo, cochleis, ranis *&c.* quâ Cardanus multos ſe curaſſe jactat. *(r)* Electuarium de paſſulis mire deprædicat Riverius, ſed ſine causâ. Ex Electuario reſumptivo pauci vires recipiunt; Nec titivillitio emerimus ſyrupum de teſtudinibus, aliaque hujus furfuris incondita medicamenta. Conf. Ludovic. *Pharmac. p. 46. p. 333. p. 547.* Sudores nocturni non adeo noxii ſunt, ut vulgò creditur, nec ad eos inhibendos uſi ſumus tinctura vitriol. mart. ſaturnina, quæ ſequenti modo commode paratur:

℞. Vitriol. mart. crud. abſque pulveriſatione Unc. j.
huic affunde aceti ſuper minium infuſi Unc. iij.

totidemque ſpiritus vini uncias, unde emergit intra paucos dies tinctura ſummè rubicunda. Hac, inquam, aliisque adſtringentibus in hac non facilè ſumus uſi, (imo ex eodem capite non per omnia ſatisfecit decoctum Zwelfer. antiphthiſicum *in Pharmacop. Reg. p. 60.* ab eo deſcriptum) ſed potius, quando ſudores illos animus erat refrænare, elegimus pulveres ex ſpec. de hyacinth., corall., nitro, qui & in diarrhœâ egregie expectationi ac votis ſatisfecerunt. Inter externa remedia, balnea crebra tepidiora, quibus blanda partium externarum relaxatio fit & congeſtio ad internas impeditur, non minimam locabant operam. Litus quoque & inunctiones dorſi cum oleis roſarum, nymphææ & pinguedinibus humana aliisque, cum unguentis, reſumptivo, roſato *&c.* non contemnendi uſus fuerunt. Ad venæ ſectionis mentionem, in gracilibus ejuſmodi corporibus & circumſtantes & ægri trepidant,

(r) conf. Caſtig. Græbner. noſtræ p. 71.

pidant, imò & Medici ipsi; nihilominus nonnulli nostrum eam in primo hecticæ gradu celebrarunt, probè scientes, quod in ejusmodi corporibus, non raro major sanguinis copia reperiatur, quàm in obesis & turgidis, quod ante Nos in œconomia sua rectè notavit Doctiss. Charleton.

Inclaruit quoque cura hecticæ per lac, in quam justo severius Ludovici animadvertit, & non veremur hic cum Celeb. Meibomio *in dissert. de phthisis curatione per lac ex* §. 27. asseverare; quod *collato morbo, cum suo remedio, lacte, facilè pateat, esse id in ea præstantissimum omnibusque intentionibus satisfacere, accedente deinde Medicorum omnis ævi lactis usum in hoc morbo laudantium experientia.* Conf. Ephem. Nat. Cur. *Ann. I. observ.* 19. Diemerbrock. *Obs. Med.* 30. Act. Erud. Lips. *anno* 85. *p.* 84. in quâ alicujus Gallici Tractatus de lactis usu compendium exhibetur. Imo ipse Clariss. Ludovici *p.* 514. *in pharmac.* fatetur: *se restituisse sub circumspecta lactis adhibitione, juvenes è venere, vel vinorum ingurgitatione nimia marcentes & tussientes.* Quo ipso cum Wepfero *in epistola ad Verzascham*, tacitè agnoscat, necesse est, *divini aliquid in lacte latere.* Id tamen iterum extra dubitationis aleam positum est, quod, quando pulmones duri, scirrhosi ac tuberculis referti sunt, lac juvare non possit; cujus rei exemplum DD. Preussius & Helwich in viro cholericæ constitutionis, post pertinacissimam alvi obstructionem à Medicastro & Veterinario quodam drastico medicamento solutam in abscessum in regione thoracis incidenti ac post illud consolidatum contabescente oblatum fuit. Nam postquam is variis remediis, & imprimis etiam decoctis lignorum, cum majori damno, quam emolumento usus esset, ac nihil aliud restaret, ad lac, tanquam asylum confugit, cum audivisset ex Martiano, *antiquitus lac fuisse sacram anchoram, & omnium remediorum caput*, & ut tanto liberius huic curæ vacare posset, auram Vratislaviensem cum rurali amœniori, & turbas urbis cum quiete Tusculani alicujus mutavit, juxta præscriptum D. Helwich, lacte victurus & ita robustiores vires acquisiturus; at verò sine ullo fructu illud bibit, propter malè affectos pulmones, quod ex gravi & anhela etiam in levioris corporis motu, eo quod dura pulmonis apostemata dilatationem impedirent, respiratione cognoscere licebat, atque ita brevi post fato concessit.

Sporadice etiam in Octobri adhuc grassabantur febres Petechiales, sicuti puerum quendam, hoc Mense, ea affectum, una cum catarrho suffocativo, partim bezoardicis, partim laxantibus per epicrasin, & cataplasmatibus pectoralibus emollientibus ac resolventibus D. Preussius restituit. Magnam mensium perturbationem in solutis æque ac conjugatis, imò & gravidis hoc tempore offendit D. Pauli. Et his quidem, cùm immoderate fluerent, efficaciter per V. S. occurrit. Visæ etiam sunt mulieres molam excrevisse, & supersunt adhuc nonnullæ, quæ fermè singulis annis molam quandam seu massam informem carneam sine ossibus excludunt, postquam inutile pondus cum magna molestia sæpè diu gestarunt. Optandum omnino, ut certiora essent molæ signa, quibus non solùm ab hydrope uterino, flatibus,

Mola

ſcirrho uteri, ſed & à fœtu vero diſcernere eam liceret. Jam verò utplurimùm, quæ molam geſtant, omnia ſigna prægnantis mulieris præ ſe ferunt, menſtrua retinentur, mammæ intumeſcunt, urget cibi faſtidium, nec infrequenter, ut illa apud Bauhinum, vomitibus primis menſibus divexantur, venter indies magis ac magis grandeſcit, ac os uteri clauditur, cui ſigno imprægnationis tantum tribuit Panarolus *Pentec.* 3. *obſ* 20. *p.* 78. ut ſigna reliqua omnia incerta, fallacia, & vana principio geſtationis dicat. Et quam fallax malorum indicium, à duritie tumoris, ab immobilitate ejus, quod in utero hæret, ac pondere & puncturis, quas Crato in abdomine ſemper, præſente mola, ſentiri ait, petatur, norunt Practici exercitati, & cum potiſſimùm inter hæc molæ ſigna ſit ἀκινησία, quis ignorat exempla molarum itidem ſeſe moventium, annotata tùm ab aliis, tùm à Salmutho? Et quid, ſi uterus ſpasmodicè concutiatur, cum mola premitur, quod aliquando fieri, ipſe tactus manifeſtat, annon facilè talis motus ſpasmodicus etiam ſagacibus fœminis imponet, ut utero ſe embryonem geſtare credant? Et cùm uterus una cum Tubis Fallopianis gaudeat ſuis fibris motricibus, ac præterea cùm aliis viſceribus, ope nervorum ac membranarum, cohæreat, captu non eſt difficile, quam promptè & in conſenſum motus rapi, aut alias partes rapere queat, & certitudinem omnem molæ immobilitati ejus innixam, confundere valeat. Circumferuntur etiam alia ſigna molæ, quibus tamen iterùm tutò acquieſcere minimè licet. Verum eſt, quod molam geſtantes, aliquando difficulter trahant ſpiritum, quòd ex die in diem deterius habeant, in coitu, dolore, ſubinde etiam lipothymia infeſtentur, corpus marceſcat; at verò, qui ex contabeſcentia corporis illa, lipothymiis, averſatione coitùs, difficultate reſpirationis *&c.* ſtatim infert præſentiam molæ, næ! is graviſſimè decipitur. In caſu itaque tantoperè dubio, Medicum quàm maximè circumſpectum eſſe, æquum eſt. At in iis, quæ jam antea ſæpius ejusmodi rudia indigeſtaque corpora excluſère, quales ubique locorum ſatis frequentes ſunt, ſecurius proceditur. Nempè tutò dantur, quæ menſes cient, & ſecundinas fœtumque mortuum pellunt, rectè purgantia etiam fortiora ingeruntur, & medicamenta ex ſabina, myrrha, croco, caſtor. borrace *&c.* uſurpantur, omiſſis vanis illis, teſtibus, inquam, equorum, quos commendat Rolfincius, & fellibus animalium; & parùm ſanè abeſt, quin in cenſum hunc etiam hepar anguillæ Helmontio tantopere laudatum, referamus. Infuſis uterinis ſua etiam conſtat laus, ut & ſternutatoriis. Externè balnea & inſeſſus ex emollientibus & pellentibus adhibentur *&c.* Iis, quæ magis depuduere etiam peſſus, modò non nimis ſint acres, & vaginam excorient, admoventur. Nos ferè ita progreſſi ſumus: Cùm aliquid ſanguinis ex mulieribus ſtillaſſet, quod utplurimùm fit non ſine deliquiis & anxietatibus, portionem illam ſanguinis inſpeximus, & affuſâ tepidâ examinavimus, ut tantò rectius cognoſceremus, an fibroſæ aut lacinioſæ partes excretæ eſſent; His ita cognitis, ulteriùs perpendimus, an aliqui conatus excernendi ſarcinam uteri ſenſibus ſeſe objicerent, & ſi vel inquietudo, vel aliæ circumſtantiæ de eo conatu nos redderent certiores. Primò omnium corroborantibus uſi ſumus, aqu. cinamom.,

mom., meliſſ. c., balſam., embryon., dominar. mynſ., tinct. corallor., confect. alkerm. incompl. &c. hisque non ſufficientibus, progreſſi ſumus ad pellentia, pulverem Auguſtan. borrac. venet., trochiſc. de Myrrh., ſpecif. cephal. D. M. quæ debitè remiſcuimus, ac majorem iis vim à volatilibus ſalibus & ol. deſtill. cinamom., caryophyll., ſabin. *&c* fœnerati ſumus, ac in aqu. artemiſ. puleg., origan. montan. *&c.* ejusmodi pulveres exhibuimus. Externæ partes inunctæ ol. ſcorpion., lil. alb., amygd. d., cheiri &c aquam etiam calidam ſellæ ſupponi juſſimus, ac ſi neque hæc operæ facerent pretium, præter ſternutatoria etiam aliquando infuſa ex uterinis & purgantibus propinavimus. Chirurgiæ auxilium rarius à noſtris imploratur, atque hinc apud nos ferè ignota ratio extrahendi coagulum iſtud tùm per pedem Gryphii à Paræo *l.* 23.*c.*35. quàm forcipem dentatum ab Hildano *Cent.*2. *obſ.* 52. commendatum. Et ſanè, ut optimè Primeroſius, *temerè chirurgiâ non eſt utendum, nam niſi mola ab utero & ligamentis laxata & divulſa fuerit, ac ad os uteri declinet, per inſtrumenta illa chirurgica facile noxa utero inferri, isque lacerari, ac diſtorqueri poteſt.* Edita mola, ut vulneratas tractavimus. Semper tamen in memori fuit pectore aurea illa Ballonii regula *ex lib.* 1. *Epidemior. & Ephemerid. p. m.* 57. *cum falſum germen excuſſum eſt, ne quieſcas, donec pro comperto habeas, num aliud reſtet.* Ibidemque providè monitum eſt, ne in hoc metu obſtetrices adſtringentibus utantur. Et licet uterus onere ſuo, per rejectionem ingentium grumorum, ſemel liberatus ſit, frequenter tamen, poſt menſes, novus labor, ad deonerandum uterum, redit. Non ſoli ſanè Platero oblatum exemplum Nobilis fæminæ, ſingulis anni quadrantibus, molam enitentis, ſed & hodie frequenter aliis Practicis, atque hinc meminimus, quæſitum ex nobis, quomodo mola præcaveri poſſit? Provide in hac re nos geſſimus & multa fecimus noſtra ex conſilio doctiſſimo Lentilii *lib.* 2. *Miſcellan. Med. Practic. Tripartit. p* 530. neque tamen nobismet ipſis ſatisfecimus, quia veræ molarum origines nondum ita evolutæ ſunt, ut nulla ſuperſit de iis dubitandi occaſio. Magna cum probabilitate aſſeritur, quod generatio molæ eadem fermè, quæ polypi, quod *ex ſtagnante ſanguine ſeroſum diffluat, aut abeat cum parte magis fluida ipſius ſanguinis, fibroſum vero reſtitet cum mucoſo, novis acceſſionibus, novi accreſcant lobi, calor vero ſuperficiei inducat tunicas.* At totum hoc non exhaurit. Nos, cum in Republica literaria liberæ debeant eſſe voces, læſi, aut ſauciati uteri fructus, carneas illas excreſcentias, hoc eſt, molas, tam diu credemus, quoad rectiora fuerimus edocti ab aliis. Inter omnes enim hujus negotii circumſtantias, illa eſt cumprimis notabilis, quod fœcundæ ſint uteri molarum matres, quæ vel abortivêre, (ferè enim plus negotii abortus, quam maturus partus exhibet) vel laborioſo partu defunctæ ſunt, vel in ſævas obſtetricum imperitarum manus inciderunt. Virginum molæ ſunt aut nugacium figmenta, aut ſane maſſa ſanguinea in aqua utplurimum diſſolubilis, niſi fibris ſanguinis robuſtioribus conglutinentur, ac de ejus generis molis Horſtius, Lindanus, Hœſerus aliique ex Medicis, qui molas à virginibus edi poſſe concedunt, loqui potiſſimum videntur, quæ tamen & ipſæ

ipsæ ruptorum inflammati & exulcerati uteri, vasorum quorundam, venerearumque phantasiarum partus sunt, adeò, ut in prophylaxi nihil agatur, nisi ad læsum uterum oculi convertantur.

Occasione molarum, antequam ad Novembrim progrediamur, verbo monemus, quod in metu abortûs earum, quæ jam antea fœtum immaturum excluserunt, præprimis cum conceptio mox post abortum facta est, non tam cogitandum sit, quòd alias ordinariò Medici faciunt, quomodo impendens abortus inhiberi queat, sed severiori ac exacta trutina expendendum, an inhiberi debeat. Atque hinc à vehementioribus adstringentibus seriò dehortamur, cum non desint exempla, ubi per adstringentia ejusmodi miseræ ad molæ gestationem perpetuam quasi damnatæ sunt.

In Novembri D. Preussius in puella quadam prolapsum intestini recti notabilem in Orphanotrophio curavit. Prominebat illud ad 5 digitos transversos per duas septimanas, tandemque sponte tunica interior sphacelata decessit, & reliqua intestini substantia iterum in naturalem situm reducta est, egregiam opem præstante linimento ex mucilag. semin. frigid., lythargyrio, oleoque amygd. d. parato, atque hoc pacto puella integræ sanitati restituta est.

Hydrops Ascites.

Aliquot Ascitici etiam nostram flagitarunt opem, ac requirit gravitas morbi etiam alio tempore stragem edentis, ut ejus historiam aliquanto diligentius enarremus. Nostri, antequam evidentiora hydropis signa præsto sunt, gravitate quadam & angustia, circa præcordia, ac tensione in hypochondriis afficiuntur. (s) Deinde difficultas respirationis in motu corporis & ascensu scalarum iis graviter molesta est. Quando verò circa mediam noctem, chylus, finita concoctione, cum sanguine miscetur, non tantum dolore, cardialgiæ analogo, torquentur, sed & tam ægrè spiritum trahunt, ut prope à suffocationis periculo absint; Et cum hoc fit, in procinctu tumor est, & singulis quasi diebus abdomen sensim intumescit ac distenditur, ac ante notabilem ventris tumorem, impulso abdomine aut corpore, in alterutrum latus provoluto, murmur & humoris fluctuationem interdum percipiunt. Quibus tandem succedit sæpè stupendus abdominis tumor, & tùm omninò notæ, quibus Ascites dignoscitur, sunt visu, tactu & auditu facillimæ, ut loquitur Aretæus *lib. 2. de morb. diuturn. cap.* 1. (t) Tumor verò non unius generis est, interdum in uno tantum latere cernitur, interdum in utroque, & quidem ita, ut venter quasi in duas partes divisus videatur, aut quasi duos sacculos appensos habeat, interdùm verò æqualiter distenditur ab hypochondriis ad pubem usque costarumque fines & extremitates extrorsum pelluntur. Hic verò tumor, quando Ascitici recti sunt, versus inferiora magis vergit, quando verò decumbunt in latere, aqua volvitur ad latus illud, in quo cubant, cùm verò supini dormiunt, summus ventris vertex collabitur. Præter hanc abdominis distensionem, morbo protracto, etiam œdematosus in dorso tumor exsurgit. Non solus autem venter, sed & pedes & scrotum intumescunt, licet aliquando à naturali constitutione non recedant.

Interdùm

(s) conf. Castigat. Nostræ Græbner. p. 72. (t) ibid. p. 74.

Interdum verò intumescentia pedum præcedit, illorumque, ut accuratè Platerus, infimam sedem eminentiorem, deinde eam, quæ in ambitu malleolorum existit, primum replet, inde sensim ad genu usque & ulterius extenditur, maximè in humiliori femorum sede ampliusque excrescit interdiu sedente, aut eunte, ægro, decrescit verò nonnihil eo recumbente noctu, impressumque in hoc tumore aliquandiu remanet vestigium, qui, ubi admodum distentus est, splendere & pellucidus non nihil esse videtur. Postmodum aqua in scrotum ex abdomine per processûs peritonæi quoque delabitur, illud sæpe ad magnitudinem stupendam distendit, imò vidimus totum colem tortuosum & translucidum, naturalem crassitiem longè excedentem, aquâ ex vicinis inguinis partibus sese inter cutem & carnem penis insinuante. Superiores partes interea exarescunt, ac veluti liquescunt, ut sola cutis, tendines, membranæ & ligamenta vix ossibus hæreant, nisi quod aliquando facies aliquo modo intumescat. Celeberr. Wedelius *in Exercit. Semiotico - Pathologic. p.* 138. *facies*, inquit, *ut in cachexiâ se habet, ictericum quid sæpè præ se ferens.* Aretæus vultui pallorem inesse docet. Aetius autem tribuit hydropicis colorem ex viridi albicantem. D. Grassius & Helwich, hydropicam intense rubicundam tractarunt. Præterea adest in corpore lassitudo & torpor, non rarò etiam dolor, ab initio quidem in imo ventre, & coxis, in morbi progressu vero circa laterum inanitates & spinæ musculos, imò non rarò ad jugulum & mammas usque se diffundit. Nonnullis pruritus est molestissimus, aliis scabies infesta est, nonnulli erysipelate infestantur. Aliis maculæ in cruribus & fere mortem denunciant, ut compertum est D. Grassio & Pauli. Pedes tumidi plerumque frigent & albent. Ex iis aliquando transsudat aqua salsa cum intertrigine non sine discrimine gangrænæ. Tales scaturigines aquæ etiam alibi in corpore cernuntur. Uberior verò quantitas ex umbilico dehiscente effundi solet. Nec infrequenter hæmorrhagiâ ascitici vexantur. Accedit ad cumulum malorum etiam continua & lenta febris, sub vesperam potissimum, manifestius se prodens, quæ satis vehemens est, cùm hydrops morbos acutos ac viscerum inflammationes sequitur. Pulsus ordinario est parvus, mollis & subdurus, cum aliquâ tensione. Præter hæc etiam alia symptomata hunc morbum stipant, nimirum sitis intensa, quam licet bibendo sedent, statim tamen denuo affligit, & si hic suis hydropici obsequantur desideriis, tumor abdominis magis magisque excrescit. Nam verè Horatius cecinit, quod crescat indulgens sibi dirus hydrops. Licet verò multum bibatur, urina tamen plerumque per pauca mejitur, & ea modo tenuis est & aquosa, modo crassa, lixiviosa & rubicunda. Difficulter quoque sudant Hydropici. Et licet Smetius sudorem hydropicis supervenientem bonum esse dicat, fuit tamen, ubi potius cum Avicenna eum laboriosam diceres ægritudinem. Alvus aliquando sese rectè habet, interdum verò segnior est, quod ex Hippocratis aliorumque doctrina læsi hepatis indicium existit. Adest etiam nimium alvi pro uvium, & inter initia, quando sine cruditate est, spem recuperandæ sanitatis facit, sub finem verò & cum viscera læsa sunt, mortem brevi secuturam præ-

ſagit. Scybala alvi magis ferè cineritia ſunt. Sub primum hydropis ingreſſum ſi vomitus ſuperveniat, quod aliquando fit, is utilis eſſe ſolet, ac memorabile hujus rei paradigma legere eſt in Marcelli Donati *Hiſtor. mirab. lib.* 4. *c.* 21. ſed grave periculum ex vomitibus, cum vires dejectæ ſunt, & tanto magis, ſi illi ſanguinei ſunt, quales vidit Ballonius, inſtat. Ex præcipuis ſymptomatibus inter tria illa à Sydenhamio allegata, eſt dyſpnœa, & ſanè verum eſt, quod ferè ſemper hydropem comitetur. D. Pauli & Helwich curæ ſuæ commiſſam habuerunt fœminam nobilem, quæ poſt puerperium incidit in aſcitem & ex eo defuncta eſt, abdomine in magnitudinem ſtupendam propter incredibilem aquæ quantitatem poſt mortem eductam, diſtento; hæc tamen nullum incommodum circa reſpirationem, etiam ultimis vitæ diebus paſſa fuit. Appetitus, quod penè exciderat, plerumque deficit, imò hydropici nonnulli ad ciborum mentionem nauſea tentantur, ſimul ac verò aliquid cibi modici ſaltem, & non flatulenti aſſumſerunt, inflantur & ructus ac diſtenſiones patiuntur, magnâque præcordiorum anxietate premuntur, cujus rei luculentum exemplum à Schenckio *l.* 3. *obſerv. Med.* recitatur. Ulterius aut tuſſis ſicca & rauca affligit, aut inane tuſſiendi deſiderium excruciat. Sociantur etiam vertigo, convulſiones, epilepſia, & in junioribus etiam major capitis magnitudo; ut de palpitatione cordis, podagrâ, ictero, non raro cum tumore aſcitico complicatis, nihil dicamus. Quidam ſomnolenti admodum ſunt, nonnulli vero vigiliis moleſtiſſimis enervantur. Plerumque experientiæ reſpondent Prognoſtica illa Hippocrat. *ex lib.* 2. *prædiction.* quæ Celſus *lib.* 2. *c.* 8. latine ita effert: *Aqua inter cutem minimè terribilis eſt, quæ nullo antecedente morbo cœpit, deinde quæ longo morbo ſupervenit. Utique ſi firma viſcera ſunt, ſi ſpiritus facilis, ſi nullus dolor, ſi ſine calore corpus eſt, æqualiterque in extremis partibus macrum eſt, ſi venter mollis, ſi nulla tuſſis, nulla ſitis, ſi lingua, ne per ſomnium quidem, inareſcit, ſi cibi cupiditas eſt, ſi venter medicamentis movetur, ſi per ſe excernit mollia & figurata, ſi extenuatur, ſi urina, & vini mutatione, & epotis aliquibus medicamentis mutatur, ſi corpus ſine laſſitudine eſt, morbum facilè ſuſtinet. Siquidem in quo hæc omnia ſunt, is ex toto tutus eſt, in quo plura ex his inſunt, is in bonâ ſpe eſt.* Hactenus Ille. Aqua, quæ in abdomine diſſecto poſt mortem reperitur, non unius generis eſt, ſed ut cum Meibomio loquamur, aliquando obſervatur planè liquida, aqueo tantum colore, ſine ſapore; Interdum mucilaginoſi quid habet, & igni admota, in gelatinam abit. Sæpius autem ad flavum nonnihil inclinat, urinæ naturali ſimilis vel lixivio, non colore tantum ſed etiam ſapore, quandoque viridis conſpecta fuit, & ſpumavit quoque. Interdum verò materia adeſt, in ſtupenda quantitate melli liquidiori aut ſyrupo dilutiori ſimilis. Ubi quidem obſcurum minimè eſt, quod hæc aquoſa colluvies ſit vel è ſeri laudabilis ſeu humoris lymphatici, aut etiam ipſius chyli, vel ſeri excrementitii proſapiâ. Prioris cenſûs eſt illa mucilaginoſa & gelatinoſa, poſterioris autem generis lixivioſa iſta &c. Non tantùm autem gelatinoſa illa textura de ſcaturigine vel origine iſtius teſtatur, ſed hoc quàm maximè, quod corporis reliquæ partes contabe-

ſcant,

ſcant, hæc enim contabeſcentia evidens præbet documentum, partes illas emarceſcentes ſubſtantiâ alibili privari, eamque alibi in cavitate quâdam deponi, & hoc modo tabeſcentibus ſubtrahi. Nec eſt dubitandum, quin hydrops ſubito ob enormem in diætâ commiſſum errorem cum extravaſatione chyli conjunctus ſit, nam hoc dulcedo & ſuavitas materiæ ſtagnantis extra controverſiam ponunt. Quòd verò & ſerum excrementitium, motu ejus turbato, hydropem producat, loquuntur exempla apud Plater. *l.* 3. *c.* 3. Holler. *l.* 1. *de morb. intern. c.* 39. Dodonæum *obſerv.* 34. In hydropico Harlemenſi poſt mortem diſſecto deprehenſus eſt ren ſiniſter totus in putrilaginem abiiſſe, dexter ureter calculo obſtructus, atque adeò urinam in abdomen ſeſe effudiſſe, teſte Clariſſ. Borrichio *Cent.* 4. *epiſt. Med. ep.* 17. *p.* 76. Quod inſenſibilis tranſpiratio quoque cohibita ad hydropem diſponat, evincit exemplum apud Blankardum *Cent.* 1. *obſ.* 19. Magis in hâc ſententiâ confirmabitur, qui perpenderit, nobiliorum in hydrope viſcerum atonias, obſtructiones, corrugationes, indurationes ſcirroſas, exulcerationes, fiſſuras aliaſque corruptelas, quibus motus lymphæ ad profuſionem hydropicam uſque impeditur; qui conſideraverit vaſorum laxitatem, rupturas *&c.* & ab altera parte excretoriorum, præprimis autem viarum urinariarum læſiones & vitia. Pleni ſunt Practicorum libri de morboſis viſcerum conſtitutionibus, ex quibus multa, ſingulari diligentia, congeſſit quondam Celeberr. Conring. *in diſp. de hydrope Aſcite à* §. 35. *uſque ad* 39. diligentiſſimus Theophil. Bonetus *in Sepulchreto l.* 3. *ſect.* 21. *à p.* 1033. aliique pro lubitu conſulendi. Hæremus verò adhuc dubii, quaſnam ſatis frequentis apud nos hydropis cauſas procatarcticas nominare fas ſit. Aliquid confert aër craſſior, & crudioribus particulis gravis, dum poros occludit, liberam tranſpirationem impedit, & ſerum in corpore auget. Magis adhuc ad hydropem diſponunt cibi flatulenti & crudi, quibus non pauci delectantur. Fructus horræi malè audiunt apud Ægidium Euth. *in agoniſm. de hydrop. p.* 38. Allii eſum etiam noxium eſſe, credit Tulpius *lib.* 2. *obſ. c.* 35. Omnium verò maximè, niſi prorſus fallimur, abuſus generoſi vini (vid. Ariſtot. *l.* 3. *problem.* 5.) & cumprimis ſpiritus ex eo, ac frugibus parati, qui ſi aromatibus acuentur, aqua vitæ, cùm rectius aquæ mortis dicerentur, jejuno ventriculo, intemperanter hauſtæ, in Aſcitem præcipitant. Hæc fundi noſtri calamitas eſt, hinc illæ lachrymæ. Atque utriuſque ferè ſexûs delitiæ ſunt, & privatim apud mulieres, variâ arte certatim confici ſolent, ut cum Liſtero *Exercit. Med. de Hydrop. p.* 3. loquamur. Nimirum internas ventriculi fibras ſive villos, ſpiritus hi exedunt, ipſumque viſcus inflammant, unde chylus crudus & lentus conficitur. Hoc modo rem habere, oſtendit uſus ſpiritus vini Chirurgicus, quando ad luxuriantem in vulneribus carnem depaſcendam ab artificibus adhibetur. Sæpè ſanè attoniti ſtupuimus, quomodo in tantâ hi ſpiritus quantitate ingurgitentur, cùm illo tempore, quo ex libris Arabum apud Mutinenſes, modus eorum ex vino corrupto conficiendi, ad medicamenta ejus miniſterio paranda, innotuiſſet, vix ultra guttam biberetur. Non diu verò intra hos terminos hominum intemperantia ſeſe continuit, fo-

mitem subministrante avaritiâ. *Erat scilicet aliquando per totam Italiam copiosissimus vini proventus, ut Mutinensium vinorum, quæ Venetis vendi solebant, cum debiliora cæteris essent, nec emptores invenirent, bona pars corrumperetur. Hinc Mutinenses aquam vitæ ex iis destillabant, quibus vina, nondum corrupta, sed quæ vendi non poterant, miscuerant, atque ut majori copiâ conficerent, bis stillatam, non sine lucro vendiderunt. Veneti, cum intelligerent, metallorum fossores in Germaniâ potu tali indigere, qui vigorem & calorem corporis conservaret, venalem illis potum mittentes, magnum inde quæstum confecerunt. Mutinenses posteà majori copia, cum vino abundarent, aquam vitæ stillarunt, cum bonorum vinorum pretium ex eo crescere viderent*, ut narrat Alexand. Tassonus, *Pensieri diversi, l.* 10. *c.* 26. & ex eo Celeberr. Morhofius *in epist. ad Clar. Langelottum de Metall. transmutat. sect.* 11. Dum vero passim in circulis & familiaribus colloquiis ingentes pateræ circumferuntur, quotusquisque est, qui cum Callisthene respondeat: *Nolo bibere, ut Æsculapio indigeam?* Aquas palustres & stabiles Hippocrates de aer. aqu. & loc. itidem culpat. Nec minus etiam suum confert symbolum hoc, quod nostri satis sint incuriosi & negligentes circa excernenda & retinenda, atque non adeo raro fiat, ut excernenda è corpore diu satis retineantur, & retinenda in magna quantitate excernantur. D. Pauli & Helwich nuper habuerunt exemplum dispositionis hæreditariæ ad Ascitem in fœminâ, adeo nati paternorum malorum sunt hæredes, atque sic patrum in natos veniunt cum semine morbi! Præterea cum apud nos sit tanta Medicastrorum multitudo, quanta Romæ muscarum, cùm maximè calet, dissimulare minimè possumus, nos in eâ esse opinione, quod per præposteram febrium, dysenteriæ, diarrhææ, cœliacæ affectionis curam ab illis, qui, illotis manibus, sacra Medicinæ tractant, non pauci in hydropem conjiciantur. Nam inde sanè est, quod æquè frequenter apud nos & fœminæ & viri secus ac apud Anglos fit, teste Sydenhamio in libro de hydrope, laborent, & nulla fere ætas sit, quæ non huic malo obnoxia vivat. Illud tamen multiplici experientia confirmatum est, quod facilius in hunc affectum ruant, qui calidioris & siccioris sunt constitutionis. Ipse Medicorum Princeps Hippocrates in Coacis, non obscure insinuat, *biliosis accidere hydropes*, id quod & Fernelius passim in consiliis, & omnium diligentissime Guarinonius notavit.

In curatione primo ad continentem tumoris ascitici causam, aquam in cavitate abdominis, p. n. contentam, respeximus, eamque evacuare sumus conati, deinde in illo occupati fuimus, ut causam, ob quam aquea hæc colluvies in abdomine collecta est, & unde adhuc in cavum depluit, tolleremus. Et tantò diligentius enitendum est, ut aqua illa educatur, quia non tantum magnæ molestiæ ab illâ ægris inferuntur, vis medicamentorum infringitur, viscerum tonus destruitur, sed & quia jam corruptelam passa est, nec ulla apparet ratio, quâ iterum in vasa reduci queat; accedit vero & hoc, quod ipsa natura nobis hâc in eductione præeat sæpè in largam diarrhæam, umbilicum ruptum, vesiculas excitatas in pede, serum è corpore effundens, ac ægrum liberans. Quem in

in finem in principio morbi, dum ægri adhuc essent εὐσπλαγχνοι, paracenthesin aliquando rarius tamen instituimus. Censemus autem abdomen esse aperiendum acu subtili, tereti, cannulam exilem subintranti, vel solâ cannula ex argento aut chalybe ad latera perforatâ, & acumen ex chalybe cannulæ ferruminatum habente, quibus pungitur abdomen & aqua educitur, quod inventum Thouvenotio debetur. Ad illam enim visceribus læsis & viribus morbi diuturnitate attritis, intestinisque corruptis, sese accingere, propemodum est gladium jugolo admovere, nam & gangræna in parte eâ, in qua sectio facta est, consequi solet, notante Ballonio 2. *epidemic. p.* 203. & Thom. Fieno *Chirurg. tract.*6.*cap.*2. & licet hæc non sequatur, paulò post tamen fere vitâ excedunt. Non nescii sumus, quod scarificationes, vesicatoria, setacea, scroti perforatio & ustio, aliquando usum præstent, & scarificationem Collegæ nostro D. Acolutho feliciter cessisse in molitore, probè recordamur; tutius tamen fere, ne gangræna aut sphacelus excitetur, hæc omnia omittuntur. In morbo confirmato ob respirationis difficultatem, nulli etiam fuerimus Auctores, ut emetica, cum Sydenhamio Asciticis ad educendam serosam colluviem, promiscuè propinet, quàm difficillimè enim vomunt, quia forte musculi abdominis nimis tensi, cooperari labori debite non possunt. Aliquando tamen vomitionibus magna aquæ quantitas effusa est, & ægri convaluêre, ut ille apud Forest. *lib.*19.*obs.*32. ac Listerus à Magisterio veneris, succo ebuli, & elaterio, vomitum notavit cum euphoria in ægris 6.7.8.9.10.13. 14. Tentari rectiùs ergò poterit eductio stagnantis aquæ per diuretica, resolventia, aperientia, diaphoretica & discutientia. Equidem tenue satis est auxilium, quod posteriora, tùm interna e. g. decoctum lignorum, tùm externa, ut balneum Laconicum, præstant: Et facilè fieri potest, ut calidiora ejusmodi medicamenta, majores viscerum obstructiones inducant, quod incommodum etiam Platero cognitum fuit. Interim, quia ipsos poros quodammodo aperiunt, locum aliquando invenerunt, præprimis minus calida, & sine regimine data, nisi quis malit frictionibus eadem intentione uti. Experientia docuit, quod ex usu diureticorum interdum abdomen detumuerit; sic mulierem hydropicam per urinæ fluxum sanari vidit Rondeletius *c.* 36. *Method. curand. morb. lib.* 2. Ex pulvere bufonum, ab uxore sibi dato, maritus, magnam aquæ copiam per vias urinarias exoneravit, & liberatus est, teste Sollenandr. *sect.*5.*cons.*15.§. 19. & Wiero *l.* 3. *de præstigiis dæmon. c.* 35. Nos itaque sine anxio examine, quomodo ex abdominis cavitate per vesicam exterminari possit, diuretica reliquis medicamentis interpolavimus. Ex his elegimus potissimùm lixivia ex salibus alkalisatis vegetabilium, ac in hoc imitati Mynsicht & Welschium sumus. Tartari crudi efficaciam laudat D. *Oehmb.* Succus petroselini itidem prodest. In salviâ agresti, seu montana specificam illam vim à Mayerne laudatam deprehendere minimè potuimus, eam tamen nihilominus cum aliis, linariâ, daucô, genistâ, bacc. juniper. cynosbat. *&c.* vino infudimus. Nitrosa omnium fermè sunt optima, quod simul etiam sitim sedent; maximè in illâ hydropis specie, quæ febrim conjunctam habet; nam tum calidiora illa grave

afferunt damnum. Est etiam, ubi tuto millepedes, lumbricos terrestres, & ipsas cantharides sub debitâ circumspectione, adhibeas. Ingenue confitetur Bartholinus *cent.*4. *epist.* 14. quod variis salibus, lixiviis, decoctis, aquis, pulveribus, hydropicorum aquas per vias urinæ aliquoties tentaverit educere, sed non nisi semel in juvenculâ successerit.

Summa præcipuè spes est in hydragogis, & certum est, quòd raro admodum sine his hydropici restituantur. Inter initia lenibus, crebrius repetitis, quibus mercurium d., non sine causâ, à Mayerne laudatum, admiscuimus, agimus, deinde ad fortiora descendimus. Nobis ex his in usu sunt resina gialap., G. Gotte s. de Peru ad gr. IIX. c. ol. destill. caryophyll. & mucilag. tragac. in form. pilul. D. Grassius & Helwich ad 14. gr. hydropicæ dederunt sine ullo ferè effectu. Nec elaterium tantum præstat apud nos, quantum ei Listerus ac alii tribuunt, perfrequenter illud adhibuimus nullo ferè cum fructu. Aliquantò est efficacius Euphorbium c. cortice frangulæ, extractis balsamicis in dosi moderatissima exhibitum. Iridis succus, quo vulgus nostrum utitur, fauces adurit. Luna hydragoga, in cujus laudem & Angelus Sala, & Illustris Boyle *de utilit. Philosoph. experiment.* & Willisius, multa scribunt, non implet semper spem tantis elogiis de se concitatam. At vero minimè hæc drastica conveniunt malè constitutis internis visceribus, nam, cum præsentissimo damno exhibentur iis, qui vel phthisi laborant, vel aliâ viscerum labe, aut morbo propemodùm consumpti sunt. Hominibus tenuioris texturæ ac fœminis etiam, utplurimùm nocent. Et sanè, si candidè verum fateri volumus, non possumus non subscribere fere ex toto Clar. Volckammero Nostro, qui *Decad. I. ann.* 9. *in Schol. p.* 65. hâc censurâ hydragoga perstringit, quod sint *tantæ violentiæ, quæ sanum è statu suo, in morbum, vel ipsam mortem deturbare valeant, & venenis potius quàm salutaribus pharmacis annumeranda sint.* Eò fere magis miramur, quod drastica ejusmodi sub nomine arcanorum, ab hominibus extra pomœria nostræ artis constitutis, impunè & arroganter, sub spe certissimi ac infallibilis successûs, miseris obtrudantur. Rariora robustioris naturæ exempla, quibus è voto successit talis temeritas, confirmatos reddit hos empyricos & agyrtas, qui ægrotantium animas mercari didicerunt, ut optimè iterùm Volckammerus Noster *loc. cit.* In eo vero tonsoriam stupiditatem, & anicularum fatuitatem superant suffeni illi blaterones, quod curam omnem hydropis, solâ evacuatione, per ejusmodi drastica absolvi contendant. O pecora æternùm à nostris sacris arcenda! an his vasorum lacteorum lymphaticorumque rupturam consolidabitis? an viscerum obstructiones, scirrhos, putrilaginem, purgantibus emendabitis? Unde fando audivistis, quòd catharticis seri extravasationes avertantur, & lympha extra vasa stagnans ad canales suos reducatur? An ergo viscera aquæ immersa, & ad soliditatem coriaceam semicocta, vel pure & tabo diffluentia, nihil nisi purgantia vehementiora, ut in statum naturalem reducantur, requirunt? Tantus est horum hominum & stupor, & quæ hujus germana est, arrogantia, ac bruta temeritas, ut non monitis salubribus, quæ alto contemnunt supercilio, ad frugem

gem reduci poſſint, ſed mulctis, carceribus, à perdendis hominibus mature avocari mereantur. Infamia patrant latrocinia, quoties hi ſuis vehementiſſimis purgantibus, mulieres ex menſium ſuppreſſione, hydropicas, quas deobſtruentibus à ſarcina hâc liberare nobis mos eſt, tractant, quoties ab alio morbo, vix leviter, reſpirantes, ſuis ſecretis (nugis nugaciſſimis) torquent, cum iis cordati Medici digeſtivis & aperientibus ſubvenire poſſent.

Nos ergo ſcientes, quod ſublatâ etiam aquâ, non tamen Aſcites ſtatim curatus ſit, nam flebili experientia ſcimus, quod intra nycthemeron aut paucos dies, perpetuâ ſcaturigine ad cavitatem abdominis ſerum confluat, quod laboriosè intra multos inde evacuatum, hinc ad cauſam, ob quam ſerum collectum fuit, & propterea ſtomacho, cujus tonus omnino conſervandus, diebus à purgatione vacuis, ſuccurrimus; reliquis etiam viſceribus mederi conati ſumus aperientibus & appropriatis, ac vel inflammationi, vel ſcirrho viſcerum debitis remediis. Imò non raro ab alterantibus cachecticis ſubinde & martialibus curam auſpicati ſumus. Mercurialia his quoque ſociavimus, nec enim vanum eſt, quod alicubi tradit D. Michaël, quendam hydropicum mercurio d. & bezoard. martiali ſanatum eſſe. Interpoſuimus antiſcorbutica & antihypochondriaca, quæ ſubtili acrimoniâ viſcera extergunt, ac in uſu etiam nobis fuit Wedelii miſtura antihydropica. Tandem fecimus acceſſum ad purgantia, modo leniora, modò paulò fortiora. Diureticis uſi ſumus, cum urinæ eſſent aquoſiores, nam tùm prorsùs ſalia lixivioſa eximii uſûs ſunt. Interpolavimus roborantia, & alia attenuantia, ac viſcoſitatem reſolventia, ex rad. ari, helen., bardan., petaſitid., irid. flor. herb. capill. vener., abſinth., cent. min., ac carminativ., diaphoretica ex rob. ebuli, ſambuc. ac bez. martial. itidem aliquando data. Externa & topica non neglecta fuêre. Nec tamen magnus eſt hydropicorum numerus, qui ſollicita noſtra curâ fuerunt à nobis liberati, & ſingulari Dei benignitati potius in his quoque, qui evasêre, auxilium & ſublevationem tribuimus, quam medicamentorum viribus, cum Valeriolâ *l.* 1. *obſ.* 2. narrante, quomodo aſcitica uxor, congruis à ſe præſidiis, reſtituta. Quod nec Aretæum fugit *lib.* 2. *de cauſ. & ſign. diuturn. morbor.*, ita ſcribentem: *Ab hydrope perpauci liberantur, idque felicitate quâdam & DEorum potiùs, quàm artis auxilio*, manebitque in ævum omne inconcuſſum illud Hippocrat. *de intern. affect. t.* 27. *Morbus gravis eſt hydrops & pauci hunc effugiunt.* Et hoc Græci omnes fatentur, qui ipſorum candor non debuiſſet à Cardano *ad prognoſtic.* 1. *lib.* 2. *Hippocrat.* ſuggillari.

Sed quid de V. S. in hydrope ſentiendum? Eam prorſus rejicit Ægidius Euth. *in agon. de hydrope*, ſed frivolis prorſus ex rationibus, dum *p.* 116. ita argumentatur: *V. S. rejicio ἀφόβως, quoniam homo I. ad Corinth.* 3. *v.* 16. 17. *templum Dei eſt, ſpiritusque Dei habitat in eo: ſi quis autem templum Dei violaverit, diſperget illum Deus &c.* Eam contra neceſſariam exiſtimat Proſper Martianus *in Comment. de rat. vict. acutor. p.* 327. *Si ſpirandi adſit difficultas, tempus æſtivum ſit, ætas ægrotantis vigeat, & virium robur.* Et ut dubium, quod facile alicui circa difficultatem reſpirationis occurrere poterat,

diluat,

diluat, ita pergit: *Spirandi difficultas in hydrope duplici de causâ contingere potest, vel propter copiam aquæ, ventrem inferiorem replentis, quæ diaphragma comprimendo, ejus liberum motum impediat, vel ob tumorem hypochondriorum eôdem modo septum transversum comprimentem. In primo casu, nullo modo convenit V. S.; in altero autem ex mente ejus locum habet.* Doctiss. Sponius *in aphorismis novis p. m.* 367. docet, *quod in praxi occurrat species hydropis, quæ largo potu, sero lactis, sanguinis missione feliciter tollatur, contra vero solitis alias artibus exacerbetur.* Provocat & ad experientiam propriam, dum porrò ita loquitur: *Vidimus hydropem viginti curatum V. S., qui ab exhibitis hydragogis & diureticis cujusvis generis, magis ac magis intumuerat.* In numero horum, qui V. S. in hydrope commendant, est etiam Leonardus Botallus *in lib. de Curat. per sangu. mission. cap.* 15. Nam ex ejus sententia, primus ac præcipuus scopus, imminentis hydropis vitandi aut inchoantis, seu jam concepti curandi est penes ea auxilia, quæ inutilem sanguinis multitudinem imminuunt; conf. *p.* 214. *& seqq. in operib.* & ante hos omnes in hac opinione fuit Hippocrates & Galenus, hujus hæc sunt *in cap.* 5. adversus Erasistrat. *d. V. S. c.* 5. *sæpè spasmum, hydropemque sanguinis evacuatione sum medicatus.* Ast verò in nostris locis, ubi hydrops ferè semper est soboles depauperati sanguinis, diminuti caloris, corruptelæ viscerum, ac ruptionis vasorum lymphaticorum, V. S. cum summo periculo ægrotantium celebratur, ac apud illas fœminas, quæ ex suppressione mensium, aut viros, qui impedito fluxu hæmorrhoidum in ascitem labuntur, non nisi inter initia cum successu vena pertunditur.

Eodem mense variolæ infantibus erant infestæ. Eas comitabantur aphthæ ac tussis pertinacissima. Adultos febres continuæ cum levi rigore, æstu mitiori, dolore capitis & pleuræ, lumborum & artuum infestabant, sub finem verò notante D. Grassio in remittentes mutabantur, ac diarrhæis quasi criticis, non tamen sine omnibus torminibus, finiebantur. Fœminis solitò frequentius hæmorrhagiæ uteri erant molestæ. Longè autem communissima erant apostemata ac ulcera. Ac sæpè sanè quasi manu palpavimus, quod in activioribus natura materiam p. n. è massa sanguinea ad ignobiliores partes protruserit, & excitato ibidem tumore, quem ἀπόςασιν Hippocrates passim vocat, id quod visceribus noxam certò allaturum fuerat, cum corrosione partis, quam collectio ejusmodi occupat, è corpore proscripserit. Non tantùm autem hoc tempore callosa, varicosa, & sinuosa, ac cum carie ossium conjuncta, aut quæ circa articulos erant, aut partes glandulosas, membranosas obsidebant, ulcera, Chirurgis crucem figebant, sed & alia benigniora in iis etiam corporibus, quæ cacochymicis humoribus non adeo turgebant, aut ex cachexia languebant, difficulter curabantur. Nam & symptomata, singulis autumnis, plura eaque graviora, curam alio tempore facilem, plerumque reddunt difficiliorem.

At verò ordo requirit, ut tandem etiam ad Decembrem festinemus. In eo à nobis spectati in hypochondriacis ac minime raro in mulieribus hystericis,

cis, tumores circa latus sinistrum. Non paucos miseros vidimus, in quibus ejusmodi tumores molles & fungosi, ferè universam sinistri abdominis partem obsidentes deprehendebantur. Fere autem sub costis nothis incipiunt, & quando supini jacent ægri, lineam albam aut transcendunt, aut proximè attingunt, & vacuum spatium inter costas & spinam ilii implent. Hic, ut errandi occasionem vitaremus, soli visui arbitrium non commisimus, is enim imponit, ac inspicientes in eam inducit sententiam, quod peritonæum inter & integumenta tumoris sedes sit, sed manum post intestina clysteribus elota, jejuno ventriculo, admovimus. Tactu interprete non obscure constabit, quod tumefactus lien supra mesenterium, intestina, ventriculi partem, ac in mulieribus supra uterum emineat, ut in illa puellâ apud Fortem *Cent.* 3. *c.* 47. Initio ferè adsunt citra notabilem actionum læsionem ac molestiam, & loco moveri posse videntur; deinde gravativo & obtuso dolore sunt molesti, ac somnum in latere dextro prohibent, postea uberrima sudoris profusio sub somno illos comitatur. Sensim hæc ingravescunt symptomata, & his jungitur crebra narium hæmorrhagia, in aliis etiam oris fœtor, in quibusdam superveniunt pedum ulcera. Non citò verò evanescunt hi tumores, sed satis diu durant, & nec clysteribus carminativis, aliisque facilè dissipantur. Urina modo est subtenuis, modò crassa & subrussa. Ex hæmorrhoidum internarum fluxu detumescunt, & quidem salubriter, vomitibus cruentis etiam minuuntur, at verò utplurimùm illos funestus excipit eventus. Inter rarissima sanè exempla Thomæ Bartholini Frater referendus, cui non semel per vomitum largissimum cruenti seri lien magnus subsedit, teste Thomâ *Cent.* 4. *epist. p. m.* 54. Alii largis evacuationibus ejusdem seri, & per alvum & urinam succedentibus, convalescunt, quod de uxore suâ l. c. refert Bartholinus. Pristinam incolumitatem, teste Valetio, religiosus, lienis tumore pressus, recuperavit, urinis nigricantibus, atramento simillimis, per 5 vel 6 dies erumpentibus. Icterus & quartana sunt ἐκ τῶν ἐπιγινομένων. Ex his patet, quodnam ejusmodi tumorum subjectum sit, lienne an intestina? Nimirum quia intestina tenuia & crassa, ac ex his colon præcipuè, eâ parte, quâ ex ampliori cavitate arctiùs nonnihil constringitur, simulque angulari figurâ ad renem sinistrum deflectit, in hypochondrio sinistro delitescunt; in eam aliqui lapsi sunt opinionem, quod scybala in colo, itemque mucilagines acidæ stagnantes, aut flatus coërciti hos tumores forment, cujus sententiæ est Clariss. Ettmüllerus in disp. *de dolore hypochondr.*, at verò omnes tumoris circumstantiæ facilè persuadent, quod in liene ejus sedes sit. Nam qui viscidiorem sanguinem esse, & crassiorem ejusmodi hominum, qui tumoribus hisce corripiuntur, perpendit, qui oculos convertit ad ipsum lienem, ac ingentem cellularum, sinuum, quin & venosi ductûs amplitudinem, quæ arteriarum molem & capacitatem longè superat, attentè considerat; qui exactè trutinat, quomodo sanguis ab angustis arteriarum tubulis in cavitates illas impetu adactus in iis necessario aliquas moras agat; qui tandem non fugitive seriem fibrarum in tunicis lienis lustrat, ac motum constrictorium & relaxatorium

Tumores Lienis.

 istius

istius visceris cognitum habet; is certè sine ullo negotio intelligit, quomodo latex sanguineus lentus & spissescens cavernulas infarcire, illas distendere ac distorquere, nimiâ morâ fibras relaxare, affluenti novo locum præbere, ac ejus generis tumores formare possit. Immerge, si placet, aquæ lienem, ac videbis, quomodo secundum omnes dimensiones, instar spongiæ, aquâ imbutæ, dilatetur, nec ampliùs erunt incredibiles illæ anatomicæ historiæ, quæ narrant, lienem consuetam magnitudinem aliquando excessisse, ut decem & septem librarum pondus æquaret. Patrocinantur huic sententiæ etiam juvantia, quæ sunt antiscorbutica pleraque & resolventia, e. g. rad. bryon., pimpinell., bardan., vincetoxic., dyptamn. alb., fibr. helleb. nigr., petasitid., herb. agerat., cherefol., scolopendr., epithym., bugloss. eaque omnia, quæ vulgò splenetica audiunt. Theè antiscorbuticum & spleneticum ac melancholicum à Borrich *de usu plantar. indigenar. in Medic. p.* 82. & 83. ordinata, egregium præstant effectum, si satis diu in usu perstiteris. Quod etiam dicendum de gummi resinis, ammoniaco, galbano, myrrha aliisque. His si succenturientur, quæ distensionem & flacciditatem fibrarum respiciunt, ex quô censu primaria sunt ipsa martialia, & salia vol. urinosa, tantò optatior eventus erit sperandus. Inter externa, emplastrum de cicuta, magni facit Bartholinus, ejusque usum continuatum suadet. Nos, inquit, quoque *in emplastro splenetico dispensator. Haffniens.* reliquis cicutam, nicotianam & ebulum adjecimus. Meretur quoque laudem ceratum d. g. ✶co Forest.

Hepatis tumores.

Hepatis quoque tumores frequentiores sunt, quàm vulgò à Practicis creditur, quod certè mirandum non est. Quam facilè enim obstructionibus obnoxium fiat hepar, est vel ex eo colligere, quod sanguis omnis, à tribus magnis arteriis, cœliacâ, mesentericâ superiori & inferiori ad ventriculum, intestina, lienem, pancreas, & mesenterium protrusus, mediante venâ portæ, reducatur in hepar, & per istud transcoletur in venam cavam. Heic verò cogitandum, quomodo vel minimo negotio 1. quidem ipsa Hepatis substantia, frigore, rebus adstringentibus, à compressione, contusione, ligaturis &c. ita coarctari possit, ut sanguis è finibus capillarium venæ portæ in ultimâ venæ cavæ capillamenta per ipsius hepatis acinos & glandulosos poros filtrari nequeat. 2. Ipse sanguis tartareus, viscidus ac pituitosus, hoc glutine parietibus quibusdam adhærescere & stagnare possit. Ut jam non commemoremus, quomodo plenitudo hujus infarctûs caussa esse queat. Cujus rei exemplum nuper in aliquo cœlibe victu aromatico & diætâ vinosâ in magnatum conviviis, singulis fermè diebus uso, omissis corporis exercitiis & omnibus sanguinis depletionibus D. P. & H. viderunt, ac ortum ex hoc tumorem prægrandem manibus palparunt. Nec excidere nobis debet, quòd & biliosi humoris culpâ, si is minus expeditè in pori biliarii oscula pertranseat, ejusmodi obstructio hepatis oriri possit. Quo in casu color æruginosus & quasi ictericus faciem deformat. Enimverò obstructiones hæ aliæque similes non possunt non parere tumores hepatis. Interdum totum hepatis parenchyma, ut cum veteribus loquamur, spongiæ instar æqualiter

intumescit

intumescit, & hoc tumore affectum hepar in immensam molem excrescit, ferè autem semper conjunctum habet (præter respirationis difficultatem, ac oris siccitatem, coloris mutationem &c.) tumorem pedum, præprimis dextri, œdematosum, nec ambigendum, quin inflatio illa hepatis sit causa tumoris pedum. Nam, cum nuper ejusmodi tumor in paupere quodam, à balneatore proprio ausu, apertus esset, magnaque contentæ in eo materiæ putrilaginosæ copia evacuata foret, tumor pedis dextri notabiliter remisit, sine ægri gaudio diuturno, quippe qui post breve tempus exspiravit. Id quod semper fit, cùm tumores hi in abscessum desinunt. Ex re & vero Raym. Joh. Fortis *cent.* 3. *conf.* 58. agens de jecoris obstructione & tumore, *affectus*, inquit, *gravis, nec sanationis facilis, nec magnam ex ordinariâ methodo in ægros utilitatem redundasse novimus.* Succi depurati cichorei, eupatorii, capill. vener., agrimoniæ, cuscutæ, sonchi, absinthii, aliquid præstant, nec prorsus contemptui habenda decocta ex hepaticis parata, in meliorem etiam spem animos ægrorum & medentium erigunt martialia, at verò curam omnem non absolvunt, quod nec expectandum à marrubio albo, quod mirifice extollit Forestus. Inter vana autem referendum hepar lupi, quod tanquam specificum tonicum ad hepatis affectus commendari suevit.

Palpitatio cordis.

Multis apud nos, præprimis viris hypochondriacis & debilitate stomachi laborantibus, ac fœminis mensium inordinatione fatigatis ac flatuosis, illis in decrescente ætate, post haustum vini largiorem, excessum in venereis, his autem post terrorem, cibos flatulentos, iram, refrigerationem, cor veluti concussum intremit & palpitat. In palpitatione hâc mucro cordis, tempore constrictionis (nam fallitur Valesc. de Taranta, *in philon. p. m.* 339. signum hujus morbi ponens motum cordis dilatativum) attollitur versus costas, easque ferit, & tantopere quidem, ut minimè rarò sonus concussionis istius ab adstantibus percipi queat. Arteriæ quoque toto corpore pulsant, maximeque distenduntur, ac ex illis eæ potissimum, quæ supra jugulum sunt. Si malum mitius sit, vires non adeo prosternuntur, abest etiam animi deliquium, in graviori verò hæc cum aurium tinnitu conjunguntur. Recurrit sæpè affectus ille & per paroxysmos impetit. Non autem necessario omnes hi, ante senectutem, morte præveniuntur, imò toto die occurrunt, qui terminum 50 annorum a Galeno positum, excedunt, aut vel 60 vel 70 annum attingunt. Aliquando præcipiti syncope extinguuntur, nam palpitatio in eam frequenter mutatur. Sæpè παλμὸν præcurrit sensus auræ cujusdam ex hypochondriis vel ventriculo ad cor ascendentis, ructus, borborygmi, & alia flatuum indicia, ex quibus Horstius *decad.* 5. *problem.* 3. infert, plerumque flatus in hoc malo reperiri; quod sicuti negandum minimè est, ita etiam concedendum, quòd hujus mali causæ multæ aliæ esse possint. Nuper subitaneâ morte extinctus, hoc malo per biennium laborans, in cujus corpore post mortem secto, palpitationis causa nulla potuit reperiri, quam inusitata cordis magnitudo. (x) Polypi quoque hujus depravati motus cordis

 authores

(x) conf. Castig. nostræ Græbner. p. 75.

authores esse solent, quamvis non semper, præsenti fibrosa quasi textura necessario adsit palpitatio, ut memorabile ostendit exemplum, quod habet D. Grassius in *Ephem. Nostr Dec. III. an.* 5.*&* 6.*obs.*181.*p.*423. Magnâ etiam verisimilitudine gaudet Willisii sententia, quæ vult, palpitationis cordis causam proximam subinde esse obstructionem & infarctum vasorum arteriosorum, arteriæ, inquam, pulmonalis & aortæ, quæ à segnitie & crassitie sanguinis *&c.* dependeat. Imò universaliter, quoties heterogeneum in corpore hæret, dum principium movens ad illud expellendum insurgit, rarò, qui tamen sæpe irriti sunt, conatus expellendi & proscribendi alienum istud è corpore sine palpitatione cordis animadvertitur, quod non solum in variis excrescentiis abundantiori copia aquæ in pericardio, sed & in motu calculi & lumbricorum, molarum *&c.* ad oculum patet. In paroxysmo prosunt absorbentia, e. g. pulvis absorb. Wedel. spec. de hyacinth., cord. temperat., pulvis analept. Mindereri cum ♁. d. & cinnabari debitè mixta. Præsentiore ope se commendant volatilia tùm oleosa, tùm spirituosa, ac in sanguineis & calidioribus etiam acida, e. g. spir. vitriol. volat., perlæ in aceto solutæ *&c.* Analepticis verò potissimum insistendum. Externè camphorata, crocata *&c.* dorso & pectori applicata officium faciunt. V. S. in plethoricis robustis vino ac diætâ aromatica abusis, diutiùs durante paroxysmo, locum habet. Augenius credit, quòd applicatione hirudinum ad venas hemorrhoidales magna ægris utilitas præstetur. Si vires desint, ex consilio Hercul. Saxoniæ ad cucurbitulas veniendum. Extra paroxysmum, carminativa, antihysterica, splenetica, nephritica, anthelmintica, emmenagoga *&c.* juxta præscriptum & leges artis danda sunt, atque his remediis diutius immorari oportet, ut rectè suadet Epiphan. Ferdinand. *histor.* 22. & in diætâ, oleracea, lacticinia, decubitus supinus *&c.* vitari debent. Reperias autem non paucas mulieres, quibus palpitationes, post cibum sumptum, in toto corpore sentiuntur, cujus generis una multarum prolium mater, jam vidua, curis aliisque malis confecta, D. Pauli & Helwich hodieque sub manibus est. Ab Hippocrate vocantur ægri tales παλμώδεες δι᾽ ὅλυ, de quibus alibi ex professo.

Febris catarrhalis.

Phlegmatici & phlegmatico-melancholici inter 20 & 30 ætatis annum catarrho correpti, quotiescunque prioribus 5 diebus ex bronchiis rejectio non ritè procedebat, in febrim incidebant catarrhalem, seu continuam periodicam quotidianam veterum, quam Fernelius, sub titulo *lentæ febris* describere videtur. Typus ejus sequens erat: Post quartam pomeridianam, horrore & frigore levi tentantur fermè per horam unam, succedit calor non quidem vehemens & intensus, sed tantum acris, & aliquo modo mordax, & fermè per noctem durat. Lingua non est aspera, sed albo & lento humore imbuta, non urget magnoperè sitis. Pulsus est frequens, non adeò magnus. Urinæ excernuntur satis tinctæ, ac colorem Aurantiorum æmulantur, & hoc peculiare habent, quod post brevem moram parietibus vitri inducant cutem ex albo rubentem. Lassitudo artuum gravis est. Torquet & anorexia ac agrypnia cum cephalalgiâ gravativâ, aurium susurro, ut & tussi, quæ tamen nec patientes, nec Medicum terrere debent.

Ali-

Aliquid monſtri alunt pleuritides & deliria, periculum autem maximum denunciant anginæ & aphthæ, ſi quando, quod fieri ſolet, cum febri hâc complicantur. Inter initia ſudor rarior, frequentiores ſunt dejectiones alvi, quæ ſub initium febris impetum minuunt, ſub ſtatum verò, ſi non directe proſunt, periculo tamen vacant, nec tamen laxantia multùm proſunt. Exantlato paroxyſmo, bene ſunt ægri diſpoſiti, niſi quod langueant. Atque hæc fabula ferè per 14 dies agitur. (y) Metuere majus malum Medicus debet, ſi febris illa ſingulis diebus non redeat. Doctiſſ. Ettmüllerus *p.* 240. *in febri catarrhali epidemicâ Lipſienſi* teſtis eſt, 1. utiliſſimam fuiſſe mixturam ex aqu. ſambuc., cardui bened., ſpir. c. c., ſal. vol. ſuccin., & ſyrup. fl. papav. rhæad., & hanc unâ alterave vice repetitam profligaſſe febrim catarrhalem epidemicam. 2. Profuiſſe & pulverem ex ſuccin. ppt., ſpecific. cephalico, bezoard. ſolar. & duobus granis laudani opiati. Noſtræ expectationi, votisque ægrorum magis ſatisfecere medicamenta, quæ pollent facultate reſolvendi mucum & ſalia diuretica commodo tempore exhibita. Experientia etiam nos docuit, quod tumentibus circa 12 & 14 diem, tonſillis, per alexipharmaca æſtus intendatur, ac pulveribus nitroſis & cinnabarinis cura felicius expediatur. Quamvis verò ad ſudores ægros non compulerimus, non tamen ex re viſum, eosdem impedire. Non fuimus adeò rigoroſi in diætâ, ut hauſtulum vini poſt paroxyſmum negaremus.

Cæterùm aliæ febres e. g. continuæ periodicæ, ex parte malignæ, per obauditionem & parotides, & tumores glandularum colli, circa laryngem, exulceratos judicabantur, notante D. Preuſſio.

Paſſiones Nephriticæ.

Nephriticas paſſiones, ſtrangurias, dyſurias & urinæ ſuppreſſiones D. Graſſius cum aliis Collegis tractavit. Dùm verò hic nephriticas paſſiones nominavimus, non loquimur cum vulgo, quod, teſte Galeno, cùm quis urinam cum difficultate reddit, vel etiam omninò reddere non poteſt, quando lumbos dolet, & mejit arenoſa, nephriticum dicit, (z) nec cum Doctiſſ. Caſpar. Hoffmanno 3. *inſtitut. cap.* 23. per nephritidem renum imbecillitatem intelligimus, ſed inflammationem renum, quam non ſolum dolor & ardor ſatis vehemens comitatur, ſed & juxta Authorem definitionum medicarum dyſuria, fibroſæ excretiones arenoſæ cum ſanguine aliquo. Quod ultimum tamen, neſcio, annon magis exulcerationem quandam renum aut veſicæ indigitet, juxta *aphoriſm.* 75. *ſect.* 4. *Si quis ſanguinem aut pus mingat, renum aut veſicæ exulcerationem ſignificat.* Vidimus quidem interdum ſanguinem & pus urinæ ita mixta, ut nec ſanguis, nec pus, progreſſu temporis à ſe invicem ſepararentur, ſed tantùm urina, aut purulenta aut ſanguinolenta appareret, & rurſus in aliis mictu cruento laborantibus, animadvertimus, quòd licet ſanguis aut pus, cùm urinâ ſimul exeat, non longè à mictione in parte inferiori matulæ ſanguis purus, aut etiam merum pus conſpiciatur, in ſuperiori autem parte urina proprio colore cernatur; nihilominus

 utrum-

(y) conf. Caſtig. Græbner. noſtræ p. 76. (z) ibid. p. 77.

utrumque hoc urinæ genus, ſolutionem continui, aut in renibus, aut veſicâ notat indubiè. Quicquid ſit, in progreſſu mali omnino nephritici ſanguinem mingunt. Fibroſæ autem illæ excretiones ſunt parvæ carunculæ velut pili, ſeu corpuſcula quæcunque, quæ carnis propriè dictæ aut membranarum portiunculas æmulantur, aut rectiùs fibræ ſanguinis tenuiſſimæ, quæ longitudine ſuâ pilos repræſentant. Illi autem, qui nephritide tùm temporis vexabantur, ferè erant ſanguinei, & ut antea hæmorrhagiis aſſueti, ita ad hæmorrhoidales excretiones molimina ſentiebant. Inflammationem vero hanc renum & mictum ſanguinis ordinario lithogeneſis ſequitur. Dùm verò Anatomicæ inſpectiones oſtendunt, quod calculoſorum renes ulceribus diffluant, hinc inde cuniculis excaventur, valdè probabile fit, quod rupto vaſe aliquo ſanguifero ac fluente urina acri, ulcuſculum excitetur, ac ſaniei ſpiſſior portio ſenſim in coagulum concreſcat, quod pedetentim, vel ſponte abruptum, vel ſpasmo renis tonico detruſum calculum exhibeat. Tantò autem magis hæc ſunt veriſimilia, quòd in renibus exulceratis talis tophacea & calculoſa materia ſæpè reperiatur, & poſt aliquot calculorum partus mucidum ac glutinoſum magma, quod ab exulceratis renibus originem habet, cum urina emittatur. Tormenta illa calculoſorum ſatis nota, quæ tamen ludus & jocus quaſi ſunt, ſi abſit urinæ ſuppreſſio, at hæc præſens, diros illos cruciatus vehementer adauget. Contingere autem videtur hæc urinæ ſuppreſſio.

1. Quando glutinoſa & tophacea illa materia in utriusque renis pelvi hærens, ita obſtruit orificium ureteris, ut delabi in illum nulla urina poſſit, & tùm adeſt dolor fixus & gravans circa regionem renum, difficilis ſpinæ flexio, dolor cum vomitu.

2. Decumbente calculo in ureteres, ac glutinoſa ejuſmodi materiâ iis inhærente, urina iterum ad veſicam deſcendere nequit, ac tùm acuto dolore, inquietudine, anxietate, deliriô *&c.* non raro infeſtantur. Stupent etiam crura propter muſculi pſoas compreſſionem.

3. Calculo veſicæ orificio ſeſe inſinuante, ac tùm adeſt in pectine tenſio, gravitas, tumor & dolor,

Non ignoramus, quod etiam aliunde, nempe à vermibus, grumis ſanguinis, diuturnâ urinæ retentione, ac nimiâ hinc factâ veſicæ diſtenſione, excreſcentiis variis, tumoribus, paralyſi *&c.* urinæ ſuppreſſiones inducantur, ſed hæc à præſenti negotio aliena ſunt. Niſi quòd

4. Verbo monendum ſit, fieri, ut calculo in urethrâ hærente, urina ſupprimatur, in quibus duobus ultimis caſibus catheter officium optime facit. Non dubitandum tamen eſt, quin ſæpiſſimè ſpasmodicæ viarum urinariarum contractiones, fluxui urinæ remoram injiciant. In diris illis calculi cruciatibus libertatem alvi clyſteribus, ex conſuetis vegetabilibus, præprimis autem herbâ veronicâ paratis, procuravimus. Iis, qui enemata averſantur D. H. etiam minorativum, ſecutus Septalium, aliquoties non ſine optimo ſucceſſu dedit. Spasmodicis doloribus occurrimus temperantibus, & ardorem urinæ tùm mucilaginoſis emulſivis, tùm abſorbentibus & nitroſis, lenivimus. In multo

apud

apud nos est usu decoctum Foresti, de quo Celeberr. Collega Noster Pechlinus *in Observ. Physico-Medic. l. 1. p. 37.* scribit, quòd omnibus numeris absolutum sit, quòd nihil convenientius huic morbo excogitari possit, sibi in plurimis usus ejus felicissime cesserit, & ut juniores Practici, qui vanè arcanis inhiant, quantum huic tribuere debeant, ritè perspiciant, non possumus, quin verba doctissimi Viri, quibus docet, quod omnibus indicationibus ex æquo satisfaciat, hûc transcribamus, sunt verò hæc sequentia: *Reperies ibi primò aquam, cæteræ virtutis vehiculum, quæ etiam mucosum pelvis involucrum diluvio solvat, materiamque præbeat seri. Reperies mucilaginosa malvæ, altheæque dulce caricarum, sebesten, & glyzyrrhyzæ delinimentum, hordeum, denique & ciceres, quæ cum nitrosa constent & abstergente facultate, secretionem seri adjuvant. Quibus si deinde juscula adjungas vitulina, acido citri, oleo amygd. d., mannâ tabulatâ & syrupo de althæâ Fernel., parte etiam vini Mosellani delibuta, jam haberi puto, quod omnibus Chymicorum arcanis, ipsi imprimis Aroph & Samech Paracelsi fastum facere possit.* Hæc ille. Pulverem famigeratissimi Nostri quondam Præsidis Volckammeri quidam nostrûm cum successu dederunt, ob insignem, demulcendi spasmos, virtutem. In graviori malo etiam anodyna, sed non nisi alvo liberâ dedimus, & quidem in dosi refractâ. Spiritus nephritici ardentes, balsama, sulphura, therebinthinata, parcius à nobis adhibentur. Calculus formatus duo alia videtur indicare

1. quidem comminutionem,

2. comminuti aut integri etiam promotionem & exclusionem ex corpore. Magna est de lithontripticis declamatio in scholis, at verò magnæ illæ pollicitationes ferè in fumum abeunt, cùm ad praxin venitur. Specificum illud Bernitzii, lap. 69, sem. dauci, sanguis hirci, pulv. milleped., spirit. persicariæ essentificat., cantharidum, post curiosam experientiam, diu elogiis illis exciderunt, nec cochlearum aceto destillato tritarum & maceratarum spiritus, diu famam sustinuit. Idem dicendum de lapide Judaico, lyncis, gryllis, vesica leporis &c. & quis dabit vel unicum, quod non expectantium vota frequentissimè eluserit. Cardanus *in lib. de variet. rer.* refert, suâ ætate virum per Longobardos oberrasse, qui paucis diebus, quodam poculo passim securè, certò citoque sanaret, quotquot calculum in vesisâ (quod magis mirandum) habebant, aitque Cardanus, se non dubitare, hunc virum in inferis esse, quod moriens artem suam mortalibus inviderit. And. Libavius *in Syntagm. arcan. chymic. lib. 2. c. 29.* *Sunt*, inquit, *Autores, qui lapidem vesicæ in mucum, resolvi posse scribant, idque testentur se feliciter procurasse non vanâ persuasione, sed opere ipso, id quod non legimus audivimusque tantum ab aliis narratum, sed & nos Dei benignitate assecuti sumus.* Hæc ille. O! quàm vellemus miserti essent eorum, quos sine sensu intimi doloris intueri nemo potest. At non majorem his aliisque tribuimus fidem, quàm lithontriptico D. Brocardi, de quo in Zodiaco Gallico plura legi poterunt. Aut tonsorio illi, sc. sanguini vulpis calido vesicæ injecto, *in Itinerario* Dn. Monconysii *p.* 20.

Hoc tamen verum, quod ex usu virgæ aureæ Gesneri, (quam Arnoldus Villanovanus, Joh. Prævotius aliique laudant, & in usu multiplici est D. Jænischio,) & hederæ terrestris levamen percipiant, & in majori quantitate sedimentum limosum in urinâ conspiciatur. Eâdem facultate gaudet liquor nephriticus D. Grassii. Quantum ad alterum, nulli fuerimus Auctores, ut pellentia ægris, e. g. petroselin. fraga, bacc. alkekeng. juniper., balsam. sulph. terebinthin. ol. destill. succin. *&c.* in paroxysmo dentur. Nam cùm pelli calculus sine spasmodicâ constrictione renis & ureterum nequeat, hæc autem spasmodica constrictio dolores acutissimos ac inflammatorios augeat, omninò tutiùs iisdem abstinemus. Inter remedia prophylactica, quæ prolixè recenset Gualter. Charleton *in Diatrib. de caus. sign., & sanatione lithiaseos sect. 2. c. 3. à pag.* 147. ubi non pauca tanquam antigorgonica credulè nimis extollit, nullum est, quod missionibus sanguinis vernalibus & autumnalibus, aut conservato vel revocato fluxu hæmorrhoidum, jure merito, præferri possit aut debeat.

Podagra.

Nec minus podagrici dolores illo tempore satis erant communes. Ejus historiam Georg. Bagliv. *de praxi Medicâ ad priscam observ. ration., revocanda l. 2. cap. 6. p.* 183. doctè tradit, aphorismis quibusdam comprehensam, hanc ab ipso mutuabimur, & nostris observationibus augebimus. *Podagra*, inquit, *dolorosus articulorum morbus, illos præ cæteris invadit senes, qui, postquàm meliores vitæ annos mollius, ac delicatius transegerunt, otio, crapulis, veneri, vino aliisque spirituosis liquoribus, uberius indulserint, ingravescente jam ætate ab exercitiis desuescunt, & vitam onninò otiosam degunt.* Hæc ille. Certum est, podagram esse dolorosum morbum, sed, cùm varia dolorum genera sint, minimè fuerat tacendum, dolores podagricos esse spasmodicos, qui non quidem totum tendinem, aut membranaceas vel ligamentosas partes totas, sed fibras quasdam, modò has, modò illas, occùpant, cum sensu tractionis, vellicationis, vibrationis, pulsationis, *&c.* Neque negari potest, quòd pelliculæ, ossa articulorum pedis propriè dicti cum tibiâ *&c.* cingentes, tortorem hunc frequenter patiantur, & verò ipsa experientia toties totiesque docuit nos, quòd minimè raro velamentum ossium tibiæ, fibulæ etiam in intermediis partibus extra articulationem, furibundum percipiant cruciatum, qui æque meretur nomen podagræ, ac alter ille, in articulationibus, membranulam delicatissimi sensûs afficiens. Causam verò receptæ communiter sententiæ, quod in solis articulationibus, sedes hujus mali quærenda sit, putamus esse obviam in podagricis doloribus, motûs difficultatem, quam non nisi ab affectâ membranulâ, articulos accingente, male deduxerunt. Nam, quod alii dicunt, articulos ideò affectui huic magis expositos, quia propter motum continuum humores, quos Tartareos ipsis vocare lubet, per loca consueta exitum non invenientes, in cavitatem suam, aut ex debilitate nativâ, aut acquisita recipiant, id non satisfaciet consideranti, partes per motum non reddi aptas ad recipiendum, sed potiùs expellendum humores, unde vel vulgò notum, collectos aut stagnantes in partibus

bus per quietem humores, per motum ſolere diſcuti. Deinde miramur Baglivium, præcipuæ circumſtantiæ in deſcriptione ſenum (quamvis apud nos ferè ordinario homines ætatis conſiſtentis podagricos inſultus patiantur) eſſe oblitum, nempe illos fuiſſe in juventute hæmorrhagiis obnoxios, aut evacuationibus artificialibus ſanguinis aſſuetos, & illas ſuppreſſas, has autem neglectas ab iis eſſe. Quod verò res ita ſeſe habeat, ſatis experientia quotidiana confirmat. Præfatus aliqua de juvenibus, interdum in podagram labentibus, revertitur ad ſenes, ac notat, *quòd habeant crana grandiuſcula, habitum corporis utplurimùm pleniorem, humidum & laxum, ſalacem & robuſtam corporis conſtitutionem.* Nobis utique etiam attenta obſervatio fecit manifeſtum, quod podagrici ſint habitus carnoſi, venis exiguis præditi & inter initia floridiori colore ſpectabiles; ſed quòd humidi & laxi temperamenti, i. e. uno verbo, phlegmatici ſint, nobis non æque conſtat. *Circa æquinoctia & ſolſtitia generalem paroxyſmum ordinario renovat. Errata in victu, animi pathemata & cauſæ vehementes latentem paroxyſmum excitant, qui, ſicuti derepentè fit, & abſque præviis ſignis, illum manifeſtantibus, ita brevi deſinit, & præſertim cauſis prædictis omnino ſublatis.* Verbo, quæcunque commotionem in maſſa ſanguineâ excitant, eadem ad paroxyſmos podagricos renovandos ſunt aptiſſima. *Aliquot ante paroxyſmum generalem, ſeptimanis aut diebus, ſenſim corripitur æger apepſiâ, ventriculi cruditate, gravitate corporis, & intumeſcentia ejusdem quaſi ventoſâ, quæ omnia quotidiè ſenſimque augentur, donec tandem erumpat paroxyſmus.* Imo longè ante paroxyſmum ſentiuntur tenſivi dolores inter ſcapulas, circa nucham & ſpinam dorſi, circa lumbos, os ſacrum, coxas, donec ſenſim tandem in partibus inferioribus ſedem figant. Paroxyſmus autem ita procedere ſolet: Paucis diebus, ante illius inſultum, torpor quidam & veluti flatuum deſcenſus, per femorum carnes cum affectione quaſi ſpaſmodicâ præcedunt. Imò nonnunquam etiam pectoris anguſtia, & aſthma humidum. Pridiè paroxyſmum appetitus voracior eſt, ſed præternaturaliter, licet ſanus lecto ſe commiſerit patiens, circa mediam tamen noctem excitatur à dolore, pollicem pedis utplurimùm, quandoque vero calcaneum, ſuram, aut talum occupante, paulò poſt rigor, horror, & aliqualis veluti febricitatio, ſuperveniunt, quæ omnia ſenſim remittunt, dolor vero gradatim creſcit, donec ad ſummam vehementiam, circa ſolis exortum pervenerit, & oſſicula tarſi ac metatarſi variè occupaverit, cum ſenſu veluti canis rodentis, aliquando preſſuræ, & coarctationis, quandoque verò veluti dilacerationis ligamentorum. Dolor ille, quem patiens primo expergefactus ſentit, refert eum, qui talium oſſium luxationem ſequitur, cum ſenſu quaſi aquæ frigidæ, dolenti loco affuſæ. Hæc Baglivius ex Sydenhamii *Tract. de podagr. p. m.* 547. *& ſeq.* qui, cùm ſit in omnium manibus, pro lubitu conſuli poterit, utpote qui graphicè, tanquam exercitatus, in podagricorum caſtris, miles, ejus phænomena deſcribit. Circa ſecundam & tertiam matutinam podagrici obdormiunt, at verò ſomnus frequentibus pavoribus eſt irrequietus. Cum dolore conjungitur motus voluntarii læſio. Nam ſæpè inſtar

 trunci

trunci ſunt immobiles. Comitatur podagram etiam rubor & tumor, quamvis aliquando reperias podagricos, in quibus nullum tumoris veſtigium cernitur, & hi atrocioribus dolorum facibus uruntur. Sitis, præcordiorum anxietas, jectigatio, ciborum nauſea, flatulentiæ, dolores lumbares, ſunt quaſi ordinaria podagricorum ſymptomata. His aliisque malis ſæpè per aliquot ſeptimanas miſeri torquentur. Quando autem dolores decreſcunt, in oculos incipit incurrere ſpasmodica muſculorum compreſſio & ſtrictura, ac ſicuti antea de dolore, ita modo de tenſione, ſtupore & rigore conqueruntur. Urina podagricorum, prioribus ſeptimanis, rubicundior eſt, & ſedimentum rubrum ac veluti arenoſum deponit. Tumor, qui circa finem erumpit, ac tardius diſcutitur, ſpem facit, fore, ut ægri per longius intervallum, à cruciatibus podagricis vivant immunes. Neque tamen hinc ſtatim erit inferendum, *criticè materiam tumoris, per glandulas mucilaginoſas muſculorum copioſè fuiſſe ſeparatam & inter interſtitia delatam, & non poſſe non diſtendere & elevare partes illas, quibus incumbit*, quæ ſententia eſt Clar. Haveri *in Oſteolog. nov. p.* 278. Nam longè probabilior hujus tumoris cauſa alibi à nobis allegabitur. Neque nobis placent, quæ de tumore in arthritide diſſerit Wilhelm. ten Rhyne *in diſſert. de arthritide à p.* 59. A quibus non abeunt ea, quæ occurrunt in libello, qui inſcribitur: *Das genau unterſuchte und auſerfundene* Podagra. Reliqua, & præſertim irregularis podagræ, ſymptomata proſequi, jam non vacat, illud tamen ſicco pede præterire non placet, quòd obſervante D. H., in pedibus podagricorum propter ſpasmodicam cutis ſtricturam, vel prorsùs non ſentiatur ſudor, vel cutis flaccida quidem madeat, muſculi verò ſubſtrati nihilominus ſpasmo ſunt conſtricti.

Dùm ad curam convertimur, propemodum cum Podagrico apud Lucianum *in Trago-podagr. p. m.* 807. *Tom.* 2. exclamamus; *Incomprehenſum ô! mentibus mortalium malum irritis Te, ut mitigamus fotibus omnes.* Sanè veriſſima ſunt, quæ ipſa de ſe podagra jactat *in eodem dialogo p.* 813. *quòd ſit inſuperabilis Regina morborum, quam nec ipſe Bæon, omnium cœleſtium Medicus, Deorum vincere pharmacis poteſt, nec Phœbi doctus filius Æſculapius. Equidem ex quo mortalium fuit genus, omnes ejus vires retundere geſtiunt, omnemque turbant pharmacorum induſtriam, ſed vere podagra illos omnes jubet plorare, atque ſic tentantibus ſe occurrere iracundior ſolet, ſed in ſe excogitantibus nihil mitem ac benignam præſtat ſe*; Nam in tanta, neſcio quæ arcana jactantium turbâ nunquam deſunt, qui iterum cum podagra apud Lucianum abſoluto dolorum exercitio, baculi opem implorant:

O! qui labori, bacule, fers opem meo,
Sortite partem tertii pedis, gradum
Fulci, trementem dirige, & nobis iter
Leviaque, ut innitar ſolo, veſtigia.

In

In paroxyſmo exhibuimus horis matutinis lenia diapnoica, eaque cum nervinis debitè miſcuimus. Continuo ſudorem non urſimus, eò, quòd nimis exhauriatur ſerum, & in junioribus facile viſcerum nobiliorum inflammationes, ex abuſu ſudoriferorum, conſequantur. Pomeridiano tempore, aperientibus inſtitimus, ac ſub noctem pulveres nitroſos ac cinnabarinos exhibuimus, ſubinde etiam gratis emulſionibus atque temperantibus aliis uſi. Sæpè fit in hâc morum labe, ut podagrici Venereis miaſmatibus ſimul ſint inquinati, & tùm antiarthriticis, ſanguinem purificantia etiam mercurialia, rectè admiſcentur. Si verò diatheſi ſcorbuticâ laborent, aut ex cachexiâ tabeſcant, quod itidem ſubinde contingit, antiſcorbutica & anticachectica rectè iis præſcribuntur; Tartarea pro ſcopo diuretico, non prorſus ſunt inefficacia. Et apud nos quidem arcanum tartari D. Sennert., toto die adhibetur. Anodyna, non more Sydenhamiano, quem eâ de causâ ſugillat Liſterus, ſed poſt V.S. corpuſque repurgatum, alvo non obſtructâ, nec omiſſis humectantibus, in doſi non magnâ, cum aliis, ſub noctem, imperavimus. Pilulæ Wildeg. à noſtris hic etiam, citra Medici præſcriptum, uſurpantur. Opiata niſi his cautelis adhibeantur, facilè tumores œdematoſos, nodos ac tophos, vertiginem, paralyſin *&c.* inducunt.

Rarius Podagricis noſtris Emetica, niſi forte ab inconvenienti diætâ paroxyſmum irritarunt, præſcribuntur. Scimus magnis ſumptibus ad nos advectum arcanum Heinſii, ſed ſopitos hoc ipſo dolores, poſt breve tempus, cum majori acerbitate recruduiſſe. Arcanum Cnophelii, ſive, niſi nos omnia fallunt, phlegma vitrioli, pridem omni laude caruit, quamvis ſubacida ſanguineis non fruſtrà dentur.

Periclitati ſumus etiam varia externa. Ab externo balſam. ſulphur. ſuccinat. uſu, non vidimus illa, quæ refert Sylvius *l.* 1. *prax. c.* 30. Neque apud nos emplaſtro illo, quod in Actis Hafnienſibus *Volumin.* 3. *obſ.* 9. *p.* 14. *& ſeqq.* deſcribitur, ita ægros noſtros reſtituere potuimus, ut altero ſtatim die choreas ducere poſſent, imò dolorum incrementa ab ejus uſu obſervavimus. Sub quibuscunque nominibus proſtent topica illa venalia, apud nos fidem decoxerunt, neque nos movent ſplendida illa epitheta, dum divina, miraculoſa *&c.* à vanis gerronibus illis vocantur. Omnia pinguia & oleoſa meritò nobis ſemper fuêre ſuſpecta. Ex his aliiſque ut & conglutinantibus applicatis, facilè nodi in ſanguineo-cholericis excitantur. Quod etiam dicendum de uſu emplaſtr. de ſpermate ranarum, quo egeni promiſcuè utuntur. Ex uſu repellentium non tantum tormina, cardialgiam, ſed & vomitus obſervavimus. Inter omnia emplaſtra hic palmam reportat illud, quod deſcribit Barbette *l.* 1. *c.* 4. *p. m.* 42. illud ſine dubio à Digbæo mutuatus. Camphorata verò ritè adhibita omnibus præferri merentur. Et hæc de morbis, qui in Decembri ſunt graſſati, dicta ſunto.

Nihil amplius reſtat, quàm, ut aliquid de temperamento Vratiſlavienſium, aut Sileſiorum in genere, addamus, & modum vivendi in Sileſiâ receptum, breviter perſtringamus.

Silesiorum temperamentum inter sanguineum & melancholicum ambigere, scripsit Curæus. (*a*) Nam id exploratum est, non adeò frequentes esse, qui sint exquisitè sanguinei vel melancholici, multò minus in majori copiâ deprehendas, quos verè liceat appellare cholericos & phlegmaticos. Planè verò nullos esse Silesios in censu vel sanguineorum vel cholericorum, vel phlegmaticorum vel melancholicorum, nec nos profitemur, nec affirmat Curæus. Ne verò temerarium alicui videatur vel nostrum vel Curæi assertum, accuratiora temperamentorum criteria hic paucis commemorare fas sit. Petuntur illa, partim ab ipso sanguine, partim vasorum, per quæ sanguis ad partes corporis musculosas derivatur, capacitate, partim amplitudine interstitiorum inter fibras, (nam etsi fibrillæ immediatè sint junctæ, non tamen continuæ sed contiguæ sunt, ut pulchrè annotavit Ingeniosissimus Philosophus & Medicus Nicolaus Steno *in Specimine Myologiæ p. m.* 12. *&* 13. & sic satis apta hæc connexio earum ad transmissionem humoris ejusdemque concussionem; quæ opinio illa à Clar. Blancardo propalatâ in tract. de Circulat. sangu. per tubulos, cujus fundamentum est, fibras esse tubulos cavos, quales sunt fistulæ arundineæ, multò nobis est verisimilior) ac denique ex aspectu externi habitus corporis. Scil. sanguineus appellatur 1. cui sanguis moderatè fluidus, 2. pori laxi ac partes distentæ, 3. vasa sanguifera teneriora & angustiora, ut Cl. Mœbium hic humani aliquid passum esse videas, qui *in epitome Institution. p. m.* 284. latas venas inter signa temperamenti sanguinei refert, 4. Corporis habitus turgidulus.

In Cholericis verò cernimus sanguinem 1. itidem floridum, 2. vasa capaciora, 3. poros strictiores, 4. cum corpore gracili & macilento. Mœbius iis faciem cum virore pallidam tribuit, quamvis color non ingratus eos sæpè commendet. Cum quibus quantum ad vasa & poros melancholici conveniunt; nisi quod hi spissioribus ac cholerici gaudeant fibris, & pori eorum sint arctiores adhuc, sed sanguis ipsorum spissior & crassior est, & corpus macilentum, strigosum & aridum, facies pallida & subfusca.

Phlegmaticorum verò 1. sanguis vappidus & mucidus est, lentorem & visciditatem obtinet, 2. vasa exilia existunt, & 3. angusti pori, turgentibus fibris, quæ videntur in his esse cylindruli similes virgultis arborum plenis substantiâ seu medullâ quadam, aut funi madefacto, quibus rebus fibras, post elixationem, in genere comparat Celeb. Joh. Alphons. Borellus, 4. Corpus album, molle, glabrum.

Ipsa verò experientia loquitur, Silesios rectè numerari inter sanguineo-melancholicos, hoc temperamento, ut in juventute ad illos, in senectute verò ad hos propiùs accedant, non negato, quod aliqui, qui cùm his in comparationem venire non possunt, alterius sint temperamenti, sed verò juxta Prudentii illud:

in paucis jam deficiente caterva
Nec persona sita est Patriæ, nec curia constat.

Jucun-

(*a*) conf. Castig. Græbner. nostræ p. 77. 78. 79.

Jucundum non rarò præbuit ſpectaculum ſanguis Noſtrorum venâ eductus, (*b*) aquâ calidâ, more Malpighiano, aliquoties lotus, oculis microſcopio armatis, offerens deturbatis rubicundis partibus, texturam vehementer fibroſam, & rete ex nerveis, viſcoſis, craſſis, (quales in cholericorum & phlegmaticorum ſanguine fruſtrà quæſiveris) fibris pulchre contextam.

Confirmant vero etiam hanc de temperamentis ſententiam, mores Sileſiorum, quos alicubi Clar. Henelius veraci calamo deſcribit.

Cùm verò ita comparatum ſit de temperamento Sileſiorum, jam liquet, ad quos præcipuè morbos inclinent, nimirum ad plethoram, & eos, qui plethoram preſſo ſequi pede ſolent, ſc. 1. dolores varii generis, gravativos, inquam, æſtuantes, lancinantes, preſſorios, 2. hæmorrhagiam, circa diverſa, pro ætatum diverſitate, loca, 3. ulcerationes, 4. ſpasmos, 5. ſtaſes, 6. convulſiones, 7. pathemata hypochondriaca, inflationes, indurationes lienis, hepatis, atrophias *&c.* his enim morbis premi, qui ejus, quod diximus, ſunt temperamenti, experientia docet. (*c*).

Ulterius diſpiciendum erat, qualem in Sileſia trahamus aërem, nam is non ſolùm ad vitam & ſanitatem conſervandam, ſed & ad morbos invehendos, plurimùm facit: Hinc adeò commendata Medicis notitia conſtitutionis aëris ab ipſo Hippocrate, *in libris Epidemicis, Prognoſticis, libro de aere, aqua & locis*, ut Proſpero Marciano Senex Noſter nimium tribuiſſe viſus ſit aëri, quandoquidem ei primariò intelligentiam adſcribat *in libr. de morbo ſacro*, antiquo errore, quo aër divinitatis particeps credebatur. Sed hoc penſum abſolvimus in antecedentibus, ſi tamen in genere aliquid de eo dicendum, talis communiter eſſe ſolet. Satis maturè, in ipſo Novembri, plus minus regnat apud nos frigus, aſperiùs verò ſævit in Decembri, Januario & Februario; quibus jacet aggeribus niveis informis & alto terra gelu latè. Nec tamen eo, quod ſentiunt in Moſcoviâ, in quâ, narrante Oleario, in itinerario Perſico, terra in medio foro, ingentem in hiatum intenſiſſimo frigore diſtracta. Mitior aliquantum aura eſt in Martio & Aprili, Majo autem omnia rident & eſt formoſiſſimus annus. Junio, Julio, Auguſto æſtus nos infeſtat, non tamen continuus, & utplurimum ſatis tolerabilis, reliquis vero menſibus, humorum & frigoris varia ſentimus incrementa, cum non rarò aër ſingulis momentis variet, quâ de re, non ineleganter, diſputat Ferrandus Imperatus *lib.* 8. *Hiſtor. Nat. c.* 6. *&* 7.

Aëris conſtitutionem perſtrinximus, (*d*) meritò itaque Ventorum, qui ex Plinii ſententiâ, aëris motus ſunt, mentionem facimus, præcipuè cum hi aërem variè mutent. Eſt verò Sileſia, ut benè Doctiſſimus Schwenckfeld *in Geographicâ Sileſiæ delineatione* præmiſſa catalogo ſtirpium & foſſilium, expoſita ventis præcipuè aquilonaribus & occidentalibus. Nam ad Auſtrum cingitur montibus Bohemis, ab ortu jugis Carpathi. Aquilones verò liberè ex Poloniâ in

(*b*) conf. Caſtigation. noſtræ Græbnerian. p. 82.

(*c*) *Ibid.* p. 83.

(*d*) *Ibid.* p. 84

in eam incurrunt, & ex Marchiâ & Lusatiâ occidentales; ac hi quidem plerumque moderatè frigidi & humidi, ac pro diversis anni partibus, vel pluviarum vel nivis feraces; Septentrionales verò sicci & frigidi, ut meritò etiam aquilo, quod apud Nasonem *l. 6. metamorph.* de se dicit, in Silesia etiam prædicet, tristia nubila pello; Secus quam iis, qui meridiem & orientem habitant, quibus pluvius est, teste Theophrasto *l. de ventis.* Auster, siquando Silesiis flat, calidus & humidus est, & cùm corpora nostra gravet, majorisque reddat ponderis, ut olim Aristoteles, Hippocrates & Galenus docuère, non immeritò etiam nos Horatium imitati, eum dixerimus plumbeum. Qui ab oriente Silesiam perflant, serenitatis nuncii sunt. Et licèt magna inconstantia volvantur venti, non tamen vana etiam apud nos deprehendimus, quæ de ventis periodicis ac statis Varenius, de motu eorum annuo Isaacus Vossius *in lib. de motu marium & ventorum c.* 23. ac Dn. Mariotte de Circulatione eorum, differunt; nam compertum habemus, (e) quod occidentalem sequatur septentrionalis, hunc excipiat orientalis aliquanto obscurius, ita ut post austrum vices redeant ad occidentalem, quamvis etiam aliquando inter se confligant, & ut Poëta ait: *Una Eurusque Nothusque ruant creberque procellis Africus.* Cùm Boreæ vis nobis incumbit, regnant catarrhales affectus, coryza, tumores uvulæ, tonsillarum, glandularumque sublingualium pathemata, ophthalmia, tussis, respirandi difficultas. Experientiâ edocti sumus, lienosos etiam & calculosos pejus habere, præprimis verò hystericas; notavimus etiam facillimè tum obstructiones mensium & lochiorum contingere. Urinæ difficultas, quæ itidem impetuosiùs nos, urgente hoc vento, affligit, etiam ab hac externa causa, ex parte, oritur. Phthisici, & malè sana corpora pessimè habent. Complexus hæc Hippocrates solitâ brevitate 3. §. 5. Auster appetitum imminuit, ventriculo nauseam affert, & caput replet. Nec facilè alio tempore homines deprehendas morosiores in Silesia, quam dominante Austro; Libertus Fromondus *in Meteorol. l.* 4. *c.* 8. *art.* 2. notanter hoc exprimit, ita scribens: *in insulis Flandricis quæ vulgo Azores, Austro spirante, homines manifestè morosissimos ambulare, pueros tristes, & lugubres desidere domi, nec solennes eorum lusus & cœtus apparere in plateis, qui Borea restante, statim ad alacritatem redeunt &c.* Præterea Auster auditum hebetat, caliginem visus obducit, corpori tarditatem & languorem conciliat, & ventres humectat, ut Hippocr. *l. c. aphor.* 17. quæ sic satis accuratè etiam hic experientiæ respondent, etsi apud nos non siccus, quod Hippocrates memoriæ prodidit, sed humidus existat. Austrinis quoque flatibus facilè recrudescunt motus epileptici, nec absque causa Lemnius *l.* 2. *c.* 2. *de occultis Natur.* multitudinem epilepticorum in Belgio Austris tribuit. Prosper Martianus *p.* 351. queritur, quod, qui in aphorismum sententiam retulit ex *lib. de humor. v.* 148. omiserit ulcera glabra, maximè oris, pudendorum & aliarum partium, non absque utilis doctrinæ jactura.

Ægritudi-

(e) conf. Castigat. nostræ Græbner. p. 86.

Ægritudines, ad quas anni tempora nos disponunt, variæ sunt, & multiplicis generis. Vere, quod Hippocrates respectu ad alias anni partes, & feliciorem morborum decursum, saluberrimum vocat, oriuntur lippitudines, pustulæ, profusio sanguinis, (varia pro ætatum differentiâ, in pueris enim & adolescentibus per nares, in juvenibus ex pectore, in viris per hæmorrhoides sanguis expellitur, veroque consonum est Brassavolæ illud, sanguinis menstrui profluvia tum copiosè fieri, ut medicam manum requirant) abscessus corporis, morbus comitialis, angina. Hi quoque morbi, qui in articulis nervisque modò urgent, modò quiescunt, tùm maximè & inchoantur, & repetunt, quæ sunt Romani Hippocratis, Celsi inquam, verba *l.* 2. *c.* 1. *p. m.* 43. Et hinc chorus podagricorum apud Lucianum in Trago-podagr.: *At nos Tibi, Podagra, primo veris tempore, mystæ tui sacrificamus ejulatus miserabiles.* Quibus morbis non immeritò febres annumeres, utpote quæ vernali tempore potissimùm grassantur, sanguinisque depurationem moliuntur. (*f*) Æstivo tempore adeò frequenter morbi non sunt, nec in Silesia locum habet istud Aristotelicum problema, quare per æstatem magis adversa valetudine laboretur, quod expedire satagit *Sect.* 1. *problem.* 25. Et qui sunt, eos ingurgitationi horræorum fructuum & primariò post æstum diuturnum, refrigerationi nocturnæ, transcribere decet. Sicuti Mense Augusto, dysenteriam frequenti fæcum alvi dejectione cum materiâ sæpè cruenta, sæpè purulenta, satis molestam edidisse stragem compertum est. (*g*) Nullum verò tempus anni, morborum feracius est, quàm autumnale. Rara ea felicitas, ut non febres varii generis, præprimis quartanæ grassentur, querelæ audiantur de dolore hypochondrii sinistri, qui non raró ad claviculas usque protenditur, pleuritidemque mentitur; Sæpè etiam suras ac tibias infestat. Tabidis quoque non favet, ut habet Hippocrates *l.* 6. *Epidemic. Sect.* 7. *v.* 73. nec podagricis & arthriticis. Verum quoque, quod habet Ballonius *l.* 2. *Epidem. & Ephemerid.p.m.* 180. omnia ulcera esse δυσεπουλωτικὰ in autumnali constitutione. Ex tripode profecta sanè illa Nostri Senis *l.* 1. *Epidem.* *Autumno acutissimi morbi, & maximè lethales. Universum simile ipsis vesperi exacerbari &c.* quæ accurato commentario illustrat Vallesius *p.* 88. & 89.

Morbi maligni passim quoque grassari solent circa Septembris initia, febres ecthymaticæ, variolæ & morbilli ingrediuntur, ac per Januarium, Februarium sæviunt, sub cujus finem puncticulares plerumque caput efferunt non raró, quibus non pauci fato suo occumbunt.

Sed de his omnibus, ex antecedentibus, judicium formari poterit. Verum memores promissi nostri, non possumus, quin etiam aliqua de recepto apud nos vivendi modo commemoremus.

Victum autem Silesiorum nemo magis vivis coloribus depinxit, quàm celeberrimus quondam Vratislav. Syndicus, Nicolaus Henelius, in *manuscripto opere*, cui *Silesiographiæ Renovatæ* nomen, cujus autographum in locupleti ad

(*f*) conf. Castigat. nostræ Græbnerian. p. 87. (*g*) *Ibid.*

ad S. Matthiam, bibliothecâ, tanquam thesaurus aliquis custoditur, exemplar vero manu Reverendissimi Domini Prælati, Michaëlis Fibiger, descriptum, & luculentis notis & additamentis, pro amore, quo in patriam & studia fertur, ab eo exornatum, nostris patuit, ex Ejusdem Per-Illustris Dn. Magistri indulgentiâ, usibus. Hinc bonâ cum Lectorum veniâ ex *cap.* 7. aliqua mutuabimur, ex quibus etiam Nobilissimi Operis præstantia æstimari poterit. Verba Henelii ita habent:

Victus in Silesia mundior & elegantior, quin etiam parabilior, quàm inter plerasque alias gentes. Plebs urbana & agrestis, pane vulgari, cum ex hordeo, tum ex secali, pecudum domesticarum carne, lacticiniis, anseribus, gallinis, ovis, piscibus quà recentibus, quà salitis & infumatis, halecibus sive haringis præsertim, passeribus sive platessis & asellis; leguminibusque, oleribus & pultibus victitat.

De carnis sufficientia Oppidanis prospicere tenentur laniones: qui ob id animalia, puta boves, vaccas, vitulos, oves, verveces, agnos, hædos, sues, porcos, non solum ex hac nostrâ, sed & vicinis provinciis, Poloniâ maximè & Hungariâ, procurant, mactatorumque in lanienâ carnes, ut in macellis suis quotidie, ita diebus Sabbathi, in foro publico venales exponunt. Sarcopolia appellare liceat, in queis præcipua, Vratislaviense, Schwidnicense &c. sed quibus tamen parum concedit Oppaviense; Extraneis quoque annonam carnis adjuvare, omnis generis mactata inferre, & venalia exponere licitum est. Qui boni Patresfamilias esse, nec cuncta, à macellariis, præstinare volunt, emunt quot annis, pro familiæ & facultatum modo, unum & alterum bovem, tum & oves aliquot & porcos, quibus mactatis & sale conditis, ac fumo induratis, penaria sua instruentes, magnam anni partem inde victitant. Urbanis ditioribus, Nobilibus ampliora prædia possidentibus, Primoribus atque Magnatibus, ubi præsertim genio sacra parantur, victus dapsilior est, pollucibilior ac pretiosior, ut qui mensas cùm alitibus domesticis, tùm feris animalibus, volatilibus, ac piscibus lautioribus, in quibus nec ostrea, testaceorum omnium nobilissima, aut sardellæ Venetianæ desunt, variè coctis, assis, frixis, elixis, artocreis, talibusque aliis, in quibus permagnus est aromatum, sacchari & aliorum condimentorum usus, cumulatè instructas habent: Nec oleribus exquisitis ea carent, non acetariis, intritis, intinctibus suavissimi saporis, non scriblitis, & tortis, non bellariis sumptuosis, aliisque mensarum secundarum deliciis, ac cupediis quà domi natis, quà exoticis & aliunde petitis. Adeò

quicquid quæritur, optimum videtur.

Et hanc etiam Provinciam sumptuosus exterorum luxus ita contaminavit, ut non modo non subinde ad detergendam stomachi nauseam, excogitentur sapores, & exquisita gulæ irritamenta: verùm etiam in pompam, quæ spectes, non quæ gustes solum, fercula ponantur. Quasi oculis paretur cibus, exornatur. Mensa ambitionis scena quædam est, & jam divitias dapes indicant; Lauti sumus, si immensum consumimus. Ut quidem minimè mirum aut novum videri debeat, si nonnullos, quibus Attalico luxu ostentare & frequentare lautas epulas

epulas pulchrum fuit, paulo post obaudire oporteat, quod Diogenes, praeteriens aedes cujusdam helluonis inscriptione notatas venalesque, dixisse fertur: Facilè divinabam, fore, ut prae immodica crapulâ domum evomeres. *Eousque certè luxus hic crevit, ut nemo aequus rei aestimator nobis vitio sit versurus, si cum Michaele Hospitalio, Galliae Cancellario, (at quali & quanto Viro!) exclamemus:*

O! Romanarum legum veneranda potestas
Sublata è vivis! ô Fannia, & Oppia, leges!
Existetne aliquis concessu & munere Divûm,
Errorem hunc animis hominum qui demere possit,
Et nostri immensis moderetur sumptibus aevi?

Priscus & promiscuus Silesiae potus est, cujus usum etiam ante terrae inundationem, primi seculi mortalibus non incognitum fuisse, Germanos certè jam inde à primordio gentis Celticae habuisse, una cum gente ex Asia in Europam delatum, probabiliter credidit Cluverius: de quo nimirum versus extant Leonini (ut vocant Grammatici, quales à Poetis priscis, tàm Latinis, quàm Vernaculis scribi solitos, & vix aliquando alios, ex epitaphiis & aliundè observatur) nec tamen illepidi, Monachi, manu tenentis tritici spicas:

Me piget hoc esse, cum sit potare necesse,
Vinum de messe, quod nos consuevimus esse.

Vinum, inquit, de messe. Ex sententiâ certè Diodori Siculi, fragrantiâ & efficaciâ, vino haud multò inferiorem; sivè ut Tacitus loquitur, in quandam similitudinem vini corruptum, potum nos intelligere palàm est, quem Bieram, sive Biriam, sive Beriam nuncupamus, acceptâ voce, ex sententia Viri Clariss. Gerardi Johann. Vossii à Romanis militibus, quibus illud in ore: Da bibere. *Sic enim Romani loquebantur, ut* Terent. Andr. act. 3. p. 2. *sed pro bibere etiam dixère* Biber. *Quod idcircò quidam veterum nomen ac neutrius generis, putant, uti apparet ex Charisio & Caprâ. Ex* biber *autem contractum* Bier; *ut nomen biriae sit generale. Quod quidem etymon multo verisimilius est, quàm quod alii quasi pyriam dici volunt, quia ex pyris exprimeretur similive pomorum genere. Sunt & alia illi nomina, sed usitatiora, zythi & cerevisiae: Illa Aegyptiacae originis vox est: haec sic dicta, vel quasi* Cerebibia, *quia Ceres, seu fruges, bibitur; vel quasi Cereris vinum, vel quasi Cereris vis in aqua, vel à colore cereo, vel à Gallico sive Celtico vocabulo,* Zerus, *idem significans, quod frumentum; vel denique ab alia voce Celtica,* Zehren, *quod Germanis notat incoquere, & alere, nempe quia vim habet alimoniae. Conficitur passim in urbibus Silesiae & pagis ex tritico hordeove, primum ad regerminationem macerato, ligulisque enatis torrefacto, indeque molis crassiusculè contrito, (quod vocant nostri* Maltz *ex Latino molitum. Mediae aetatis scriptores, Brasium*

 vocant:

vocant: à quo Brasiarium, vel Bratiarium, quod horridiùs alii Braxatorium fecerunt, ipsumque adeo braxare, quod est cerevisiam coquere) ac denique aquâ cum lupuli salictarii floribus artificiosè decocto. Potus sanè, si rectè paratus, ac ritè defœcatus sit, saluberrimus optimique alimenti, ut, qui Spiritum roborat & excitat, animumque exhilarat & confirmat, non incommodat nervos, non apoplexiam, non paraplegiam, non nervorum resolutiones, non comitiales & convulsiones ac tetanos, non arthritidem denique concitat, quæ omnia potum vini comitari amant. Bonitas ejus & præstantia de spumâ colligi solet, in quam adhuc à recenti cocturâ vertitur: & adhibent quoque eandem Nostrates ad panis fermentationem. Quod & idem Plinius de Gallis pariter annotavit.

Inter triticeas, quæ diebus quibusvis per integrum annum parantur, præcipuam laudem habet cerevisia Vratislaviensis, quæ Scheps vulgò appellatur, quanquam non omnibus, quia fortior, vini præsertim potoribus, grata.

Hordeacea cerevisia certo & delecto tempore, hyberno nimirum, & sub veris initium coquitur, ac sine acoris vitio per integrum annum, imo plures quoque servari potest. Hujus rei causam, sunt, qui referant ad primi veris vim, atque singularem efficaciam, à quibus alienus Cardanus, lupuli salictarii seminibus, è quibus supervacaneus humor, omnis putredinis parens, absumptus sit atque exinanitus, vim eam assignat; quasi nimirum solum lupuli istius semen cocturæ inmittatur valido effectu. Cur verò non cæteris mensibus eadem vis perstat, quibus etiam magis humiditas decoxit?

Commendatur præ reliquis Oppaviensis, Martiana dicta, quæ liberalius pota, verè Martios efficit: sed qua incolæ ejus Ducatûs (uti testatur Thaddeus Hagecius ab Hagen, Moraviæ quondam Medicus Celeberrimus, singulari de Cerevisia opusculo) etiam vice medicamenti utuntur, ubi se malè affectos sentiunt, & propterea Medicinæ non magnus, apud eos, usus est.

Schwidnicensem hordeaceam, Raconizensi, Zacensi, Stirnensi, in Bohemia idem Hagecius annumerat; Cerevisias quidem istas, præterquam, quod urinam & menses provocent, in facultate nutriendi, & lac suppeditandi triticeis istis anteponens, ut quæ multo celerius, unico quippe haustu facto, & pauculo somno capto, id præstent, atque ob id à nutricibus mirificè expetantur.

Tametsi verò jus coquendi Cerevisiam, in plerisque Germaniæ provinciis, urbibus tantum & oppidis competat. Nobilibus autem nonnisi pro necessitate, ac sustentatione familiæ suæ concedatur: In Silesia tamen Nobiles quoque eodem jure utuntur, cùm de illo investiti fuerint, ultra miliare præsertim ab urbe positi. Nimirum ut in Bojemia, sic in hac quoque regione concessio juris braxandi, pro regali, sive jure reservato Principis haberi cœpit, ut nemo illo uti possit, nisi, vel privilegio, ut pleræque civitates, vel investitura, vel longissima temporis præscriptione, munitus sit.

Tenuiores qui sunt, itemque agrestes, cerevisiæ defectum, vel secundariæ illius Cerevisiæ, quæ plerisque locis Tisch-Bier, Vratislaviæ Langweil vocatur, ac civium quoque familiis ut maximè præbetur: Vel alterius potionis ex

pomis,

pomis, pyrisve tusis, aqua perfusis atque expressis impendio minori conficiendæ, multis nationibus usitatæ, præsertim orientalibus; vel lactis aut seri potu, supplent. Aquæ purissimus liquor, de quo Lucanus dicebat, Satis est populis fluviusque Ceresque, *infimæ duntaxat, omniumque rerum inopi plebi, usitatus, qui antiquissimum apud omnes mortales potus genus est.*

Vino sanè olim pauci, nec nisi elegantiores utebantur, nunc optimo telluris succo nemo non abutitur, ex Hungaria præsertim, Austria & Moravia advecto. Quamvis nec Rhenensia, Rhætica, Italica, Gallica, Hispanica, Canariensia, & alia vina desint, apud Vratislavienses imprimis, quibus jam olim, privilegii loco, ab Henrico VI. Duce, concessum reperio, ut non solum esse illis, & vivere, sed bene esse, benè vivere liceat. Sine vino sane, nulla placent convivia, quasi Varronem edidicerint, ita ubique elegantibus illis & suavibus versiculis occini audias:

Vino nihil jucundius quicquam cluit.
Hoc continet coagulum convivia.
Hoc hilaritatis dulce seminarium.
Hoc ægritudinem ad medendam invenerunt.

Mellis cum lupulo aqua decocti (Medonem vulgo vocant, Plinius hydromel, & aquam mulsam) non infrequens est in Silesia potus, quod, cum ex Polonia & Lithuania importatur, tùm Ratiboriæ, Oppaviæ, & aliis quibusdam locis, coquitur.

At verò adusti, incertum, usus major sit, an abusus? eò quod multos, eo inebriatos, repentina morte & somno sepultos interiisse constat; Ad hæc multa millia modiorum siliginis & tritici, quæ ad usum panis & cerevisiæ prodessent, in hunc abusum insumantur & prodigantur, de quo ob id cohibendo sæpius, at frustra deliberatum fuit. Sublimatum idem dicitur, quia per sublimationem elicitur. Sed id non ex frumento tantùm, sed ex vino etiam ejusque fæcibus, atque adeò cerevisiæ crassamentis in fundo vasis relictis. Indeque haud modo plebeji, qui artificio illi ex professo dediti, rem non contemnendam faciunt; sed Nobiliores etiam viri, ac fœminæ præsertim, luculentos proventus percipiunt; ex quo nimirum istæ, lucro allectæ, quod sordidis hominibus suave esse consuevit ex re qualibet, animum ad vinum istud conficiendum, adjecerunt, & hanc victus quærendi rationem inferioris conditionis hominibus eripuerunt. Hoc vinum ardens venditant suis subditis, pro potu, publice propinandum. Ita autem illud plebs rusticana, vicem ferè jentaculi, pitissat, ut plerumque benè poti domùm redeant.

Cæterum compotationes in Silesia frequentiores, ubi quidem (neque enim tam Patria chara est, ut manifesta negem, ut cum F. Fabri Sabotho loquar) ἀπνευστὶ, ἀμυστὶ, ἢ ἀθρόως, non Xenophontis modo minuta illa & rorantia, sed & portentosa pocula, quæ præsertim Sanitates *vocant, (nempe ut bellum, quod in se nihil aut belli aut amœni habeat) exhauriri videas, & sollicite legem illam*

illam Græcorum observari: Aut bibendum aut abeundum. *Idque non magis in cauponis, ad quas vulgus compotandi causa convenire solet, quàm in Procerum conviviis, in natalitiis & initiationibus liberorum, in nuptiis, in parentalibus, in aliis denique festis, conventibus & actionibus, certare poculis magnificum, vincere gloriosum imprimis putant; indeque crebræ inter vinolentos rixæ & contentiones, quæ non tam in convicia, quàm vulnera & cædes desinunt: Sed ipsæ tandem in compotationibus, ceu Bacchi auspiciis, transiguntur, hausto utrimque philotesio cratere, concordiæ firmamento.*

Habent id commune Silesii cum reliquis Germanis, in quibus jam diu notavit quoque ebrietatem Tacitus, aliisque gentibus septentrionalibus, Sarmaticis maximè ac Slavonicis, vitium; quod inde à longa antiquitate sic invaluit, tamque altas egit radices, ut extingui, ut elidi, ut extirpari vix ulla posse ratione videatur. Desinit nimirum esse remedio locus, ubi, quæ fuerant vitia, in morem atque consuetudinem, non hominis, sed gentis, non exigui temporis, sed seculorum, abiere. Attamen verò si suus cuique populo attributus est error, si vitiis nemo sine nascitur, & optimus ille, qui minimis urgetur, maneat sane hoc vitium nostris, dum graviora absint, levitas, fraus, dolus, perfidia, perjurium, blasphemia, immodica, sed inconcessa, Venus in nuptas, in virgines, in puellas, in pueros, in bruta animalia, quibus maxime urgentur improbatores nostri. Neque tamen ebrietas, quam objectant nobis, vel Germanis duntaxat, vel septentrionalibus populis, propria. Nulla in mundi parte cessare eam, verissimè jam olim dictum. In Insula Americana, quam S. Mariæ vocant, regem bene potum ingenti cornu præcinente, & tympano triumphi in modum solenniter pulsato, cubitum deductum testantur, qui viderunt. De Græcis quid dicam, unde tamen virtutes, gratiasque omnes prodiisse vetustas memorat, potandi gratia famosissimos fuisse, nemo, opinor, negaverit, qui, quid græcari, quid pergræcari olim dictum fuerit, non ignorat? Quid veteres illi Romani? Minimè paucos eorum, sed omnem civitatem, principes juxta, & plebem, potationibus crebris, adeoque continuis indulsisse, ebrios etiam servorum humeris ad ludum vel circulum symphoniacum à corona efferri solitos, unicuique libros eorum, maximè vero poetas, diligentius legenti liquet. In plebe quidem egregium exemplum memorat Ovidius Fastorum lib. 3. *Festum graphicè describens, ut non habeant, cur Germanis magis potationes exprobrent, quam Romanis, morum cultu principatum inter gentes adfectantibus. Quin non viros tantùm, sed fœminas quoque illustres vinolentiæ deditas Romæ fuisse, notavit Tacitus,* annal. lib. 12. *Ipsa hodiè polita Gallia, & prudens Belgium, apud se vitium hoc frequentari, queritantur, nec nullos ex Italis reperire licet, qui tegere melius vitium hoc quam fugere norunt. Quæ ipsa tamen, non ad excusationis ansam, ei rei prætexendam, ex qua id ferè consequuntur miseri, & heu! nimis prodigi salutis suæ, ut in corpora, quæ Spiritus S. debent esse domicilia, desæviant, ea demoliantur, fortunas, opes, facultates dilapident, dum ad restim res redeat, animas denique ipsas diabolo oppignorent: Sed eo tantum dicuntur, ut nihil heic, præ cæteris gentibus, in Germanis culpandum demonstretur.*

tur. Licet non desint, qui minus culpabiles, veniaque adeo digniores putent, ob ventriculi sc. calorem, qui quo remotius cis Austrum homines colunt, eo major & in ipso frigore, quod mirandum est, æstuant. Hinc igitur robustam illam sitim esse, cui sedandæ, & crebriori & largiori potu sit opus. Sed quod ipsum tamen, si maximè ita esse concedamus, immanibus illis helluationibus, ad ebrietatem & furorem usque, institutis, nullo modo patrocinatur. Etsi hoc quoque minimè dissimulandum, haud exiguum huic malo fomentum præberi à nimia Dominorum ac Magistratuum indulgentia, quibus, dici non potest, quàm fructuosa illa potandi licentia existat. Ex hac siquidem non exigua tributorum & vectigalium publicorum juxta & privatorum portio corrogatur.

Vasa Mensalia vili & promiscuæ plebi, pro antiqua simplicitate, lignea & testacea, sive figulina; qualia nimirum etiam Agathocles Rex apponi sibi jussit, ne, Patre figulo natus, prioris suæ fortunæ unquam esset immemor. Qui supra plebem, stannea quoque usurpant. Sed quibus honestiores non contenti, argenteis insuper utuntur, iisque inauratis, & vario opere cælatis. Adeò, in hac quoque parte, prodiga rerum luxuries passim se exercet, ac stultitiam patiuntur nummi; nisi quod tamen in vasis & lanceis, argenteis, præter usum & decentiam, thesaurus inest, quia nimirum & durant, & in subitos casus statim prodesse possunt. Hactenus Henelius.

Nihil jam superest, quàm ut tribus indicemus verbis, quotnam morbis à nobis hactenus descriptis in designatâ aëris constitutione victu à nobis adumbrato antea usi perierint. Mense Januario mortui sunt 78. Februarius abstulit 92. Martius absorpsit 146. Aprili 138. numeravimus funera. Mense Majo 124. homines interempti sunt. Juniô extulimus 91. Julius delevit 87. In Augusto tumulavimus 106. Septembri vero sepelivimus 112. In Octobri vitam hanc cum meliori commutarunt 87. Novembri occubuerunt 71. In Decembri autem decesserunt 67. Atque adeò hoc anno finem vivendi fecerunt 1199., in quem tamen censum non veniunt illi, qui in suburbiis aut templis à Magistratus Vratislaviensis inspectione exemptis requiescunt.

Ad pag. 133.

Gravior tortor est calculus vesicæ, cujus & diagnosis & cura valdè ardua est. Multa in Consilio quodam Germanico Collega noster D. Christian Helwich de utroque hoc capite disputavit. Nos pauca tantùm ex isto hûc transferemus. Cum autem, vesicæ calculus *magnitudine*, *figura*, *situ*, ac fortassis etiam *substantia* multum variet, facilè apparet, cur tam diversis symptomatibus exerceantur, qui calculo vesicæ laborant. Fernelius *lib.* 6. *de part. symptomat. & morb. cap.* 13. *p. m* 317. Inter propria calculi vesicæ signa primo loco ponit *vagam quandam & oberrantem circa pubem & perinæum titillationem, dum exiguus & levis etiamnum est.* In Wilielm. Laurembergio, prout ipse testatur, *in dissert. epistol. de curat. calc. vesic. p.* 8. *non aliam*, primo tempore, *attulit molestiam, quam quod urinæ fluxum, quando ad vesicæ ostium,*

cum lotio effluente delatus esset, nonnunquam impediret. Cum grandior calculus subest, ingens *gravitatis sensus percipitur*, qui valde *tendit ac premit pubis regionem.* Aurelianus *lib.* 5. *tardar. passion. c.* 4. *p* 225. ait, sequi *dolorem secundum pectinem atque veretri radicem & ilia & clunes & magis initio ac fine urinæ reddendæ*, quæ non rarò, etiam prorsus ad aliquod tempus supprimitur, aut certè difficulter redditur, unde videas, alios membrum contrectare, extendere; fœminas quoque manus pudendis admovere, eademque crebrò scabere, ac alia indecora agere, ut urinam provocent, & dolores crebrò redeuntes mitigent. Certum enim est, quod mictio *crebrescat*, adeò, ut tandem *assiduè mejendum sit, vixque possit urina cohiberi*, prout optimè iterum Fernelius notavit. Nihilominus ut primum cœpit *perrumpere*, quam mox *tota incipitur, obviam nimirum impulso calculo, ac ita intercisa incidit mictio.* Ac *tùm dolor alias universi pudendi ductum, alias glandem solam affligit, isque acerrimus sub emictionis finem*, verbis Fernelii, cum *calculus urinæ cursu incitatus quasi proditurus sphincterem violentius comprimit.* Aurelianus vim doloris hujus exprimit per *fervorem incendiosum*; quia verò graphicè omnia describit, verba ejus hic legi omnino merentur: *Sequitur*, inquit, *fervor incendiosus, item pulsus & extantia partis in passione constitutæ cum jugi ac frequenti urinæ reddendæ desiderio, & repentina cessatio, ac rursum egestio fit cum dolore intolerabili per singulos mictus, ut extenti ægrotantes etiam ventum per podicem reddant, ac ad deponendam alvum solicitentur.* Quem mejendi conatum & desidendi cupiditatem à calculi magnitudine è perinæo rectum intestinum & vesicæ cervicem exstimulante rectè cum Fernelio deducunt Auctores. Urina, quam reddunt calculosi nostri, si Fernelium, Lommium, aliosque audis, *alba* ac *crassa* est, & cum grandior calculus jam diu in vesica detentus est, *sedimentum ejus purulentum* existit, aut *narium muco persimile.* Auctor. libr. 4. de morb. inter Opera Hippocrat. ait: *urinam paulatim fluere, velut in urinæ stillicidio, & esse cruentam, vesica nimirum à lapide exulcerata*, juxta aphor. 79. sect. 4. *Quibus in urinis arenosa subsistunt, his vesica laborat calculo.* At verò ex his omnibus signis certo præsentia calculi in vesica colligi nequit. Ab excretis arenulis quam minus rectè deducatur lithiasis, tota die in hypochondriacis & scorbuticis experiri licet. Cardanus *in Hippocr. aphor. p.* 459. *Mihi*, inquit, *ab annis hinc triginta rufæ prodeunt & nunc etiam albæ & quotidie & copiose atque omnino citra omnem calculi suspicionem, tam renum quam etiam vesicæ. Quin etiam, quod longè majus est, jam toto decennio exacto tantum albæ arenæ adhæret parietibus, adeoque concretæ, ut intra* 15 *dies, si non abluatur, tota lapidescat intus* &c. Cætera autem signa calculi vesicæ, quæ recensuimus, etiam in gonorrhæa observantur. Hospes sit in praxi & tyro, qui ignoret, quantum patiantur ardorem in regione radicis penis sub emissione urinæ, qui gonorrhæa virulenta infecti sunt. Nec minus atrox est is, quem in glande perpetiuntur. Adhæc in inveterata gonorrhæa vix matulam ex manibus deponere possunt, stimulaturque per consensum etiam alvus. Ægrè quoque vel exercitatissimus Medicus turbidam

calculo-

calculoſorum urinam ſedimento non unius generis refertam, diſcreverit à *mucida & tenaciſſima illa materiâ, flava, virideſcente ac fœtida*, quæ in gonorrhæa cernitur, quando in præputio abeſt *tumor, ardor, rubor, excoriatio, fiſſuræ purulentum plorantes ichorem.* Quando enim hæc adſunt, meritò ſuſpicioni de gonorrhæa virulenta locus datur, quod etiam dicendum, quando *ſcrotum ardente & pruriginoſâ eroſione fœdatur, in tumorem attollitur, in rugas abit, aſperitate cruſtoſâ inſtar corticis alicujus digitos offendit, aut indureſcit.* Confirmant etiam in probabili gonorrhææ conjecturâ, *ulcera illa parva* in virgæ genitalis reliquâ parte, ſi *excorientur, molleſcant, ſuppuraſcant, colliqueſcant, particulamque cutis, quam obſident, erodant & abſcedere faciant.* Sed ſi hæc omnia, ut ſubinde fit, in iis, quos gonorrhææ labes inquinavit, non deprehendantur, iisdem premuntur ſymptomatibus, ut jam diximus, quibus vexantur calculoſi, inde etiam fieri ſolet, ut illi obtentu calculi turpitudinem venerei morbi velare nitantur, quod crebrius fit, quàm credant inexperti. Hoc cum non lateret Viros doctos, in clinicâ praxi exercitatos, aliis modis præſentiam calculi in veſicâ explorare conati ſunt. Galenus *in lib. introductorio c.* 13. juſſit digitum per rectum *inteſtinum in ſedem immittere*, hac cautelâ, ut *index immiſſus reflectatur in priorem veſicæ partem*, ratus, calculum hac via tangi poſſe. Enimvero monente iterum Fernelio nonnunquam *ſummæ veſicæ adhæret*, & *ex iſta quaſi propendet nullumque calculi indicium manifeſte exhibet.* Recte etiam monet Hildanus *de lithotom. veſicæ*: iis in partibus duros *tumores* atque *ſcirrhos* nonnunquam generari ac calculum mentiri, & ſymptomata ſimilia inducere.

Alii magis illi explorationi fidunt, quæ per catheterem ſuſcipitur. Sed vero quis ſibi hoc tribuet, *ut rem tangibilem ſenſu auditus rectè certeque dijudicare poſſit, dum colluſionem quandam ferrei inſtrumenti lapidem contangentis ſentit. Impedimentum inſtrumenti veſicae collum introire nequeuntis ſine lapide à multis aliis cauſis provenire poſſe, qui neget, neminem futurum arbitramur. Adde, quod, cum per additionem augeantur in veſica lapides, utplurimùm fieri poſſe, ut nova facta additio, adhuc non indurata, nullam cum ferreo inſtrumento admittat colliſionem.* (quod tanto majori gauderet probabilitate, ſi experientia comprobaretur aſſertum Beverovicii in *exercit. de calcul.*: calculos, quamdiu in veſica ſunt, molliores exteriori præſertim ſuperficie eſſe) *Cæterum nec illud hoc loco diſſimulandum eſt, ſæpè non tangi calculum ab explorante, quia vel in altiori veſicæ parte contineatur ille, vel in tumore craſſo & viſcoſo ſit immerſus & involutus*, ut præclare diſputat Johann. Baptiſta Silvaticus *Controv.* 32. pag. 157. ſeqq. Conf. Ballonium paradigm. 61. & lib. 2. epid. pag. 247. Ex quibus omnibus conſtat, hoc quidem in affectu cognoſcendo unicè Medico relinqui *prudentem* ςοχασμὸν, innixum *accurata præteritorum ac præſentium ſymptomatum cognitione*, ut & *juvantium & nocentium accurata exploratione.* Cardanus ſuggerit conſilium, quod in re dubia, & perplexa ſequi non abs re fuerit, his verbis *in citat. Hippocrat. aphoriſm. p.* 467.

Cùm

Cùm volueris scire certius, an aliquis calculo vesicæ laboret, jube eum equitare, saltare, exerceri vehementius, exhibe lapidem comminuentia, inde subsidentia in urina inspice, in qua si tribus aut quatuor diebus pulvis appareat, lapis est durus, si lapidum frusta & quasi arenæ, non autem arenæ tophus est, si nihil horum appareat, lapis procul dubio non est. Quanti verò æstimari voluerit consilium suum Cardanus, ex verbis illis, quæ annectit, colligas: *Atque hæc sunt, quæ duobus millibus annorum latuerunt expositores. Cave tamen, ne exercendo magnum ardorem urinæ, aut, ut dicunt, uriginem intolerabilem efficias. Improbi enim & ignari medici maledicendi ansam, postquam bene facere non didicerunt, undique arripiunt.* Ætatem etiam considerasse juvabit. Nam etsi procul absumus ab eorum opinione, qui *calculum vesicæ puerorum & decrepitorum senum* esse morbum cupiunt, (cùm experientia affatim edoceat, senes quoque calculum pati renum, nec infantes à malo hoc esse immunes, quem metuere prudentis Medici est, quando infantes absque signis dentitionis & coaguli lactis crebrò vomunt) nihilominus negari nequit, quòd majori ex parte, senes & pueri vesicæ calculo torqueantur. Et sanè de his posterioribus notum est, quòd obnoxii sint *morbis lymphæ & glandularum.* Quando autem lympha coagulum patitur & stasin, non solum tumores glandularum oriuntur, sed & calculus vesicæ; Modum declarare annititur *Auctor. lib.* 4. *de morb.* qui consuli potest. Cur verò senes calculo vesicæ affligantur præ adolescentibus juvenibus ac viris, explicare conatur Cardanus jam ante laudatus, præcipuèque accusat *latiores in renibus meatus materiæ crassitiem ac visciditatem*, & *calorem sicciorem. Cruditas* autem *ventriculi* ac ἀπεψία utrique ætati familiaris primum ex ejus mente, inter causas antecedentes occupant locum.

Calculus vesicæ remotionem sui omninò indicat. Removetur autem vel *operatione Chirurgicâ*, quem lithotomiam vocamus, de cujus *administrandæ modo* consulendi sunt tum alii, tùm Hildanus in peculiari libro, Franciscus Tolet. *in tractatu Gallico de la litotomie, ou de l'extraction de la pierre hors de la vessie*, Joh. Mori in observ. *sur la maniere de tailler dans les deux sexes pour l'extraction de la pierre pratiquée par Frere Jacques.* Cornelius Solingen *p.* 289. ut & *in der* Niew *lichtende Fackel der* Chirurgie of hedendangze *Heelkunst* Cornelius van de Voorde, Hieronymus Fabric. ab Aquapend. Scultetus *&c.* vel *medicamentis.* Uterque verò modus pluribus obseptus est difficultatibus.

Et prior quidem ante non multos annos etiam Celeb. Medico Olao Borrichio fuit fatalis. Is enim cum ferro se submisisset, *magnitudo & durities calculi, qui neque per incisuram extrahi, neque instrumento, absque præsentissimo vitæ periculo diffringi potuit*, optatum elusit successum, & tandem molestiæ, insomnes noctes, indomabiles dolores, in mortem terminata sunt, ut refertur *in historia vitæ* Posterior autem itidem plerumque spem miserorum frustratur. Medicamenta enim, si aliquod operæ pretium facere deberent, calculum vesicæ comminuere oporteret; at verò de hac virtute medicamentorum lithon-

lithontriptica, ut jam ante monitum, non immeritò dubitatur, quâ si vel maximè pollerent, cogitandum tamen, quanta sit *ab ore ad vesicam distantia*, quam cùm considerat Fontanus *lib.* 3. *cap.* 3. externa velut efficaciora præfert internis. Fiat, per nos licet, periculum, an *aqua persicariæ*, aliquem calculo vesicæ liberare queat, qua Gerardum Boot horis matutinis exhibita aliquem vesicæ calculo laborantem pristinæ restituisse sanitati refert Robertus Boyle *de utilitat. Philos. Experim. p.* 2. *s.* 3. Subeat examen *crystallus* magno labore *in liquorem solutus*, & videbitur frustra jactari à Turriano, vesicæ calculum comminutum hujus ope & fractum fuisse. Deprædicet spiritum ☐æ Schrœderus, ⁓. *è calculo vesicæ elicitum Hœferus*, ⁓. ☽. *Sylvius*, alii alios, & spiritus & essentias & tincturas; ægros parum levaminis hinc sentire certum est. Heic potius pollicem premimus Rondeletio, qui *lib.* 3. *c.* 44. medicamenta *& frequenter & ampla mensurâ sumi* debere contendit; ut & Heurnio *Method. prax. lib.* 2. *c.* 13. omnia medicamenta calidiora seriò dissuadenti. Non prorsus autem rejiciendum censemus antidotum Laurenberg. *ex epistol. cit. p.* 20. quæ ita habet:

℞. Asellor. ppt. ℥ij.
Sangu. hirc.
Spong. rof. sylvestr.
Sem. volar. purpur. aa. ℥j.
Spec. lithontript. ʒij.

Hujus antidoti acceptæ sunt ʒij, decocti diuretici ℥x. ⁓. *juniper. ʒij, ex mixtis factum est pharmacum, quod assumsit mane horâ utplurimum quintâ.* Effectum, quem exeruit, his verbis describit: *ubi secundâ vice hausissem, post horas plus minus quatuor, sub pubis osse ad regionem ostii vesicæ, magnos cœpi sentire dolores, paulo post parum urinæ profluebat, & cum eâ Lamella exigua, instar squamæ piscis, ampla, subrubra, quæ licet aliquam visciditatem habere videretur, ad tactum tamen in sabulum resolvebatur, ita ut manifesto appareret, tunicam vel crustam esse à majore calculo solutam; & tandem hujus usu continuo à calculo vesicæ liberatus fui.* Hæc ibidem & alia plura. Si quis tamen hoc medicamento uti vellet, ei cum Mercuriali *lib.* 3. *prax. c.* 33. essemus Auctores, ut corpus *universum inediâ & purgatione ante ejus usum præparet*, ne uberior affluxus viscosorum humorum istius usu ad vesicam concitetur. Scimus cum utilitate adhibitam *solam herniariam c. betonica in jusculo coctam, ut & lap.* 69. *ʒij. cum jusculo limonum*, quod medicamentum laudat Poterius *observ. & curat. Cent.* 3. *c.* 72. & 73. Nec audemus rejicere *oxymel cum anagallid. & parietar. aquâ remixtum, quod*, ait Guarinonius, *mirifice fecisse vidi.* Injectiones Rolfincius planè magni non æstimat, Zechius inanes judicat, admittit Cardanus cum aliis. Frustra solutionem calculi ab iis speres. Pansa quondam, narrante Clarissimo Sachsio nostro in *Gammarologiâ per* syringam injecit, *solutionem oc.* 69. *in* ⁓. ☐*æ factam, eamque eximie solvere calculum*

ait Sachsius; sed nos imitantes eum nullum vidimus effectum aliquâ laude dignum. Hoc quidem certum est, quòd, quando *ostium vesicæ ab illiso calculo saucium est, & urina cum dolore profluit, mitigatio sequatur injectis per siphonem demulcentibus*, e. g. *lacte*, *oleo amygd.* d., ut & *emulsionibus* seminum. Quantum ex his omnibus colligere licet, melius fuerit, *cavere generationem calculi*, quam *comminutionem generati ullo remediorum genere tentare*. Prohibent autem, si Cardanum audimus, lapidis generationem sex sequentia: *fomentum minimè potestate calidum, expressio diligens sedimenti, dum mingitur, quæ fit subsultum mingendo, usùsque olei, abstinere à caseo, tum his, quæ ex lacte fiunt, tùm à terreis ac salsis, tum à cruditate cavere.*

HISTORIA MORBORUM,

QUI

ANNO MDCC.

VRATISLAVIÆ GRASSATI SUNT,

ADORNATA A

LEOPOLDIN. ACADEM. NATUR.

Curios. Collegis VRATISLAVIENSIBUS.

PRÆFATIO
AD LECTOREM.

Istoriam morborum, superiori à nobis anno editam, doctissimis & in arte faciendâ exercitatissimis Viris non displicuisse, ex epistolis ad nos scriptis læti intelleximus, Ab iis quoque nobis calcar additum est ad pertexendum hoc pensum, cui tanto promptiori, inter concatenatos clinicæ labores, animo, manus admovemus, quo magis nobis perspecta est eorum in judicando dexteritas, ac de publico bene merendi studium. Aliquod in Medicinam ex ejusmodi labore redundare posse emolumentum, Ipsi contendunt: quam laudem etiamsi nobis minus arrogemus, lubenter tamen fatemur, morborum historiam exactè descriptam, plurimum ad artis nostræ incrementum facere. Graviter Ludovicus VIVES *lib. 5. de tradend. disciplin.*, artes ne constare quidem possunt, si historiam sustuleris. HIPPOCRATES, GALENUS *& alii Medici, quàm sæpe historicos agunt, dum experimenta narrant. Ipsa adeò Medicina ex historia collecta est, sicut* PLINIUS *ex M.* VARRONE *perhibet. Quot morborum genera, quomodo, & ubi orta, aucta, compressa, sedata, memoria vetus prodit; sine quorum notitia, manca est Medicina, & potissima sui parte orba, quam ex tot undique experi-*

mentis necesse est colligi, ceu aquas pluvias, stillatim. Illi *autem, qui morborum historiam fastidiunt, ac alto contemnunt supercilio, quod facient sine nostra indignatione,* Φιλομαθειαν *suam addicant, & industriam impendant in hypothesibus curiosis novis cudendis, poris solidarum partium & viscerum exilissimis describendis, firmas quoque glabras, flexiles, obtusas, terraqueas, salino-æthereas, ramosas, retorridas &c. particulas lynceis oculis in humoribus visas, in tabulis adumbrent; & sero olim discet* Posteritas, *quantum opis hæc lecto affixis afferant.* Et *nos in his olim studium non leve posuimus, quod sine dolore memorare vix possumus; nunc annis & judicio maturiores scimus, quod sint apinæ tricæque & si quid vilius illis, quas ne titivillitio quidem emptitaremus.* Per *nos etiam licebit, ut porro commentariis inutilibus* Auctores *quosdam onerent & turgidiores reddant, aut, si iste summus* Sapientiæ *gradus est, in aliorum scriptis refutandis versentur tanquam novi athletæ & promachi, ac de amplo brabeô, nempe fumo sapientiæ, iis gratulabimur, certi cum* Celeberr. WEDELIO, secundum sapientiæ gradum esse, non occupari in commentando, vel refutando. Nihilominus *tamen, si quisquam aliquid adversus nos parturierit, triumphum non paret; nondum abjecimus clypeum, nec eundem abjecturi sumus.* Vale!

I. N. J.

N Januario anni post millesimum, à salutifero Virginis partu, septingentesimi, frigus Vratislaviæ usque ad Lunam πανσέληνον satis erat remissum, quod nec nerveas fibras spasmodicè corrugare, nec glandularum subcutanearum meatus constringere, aut poros cutis coarctare aptum; reliquis vero ejusdem mensis diebus, usque ad interlunium, nebulæ corporibus infestæ, aërque humidus, & seri copiam accumulare, hujusque inter glandulas laxiores stagnationi, ansam præbere, tonumque partium relaxare, ac enervare potis erat. In Februario, jam grato solis jubare illustrabamur, jam verò pluviis & nivibus expositi torporem corporis ægrè declinare poteramus; frigus verò per aliquot dierum intervalla quodammodo adurebat nos, cùm Luna totâ nocte luceret. Usque ad medium ferè Martii perpetuæ frigidi & tepidi aëris vicissitudines notabantur, quas ad finem Mensis usque turbida ventis ac pluviis molesta tempestas excipiebat.

Variolæ.

Præter morbos superiori anno enumeratos, variolæ grassabantur, & quidem multò frequentius distinctæ, quàm confluentes. Primis ab invasione diebus, seu tempore ebullitionis, nunquam non febris acuta aderat. Nec meminimus nos, quod variolæ quibusdam sine febre proruperint, tametsi sedulò attenderemus, an gemina illis, quæ Forestus *lib. 6. Observ.* 49. & 50. aut Rhodius *Cent.* 1. *Observ.* 24. ex ore Prævotii recitant, nisi fortassis Viri pariter doctissimi & expertissimi in observationibus suis, humano more, hallucinati, exempla Vratislaviæ deprehendere liceret. Continua quidem illa febris erat, in his tamen vehementior, in aliis remissior, ejusque exacerbationis satis incertæ, nisi quod tertio die recurrentes aliquibus tertianæ febris suspicionem moverent. Præcedebant ferè febrim hanc lassitudo & gravitas corporis, pandiculationes & oscitationes, dorsi lumborumque dolores, qui in sexu muliebri, si adultioribus mulieribus credimus, parturientium dolori non dissimiles, pulsus ad spinam dorsi & sensus pruritûs ac punctionis in cute, sed horror & rigor, præsertim recurrens, rariùs paulò, quem tamen in Angliâ satis frequenter variolis laboraturos invadere ex Sydenhamio intelligimus. Frequenter etiam vomitus à primo morbi insultu fatigabant, iique interdum immanes, aut si hi abessent, præcordiales anxietates gravissimæ cum inani vomendi conatu conjunctæ ægris negotium facessebant. Alvi fluxus rariores

riores obſervati, & hæc evacuatio non adeò é re ægrorum eſt, fortè quòd motum materiæ à centro corporis ad peripheriam ejus protrudendæ impediat, & retrocedere ad interiora cogat: Itaque alia apud nos eſt hujus fluxûs ratio, quàm in Belgio, ibi enim, ſi credimus Auctori Tentaminis Medici *de Variolis p.* 39. *Pueri multi in principio, augmento, & ſtatu morbi fluxu alvi laborantes ſine noxâ advertuntur.* In pluribus alvus, ſine damno ad aliquot dies erat adſtricta, in paucisſimis etiam urina ſuppreſſa; vix viſi, qui ſæpè ſe ad reddendam urinam urgeri conquererentur. Urina varia erat, quorundam flammea & intensè rubra, nonnullorum turbida & opaca, qualis jumentorum eſſe ſolet, quæ poſt eruptionem variolarum interdum clarior reddebatur, interdum verò per aliquot dies à protruſione adhuc turbida excernebatur; aliorum autem pallida, unus alterve cruentam micturiebat urinam. Nares etiam frequenter ſanguinem ſtillabant & poſſemus hîc mutuari verba Stubs in reſponſ. Thomſoni: Multos cognovimus, qui ſuâpte naturâ hæmorrhagias paſſi ſunt iiſque ad 18 vel 20 diem, magno cum commodo. Propenſio in ſudorem non tantùm in adultioribus ingens erat, ut Sydenham obſervavit, ſed etiam in tenerioribus. Nonnulli, præprimis qui erant temperamenti phlegmatici, dormituriebant, alii de turbulentis conquerebantur inſomniis, ac ſæpè expaveſcebant, ac altos ſubinde in illis tollebant clamores. Capitis dolores jam gravativi, jam punctorii, cum temporum pulſationibus erant moleſti. Facies tumebat, atque maxillæ rubebant. Oculos prurientes rubentes ac ſplendentes, quin imò aquâ ſuffuſos quotidie intueri licebat. Lacrymæ quoque injusſæ aliquando manabant. Palpebræ ac nares dolore pruriginoſo vexabantur. Præterea anhelitus difficultas, vox rauca, tuſſis ſicca, cordis palpitationes, & tandem etiam deliquia non rarò obſervabantur. In aliquibus habitu corporis denſiori præditis etiam ſaliva in majori quantitate rejiciebatur. Et hinc quadantenus confirmare licet ſententiam Liſteri, qui arbitratur, cauſam ejus alivationis latere in oſtiolis cutis obſtructis. Pars magna ægrorum corpus variè jactitabat, ipſique infantes in cunis hinc inde ſeſe volutabant. In genere muſculoſo varias ſubinde motitationes, quas nec tumorem nec convulſionem, aut rigorem dici poſſe arbitramur, notavimus, in eâque ſumus opinione, illas quaſi ſubſultus momentaneos muſculorum prorsùs eſſe ſimiles iis, quos Doctiſſimus Simon Pauli Medicus Danicus Celeberrimus *in digreſſion. de febb. malignis p.* 34. nominat non incommodè ἵππον δέρματος, in quo partes aliquas blandè leniterque vellicari perſentiſcunt ægri ceu motacilla avis caudam motitare, aut mus ſub panno ad parietes tricliniorum expanſo, ſeu ludere, ſeu errare liberè hinc inde obſervatur. Hunc etiam ſanis accidere Clariſſimus Vir autumat, quod ob aëris ſubitas mutationes, cœlo jam pluvio, mox ſereno aut ſudo exiſtente, calido, frigido, temperato, tempeſtuoſo &c. venæ & arteriolæ muſculorum, imò ipſius cutis, ſimulque ſanguis in iis contentus, means, remeans, inſtar Euripi, ita offendantur, ut ἀθρόως, ac, ut par erat, ac naturaliter convenit illi, circulari aut diſtribui nequeat. Hæc utut ingenioſa ſatis

tis ſunt, malumus tamen ejus cauſam potius in ſubitam tenſionem, ſive tonum ac relaxationem vel remiſſionem fibrarum muſculorum, quàm vaſa ſanguifera conjicere, ac undulantem in iis ſanguinem, cùm ejuſmodi alterationes toni etiam alibi ſatis exiſtant manifeſti. Enimverò Nos in Stadio Noſtro pergamus. Minimè etiam rarò teneriores invadunt motus convulſivi, iique vel particulares e. g. in labiis, oculis *&c.* vel magis univerſales, hoc eſt, in partibus pluribus. Et ſanè ex epilepticis motibus, quibus infantes, dentitione peracta, corripiuntur, non vane, cum Sydenhamio, variolas in procinctu eſſe iterum iterumque prædiximus. Præterea in ſatis multis etiam deliria obſervavimus. Ordinariò poſt valetudinem, die quarto prorumpebant. Vidimus tamen, in quibus vel tardius, vel citius prodirent. Notum autem ſatis eſt in praxi occupatis, quòd, ut accuratè Sydenham deſcribit, in eruptione ſubrubræ primò puſtulæ tenuiſſimarum acicularum puncta æquantes, ſparſim ſe prodant per faciem, collum, pectus & corpus univerſum; quanquam partes illæ, in quibus primò apparent, minimè certæ ſint; ubi inter initia quidem exactè definire vix licet, ſintne variolæ futuræ an morbilli. Ne tamen pulicum morsûs haberemus pro variolis, memores fuimus, quod, ut optime Hafenrefferus *in Noſodochio lib.* I. *c.* 5. *p.* 44. advertit, *in pulicum morſibus, in medio tanquam punctum quoddam morsûs veſtigium inſit, & hoc compreſſione non deliteſcat.* Nonnunquam genæ totæ rubro colore ſuffuſæ, & una quaſi lata macula conſpiciebatur, nihilominus tamen poſteà diſtinctæ puſtulæ oriebantur. Senſim efflореſcentes illæ maculæ ſubeunte humore agebantur in altum & evadebant faſtigiatæ ac diſtinctæ, quæ multò erant tutiores, ſi in baſi eſſent rubræ, ſupra autem albæ, eminentes & molles, quàm illæ, quæ in latum exporrigebantur. Et ſanè depreſſæ & malè figuratæ, ut & duriores, quæ inſtar verrucarum ſeſe habebant, nunquam fuere ſine periculo. Quo paucioribus corpus erat conſperſum, eo magis res in vado erat. Mali ominis erant, quamquam non adeò frequentes, lividæ, violaceæ, certi verò lethi prænunciæ, quæ maculâ nigrâ in medio deformabantur; id quod in Angliâ etiam compertum; ut videre eſt in Mortono *in pyretolog. p. m.* 39. In quibuſdam cacochymicis corporibus notavimus in interſtitiis variolarum petechias, aliaſque maculas, nonnunquam etiam veſiculas aqueas, atque inde ut plurimùm funeſti eventûs præſagium cœpimus. Ejus verò generis variolæ, quæ de malignitate non poſſunt non eſſe ſuſpectæ, hoc tempore in paucis, ut diximus, ſpectabantur. Paulò ante narratum eſt, quòd ſymptomata cum eruptione variolarum utplurimum conquieverint, non defuere tamen, qui febri, difficultate ſpirandi, anxietate, cruciatibus inſignibus circa lumbos, etiam poſt eruptionem, vexarentur. Atque hi non erant extra periculum conſtituti, evaſere nihilominus plerique, modò abeſſent inexpugnabiles vigiliæ, phrenitis, crebra deliquia, palpitationes cordis, motus convulſivi, urina nigra, vel hæmorrhagiæ enormes, alvi profluvium, hæc ſiquidem atrocia ſymptomata mortem denunciabant. In aliquibus admiſſo frigore, alioque incommodo regimine, retrocedebant, iterumque occulebantur, non ſine ſummo diſcrimine vitæ. Et profectò de hâc actum eſt,

 ut

ut ex pallore, frigore extremorum algido, & anxietatibus immanibus, & denique rebus per momenta in pejus ruentibus, colligere licet, nisi iterum expellantur. Cæterum etiam apud nos circa octavum, à primo insultu, diem, in facie intervalla pustularum priùs alba rubere incipiebant, in tumorem attolli, & dolore tensivo affici, extendebantur palpebræ, & ut vesica inflata, haud raro, oculos claudebant, quæ & in Angliâ ita fieri discimus ex Sydenhamio. Proximæ à facie intumescebant, manus digitique distendebantur. Calamitosum esse, si pustulæ satis commodè elèvatæ, vel suâ sponte, vel externâ aliquâ de causâ subitò concidant, iterum iterumque experti sumus. Constat verò satis, quòd in statu inflammatoriæ suppurationis nova febris accendatur. Variolæ debitè elevatæ ac maturæ, pus fundebant satis coctum. Sensim sanies illa exsiccabatur, relictâ in mediô, post corrugationem, fossulâ, ac ultimò variolæ exarescebant, & decidebant, quod, ut optimè notat Clariss. Wedelius, circa diem decimum quartum contingit, postquàm utplurimum à die XI. decrementum fuere sortitæ. Nihil autem attinet hìc commemorare, quòd post hoc tempus occurrerint vestigia variolarum rubicunda, transparente per cutim attritam sanguine, & sæpius varii generis cicatrices remanserint, cum hæc non temerè quenquam lateant. Hoc neutiquam silentio prætereundum, quòd variolis exsiccatis, majores tumores & abscessus subinde in artubus observaverimus, & licet tùm variolæ vel malignæ, vel epidemicæ non grassarentur, testari tamen possumus, ejusmodi abscessus plorasse subinde pus acerrimum, venas, nisi in tempore occurreretur, exedisse, consumpsisse carnes ac ipsa vitiasse ossa, & membris omne robur ademisse. Qualia duo miseranda imprimis exempla viderunt DD. Samuel Grass & Maximilianus Preus, ille in mercatoris filiolo tenerrimo 18 septimanarum, hic in pannificis filiâ unius anni ætatis, ex tumore & abscessu sinuoso circa flexuram cubiti dextri sub variolis confluentibus enato, ossa simul ibidem carie afficiente, & septima post eruptionem variolarum septimanâ filiolum, octavâ verò filiolam jugulante. Pariter quoque sub variolarum cursu in pueris quibusdam conspexerunt glandis cuticulam à lympha acriore & fervidiore in vesicas ingentes pellucidas magnitudine castanearum elevatam, cum insigni simul rubore inflammatorio circa frænum, distorsioneque enormi totius colis, quemadmodum in asciticis quoque fieri solet, cataplasmate tamen ex speciebus emollientibus & discutientibus feliciter curatam.

Varias sensuum læsiones, à variolis etiam ritè tractatis, e. g. vitia oculorum, depravationes organorum auditûs & olfactûs *&c.* aliquoties notavimus, ut de noxis gravioribus pectoris ac artuum, paralysi *&c.* jam non dicamus.

Cùm verò, ut optimè Mayerne *in appendice ad praxim Medic. p.* 596. *& seqq.* duo sint maximè periculosa tempora, initium eruptionis, alterum à IX. die ad XI. quando maturescunt, ad utrumque in curâ respeximus sollicitè.

In primo quidem consideravimus gradum effervescentiæ febrilis, præ oculis habentes pulsum, calorem, sudorem *&c.* Piaculum nobis fuit, si motus & agitatio jam satis magna in sanguine deprehenderetur, ebullitionem in infantum,

ſantum, puerorum juvenumque corporibus calidioribus remediis augere, unde etiam apud nos exularunt tinctura bezoard. ~.eboris, C.C. pulveres bezoard. myrrhat. c. ſalib. volat. miſti *&c.* Religioni etiam nobis duximus intempeſtiva calefactione, coopertura lectorum, plumis diſtentorum, ac pannorum, igni, in ſanguine, oleum affundere, alieniſſimi præterea ab obtrudendis juſculis, quæ vocant conſummata, aut aromatibus, ut ferè mos eſt, conditis, imò in vehementiori iſtâ ſanguinis deſpumatione, victum refrigerantem, moderatiſſimè calidum aërem (cavendo nihilominus præcipites refrigerationes) commendavimus. Novimus præiviſſe hîc nobis ipſos Arabes, qui ſeculo ferè duodecimo, primi hunc morbum deſcripſerunt, ejuſque curandi methodum ad nos tranſmiſerunt; imò fortè primitùs eundem etiam experti ſunt, ejuſque ſeminia & contagia ad alias gentes propagarunt juxta Sidobr. *de variolis c.* 1. *&* 8. *p.* 6. 7. 82. 86. Nam & hi, ut conſtat ex Avicennâ, variolis correptos cibari voluerunt jujubis, dactylis, lentibus, cucurbitis, tamarindis, ſucco prunorum, quibus quidam in Angliâ juſcula alia, alterata acidis, e. g. acetoſâ, berberibus, omphaceo uvarum, limonibus *&c.* haut incommodè adjungunt. Nos quidem in enormiori æſtu, & hæmorrhagicis ſanguinis exundationibus, tùm ſubacidis aliis, tum ſucco citri, aut ſyrupo acetoſitatis citri diligenter uſi ſumus, tum ne quidem à nitroſis abſtinuimus.

Venæ ſectio ferè apud nos celebrata non fuit, quamvis minimè dubitemus, eam habere locum in initio ante eruptionem, in intenſiori ſanguinis ebullitione, ſi æger ſit ætatis provectioris (quamvis Cl. Rolfincius ne tenellulam puerorum ætatem eam impedire ſcribat *lib. de febb. c.* 80.) adſit plethora, cum pulſu magno & vehementi, & robur virium infractum, ſi diætam vinoſam & aromaticam ſectatus, & tandem nulla malignitas appareat, modo ante eruptionem celebretur. Nam etiamſi ſatis gnari ſimus, quòd etiam poſt eruptionem à V. S. Mercurialis aliique non abhorreant, nos tamen periculo eam non vacare, imò lethalem eſſe poſſe, cum Veſalio credimus. Scrupulum illum de turbato per V. S. naturæ conatu atque humorum ab extimis ad intimas corporis ſedes retroceſſu doctè eximit Caldera *in Tribunali medico lib. de Variol. c.* 9. ac ſimul evincere ſatagit, quod nec vomitus nec ventris fluxus ſanguinis miſſioni contraindicet. Confer etiam Bartholinum *in Ciſt. Medic.* Nec ambigimus etiam loco V. S. ſurrogari poſſe cucurbitulas, ac eas rectè applicari lumbis, natibus, poplitibus, id quod facere ſolitum Mercurialem patet ex ejus *lib.* 1. *de morb. pueror. c.* 3. qui hâc in re etiam ſibi conſentientem habuit Riverium.

Avariſſimâ manu dedimus opiata, quæ ſanguini æſtuanti frænum injicere aliàs non ignoramus, & ab ipſo etiam diaſcordio ordinariò ferè abſtinuimus.

Cæterùm cum Williſio, ſi efferveſcentia illa nobis juſto videretur minor, lenis & blanda diaphoreſis placuit & hinc cardiaca moderata aliquoties in die exhibuimus, rati nos eo ipſo naturam ducem ſequi, cùm diaphoretica ad circumferentiam propellant, minimè aliàs inquirentes, an, quod Williſio placet,

natura toto tempore eruptionis unam & continuam crisin moliatur. Elegimus verò hîc ea, quæ simul figunt & præcipitant, qualia sunt mater perlar., corall. ppt., ♁. d., C. C., lap. bez. oriental. & occidental. Interdum emulsiones ex sem. nap., aquileg., citr., c. ▽. card. b. scabios., scord. &c. factas & debitè edulcoratas, ut tenellorum gustui adblandiremur, propinavimus. Ægris phlegmatici temperamenti etiam calidiora, in quorum numero sunt tincturæ bezoard. variorum, essentiæ myrrhæ, scord. &c. pro re natâ exhibuimus; ut vel hinc videas, nos non approbare eorum sententiam, qui solis refrigerantibus, vel solis præcipitantibus incumbunt, posthabitâ expulsione. Purgantibus in hoc morbo apud nos locus nullus, imò propemodum hîc subscribimus laudato antea Mercato, Rudio, Minadoo, aliisque, qui eorum usum non satis tutum arbitrantur. Nec temere imitandum hîc Sylvii censemus exemplum, qui purgantibus & vomitoriis in principio variolarum sæpius est usus. Imò ne Enematibus quidem naturâ in expulsione occupatâ, alvum irritavimus, quâ in re nobis adstipulantem habemus Frid. Hoffmannum Seniorem. Interim prorsus non negamus, in certis constitutionibus aëris aliquando lenientia tutò posse dari, id quod probat Ballonius *lib. 1. Epidem. & Ephemerid. p. 37.* Et in præservatione quoque à variolis non sunt usus contemnendi cathartica.

Non possumus non hìc ὡς ἐν παρόδῳ monere, nimis audacem nobis videri assertionem Cl. Dolæi, qui, cum multa scripsisset in liquoris antivariolosi, quem cum Waldschmidio invenisse aliunde nobis constat, laudem, quam ei minimè detractum imus, tandem in hæc verba prorumpit, *in Encyclopædiâ medicâ & dogmaticâ lib. 4. p. 130: Tot liquoris nostri antivariolosi videmus effectus, ut spondere audeamus, neminem imposterum variolis mori posse, modò hoc utatur medicamento & calorem lecti primis fugiat diebus.* Innotuit quibusdam ex nobis descriptio ejus liquoris, tantam autem virtutem in eo deprehendere minimè potuimus. Profectò non injurii sunt in manes Doctissimi Dolæi, qui nimium hoc encomium adscribunt cœco in inventa propria amori; adeoque in hoc remedio insigne prostat exemplum, quòd non tantum parentes filios, licet non optimæ indolis, & poëtæ sua carmina, sed & medici depereant sua medicamenta.

Ultimò alterantibus selectioribus & confortantibus sitim profligare & seri defectum supplere, ejusque acrimoniam retundere conati sumus. In ejusmodi medicamentorum censu sunt tùm ante jam laudatæ emulsiones, decocta scorzoneræ c. C. C. decoct. citr. papaveracea, hordeacea cum seminibus fœniculi, lentibus excorticatis, ficubus, dactylis &c.

Appetente exulcerationis tempore, & pustulis non debitè sese attollentibus, pulveres bezoardici, tantillo myrrhæ & croci grano uno alterove remixti suppetias tulere exoptatas. Variolas planè maturas & pure acriori turgentes rarius quidem fecimus aperiri, nihilominus quidam Nostrûm meminitse pauperioribus non sine successu fuisse Auctorem, ut exanthemata ejusmodi in magnum ulcus concreta vel acu aperirent, vel etiam forficibus capita resecarent.

carent. Dum variolæ exarescerent, pulveribus, quorum mentionem fecimus, addimus lap. 69., de quorum virtute balsamicâ minimè aliàs ambigi solet. Symptomatibus magis sonticis remedia Practicis celebrioribus usitata opposuimus. Inter ista frequentiora sunt 1. vomitus diuturniores & graviores, quos bezoardicis compescuimus. 2. Hæmorrhagiæ narium nimiæ, in quibus sistendis internè nitrosa, externè autem camphora c. aceto aliquid laude dignum præstitit. 3. Convulsiones cum anxietatibus, tremoribus, pavoribus in somno, quibus in circumstantiis opitulabantur, quæ sanguinis distributionem æquabilem promovebant, quibus prælucent temperata alexipharmaca, non neglectis cinnabarinis. 4. Faucium, laryngis &c. pathemata, æstus inflammatorii, quorum mitigatio à notis mucilaginibus, gargarismatibus & lacte ipso non vanè expectabatur. 5. Mictio cruenta, cui tollendæ lenientia, emulsiva & diluentia &c. inserviunt. 6. Diarrhææ & dysenteriæ, utut rariores, à quibus bezoardica & anodyna in dosi refractâ ægri nostri liberabantur. 7. Tumores emplastro de meliloto, aliisque emollientibus & suppurantibus auscultabant.

Alia mitiora hic loci recensere non vacat, nec immorari placet commemorandis iis, quibus macularum vestigia abolere licet, in quibus recitandis diligenter versatur D. Mayerne. Nihil certius verò tutiusve observavit D. Grassius sapone Neapolitano balsamico, si partes affectæ bis in die hoc illinantur & post quadrantis horæ spatium aquâ simplici abluantur. Coronidis loco tribus monemus verbis, nos, tametsi satis multos tractaverimus varialosos, hactenus minimè deprehendere potuisse, quod variolæ sint animatæ, ac innumerorum minutissimorumque, vel atomorum ad instar insensibilium, vermiculorum pullago, quod Clariss. Langius defendit: Id extra controversiam est, quòd aliquando variolis laborantes infestentur vermibus, & hi sub crustis iterum fuerint deprehensi, id quod & nos vidimus, & ante nos præter Zacutum, Joëlem, Sennertus, Borellus, Crato aliique; Conf. Bartholin. *Cent.* 2. *Epist.* 85. *Cent.* 5. *histor.*20. Rhodius *Cent.*3. *Observ.*64. Ephemerid. Nostr. *Dec.* I. *ann.* 3. *Observ.* 28. At verò hinc neutiquam colligere licet, quod ipsa variolarum ratio & essentia sita sit in hâc vermium pullulagine, quippe quam etiam cum multis aliis complicari morbis notum est, ut in Compendio cernere licet *in Cynographiâ curiosâ Sect.* 4. *c.* 8. celeberrimi Collegæ nostri Paulini. Vidimus aliquando variolas non pure sed flatu turgentes, ex quibus tamen inferendum minimè est, variolas inter morbos & tumores flatulentos numerari. Diximus de variolis, quæ satis fuere hoc anno benignæ, multò autem frequentius, hoc, quo scribimus, & cum majori clade fuere grassatæ. Præprimis autem confluentes stragem aliquam dederunt. Et ab hâc clade domus Collegæ nostri D. Helwich non fuit immunis. Confluentes enim variolæ trimulam optimæ indolis filiam, parentum & domesticorum amorem & delicium, Mariam Theodoram d. 9. Mart. more erysipelatis corripiebant & sequentibus diebus in facie sibi invicem implicitæ vultum instar vesiculæ rubr[illegible] contegebant. Diceres puellam hanc oculis Sydenhamii fuisse objectam, cum historiam vario-

larum confluentium adornaret: ita prorsus vivis coloribus ejus morbum descripsit. Maturè satis intumescebat vultus, palpebræ extendebantur, & ut vesica inflata oculos claudebant, & nimis citò, octavo scilicet morbi die, tumor recedebat, ita ut die sequenti oculorum ministerio iterum uti posset. Die morbi 10. facies planè flaccida erat, ac interstitia inter pustulas albescebant. Die morbi undecimo, hoc est d. 19. Mart. prægressâ turbulentâ admodùm nocte, bis leniter convulsa, post preces, quibus animulam suam Creatori commendabat, placidè obdormivit, nimis acre sui desiderium in parentum animis relinquens.

Spasmodici affectus.

Varias morborum spasmodicorum species tractavimus eodem tempore, ac convulsionum genus non unum vidimus. In spasmo cynico compertum nobis, topica non tantum in principio nervorum, sed & bono cum successu musculis in latere opposito applicari. Tria illa capitis atque cervicis spasmorum genera aliquantò apud nos sunt rariora. Inter motus convulsivos, inter quos epilepsia primum tenet locum, satis communis apud nos erat in fœminis hystericis ac spleneticis ille gradus, quo sine ullis partium externarum spasmis, omnium sensuum ac motus exercitio privabantur & concidebant ægræ ejusmodi fœminæ. Vulgus nostrum ait, *sie sind in Ohnmacht verfallen*; quanquam aliquando etiam Viri eundem affectum incurrant. Apud fœminas vulgò audit epilepsia uterina, & curabatur methodo à practicis præscripta. E contrario novimus, interdum corpus variis motibus concussum sensusque maximam partem fuisse integros, ita ut omnium, quæ circumstantes egerant, recordarentur finito paroxysmo, cujus commatis historias recitant Bartholin. *cent.* 2. *hist.* 9. ut & Doctiss. Neukranzius *de purpurâ c.* 33. cujus rei vidit duo isthoc tempore exempla D. Helwich, alterum in conjuge fabri murarii, sæpius in uno die ita concidenti, & ultra horas aliquando sine sermonis usu jacente, hæc enim cum à servâ duriusculè habita, in paroxysmo colaphis percussa esset, rediens ad se graviter de injuriâ istâ & ignominia cum ministrâ expostulavit, eandemque verberibus probè depexam ex servitio dimisit: Alterum in virgine plethoricâ antehâc vegetâ & robustâ, à cujus latere cùm mors aliam virginem ejusdem lecti sociam improvisò abstulisset, eoque tempore Nostra tributum menstruum persolveret, in hanc miseriam, singulis mensibus instanti muliebri profluvio redeuntem, lapsa est, ita tamen, ut omnium dictorum factorumve, post superatum insultum, vivat memor. Acta, ad subigendum hunc affectum, varia, sed omnia hactenus frustra. Singulare quoque Exemplum talis spasmodici affectus visum fuit D. Pauli in Matronâ Nobili, quæ miris modis eo agitata, integro & intellectus & omnium sensuum & loquelæ usu, tandem convaluit, optimumque per vesicatoria artubus applicata, nacta est auxilium.

Colica.

Colici doloris nomen Civitati nostræ non est incognitum, sicuti quondam Romæ tempore Principatûs Tiberii, quo id malum in illam irrepsit teste Plinio *lib.* 26. *H. N. c.* 1. Sæpissimè enim sævis illis doloribus homines apud nos torquentur, quos cruciatus diros non pauci arcessunt sibi, dùm

dùm corpus diſtendunt pinguibus, omnis generis leguminibus, flatulentiſque aliis, crudis ac dyſpeptis, dùm cereviſiâ aut frigidâ vel acidâ vel recenti ſtomachum replent, aut neſcio, quæ non alia deglutiunt, quæ idem præſtant, quod aureus nummus ingeſtus, quâ de re Borellus *Cent.* 4. *Obſ.* 25. & Bartholinus *Cent.* 3. *ep.* 69. evolvi poterunt, vel abdomen contra frigus non debitè muniunt. Notum ſatis eſt, quòd dolor ventrem infimum occupet, & licet ſæpiſſimè circa umbilicum ſæviat, nihilominùs non raró vel ſiniſtram, vel dextram abdominis partem affligit, unde ab ignaris, vel lien vel hepar affectum creditur, quin etiam circa dorſum, juxta renes, dolor ille verſatur, & ſicuti utplurimùm vagus & inſtabilis eſt, ita ſupra infraque umbilicum oberrat, & ſub ipſo cordis ſcrobiculo ſæpè ſeſe exerit, dextra tamen magis parte, atque hac ratione aliorum morborum, ipſius etiam pleuritidis larvam induit, cujus rei cauſa in anfractuoſo coli ſitu quæri debet. Nam hoc, ut notum eſt, relicto inteſtino recto, ad ſiniſtrum inguen divertit, ac ad ſiniſtrum renem adſcendit.

Non unius autem generis eſt dolor, ſed modò *terebrans* ac rodens, ubi ferè pituita acida ejus cauſa eſt, ſubinde etiam in infantibus bilis porracea & æruginoſa, modò *gravativus*, quem fovet pituita ſimplex, modò *diſtenſivus & gravativus*, qui vel fæcibus induratis, ubi pali infixi ſenſus, vel flatibus *&c.* ſua debet incunabula, hi enim, ſi non liberè per ſuperiora & inferiora erumpant, ſed conſtrictis tunicarum inteſtinalium fibris, aut iiſdem nervis nimium tenſis (quod crebro experiuntur iræ, triſtitiæ, mœrori dediti, aut ſuſpicionibus nimium indulgentes) incarcerentur, aut humoribus craſſis, viſcidis *&c.* obvolvantur, aut propter herniam inteſtinalem, vel illapſum ſuperioris partis inteſtini in cavitatem inferioris, aut propter tumorem canalis cavitatem aliquo modo coarctantem, detineantur, exquiſitiſſimorum tormentorum colicorum auctores ſunt, & tantam inteſtini coli aliquando efficiunt tenſionem, ut velut infantis brachium ſubeſſe videatur in fœminis. Sic colicos ejuſmodi dolores atrociſſimos ac pertinaciſſimos obſervavit in generoſo quodam Equite, enterocele ſcrotali laborante, cum obſtructione alvi & vomitibus bilioſis ac ſtercoreis tandem, D. Preus, qui nec hernia repoſita, nec aliis remediis cedebant, cucurbitulâ tamen, quam ventoſam vocant, cum flamma regioni epigaſtricæ applicatâ, ex voto tandem ſublati ſunt. Quotieſcunque autem flatus turbas cient, magno cum murmure fremunt, & borborygmi aures adſtantium obtundunt, qui futuram humidi dejectionem aliquando notant.

Sed tormentum immaniſſimi doloris colici ſolet eſſe majus, ſi alvus ſit adſtricta, quod communiter fit, & ſanè unicuique conſtat, quod ea ſæpiſſimè ita ſit impedita, ut ne flatum quidem emittere poſſit, & ſi vel ſponte, vel clyſteribus ſollicitata ſuo fungatur munere, excrementa ſicca, vel more ovilli aut caprilli ſtercoris in globulos intorta deponat, non ſine levamine, nam vel ructu, flatuve prorumpente, dolor ille ſolet imminui. E contrario aliquando alvus concitata eſt, & in quantitate ſatis magnâ ejiciuntur excrementa. Non raró etiam urget nauſea & vomitus ac, in graviori malo, ſingultus & cardialgia. Cumprimis verò affligit anxietas cordis cum reſpiratione frequenti, conjuncta

cum

cum pavoribus, contractione crurum, torpore frigido, mentis hebetudine ac lipothymia. Pulsus celer est, ac, verbo Aureliani, parvus ac densus. Urina magis utplurimùm tincta ac spumosa, imò viis urinariis, in consensum doloris, tractis, ea nonnunquam supprimi solet. Ægri etiam siti satis magnâ premuntur, & ut de gravitate capitis, aliisque symptomatibus interdum supervenientibus, epilepticis, inquam, motibus, syncope &c. jam nihil dicamus, non infrequenter dolores colicos excipit icterus, obstructo à viscidis humoribus ac flatu, poro cholodocho; Hinc verò fit, ut bilis, quæ in intestina penetrare nequit, regrediatur in sanguinem, & cum eo totum corpus perambulet, ac illud citrino tingat colore. Vidimus dolorem colicum imprudenter emeticis tractatum, transiisse in hydropem.

Vocati ad ægros, dolore coli excarnificatos, ac de obstructâ alvo informati, eò laboravimus, ut eandem redderemus fluxilem, nec tamen unicum semper in enematibus præsidium quæsivimus, ac multoties experti, quasi ex tripode profectum illud Doctiss. Rolfincii effatum, *κατωτερικὸν unum, cum judicio adhibitum, in dolore colico unâ resolvi elavâ, quod vix decem attingunt clysteres*. Nec à verô abludit illud Riverii, observatum esse, quòd, cùm æger quidam triginta clysteres, sine fructu, accepisset, alius Medicus mannæ unciam unam semis in oleo amygd. d. unc. duab. exhibuerit in pingui gallinæ jusculo, & ægrum dolore liberarit.

Quapropter non rarò curam auspicati sumus 1. à lubricantibus, pinguibus & oleosis, e. g. mannâ in aquis carminantibus solutâ, oleo amygdal. d. 2. Lenioribus purgantibus c. nitrosis & tartareis &c. prudenter mixtis.

Quâ occasione etiam virtutem ♁ii d. extollere minimè veremur. Eminere enim in illo virtutem eximiam carminantem, usuris erit manifestum. Novimus, quod à quibusdam purgantia c. opiatis in ejusmodi doloribus præscribantur, nostram tamen spem nullatenus adimplevere, tametsi, ex præscripto Theoreticorum, aliquando nos fortiora purgantia c. anodynis, debita quantitate ordinasse, recordemur, imò potiùs majores subinde tumultus, citra scopum purgandi, ex istiusmodi pharmacis observavimus. Ubique itaque evacuantibus locus, optimo cum successu dedimus potiunculas ex ▽.laxat.vienn., syrup. Regio, domestico, rosarum solutivo, & sale essentiali tartar., spec. diatartar., pulv. gialap. &c. Habere autem lenientia locum, Practicis abunde constat, si dolor non hæreat fixus in fine coli intestini, sed aut in principio ejus, aut etiam in tenuibus. Nam licet dolori huic à parte affectâ colici nomen inditum sit, non tamen putandum, quòd alia intestina prorsus nunquam tortorem hunc patiantur, sed propterea huic cruciatui nomen colici tributum, quia colon illum frequentius patitur, eò, quòd utraque extremitate sit medio suo corpore angustius, unde hâc parte facile excrementis & flatibus repletur.

Itaque meminimus, nos lenitivo sopivisse colicam flatulentam, in quâ strepitus puri, resonantes & clari per intestina prorumpebant, cum nec enematibus, nec carminantibus compesci antea potuisset, eò, quòd in superiori intestini coli parte, ut ex strepitu illo colligere licebat, excrementa admodum dura continerentur.

tur. Quo in casu laxantia in formâ potiuncularum præscripta, reliquis anteponenda esse censemus, quod & fecimus, quando flatus quasi stridorem referebant, quippe qui exiguam humiditatem excrementis inesse notat. Nec est contra Medici authoritatem etiam ad hæc sordidiora attendere, quamvis διαφροσίαν τῆς διανοίας proderet, qui ad lectum ægri coram mulierculis aliisque circumstantibus, de hisce dissereret. Per nos licet, sedes doloris etiam examinetur, modò memori sit in pectore, quod intestinorum positio mutetur nobis jacentibus, à nobis stantibus, quâ de re consuli meretur Nicol. Chesnau *lib. 3. Obs. c. 4. p. m. 256.*

Ubi enematibus locus, ea etiam, adhibita fuere, atque plus vice simplici observavimus in sanguineorum præsertim hypochondriacorum hystericarumque doloribus colicis, clysteres ex carminantibus calidioribus, sem. cal. bacc. laur., terebinthina magis obesse, quàm prodesse, ac his anteire enemata ex emollientibus, inter quæ decocta capitum vervecum aut pedum vituli, non postremam merentur laudem; Nam illa augendo tensionem fibrarum, simul etiam augent dolorem, quem hæc minuunt & demulcent, quod etiam præstat clyster ex lacte cum malvâ, quo sæpiùs utitur Celeberr. Wedelius; omnibus verò palmam præripiunt olea expressa, loco clysterum infusa.

Topica ac externa prosunt, tùm potissimum, quando ab incauta refrigeratione malum oritur, aut aliunde nata obstructio transpirationem insensibilem prohibet ac retenta effluvia in flatus obfirmat, quo in casu discutientia temperata & humida actu calida, laudatissimi usus sunt, quemadmodum calidiora in sanguineis & vino deditis, dolores intendunt; id quod etiam contingit, quando sanguis stagnat, ac transitus ejus ex venis in arterias est impeditior, vel etiam, quando orificia venarum mesaraicarum sunt obstructa, ut &, si lympha per organa secretoria, prout leges œconomiæ animalis exigunt, separanda est lenta ac viscida, in his, inquam, casibus omnibus, calidiora externa minus recte adhibentur, ac temperatoria humida calidè applicata magis expectationi respondent.

Interna, habito ad causam doloris respectu applicavimus.

In dolore à pituitâ acidâ profuerunt non tantùm salia volat., prudenter adhibita, e. g. sal. c. c. vol., succin. &c. sed ea omnia, quæ in cruditate acidâ aliàs à Practicis laudantur, cujus generis sunt nota absorbentia, mater perlar., corall., cryst all. montana ac cinnabarina. Sic novimus, multoties & referente D. Pauli, Illustri imprimis Personæ colicis doloribus ex accumulata intra primas vias pituitâ acidâ tentatæ, & opiatis ab imprudenti quodam Medico exhibitis, in Iliacum morbum conjectæ, salia volatilia intra clysmata optimè profuisse.

In molestiis à pituitâ simplici, danda opera est, ut saburra ex corpore exigatur.

De cætero attendendum, an subjecta sint frigidiora, an calidiora; Istis optimè conducunt *tùm aromatica acria*, item essent. zedoar., galang., calam. aromat., acori &c. imò ipsum balsamum Peruvianum: *tùm amara* e. g. es-

ſentia abſinth., cent. minor. Majori autem æſtu flagrantibus ea ferunt opem, quæ in acida cruditate convenire jamjam indicavimus. Optimè etiam ſe gerunt *ſalſa*, ut liquor terr. fol. tartar., tartar. vitriol. arcan. 2pl., cremor & cryſtalli tartar. *&c.*

Intenti etiam fuimus flatibus diſcutiendis, nihilominus decantatiſſimis illis carminantibus ▽.carmin., ▽. vit. Matth., phyſogon., eſſent. carmin. D. M. & Wed. ol. carm. M. ol. cort. aur., cumin., aneth., piperis *&c.* ſpir. menthæ eſſentific. juniper., cort. citr. *&c.* circumſpectè uſi fuimus, cùm promiſcuus & empiricus horum abuſus, ut experientia docet, gravem inferat noxam, quam non facilè obſervare licet ex nitroſis & nervinis, ac ex hauſtu vini generoſioris. Galanga & zedoaria eximii uſus ſunt in doloribus colicis, partum inſequentibus, ſi virtus earum adjuvetur ſacculis paregoricis ex fl. chamom. R., ſem. carv., bacc. laur. *&c.* In aliis atrocioribus doloribus cum ſucceſſu licet abdomen fovere decocto hyoſcyami ad exemplum Drawizii.

Colica biliosa.

In *Colicâ*, quam *bilioſam* vocant, præter ſymptomata jam enumerata, adeſt æſtus maximus (habitus verò corporis externus horripilationibus eſt obnoxius) qualis in ardentibus febribus eſſe conſuevit, moleſta eſt oris ſiccitas, graves ſunt vigiliæ, dejectus eſt prorſus appetitus, rubor faciei ſatis intenſus in oculos incurrit, qui accedente ictero in flavum abit, ſingultus excruciat, anxietas præcordialis, conatus vomendi, ac non rarò ipſe vomitus torquet, alvus in fluorem concitata eſt. Huic non raro per certa temporis intervalla in orbem redeunti moleſtiæ obnoxii ſunt homines cholerici & ſanguineo-cholerici diætam calidiorem ſectantes, quando vel brevi ante prandium & cœnam, vel poſt cibum ſumptum, iracundiâ efferveſcunt, & nihilominùs frigidiorem aut fæculentum potum ingurgitant, vel dulcia fermenteſcibilia, in quantitate notabiliori, ingerunt. Facilè enim apparet, quòd per impetuoſam illam bilis ſinceræ in duodenum dejectionem, præſentibus cibis fermenteſcibilibus ex ſubacidâ ciborum, & tenui ac ſulphureâ bilis ſubſtantiâ, naſcatur cauſtica quædam acrimonia, quæ exquiſitiſſimo arroſionis ſenſu inteſtinum duodenum ipſumque ventriculum afficit, &, ſi vomitu rejiciatur, fauces non rarò excoriat, ac dentes ſtupefacit, aut per alvum exturbata, inteſtino recto, eroſione & ſenſu ardoris ac pruritûs infeſta eſt.

In curâ, tametſi alterantia, & inteſtinorum dolorem mitigantia, minimè ſint aſpernenda, & aliquando etiam ipſæ Emulſiones ex ſem. cucum., cucurb., melon., papav. alb., non omiſſis reliquis, ut & ſerum lactis tamarindinatum, juvent, nihilominus acrem bilem potius abſtergendam & blande evacuandam judicamus. In ingenti dolore, oleum ex amygd. d. ſelectis recens, & ſine igne expreſſum mannæ in jure pulli diſſolutæ rectè admiſcetur. Ac tentaturi non negabunt verè quondam ſcripſiſſe Thomam Mermannum, nihil præſtantius inveniri diluto rhabarbari cum mannâ. Si enormiores vomitus uſum horum non admittunt, clyſteres ex lacte vaccino, oleo violaceo, additâ electuarii lenitivi Florentini aliquâ portione, adhibentur.

Porrò

Porrò cautissimè etiam processimus, quando suspicabamur, tendinem coli, quo tunica nervea & crustosa, in certis rugis & valvulis, detinetur, vel arrosum, vel inflammatum esse, quod in diuturnioribus doloribus fieri admodum est probabile. Opposuimus verò huic malo eadem, quæ dysenteriæ incipienti aliàs opponuntur, nisi quòd dolorifica hæc affectio commodiùs per clystere tractetur.

Colica convulsiva.

Præter modò descriptam colicam reperitur etiam alia, quæ dicitur *Convulsiva*, in hâc abdomen modò cùm umbilico retrahitur, modò distenditur, sive venter inæqualiter contrahitur & latera apparent obliqua, & musculi recti recta introrsùm incurvati, ut optime Tulpius *l. 3. obs. c. 22. p.* 227. ventriculus ac intestina sursùm contrahuntur, ureteres & vesica urinaria, quin in abdomine contenta viscera omnia convelli videntur, nec ab hâc libera sunt vasa genitalia, quòd involuntaria seminis excretio & retractio testiculorum probat. Confer. Hœchstetter. *Dec.* 5. *Cas.* 1. & Heurn. *in lib. de morb. cap. c.* 25. Imò thorax quoque in consortium trahitur; sicuti colligere licet ex respiratione sublimi & anhelosâ ac difficili. Nec his limitibus coercetur mali violentia, nam, ut vere Willisius *in parte pathologicâ de anim. brutor. c.* 15. in capite vertiginosi affectus frequenter hujus morbi insultus aut præcedunt, aut sequuntur; observavimus etiam, nonnihil mentem in paroxysmo aberrasse. Cujus generis colica scorbuticis, venereis, & pertinaciori à febri non ritè liberatis est familiaris, ac ingravescens dolores in membris exterioribus accersit, ac demùm in paralysin terminatur. Ejus rei exemplum in Sacerdote Ordinis Carmelitarum hoc anno D.D. Samuel Grassius & Helwich viderunt. Quinquagenarius is circiter erat temperamenti melancholici & habitûs siccioris, vino Austriaco adsuetus, ac præterea à multis annis herniosus, sæpiùs ab exordio virilis ætatis, etiam ante herniam, spasmodicis abdominis afflictionibus obnoxius. Summè ei adstricta erat alvus, quæ etiam acrioribus enematibus sollicitata, non facilè contenta sua deponebat. Indies malum hoc incrementa, non sine diris cruciatibus, capiebat. Cùm itaque iliacum malum metueret, retentis per multos dies fæcibus, nominatos ante doctores ad monasterium sex milliaribus Vratislaviâ distans invitavit, tùm munere Provincialis fungens; ac hi quidem divinâ opitulante gratiâ debitis remediis alvum obstructam promptè reserarunt, at brevi iterum rediit cum doloribus his spasmodicis malum, quod in paralysin alterutrius brachii desiit, quam cùm nulla arte humanâ, miraculis Christi inductus, sanari posse crederet, fatis, post aliquot septimanas, ut audivimus, concessit. Aliis verò determinandum committimus, quomodo & per quas vias doloribus intestinorum paresis succedat; nec definimus, an metastasis materiæ spasmos excitantis fiat per vasa sanguifera, an per nervos, quamvis istud nobis magis videatur verisimile. Et sanè in hâc collectione, si colicus dolor (de quo modo est sermo) est nervorum affectus, atque nervi tum abdominis, tùm intestinorum crassorum aliqui, tùm pedum & manuum surculi sint, ex eâdem stirpe, spinæ scilicet medullâ, prognati, materia peccans, nimirùm humor tenuis, ichorosus, vaporosus &c.

 ab

ab intestinorum & abdominis dolentibus membranis, nervisque, in nervosas tùm pedum, tùm manuum partes propellitur, in hâc, inquam, ratiocinatione multa desideramus, de quibus forte alibi.

Cæteroquin satis est notum, quòd ex prosapiâ colicæ convulsivæ sit tùm nephritica, tùm hysterica, tum etiam, quam subinde infantes patiuntur, cujus postremæ facilè convulsiones epilepticæ solent esse pedissequæ. Verè autem profiteri possumus cum Wepfero quondam nostro ex *Dec.* 1. *Ann.* 2. *obs.* 39. *p.* 71. *unicè nos angit, quâ ratione constrictio hæc specifico aliquo antepileptico mature solvi possit.* Id certum est, quod purgantia dolores exasperent, nec à V. S. sperandum aliquod auxilium, licet eam Chiffletius commendet. Institimus itaque antispasmodicis internis & externis, ac inter hæc quidem emplastro de galbano, unguento antispasmodico Myns., laudes debitas detrahere minimè possumus, sed tamen fatendum est, quòd major horum sit efficacia in eâ, quæ sine præcedaneâ corporis dispositione à solâ causâ evidente, aut consensu cum membro vicino oritur, quàm in habituali, atque à certo, ut ferè fit, ac altas radices agente corporis vitio, dependenti.

Præterea gravissimi ac admodùm diuturni dolores sunt, qui vel peritonæum, vel membranas, quæ abdominis ventrisque partibus obtenduntur, afficiunt, quos, nescio quo errore, indocti appellant colicos: imitati forsitan quosdam ex Gallis, qui ejusmodi dolorem, vel colicam notham, ut Fernelius, vel Pictonicam aut Pictaviensem, ut Riolanus, à cruciatûs quâdam similitudine & vehementiâ ac frequentiâ in Pictaviâ nuncupant. Non tantùm verò ibi, nec clysteribus, neque medicamentis, neque fomentis, nec aliis remediis, quibus colici dolores declinantur, solent placari: sed & apud Vratislavienses, ubi frequentiores sunt, quàm inexperti credant, admodum rebelles sunt, ac fere tympanitidem præcurrunt. Et fortassis non hallucinabimur, *si ex sect.* 4. *aphorismum undecimum* de isto dolore explicaverimus: *quibus tormina & circa umbilicum dolores, & lumborum dolor, qui nec purgantibus, nec aliter solvitur, in hydropem siccum firmatur*, hoc enim ita fieri, aliquoties sumus experti. Quomodo huic occurrendum malo, edoceri cupimus ab aliis, nos enim omnia tentantes, hactenus ferè successus destituit. Aliquantulum auxilium ægri consecuti sunt ex usu nervinorum, carminantium & correctioni humorum dicatorum ac anodynorum, ut & applicatione discutientium topicorum. Sicuti verò alias minimè raro dolor colicus genuinus transit in abscessum, ita sanè spurius ille in apostema aliquando degenerat.

Hæc dum revolvimus, occurrunt cruciatus illi intestini recti, qui hæmorrhoides cæcas earundemque exulcerationem aliquando anteire consueverunt. Qui, ut rectius intelligantur, meminisse omninò oportet, quòd vasa hæmorrhoidalia in texturam intestini recti intexta, multò capaciora sint, quàm rami ad reliqua intestina distributi, ac quod profundius intra corpus longitudinem intestini recti ambiant & perreptent vasa interna hæmorrhoidalia, à venâ portæ ortum ducentia; in his itaque sanguis congestus & stagnans venasque distendens, multorum dolorum causa esse suevit, qui, utut nitrosis & cinna-

cinnabarinis quodammodo mitigantur, ita omnimodè vix cessant, nisi stagnanti sanguini exitus paretur.

In febb. petechialibus hoc tempore à nobis observabantur subinde inflammationes in natibus, aliisque partibus musculosis, quæ interdum in gangrænam degenerabant. Hanc sanè prædicere facilè potuimus, quando circa statum nec resolvebatur inflammatio, nec suppurabatur, & dolor pulsans satis gravis subitò imminuebatur, horrores & rigores cum animi deliquiis superveniebant. Hâc in sententiâ magis nos confirmabat color cutis initio quidem intensè rubens, mox verò deinde livescens aut nigrescens. Nec amplius de imminenti aut quasi præsenti gangrænâ dubitandum, quando in conspectum prodeunt pustulæ flavæ sero turgidæ.

Gangræna scorbutica.

Tractavimus etiam gangrænas, aliunde ortas. Non infrequens ea est, quæ scorbuto prima debet incunabula. Hæc ferè semper per maculas fuscas, quæ degenerant in escharam siccam, cum membri torpore, sese prodere solet, & vix ullam admittit medelam. Et ut illas taceamus, quæ à violentiis externis, contusionibus, inquam, vulneribus, lacerationibus, compressionibus, combustionibus &c. oriuntur, non possumus non meminisse illius, egenos sæpè mutilantis, quæ à partium refrigeratione oriri solet. Hæc tum imminere suevit, quando derepentè acutus dolor pungens & urens partem invadit, ruber, micans in lividum colorem abit, & postea torpor, cum summo frigore observatur. Semper hujus periculosior eventus est, quam illius, quæ à causis calidis originem ducit. Cæterùm in omni gangrænâ consummatâ, à quacunque demùm causâ orta fuerit, dedimus operam, ut putredinem inchoatam inhiberemus, ne ulteriùs serperet, & in sphacelum degeneraret. Adhibuimus eam in rem laudatas scarificationes, & incisiones, easque pro gangrænæ ratione varias, modò majores, modò minores, jam profundas, jam verò magis superficiarias. Scarificatas partes jussimus elui iis, quæ ad manus promptius esse poterant. Et sanè perindè est, an muriâ, lixivio chirurgorum, decocto calcis vivæ, spiritu vini simplici, aut cum sale armoniaco acuato, aut spirit. vini camphorato, theriacali, tinctura myrrhæ lotio instituatur. In usu autem nostris chirurgis est unguentum Ægyptiacum, quod modò memoratis admiscent. Factâ hâc mundatione, varia apud Nos imponi solent. Alii Chirurgi præeligunt Mercurium præcipitat., vel solum, vel cum alumine, myrrhâ, aloë &c. mixtum, alii balsamum sulphur. extollunt. Plerisque butyrum ♁ii satisfacit. Hæc verò calida aut tepida applicantur, eousque dùm circa partem gangrænâ affectam, circulus vel linea rubicunda, naturam in secretione occupatam indicans, appareat, & ulcus incalescat. Si diutius in horum usu perseveraveris, acribus hisce facilè novam gangrænæ occasionem suppeditabis. Quamvis enim minimè admistionem aliquorum acrium damnemus, potiorem tamen tùm locum tribuimus digestivis & abstergentibus. Optimè verò rem gerunt illi chirurgi, qui his aliisque medicamentis superimponunt cataplasmata ac fomenta calida ex rad. angelic. Herb. scord. absinth., menth.,

Gangræna à frigore inducta.

menth., fl. lavendul., rorismar., stæchad., cent. min., bacc. juniper., farin. lupinorum &c. hac tamen cautelâ, ut sub principium modestè repellentia, in progressu verò resolventia eligantur. Quid fomentum cerevisiæ singulare præstet, nondum experti sumus, de eo agit Barthol. *cent.* 5. *Histor.* 41. Rectè verò ii etiam agunt chirurgi, qui partem sanam non negligunt, ne fortè gangræna ulterius serpat. Apud nos adhibentur varia, præprimis autem emplastrum, quod Hildanus *de Gangrænâ & sphacelo c.* 13. describit. Nec immeritò Barbette laudat defensivum rubrum & ceratum Vigonis. Alii unicè extollunt unguentum Würtzii. Nullum autem auxilium humanum, præter separationem membri, quod necrosi affectum, superest. Gangrænam verò in sphacelum degenerasse scire licet, si pars colore nigra appareat, tactu autem marmore frigidior sentiatur, nulloque polleat sensu. Ubi tamen admonitio Ambrosii Paræi *l.* 9. *c. VI. p.* 374. memori tenenda mente est. Porrò in sphacelo abest motus voluntarius, quamvis quædam ejus reliquiæ interdum appareant, tùm nimirum, quando altera musculi extremitas incorrupta adhuc est, & suâ contractione tendinem sibi continuum, quamvis emortuum, attrahit. Præterea magna adest partium mollities, nec pars digito compressa resurgit, imò cutis digitis facillimè avellitur. Tandem in sphacelo fætor magnus & acris exhalat, ut præsentes ei ferendo minime pares sint.

Odontalgia.

Erat etiam hisce diebus odontalgia non paucis molesta, quemadmodum etiam aliis anni temporibus esse solet, quando aër frigidus, humidus & pluviosus existit. Diuturna etiam nobis experientia constat, quòd præter cibos flatulentos, quibus non pauci delectantur, & crapula, & hinc ortæ cruditates, somnus immodicus, illud malum foveant. Notorium est, quod austera & acida hæmodiam gignant, quàm maximè. Præterea saccharum & quævis dulcia dentes offendunt, ut rectè observavit Forestus. In sequiori quoque sexu curæ, sollicitudines, & mœrores itidem istud malum provocant. Eum in censum referri etiam debent incautæ pedum refrigerationes. Agmen verò omninò ducunt inter evidentes odontalgiæ causas, suppressiones consuetarum evacuationum, non tàm earum, quod multi credunt, quæ per nares & os contingunt, quàmvis & hæ symbolam suam conferant, sed præprimis depletionis sanguinis, quæ per hæmorrhoides & uterum statis temporibus suscipitur. Huc pertinet intermissio scarificationis & V. S. quæ longo jam tempore erat consueta. Ambigimus, an usus balneorum, tàm humidorum, quàm siccorum accusari mereatur tanquam causa odontalgiæ. Nec pollicem hic premimus Doctissimo Cratoni Nostro, qui flatulentum spiritum, principem fermè doloris dentium autorem *Consil.* 75. apud Scholtzium esse putat. Nullo modo autem dubitandum, quin odontalgia à vermibus sæpè excitetur. Conf. Salmuth. *cent.* 3. *observ.* 32. Præterea neminem temerè latet, quod & suppuratio circa radicem dentis, dolorem inducat. Et lippis ac tonsoribus est notum, quod, cùm dentes sæpè putreant, ac frustatim excidant, corrosio eorundem sit causa doloris. In pertinaci & nulli remedio victas submittenti manus odontalgiâ, præsentibus symptomatis atrocioribus

Viri quidam Doctissimi veneficium habent suspectum. Vidimus id factum à plebejis, tùm in dolore, qui circa radicem dentis hæret, tùm in eo, qui maxillam simul affligit, aut obscuriori alio dentis vitio oritur. Nec præterire possumus, quod sæpè advertimus fallax remissuri doloris indicium fuisse petitum à vulgo ex tumore gingivarum & potissimum genarum, odontalgiæ supervenienti, quin potius cum tumore hoc malum auctum fuisse, ac cum summâ ægrorum molestiâ oris diductionem inde impeditam vidimus. Pro causarum varietate, varia dolori huic opposuimus remedia, de quibus anno præcedente aliquid dictum fuit. Varia Autorum experimenta tentavimus, nec tamen ullum deprehendimus, quod omnibus satisfaceret. Non malè magnifecit decoctum persicariæ Paracelsus, decoct. fol. lappæ cum aceto addito sale Forestus verè, teste experientia, deprædicat. Nec fides iis abroganda, qui in laudem decocti verbenæ in vino, agrimoniæ, L. Guajaci, rad. chelidon. major., salviæ &c. varia scribunt. Hæc enim aliquibus aliquod auxilium tulisse etiam Nos recordamur, non neglectis tamen paregoricis, quæ alias λυτυπόνια vocantur, cujus generis sunt radices althææ & lil. albor., fol. malv. & bismalv., fl. chamæmel. & meliloti, summit. aneth., sem. malv., lini & fænugræci &c. quæ decoqui possunt in lacte tùm ad os colluendum, tùm ad fomenta extrinsecus applicanda: Hæc enim anteferimus oleis & unguentis, quæ illiniri sueverunt. Narcoticis aliquantò rariùs usi sumus, memores consilii Doctiss. Fieni *Physograph. c.* 14. & si summa nos ad eorum usum compelleret necessitas, non quidem antiqua illa fastidivimus, qualia sunt Sotirella parva Augustanor., laud. opiat., Philon. R., pilul. de cynoglossâ, theriaca recens &c. sed tamen magis ferè placuit massula ex g. tacamahac., laud. opiat. & oleo quodam. Meminimus radicem hyoscyami in aceto elixam, aliquando ab Empiricis cum successu applicatam. Præstat etiam aliquid decoctum nicotianæ c. fl. chamæmeli. Verum de his aliisque consuli possunt Strobelbergerus de dentium podagrâ, & Sebizius in Manual. Medico practico. Verum est illud Ballonii, dolores subinde recrudescere, si dens vitiatus remaneat, nec tamen facile, hâc in parte cum Erasistrato facientes, evulsionem dentis, quæ hîc satis est familiaris, suademus. Ex dente evulso diuturnam salivationem, & hinc natam contabescentiam observavit D. Helwich; conf. Highmor. *in disquisit. Anatom. l.* 3. *p.* 2. *c.* 1. Nota sunt funestarum hæmorrhagiarum inde orta exempla, non absimilia iis, quæ Cardanus *l. de caus., signis, ac loc. morbor. p.* 3. *cap.* 60. & Highmorus *Anacephalæos. circul. sanguin.*, ac alii recitant. Minimè rarò fit, ut maxillæ pars simul avellatur, quâ de re jam olim questi sunt expertissimi Viri, Forestus, Hollerius, Bartholinus *cent.* 5. *histor.* 54. ut de inflammatione, febri &c. jam nihil dicamus. Quando dandum aliquid fuit precibus ægrorum, cavimus tamen, ne dens evelleretur eo tempore, quo caput doleret, aut gingiva tumeret, aut atrox sentiretur dolor, monuimusque chirurgos, ne violenter & affatim uno ictu dentem extraherent, & cautè sese gererent, quod Riverius prudenter jam ante nos inculcavit. Quâ cautione in repellentibus adhibendis opus sit, præcipue, si, ut mos fert barbitonsorum,

maxillis applicentur, providè monuit noster Sennertus & accommodatè ad rem exemplum ex Valesco de Taranta recitat de Medico, dolore dentium molarium afflicto cum inflatione maxillæ & post appositum oleum rosaceum c. aceto, in anginam lethalem incidente.

Antequam vero hanc materiam deseramus, non possumus non cum Carolo Pisone *de colluv. seros. l.2. c.3.* esse junioribus Practicis autores, ut phlegmaticis, quicunque de odontalgiâ conqueruntur, suadeant, ut neglectis remediis, quibus vulgò os colluitur, primo quoque tempore hydragogum sumant, hoc pacto enim levari posse atrociores dolores certo experientur. Cum verò arteriolæ à carotidibus in auriculas procedant, & inter has major quædam antitragum & anthelicem perreptet, superioremque maxillam conscendens singulis dentibus sanguinem suppeditet, in propatulo est, quid in sedendâ odontalgiâ ab acriori sero & fervidiori sanguine dependente præstare queat artificiosa apertio propaginis hujus arteriæ in anthelice, hâc sane mirabiliter sedatam fuisse odontalgiam, notatur à Bauhino, ac refert Riolanus, se Parisiis Virum vidisse, qui per illam curationem magnum faceret quæstum, qualem etiam in Geldriâ se vidisse narrat. Clar. Diemerbrock *Anatom. lib. 5. cap. 13.* cui hanc observationem debemus. Unicè dolendum, quòd hîc chirurgorum dexteritati minimè confidere liceat.

Et hæc dicta sunt de morbis, qui tribus prioribus mensibus apud nos grassati sunt.

Constitutio aëris vernalis.

In Aprili terra blando tepebat calore, quæ aliquando etiam calidis fovebatur pluviis, de cæterò ferè semper grato solis jubare illustrabatur.

In Majo major aëris inconstantia erat, vidimus post nubila Phœbum, ac post Phœbum fulgur & nonnunquam tonitrua audivimus.

Ineunte Junio calore solis temperato refocillabamur, quo etiam in procedente mense, non tamen absque intermixtis pluviis recreabamur, circa finem verò turbidam experti sumus tempestatem, ac frequentes imbres.

Sub initium hujus trimestris, febres petechiales quadantenùs remittebant, ac in quotidianas, tertianas, ac aliquando etiam, utut paulò rarius, quartanas degenerabant.

Erysipelas.

Passim verò tum temporis Nostri erysipelate infestabantur, præprimis sanguinei & sanguineo-cholerici, rariùs sanguineo-phlegmatici, & tantò magis, si consuetæ sanguinis evacuationes ad tempus suppressæ, aut patientes terroribus, aliisque animi pathematibus concussi fuissent. Notorium est, quòd sæpius etiam erysipelate corripiantur, qui antehac vulnerati, aut aliam externam violentiam perpessi fuerunt. Præcedit fere horripilatio, sequitur vero calor præternaturalis totius æquabilis & ferè vaporosus, cùm aliqua tamen acredine & morsicatione conjunctus, ac cætera adsunt, quæ alias in inflammationibus observantur, rubedo, inquam, dolor, febris, aliqua partis intumescentia. Aliæ tamen hîc occurrunt differentiæ. Nam non tantùm in phlegmone major intumescentia, quam erysipelate, sed &

& in hoc calor eſt ex rubro flaveſcens, qui tamen, ubi digito urgetur, diſparet, maculam albicantem relinquit, iterum ubi laxaveris, rubeſcit, quod non fit in inflammatione, niſi fortius premas. Præterea in hac eſt dolor pulſatorius ac diſtendens, ſed eryſipelas nulla cum pulſatione aut tenſione eſt conjunctum. Ἐπιφλόγισμα ex una parte in aliam migrat, quod inflammationi familiare non eſt. Confer. Overkamps *Chirurg. p. m.* 122. Tandem febris in eryſipelate primaria eſt, quæ in inflammatione ſymptomatica exiſtit. Cæterùm tametſi Noſter Kergerus *lib. de fermentat. p.* 251. accuſet in eryſipelate fermentationem ſanguinis ad aciditatem vergentem, & in aliquam partem impactam, ſecutus hac in re Helmontium *lib. de febb. c.* 9. §. 18. Nobis tamen, ſalvâ aliorum ſententiâ, eryſipelas, ſeu diffuſio tenuiorum & inflammabilium ſanguinis partium per membranas & cutem, orta videtur, non aliundè, quam ex fruſtrà tentato naturæ ſanguinem excernendi conatu, cujus rei ſignum eſt, quòd partes illæ, ex quibus ſanguis aliquando uberius effluxit, eryſipelate afficiantur, ſtatis ferè temporibus illis redeuntibus, quibus olim per hæmorrhagiam ſanguis fuit depletus. Unde nullam quidem conſtitutionem organicam pororum læſam agnoſcimus, quæ hujus αἱμοςάσεως origo ſit, multo minùs verò Archeum partium debilitatum cauſabimur, nec admodum veriſimile videtur, quod arteriæ plus afferant ſanguinis, quàm ex toroſis muſculis revehere queant venæ, niſi addas, partes muſculoſas ipſasque venas ſtringi atque hinc non adeò expeditè ſuccedere refluxum per venas. Hanc noſtram ſententiam circumſtantiæ in hæmorrhagiis occurrentes confirmant, & quotidiana iſta experientia, qua edocemur, ſæpe oboriri eryſipelas in illis corporis partibus, ex quibus ante annos fortè plures ſanguis aut per ſcarificationem, aut V. S. fuit eductus, nullis prorsùs occurrentibus veſtigiis vel Archei debilitati, vel etiam læſionis pororum *&c.* Eryſipelas ex ſua quidem natura mortis periculum non minatur, nihilominus circa caput efflореſcens, non ex voto ſemper decurrit. *Malum etiam eſt* juxta Hippocrat. *aphor.* 25. *ſect.* 6. *eryſipelas ab exterioribus ad interiora converti.*

Cura ejus, ut experientia nobis conſtat multiplici, ſine V. S. & ſine purgatione, quam requirit Sennertus Noſter cum aliis, abſolvi poteſt ſolis diaphoreticis. Vulgus noſtrum Rob. ſambuci, & ocul. 69. aut C. C. utitur cum ſucceſſu. Loquimur autem hic de eryſipelate ab interna ſanguinis commotione orto, nam ſi à cauſa externa originem trahat, V. S. tanquam remedium revulſorium à nobis adhibetur. Quantum ad topica, remediis repellentibus ſolis nunquam uſi ſumus, hæc enim facilè gangrænam inducere ſcimus. Abſtinuimus etiam à pinguibus, e. g. lacte ☉eo ſeu mixtura ex oleo ſambucino & lixivio, unguento de ♄no, ſed diſcutientibus inſtitimus. Pulvis eryſipelatodes M. uſitatiſſimus fuit, aut extemporaneus ex farina hordei, fabarum, creta, glyzyrrhyza, myrrha, ceruſsâ, cum quibus paria facit pulvis à D. Ludovici deſcriptus, ut lithargyrium tritum inter duas petias externè eryſipelati impoſitum tepidè ex commendatione Clariſſ. Viri Bartholini *Cent.* 6. *hiſt.* 724. ut & Cratonis & Angeli Salæ. Unguentum de liquiritia Auguſtanorum non adhibuimus,

hibuimus, nec facilè linteum crocatum M., aut linteum leporino cruore tinctum, de quo Helmontius conſulatur *Imag. ferment.* §. 17. vel ſpiritum vini camphoratum, aut epithema Loſſii *lib.* 1. *obſ.* 25. ex decocto florum ſambuci cum vino, ſapone Veneto ac theriaca, vel cataplasma Overkampii in uſum vocavimus. Non contemnimus humida, nec metu quodam anili abſterriti ab applicatione humidorum nobis temperavimus, non ignorantes, quàm ſevera, quamvis forte non merita, virgula cenſoria eapropter veteres à Dolæo *in Encyclopæd. Chirurg. rational. l.* 5. *c.* 6. caſtigentur, ſed quod apud nos ægroti humidorum applicationem nullo modo ferant. Quamvis & in topicis applicandis ſumma cautio eſſe debeat, ne quid nimis fiat, quod ex parte rectè inculcavit Overkamp. Si ritè tractetur, per inſenſibilem transpirationem eryſipelas evaneſcit, & accidente pruritu, cuticula quaſi in ſquamas fatiſcit, ac color naturalis redit. At verò, ſi ab imperita manu tractetur, non ſine periculo ſuppuratur Hippocrat. *ſect.* 7. §. 6. eryſipelas, quod exulceratum, ſacer ignis appellari ſuevit. Et tùm vel ſumma tantùm cutis afficitur in eaque cruſtulæ furfuraceæ oriuntur, vel tota patitur, ac ſaniem purulentam reddit, ac hic chirurgi noſtri ferè empl. diaſulph. Ruland., unguent. alb. camphor., diapomphol. uti ſolent, non omiſſis internis evacuantibus lenioribus ac diaphoreticis. Sed cura ferè difficilior eſt, ſi partes glanduloſæ ejusmodi exulcerationem ſuſtineant. Ita meminimus eryſipelas capitis in Illuſtri Perſona, triginta annorum, conſtitutionis cholericæ, non uno errore in diæta, vino, ▽. phyſogon. commiſſo, hincque inflammationem ad canthum oculi majorem ortam, quæ ægilops vocatur. Hæc rupta eſt, ac in fiſtulam abiit, quæ ferè biennii curam exegit. Nihil autem attinet hic commemorare vana molimina chirurgi, nam dici non poteſt, cum epiphora, ut ferè fit, ſequeretur, & præterea etiam ipſum ulcus perennem ſuppeditaret affluxum, & tenuem humiditatem exudaret, quibus machinis fronti applicatis impetuoſum illum humorum affluxum avertere ſategerit ignarus, & quod longè pejus, præ arrogantia non cupiens diſcere, quod non in fronte, ſed lachrymali innominata ac in ipſis palpebrarum glandulis humor ſeparetur, & per ductus à Clariſſ. Viris Stenone & Meibomio detectos, qui ad oculorum ſuperficiem hiant, fluat. Diu durante affectu non mirum, quòd os cribriforme quadantenus læſum. Cum deinde pertinacis hujus mali cura prudenter inſtitueretur, & interna à Medico, externa ab alio Chirurgo, juxta Medici directionem adhiberentur, melioris ſanitatis ſpes affulgere cœpit. Egregiè inter chirurgica remedia debitis temporibus data, profuerunt ▽. vulneraria Ulmenſium Balſamus vulnerarius Hantkii, ut & Prævotii, nec non ſequens: ℞. decoct. rad. Ariſtoloch. long., fol. veronic., nicotian., betonic., c. ſ. q. ▽. mellis, & inſpiſſetur ad formam balſami, cujus unciis duâbus ſemis deinde additur elix. propr. Parac. ſine acido, balſam. Peruvian. a. a. drachma una ſemis. Adhibitus etiam citra ullam noxam fuit balſamus Arſenici, cujus deſcriptionem ſuppeditat Carolus Muſitanus *in Chirurg. lib.* 1. *c.* 5. *p.* 22. *& ſeqq.* Cæterum cùm ſæpè recurrat eryſipelas, non raró ægri à Medicis exigunt, ut debitis remediis præcaveatur. In

potione

potione ab Hildeshemio *lib.* 5. *spicileg. p.* 471. commendata (ex ▽. rosar. mithridat. pulv. bacc. laur., & rad. aristoloch. Od.) ante novilunium hausta, virtutem prophylacticam deprehendere non potuimus. Nec placentulæ ex herbis absinth., taraxac., & chamædr. per mensem Maji assumptæ aliquid eximii præstant. Quod etiam dicendum de lacte cum floribus sambuci decocto, & singulis decrescentibus lunis ter vel quater manè hausto. Multi spem omnem, citra tamen successum in acidulis collocant. De urina propria cum melle epota, non possumus, quin adscribamus verba Bartholini *Cent.* 6. *histor.* 72. *p.* 327. *Probatissimum*, inquit, *vulgi remedium unum chartæ huic assuam, quod nunquam fallere experientia inter nostros docuit, urinam propriam melle subactam, summo mane continuis tribus diebus assumunt, & exinde tutos se ab erysipelate per vitam sciunt. Mel sane humores calidos temperat & expurgat, urina vero vehiculi loco adhibita sale suo abstergit bilem.* H. I. Folia raphani rusticani externè applicata extollit non immeritò Hartmannus. Nos in debitis sanguinis evacuationibus ritè susceptis, & catharticis justo datis potissimum causæ momentum reponimus.

Purpura alba.

Purpura alba solito frequentius hisce diebus infantes, pueros ac fœminas & præprimis puerperas cholerico-sanguineas *&c.* corripiebat. Ultimas quidem omni tempore post lochia suppressa invadere suevit, at verò si hæc causa absit, nec iracundia gravior, ac illa quidem fere suppressa præcesserit, aliis anni partibus non æque multis infesta est. Typus morbi sequens est: Initio quidem medioeri corripiuntur horripilatione, quam excipit æstus non adeò vehemens. Magis molesta est angustia præcordiorum, quàm dolor capitis, qui non acutus, sed ferè turbulentus existit. Adest etiam faucium dolor & ardor. Somnus propemodum omnis cessat, & paucæ sunt, quæ sub initium morbi, per unam alteramvè noctem somno non interrupto fruantur. Alvus plerumque officio non satisfacit, vidimus quasdam tamen, quæ aliquoties manè dejecerunt. Pulsus celer est, & quasi oppressus. Urina cruda ineunte morbo sub exitum satis copiosum deponit sedimentum. Appropinquante die quarto, quanquam interdum etiam citius illud fiat, in artubus, collo, pectore, elevantur & extuberant pori cutis cum rubore, instar cutis anserinæ, ac sensim oriuntur numerosissimæ pustulæ magnitudinis exiguæ, pellucentes, aquea quadam humiditate gravidæ, quæ in siccioribus satis maturè ferè intra 24 horas exsiccantur; in humidioribus & junioribus aliquantò diutiùs erosa cute, aliquid humoris stillant, non sine aliquo corporis pruritu & ardore, qui ab initio vix observabatur. Unde facilè patet, quomodo hic affectus à petechiis differat. Nam in purpura miliari hac multo copiosius maculæ, quæ materiam purulentæ analogam continent, erumpunt, quam in maligna illa febri, quam *petechialem* nuncupant, & præterea etiam materia macularum petechialium multum tenuitate superat contentum in pustulis purpuræ. Accedit & hoc, quod disparentibus maculis miliaribus illis, mitescat febris, quæ utplurimùm omni vacat periculo, quod non fit evanescentibus petechiis, quibus adjuncta febris satis multos in mortem præcipitat. Nec necesse

cesse est, hic explicare, quomodo Purpura Miliaris differat à scabie & erysipelate, cum discrimen ex utriusque hujus historia abunde illucescat.

Nostri otii quoque non est, hic prolixè enucleare, in quibusnam miliaris Nostra abeat à morbillis, phlyctænis, epinyctidibus, sive sudaminibus &c. Hoc enim labore, cum summa laude Nobiliss. Melchiorem Sebizium Nostrum, esse defunctum, *in doctissimis de variolis & morbillis dispp.* ut ostenderet inter varia exanthemata differentiam, recordamur, hoc sanè nomine merito etiam laudatus à Celeberrimo Fehrio Nostro. Breviter cum famigeratissimo Wedelio dicimus: *Concipe tibi partes urtica percussas & purpuram bene noveris.* Cura non adeò operosa est, præprimis si, ut ferè semper fit, maligna non sit purpura. Ordinariò quidem optimè conveniunt nitrosa & salina aliquoties per diem exhibita, præmissis mane diaphoreticis & bezoardicis fixioribus (nam volatilia utplurimùm φλώγωσιν intendunt) aut etiam decoctis ex saponariis e. g. fumaria, sambuco cum sero lactis caprini paratis. Si verò morbus hic miliaris à lochiorum retentione exoriatur, & spes adhuc supersit hæc concitari posse, danda sunt ea, quæ lochiorum fluxum promovent, quod faciunt myrrhata, cum debita circumspectione post V. S. in plethoricis, repetitis dosibus exhibita.

Rosalia.

Sed neque præterire possumus aliud morbi genus à nobis observatum & à paucis Germanis, nisi fallimur, auctoribus descriptum, quod in pueris, ut & adultioribus quibusdam notavimus. Invadit illud eo propemodum modo, quo exanthemata cum febri satis vehemente, capitis dolore vertiginoso, tussi &c. & maculæ dilutè rubentes & flammeæ, rosarum instar, igneæ naturæ eo ferè ritu, quò morbilli tertio quartove die prodeunt, sed longè uberius sese diffundunt, nam cum morbus ad ἀκμὴν pervenit, corpus quasi ignitum apparet. Vidimus sane habitum corporis universum magno rubore perfusum, crederes illud totum ab erysipelate obsessum, circa diem septimum circiter rubor sensim evanescit, ac calor remittit, maculæ instar petechiarum hinc inde sese oculis intuentium ingerunt, ac epidermis in multis locis squammatim abscedit. Per totum morbi cursum vehementer affligit sitis, adsunt vigiliæ, adurit calor vehemens, alvus adstricta est, appetitus prorsus dejectus languet, excernitur urina flammea ac rutilans, pulsus observatur celer ac durus, mens utplurimum deliriis distracta stupet, præ siccitate cutis aspera est. Et sanè hæc cutis asperitas diagnosticum est, quo à rubeolis, in statu ferè milii granum superantibus, dignoscitur hic affectus. Hæmorrhagia nonnullos, alios autem diarrhæa hoc ab affectu liberavit. Ferè autem contingit metastasis quædam materiæ ad articulos extremorum, qui dolore vehementi torquentur. Sed neque his terminis continetur mali hujus ferocia, nam sæpe pedes non tantum ad talos & suras, sed & ad genua usque intumescunt, & si hypochondria tenduntur, ac respirationis difficultas invalescit, brevi post abdomen totum in tumorem attollitur, atque hinc vel hydrope moriuntur, vel ægerrimè sanè cum pristina sanitate in gratiam redeunt. Hic noster affectus, de quo hactenus diximus, videtur idem esse cum eo, quem

Itali

Itali scriptores rosaliam dicunt. Proximè sane accedit ad descriptionem ejus, quam affert Ingrassias *Tom. I. p.* 194. & Prosper Martianus *in Epidem. lib.* 2. *sect.* 3. *p.* 308. *& seqq.* nisi quod non, ut vult Martianus *pag. seqq.* die quinto, sed ferè septimo asperitudines cum febri deleri sentiant, & apud Nos periculo minimè careat morbus ille, cum de rosalia scribat Prosper Noster, docere experientiam, nullum ferè ex rosalia interire, nisi miraculo quodam & ob errata maxima, quæ aut ægri committant, aut medici, potissimum verò sanguinem mittentes, cùm remedium hoc *totis viribus sit huic morbo contrarium.* Curam adhibuimus eandem in hoc malo, quam in morbillis & rubeolis & variolis servavimus, nisi quod diluentia & temperantia, præprimis verò nitrosa largiori obtulerimus manu. Inter alexipharmaca non displicet pulvis bezoard. confortans Celeberr. Bauschii, Primi nostri Præsidis, optimè de Academia Nostra meriti, quem ejus Successor Fehrius *in anchora sacra* recitat *p.* 91. quique *p.* 90. asseverat, anno superioris seculi 52. Svinfurti maculas has primùm fuisse conspectas, didicimus autem ex annalibus quibusdam manuscriptis, Vratislaviæ jam anno 1628 visas esse, & quosdam ex iis, sub cura Clariss. Doringii obiisse, alios verò iterum convaluisse. Sed jam progrediamur ad alia.

Aneurisma.

Tanquam singulare aliquod recitat Sennertus, Mulierem quandam Aneurisma nucis juglandis magnitudine in cubiti flexura ultra 30. annos gestasse, & certè communiter gangræna ac mors metuitur, si paulò majus sit & circumjacentes partes in tumorem magnum attollantur. Et sanè non vanum hunc esse metum, facile intellectu est, obvium enim est, quod levi de causa sanguis ex arteria rupta aut vulnerata ad partes intercutaneas & interstitia musculorum profusus & collectus putrescere possit, si aliqua in motu progressivo ei remora & obstaculum ponatur. Nihilominus DD. Preus & Helwich noverunt cœlibem quandam, quæ ex violentiori motu brachii ad modum juvencula aneurisma, duas in pugnum contractas manus æquans, ultra 50 annos habuit, & nuper admodum, non ex gangræna, sed febri maligna obiit senex annos, nisi fallimur, 74. nata. Tumor semper fuit mollis ac laxus, nec per tot annos ullam contraxit duritiem. Pulsus quoque deprehendebatur in eo pulsui arteriarum respondens; quamvis propterea minimè fidem abrogandam censeamus Paræo, qui in aneurismate majore nullum pulsum observavit *lib.* 6 *c.* 33. eò fortè, quod nimia sanguinis profusio arteriæ pulsum obtunderet. Molestiam sæpè sensit Nostra ac ardorem cum inflammatione vicinarum partium, ut & pruritum, adeò, ut fonticulum, qui nescio cujus suasu non procul ab illo tumore excitatus fuerat, ampliùs ferre non posset. Non silentio possumus prætermittere puerulum, qui adhuc à partu rubens, sugillatione & exulceratione palpebrarum diuturna correptus, ab hac liberari non potuit, nisi per inflammationem abdominis supervenientem, sed verò cùm & ab hac immunem parentes optarent, contra hanc remediis pugnandum erat, sed eo eventu iterum id factum, ut in locum inflammationis hujus iterum pristinus affectus succederet, exulceratio scilicet palpebrarum, quæ non nisi admodum tarde variis topicis, ac internis laxantibus, temperantibus adhibitis

cessit. Eodem tempore gravissimis torminibus, de quibus testabantur continuus ejulatus, jectigatio corporis, pavores &c. afficiebatur puerulus eusarci & sanguinei corporis habitus. Varia ad mitigandum hunc dolorem acta, sed præstantissimum ejus pharmacum erat superveniens vomitus pituitoso-biliosus & unica sedes, qua dejiciebatur copiosè sanguis instar loturæ carnis, sicuti fieri suevit in fluxu hepatico, in quo observatur liquida dejectio cum humore interfluente eoque diluto ac sanguinolento; sed ea tamen etiam hic cernitur differentia, quòd dejectio illa in Nostro non sine magno cruciatu contingeret, quod in fluxu hepatico non fit, vix enim nisi sensus aliquis pressionis in abdomine percipitur.

Fluor uterinus.

Satis etiam communis apud nos erat fluor, qui à Græcis ῥοῦς γυναικεῖος fluor muliebris, aut ῥοῦς τῆς ὑστέρας &c. fluxus uterinus vocatur. Nonnullis menstrui albi nomine venit, non quod menstruum sit revera, sed quod menstrui in modum per uterum fieri soleat, quamvis Ballonio *lib. de Virgin. ac Mulier. morbis p.* 110. à ratione alienum videatur, menstruum album confundere cum eo affectu, qui à Græcis ῥοῦς γυναικεῖος dicitur. Nos cum Latinis vocabimus *florem album*, tametsi satis gnari simus, quòd non omnis sit colore albus. Hic affectus familiaris est fœminis cujuslibet ultra pubertatem annis, frequentius tamen evenit paulò provectioribus ætate, rarissimè autem eo corripiuntur admodum puellæ, nec à nobis visæ hactenus hic locorum, quæ vel 6 vel 8 ætatis anno fuerint hoc malo obsessæ, cujus generis virgunculas Fernelio, Hœchstettero, Joh. Matthiæ Nestero aliisque cognitas fuisse novimus. Necesse autem est, illas fuisse vel cachecticas, vel admodum infirmas & debiles. Nam ubi natura tam præpropere & maturè agit, seque ipsam quasi anticipare videtur, utplurimùm futuræ valetudini & robori multum decedit. Affectus hic citra difficultatem omnem ex ægrarum relatu dignoscitur, ac illis exitus materiæ mucidæ insuetus non potest non esse manifestus. Ferè autem ista *vel* est *limpidior & albuginea* nec genitalia lædens, nisi sub labore corporis & attritu genitalium, & licet vel jugiter fluat, vel maxime tempore mensium appropinquante, aut sanè post cessantes menses, non tamen magnam noxam inde sentiunt ægræ, præter molestiam; vel *discolor flavescens*, *virescens*, *saniosa*, acris & mordax, quæ vaginam excoriat, adurit, tumefacit ac inflammat, & huic subinde gravis odor adest. Hic fluxus malignus ac venereus cum aliis gravibus symptomatibus ferè conjunctus est. Nam utplurimùm adesse solent vitiosus corporis color, nausea, & fastidium ciborum, spirandi difficultas, virium dejectio, oculorum tumor & inflatio, mœror & tristitia, interdum etiam lipothymia, lumborum gravitas, intumescentia pedum & quæ non alia? de quibus Riverius, Primirosius & Zacutus Lusitanus *l. 9. prax. Histor. c. XI. p. m.* 187. consulendi. Benignus etiam est ferè fluxus, quo gravidæ ante impraegnationem ab eo immunes, vel per vices, vel per totum gravidationis tempus premuntur. Distat verò hic fluxus noster à gonorrhæâ: Nam 1. fluor iisdem, quibus menstruum, ductibus ejicitur; cernimus enim menstruum fluorem variis esse obnoxium mutationibus

tationibus & initio minus floridum, ac in cacochymicis & cachecticis postea pallidum sæpè prodire. Qua de re tanto minùs hodiè dubitandum videtur, postquam vasa lymphatica uteri ab Olao Rudbeckio, Thoma Bartholino, Wepfero *histor. & observ. apoplect.* 13. *p.* 338. Warthono, Regnero de Graaf *&c* aliisque detecta sint, & ex Stenone, Malpighio satis notum, nullum reperi vas lymphaticum, quod non oriatur à glandula, vel in glandulam aliquam inseratur, ita, ut neque de præsentia glandularum in utero amplius ambigere liceat, præprimis, quia glandulas conglomeratas cum suis vasis excretoriis in utero muliebri Bartholinus vidit, quas in vacca descripsit *in libr. de diaphragm. p.* 107. *& seqq.* confer. Acta Hafn. *Volum.* 4. *obs.* 20. Ex utero, inquam, posse fluorem album prodire, glandulæ & vasa lymphatica probabile reddunt, quòd verò etiam ita fiat, dissecta post obitum corpora fœminarum, quæ in vita laborarant fluore albo, abunde loquuntur, utpote quæ varia glandularum & vasorum lymphaticorum in utero vitia oculis & manibus profectorum obtulerunt. Vid Bonet. *Anatom. Pract. lib.* 3. *p.* 1354. & Pinæus *lib.* 1. *de not Virgin Problem* 3. Atque hinc non malè ex fluore albo, quo gravidæ laborant, Charleton *de Oeconom. Animal. p.* 201. rectè contra Harvæum concludit, minimè uterum in gravidis ita clausum esse, ut ne aër guidem eum ingredi valeat, cùm materiæ illi submucidæ in gravidis pateat exitus ex utero. Itaque in fluore albo pars affecta est uterus. Gonorrhææ autem sedes est, ut cadaveris cujusdam hoc vitio infecti dissectio Graaf palam fecit, corpus glandulosum, seu substantia illa membranosa & glandulosa, meatum urinarium circumdans, ac in vaginam uteri certis canaliculis & ductibus hians, quæ in mulieribus glandularum prostatarum munere fungitur. Hoc ut deprehendatur, minimè necesse est, ut genitalia inspiciat Medicus, an forte partes circa exitum meatus urinarii mucosa quadam materia sint obsessæ, an vero tota vagina squalleat ejus generis humore, quod quidem vult Graaf, nam datur aliud indicium satis luculentum, quo hæc symptomata à se invicem discerni possunt. Nimirum ut Mauriceau *de Morb. Gravid. & Puerper. cap.* 7. docet, gonorrhææ humor etiam tempore menstrui fluxus elabitur, hoc autem vix contingit in fluore albo, qui tum ferè supprimitur. Accedit & hoc, quod fluor albus quantitate superet humorem illum seminalem & in illo dolor lumborum & ossis sacri, in gonorrhæa autem cruciatus ulcerosus in pudendis sit molestus. Multò manifestius adhuc est discrimen inter fluxum Nostrum & pus ex ulceribus uteri, quod vel crassius & magis album est, vel si saniosum sit, cum cruore & dolore profunditur.

Mali hujus non ita facilis est cura, quippe in qua & viscerum chyli secretioni, & seri depurationi inservientium, & lymphæ ratio habenda. Ac sanè lympha excrementitiis crudis humoribus non tantùm videtur inquinata, sed & modo nimis crassa glutinosa & mucosa, conf. *vol.* 3. *obs.* 33. Actor. Hafniens., modo nimis tenuis & ichorosa *&c.* ut jam de motu ejus læso nihil dicamus. Eò autem collimavimus, ut abundantiam seri & excrementitii & viscosi ex corpore eliminaremus, materiæ fluxum hunc constituentis proventum impediremus, & uterum corroboraremus.

Cu-

Curæ initium ferè ab univerſalibus fecimus. Præprimis nobis placuere noduli, ex ſtomachicis, uterinis aliisque appropriatis ac purgantibus, & non poſſumus non illis ſubſcribere Practicis, qui experientia edocti aſſeverant, nullum Medicamentum prodeſſe in hoc fluxu, niſi corpus probè fuerit expurgatum. Adeoque toto cœlo aberrant, qui curam ab adſtringentibus auſpicantur, atque ita rivulos, non obſtructo fonte, occludunt; quo ipſo & gangrænæ uteri ac tumoribus, variisque metaſtaſibus, cum periculo ſummo conjunctis *&c.* occaſio ſuppeditatur. Vomitoriis niſi ſponte ad vomitum inclinarent ægræ, ac evidens in ventriculo vitium hæreret, rariùs ſumus uſi, etiamſi prolixè & à Riverio & Montano ſint commendata. Nec abhorruimus à diureticis, memores illius Swalviani axiomatis: *uterus albo fluore fœtens diureſi mirificè mundificatur.* Eo autem ferè ſcopo dedimus ſuccinata, ut & terebinthinata, nec laude ſua defraudanda ſunt decocta pituitam & ſerum per urinas evacuantia, quæ Sylvio in crebriori uſu fuerunt. Nec abs re decoctum dauci cum radice filipendulæ commendat Simon Pauli. Diureticis palmam longè præripiunt diaphoretica, quæ maximè laudat Felix Platerus *Tom.* 3. *l.* 2. *c.* 7. ac hic præ reliquis iterum elegimus ſuccinum, ut & ♁ d. ♂le, utpote quod non ſolùm diſcutit, ſed & ſimul roborat. Propter diaphoreſin etiam famam videntur adepta lignorum decocta, quæ empiricorum aſylum & ſacra anchora ſunt in omnibus ferè morbis chronicis. Non diſplicet formula, quam habet le Mort in pharmacia ſua rationibus & experimentis inſtructa.

Salivatio generoſum illud remedium eſt, quo etiam inveterati fluxus debellari poſſunt.

Cæterùm V. S. vix celebravimus, etiamſi eam vehementer laudet Sylvius, quia ferè medicam opem implorant Noſtrates, viribus jam dejectis, & tabe corporis imminente, aut præſente cachexia, hydropis matre. Ex fonte chirurgico magis nobis placent fonticuli & ſetacea, & utinam poſterius hoc remedium Noſtris perſuadere poſſemus, citiùs ſanè & faciliùs à ſpurco hoc fluxu Noſtræ liberarentur; nec enim nobis excidit, quod refert Hildanus *Curat.* 41. *Centur.* I. ſe nimirum mulierem quandam diuturno fluxu muliebri laborantem, & hinc infœcundam & ſterilem ex voto curaſſe. Cùm verò Noſtræ exorari ſeſe non patiantur, ut in hoc remedium conſentiant, exemplo Galeni frictiones commendavimus; Is enim, præter medicamenta, has cum linteis primùm mollioribus, mox aſperis quotidie inſtituit, in curando fluxu uterino uxoris Boëthi, ut ipſe refert *lib.* I. *de prœcognit. ad poſthumum c.* 8. eo ſucceſſu, ut eam intra tredecim dies curaret, & 400 aureos, ſoſtri loco, reportaret, ut hæc prolixius refert Rolfinc. *Method cognoſc. & curand. dolor. lib.* I. *ſect.* I. *c.* 5. Cæterum adhibuimus ea ferè, quæ in aliis fluxibus uterinis cum ſucceſſu à Practicis præſcribuntur. Inter vegetabilia non ſunt rejicula, ſed eximiæ virtutis, meliſſa, mentha à Dodonæo laudata, ac præprimis roſmarinus. Hinc Lindanus: *Fluoris albi,* inquit, *cura eſt per decoctum roriſmarini cum vino in diplomate, ſed diutiùs uſurpent, & quidem manè bonum hauſtum & superſudare debent, & rurſus in prandio & cœna ſumant.* Huic decocto

cocto viribus si non major, certè par est essentia rorismarin. composita aliquibus Nostrûm usitata; Ex nominato roremarino & rad. galang., caryophyll. zedoar., florib. cheiri, galeopsid., betonic. bacc. lauri, juniper. costi, nuc. moschat., L. aloës &c. confici possunt noduli jam ante à nobis laudati. Crato, non absque fundamento, laudat pulverem ex gran. kerm. nuc. moschat. tost., thure albiss. &c. à Nobis tamen ferè tantum adhibentur pulveres ex succino, unicornu foss., ebore, oss. sep. corall., matr. perlar., bolo Armen. osteocoll. &c. quibus pro re natâ tantillum olei alicujus ♌lati, ad imitationem Wedelii additur. In formâ guttarum essent. ad flux. alb. succin. D. M. elix. uterin. variorum, tinctur. corallor., terr. catech. ipsam etiam tincturam bezoard. porreximus. Electuarium D. Sydenham debito tempore datum, itidem profuit. Id quod dicendum etiam de ♂alibus. Et sanè nostrâ suffragante experientiâ, merito inter rara experimenta & sæpè feliciter probata refert Bartholinus cremorem lactucæ, prius maceratæ in aqua extinctionis chalybis, addito pulvere eboris. Aliorum passim deprædicatorum virtutes satis sunt exiguæ. Omnibus autem hactenus enumeratis, jure optimo præferuntur pilulæ D. Becheri, de quibus Ipse *in Psychosophiâ p.* 241. scribit: (*) *Es ist nicht wohl zu beschreiben, wie gut diese Pillen den Weibern, der Gebæhr-Mutter, und ihren Zustænden bekommen, denn sie reinigen die Mutter vom Wind, Wasser und Schleim, sie befœrdern die verhaltene Zeit, und die zu starck gehende stillen sie, sie dienen zur Fruchtbarkeit, hingegen, so was unnatürliches oder todtes in der Mutter wære, das treiben sie hinweg.* Atque hinc Celeberr. Stahlius, cautus, si quis alius in deprædicandis Medicamentis, *in Disp. doctiss. de Mens. muliebr. fluxu*, §. 45. ait: *Pilulas polychrestas Becherianas in omnibus uterinis affectibus ultra omnem expectationem & laudem positas esse, nec ullâ hactenus nota compositione exæquari.* Præterea nec externa neglleximus. Ex iis usitatiora apud nos sunt, unguent. comitiss., ceratum de galbano, mass. ex tacamahac., g. carann. &c. Nullam adeò insignem efficaciam deprehendere potuimus in linimento Raymund. Joh. Fortis, quod conficitur ex bol. armen. lot. unc. sem. terr. samiæ, sangu. dracon., mastich. aa. drachm. 2. nuc. cupress. drach. 3. & ceræ parum. Suffitum ex Salviâ mirum in modum omne profluvium sistere, narratum est Lælio à Fonte, sed citra fundamentum. Jactantiam ciniflonibus usitatam redolet hoc Turneiseri: Oleum ex rad. dauc. cretic. ♌l. & post balneum vulvæ illitum, menses albos miraculosè curat. Nam nec balneum, utpote quod fluxiones augere aptum natum est, convenit, quamvis Platerus *in Observat.* ejus usum serio commendet. Nota nobis est egregiæ spectatæque formæ mulier, quæ, cùm nihil intentatum reliquisset, ut à fluore albo, quo per multos annos laboraret, liberaretur, tandem virtutem balnei aluminosi experiri statuit, unde suppressus quidem fluxus est, sed infaustè admodum. Successit enim ulcus circa orificium uteri molestissimum, quod ægerrimè admisit medelam, hâc verò, post longi temporis patientiam obtentâ, secutæ

 sunt

(*) Incredibile dictu quam salutares istæ pilulæ sint in affectibus uterinis: uterum enim ventis, lymphâ, mucô, squallentem mundificant; fluxum mensium impeditum promovent, nimis copiosum cohibent; fertilitati inserviunt; si quid præternaturale aut mortuum utero gestetur, id depellunt.

ſunt hæmorrhoides (cum ſummis torminibus conjunctæ, non ſine ſuſpicione exulcerationis inteſtini recti) quæ circa ſingulas lunæ phaſes, cum ſedibus frequentibus, non ſine exquiſitiſſimis doloribus totius abdominis turbas dant maximas, ac ægram in tabem conjiciunt, ex quibus malis hactenus nulla arte potuit eluctari. Nec adeò magna ſpes ponenda in peſſariis, in cervicem uteri immiſſis, cujuscunque etiam fuerint generis, quæ tamen etiam fœminæ, niſi perfrictæ frontis, non admittunt. Quantamcunque verò adhibueris diligentiam in medendo, ſæpè tamen adeò contumax & rebellis eſt affectus iſte; ut omnem eludat curam. Atque hinc verè ſcripſit Rodericus à Caſtro, in vetulis ad capulum usque affligere & commori, ut adeò nimis ſit anguſtum menſtruum ſpatium, quo curam circumſcribit Riverius.

Fluxus hæmorrhoidalis.

Jam addemus, quæ de fluxu hæmorrhoidali à nobis annotata fuerunt. Ex cauſis externis cujusvis temperamenti homines in virili ætate in illum incidere poſſunt: ſed circa horum concurſum ferè ii demum fluxum experiuntur, qui per aliquot annos pathematibus quibusdam in hypochondriis fuere obnoxii. Nam hi deinde interdum per aliquot dies; dùm alvum deponunt, unâ cum excrementis aut minimùm inter conatus ejiciendi fæces, ſine ullo abdominis dolore, absque vitio œconomiæ & nutritionis, ſanguinem ex venis, quæ in anum explicantur, intercedente motu inteſtini recti expreſſorio, profundunt. Hoc ubi ſemel factum eſt, fluxus iſte redit ſtatis propemodum temporibus, nimirum aut tardius e. g. circa æquinoctia, aut citiùs, ſingulis ſcilicet menſibus, circa ☽æ mutationes ſolenniores in paucis quibusdam per aliquot annorum decurſum; citra intervalla ulla durat. Ubi autem fluxus ille impeditior eſt, nec ex voto ſuccedit, corpus languet, appetitus imminuitur, ſentiuntur tormina in inteſtinis, præprimis autem gravitas circa os ſacrum, ac nonnunquam ſtupor in pedibus. Tum verò natura excretionem molitur, quando ægri aſthmate hypochondriaco tentantur, inflationem ventriculi, ructus ac borborygmos perpetiuntur, ac dolores tenſivos ſenſibiles admodùm per totam ſacri oſſis longitudinem percipiunt. Omnium autem certiſſimi prodromi hujus fluxus ſunt pruriginoſi ardores in orificio inteſtini recti & ſenſus noduli alicujus incluſi in unâ alteravè inteſtini parte. Et nihil certius his Kozachii: *Nunquam ſanguis ex venis hæmorrhoidalibus proſilit ſubitò & inſperatò, ſed priusquam erumpat, quid futurum ſit, variis indiciis præſignat, quæ noſſe Medicum decet.* Diximus paulò ante, ſanguinem per venas ſedales evacuari, & id fit utplurimum; nihilominùs in duobus notavit D. Helwich exiviſſe materiam inſtar ſpermatis ranarum, quod & obſervatum eſt à Greiſelio *Ann.* I. *Ephem. German. obſ.* 75. nec dubium eſt, quin ejusmodi mucus ex hæmorrhoidibus fluat, cum & Doctiſſ. Sorbait, *Med. Pract. tr. c.* 68. viderit, ex hæmorrhoidibus externis per ſanguiſugas duas ferè menſuras materiæ cujusdam inſtar ſpermatis ranarum manaſſe. Hæ autem ſubalbidæ ſordes ſero, quod ex tumentibus hæmorrhoidibus ſpontè apertis, ad plures libras tàm acre & corroſivum, ut partes madefactas corroſerit, effluxiſſe, teſtatur Meibomius, incunabula debent. Serum enim quàm variis modis inſpiſſari in materiam albam & viſcoſam, albumini ovi non abſimilem,

queat

queat, discere licet ex Barbato, Willisio, Brunone & Malpighio. At verò interdum nullus humor evacuatur ex hæmorrhoidibus, sed illæ tantùm tument & duræ sunt, ac vehementem in ano dolorem, maximè ubi dura alvi excrementa exprimuntur, movent. Tumentes ejusmodi hæmorrhoides vulgò cœcas nominant, alii cum Platero etiam clausas, quas, ut à mariscis, tuberculis illis carnosis oblongis, à thymis sive eminentiis illis asperis ac subrubris, sanguinem, dùm auferuntur, in magnâ quantitate profundentibus, à ficu, carne nimirum circa sedis foramen superfluâ, rhagadibus, fissuris, sive ulcusculis ani oblongis, & tandem à cristis & condylomatibus ritè distinguas, juvat historiam dolentium istarum hæmorrhoidum breviter annectere.

Produnt hæ sese communiter primò quidem pruritu & morsu propè exitum intestini recti, ac spasmodicis quibusdam intestini illius motibus. His deinde succedit perceptio molis alicujus, sive nuclei inclusi, id quod maximè fit, cùm alvus deponitur. Huic moleculæ complicatur dolor primò tensivus, & perpetua vellicatione punctoriâ quasi ægrum afficiens, sed multò magis sub ipsâ dejectione deinde acerbissimus, qui, si inflammatio aliquanto major sit, ad vesicam, testes, uterum & inguina usque dolor propagatur. Eæ, quæ sub sensum cadunt, non tantùm ratione magnitudinis & molis, sed & ratione figuræ differunt, quæ occasionem quondam dedit Alexandro Veronensi, ut ineptè satis cœcas has hæmorrhoides in uvales, molares, verrucales & vesicales distingueret. Nec color illarum semper idem, interdum ex atro rubescunt, aliquando autem albescunt. Porrò modo sunt molliores & flaccidiores, modò turgidiores ac duriores, prout vasa hæmorrhoidalia plus minusque distenta sunt, nam cœcæ hæmorrhoides nihil aliud sunt, quàm varices seu intumescentia venarum hæmorrhoidalium tortuosa ac anfractuosa. Et sane venas esse subjectum protuberantiarum ejusmodi, edocemur ex pulsus absentiâ & ipso colore eorum, qui ex rubro lividus est. Nec attinet hîc repetere, quòd duplicis generis sint hæmorrhoides, nimirum externæ, quæ extremitatem intestini recti afficiunt, & visui patent, ac internæ, quæ profundiorem, sive altiorem intestini situm occupant, & oculorum aciem subterfugiunt, nisi extra podicem, inter nisum excernendi fæces urgeantur, quo in casu repositio earum non usque adeò facilis esse solet. In hoc conveniunt externæ ac internæ, quòd vel iterum dissipentur & dolores remittant, vel suppurentur, non sine immani dolore, ac in fistulam abeant, eamque initio quidem exiguam ac sine artis adminiculo coalescentem, interdum satis magnam, quæ tardè quidem invalescit, sed eò profundiùs serpit.

In curâ hoc modo nos gessimus: Consuetas moderate fluentes in ætate virili, præsente plethorâ, præsertim omissis (olim familiaribus) sanguinis depletionibus supervenientes, minimè suppressimus, qui pessimus nonnullorum mos est, nescio quam inde cachexiam pueriliter metuentium, sed potius conservavimus, gnari, quòd eo ipso multi averruncentur morbi. Imo cessantem hunc fluxum in iis, qui eo sanguinis profluvio olim non sunt facti imbecilliores, helleboratis ac myrrhatis aliisque justo tempore datis, cum emolumento ægrorum revocare conati sumus. Nam nisi hoc fiat, subiti gravissimi-

que morbi plerumque verò aut hydrops, aut tabes, imò & apoplexiæ &c. incidere solent, ut jam de ulceribus, scabie, vitiligine aliisque vitiis nihil dicamus. Si verò Fluor ille nimius esset, & vires ægrorum attereret, vividus faciei color periret, gravitas sentiretur in coxis, & in cruribus magna imbecillitas, partim ebullitionem in sanguine nimiam compescuimus, partim fluxui huic frænum injicere studuimus adstringentibus, quæ simul vigorem naturæ augere possunt. Nam valida adstringentia ægros in hydropem, asthma, hæmoptyses, cardialgias singultuosas, anxietates præcordiales, membrorum torporem & gravitatem, maniam &c. conjiciunt. Hinc Hippocrates *l. 6. aphor.* 12. rectè præcipit, *ut in diuturno hæmorrhoidum fluxu una fluere sinatur*, quâ de re legi merentur, quæ habet Clariss. Fromannus *de hæmorrhoidib. parte posterior. problem. 5. p. 251. & seqq.*

In cœcarum hæmorrhoidum curâ ad sanguinis congestionem inhibendam, aut moderandam, usi sumus V. S., deinde tentavimus discussionem per sacculos, fotus, clysteres ex verbasco, parietaria, malvâ, scrophularia, flor. sambuc. chamomill. semin. lini, fabariâ, una cum adstringentibus paratos & calidè admotos. Quem in finem decantata etiam passim unguenta de linariâ, verbenâ, ac illo, quod ex recenti scrophularia & telephio conquassatis cum butyro in cellam repositis ac super igne deliquatis conficitur, aliaque ejus generis adhibuimus.

Interne quoque dedimus chelidonium minus, crassulam majorem, scrophulariam, millefolium, & ♂ alia in exigua dosi, eâ potissimum intentione, ut vias roboraremus & stases prohiberemus. Ubi autem discussio obtineri non poterat, aliquoties tumores hi aperiendi fuerunt, tametsi ab apertione abhorreant non tantùm ambo Lusitani, Grembsius, Hoffmannus, sed & Sennertus, Crato, Rolfincius aliique, & hîc potius sequi maluimus Severinum, Riverium ac Drawitium. Nam istarum apertionem ex aloëticis, myrrhatis, colocynthiacis aliisque internis exspectare, & incertitudo eventus ac periculum majoris noxæ, ac ipse insanus patientium dolor vetant. Et sanè ex istâ apertione ope lanceolæ perpetratâ, nec hæmorrhagias nimias nec fistulas consecutas meminimus. Ac sanè cum Alexandro Massaria ferro magis, quam hirudinibus, quas etiam eundem affectum præstare posse credimus, negotium perpetrandum esse opinamur. Apertæ, ut ulcus aliquod tractari debere videntur. Atque hinc absorbentia, diluentia, emulsiones (proscriptâ diætâ vinosâ & aromatica ac flatulentis aliisque noxiis) ægris nostris ordinavimus. Cæterum hactenus experiri datum non fuit, an, si hæmorrhoides tuberosâ radice chondrillæ tangantur, etiam exarescant, si chondrilla siccetur, & corrumpantur, quando radix corrumpitur, quod olim præsenti Thomæ Bartholino testatus est Petrus Castellus, ut testatur Ille in epistolâ præmissa libello Herm. Grube de transplantatione morborum. Durantes & Ulysses Aldrovandus magni fecerunt hæmorrhoidalem herbam, quæ est species Polygoni Italiæ non ignota. De hâc ita Rolfinc. *in Epit. lib. 3. c. 21. Ea (sc.) herbâ tactæ hæmorrhoides melius habent, si per diem circa femur gestetur, & mox in fu-*

mante

mante camino suspendatur, ut herba ita & hæmorrhoidales corrugentur omnisque evanescit dolor. H. I. Quod an succedat, nobis hactenus non innotuit. In scrophulariâ, quæ propter virtutem eandem celebrari solet, efficaciam hanc deprehendere minimè potuit D. Helwich, cum ante aliquot annos Episcopus Warmiensis in Prussiâ ab eâ in dolore maximo sibi opem polliceretur. Et sanè ut obiter hoc addamus, nondum adeò liquidum est, quid de curâ per transplantationem statuendum sit. Rigidum nimis esse videtur, cum Conringio eandem prorsùs reprobare, quamvis magnâ cum asseveratione scribat: *nec transplatationem quicquam valere in morbis, quos sibi relicta, ægrotantium natura non solet sanare, nisi accesserit constans quædam & temerè concepta persuasio, comperimus.* Longiùs adhuc processit Velschius, qui transplantationes istas ludibria vocat ex arte medicâ releganda. Sed neque intra hos terminos sese continuit Kircherus, qui curationem ejusmodi rogo mulctandam dictatoria severitate edicit. Quid enim tanta pœna dignum committitur, quando naturalia adhibentur remedia, nulla concurrente superstitione, aut verbis, aut characteribus, aut gestibus, quanquam non semper manca mortalium mens rationem assequatur, ut pulchre Bartholinus *cent.* 3. *hist.* 66. Vicissim fatendum etiam est, quòd in morbis raro cura hæc ex voto succedat. Scimus tentatum esse experimentum in *epilepsiâ*, quod Sachsius Noster commemorat *in Gammaralog. p.* 876. in *Podagrâ*, quod communicat Timæus *l.* 5. *epist. Med.* 8. in *Ictero*, quod proponit Hoffmannus *lib. de Method. medend. p.* 327. in *aridurâ*, quod hîc omnibus notum, sed absque ullo successu. In mictu cruento nimis patiens cruorem recenter emissum cum pulvere sympathetico miscuit & diligenter hæc inter se mista agitavit ac in loco non adeò calido sivit exarescere nullo cum levamine. Meminimus quoque, aliquem periculum fecisse, an verrucæ tolli possent eo modo, quô ab iis liberatus est Verulamius ab Angli Oratoris uxore, quæ accepit particulam lardi pelle non exutam ejusque pinguedine illevit omnes verrucas & inter eas, quæ penè ei fuerat coæva, ac deinde clavo affixam lardi particulam ad postem fenestræ cubiculi sui, quod meridiem spectabat, soli exposuit putrefaciendam eo cum successu, ut omnes verrucæ intra septem menses planè evanescerent, sicuti testatur Ipse *in Sylv. Sylvar. cent.* 10. *histor.* 997. At hunc effectum ex illo remedio neutiquam consecutus est Silesius, quem ex eo reportavit Anglus. D. Preus tamen suasu beati nunc D. Ettmülleri, Præceptoris olim sui, etiam post cineres venerandi, Lipsiæ anno 1673 clavum quendam in volâ pedis sui medietate pomi Borsdorffiani in duas partes dissecti, eo usque fricuit, ut interna pomi superficies inde aliquo modo incalesceret, & mumiâ verrucæ hujus vitali ac spirituali imprægnaretur, hincque medietate illâ sub acervum fimi conjectâ, ut putredine ibidem consumeretur, spatio 6 præter propter septimanarum, nullo insuper remedio in auxilium vocato, à clavo successive emarcescente, ac evanescente penitus liberatus fuit.

Achores & Tinea.

Qui isto tempore in ætate puerili fuerant immunes ab exanthematibus, sub finem veris, Achoribus & Tineâ infestabantur. Passim consulebamur

mur à parentibus, quando capita prolium deformabantur ulceribus madidis seu exiguis istis tuberculis, in cute excitatis, sub quibus humor acris & erodens continetur, qui non tantum ad scalpendum incitat, sed & cutem tenuissimis foraminibus post pruritum perforat & erodit, ex quibus erumpit, ac copiosam ac spissam crustam efformat. Magis anxios adhuc parentes habet Tinea. In hâc capilli partim defluunt, partim ita arroduntur, ut emineant aliqua & ea quidem satis exiguâ parte ex cute & veluti stipulas exhibeant, ut videas non adeò accuratam esse Tineæ descriptionem, quam suppeditat Dolæus, scribens: *Tineam esse scabiem cutis cum squamis & crustis, pilorumque evulsione &c.* Et sanè pars illa capitis, quam tinea defœdat, non tam crusta est obtecta, sed vehementer rubescit, ac mediocriter turget, tenerrimaque nitet cute, quam si vel suspensis digitis scalpant, facile erodunt & abradunt, subsequente ichore subcruento, ac copiosè abscedentibus furfuraceis squamis. Ficosam nominant tineam, in quâ stigmata sanguinea, sive, ut aliis placet, vivæ rubræque carnis quædam grana apparent ficuum interioribus granis haut absimilia, quae ægerrimè consolidationem admittunt, & texturam debitæ crassitiei induunt. Hujus loci non est, scrupulosius inquirere, an affectus hic pendeat à vermiculis, quos se per accurata microscopia detexisse aliqui gloriantur, ab illis sanè vermiculis, ex minutissimis, ut ajunt, ovulis prognatis & pilos corrodentibus nomen affectui inditum esse autumant. Nobis hîc sufficit annotasse, quòd internè nostrâ experientia ea optimè conducant, quæ alias in scabie prosunt, & à nobis anno præterito breviter fuère indicata. Externa administrant ferè apud nos barbitonsores & vetulæ, ac illa remedia omnium efficacissima sunt, quæ à Joële in cura Achorum commendantur, tametsi formulæ sint minus concinnæ. Nicotianam non sine fundamento laudant, at camphoratorum usus hîc noxius. Tantum sanè exinde ægri percipiunt dolorem, ac si carbones vivi capitibus impositi essent. Cæterùm meminimus ex voto successisse curam ad mentem D. Sorbait *Tract. 4. Med. Pract. c. 19.* ritè institutam. Compertum quoque nobis est, citra ullam efficaciam in linimentis adhiberi solere ranas virentes, tineas fluviatiles, serpentes ac viperas, quorum usum in Medicina introduxit & hodie adhuc alit superstitiosa inscitia. Quando ulcerosa hæc eruptio non succedit, & humores maligni circa caput stagnant, non rarò glandulæ exiguæ magnitudinis in magnum attolluntur tumorem, qui cum maximâ ægrorum molestia non detumescit, nisi puri exitus paretur. Imo hinc minimè rarò aures inflantur & vehementer pruriunt, unà cum cute auri vicinâ, quæ si leniter abradatur, per longum tempus ex illa liquor lymphalis ac serosus extillat, durante molesto pruritu ac inflatione.

Constitutio aëris æstiva.

In Julio terra per totum mensis cursum benigno ☉lis calore animabatur, ac simul calidis fovebatur pluviis, subinde tamen etiam tonitrua audiebantur. Per Augustum eædem gratæ inter phœbum & nubila vices durabant. Nec alia aëris in Septembri constitutio, nisi quod frigidior aura post benignum ☉lis calorem allaberetur corpori ac aliquam ei afferret molestiam.

Hoc

Hoc tempore grassabantur Febres continuæ intermittentes cum doloribus hypochondrii dextri, pleuritides spuriæ, in infantilibus corporibus excretio miliaris notabatur. Multos choleræ, diarrhææ ac dysenteriæ fatigabant, ac eô à nobis modô curabantur, quem in historia morborum nuper adumbravimus. Febribus quotidianis jungebantur dolores capitis enormes ac spasmodicæ pectoris constrictiones notante D. Grassio. Multi catarrhis obnoxii degebant ac pertinacissimis tussibus concutiebantur. Colluctati etiam sumus cum difficili malo, quod quidem nobis hîc familiare non est, sed tantò frequentius grassatur in vicinâ Silesiæ Poloniâ, unde ad nos non ita raró Magnates nostris usuri consiliis excurrunt. Plicæ illi nomen inditum à signo diagnostico, eò quòd pilos complicet & conglutinet. Ea ergò, quæ nobis de hoc gravi & sontico morbo innotuêre, hîc breviter perstringere liceat. Corripiuntur hoc malo omnis ætatis homines & nec pueri ac puellæ ab eo immunes sunt. Nec sexus alteruter aliquâ prærogativâ fruitur. Nam falsum esse comperimus, quod vulgò proditur, plures fœminas, quam viros laborare plicâ, inter mulieres tamen eæ citiùs infestantur, quibus menstrua non ritè fluunt, imò, quod mireris, nec temperamenta quicquam peculiare habent, nam & sanguinei & cholerici, phlegmatici & melancholici hic æque suos patiuntur manes. Id tamen observatum est, eos, qui Gallica lue laborarunt, ac qui ab ejusmodi infectis prognati fuerunt, faciliùs in plicæ incidere vitium. In hoc etiam magis propendent, qui tineam & capitis porriginem repercutientibus medicamentis represserunt. Constat etiam ex propria Polonorum confessione, quod tametsi generosa gens minime ad severas diætæ leges sese adstringi patiatur, ii tamen, quos Plica deinde deformat, enormius initio excesserint & in nimiâ ciborum, sale, aromatibus &c. conditorum ingurgitatione & in crebris compotationibus, quibus ingentes cyathi cerevisiæ fæculentæ, vini Hungarici, mulsi cum lupulo decocti, & stygiarum aquarum, quas *crematum* vocant, evacuantur.

Plica Polonica.

Obscura labis nostræ initia sunt. Imminentis Plicæ suspicionem concipiunt, quando ægri semper aliquid sibi deesse conqueruntur, neque tamen, quid patiantur, exprimere norunt, ac de cætero sat meticulosi sunt; Augetur metus, si appetitus eorum, licet aliàs languidior sit, præfractæ in hoc illudve cibi ac potus genus feratur, cætera etsi sapidiora esculenta & potulenta aversetur, ac color faciei, qui ante vividus erat, in plumbeum pallidumve mutetur, tùm verò de ingratissimi hospitis adventu nemo dubitat, quando corpus aut inopinatò præter morem convulsionibus concutitur, aut spasmis torquetur, aut artus cum juncturis acerbissimo exercentur dolore, & tinnitus aurium percipitur, aut tormina ventris crebrò infestant, ossa tibiæ & fibulæ, humeri & femoris nonnihil incurvantur, articuli nunc introrsum, nunc extrorsum inclinantur, tota spina intorquetur partim scilicet antrorsum, partim extrorsum, aut etiam partim dextrorsum, partim sinistrorsum. Imò ex pleuritidè spuriâ, paralysi, præprimis recurrente, cœcitate & obauditione non temere Plica apud Polonos prædicitur. Imo horrores & rigores statis etiam temporibus repetentes cum subsequo calore, nullis antifebrilibus medicamentis expugnabiles, ferè pro-

prodromi sunt plicæ. In procinctu verò est plica, quando prædicti morbi præcesserunt, & furfures ac pediculi in capite generantur, fœtor etiam cum spurcitie exoritur, tùm enim unus & alter cirrus cum vicinis sibi crinibus in se implicatur & densus in conspectum prodit. His à syncipite, aliis ab occipite propendens, aliis totum caput involvit, ac villosi ac congeniti pili speciem refert. Quod cum fit, corpus à malis, quibus antea pressum fuit, ferè liberatur. Et sane multos videas cum crinibus in cirros convolutis rectè valere. Compertum quidem nobis est, quod plicæ, quanquam non adeò frequenter, spontè decidant, constanter tamen Poloni asserunt, præcisionem & resectionem complicatorum istorum capillorum neutiquam vacare periculo. Hinc tot circumferuntur historiæ de cœcitate, artuum dolore, ac infinitis ferè malis post præcisionem hanc subsecutis. Dùm hæc scribuntur, D. Grassio, Pauli & Helwich oblata nobilis Polona, cui à Sacerdote, absente marito, abscissa fuerat Plica, Illa initio quidem non sensit notabile incommodum, postea autem strumam incurrit cum aneurismate supra costas spurias lateris sinistri. Nec fabula est, quod plicæ dissectæ sanguinem fundant aliquando, id enim ita fieri quibusdam Nostrum à Polonis magnâ cum asseveratione est confirmatum. Episcopus Posnaniensis narravit D. Connor, quod ipsemet abscindens plicam, observarit *eine düfftige und flüchtige* materie, *in grossem Uberfius durch die Gænge seiner Haare gehend, welche die Locken gekrümmet, und zusammen gezogen, &c. in Beschreibung des Kœnigreichs Pohlens* Connors *part. 2. p.* 794. Sed sine stupore legi non potest, quod meminimus nobis relatum, post abscissos plicæ funiculos in capite, alios exortos in pube, similes iis, quos describit *observ.* 221. *Ann.* 3. *Dec.* 1. *Ephem. Nostrar.* Hainius. Longa docuit Polonos experientia, ingruente morbo, & signis quibusdam jam sese manifestante, institutam V. S. prorsùs esse noxiam, nec minus damnum afferre cathartica, unde jam olim Academiæ Zamoschensis Rector in epistola ad Facultatem Medicam Patavinam de purgatione ex vero ita scribit: *Purgationibus usitatis, si plicæ medearis, agrescit & exsuperat magis, quod noxios humores nequeat superare purgatio, sed commotos per totum corpus dispergat: tanto enim dolore omnium deinceps membrorum hâc affecti peste ardent, ut ad cruciatus acerbitatem nihil possit esse acrius.* H. I. Vulgus itaque nihil hîc aliud agit, ut ipsi Magnates nos sæpius informarunt, quàm ut plicam in capitis capillis procurent. Eum in finem instituunt lotiones cum decoctis ex brancâ ursinâ, sive acantho Germanico, rad. lupuli, musco terrestre. Quidam oleum & vinum miscent & sæpius caput abluunt. Et sanè non prorsùs à scopo aberrant, dùm ita poros capitis ejusmodi externis blandè aperiunt, nam quia natura materiam peccantem in corpore ad capillos propellere molitur, eam in conatu hoc, per ejusmodi emollientia calida juvant, &, ut enixius id faciat, invitant, prudentius adhuc facturi, si, quod nonnulli medici suadent, blandis diaphoreticis morbificam materiam ad ambitum corporis propellerent. Lautioris fortunæ Nobiles Medicos advocant, quorum quidam decoctis Lignorum & ☿alibus medica-

(*) Materiam tenuem & olentem, in tubulis capillorum, cirros incurvantem & contrahentem. *Connor. in Descr. Regni Pol.*

medicamentis utuntur, alii volatilibus, alii absorbentibus morbum oppugnant non magno cum successu. Prorsùs alii inter medicos à medicamentis dehortantur & ferè unicè in leniendis & mitigandis atrocioribus symptomatibus occupantur.

Quidam in curanda Plica tanquam specifico utuntur Musco terrestri serpenti, cujus decoquendi rationem & modum adhibendi describit Bernizius *Ann.* 1. *Dec.* 1. *Obs.* 52. *Miscellan. nostr.* Et sanè propter opem, quam multis in hoc morbo attulisse creditur, plicariam vocant Poloni. Ex his autem facilè perspicitur, quam falsum sit assertum illius Plico-Mastichis, qui plicam voluntarium morbum esse, quem nullus habeat, nisi qui non velit cavere, pronunciat. Et sanè nullo modo concipi potest, quomodo crines, ex negligentiâ pectendi, in cirros ex mente Nostri ita convoluti, hominem tam sævis mactare doloribus, horrendis convulsionibus torquere, & membra in functionibus suis impedire queant? Nec exhauriunt negotium, quæ de ductibus pluribus & hederæ in modum extensis atque hinc conjunctis ex glandulis subcutaneis miliaribus oriundis, copiosiori & densiori pilorum progerminationi ansam suppeditantibus, non adeò pridem proponi cœperunt, etiamsi lympham glandularum istarum viscidissimam supponas. Quemadmodum neque satis est in genere allegare hîc humorum visciditatem; nam hæc & alia ejus generis etiam in aliarum terrarum incolis, qui ne fando quidem aliquid de Plicâ audiverunt, inveniuntur. Scimus etiam, aliquos credere, morbum hunc veneficio inductum Polonis. Sanè Schenckius vocat Plicam tricas incuborum. Et ante seculum hic Vratislaviæ novimus à veneficâ quadam puerperæ, ex lochiorum, propter terrorem, retentione in peripneumoniam & phthisin incidenti, per fascinum ita intricatos capillos, ut nullo posteà modo extricari possent, donec vitam cum morte commutaret, eò, quod anus opem auxiliumque suum ægræ offerens, à puerperâ fuisset domo exclusa, teste Nostro Rumbaumio apud Schenkium *lib.* 7. *obs.* Profectò multi inter Polonos, etiam non superstitiosi, impietatem Roxolanicarum mulierum hîc suspectam habent. Enim verò quàmvis rariores, etiam alibi Plicâ laborantes, visos esse, loquuntur observationes: Morbus enim hic in Helvetiâ, Brisgojâ, Alsatiâ, & Belgii parte ad Rhenum, ac in Hungariâ cognitus; ast non tàm frequens; in Hungariâ interdùm animalia morbo hoc infestari, præsertim equos, testatur Sennertus *lib.* 5. *Prax. med. Part.* 3. *sect.* 2. *cap.* 9. *&c.* quæ sunt verba D. Helwichii *in Observ. Physico Medic. posthumis* ab Illustri Præside Nostro L. Schrœckio *editis p.* 114. *& seqq.* In Bavariâ etiam idem Helwichius cognovit Vice-Præfectum, qui cirrum densum, longum, à cervice ad lumbos usque pendulum & mirè implicatum & inviscatum gessit, ut *l. c. p.* 137. legere licet. Et tamen in his terris non quæras:

Quidquid habet Circe, quidquid Medea veneni,
Quidquid & herbarum Thessala terra dedit.

Rursùs propter eandem causam Plicæ originem petere prohibemur ab aquis per Tartaros, immissis cordibus humanis, quæ veneno imbuerant, infectis, licet has nova monstrorum genera peperisse Poloni credant, & sobolem horum in inexplicabili tricarum compage vulgò autument superesse, ut intelligimus ex Pastorii *Floro Polonico l.* 2. *c.* 4. Eò scilicet, quòd primitùs infectæ aquæ, aliis in Poloniâ fluviis ac stagnis sese commiscuerint, cœcis nimirùm ductibus, quo digitum intendit Eques Polonus, Auctor Epistolæ de Plicâ. Alii non tàm de primâ plicæ origine soliciti, quàm hodiè adhuc durantem propagationem explicare conantes hujus causam esse contagium perhibent. Non abs re ait Hercules Saxonia *in operib. p.* 806. *Quispiam statim animo concipiet, Polonicam Plicam ex solo contagio quotidiè ampliorem fieri, qui videat, tàm facile in Pocutio duos & tres in eadem domo laborare, qui intelligat eos, qui locum illum attingunt, faciliùs infici, qui denique sciat, magnâ ex parte hanc lui ♀eæ copulatam esse, quæ omnium consensione contagiosa est.* H. I. Tùm in contagio, tum in rerum non naturalium usu incongruô veram causam Plicæ quærendam esse autumat Auctor *Absurdorum verorum* seu *Paradoxor. Medic. part.* 2. *p.* 28. Quidquid verò sit de causâ proximâ Plicæ, in aperto sanè est, in hoc morbo magnam fieri congestionem lentorum ac viscidorum ex diætæ erroribus natorum humorum ad caput, & eam utique ad hæmorrhagicam tendere excretionem, hæc autem cum propter ipsius liquidi conditionem & impedimenta, aliisque de causis oriri nequeat, insigni infarctu humores illi circa caput restagnant, ac pars etiam in ipsis obhærescit capillis, eosdemque mutuo agglutinat.

Quantum ad curam, sub primum morbi insultum incidentia & ☿ialia cautè data, & ea, quæ æquabilem sanguinis distributionem promovent, eximiè, quantum quidem nobis constat, prosunt. At, ubi malum invaluit, therapeia longè est difficilior, & quænam conducant ad malum tollendum, ob notam Gentis inconstantiam & crebram Medicorum mutationem, non æquè constat.

Febris Scorbutica.

In æstate hâc vidimus motus quosdam febriles, qui nullum typum observabant, neque statis exacerbabantur periodis. Mirabilis in istis vicissitudo est, eaque satis crebra. Qui hâc horâ ex angustiâ cordis gemit & trepidat, de fatigatione summâ conqueritur, post unius alteriusve horæ, erecti animi est, & frontis exporrectæ. Propemodum autem febriles ejusmodi excandescentias experiuntur homines scorbuticis maculis, modò rubicundis, modò lividis deformes. Hæ quando numerosiores in corpore comparent, ferè abest ejusmodi ebullitio, sed quando pauciores adsunt, præprimis in loco minus consueto, tùm istiusmodi alterationes sentiuntur, præsens quoque est manifesta coloris macularum mutatio. Non carent hæ inordinatæ febres suis symptomatibus. Nam & anxietates gravissimæ præcordia premunt, languor totius corporis & ossifraga omnium membrorum lassitudo invadit, ac interdum alii graves impetus ac tumultus corpus affligunt. Partes antea maculis obsideri solitas dolor tensivus, gravativus, imò & rigor occupat.

occupat. Præterea hi ægri patiuntur vertiginem, alvum habent modò fluidam nimis, modò nimis adstrictam. Non raro in his febb. anomalis æstuantem calorem sequuntur horripilationes. Pulsus ferè magnus est, interdum aliquo modo inæqualis & parvus, urina, quantum meminimus, ferè crassa est, & statim, postquam reddita est, conturbatur, ac deponit corpora rotunda, instar arenularum & superior substantia nihilominus crassa manet, & quasi pinguedo quædam vitri parietibus adhæret. Vix post sumpta cathartica, ut alias fieri solet, clarescit, sed turbida manet. Prudenter facit Medicus, si excretionem macularum scorbuticarum promoveat, aut materiam earum subigat & corrigat, id enim satis docet experientia, quòd factâ excretione, aut etiam correctione materiæ, interdum etiam ejusdem depositione ad extremas partes, omnes illi motus conquiescant. Id certum est, quòd antifebrilia sola hîc non conducant.

Vicissim eodem tempore excruciabantur aliqui dolore artuum, statis horis, singulis diebus per aliquot septimanas redeuntibus, sine ullo febris signo. Acta varia & topica omnis generis sine patientium levamine in quâcunque formâ fuere applicata. Tandem cum antifebrilium imprimis autem corticis Peruviani efficaciam experiri animus esset, inventum remedium est, quo dein diri illi dolores, qui sudoriferis, purgantibus, diureticis exasperati fuerant, ex voto placari potuerunt. Quàmvis nec hæc remedia sub initium morbi æque prosint. Hoc tempore D. Helwich opem & consilium imploravit cerdo ferè sexagenarius, temperamenti melancholici, is sæpè hypochondriacis passionibus obnoxius hactenus fuerat, ante annum etiam fluxum hæmorrhoidalem satis copiosum aliquoties erat expertus, nec non varia incommoda à flatibus perpessus; modò verò conquerebatur de dolore pectoris & dorsi ac laterum præprimis sinistri & post sumptum cibum, de pondere, quod in visceribus sese percipere ajebat. Sub vesperam etiam febricula aderat cum dolore capitis leviori & obscuratione aliquâ visus. Vix per biduum huic curæ vacaverat D. Helwich, ubi clanculum obrepsit alius, & brevi suis arcanis omne sese sublaturarum esse malum liberaliter promisit. Sed ecce, post paucorum dierum intervalla, per vomitum rejicere cœpit humores atros subcruentos, saporis acidi, dentes stupefacientes. Vocatus denuò D. Helwich, cum vomitus hi aliquoties in die redeuntes & copiosæ dejectiones per quatriduum jam durassent. Iste cùm advenisset, senem admodum languidum deprehendit, manus ejus erant frigidæ, infesta ei cardialgia ac ipsa lipothymia, ac propterea conjugem maturè admonuit, actum esse de vitâ mariti. Et profectò exactissimè conformis experientiæ est Hippocraticus ille aphorismus: *dejectiones omnes nigræ, qualis sanguis niger, sponte prodeuntes cum & sine febri, pessimæ*; ut & alter ille Ejusdem Senis: *Morbis quibusvis incipientibus, si bil's atra vel sursum, vel deorsum prodierit, lethale.* Sponte prodierat atra materia in nostro, (tametsi id uxori ægrè persuaderi potuerit, utpote quæ causam hujus melancholici, ut cum veteribus loquamur, vomitus, in medicamenta nimis calida ab altero illo propinata conjiciebat) adeoque prognosticon hoc tantò

 tutiùs

tutiùs in ætate ſenili, attritis jam viribus, formari poterat; quod & eventus comprobavit. Nam etiamſi blanda diaphoretica, antiſpasmodica, leniter adſtringentia, balſamica &c. ordinarentur, nihilominus vomitus hi per aliquot dies ſecuti ſunt, quos tandem mors excepit. Quia verò ſatis probabile eſt, materiam hanc nigerrimam exiſtere ſanguinem fæculentum & corruptum propter ſtagnationem diuturnam, non poſſumus adhuc aſſequi, ubi tam enormis quantitas, quæ ejiciebatur, hæſerit. Ter enim quaterve per diem ad duas hebdomades, niſi nos memoria fallit, integras patinas replebat. In ramificationibus venæ Portæ, (quæ de vaſis brevis violentâ apertione produntur, aliàs nobis conſtant) ſanguinem hunc ſtagnaſſe omninò quidem veriſimile eſt, ſed quia rejecti quantitas, menſuram ejus excedit, qui in his vaſis continetur, addendum videtur, quòd ſanguis per arteriam cœliacam & meſentericam immiſſus dudum ſtagnanti admiſtus itidem fuerit corruptus & colorem atrum ſive in inteſtinis, ſive in ventriculo, ob nimiam acidi copiam induerit, & tàm per ſuperius, quàm inferius guttur rejectus.

Icterus niger.

Occaſione hujus morbi devolvimur ad Icterum nigrum, à nobis itidem tractatum. Is, ut notum eſt, à colore nigro, quo corpus inficitur, nomen trahit. Nam in hoc morbo coloris flos perit, isque pro vivido obſcurus primùm, deinde ſublividus & ſubniger, nullâ evidenti occaſione apparet. Album oculorum etiam ejusmodi colore nigro ſuffunditur. Sputum iſto morbo correptorum itidem vel nigricat, vel intensè flaveſcit; dejectio atque urina modò pro naturâ ſe habent, modò ſubnigra ſunt. In ſiniſtro hypochondrio gravitas ineſt, & non raro etiam tumor ſubdurus. Aliqui hoc morbo correpti avidè cibum ingerunt, ſed appetitus ille minus eſt conſtans, in aliis verò initio ſtatim languet, os perpetuo ſiccum eſt, affligit ſitis, & tamen potum antea ſibi conſuetum ferè faſtidiunt. Languor corporis ac perpetua inquietudo fatigat hos ægros, ſed tamen abeſt membrorum gravitas, quæ in ictero flavo à nobis obſervata eſt, niſi ubi tumor pedum œdematoſus eſt, quod tamen rarius fit. Tametſi verò minùs ingraveſcat corpus, mens tamen eorum imaginibus perturbatur, quæ metus & mœſtitiæ plenæ ſunt, ut optimè obſervavit Fernelius. Hinc taciturni, moroſi, ac omnibus graves ſunt. Senſim calor hecticus corporis vires dejicit, & compertum nobis, quòd hectici & tabidi, poſtquàm prorſus exaruerunt, intereant. Et hoc fato præcipuè premuntur homines ætate provectiores, nam etiamſi in omnibus admodùm ſit rebelle malum, in ſenibus tamen ferè omnem medicamentorum efficaciam eludit. Quod tantò minus mirandum, quia fere aliis ſonticis ſuccedit morbis, præprimis autem febb. quartanis male curatis, aut alii notabiliori viſcerum, hepatis, inquam, & lienis labi. Nam etſi minimè hîc faciamus cum veteribus, qui arquati nigri cauſam conſtituunt melancholicum humorem in omne corpus cum ſanguine effuſum, eò quod vel in ſanguine atque jecore nimium exuperet, neque totus per lienem expurgetur, vel quod lien atræ bilis, ut loquuntur, copiâ infarctus, alium excipere nequeat, vel copiâ turgens illius portionem refundat in venas &c. etſi, inquam, hanc pathologiam minimè pro-

probemus, docent tamen omnes anatomicæ cadaverum post hunc morbum inspectiones, quòd viscera hæc prædicta fuerint vel obstructa, obstipata, vel alio notabili vitio laboraverint.

Et hùc sanè oculos in curâ convertimus, quod nisi fiat, oleum & opera perditur. Nullus hîc locus V. S., nullus purgantibus, sed detergentibus, attenuantibus, deoppilantibus & deobstruentibus agendum. Quod ubi aliquousque factum, ad lenia purgantia progredi licet. Imò tùm etiam locum inveniunt diuretica. Balnea vix adhibenda, quia morbus hic periculum hydropis minatur, nisi debellato ferè morbo, ubi ad squalorem cutis discutiendum, fœdique coloris reliquias delendas imperari poterunt. Non placet tamen inunctio corporis, quam post balneum relaxante & discutienti litu ex oleo anethino, aut chamæmelino instituendam esse aliqui suadent. Multò minùs in usum trahenda errhina ex succo cyclaminis, nigellæ, betæ, anagallidis, quæ absurdè ad bilem per nares derivandam ex usu esse, non nemo scribit. Cibi euchymi & eupepti, extenuantes & aperientes optimè conducunt.

Pruritus.

Probè recordamur, quòd & viri quidam & mulieres fervido cœlo de tormentis pruritus fuerint conquesti. Occurrerunt nobis, quibus pruritus totius corporis usque ad lipothymiam fuit molestus. Quædam gravidæ cum aliquibus exanthematibus tortorem hunc per multas septimanas sustinuerunt. Rursus aliis dolorosa illa titillatio in certis tantùm partibus negotium faciebat. Inter crebriores est pruritus ani, interdùm tàm ferus, ut anum scalpant usque ad sanguinis profluvium. Nec adeò rara est prurigo pudendorum, tàm internorum, quàm externorum, in sexu sequiori, quæ ita malè miseras sæpè mulctat fœminas, ut præ diritate doloris, quô se vertant, ferè ignorent. In inguine adultorum & ♀i assuetorum, aut pollutionibus nocturnis obnoxiorum, maximoperè hîc affectus ferocit. Et cui non notum est, quod & palpebræ oculorum, aures, & aliæ partes sæpè pruriant? Cum verò pruritus sit affectus omnibus temperamentis & omni ætati ac sexui (quamvis inter illa siccum & calidius aliquantò frequentius eô infestetur in ætate senili, unde jam olim ab Hippocrate pruritus inter senum morbos relatus est) familiaris, æquum est, ut quomodo illud malum tetrum abigere tentaverimus, brevibus edisseramus.

Et certè arduum est, hic aliquod operæ pretium præstare, quod sanè aliunde non oritur, quàm ex eo, quòd ferè ignoremus, quidnam illud sit, quod cutem & membranas, seu potiùs papillas miliares earum fibras per cutim dispersas hoc molesto sensu afficiat? Scimus hîc accusari acrimoniam humorum, seu principium salinum in lymphâ & sanguine vulgò causam hujus morbi constitui. At verò nobis illa humorum acredo minimè causa συνεχὴς, ut cum Græcis loquamur, pruritus esse videtur. Nam si lympha & sanguis ejusmodi salinis recrementis abundans causa est pruritus, cur non tenerrime partes internæ, quos hi humores acres jugi circulatione permeant, etiam non pruriunt. Hoc verò non fit in hoc affectu. Quotusque Medicorum audivit ægros conqueri de pruritu pulmonum, hepatis &c. Sanè inter rarissimos

morbos est ξυσμὸς in pulmonibus, cujus meminit Hippocrates *lib. de locis in homine.* Et quæ hìc nonnulli de stasi seri in glandulis subcutaneis argutantur, prorsus sunt levia. Nam certè sæpissimè in oculos incurrunt diffusissimæ seri stagnationes, tumores glandularum ex subsistenti acri lymphâ, quas tamen pruritus non comitatur. Rursùs invenias homines acerrimis humoribus plenos, qui de nullo pruritu conqueruntur. Nuper admodum curavit D. Helwich virginem quandam ætate provectiorem, cujus saliva in acredine vix aquæ forti cedebat, nam non tantùm linguam ægræ mordebat, & sauciabat, sed & in reliquas partes, casu illapsa, easdem erodebat; neque ullæ tamen de pruritu corporis audiebantur querelæ. Atque hinc etiam fit, ut vulgaribus remediis incassum hic affectus oppugnetur. Novimus data esse purgantia ad eliminandam hanc acrem sabburram, scimus sudorifera ad halitus salsos, acres, ichorosos in ambitu corporis hærentes dissipandos fuisse adhibita; recordamur diuretica ad amurcam serosam salsam per vias urinarias evacuandam fuisse præscripta, & tamen tantum abest, ut ex istis omnibus ulla in ægros reduntarit utilitas, ut potiùs malum ex usu horum indies invaluerit. Eodem prorsus successu topica discutientia & poros laxantia fuere imperata, unguenta item & emplastra varia, eo eventu, ut ægros & medicamentorum & vitæ ipsius tædium cœperit; Quosdam meminimus dixisse, se, cum lectum ingredi debeant, toto cohorrescere corpore, & ex animo optare, ut maturâ morte ab infandis miseriis liberentur. Incidimus itaque in has cogitationes, pruritum non tam excitari ab humoribus acribus, quam à vermium morsu, præprimis cùm notum sit, eos rostellis suis in particularibus corporis locis persæpè pruritum provocare. Ita neminem opinamur ignorare, ab ascaridibus in recto intestino provorari dolorificam illam pruritus voluptatem. Porrò ex omnium consensu inguinalis pruritus oritur à pediculis, vermibusque in piloso illo horto hospitantibus, quas plattulas vocat Forestus. Nec omni videtur destitui fundamento Clariss. Pechlini nostri opinio, quæ vult, pruriginem naturalium in sequiori sexu, prægnanti utero, ortum habere ex eo, quòd injecti seminis virilis particulæ in interioribus vaginæ rugosisque processibus morâ putredinem aliquam, ut semen est vivax & volatilis succus, concipiant. Et nonne in morbo pilari non tantùm infantes contabescunt, insomnes redduntur & inquieti, sed & insignem pruritum patiuntur à crinonibus seu comedonibus, quos *Mitesser* vulgò vocant? Et unde in pustulis serosis sub cuticulâ manuum imprimis & pedum pruritus, nisi à sironibus seu cironibus, de quibus legantur observationes *anno* 82. *in Actis Eruditor.* quæ hodiè adhuc in Germaniæ Nostræ gloriam à Celeberrimis Viris summâ diligentiâ & accuratione singulis mensibus Lipsiæ eduntur, *ut & Epistola* Hauptmanni *ad P. Kircherum.* Et cùm filius rusticæ in Pomeraniâ post theriacam in aquâ card. ben. sumptam in universâ cute intolerabilem sentiret pruritum, ex frictione à matre institutâ auctum; hæc à filio rogata, ut accuratius inspiceret corpus, undiquaque minutissimos vermiculos è poris cutis partim egressos, partim egredientes deprehendit, teste Doctissimo Collegâ Nostro Dn. D. Paulini *in cynographiâ*

graphiâ curios. p. 187. Et profectò hanc sententiam maximè roborat hoc, quòd remedia anthelmintica cæteris, de quibus ante dictum est, remediis virtute & efficacia in hoc affectu anteeant. De illis autem jam anno præcedenti egimus. Narrat quidem Bonetus, quòd mulier, quæ viva fuerit de pruritu vago conquesta; post mortem in vulvâ habuerit tumorem lividum & atrum; item quòd Mercator jugi & perenni pruritu in cole vexatus, foverit sordidum carcinoma circa meatum, qui à vesicâ urinariâ in intestinum rectum descendit *in Anatom. Pract. lib.* 4. *sect. XI. Obs.*4. & 5., at verò quis est, qui ignoret, dari abscessus, tumores & exulcerationes verminosas, de quibus Severinus, Hildanus, Paræus, Tulpius, Forestus, Platerus, & Nostræ Ephemerides consuli possunt. Quapropter relictis ante commemoratis topicis amara in vino decocta multoties D. H. cum successu applicuit, aliquando etiam pulveres prurientibus locis inspergi mandavit. Unguentum quoque diapompholygos cum aliis mixtum non rejiculum deprehendit. Hîc obiter velut in diverticulo commemorare liceat, hoc tempore Vratislaviæ quæsitum esse, an, cùm post contractas nuptias neonupta tanquam atreta & imperforata, aut etiam tanquam velata, adeoque ad admittendum membrum virile inepta accusatur, inspectio & exploratio hæc obstetricibus, an Medicis committenda sit? Nobis salvo aliorum judicio, posterius placuit, ac in hunc sensum respondimus: olim quidem obstetrices magnum in addiscendâ medicinâ, ut sexui pudibundo & ægrè ob verecundiam suas molestias viris detegenti in affectibus muliebribus succurrere possent, posuisse laborem; ita Agnodicen Viri habitu, tonsis capillis sese Herophilo erudiendam tradidisse, ac artem exactè didicisse, ut Higinus tradit, Ocyroën Chironis filiam dedisse operam huic arti, utpote quæ juxta Ovidium:

Artes contenta paternas
Edidicisse fuit.

Filiarum Æsculapii Hygiææ & Panaceæ tanquam medicinæ gnararum, mentionem fecisse Hippocratem in jure jurando, & Aristophanem in Pluto, medicam quoque fuisse Aspasiam Plutonis & Periclis Magistram, Phaneroten, Socratis matrem egregiè in Medicinâ versatam fuisse obstetricem, ut liquet ex Laërtio *in vitâ Socratis*, & Valerio Maximo *lib.* 3. *c.* 4. atque propter hanc peritiam artis olim iis rectè creditam fuisse in ejusmodi negotiis renunciationem. Tales autem obstetrices minimè reperiri nostrâ ætate, præprimis in Silesiâ, in quâ rudes quædam mulierculæ, rerum Anatomicarum & Medicarum ignarissimæ, hanc faciunt artem; ac de nostris verissimè dici posse illud, quod habetur in Jure Canonico: *Sæpè fallitur oculus & manus obstetricum.* Et tantò esse clariùs, quod imperitis obstetricum oculis & manibus inspectio permitti nequeat, si finis ejus consideretur, neque enim nudè id quæri, an occurrat in genitalibus aliquod vitium, sed an illud ita comparatum sit, ut nullam admittat curationem, nisi cum gravi vitæ periculo conjunctam, ejus autem rei dijudi-

dijudicationem quàm longiſſimè ſuperare captum fatuarum muliercularum. Et quis, quæſo, ab eis expectet, ſi membrana quædam ante uteri os obtendatur, an nervea ſit, an carnea, an, ſi incideretur, magna ſit metuenda hæmorrhagia, inflammatio, gangræna, convulſio, aut, ſi vagina ſecundum ſuos parietes coaluerit, an exigua ſit, an magna, an à primâ nativitate, an morbo inducta iſta cohæſio & coaleſcentia? ut jam nihil dicamus de ulceribus ſcirrhoſis &c. Vid. *Fidel. Relat. lib.* 3. *c.* 6. Absque horum & multorum aliorum præſuppoſita notitiâ ad cauſæ deciſionem non poſſe ritè deſcendi. Ad uberiorem ejus cauſæ dilucidationem addebantur tùm alia, tùm præcipuè ſequentia ex Thomâ Sanchez *de Matrimon. Sacrament. Tom.* 2. *lib.* 7. *Diſp.*113. *concluſ.*12. *pag.*390. *Quamvis regulariter ad mulierem inſpiciendam eligendæ ſint matronæ honeſtatis gratiâ, ut conſtat ex c.* propoſuiſti *&c. & ex c.penult. de* probatione, *& ex c.* Fraternitatis, *& cap. fin. de* frigid., *at ubi agitur de qualitate altiorem peritiam ad judicandum deſideranti, quàm quæ in fœminis reperitur, ne probationum facultas pereat, aut matrimonium validum diſſolvatur, vel irritum approbetur, Medici periti adhibendi ſunt, quò fœminam inſpiciant, quod hujus rei gravitas ac neceſſitas præponderet naturali honeſtati, ſicut à Medicis inſpicitur, ubi neceſſitas urget morbi.* Et probatur ex cap. ex liter. de frigid. ibi: *Si vitium illud mulier à natura contraxit, nec ope medicorum poterit adjuvari.* Et cap. fraternit. v. per hæc autem eo tit. ibi: *niſi per inciſionem, aut alio ſimili modo violentia inferatur.* Nam uterque textus ſupponit in his eventibus, fœminam à medicis inſpiciendam, utpote qui nec id judicare, nec decidere poſſunt absque conſpectu. Et ita docent Franc. Aretin. *Conſ.* 142. *dub.* 4. *n.* 15. *verſ.: venio nunc ad quartum:* referens id effectum fuiſſe cum Dorotheâ Filia Ludovici Marchionis Mantuæ. Decius *cap. propoſuiſti. N.* 3. *notab.* 2. *de probat:* & dicens eſſe veriſſimum & obſervatum cum Filia Ducis Parmenſis *&c.* Quæ, quamvis prolixiora, adſcribere voluimus, tùm quod noſtrum aſſertum egregiè confirment, tùm quod notitia accuratior ejus rei apud nos utilitate ſua minime deſtituatur. Non vacat alia, quæ ex Zachia & aliis gravibus Autoribus allata fuere, hic recitare, ſed potius è diverticulo redimus in viam.

Sternutatio.

Cœlo ſereno & calenti frequentiſſimæ erant ſternutationes, & jungebantur hæ etiam morbis tum graſſantibus. Diligenter attendimus etiam ad illas, gnari, quod veteres ſternutamentum ſacrum ac divinum habuerint, ſicuti id rectè colligitur ex problem. Ariſtot. *ſect.* 34. *problem.* 7. & fortaſſis ex *lib.* 3. Xenophont. *de expedit. Cyri.* Idcirco & ſternutantes jam antiquo more ſalutantur. Ac hoc fecimus eo majori ſtudio, quia aliqua excretio, ad quam Practici utroque ſemper oculo in morbis reſpiciunt, motu ſternutationis perficitur, & quidem non ſine admirabili naturæ artificio, quod ex comparatione tuſſis cum ſternutatione eluceſcit tantò clarius. Nam etſi tuſſis cum ſternutatione conveniat in ſubitanea aëris exploſione, quæ fit opera diaphragmatis & pulmonum, in tuſſi tamen aër non modo à diaphragmate & pulmonibus inflatis exploditur, verum etiam in ſummum guttur, gurgulionem,

gulionem, & extremum palatum arte quadam incurvatum quasi in fornicem impingitur; in sternutatione autem ejusmodi impactio in has partes non fit, sed clauso ferè ore spiritus ex pulmonibus erumpens, in illos membranæ pituitariæ anfractus, ubi vasa excre iora in notabili quantitate præsto sunt, impingitur, ut vel hinc videas in tussi pulmones, tracheam, summum guttur, extremumque palatum ab humore lento & viscido liberari, per sternutationem vero in aliis partibus ejus generis materiam excuti. Regnavit olim sententia, pituitosos humores, qui motu sternutationis excutiuntur, intra calvariam congeri & per Ethmoidei ossis poros & ostium in palato, ex pituitaria glandula expurgari, cujus sententiæ fuit ipse Martinus Schoockius *in prima, libri de sternutatione, editione*: at verò postquam Schneideri felix industria ostendit, vias has haud esse aptas ad ejiciendos hos humores, eo, quod interior dicti ossis paries à dura matre cerebri exacte tegatur, ipsa verò foramina, quæ in calvariis exsiccatis cernuntur, ex amussi occludantur, ostium item illud, quod ex pituitaria glandula serum viscidum ad palatum ducere credebatur, & omnia baseos calvariæ foramina ab eadem matre exactissime investiantur, ut nullus humor ex iis exstillare possit, rectius, quicquid etiam Auctor Ephemeridum Gallicar. *anno 1665. Mens. Januar. p. m. 7.* moliatur in contrarium, placet Vieussens opinio, quæ vult, in pituitaria membrana satis diligenter ab eo descripta & duodecim aquosis capitis emissariis, quæ ossibus sphænoideo, ethmoideo, frontali & maxillari insculpta sunt, liquorem illum viscidum contineri, qui, dum sternuimus, effluere solet. Quondam Clar. Vir Caspar Hoffmannus vovit, cum sternutatio opus sit mirabile, cujus modum nemo Philosophorum & Medicorum antiquorum explicarit, ut ante vitæ suæ finem id fieret: *de causa*, inquit, *epilepsiæ novimus fuisse votum Magni Cratonis, utinam ante vitæ suæ exitum aliquis ostendat de modo, quo sternutamentum fit, idem planè vovemus.* Non improbamus quidem hoc discendi desiderium, magis tamen optamus, ut propediem certatim à doctis ostendatur, in quibus morbis sternutatio vel ut causa, vel ut signum prosit, vel obsit. Oppido falsa est opinio illa, qua sternutamentum omne salutare putant ei, qui sternuit, qua in opinione sive superstitione vulgus Galliæ est; nam, ut Salmasius *in epistol. ad Beverovicium* testatur, Galli, cum aliquem ægrotum sternutare audiunt, Medicum suum ab eo dimitti ajunt. Dextra, ut cum Catullo loquamur, (juxta experientiam Nostram) sternunt approbatione

1. Catarrhalibus obnoxii affectibus sub finem catarrhorum.
2. Ophthalmia correpti, quando collyria acria oculis ipsorum admoventur.
3. Odontalgia cruciati.
4. Cardialgia & singultu fatigati, unde noti versus:

   Tollere singultum sternutamenta, Platonis
   Conviva est nobis testis Aristophanes.

5. Mulieres hystericæ in suffocatione uterina.
6. Etiam Menstruum pensum persolventes, cum alias justo parcior est fluxus.
7. Secundinarum remoram patientes.

 His,

His, & aliis pluribus, ut hoc tempore, & alias sæpè experti sumus, merito acclamaveris illud priscum ζώσεις. Cum formidine quadam sinistri eventus adhibueris illud Gentilium christiano sensu de Deo verò intellectum ζεῦ σῶσον, cum ægri sternunt,

1. Senes vertigine correpti, nam ferè frequentia illa sternutamenta apoplexiam præsagiunt, ut aliquoties observatum.
2. Epileptici.
3. Cephalalgia laborantes.
4. Ii, quibus magna adest in somnum propensio.
5. Hydropici.
6. Pleuritide & aliis inflammatoriis affectibus viscerum medii & infimi ventris exæstuantes.
7. Urinæ fluxum, aut nullum aut impeditum sentientes.
8. Hæmorrhagia narium correpti.
9. Herniosi &c. &c.

Nondum experti sumus, an aliquid veri subsit his Plinii verbis: *Oscitatio in enixu lethalis est, sicuti sternuisse à coitu abortivum.* Dubium etiam est, quod tamen proditur, an calculi renum, in ureteribus hærentes, sternutando possint expelli, quia illi musculos lumbares contingunt. Prorsus autem futile est assertum, flavedinem scilicet cutis ictero in facie contractam, sternutando discuti. Nec audemus definire, quid in febribus mali moris ex sternutatione divinandum sit. Probè edocti ex historiis novimus in ejus generis febribus ægros illos, quibus sternutationes frequentes acciderunt, mortuos esse, ut patet ex Thucidide, Suffrido, Presbytero, Cardano, Carolo Sigonio & aliis. In malignis illis febribus, cum quibus Nos colluctati sumus, alii sternuentes mortui, alii iterum cum sanitate in gratiam redierunt. Atque ita ab uberiori experientiæ luce, harum tenebrarum discussio præstolanda erit, quemadmodum eo fine hæc hactenus allata fuere, ut pateret, quousque aliorum observationes nostræ experientiæ sint conformes, & alios ad plura observanda excitaremus. Hoc admodum peculiare in Sene capulari (qui jam annum ætatis 83. agit) observavit D. Helwich & in sexagenario D. Pauli, quod sternutamentum, quotiescunque vino incalescit (uti illud minime raro à prima juventute fit) Senem admoneat depontanum & alium satis prata bibisse, & finem compotationi faciendum illico, nisi crapulam gravi dolore capitis, vertigine, &c. die postero castigari velit, à quibus tamen molestiis est immunis, si, quamprimum sternuerit, ab ulteriori haustu sibi temperet. Cæterum requiritur etiam Medici consilium in sternutatione frequentiori, seu ex causis internis, seu inepto ptarmicorum hodie nimis frequenti abusu excitata sit, nam hac via quosdam sensum olfactus, quosdam etiam simul sensum visus amisisse, constat ex Hildano. Præprimis etiam sternutamenta inania periculum minantur, quemadmodum constat ex Cardano & Salmuth. In sternutatione nimia optimè hydragoga & evacuantia ex gialappa porriguntur. Suus etiam sudorificis hic constat honos; à masticatoriis, quæ commendat D. Blanckardus, merito absti-

abstinemus, ne, dum his membrana pituitaria irritatur, simul sternutamentum excitetur, quia membrana nares investiens non secus ac illa matris duræ propago est, cum tamen evidens sit, sternutationem oriri ab irritatione tunicæ illius. Oleum amygdal. d., & butyrum non salitum non prodest, nisi quandò externa irritantia naribus intrusa fuerunt, quo in casu etiam lac, ut & aqua calida abluendo juvant & demulcendo. Laudani opiati efficaciam idem laudat Blanckardus, quo jure, nemo, nisi expertus, novit. Jonstonus Noster *in Idea Univers. Medic. Practic. l. 4. c. 3.* in fine: *Venulæ*, inquit, *in majori oculorum angulo naribus proximo fortius compressæ crebram sternutationem statim sedant*, quia nimirum puncta lachrymalia in lymbo palpebrarum breves dimittunt canales in nares desinentes, ut advertit Steno, canales vero illi constricti acris lymphæ descensum impediunt. Nam longius petitum est, quod habent problemata sub Aristotelis nomine à nobis in præcedentibus citata, quod calor fricatione concitatus discutiat calorem seri in naribus, aut, quod alii volunt, compressio sensum obtundat. Eximie verò præ cæteris juvant frictiones & ligaturæ extremorum, ut & V. S., nec non spiritus retentio.

Hectica.

Nullo non tempore mortalibus gravis est Hectica, imprimis autem tempore Autumnali. Compertum satis est, quod & juniores, sanguinis evacuationibus aut consumptionibus debitis aut consuetis perperam intermissis seu oppressis, imò & post febres inflammatorias, corripiat, ut optime observavit Cl. Stahlius *in problemat. practic. de febb.* & senioribus insidietur post febb. quartanas male curatas, & hoc etiam experientia docet, quod quamvis ætatem in hanc miseriam potus frigidus, post æstuosum corporis motum avide ingurgitatus, conjicere soleat. Nec causa proxima hecticæ adeo nos latet. Conveniunt enim facile omnes in eo, quod tabificæ istiusmodi febres ortum suum trahant ab obstructione lenta, ulceratione, erosione, ac abscessionibus partium internarum. Nec enim adeo ineptum est, quod docet Screta *de febb. castrens. malign. p. m.* 60. scilicet *hecticas febres esse manifesta signa internorum seu latentium viscerum abscessuum*, modo vox abscessus in latiori significatione pro vitio, organicam visceris structuram aliquo modo lædente, accipiatur, quamvis nullam hic insectandi veteres rationem Screta habeat, prout optime ostendit Celeb. Schelhammer *in genuina febres curandi method. part. 3. p.* 117. aliquanto tamen durius, quam par erat, in Scretam invectus. Ulterius signa quoque hecticæ neminem temere fugiunt. Ex chronica enim ejus duratione & lentè satis procedente (magis enim invalescit, & citius extenuatur corpus, si fortè febris hæc exacerbetur, aut evacuationes symptomaticæ subsequantur) tabe, vel à vulgo cognoscitur. Sed verè scire, cujusnam visceris labes febrim hanc excitet, utut Medici non parum intersit, ut postea intelligemus, arduum est, nec diagnostica signa ad hodiernum usque diem à quoquam sufficienter enarrata. Quodcunque demum læsum fuerit viscus, adest calor, & is quidem patienti non adeo molestus, nisi exacerbetur, quod sumpto cibo & circa vesperam contingere solet, ubi tamen in volis

manuum potissimum sese manifestat: adest perpetuò os siccius, & vel glutinosa, vel, quod rarius fit, spumosa saliva imbutum, &, ut crescit potionis novæ potius quam consuetæ desiderium, ita summum urget cibi fastidium, nam, ut notum est, dum summopere corpus languet, etiam appetitus ferè nullus, vel languidissimus, aut admodum nauseabundus adest, aut si quando excitatior sit, fere in dyspeptos ac frigidos cibos fertur, unde nisi fastidium satis cito capiat, ut ante satietatem desistat, æger ferè tantum pejus habet; adest etiam somnus turbulentus, interruptus, & ob perpetuos sudores, squalidus, ac laborem faciens, interdum verò premit vertiginosa capitis debilitas, qualem experiuntur temulenti; hæc, inquam, & alia symptomata contabescentes fatigant, in quocunque tandem viscere fomes tabificæ febris lateat, nisi quod, ubi nobiliora sunt affecta viscera, e. g. hepar, pulmones, longe atrocior sit hectica, quàm ubi renes læsi eandem fovent. Quomodo vero hectica, v. g. pneumonica, sive ea, quæ sequitur læsos pulmones, distingui possit ab hepatica, splenetica, nephritica, seu quæ læsum hepar, splenem &c. excipit, ex his signis non cognoscitur. Præclarè de ægris & Medicis mereretur, si quis accuratè hoc exequeretur, eundo per nobiliores hecticæ species. Observata à nobis breviter perstringemus, omissa ea, quæ diffusas, profundas, ac plurimum materiæ stillantes, ulcerationes externas consequi solet; De qua legatur Morton. *Tr. de phthisi l.* 1. *c.* 5. In pulmonari hectica adest tussis vehemens & valida, qua sputum satis multum ac illud etiam sæpè sordidum, striis etiam sanguineis notatum & purulentum, nec non materia tophacea redditur, quam epulis sumptis vomitio excipit, nam videas ejusmodi hecticos eousque concuti, dum cibus vomitu rejiciatur. Rauca quoque voce, clangosa & exili, hectici illi sunt præditi. Perpetuo in febre hac notare licet respirationem frequentem, aliquatenus molestam, difficilem, anhelosam, non tam à motu, e. g. levi deambulatione, sed etiam à quibusvis aëris alterationibus. Porrò ægri hac tabifica febri affecti de pectoris gravitate, &, quæ ab infarctu pulmonum pendet, oppressione aliqua conqueruntur, & quoniam lobus pulmonum affectus præponderat, hinc fit, ut ægri in unum latus decumbentes, impetuosiori vexentur tussi, quam si in altero cubent, quoniam dum in latere affecto jacent, glandulæ serosa colluvie secreta turgidæ comprimuntur, ab his vero compressis, continua seri exspuitio in bronchia pulmonum cum continua titillatione &c. sequitur. Aliquando fixus genarum rubor adest. Quando ad extrema ventum est, prominent scapulæ, pulsus fit durus, defluunt capilli, ungues incurvantur, corpus prurigine afficitur, mens errare incipit. Ad pleraque hæc rectius intelligenda, Mortonum *in Tract. de phthisi l.* 1. *c.* 3. consulere juvabit. Multa hic cumulare exempla, eorum est, qui otio suo abutuntur, in praxi enim toto die occurrunt. Ac ne nauseam creemus, in cæteris quidem hecticæ speciebus in recensendis exemplis occupabimur.

Hectica pulmonaris.

Hectica diaphragmatis.

Non dubium est, quin diaphragmatis inflammationes, vel in scirrhum, vel tumores & abscessus abire ac hecticæ causam præbere possint, sed, quibus eam

modis

modis cognoſcere liceat,id non usque adeo eſt obvium. Non à nobis adhuc tractata eſt,quantum ſcimus,ſed, impetuoſam eſſe eique adjunctam inſignem reſpirandi difficultatem cum tenſione præcordiorum ſpasmodica, nulli dubitamus.

Hectica hepatica.

Hecticam ex læſo hepate, ut indagaremus, varia egimus, & quæſivimus, an in latere dextro ſenſerit contabeſcens, antequam hecticam incideret, dolorem gravativum, qui ad jugulum usque pertigerit, & collum contraxerit, an exiguam tuſſim cùm urina ſatis rubicunda, colore totius citrino, aut plumbeo? aut nunquid expertus fuerit ſingultum? an vomitu cum anorexia & ſiti ſatis magna preſſus? An aliquam tumoris ſpeciem obſervarit? An reſpiratio fuerit ſuſpirioſa, aut ſuſpirio luctuoſo ſimilis? Conf. Bartoletti *method. in diſpnœam lib. 4. c. 23.* Hæc enim & alia cum præceſſerunt, probabile, licet non apodicticum, de hepatis inflammatione præbent argumentum. Quia vero hepatitis facile in abſceſſus hepatis vergit, operæ pretium eſſe duximus, ſolicitè ſciſcitari, an purulenta materia, vel per urinam, vel per alvum evacuata fuerit? & cujus illa coloris? an fuſca & eo conjuncta cum fœtore, quem alias amurca olei olivarum ſpargit? Saniem hepatis ad rubedinem vergere quidem aſſerit Avicenna, ſed experientia non invicte probat, quibus in caſibus etiam reſpiratio ſolet eſſe longè magis difficilis. Præprimis autem utile admodum eſt noſſe, an febri quartana patiens laborarit, & quomodo ab hac fuerit curatus? an æſtuanti corpore frigidam affatim hauſerit? Hoc enim cum fit, ſanguis coagulatur, hepar conſtringitur, & facilè oriuntur ſcirrhi. His, inquam, aliisque ſolicitè diſcuſſis ſymptomata ritè ſunt perpendenda, quæ, quantum nobis conſtat, in hectica, à labe hepatis oriunda, ſunt ſequentia: Ferè aliquam ſentiunt gravitatem in dextro hypochondrio, aſthmati obnoxii ſunt ſicco, colorem habent lividum ac flaveſcentem, (quaſi icterus cum hoc malo foret complicatus) alii vero ſub primum inſultum morbi crebra tentantur phlogoſi ac facies ipſorum rubet, præcipuè poſt potum, etiamſi is ſpirituoſus non ſit, cum tempore vero incipit palleſcere, niſi, quod pallor ille maculis floridis poſt cibum ſit diſtinctus. Urina, quæ mingitur pauca, colorem aurantiorum æmulatur, conſiſtentia autem ejus craſſa eſt, ac ſedimentum multum, illudque ſubmucidum, grave & ſpiſſum, ac roſei coloris exiſtit. Dejectiones jam nimium duræ, jam liquidæ cito diffluentes & conſiſtentiæ inæqualis, jam verò ſpumoſæ. In appetitu eſt aliqua varietas, modo nimis languet, modo autem fertur in cibum quendam incongruum *&c.* Quanquam vero ita res ſeſe habeat, non tamen putandum, quod ſemper, quando hepar male affectum, febris ſequatur tabifica. In autumno anni præterlapſi, Matrona, diuturna inappetentia, magna ſiti, dolore gravativo in hypochondrio afflicta, poſt aliquot ab ▽. bened. Rul. à Medico exhibita dies, inopinato moritur,quod D. Helwich. ultimo morbi die vocatus fore prædixerat. Anatomicæ inſpectioni cadaver patuit. Ventriculus aqua quaſi elotus videbatur, inteſtina flatu turgebant, viſcera reliqua ſine labe & ſine putrilaginoſa labe, in hepatis vero parte ima ſpectabatur corruptio, ac hepar præ ſiccitate friabile erat, & nihilominus nullo modo contabuerat.

Hectica splenetica.

Hectica ex splenis vitio orta, nunquam hominem invadit, nisi præcesserint seqq. 1. *Tumor in sinistro hypochondrio* versus anteriora protuberans, & hominem quasi in medium cingens, quem, credimus, expertus leno ille apud Plautum, qui ita de se: *Nunc jam quasi zona liene cinctus ambulo, geminos in ventre habere videor filios, nihil metuo, nisi medius disrumpar miser.* 2. *Palpitatio lienis* interdum satis vehemens, ut ab adstantibus audiri queat. Vid. Tulp. *l.* 2. *c.* 28. 3. Febris conjuncta cum fervore in sinistro hypochondrio, cibi fastidio, siti. 4. Dyspnœa, & oppido fallitur Craan, dum autumat, non tam spirandi difficultatem adesse, quam respirationis metum, ob ingravescentem ex respiratione dolorem, cùm in ejusmodi casibus nemini ignota sit aliqua diaphragmatis compressio. 5. Decubitus in dextrum latus molestior. 6. Durities sub costis sinistri lateris oblonga, ex acutiore principio in latus quasi & arcuatum ventrem turgescens. Hæc, inquam, aliaque ejus generis symptomata febrim tabificam spleneticam anteeunt; hectica autem lento satis pede procedit, & cum hac ferè conjuncti sunt maximi sudores, color faciei & totius corporis luridus & sublividus, pedis sinistri intumescentia dura ac tensa, fusca & nigricans conjuncta cum dolore urente, vibratili, contusorio, appetitus utplurimum non dejectus quidem, sed tamen interdum absque evidenti causa fastidiosus, oris siccitas, & tamen non usque adeo magna bibendi cupiditas, cum nauseabunda hujus illiusve potus generis aversatione, urina sublivida in virorem vergens, & interdum dilute nigricans, alvus utplurimum adstricta, interdum aliquo modo concitatior. Ipsi verò contabescentes torpidi sunt, taciturni, morosi, & profundis cogitationibus defixi, anxii & mœsti, oculis suis concavis adstantibus formidinem aliquam incutientes.

Hectica Pancreatica.

Cum in Pancreate origo hecticæ hæret, quid fiat, vel ex solo Tulpio *l.* 4. *observ. Med. c.* 32. colligere est. Prudenter Vir Ille à pancreate supra infraque ut turgido & extuberante, sic intus sordido pure ac viscida pituita impendio nimis infarcto juvenilis corporis emarcescentiam, summas præcordiorum anxietates *&c.* deducit.

Hectica Nephritica.

Hecticam Nephriticam præcedit 1. Nephritis, i. e. inflammatio renum, si propriè vocem accipias, nam nephritidem inter inflammationes recenset Hippocrates *lib.* 1. *de morb. text.* 3. Nephritis vero cognoscitur, ut notum est, ex dolore in lumbis præcipuè tamen in sinistro, acuto, ardente, lancinante *&c.* (Unde & Auctor *Definition. Medicar.* ait, quod nephritis sit inflammatio renum cum dolore vehementi *&c.*) ex motu illo febrili vago, horripilatione & æstu, dysuria, urina pauca modo tenuiori, modo autem crassiori, fibrosa & veluti filamentis mucidis interspersa *&c.* 2. Sæpe etiam uberior calculi proventus aut tantum excretio sabuli calculosi, quod statim cum urina erumpit, & ad ima matulæ præcipitatur. Febrim verò nephriticam comitantur & ab aliis hecticæ speciebus distinguunt copiosa muci excretio, striæ sanguineæ vel muco vel urinæ intermixtæ, exacerbationes vehementiores post iracundiam, motum corporis violentiorem,

recur-

recurrentes, contabescentia lentiori pede, quam in aliis hecticæ speciebus progrediens.

Hectica Omentalis.

Omentum quoque hecticam fovere potest. Exemplum ejus occurrit in Warthonio in virgine cachectica. Illa per tres menses ante obitum diarrhæa lenta per vices recurrente unaque frequenti materiæ porraceæ vomitu laboravit, pulsus erat languidus, urina pauca & incensa, abdomen circa regionem umbilicalem duriusculum, & subtumidum apparebat (quæ symptomata DD. Grassius & Helwich etiam in septenne puero Illustris prosapiæ, omento plane destituto, notarunt) decubitum in latus dextrum molestè ferebat, paulò post tussicula, spirandi difficultate, febricula cum linguæ ariditate infestabatur, ac tandem macie confecta fatis cessit *cap.* 12. *Adenograph.*; alias, sicuti tumores omenti nulla arte à tumoribus mesenterii distingui valent asserente Riverio, ita nec hectica ex omento discerni potest ab ea, quæ ex affecto mesenterio oritur.

Hectica Mesaraica.

In Hectica tamen à Mesenterii vitiis oriunda, quæ teneriori ætati magis familiaris est, quam virili aut senili, febris ipsa est satis languida atque graviorum symptomatum exors, nec functiones ægri quotidianas interpellat, abest ferè sitis, sed anorexia premit tanto gravior, adest etiam tensionis ac gravitatis sensus subter ventriculum, imo advertitur quoque aliquando contactu durities, (ita Fernelio oblata est ingens contactu durities à ventriculi fundo in utrumque hypochondrium diffusa *in Consil.* 67. & rursus *lib.* 2. *pathol. c.* 7. testatur, usque adeò durum à se esse deprehensum tumorem, ut penitioribus subter umbilicum partibus vel os, vel calculus concrevisse putaretur: Ab Heurnio totum mesenterium quasi saxeum est inventum *Commentar.* 6. *aphorism. Hippocr.* 7. Ejus generis tumores duros à Coitero, Hollerio, Cornelio Gemma, Paræo, Fabric. Hildano, aliisque sunt observati.) Nonnunquam ejusmodi tumores non sentiuntur, quod fit, cùm abdomen turgidum, ac sensim nimis protuberat. Alvi successus inconstans est, jam nimis lubrica existit, egestionesque chylosis non absimiles cernuntur, jam verò dura & adstricta est. Rupto abscessu, pus vel sincerum, aut fæcibus permixtum, albi vel citrini coloris, citra dolorem enormem excluditur. Est tamen ubi abscessus isti multorum gravissimorum symptomatum, vomitus, nauseæ, cruentarum alvi dejectionum, lypothymiarum, vigiliarum, sitis clamosæ &c. causæ sunt, ut constat ex Donato *lib.* 4. *c.* 7. *histor. Med. Mirab.* & Benivenio *de abdit. c.* 33.

Hectica stomachica & intestinalis.

Nec dubium est, quin in febrim hecticam homines ex scirrhis & apostematibus ventriculi ac intestinorum incidant. Ita meminit D. Helwich, ante novem annos aliquem sensim Regiomonti extenuatum & summè languidum, ad mentionem cibi potusve præ fastidio cohorruisse, & febri hectica contabuisse, in defuncto autem ad finem orificii sinistri ventriculi inventus est abscessus per totam partem gibbam ad fundum usque in orbem exporrectus &c. ut ex Novis Litterar. *Ann.* 1701. *Mens. Jul. p.* 197. cognovimus.

Galenus

Galenus *lib. de different. febb. c.* 9. testis est, se vidisse, in coli inflammatione diuturna tabidam febrim secutam fuisse. Idem etiam de vesicæ affectibus perhibet. Ex ulceribus prostatarum diuturnis in gonorrhæa maligna quid fiat, alibi est indicatum. Sed difficiliora sunt signa diagnostica. Quando in crassioribus intestinis labes est, semper adest aliqua, in deponenda alvo, difficultas. Meminimus Nobilem fœminam hæmorrhoidariam, post ulcus uteri, asseverasse, sentire se, quasi per angustum aliquem canalem aliquid ejiceretur, summis doloribus, quoties alvus esset exoneranda, fæces verò, quæ non sine dolorificis illis sedibus exibant, erant mucosæ subcinerii coloris. Extenuabatur indies sensim cum calore circa noctem increbescente, atque hinc minime dubitamus, eam hectica intestinali laborare. Habet autem accuratior notitia visceris, quod hecticæ oleum præbet, tum alias utilitates, tùm præcipuè hanc, quòd evitetur incongrua antiphthisicorum in hypochondriaca hectica administratio. Nam cùm antiphthisica pleraque sint traumatica, & adstringendi virtute gaudeant, non possunt non augere malum illius tabificæ febris, cujus origo ab obstructione viscerum in imo ventre dependet. Et sanè verissimum est illud vulgatum : *Traumaticorum noxius abusus Epitaphium hecticorum.* Imo inde à sagacibus Medicis disci potest, quibus viis & motibus Natura viscerum quorumlibet corruptelas avertere laboret.

In omnibus hisce tabificis morbis, ut & in febribus acutis subinde frequentem & largum urinæ fluxum, qui diabeti quodammodo affinis, notavit aliquoties D. Helwich, ac operæ censet pretium tribus commemorare verbis, quibusnam ille evenerit, quo potissimum tempore, quidnam indicarit *&c.* Quantum autem recordatur, plerique eorum, qui hoc symptomate fatigati hactenus sunt, constitutionis phlegmaticæ fuerunt, vix autem unus & alter cholerici temperamenti. Ex relationibus ægrorum didicit, in hisce læsæ ciborum concoctionis etiam ante morbum indicia sese obtulisse varia; ita aliqui, priusquam in hos inciderent morbos, narrarunt, se compressivum ventriculi dolorem, Sodam etiam levi data occasione, sitim & absque Soda ardorem aliquem, quamvis non adeo ingentem in regione pectoris & ipso etiam ventriculo variis temporibus percepisse, viscera sibi calidiora visa, quæ pathemata induxerunt doctissimum Anglum, ut statueret, ingestum potum quemvis vim contrahere *diureticam à stomachi & intestinorum ardore.* Ac sanè nimis verum est, frustra nos laborare in moderando urinæ fluxu, nisi quodammodo suum ventriculo robur fuerit restitutum. Porrò retulerunt, cum antehac ad sudorem fuissent propensiores, dum commoda uterentur valetudine, eum inclinante sanitate fuisse imminutum, ac sensim largius stillasse urinam. Ulterius plerique etiam incommoda aliqua circa regionem renum, sive doloris punctorii, sive gravativi nomine veniant, se passos fuisse commemorabant, ut non absque causa conjicere liceat, etiam renes ab omni labe in iis aut non fuisse, aut etiamnum esse immunes, quamvis ex circumstantiis vix assequaris, an eorundem inflammatio accusanda, an nimia pororum laxatio, aut an aliud quoddam subsit vitium? In omnibus autem hisce ægris, qui nimiam urinæ

quanti-

quantitatem profundunt, magnum in sanguine orgasmum ac vehementem ebullitionem deprchendas, unde etiam Willis rarum illum affectum diabetem sanguinis potius, quam renum affectionem esse, suamque originem sumere à massâ sanguinis in serum fusâ, credit, ratus sanguinis crasin per acorem ita laxari & quadantenus dissolvi, ut particulæ aquosæ à crassioribus contineri nequeant, quin illæ harum amplexibus evolutæ & salsedine imbutæ per tubulos renum excurrant. Sylvius quoque *sali volatili & valde acri* ut & *acido acerrimo in sanguine & lymphâ* tribuit vim fundendi serum & concitandi uberiorem urinæ fluxum; ex quibus manifestum est, quod etiam hi clarissimi duumviri quandam in sanguine eorum, qui sæpe & multum mingunt, fermentationem observaverint. Imò ante multa secula accuratissimus Aretæus colliquationem humorum cum hoc affectu conjungi, acutè ut multa alia vidit, & illam hujus esse causam luculentè docet. Liquari verò atque insigniter evolvi in ægris, de quibus nobis sermo est, glutinosam ac balsamicam sanguinis portionem, imò & ipsam fortasse pinguedinem & carnem, colligitur ex macie totius corporis, sanguine in venis fluidiori, motu cordis & arteriarum celeriori, mordacitate & acredine, quâ digiti tangentis offenduntur, vigiliis nimiis &c. Quando autem urinam reddunt in viis urinariis in ipso effluxu lotii acrimoniam & ardorem sentiunt. Verum est, quod scribit Listerus *p. m.* 28. ejusmodi ægros habere *abdomen rugosum*, *venas extantes*, *totumque habitum corporis gracilem*, *esse anxios ac animo dubios*, quando nimirum urinæ profluvium & sitis jam insigniter aucta sunt; sed non æquè adhuc compertum, num ante accessum & quando morbus *adhuc parturitur*, (quod longo tempore fieri opinatur) *os humore privetur*, *saliva albida sit & spumans &c.* Ultimo etiam pedes intumescunt. Quod tempus concernit, observatum est, in constitutione aëris australi humidâ æquè ac calidâ, quam aura frigidior excipit, ægrotantes illos & sæpius & plus mingere; an verò hinc inferri queat, quod ipse hic humidior aër in urinam abeat, in quam sententiam Clarissim. quondam Wittenbergensis Medicus Schneiderus *lib.* 3. *sect.* 1. *cap.* 7. *de catarrhis* propendet, nostri non est otii disquirere; sed illud addimus, etiam post iram, ad quam valdè proni sunt nostri ægri, terrorem aliasque animi passiones concitatiori cursu ac uberiori quantitate ferri urinam, id quod etiam contingit post frigidum, quem avidissimè appetunt, potum, ac notatum est, quod tum reddant urinam, quæ parum ab assumto potu ratione coloris & odoris differt; & Trincavellus *lib.* 13. *de ratione curandi humani corporis affectus* omnino fidem meretur scribens: quòd nobilis *ille Venetus*, *frater Cardinalis quondam Pisani febri correptus*, *postquam assumtis quibuscumque gelidissimis* usus esset, vinum non solum & aquas, sed & *syrupos non alteratos minxerit*. Conf. *Dec.* 2. *A. X. obs.* 155. In acutis febribus circa dies criticos potissimum ejusmodi uberior fluxus urinæ cernitur: in diuturnioribus verò illis cum tabe conjunctis, quando de mordaciori calore viscerum incipiunt ægrotantes conqueri. Est autem ejusmodi urinæ fluxus symptoma certè in morbis illis gravissimum, & vix ullam admittens medelam, nisi in primâ herbâ viribus adhuc

huc constantibus debitis remediis, quæ hic invenire difficile est, suffocetur, ita tamen, ut semper ad morbum præcedentem, debilemque ventriculum habeatur respectus. Unicus casus est, quo Medicus etiam in pauló uberiori urinarum tenuium fluxu per aliquot dies spectatorem agere tutò potest. Nimirum satis constat, quod in febribus quotidiè exacerbationem conjunctam habentibus primis statim diebus subinde reddantur urinæ crassæ ac planè perturbatæ, (in quibus grumi quasi innatant) & quidem in exiguâ satis quantitate, quas aliqui in Praxi minus exercitati pro criticis venditare solent satis imperitè, cum harum sedimentum sit & *levius & magis unitum*, *compactum ac pendens*, istarum autem *asperum*, *dissolutum magis*, *fundo matulæ inhærens*. Urinas illas crassas & paucas declinante febre excipiunt claræ ac tenuiores, quæ quò copiosiores produnt, eò citius febris subigitur. Et in his circumstantiis, etiamsi ubertim urina effluat, & ægri etiam ipsi male sibi ominentur, nihil quicquam sinistri Medicus metuat, multò minus sibi imponi patietur textu aliquo Hippocrat. ex *libro de judiciis*, qui in hunc sensum depravatè citari solet: *si ex crassis omnino tenues fient urinæ*, *difficilis & inconstantis sunt judicii*: Sed potius rem omnem securo animo naturæ committat. At in reliquis casibus majori circumstantia opus est. Nulla hic evacuantia locum habent, cum ægri hoc in affectu admodum debilitentur, satisque per se evacuentur. Aliqui ad adstringentia confugiunt, & modò *julepos* parant ex ▽. centinodiæ, burs. pastor. folior. querc. tormentill. bistort. ac syr. myrth. cydon. corallior. granat. ac. de agrest.: Modò *decocta* ex rad. tormentill. bistort. rosar. rub. balaust. bacc. myrth. nuc. cupress. sem. plantag. arill. granat. *&c.*: modò *Pulveres* ex coralliis, bolo armenâ, lap. hæmat. *&c.* exhibent. Enim verò certissimum est, quod adstringentia in humores ipsos exiguam exerceant energiam, quam promptissimè in partes solidas exerunt; jam verò in hoc nostro affectu vitium maximum hæret in sanguine, utpote cujus partes connubio & nexu arcto non amplius conjunguntur. Hoc cum vident alii, id sibi credunt dari negotii, ut humores contemperent, salium combinationes & sanguinis fusionem impediant *&c.* & ut destinatis suis potiantur, exhibent decocta hordei, emulsiones ex amygdalis, ex semine papav. albi melonum, cucumerum *&c.* ipsum etiam lac; Et sanè non malè, nisi amplius his debilis offenderetur ventriculus, aut si ea dentur cautelâ, ut illum lædere non possint; neque sic tamen ex toto assequaris, quod intendis. Neque ulla ex usu Martialium in ægros redundat utilitas. Opiata tantum abest ut rem afflictorum restituant, ut potius perdant & anxietates enormiter augeant. Frustra etiam ab amylo, tragacanth. restitutionem mixtionis sanguinis sibi quisquam fuerit pollicitus. Succinum aliàs egregium est medicamentum, sed quod propter vim diureticam etiam hic quodammodo est suspectum. Mastichina, nisi æstum augerent, palmam cum thure reliquis remediis facile præriperent. Restant ergò quasi unice blandiora quædam extracta & mitiores gummi-resinæ, prudenter exhibita, quæ & ventriculo prosunt, accretiones salium, fusionum autorem dissolvunt, partium in sanguine iteratum consortium promovent ac bal-

samicâ

ſamicâ virtute corpori robur reſtituunt. De aquâ ſolutionis calcis vivæ & Tincturâ antimonii à Williſio commendatis teſtimonium ab experientiâ interponere non poſſumus. Externa, quæ Joh. Franciſc. le Conte *in cap.* 35. *de curatione ardoris in urina* recenſet, inefficacia ſunt.

In iis, ut hoc in tranſitu moneamus, perſonis, quæ affectibus ſpaſmodicis obnoxiæ vivunt, ac in mulieribus, quæ paſſionibus hypochondriaco-hyſtericis vexantur, copioſæ tenues urinæ quæ longè quantitatem potus ſuperant, certiſſime prænunciant, præ foribus eſſe novos inſultus aſthmatis convulſivi, epilepſiæ uterinæ, paſſionis hyſtericæ &c. In aliis autem, qui ab his affectibus immunes degunt, & nihilominus nimis copioſam urinam reddunt, ferè ſemper tutò prædicere licet, eos in hydropem præcipitatum iri, niſi maturè venienti occurrant morbo, ubi tamen plerumque ſurdis narratur fabula, ſicuti toto die experimur. Occurrit nobis aliquod rarum ſingultus exemplum, quod mereri credimus, ut illud paulò diſtinctius narremus. Nimirum tenerioris conſtitutionis puella annum ætatis 13 agens ex mœrore ob morbum matris periculoſum & ſuperveniente terrore ob imminentem ſorori lapſum in lipothymiam incidit, quæ crebrò redibat pertinaci alvi obſtructione, intenſiori æſtu, cephalalgiâ & anorexiâ ſtipata. Vocatus Medicus creberrimo uſu pulverem altero ♄no, altero ♂ali & tincturæ, quam dicebat auream, morbum profligaturus, effecit, ut lipothymiæ toties accederet ſingultus per dimidium horæ quadrantem ſæviens, quoties vel cibum vel potum aſſumeret. Cum itaque exhauſtâ ad luxuriem uſque auri ſpecioſâ Panacæâ & aucta pulverum mole indies augmenta ſumerent memorata pathemata, Medicus arcanis ſuis nimium forſan fidens, petulantiæ, in quam ſexus ſequior ætaſque juvenilis prona judicatur, adſcribere haud verebatur hanc malorum lernam juſtiſſimâ licet ægræ indignatione. Tranſactis lubrico ſub hoc ſolatio viginti, & quod excurrebat, ſeptimanis, ſingultus periodicus tandem degenerabat in continuum, nunquam niſi ſomni tempore inducias permittentem, quem præter alvi ſtipticitatem, æſtum, anorexiam & in deglutiendo ſonum (*) (*wie bey einem leeren Topffe*) paralytici œſophagi indicem, tanta ſubſequebatur virium proſtratio, ut nec artus, nec oculos movere amplius valeret miſerrima. Parentes credulitatis pertæſi & filiam verè agonizare animadvertentes conſilium auxiliumque poſtulabant à D. Klaunig, qui accedens externè pariter atque internè adhiberi curabat remedia, quæ judicabat deplorato ſtatui appropriata. Clauſæ alvo clyſmata, ſtomacho & pectori ſtomachica confortante inſimul & inprimis antiſpaſmodicâ virtute pollentia exhibebat omnis generis, internè quidem utplurimum liquida, quoniam ſciebat ægram pulveribus jam abundanter fuiſſe nutritam, externè verò applicari ſuadebat ſpiritus, fotus, emplaſtra motibus convulſivis & nervorum debilitati dicata. Tragœdiæ huic ſolus per aliquot ſeptimanas adſtabat D. Klaunig, morbo interim in eodem ſtatu permanente; quapropter ipſe autor erat atque ſuaſor, ut alius ipſi adhuc adjungeretur Medicus. Deveniebat hæc ſparta ad D. Helwich. Hi conjunctis viribus morbi ferociam aggrediebantur, uſque dum, continuato inſuper alterantium

(*) Inanis ollæ.

tium & ita dictorum specificorum usu, aliquid solatii invenirent in balneo tamdiu singultum auferente, quamdiu aquis immersa sedebat ægra. Cum de instante mensium fluxu suspicio nasceretur, venæ sectionem pariter in auxilium vocarunt, non tamen eodem exoptato successu, quo gloriatur Th. Bartholinus in *Act. Hafn. vol.* 1. *obs.* 73. *p.* 143. scribens: quod virginem quotannis per 14. dies continuò singultientem apertâ venâ integræ restituerit sanitati. Generosiora medicamenta propter accessum nimis tardum, cum ægram jam invenirent omnibus penitus exhaustam viribus offerre non potuerunt. Interim famosum illud ♀ epilepticum, quod blandis vomitibus cruditates in ventriculo latentes excutere solet, iteratis vicibus, in exigua tamen quantitate, exhibebant; postea verò re aliquoties in deliberationem vocatâ visum fuit commodum justam ejus medicamenti dosin repetere. Hoc facto aliquot sequebantur vomitus, quos gravissimum excipiebat animi deliquium. Tandem horâ tertiâ sequentis diei matutinâ tres singultus eæque vehementissimæ concussiones & vibrationes præter spem & opinionem singultui per 15 septimanas continuò sævienti totique insimul morbo finem imponebant exoptatissimum.

Octobris initia benigno calore grata, reliqui autem mensis hujus dies turbidiores & propter pluvias ac frigus inamœniores erant. In Novembri temperato fruebamur aëre, usque ad Plenilunium, postea autem nebulosus ac pluviosus corpora nostra ambiit. Mense ad finem vergente inconstans ingruebat frigus, utplurimum tamen satis remissum. Decembrem inter nebulas, fluctus aëris (ita Verulamius ventos argutè vocat) & pluvias, sicuti ferè apud nos semper fit, transegimus. Multi sub hac aëris constitutione tussi infestabantur. Regnabant etiam febres cum mediocri calore, doloribus hypochondriorum, dorsi, siti immodicâ, exanthematibus serosis, purpurâ, pleuritide, ictero & diarrhæâ singultuque conjunctæ, ac bezoardicis fixis & volatilibus, intermixtis anodynis, oppugnatæ fuerunt. Parcè data volatilia, & diarrhæa, quandiu pulsus constabat, aut exanthemata sese oculis ingerebant, anodynis non est sublata. In his febribus, ut aliquoties D. Grassius cum aliis collegis observavit, non continuò singultus vitæ periculum est minatus. Quàm terrificum verò singultus in malignis febb. symptoma sit, norunt Practici. Epiphanius Ferdinandus *histor.* 27. DEum testatur, singultum in febribus malignis, tanquam characterem summè exitialem, sibi semper observatum, & certè si delirium accedit, ferè de vitâ actum est. Hinc Hippocrates *in Coac.* 89. inquit: *Desipientia, cum difficultate spirandi & singultu, mortem affert.* Quò in casu veteres adesse insignem & validam inflammationem hepatis sunt suspicati, quod suo relinquimus loco. Cùm verò in singultu primariò vel diaphragma vel ventriculus, & hujus ferè sinistrum orificium patiatur, licet ventriculus diaphragma, & hoc, vice versâ, illum trahat in consensum, unde divortium sententiarum enatum, dùm hi pro ventriculo, alii pro diaphragmate pugnant, ipsimet nos fatemur, in nostris patientibus magis ventriculum fuisse affectum, quia singultu imminente continuæ febres hæ in intermittentes, quarum focus in primis viis hæret, mutabantur. Et ferè ea Nobis sedet sententia,

tentia, quod ſingultus medicamentis in febb. acutis obtemperantes, ſedem ſuam primario in ventriculo habeant, atque hoc evidenter patet, ut fieri aliquando ſolet, ſingultus in febribus nonnunquam intemperatum Juleporum refrigerantium uſum ſequitur, & vel carminativis, vel vini potu tollitur. Quod etiam fieri credimus, cum enemata aut leniſſimæ evacuationes ſingultum compeſcunt. Id autem non raro accidit, ut ex Rhodio aliiſque Obſervatoribus intelligimus. Hinc optimè Doctiſſimus Duretus: *Permulti, inquit, cum ſingultiendo frangerentur, ductâ alvo per 5. dies hierâ picrâ, ſingultiendo finem fecerunt.* Et in bilioſo illo juvene (de quo Timæus *Caſ.* 5. *lib.* 3.) cauſo laboranti cum ſingultu, qui ſolo nivis potu edomitus eſt, ubi mali fomes niſi in ventriculo? Optandum ſanè eſſet, ut præſto forent ſigna, quibus pars primario laborans exactè dignoſci poſſet. Aliqua in ſingultiendo occurrit differentia, quæ nec ſcribi, nec verbis ſatis exprimi poteſt, & à nullo, niſi exercitato in praxi, aurium judicio percipitur. In febb. malignarum ſingultu, in quo diaphragma afficitur, quicquid agas, ferè fruſtra agis, ut etiam hoc anno aliquoties experti ſumus. D. Pauli præerat curæ viri ſanguinei febri malignâ correpti, qui, ubi in ſingultus incidiſſet, Collegam ſibi adſcivit D. Helwich, ambo nulli pepercerunt labori, alexipharmaca in variis formulis propinarunt, initio quidem, poſt exhibitum bolum ex conſerv. ſcord. confect. de hyacinth., theriac. andromach. & bezoard. miner. cum ſaccharo paratum, & cataplaſma contra ſingultum Mynſ., aliaque topica aplicata, ſingultus remittere videbatur, ſed mox iterum priſtinam feritatem induens, nullis bezoardicis cum carminativis remixtis, nullis externis, etiam ſelectiſſimis, nec veſicatoriis demulceri potuit, & æger poſt triduum fatis conceſſit. Eandem tragœdiam in aliis ſpectavimus. Cæterum in febb. illis, de quibus jam ſermo nobis eſt, raro purgantibus, V. S. vix unquam uſi ſumus. D. Graſſius emetico ſubinde primas vias expurgavit. Is ipſe etiam curavit hâc febri decumbentem viduam 40. annorum, cui menſes ritè fluxerant, ei non tantum vomitorium, ſed & purgans propinavit ac ſudoriferis ſudorem provocavit, cùm verò illa circa 12. nocturnam totius corporis pandiculationem, cum levi debilitate per aliquot noctes experiretur, tertium evacuans dedit, & morbi reliquias eſſent. abſinth. cum eſſent. cochlear. ſuſtulit: eo quidem effectu, ut jam ab epilepſia, cui antea fuit obnoxia, vivat immunis.

Jungebantur etiam his febb. paralyſes linguæ, & inſultus apoplectici, ſine evidenti periculo. Circa ſolſtitium hybernum iiſdem febb. etiam aſthma convulſivum ſupervenit, aliquando etiam parotides acceſſerunt.

Quartanas D. Preus emetico, ♂alibus & cortice Peruviano brevi curavit. Idem cum affectu paralytico-ſpaſmodico linguæ & lateris dextri ſæpiùs recurrente luctatus eſt. Paralyſin quoque febri ſuperveniente ſolutam vidit. In ſene quodam eâdem febri correpto, cum contumaciſſimâ narium ſiccitate, faucium ariditate, obauditione, vigiliis & inquietudine ſummâ, natura criſim moliebatur per ſputationem, & incredibili quantitate intra aliquot dies exturbabat pituitam, ſimilem liquori, quem alumen albumini ovorum conquaſſa-

quaſſato ſolutum reddit, ut obſervavit D. Helwich, qui etiam illicô recordatus, ſimile olim fatum eſſe expertum poſt pertinaciſſimas lucubrationes, neglectum capitis muniendi, & tumultuaria per ſaxa, per ignes, intempeſtis noctibus, ſtridentibus auſtris & coris, itinera, æternum eruditæ Germaniæ decus ac Polyhiſtorem incomparabilem Thomam Reineſium, ſicuti Vir ſummus ipſemet teſtatur in *epiſtol.* ad Caſp. Hoffmann. *XI. 26.* atque hinc nominatus Collega noſter nullo modo naturam turbare voluit, & ferè tantùm egit ſpectatorem, præprimis cùm quotidie vires ægri creſcere videret.

Dolores parturientium ſpurii.

Parturientes in Autumno hoc, quas nobis noſcere datum, experiebantur dolores & ſpaſmodicas vellicationes ac contorſiones in diverſis locis, ut ambigui hæreremus, an Ileum, cœcum, aut meſenterium has afflictiones pateretur, an in colo mali hujus radix eſſet? Omnes ſurſum magis, verſus umbilicum, ſtomachum ac dorſum vergebant; uno verbo, ſpuriis fatigabantur doloribus, quos ex pomorum, pyrorum & aliorum fructuum ingurgitatione ortas eſſe autumamus. Opportuno tempore vocati, ac de ſpatio geſtationis informati, ut & de conditione orificii uteri interni, & ſitu fœtus certiores redditi, dolores illos ſylveſtres ſopire ſumus anniſi. Ac in cruciatibus his placandis, ſingularem exerunt efficaciam in phlegmaticis & melancholicis eſſentia carmin. D. Mich. & Wedel., cort. aurant., galang., zedoar., caſtor., croc., ſpirit. menth., pulegii, meliſſ. ſal. *ic. aniſ., anticolicus &c. pulv. ſtomachicus D. Birckmann., ſpec. diacumin. &c. In ſanguineis ſpiritus nitr., elix. citr. cinnabarina &c. Externè ſacculi paregorici, linimenta ex oleis carminativis, lauri, anethi, carv., fœniculi, juniperi, balſam. ſtomachale, balſam. embryonis cum pane mellito impoſitus, cataplaſmata ex ſpec. decocti carminat., emplaſtr. de bacc. laur. &c. Laudantur communiter hîc & diaphoretica, ſed ex eorum uſu æſtum majorem fuiſſe accenſum recordamur. Abſtinuimus etiam ab enematibus, ne ullo modo præcoci fœtus excluſioni anſam daremus, etiamſi aliâs minimè ignoremus, clyſteribus flatus diſcuti ac inteſtina corroborari quàm optimè. Hoc in caſu etiam rariſſimè V. S. apud nos celebratur, tametſi in ſanguineis, ubi ſanguinis depletio neceſſaria eſt, cum maximo ægrarum levamine adhiberetur. Toto verò hic die ab imperitis obſtetricibus peccatur, quæ cum ſummo matris & fœtus damno, præſentibus crudis doloribus, ad conatus pariendi & verbis, & incongruis remediis (nam & pharmacorum diſpenſandorum licentiam ſibi vendicat muliercularum iſtarum arrogans ſimplicitas) gravidas compellunt, quo ſtolido auſu ſæpè optimus ſitus fœtus in periculoſum convertitur, & hanc temeritatem mater aut proles ſæpè morte ſuâ expiat; Interea illa, quæ fœtum roborant, minimè ſunt negligenda, & potiones analepticæ cæteris interponendæ remediis. Noſtrum quoque conſilium expetitum fuit in urinæ ſuppreſſione cum ardore genitalium conjuncta, qua fortè ob compreſſionem ſphincteris veſicæ ex grandiori fœtus mole ultimo geſtationis tempore nonnullæ infeſtantur. Cautè hîc mercandum cum

Urinæ ſuppreſſio in gravidis.

cum diureticis, & vix à nobis potuimus impetrare, ut propinaremus ſpiritum ſalis, tinct. nephritic. Ammelungi, malvat. juniper., tartar. vitriolat., juſcula cum petroſelino parata &c. ac ferè unicè externis contenti fuimus. Balneorum virtus hîc eximia eſt. Pectini quoque & perinæo cataplaſmata ex rad. alth., herb. malv., cherefol., parietar. naſturt., apii, bacc. laur., ol. ſcorp. optimè applicantur. Mulierculæ cæpas butyro frixas apponunt, non ſine levamine. Cùm verò ſermo noſter inciderit in affectus gravidarum, non abs re fuerit paucis delibare, quomodo in ſpaſmis & teneſmo earum removendis fuerimus verſati. Spaſmi vicinarum partui, quantum nobis quidem conſtat, ex compreſſione & extenſione fibrarum ac nervorum, dùm uni lateri diutiùs incumbunt, oriuntur. Ac ita quidem fert uſus communis, ut in hoc affectu juncturæ ſecundum nervorum ductum, eſſent. caſtor., elix. uterin. aqu. apoplectic. & epilepticis variis, articulari Mynſicht., ſpir. formic. vel unguento nervino illinantur; enimverò tantùm abeſt, ut hinc mitigatio ſpaſmi ſequatur, ut potius intendatur. Calidum lac hîc omnibus reliquis faſtum fecerit medicamentis. Imò ipſam ▽am calidam ſpirituoſis omnibus, duce experientiâ, præferimus, minimè cæteroquin inficiantes, quòd pedilavia cum emollientibus & blandis nervinis remixta, optato etiam gravidas exhilarent eventu. In remediis, quæ teneſmo utero ferentium opponuntur vulgò, nihil eſt, quod deſideremus. Apprimè ſatisfaciunt expectationi fotus ex fol. querc., florib. thapſi barbat., chamæmel., roſar., ſem. lini, linar., furfure tritico, in lacte, vel vino, pro re natâ decoctis. Nec minùs ritè ſe gerit ſuffimentum de verbaſco Mynſ. in ſellâ ano exceptum. Internorum hoc in caſu non adeò magnus eſt uſus, niſi ab hoc cenſu oleum amygdal. d., cujus ſpectatæ in demulcendo vires ſunt, excipere velis, quod & nos non adeò nauſeabundis ordinavimus.

Spaſmus & teneſmus gravidarum.

In hoc autumno frequenter obſervavit D. Helwich artuum tumores à ſcabie ſolis externis unguentis præpoſterè curatâ; hi, partim laxantibus, partim ſudoriferis & ☿ialibus unicè tolluntur, externa, cujuſcumque etiam generis ſunt, ſive adſtringentia, ſive diſcutientia, nullum effatu dignum hîc præſtant effectum. Ab emplaſtro diaſulphur. grave damnum idem in ejus generis tumoribus notavit; nimirùm cum antea appetitus optimus eſſet, & reſpiratio liberrima, poſt hujus emplaſtri applicationem dejectum appetitum, & reſpirationem impeditam & anxietates præcordiorum natas vidit.

Linguæ Paralyſis.

Notabile exemplum paralyſeos linguæ habuimus, hodieque adhuc habemus in Viro generoſo temperamenti ſanguineo-cholerici. Is in juventute itinera plurima quovis cœlo peregit, & errores plures in victu, cibo & potu commiſit. Poſtquam ex itineribus illis in patriam reverſus eſſet, initio quidem per aliquot annos ſatis bene vixit, ferè verò jam à tribus luſtris aliquam in loquendo difficultatem ſenſit, quæ tardè ſua ſumpſit incrementa, donec non niſi dentibus fortiter conſtrictis vocem quaſi inarticulatam ederet, an in utroque latere mandibulæ fragorem inter loquendum perciperet.

Fati-

Fatigatus à malo, varios fatigavit Medicos, donec in aliquem 7 Vratislaviâ milliaribus distantem incideret, qui perfectam mali curam promisit, balneisque ex nervinis & aliis id assecutus est, ut non tantùm jam verbum nullum, nisi fortè aliquando manè, quod tamen modò fit rarissimè, clarè ac distinctè proferre possit, sed & obambulandi & corporis movendi facultatem amiserit, lingua ipsi gravis & continuò salivâ abundat. Initio locum affectum meritò credimus fuisse nervos paris septimi, secuta deinde plena paralysis non nervos tantum, qui motum organis sermonis impertiunt, sed etiam linguam & musculosas vicinarum partium partes afficiens. Dentium ista constrictio omninò etiam magis paralysi, quàm motui convulsivo maxillæ inferioris musculorum tribuenda videtur, &, si quid videre nobis datum est, musculi maxillæ inferioris deorsum trahentes invalidiores sunt sursum trahentibus & os claudentibus, atque verisimile est, eos magis robore suo destitutos esse. Fragor, quem olim inter loquendum percepit, à mucosâ ac glutinosâ humiditate ipsam articulationis cavitatem occupante, ortus est sine dubio. Nec falletur, qui hujus paralyseos causam conjecerit in serum, quo magis, quàm par est, nervi & fibræ musculorum sunt irrigati, copia autem illa seri fortè originem trahit à diætæ erroribus, motibus corporis cœlo vel nimis fervido, vel nimis algido, abusu vini, catarrhis &c. Observatum etiam aliàs à nobis est, non magnam ex balneis nervinis nancisci paralyticos utilitatem, sed majorem fere præstare effectum sacculos ex lavend. salv., hyssop., thymo, roremarin., majoran., chamædr., betonic., fl. prim. ver., lil. conv. calidè & siccè impositos, aut sanè epithemata non adeò madida. Ad hunc virum nuper vocatus D. Helwich, is, considerata habituali in eo paralyticâ, non tantùm in linguâ, sed & in artubus debilitate, quæ per tantum tempus profundè radices egit, perpenso etiam torpore, somnolentiâ ac fere stupiditate Viri, rotunde, non esse in artis potestate, hîc auxilium aliquod tàm afflictis afferre rebus, fassus est, & cùm instaretur, nodulum ex carminativis & nervinis jamjam memoratis admovit, ut ita alvi insolitæ siccitati per 7 & 8 dies fere & ordinario duranti succurreretur. In solatium etiam ægri, morsulos cephalicos, linimenta, mixturas cephalicas &c. præscripsit, ac autor fuit, ut ceratum de galbano afflictorum musculorum principiis & potioribus tendinosis insertionibus applicaretur, his saltim apoplexiam, quæ merito metuitur, pro virili averruncaturus. Quâ occasione tacere non possumus, nullam prorsùs specialem efficaciam in paralyticis observatam fuisse ex usu olei vulpini, lumbr. terrestr. pingued. castor. externo, essentiam quoque castorei cum spirit. lumbric. internè minùs expectationi satisfacere. Ubi à refrigeratione mali initium, ibi oleum succini, laterinum, spic. carv., serpill. therebinth. &c. non contemnendi usus sunt. Decoctum ex lumbricis, rad., valerian., herb. betonic., salv., majoran., summitatibus rorismarin., fl. lavend., sem. milii [illegible] lis, melle &c. debitâ quantitate & tempore, corpore evacuato, præmissis etiam reliquis, est remedium satis præclarum in imminentibus paralyticis debilitatibus & fatigationibus. Non tamen dissimulamus, quod in pulvere ipso lumbricorum virtus longè sit præsentior, quàm in omnibus præparatis.

Creber

Creber etiam affectus erat hisce diebus inflatio ventriculi interdum satis enormis, quam ructus, difficultas deglutiendi, orificii ventriculi distensio, comitabantur. Ructibus suppressis, tendebatur regio epigastrica, & sensus distensionis ejus ad pectus, collum atque dorsum sese diffundebat, non sine magna præcordiorum anxietate, spirandi difficultate, dum ægri cubabant supini; epigastrica regio percussa sonum edebat, ac dum ab uno latere se in aliud ægri provolverent, motum flatulentiarum percipiebant. Facilis erat parata his medela in evacuantibus & carminantibus, non tamen nimiùm calidis, quibus pituita stomachalis facilè in flatus resolvitur. Egebat tamen hæc cura suis cautelis. Nam flatibus torquebantur etiam illi, qui flatulentis & dispeptis corpus non repleverant, sed ut hypochondriaci solent, acida cruditate abundabant, quibus purgantia non conveniunt, ut rectè jam monitum est à Sylvio.

Inflatio Ventriculi.

Alii hoc Autumno corripiebantur Lienteria, ac assumptos cibos nihil alteratos statim post prandium dejiciebant. Sublevabantur hi egregiè stomachicis præprimis ex mentha & absinthio paratis, nisi, quod aliquando eveniebat, cum ictero, hydrope, febribus tertianis lentis eadem complicaretur. Quidam cibos in pulticulam resolutos non diu post prandium egerebant, uno verbo, cœliaco laborabant fluxu, atque hoc vitium iisdem, quibus Lienteria, remediis superabatur.

Lienteria.

Exempla etiam Asthmatis Stomachalis nobis offerebantur, sive cruditates in flatus resolutæ diaphragma comprimerent, sive ventriculus, à contentis suis in spasmum concitatus, contiguum sibi diaphragma simul afficeret. Hujus asthmatis nulla sunt certiora signa, quam quòd ab assumptis alimentis paroxysmi recrudescant, & humoribus vitiosis vomitu rejectis sedentur ac compescantur. Imò unum alterumve datum fuit exemplum febris anhelosæ & asthmaticæ, quam describit Sylvius *lib.* 1. *prax. c.* 30. Invadebat illa cum magna abdominis distensione atque præcordiorum anxietate, quæ tamen decrescebant flatibus ἄνω ἢ κάτω, effractis repagulis, cum sonitu erumpentibus. In eumetis, ubi circumstantiæ permittunt, cura vomitorio expediri potest, quod in ejus generis affectu non sine causa Platerus, Sennertus, Riverius, Timæus aliique commendant.

Asthma stomachale.

Febris anhelosa.

In Viro quadragenario circiter chylosam urinam, qualem descripsit Timæus *l.* 3. *cas.* 43. vidimus, qualem non meminimus à veteribus notatam. Certè Casp. Hoffmannus, in veteri Medicina sine exemplo versatus, cum post visitationem pharmacopolii torpore corporis & animi correptus conniveret potiùs quàm dormiret, & vomitu dejecisset pituitam lentam, quæ sensum præbebat sui quasi pertranseuntis lardi &c. ac urinæ hujusmodi tantillum singulis penè quadrantibus mingendo reddidisset, vix habuit, quod responderet ad verba hæc uxoris: *Lac minxisti hac nocte.* Et Archiater ejus, cùm ostenderetur urina ista, dubitavit, an quicquam tale vacuasset Hoffmannus, donec his verbis rei veritatem æger adstruxisset:

Urina chylosa.

xisset: *Quam vere hic jaceo, inquam, tàm vere hæc minxi.* Unde Medicus amplius admirans, abiit dubius, ut ipse testatur Hoffmannus in epistolâ quâdam ad Reinesium. Cùm verò hujus urinæ natales nuspiam cum majori verisimilitudine quæri possent, quàm in ventriculo (nam dùm hoc primæ coctionis organon in operatione sua deficit, cruda & minus cocta non tantùm ad intestina, sed & sanguini mista, ad reliqua viscera, ipsosque renes confluunt, & magnâ salium vi iterum à sanguine, cum quo ad breve tempus erant confusa, præcipitantur) cura ad vitiosam digestionem emendandam convertebatur, hâcque correctâ corrigebatur etiam urina. Huic non adeò absimilis est urina puerorum gulæ nimis deditorum & se cibis sapidis quibusvis infarcientium, quæ etiam reliquis anni partibus non prorsùs insolens est, & ex eodem fonte, cruditate scilicet ventriculi, oritur, quam cùm sustulisti, etiam urinam mutari videbis.

Ulcera callosa & sinuosa.

Consilium nostrum non minùs hoc tempore à Chirurgis requisitum fuit, quomodo in ulceribus sinuosis inveteratis interne ortis & oblongis, exterius verò callosis, ritè sese gerere deberent. Hæc enim ulcera tùm aliis temporibus apud nos, tùm maximè in Autumno Chirurgis crucem figunt. Et hic optandum quidem esset, ut Chirurgi nostri Italos imitarentur, & ubi res patitur, totum ductum fistulosum discinderent, at frustra iis, nec minùs ægris hæc cantilena canitur. Difficultas autem curandi fistulas cum oriatur & à superficiei callositate aut fungosa deturpatione, & à fibrarum absumptarum residuo, tandemque vasorum per ejusmodi tractus disseminatorum erosione, ac ultimo, si diutiùs ulcera duraverint, ossium carie, nec enim novum est, quod recenset Muys, quod ex ulcere fistuloso aliquot fragmenta ossium pertraxerit. Nos hos fontes malorum convenientibus obstruere remediis sategimus. Ad callosam horum ulcerum cavitatem tollendam, & fibrarum residuas partes absumendas, septica commendavimus. Ac sane hic ærugo egregium præstat effectum, modò ad ossa & tendines fistulosa corruptio non pertingat, ibi enim grave infert damnum. Ut notabili exemplo tùm edoctus D. Helwich in Viro ecclesiasticâ dignitate conspicuo, post febrem ardentem parotide correpto, hæc non debitè tractata fistulæ maxillari sub dentibus molaribus inferioris maxillæ erumpenti occasionem dederat. Postquam itaque dentem Chirurgus evulsisset, rectè credens absque evulsione hac nullam sperari posse curam, improvidè admodùm unguentum Ægyptiacum non tantùm injectionibus admiscet, sed & locum ab evulso dente vacuum eo infercit, ratus, optimè se rerum suarum sategisse, ac persuasus sordes ita detergi, spongiosam carnem absumi hoc unguento, quod aliàs quidem verum est. Sed quid hic fit? Non tantùm post applicationem hanc pura effluebat lympha in quantitate insigni, unde corpus ad maciem redigebatur, pedes intumescebant, sed & pars maxillæ abscedebat. Inter disceptationes, unde effluxus ille lymphæ ortus esset, & quænam causa, cur secessisset pars illa maxillæ, ordinario quidem Medico Chirurgum accusante, quod ☿alibus, se inscio, usus esset, Chirurgo vero id strenuè negante, æger facilè contabuisset; D. Helwich

Helwich advocatus facilè videbat, ſtillicidium illud lymphæ non aliunde ortum, quàm ex læſione glandulæ Warthonianæ & ſeceſſionem partis illius maxillæ ab incongruo unguenti Ægyptiaci uſu profectam eſſe, ac id agebat, ut modò ſpiritus vini rectificatus, modò eſſentia ſuccini debitè adhiberetur, quæ medicatio ægro tandem etiam ſalutaris extitit. Cæteris indicationibus in curâ fiſtularum, præprimis autem conſolidationi promovendæ, primario inſerviunt balſamica, externè verò etiam diſcutientia & nervina applicata proſunt, non neglectis ſuccinatis interne ad avertendum ſeroſorum humorum affluxum propinatis. Quo ſcopo etiam vulgaria lignorum decocta non inutiliter commendantur. Alii etiam multa in laudem variorum traumaticorum ſcribunt, inter quæ tamen hedera terreſtris, bellis arvenſis, ſanicula, reliquis palmam præripiunt. Novimus quendam, qui multa ab uſu ſulphuris hic ſibi pollicetur, quod quidem facilè admittimus illo in caſu, quo humores ab ulcere in corpus regreſſi turbas cient, tùm enim ſulphuratis iterùm ad ambitum corporis propelluntur, & turbæ ex retropulſis humoribus ortæ ſedantur. Si à carie oſſium conſolidationi obex ponatur, parùm ſanè ſpei in medicamentis reliquum eſt, ſed hîc neceſſariò partes corruptæ ſunt abradendæ, quod ubi factum, eſſentiæ balſamicæ rectè ad integritatem oſſium conſervandam, ulterioremque corruptionem avertendam adhibentur.

Gummata Gallica.

In communi iſta morum labe, quâ major Europæ pars contaminata eſt, omni tempore oculis obſervantur nobis in praxi gummata Gallica, ſed, ut compertum eſt, maximopere circa autumnum ſæviunt, ac pravam ſementem non niſi meſſis ſæviſſimorum dolorum excipit. Conſpiciuntur, ut notum eſt, hi tumores non tantùm circa articulos partium, ſed & in media fibulâ, ac in medio cubito, ac nonnunquam ſerta ſunt, quibus capita horum procorum (an porcorum) coronantur. In partibus mollioribus poroſioribus non adeò nidulantur, quàm in membranaceis & glanduloſis. Materia horum viſcida ac lenta eſt, & quidem lymphatico-ſalivalis, ut patet ex fœtido & ſumme putredinoſo odore, qui ſufficiens mucido-pinguis ſubſtantiæ, qualis lymphaticus eſt humor, ſignum præbet. Hinc etiam fit, ut in ambitu horum ulcerum inſignis durities offendatur, quæ vel ex fiſſuris elucescit; nam notum eſt, quòd ſero-ſalivales humores tenaciſſimi morâ & quiete reddantur. De hâc origine horum gummatum etiam teſtimonium perhibet inſignis ille pruriginoſus ardor, qui moleſtus ægris eſſe ſolet, nam hic non aliunde, quàm ab acri lymphâ eſſe poteſt, ſi enim à ſanguine eſſet ardor, eſſet inflammatorius. Non raro cùm his oſſium corruptio combinatur. Et experientia teſtis eſt, quod Gallicis illis ſtaſibus oſſa arrodantur, & nigro imbuantur colore. Ejusmodi ♀eos nodos non impetu quodam aggreſſi ſumus, quem materia lenta ac viſcida vix admittit, ſed lentè in curâ iſtorum feſtinavimus. Et primò quidem ante omnia ſanguinis depurationi ſolerter intenti fuimus, ac mundato ſanguine ad curam gummatum illorum progreſſum fecimus. Aliquando Clar. D. Sorbait imitati, applicavimus

 empl.

empl. diachyl. c. gummat. & ☿io, aut de ran. Vigon. c. ☿io, aut alio modo putrefactionem tumorum horum procuravimus, ac caustico aperuimus. Mundificationem instituimus unguento basilico, cui parum ☿ii praecipitati admiscuimus. Circa partem affectam in ambitu emollientia emplastra, ☿ialia remedia, rariùs lamellam plumbeam ☿io dealbatam apposuimus; omnia tamen frustra adhibentur, quando ossa carie infecta sunt, nisi huic malo eô, quo ante dictum est, modò occurratur. Hoc tempore etiam hæmorrhoidem oris, à Medicis prætermissam, observavit D. Helwich, quam fusius descriptam in Ephemeridibus nostris proximè edendis legere licebit.

Nobilitate generis & virtutis insignis fœmina, temperamenti sanguineo-cholerici, Anno ætatis quinto & trigesimo, cæteroquin aliquot prolium mater, post abortum maximo sanguinis profluvio illi fere funestum, iterum concepit, & sub dimidio gestationis tempore œdematoso pedum tumore correpta fuit, tanto quidem, ut difficili gressu incederet. Neque tamen vasa in pedibus tumentibus, sicut alias in gravidis, valde fuere conspicua. Hæcque, licet procedente tempore magis magisque lassa redderetur, & de lumborum & femorum dolore ac gravitate, aliisque incommodis quereretur, fortiter tamen satis omnia, ut erat animo generoso, pertulit. Imminente verò partûs tempore, cùm, comitantibus Amicis, quos manè convivio exceperat, & cum Domino Marito, ad captandum liberiorem aërem extra mœnia vecta, corpore carpento leviter concusso subitò ad reddendam urinam stimularetur, humorque aquosus ante fœtum efflueret, illa necessitate coacta domum rediit, ubi languidiori dolore, perque longiora intervalla repetenti stimulo afflicta, tandem puellam, qua tenerior non visa, per Dei gratiam enititur. Post partum vomitibus fatigata gravibus puerpera D. Helwich vocari jussit, qui in circumstantias causasque inquirens, admissum frigus, & negligentiorem obstetricis in circumponenda abdomini fascia manum, accusari percipit. Præscribitur ab eo potiuncula ex ▽. pulegii, artemis. meliss. carminat. polyophel. Cinam. borrag. essent. carminat. elix. uterin. D. M. & syrup. melissophyll. ad sedandos vomitus, compescendos flatus, & promovenda Lochia. Externè illinitur ▽a Panis cum Vino Malvatico destill. & essent. Croc. ex his vomitus conquiescere cœpit; ast Lochiis segniùs fluentibus necessum videbatur tale remedium, quod & debili ventriculo succurreret, obstructionem alvi tolleret, & illorum simul fluxum augeret, hujus generis est elix. propriet. P. s. acid. c. essent. myrrh. tartaris. ex ejus usu & externa applicatione cum ▽. virtut. cordial. citr. balsam. vit. & aliis contra deliquia, omnia ex voto fluebant, nisi quod cerevisiam ex tritico coctam minùs benè ferre posset, ejusque in locum decoctum ex hordeo, rad. polypod. scorzon. *&c.* surrogari permitteret.

Sexto à partu die tussis nostram adoriens, mox pectoralibus, succinatis, & decocto ex rad. altheæ, liquirit. farfar. fruct. siliq. jujub. sem. anis. *&c.* oppugnata facilè cedebat; ingens tùm malacia erat, in ingentes imposterum naufragio infames tempestates desitura. Quippe post mensem exhibiti ordinario

dinario Medico tumentes Pedes terrorem incutiebant, dùm facilè prævideret, tumorem hunc aliquid monſtri alere, nec eſſe ex eo genere aliàs gravidis ſolito, qui lochiis ritè procedentibus, ſicuti in noſtra factum, ſenſim evaneſcit, hic enim majus augmentum capiebat. Quid conſilii? Lactatio infantis, vires partus labore exhauſtæ, motuumque in corpore variæ ataxiæ, nec draſticis purgantibus, nec validioribus diureticis, nec fumoſis ſudoriferis hic agendum eſſe ſuadebant. Calculo probe ſubducto & demonſtrata ablactationis neceſſitate, ſupra nominatus Medicus curam auſpicabatur pilulis ex extract. angel. helen. helleb. n. gran. chermes, ſuccis abſynth. ſcord. card. b. gummatibus juniper. heder. arbor. &c. Quibus ad tempus adhibitis progreſſus eſt ad electuar. ex rob. juniper. ſambuc. ſale. abſynth. geniſt. ♁ diaphoret. ♂tial. c. ſyr. d. ſpina cervin. adjunctis enematis ad ſeroſam colluviem educendam. Tumidis pedibus circumpoſitum cataplaſma ex rad. plantag. bryon. herb. calamenth. origan. ſalv. chelidon. major. ſummit. abſynth. flor. chamom. melilot. balauſtior. ſem. leviſtic. baccar. juniper. laur. in vino decoctis. Inter quotidiana de ablactando infante monita, poſt uſum multum & aperientium, anticacheticorum e. g. ♂tial. tartareor. & pepticorum, carminativorum in formis variis, ſanè opportuno tempore datorum & ſæpius repetitorum, providè factus fuit progreſſus ad evacuantia, puta, nodulos.

1. Ex rad. galang. calam. aromat. pimpinell. fol. agrimon. abſynth. ſenn. ſſ. flor. perſic. centaur. min. rhabarb. ſem. cartham. ebul. fœnic. dauc. cret.

2. Ex rad. apii, petroſelin. leviſtic. imperat. pimpinell. cord. median. ſambuc. guajac. herb. marrubii. fol. menth. &c. addito ſal. tartar. Et cum ſubinde corpus ad ſudorem inclinaret, diaphoretica interpolata diebus ab evacuatione liberis, imò & diuretica in uſum vocata, e. g. lixivia ex ciner. geniſt. ſtipit. fabar. juniper.; non omiſſis corroborantibus: vino nempe abſynth. enulat. ut & trageis; quibus & topica varii generis diligenter adhibita, annumeranda. Et quo major ex horum remediorum uſu ſperari poſſet effectus, potus & alimenta virtutibus hydragogis gravida præſcripta fuerunt. Et hæc enarrata methodus tam proficua Noſtræ videbatur, ut hac appetitum ad tempus redire, pedes detumeſcere, ſitim & dyſpnæam remittere ſentiret. Aſt dolenda gaudii hujus brevitas; quippe denuò creſcens pedum tumor, ad femora usque protendebatur, nec non circa lumbos extravaſati ſeri indicium præbebat leucophlegmatica inflatio, ita ut omnibus in pejus ruentibus D. Pauli in conſilium ſimul vocatus fuerit, qui rebus optimè perpenſis, & ablactandum infantem, & in prædictis medicamentorum generibus pergendum eſſe monuit. Noſtra dictis patientiſſimè audiens, nullatenus tamen convaleſcebat: Hinc tertius arceſſitus Medicus multus quidem in celebrandis hactenus adhibitis remediis, fortiora tamen ſuadebat purgantia. Nos conclamatum hujus ſtatum videntes, indeque facilius tertio conſentientes, poſt quartam validiorum ejusmodi pharmacorum doſin ægram longe pejorem magisque longè diſtentum abdomen obſervavimus. Quatriduo hinc ante mortem para-

 centheſi,

centhesi, cujus mentionem fecit tertius, & à Nobilissimo Marito, tanquam unico servandæ uxoris remedio, approbatæ, jam dies & hora destinabatur, sed prævenit eam hydropicæ mors, formidine operationis maturata, nam sub vesperâ satis bene adhuc respirans, & cum Dn. Marito cœnans, primo diluculo exspiravit.

Subditum manè lustrationi corpus, properante cultro peritonæo pertuso, aqua, cui intestina innatârant, ex sanguinis tincturâ subflavescens, ast minime fœtida, decem congiorum circiter promanabat. Profectione ulteriori factâ, obiter inspicientibus illæsa videbantur viscera, præter duriorem lienem, qui non videbatur justam magnitudinem adeptus. Quanquam Malpighius *in Respons. ad opposit. centenas in Triumph. Galenistar. p. m.* 238. *in oper. Posthum.* providè moneat, tùm in aliis, tùm in pulmonibus ipsis adesse posse internam rupturam pulmonum, quæ sufficiat necando homini mediâ laceratione vasorum & substantiæ pulmonum, & consequenter inflammatione ac motu impedito totius ferè sanguineæ massæ *&c.* & eam tamen agnosci non posse à Prosectoribus etiam accuratissimis in Theatris Anatomicis omnia diligentissimè & oculis microscopio armatis rimantibus; ut proinde nulla his tribus Medicis inferretur injuria ab eo, qui iis de integritate viscerum, vel vasorum in iis contentorum lymphaticorum in hoc cadavere testibus fidem derogaret. At verò, Laus Deo, benè factum, quod in hac festinante inspectione omentum benè inspectum, quod disruptum, friabile, putridum ac omni pinguedine destitutum, hincque serosæ istius colluviei intra abdomen collectæ scaturigo, consequenter causa mortis hujus est inventum. Nec prima est Nobilissima Matrona, quæ propter omenti læsionem obiit, sed propter eandem causam Virgo mortua legitur apud Theophil. Bonet. *in sepulchr. l.* 3. *Sect.* 21. *Observ.* 33. *p.* 1127. Omentum quippe duplicatum, emissis aquarum 46 mensuris, omni ex parte saniosum repertum, cæteris officinæ naturalis visceribus optime constitutis. Propter similem omenti defectum obiit alter ille, de quo Warthon. *in Adenographiæ c.* 12. consulendus, nec non mulier alia hydropica, apud Barthol. *Centur.* 1. *Observat.* 2. Acuratissimus Stenonius secuit Rangiferum ex hydrope demortuum, ac unicam morbi & mortis causam lynceis manibus in omento offendit teste celeberrimo Borrich. *in Act. Med. Hafnien. An.* 1673. Quin Volckammerus noster, Practicus experientissimus, veram hydropis ascitis originem omento assignare audet *in schol. observat.* 18. *&* 19. *decur.* 1. *Ephemerid. nostr. p.* 64. eamque in duobus cadaveribus Norimbergæ ad oculum ab ipso demonstratam vidit D. Pauli. Idem accuratissimus Anatomicus D. Hartmann confirmat *decad.* 2. *&* 5. *Observat.* 72. *p.* 166. *nostr. Ephemerid.* Jam verò si rupta saltim vel tenui quâdam omenti fibrâ vel subtili canaliculo guttatim aquositas in cavitatem ventris stillet & augeatur, optimè annotante *l. c.* Volckammero, quid fiet, si non tantùm margines extremi sint laciniosi, sed & reliquæ partes disruptæ; an forte non satis constat, quod epiploon vasis amplis & evidentibus conspersum sit? Mittamus, quæ ex Hippocrat. *lib. de loc. & Sect.* 7. *Aphor.* 57. afferri solent. Quis

ignorat,

ignorat, quod habeat vaſa à ramis cœliacis & meſaraicis, eaque ſatis ampla & numeroſa, conf. *Medic. Phyſiolog.* Linden. *p. m.* 59. Bartholinus *in Anatom. reform. p.* 62. Rectiſſimè Clar. Diemerbrock. *lib.* 1. *Anatom. p.* 28. hoc peculiare omentum præ reliquis membranis habere, ait, quod venis copioſis inſtar retis intertexatur. Quibus vaſis etiam glandulæ ſunt interſtratæ, obſervante Veslingio, & Warthono *in Adenographia c.* 12. Plurimas in eo veſiculas multo refertas humore vidit Boſchius & Malpighius in *Exercit. d. oment. pingued. & adipoſ. ductibus Tom.* 2. *oper. p.* 232. Quem ab alimentis ſeparari & per aliqua vaſa in omentum derivatum in cavitatem ventris depluere rectè affirmat, atque hinc cum Hippocr. hydropis originem petit. Et in quantâ copia colluvies confluet, adeo copioſis vel omnibus vaſis ruptis & liquorem, quem vehunt, in abdominis cavum, effundentibus (ut in noſtra aſcitica factum) ſi ex uno canaliculo juxta Volckammerum, vel veſiculis quibusdam juxta Malpighium, hydropico tumore venter intumeſcit? Et in ſtatu tali quid emolumenti miſera noſtra ex celebratâ paracentheſi (cujus terribile nomen ſanè illius fata præcipitavit) capere potuiſſet? Memorem enim oportet eſſe Medicum effati Hippocratis, etiam tyronibus noti 6. *Epidem. Tom.* 7. Paracentheſin inſtituendam eſſe, quando ægri ſunt εὐσπλαγχνοι, viſcera ritè conſtituta habent, ac viribus integris gaudent, niſi forte animam cum aquis effundere cupiat. In noſtra proinde hydropica ob tantam omenti læſionem vaſorumque ruptionem ejusmodi operationi nullus erat locus, indeque teſtibus celeberrimis Medicis, ac iterata noſtra experientia veriſſimum manet: quo plus ſubtractæ, plus cumulantur aquæ; dum vulnera illa interna nullis balſamis conſolidare, nullis vinculis conſtringere licet.

Ultimò ecce Lector numerum eorum, qui mortalitatis legem impleverunt hoc anno. Nimirum ad meliorem, ut ſperamus & optamus, vitam translati ſunt:

In Januario - -	102.	Julio - - - -	80.
Februario - -	121.	Auguſto - - -	106.
Martio - -	178.	Septembri - -	134.
Aprili - -	163.	Octobri - -	95.
Majo - -	120.	Novembri - -	91.
Junio - -	86.	Decembri usque 24. d. - -	66.

Summa 1342.

HISTORIA MORBORUM,

QUI

ANNO MDCCI.

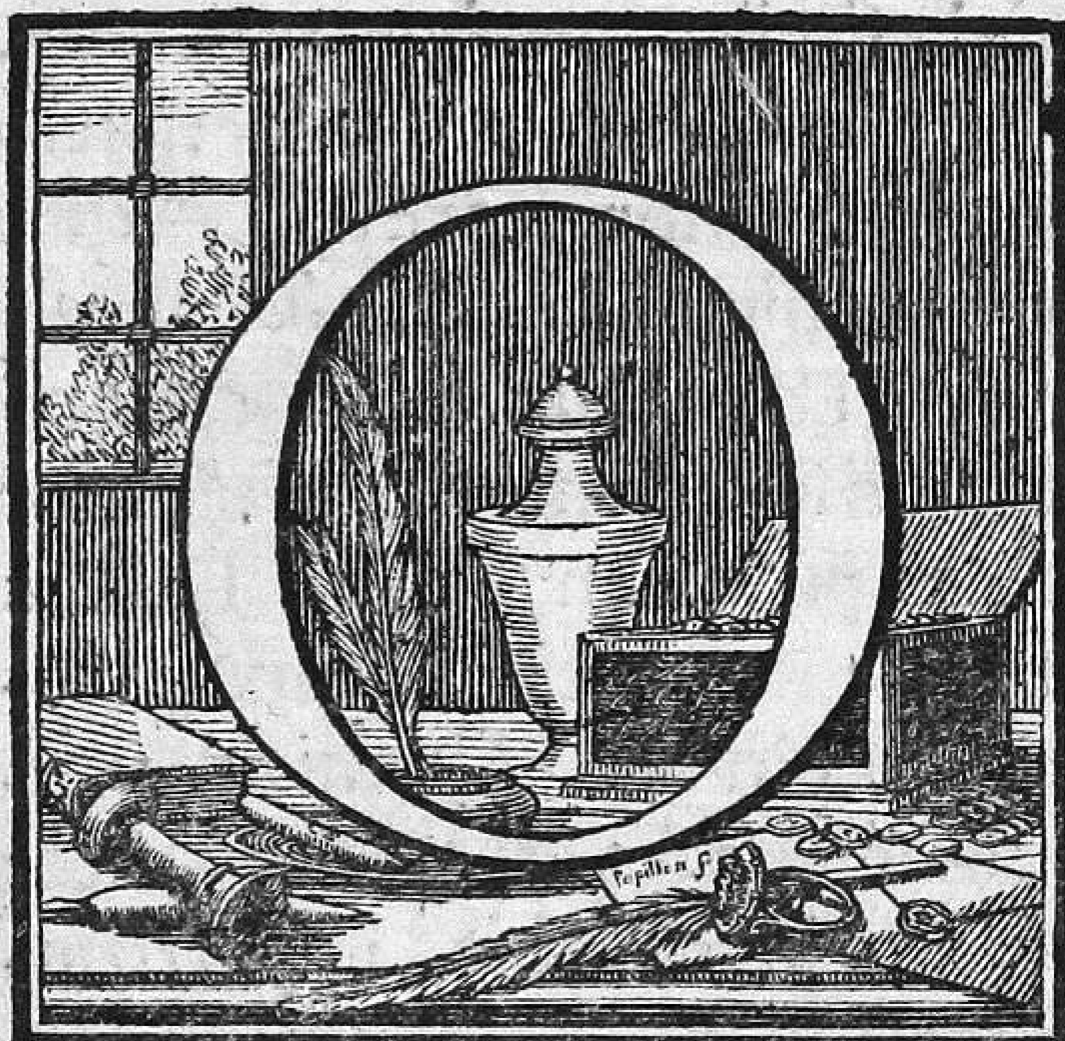
VRATISLAVIÆ GRASSATI SUNT,

ADORNATA A

LEOPOLDIN. ACADEM. NATUR.
Curios. Collegis VRATISLAVIENSIBUS.

I. N. J.

ORdo jam nos deducit ad Hiſtoriam Morborum, qui Anno ſupra milleſimum ſeptingenteſimum primo, in Sileſiæ Metropoli haud paucos fatigavere. Eâ verò, quam hactenus obſervavimus, in illis deſcribendis Methodo iterum uti non dubitamus. Exordium laboris, ſub divinis auſpiciis, à conſtitutione aëris ducimus. In Januario variæ erant ratione frigoris viciſſitudines. Modo enim aër liqueſcere & quodammodò diffluere, ac in ampliora ſpatia ſe diffundere videbatur, modo autem frigore conſtipatus in anguſtum cogebatur. Finem verò menſi imponebant nebulæ illæ inſalubritatum fomites. Februarius tùm his, tùm etiam nivibus (niſi has cum aliquo florem brumæ, lætamen, quo ſtercorantur agri, plumas, quibus foventur, & à frigore defenduntur ſegetes, eſſe velis) & variis ventorum mutationibus horridus erat, nonnunquam tamen quodammodo placidus & æquabilis aëris fluxus obſervabatur. Sub initium Martii frigidiuſcula aura ſubitò cum blandiori aëre commutabatur; nec tamen Menſis ad finem ſine nimbis, grandine, variis ventorum tumultibus decurrebat, ſic tamen, ut blandus ſolis calor, in his aëris varietatibus nonnunquam Sileſiæ incolas exhilararet.

Conſtitutio Aëris in Menſe Jan. Febr. Mart.

Menſe Januario Febres continuæ periodicæ, variis ſtipatæ ſymptomatibus, præprimis autem cardialgiâ, vomitu, ſpaſmis hypochondriacis &c. non paucis erant moleſtæ. Graſſabatur etiam pleuritis ſpuria; erant, quos eryſipelas capitis in periculum vitæ conjiciebat. Lumbago quoque iis, qui Baccho & Venere delectabantur, moleſtiam creabat. Nec minùs febb. petechiales ſatis erant frequentes, quæ etiam ad domeſticos, incautè cum ægris converſantes, præprimis, ſi hi eſſent meticuloſiores, per contagium propagabantur. Tractati fuerunt hi morbi non ſine felici ſucceſſu eâ methodo, quam in

 Hiſtoria

Historia Morbor. An. 1699 & 1700 adumbravimus. In Febribus malignis & contagiosis iterum V. S. omissa fuit. Nec in his curandis calidiora alexipharmaca fuerunt adhibita. Multò minùs calidissimo regimine ad eliciendos profusos sudores usi sumus. Ex hoc capite à nonnullis, ut accepimus, reprehensi fuimus. Jure ne an injuriâ id factum, ut elucescat, liceat nobis, bonâ Lectoris veniâ, summam eorum, quæ de morbis contagiosis, à Collegâ quodam nostro, alio tempore accuratiùs disputabuntur, hic breviter sistere, & quidem eo fine, ut patefiat, non rejiciendam esse methodum, quâ in debellandis contagiosis morbis usi sumus. Exordiamur autem rem ab ovo, sed, ut diximus, summa tantum capita perstringemus. *Per Contagium*, à quo morbi contagiosi denominantur, *hoc loco intelligimus verbo Hippocratis* ἀποῤῥοίαν νοσώδη, sive *morbosum defluvium corporis ægri, quod in aliis corporibus similem morbum producit.* Neque enim propriè loquendo vel iste morbus, à quo alius originem trahit, vel ille, qui ab alio oritur, contagium, sed uterque tam inficiens, quàm ab inficiente propagatus, rectius à contagio dicitur contagiosus, tametsi uterque eò, quòd similes morbos procreet, non raro contagium vocetur. Unde etiam patet, quòd à proposito nostro aliena sit illa contagionis significatio, qua quævis gravior ægritudo, quæ inter viventia stragem edit, (quam nos Germani vulgò *eine Seuche* appellamus) usitatâ loquendi consuetudine denotatur. *Contagium hoc*, de quo nobis sermo est, *corpusculum est*, (adeoque substantia quædam) *quod effluit ex corpore ægro.* Nam non esse qualitatem quandam putridam, quod Erastus quondam alicubi statuisse videtur, res ipsa loquitur, cum, accidentia ex subjecto in subjectum aliud non migrare, etiam pueris notum sit. Quoniam verò corpuscula ejusmodi vel solida, vel fluida, vel amborum, potissimum autem horum, ἀποκρίσεις esse queant, cujusnam generis ac indolis sint, id porrò indagandum erit. Hoc ut fiat, brevibus præcipui morbi, qui communi suffragio nostris in oris contagiosi sunt, erunt percurrendi, & quodnam illud medium sit, quo ægri sanos alios inficiunt, dispiciendum.

De Contagio.

Contagiosi autem morbi alii σποραδικοὶ alii verò κοινοί. Priores sunt nobis notiores posterioribus, & inter illos partim nimiâ frequentiâ, partim etiam turpitudine suâ infames, lues venerea, scorbutus, scabies, tinea, ophthalmia, conf. Schenck. *l.* 2. *p.* 279. Thoner. *l.* 3. *obs.* 4. Ballon. *Epidem. l.* 1. *p.* 11. phthisis, hydrophobia, *&c.* Inter hos potissimum sunt ἐπιδήμιοι, e. g. febres malignæ petechiales, quæ in civitate hâc per aliquot annos populariter sunt grassatæ, ut & dysenteria. Hi morbi, quomodo inficiant, videamus.

In *hydrophobiâ* omnium maximè in oculos incurrit, quomodo per morsum canis rabidi rabies propagetur canina, id nimirum fit, dum saliva à ferociente cane in vulnus hominis demorsi instillatur. Nec minùs obscurum est, quâ ratione lues, impudicorum amorum flagellum, hodie quidem communissimè alios inficiat. Cùm enim lippis & tonsoribus constet, in moderna morum licentia vix alibi quæri oportere ejus natales quàm in συνουσίᾳ cum infectis; præterea verò etiam satis notum sit, ejus generis personas defœdari solere vel *gonorrhæâ malignâ*, i. e. effluvio sanioso tetro, putrido & fœtenti

fœtenti varii coloris ex interiori pudendi virilis parte, vel *fluore*, quem vulgô *album* vocamus, etsi sit discolor, (nam non rarò flavescit, virescit, & instar chamæleontis colorem mutat,) qui genitales mulierum partes excoriat, adurit, in tumorem attollit ac inflammat; facile intelligere licet, quomodo, dùm partes Veneri inservientes incalescunt, putriformis materia patentibus & exæstuantibus genitalibus illapsa sese diffundat, & in innoxios sæpè luis consortium derivet. Hic modus communissimus est, quo lues venerea propagatur, magis dubius, quo per impudica oscula, in partibus oris mollibus defigi inquinamenta, vel per nescio quem contactum poculorum, lectorum, vestium, *&c.* serpere creduntur. Non abnuerimus tamen, quod aliquoties nobis compertum, & lactantes à sugentibus, & hos ab illis, & per ipsum lac infectum & per contactum papillæ nutricis & tenerrimi oris lac haurientis infici.

Scorbutum ex contagio propagari, observatum est à peritissimis hujus labis scrutatoribus, Severino Eugaleno *obs.* 59. *p.* 398. Salomone Alberto *N.* 65. Disseminatur autem in alios, judice Sennerto Nostro, & per salivam, & per halitum, & per lac, *Tract. de Scorbut. c.* 5. Et profectò ita est, ut scribit Charleton *libr. de Scorb. c.* 2. *art.* 5. *Fuere, qui charissimis communicarent conjugibus morbi seminio oscula inter & amplexus, transfuso. Nec desunt nutricum ex numero, quæ cum lacte in subrumantia pupulorum ora instillarunt: quos alere susceperant, lentâ morte lactarunt. Tacitè serpit insidiosum virus ab hospite in hospitem spiritus, lecti, mensæ, poculorum communione* (id quod tamen nobis intellectu aliquantò est difficilius) *imò post mortem, quoque vivit vigetque nonnunquam dira lues, ipsis eâ extinctorum cadaveribus exhalante vespilonumque & dissecantium Chirurgorum vitalia inficienti, toxicorum ad instar, fœtore, &c.*

Seculi decimi sexti scriptores narrant, Anno 1591. in Silesiâ Stomacacen & Scelotyrben verno tempore ita fuisse grassatam, ut humi reptantium ægrorum corpora passim spectarentur; gingivis violentiâ luis erosis plurimi occumberent, hanc verò deducunt ex lacticiniorum crebro apud nos usu; ea autem tùm meritò fuisse suspecta, eò, quod verno tempore aliquoties venenatus ros, cujus virosâ sævitie detonsi arborum vertices, flores cum foliis ambesi, deciderit, ac pabula animantium infecerit, ex illorum verò pastu armentis semina morborum infusa lactis usum reddidisse formidandum & vehementer noxium.

Nam nulla apparebat causa, unde cum verisimilitudinis quâdam specie malum illud deduci posset, siquidem auster interjectu nemorosissimorum sudetum, qui Silesiam meridionali parte prorsus ambiunt, excluditur, scabræ melancholicæque nautarum dapes hic penitùs fastidiuntur; terra non stagnis, non lacunis, sed fluviis irrigatur, ut disputat Coberus *Tract. de lact. & pultibus*, aliique plures, quæ tamen alibi scorbuti fontes sunt.

Neque dubium est, quin *Scabies* contagio propagetur. Tametsi non sola conversatio cum scabioso in scabiem præcipitet, compertum tamen est, quòd sordes scabiei contagiosæ per communem lectum, vestimenta, mantilia, *&c.*

 promptè

promptè excipiantur; unde ambigendum non videtur, quod illa viſcida & lenta humiditas, quæ in ſuperficie cutis ſcabioſorum obſervari ſolet, illud ipſum ſit medium, quo ſcabies alteri affricatur. Cui rei argumento etiam hoc eſt, quod ſcabies humida ſit magis contagioſa quàm ſicca.

Idem, quod de ſcabie aſſeruimus, etiam dicendum de *tineâ*. Nam & illa per ichorem illum ſubcruentum, qui, tenerrimâ cute eroſâ vel abraſâ, extillare ſolet, quomodocunque exceptum in alios transfunditur.

Paulò obſcurius eſt, quomodo *ophthalmia* poſſit inficere alios & contagio ſe extendere. Nam utut hoc negare videatur Plempius *in Ophthalmograph. l.* 5. *c.* 2. extra controverſiam tamen eſt illud Poëtæ:

Dùm ſpectant oculi læſos, læduntur & ipſi,
Multaque corporibus tranſitione nocent.

Et ſanè non adeò intellectu arduum eſt, quomodo in inflammatione tunicæ adnatæ oculi cum rheumatiſmo humorum conjunctæ halitus elevari & halituoſa effluvia aliorum inquinare valeant oculos.

De contagio *Phthiſeos*, illam & eruditi & vulgus fovent opinionem, quod illud & ad veſtes (qua de re memorabile recitatur in Ephemeridibus noſtris exemplum de Phthiſi per uſum tegumenti manuum tempore hyberno in conjugem phthiſicè defunctæ in toro ſuccedentem propagatâ) cameras, lectulos ac tabulata univerſumque cubiculum tranſeat, ut conſtat ex Maſſar. Fracaſtorio, *&c.* eoque minus res habebit admirationis, ſi inter conjuges per amplexus & baſia, ut notavit Septalius, virus hoc ſerpere comperiatur; nam ſive graveolens ſputum, ſive ſudores copioſi, ſive tandem halitus hujus infectionis ſtatuatur medium, illi, qui cohabitant, tantò illud promptius excipere poſſunt, ut non abs re jam ante tot ſecula monuerit Galenus *lib.* I. *de different. febb. c.* 2. conſuetudinem eorum, qui tabe laborant, minus eſſe tutam.

Febres malignæ virus ſuum vix alio modo in corpora ſanorum diffundunt, quàm ſub halitus aut vaporis formâ. Hinc etiam ipſum vulgus omni modo præcavet, ne ſudore ægrorum pars quædam corporis imbuatur. Imò fugit & pocula ægrorum & cochlearia *&c.* perſuaſum, & quidem non immeritò, quicquam ſalivæ iis adhærere & contagium ad alios hâc etiam viâ apportari poſſe. Halituoſâ formâ ſeſe in corpora inſinuare venenum, crediderunt Medici in Germaniâ, ab illo uſque tempore, quo febres hæ innotuere, quod factum poſt medium ſeculi decimi ſexti, cùm Maximilianus II, ſacratiſſimæ memoriæ Imperator, bellum contra Turcas gereret. Nam tum in caſtris ad Comorram & Jaurinum invaluerunt. & à milite exauctorato domum ad ſuos properante, per omnem Germaniam, non alia, quam diximus, ratione propagatæ fuerunt. Conf. Thuanus *lib.* 39. *ad An.* 1566.

Dyſenteriam Helidæus Paduanus teſtis eſt per fiſtulam clyſmaticam, quam adhibuerat torminoſus, in corpus ſani eſſe transfuſam. Lac dyſentericæ infeciſſe infantes, apparet ex Ephemerid. *Dec.*2.*An.*6.*obſ.*195. Et quivis ferè abhorret ab excre-

excrementis, ſupellectile, & præprimis accubitu dyſentericorum, eo, quod compertum ſit, quanta noxa ſanis immineat ex effluviis & halitu dyſentericorum.

Et hæc, quæ hactenus allata ſunt, ſatis oſtendunt, corpuſcula contagio gravida debere natales ſuos, non ſolidis partibus corporis ſed humoribus. Evidens verò eſt, non à quibusvis humoribus, ſed ſuo modo corruptis miaſmata emanare.

Jam indagandum, quinam illi ſint humores à quibus corruptis *ἀποκρίσεις* contagioſæ oriuntur. Hoc ut fiat commodius, affectiones quaſdam contagii, per ſeculorum experientiam cognitas breviter luſtrabimus & quidem in morbo omnium maximè contagioſo. Nimirùm

1. Id certum eſt, quòd corpuſcula ejuſmodi contagioſa adhærere queant veſtibus, e. g. induſiis, caligis, tibialibus, linteaminibus, lanis etiam ut & goſſypio, culcitris, funibus, pellibus, omnibuſque iis, quæ poroſa ſunt, rara, laxa & foraminulenta. Ita cùm Imperator Maximilianus Veronam obſidione premeret, & peſte duo hominum millia perirent, compertum fuit, viginti quinque milites unâ pelliceâ veſte ordine infectos ac mortuos eſſe, exuſtâ verò hâc veſte peſtem factam eſſe mitiorem. Et hæc ſanè cauſa eſt, cur à ſuſpectis locis in ſalubriora invectio ejuſmodi rerum prohibeatur.

2. Nec minus exploratum eſt, quòd, ubi à primo infecto in fomitem ſeceſſerunt, illuc diutiſſimè perdurare ſervarique incorrupta poſſint. Quâ de re præprimis memoratu digniſſima extat hiſtoria apud Trincavell. *l.* 3. *conſil.* 17. quâ edocemur, Juſtinopoli, poſt ſæviſſimam peſtem, funes, quibus mortui ad ſepulturam deferebantur, poſt capſulam quandam projectos fuiſſe atque ibi per annos viginti aut plures latuiſſe, quos, cum ſervus loco poſtea moveret, incidit in peſtilentialem febrim, contagioque illius reliqui infecti ſunt, ut 10000 homines hoc, ut ita loquamur, incendio perierint. Alexander quoque Benedictus ait, ſe audiviſſe patris ſui ætate, in urbe Venetâ, culcitram peſtilentiæ tempore ſuſpectam, in interiorem domûs partem cujuſdam Patritii ejectam, ac poſt ſeptennium requiſitam, quam cùm Materfamilias diſcuti juſſiſſet, ſervos ſubita peſte fuiſſe correptos. Et ejuſmodi hiſtoriæ alibi paſſim recitantur. *Et profectò admirationem non parvam præbent lectuli, veſtes, ligna, & id genus, quæ phthiſici tetigere, ſæpiſſimè vidimus virus illud per duos & tres annos ſervatum*, ut loquitur Fracaſtorius *lib.* 1. *de Contag. c.* 4. *p.* 106.

3. Sed præterea per ejuſmodi fomitem ac receptaculum non raro ad longiſſimè diſſita loca corpuſcula ejuſmodi, quæ ſeminaria morborum meritò dixeris, deferuntur.

Et ſanè minimè vanus eſt Liſterus in ſcitiſſimo libello, quo Sanctorii ſtatica Medicina clarius elucidatur, cum ſcribit *μιάσματα* peſtis per 200 milliaria Londinum fuiſſe advecta. Hujus rei etiam ſatis conſpicuum eventum præterlapſo ſeculo ſenſerunt Siculi. Nam cum à piratis quibuſdam præda, quæ in Alexandriæ tractu capta erat, ab iis emeretur, haud multò poſt peſtem magno hominum rerumque impendio ſenſerunt, ut narrat Fidelis *de relation. Med. lib.* 1. *cap.* 6. Ægyptum quoque quotannis octo integros anni menſes

menses pestem pati è Græciæ Syriæque ac Barbariæ locis per contagium delatam, idem ex Prosper. Albino *de Medicin. Ægyptior. l.* 1. *c.* 17. refert. Plura in hanc rem exempla peti possunt ex libello D. Ewich *de officio fidelis & prudentis Magistratus tempore Pestis*, *c. X.* Ex his aliisque colligi posse videtur, quod

4. Μιάσματα ejusmodi sint ex censu viscosorum & glutinosorum; nam id genus corpuscula; cùm sensibilem atque notabilem succi portionem contineant, facilè aliis rebus adhærere & cum illis circumferri possunt, diutiùs verò vis eorum perstat infracta, eò quòd abundent partibus igneis; ignis autem, ut nos quidem putamus, non globulis rotundis, sed filamentis constat, quæ, ut alia, ita præprimis viscosi corporis partes continere apta nata sunt. Conf. Honorat. Fabr. *Physic. Tract.* 2. *libr.* 4. *propos.* 28.

Porrò & hoc 5. ex ante dictis fluit, quòd eximiâ polleant subtilitate effluvia contagiosa; nam tametsi glutinosa essent, non tamen per tot annorum decursum incorrupta servarentur, si vi aëris externisque alterationibus liberrimè paterent, unde ratio dictitat, quod propter subtilitatem etiam minima penetrent & in recessibus ac foraminibus aëris promptæ incursioni haud undique subjectis recondantur, in quibus deinde ad multos perdurant annos. Et sanè nisi effluvia hæc adeò forent subtilia, comprehendi minimè posset, quomodo ab uno homine infecto integræ civitates & circumjacentia loca hoc malo afflari possent, quod tamen multæ testantur historiæ. Ita novimus Anno 1556. Patavinam civitatem ab uno Studioso, qui Venetiis rediit peste infectus, totam fuisse contaminatam. Pestem etiam sævam & atrocem, quæ Hamburgi An. 1566. grassata est, ab unius hominis, qui Dantisco illuc venerat, contagio originem habuisse, annales referunt. Bremensis etiam Respublica unius polluti hominis, qui Hamburgo æger eò venerat, vitio, eodem anno paucissimis diebus fuit infecta, ut nullus fere vicus ab ista lue esset liber. Utut verò corpuscula hæc mole sint prorsus exigua, summæ tamen 6. existunt efficaciæ & agilitatis, quod præcipuè elucescit in febribus contagiosis. Nam μιάσματα illa in motu subtilissimo constituta esse, penetrare, ac subtilissimas sanguinis particulas è mixtione suâ dimovere & corruptionem promovere, extra controversiam est. 7. Sed nec dubitari debet de vi miasmatum multiplicandi, nam dùm in mixtione suâ primas sanguinis partes turbant, easdem extenuant, similem, quam habent corpuscula contagiosa, corruptionem & labem iis imprimunt, iisque eundem, quem ipsa habent, motus gradum communicant. Humor autem, ex quo ejusmodi corpuscula, qualia jamjam descripsimus, effluere possunt, serum sine dubio est, in latiori significatione, quâ & lympham & salivalem laticem comprehendit. Hoc, quàm facilè concrescat & in gelatinam abeat, coctio ejus in aquam calentem infusi facilè probat, ut dubium nullum superesse queat, partes ejus viscosas esse, & vi adhærendi pollere, adeoque facilè ad maximè dissita posse transferri loca. Constare etiam serum ex tenuissimis & summe subtilibus particulis, certum est, nam ex illo calente exhalat halitus, qui acri & salsâ mordacitate palatum & linguam ferit.

Et

Et certè ſaliva, igne incaleſcens, abit in bullas, non ſecus ac ſpiritus vini in vaſe ab aëre evacuato repoſitus ebullire ſolet: & negotium chylificationis abundè evincit, quod in ſalivâ, præter partes aqueas, etiam adſint ſubtiles & penetrantes. Si Salivæ aliquot unciæ evaporaverint, in capite ejus mortuo invenies plurimas particulas ſcintillantes, quæ ſalem in ſe continere vel hinc eluceſcit, quod ad Mercurii mortificationem ſaliva non ſit inepta. Nec minus cognita eſt vis ſalivæ in fermentando. Huc referenda eſt fermentatio potûs illius, quem ex fruge Maiz nonnulli populi parant in Inſula Mocha, quæ eſt è regione Chili Americæ Meridionalis parte; deſcribitur autem illa ab Auctore de mirabilibus locorum Auſtralium verbis ſeqq. in lib. Meibomii *de cereviſiis cap. 17. paragr. 15. Anus edentulæ Mayz ſuum gingivis comminuunt, & in aquam exſpuunt, ubi à ſalivatione fermentari incipit, & tùm in cupas infunditur & Cica nominatur. Quo anus ſunt magis vetulæ, eo potus melior habetur. Hoc ad ebrietatem ſe invitant, ſaporis autem eſt boni & acidiuſculi.* H. I. Zaſius etiam Auctor eſt, panem biſcoctum comminutum, & ſalivæ probè mixtum, fermentare maſſam farinaceam, ſi ei addatur. Hactenus ergò conſtat, in ſero reperiri eas in genere proprietates, quas in corpuſculis contagioſis tot ſeculorum experientia deprehendit, ut dubitandum minime ſit, quin effluvia vi inficiendi prædita ex ſero corrupto oriantur.

Et profecto ad oculum patet, pleroſque contagioſos morbos eſſe seroſos. Peſtem ipſam & febres malignas ac contagioſas eſſe ex hoc genere.

1. Probat hoc, quod ab ipſâ naturâ materia peccans in glanduloſas partes congeratur; enim verò niſi foret ſalivalis proſapiæ, non ab humoribus reliquis tàm promptè ſecederet in colatoria lymphæ, nec natura à laborioſis motibus remitteret, poſtquam ad glanduloſas partes corruptela hæc depoſita fuit. Notorium enim eſt, quod furor peſtis in hoc vel illo individuo conquieſcat, ſi bubones maturè & promptè erumpant.

2. Evincit & hoc, quod largis ſubdoribus ſub initium fluentibus atrociſſimus morbus finiatur.

3. Demonſtrat & idem mors eorum, qui peſti & aliis malignis morbis ſuccumbunt. Nam certum eſt, quod miſeri pereant, quibus nulli ſudores aut bubones debito tempore erumpunt, vel, ſi hoc fiat, itetum mox retrocedunt, tranſlatâ, ut fere fit, materiâ ad interiora ſecretiora & excretiora organa, unde vomitus, conatus vomendi irritus, diarrhææ, ſingultus, cardialgiæ, urinæ diſcolores, aphthæ, anginæ *&c.* ſupervenire ſolent. Symptomata varia in puſione ex ſalivâ vetulæ quartanâ laborantis pulmento immixtâ recitat Clariſſimus Ledelius *in Ephemerid.* Nec de lue venerea aliter ſentiendum eſſe, & in ſeri depravatione illam conſiſtere, cura mali felix per ptyaliſmum facilè ſuaſerit. In ſcorbuto magno conſenſu hodiè ut craſſior ſanguis ſtagnans circa extrema corporis, artûs, inquam, gingivas, os, *&c.* ita viſcida & acida ac ſalſa lympha accuſatur. Et ulcerationes ſub cute leniter colliquativæ in ſcorbuto de vitio ſeri non contemnendum præbent argumentum. In phthiſi quoque ſerum peccare nemo ignorat, vel hoc indicio eſt, quod

ſæpè catarrhos ſalſos excipiat. Et hinc tanto minus mirandum, quòd phthiſica, ſicuti in miſcellaneis noſtris legere eſt, ptyaliſmo ſpontaneo ſeptem dies perdurante, ſine ullâ mercurialium medicamentorum exhibitione reſtituta fuerit. Notum præterea etiam eſt, quod phthiſeos imminentis ſigna ſint, ſapor ſalſus, ſtimulus ad tuſſiendum, ſudores nocturni *&c.* quæ omnia nos non obſcurè de ſeri vitiis commonefaciunt. Non facilè etiam reperias, qui ſerum in ſcabie, ophthalmiâ, hydrophobia *&c.* non accuſet. Cum itaque contagioſi morbi ſint ſeroſi, & præterea ſerum ad ſuſcipiendas illas impreſſiones, quas in corpuſculis contagio infectis deprehendimus, maximè aptum ſit, non videtur amplius dubitandum, quin corpuſcula contagioſa ex ſero, tanquam fonte ſuo, ſcaturiant.

Accedit tandem & hoc, quod, tùm partes iſtæ, à quibus proximè contagia effluunt, tùm etiam illæ, quæ recipiunt, ſero ſint quam maximè irriguæ. Ita ore ejuſmodi exſpirari ac recipi effluvia contagioſa, certùm eſt. Jam autem, ut in vulgus notum eſt, tot glandulæ, jugulares, inquam, buccarum, labiorum, maxillares, ſublinguales & palatinæ ac parotides, variis ductibus laticem ſuum in os exonerant, ac humore ſalivali illud lætè imbuunt. Nec minus manifeſtum eſt, cum ſudore per poros cutis maligna illa corpuſcula ex ægri corpore elabi, ac iterùm per poros patentes in corpus alterius irruere.

Enim verò iterum ex ſolertiſſimi Stenonis obſervationibus conſtat, cuivis poro ſuam ſubjacere glandulam, ex quâ exſurgit vaſculum excretorium ad eliminandum ſudorem, in cutem deſinens. Porrò pudenda muliebria & virilia conſtituunt illam ſentinam, ex quâ putrida miaſmata, quæ ſanos inficiunt, exhalant. Quis autem ignorat, etiam has partes lymphatico humore uberrimè irrorari? In toto certè ductu vaginæ reperiuntur multi pori ſeu meatus, non tantùm exigui illi, ſed & aliquantò majores in parte ejus inferiori circa exitum meatus urinarii, ex quibus fœminis vivacioribus in florente ætate conſtitutis, magna liquoris ſeroſi quantitas ad humectandas partes illas extillat. Idem verò etiam dicendum eſt de oculis, à quibus & ad quos derivatur ophthalmia, etenim & illi ſuis non deſtituuntur glandulis. Abſque dubio autem vana eſt ſententia Fracaſtorii, qui ophthalmiam per radios propagari credidit, quo nomine etiam jure merito fuit reprehenſus ab Hieronymo Cardano *lib. 1. de venen. c. 13. p. m. 891.*

Tàm multa ſunt, quæ perſuadent, ἀποκρίσεις illas contagioſas debere natales ſuos ſero. Evidens autem eſt ſerum illud, quod contagia ſpargit, eſſe corruptum.

An verò ita corruptum ſit, ut putridum vocari mereatur, & num exhalet ſeminia contagioſa itidem putrida, in quæſtione poſitum eſt. Affirmativam tuentur Montanus, Fracaſtorius, Mercurialis, Augenius, Eraſtus, Crato. Negativam cum multis aliis defendit Cl. Melchior Sebizius & Diemerbrock. Noſtra parum refert hæc curioſius diſcutere, cum lis tantum de nomine eſſe videatur, & in hoc conſpirent omnes, laticem illum, qui diffundit, ὑπεκκαύματα, non poſſe non eſſe corruptum, in mixtione ſuâ varie turbatum, unde

non

non incommode μίασμα hoc ab Hippocr. *lib. de natur. hominis* vocatur νοσερὴ ἀπόκρισις; Et nescio, an non de hac insigni humorum depravatione ipse pulsus testimonium perhibeat. Simon Pauli in doctiss. digressione de febb. malignis narrat, quod manus sibi pulsu in maligne febricitantibus explorato, aliquoties ita prurire cœperint, ac si urticâ Rom. vel etiam marinâ essent perfrictæ. Multò minus eam ingrediemur disputationem, an illa putredo viva & animata sit, unde non nisi viva effluere possunt μιάσματα. Placuit hæc sententia admodum Kirchero, juxta quem omnis putredo insita sibi ad animalium generationem quædam seminaria habet, quæ mox externo & opportuno calore in vermium colluviem erumpunt, tantò quidem periculosiorem, quantò ipsa putredo ex peregrinâ & spuriâ quâdam degeneratione virulentior est. Placuit eadem quoque, ut notum est, Langio, & nuper quoque eandem sententiam argumentis quibusdam novis confirmare aggressus est Clariss. Paulini; sed, ut diximus, hanc litem non facimus nostram, nec magnam ex decisione in clinicâ praxi nobis pollicemur utilitatem.

Arduum autem prorsus est, varias humoris serosolymphatici depravationes accuratè explicare. Et, nisi omnia nos fallunt, vitia lymphæ, *tum in quantitate*, nisi quòd defectus ejus in longâ inediâ & atrophiâ satis notus sit, *tum in qualitate* nondum exactè à quoquam detecta sunt. Id quod etiam dicendum de salivâ, etiamsi inficiandum non sit, quòd Clar. Nuckius *in Sialographiâ* non inutilem hîc posuerit laborem. Experimenta ejus ad indagandam penitiùs salivæ naturam facta cum variis liquoribus, variisque spiritibus ipse recenset *l. c. p.* 44. *& seqq.* Nec adeò multa *in eodem tractatu* ejus vitia pandit. *Saliva*, ait *p.* 49. *à naturali constitutione multum quandoque deflectit, & pro insipidâ fit salsa vel amara, vel dulcis, vel acida: Subinde etiam colorem deponit, & ex albo fit crocea, pro aqueâ & crassâ viscosa evadit, imò & vermiculi in eâdem visi sunt, ut testatur Clar. Dolæus.*

Lymphæ depravationes gustu perceptibiles omnium maximè in scorbuticis sunt manifestæ, quorum querelæ de ingrato Salivæ sapore neminem latent. Observationem præcipuè meretur hoc, quod Saliva in morbis contagiosis ferè deprehendatur spumosa. Nam rariùs & ferè extra artis usum est, quòd semel fortè lactea, aut in calcem excrescens fuerit visa, quâ de re idem Nuckius *l. c.* agit. Nec sanè apparet, quâ viâ exactè vitia laticis seroso-lymphatici detegi queant. Certè laudabili studio quidam Viri Celeberrimi chymica hîc instituerunt experimenta, sed nondum ea, quam cordati Viri optant, hinc consecuta est utilitas Et si quæ inde ad Medicos rediit, ferè nulla est alia, quàm ut στοχασμὸς in eligendis remediis aliquantò sit certior. Si enim v. g. mihi sit cognitum, quòd serum hydropicorum mixtum c. spir. salis coaguletur, cum spir. vitriol. aut nitri instar gelatinæ per plures dies remaneat, è contrario verò in fluore perseveraverit remixtum cum spir. ✱ci, si hoc, inquam, scio, facilè colligo, minùs tutum esse usum vitrioli & nitri ac fortè aliorum acidorum in hydrope, ac his præstare volatilia. Dubius tamen sum, an idem interne datus spir. ✱ci præstiturus sit, & serum in fluore servaturus, quod

 præstat

præſtat ſero extra corpus hydropicorum infuſus, ac nihil niſi conjectura probabilis, experientiæ lance examinanda, inde remanet. Id quod dicendum etiam de aliis, quæ a famigeratiſſimis Viris, Malpighio, Vieuſſeno, Majore, Bohnio, Ettmüllero, Rivino, aliiſque adducuntur. Neque credendum eſt, humorum vitia magis innotuiſſe ab illo tempore, à quo Chymici à productorum Chymicorum ſimilitudine humores corporis vane denominarunt, imò, abſit invidia verbo, plurimi hìc eorum naturam magis obſcurarunt, qui non tantùm nitroſos, aluminoſos, vitriolatos ſales, ſed & tot tartareos, tot Mercuriales, *&c.* in humoribus contineri ajunt, quorum naturam ne ipſi quidem illi Doctores aſſequuntur.

Quid Anatomia ad hoc uſque tempus ad intelligendam fluidorum conſtitutionem ejuſque varias depravationes adjumenti attulerit, itidem in aprico eſt. Meritò extollimus induſtriam Cl. à Leewenhock, aliorumque exantlatos labores, at nullius microſcopii adminiculo minimorum conſtitutivorum magnitudinem, figuram, ſitum & motum nos poſſe aſſequi, verè monuit Leonhardus Capuanus, cujus ſcepticiſmum alias minime probamus. In vitiis verò etiam obviis perpetuo ambigui hæremus, an ad claſſem cauſarum morbificarum, an verò affectuum morboſorum pertineant?

Cùm verò ita cum vitiis & deturbationibus laticis ſeroſo-lymphatico-ſalivalis comparatum ſit, & ea adhuc abyſſo naturæ immerſa majori ex parte lateant, facile patet, fruſtra eſſe eos, qui à nobis requirunt, ut μιάσματος contagioſi naturam omnem & differentiam præprimis aut modum, quo in corpore ſymptomata varia excitat, exponamus; nam liberè fatemur, oculos noſtros hìc caligare non ſecus quàm veſpertiliones ad clarum diei jubar. Nec fraudi nobis debet eſſe hic candor. Nam, qui inquinamenta illa ajunt eſſe arſenicalia, mercurialia, ♄alia, napellina, quid aliud dicunt, quam ſibi ſeminarii iſtius naturam eſſe ignotam? Et quam nihil hìc prorſus agatur, eluceſceret, ſi vanitas eorum, quæ de ſingulorum contagioſorum corpuſculorum naturâ à Doctiſſimis prodita ſunt Viris, oſtenderetur. Sed hoc nimis prolixum. Miaſmatis Venerei enodationem tentarunt multi, & inter celebriores ſeculi hujus Doctores Magnum in Medicinâ nomen Sylvius. Huic, & multis ejus ſequacibus, præprimis autem Blegny, Lemery & aliis fermentum hoc acidum eſt, medicamenta Siphyllidos malo oppoſita, & inter ea ipſe mercurius alcalinæ naturæ, quâ de re mentem ſuam Clar. Sylvius uberius in peculiari de lue vencreâ libro exponit. Et licet ſpecioſè ſatis dolores, puſtulæ, ulcera, gummata & tophi ab acido deducantur, non tamen propterea illud venereum inquinamentum in acore conſiſtit. Nec enim ullo pacto repugnat rationi credere, quòd μίασμα, poſtquam corpori illapſum intercedente motu humorum, quem fermentativum multi credunt, acrimoniam illam humorum excitet. Deinde quis unquam ab acido, fortiſſimo licet, tales effectus in cor-„ pore noſtro oboriri vidit, quomodocunque etiam corpori & quibus ejus„ partibus communicetur? Quotidie enim Chirurgi partibus externis cor-„ poris etiam maximè ſenſibilibus & poroſis, acidiſſimos, nec unius generis, „

ſpiritu

ſpiritus admovent, unde, niſi in parte illâ, effectus nullus, aut ſi propter affectas fibrillas nerveas alibi in corpore quid obſervatur, nihil cum lue venerea id commune habet, ut optimè alicubi Clariſſ. Medicus & Polyhiſtor. Heinricus Meibomius, qui etiam ingenioſa alia hypotheſi huic objectat. In Febribus malignis Doctiſſimus Simon Pauli & Tilingius, de febre petechiali, miasmata credunt eſſe ſalia volatilia, naturâ temperiei corporis humani inimica; ab illis, utut ſub aliquo colore, ebullitio in ſanguine, dolor capitis, deliria, deduci queant, alia tamen ſymptomata, enormem illam laſſitudinem, appetitus dejectionem, obſtructionem alvi, cardialgiam, &c. fruſtra hinc arceſſere fueris conatus.

Illis igitur inutilibus theoriis ſepoſitis magis è re fuerit, *primo* diſpicere, quidnam unumquodque fermentum (nam unius generis non eſſe, ex multiplici inquinamentorum illorum operatione innoteſcit) in corporis humoribus operetur, quod in Hiſtor. Morbor. Anni præcedentis factum. *Secundò*, quomodo ejus energiæ efficaciter occurri queat, quod alibi Deo dante exequemur. Cùm verò occaſione febb. malignarum in hunc de contagio ſermonem inciderimus, hâc vice ſuffecerit oſtendiſſe, quod natura contagii, quatenus nobis cognita eſt, noſtrum malignas febres curandi modum luculentè ſatis comprobet. Non probatur in febb. contagioſis nobis V. S. niſi in circumſtantiis planè ſingularibus. Non, ex noſtrâ mente, locum in illis habent purgantia fortiora, nec calidiora alexipharmaca, & ubique, præter multiplicem experientiam, huic curandi methodo prælucere rationem in propatulo eſt. Hæc enim apertiſſimè dictitat, materiam, quæ ſub halitus formâ in quantitate prorsùs exili in corpus irrepſit, nec per venæ, ſcalpello aut lanceolâ apertæ, vulnera, nec per volumina inteſtinorum, quæ craſſiorum excrementorum emunctoria ſunt, ex corpore exterminari poſſe, inutilem quoque eſſe prorsùs profuſam ſeri per ſudores nimios excretionem. Moderatum adhibuimus regimen & temperatiſſima diaphoretica & bezoardica, eorumque uſum continuavimus, rati, hoc pacto auctiorem nos impetrare poſſe exhalationem & miaſmatis vaporoſi ſeſe latius diffundentis & multiplicantis excluſionem, quam non impetu quodam, ſed ſenſim tentari debere, mechanicæ, ut innuimus, circumſtantiæ contagii evicerint. Talis autem blandus mador temere expectatur, ſi remedia illa vulgò decantata, e. g. ſpirit. C. C. ſal. vol. viperar. camphora, tinct. bezoard. doſibus majoribus & frequentioribus obtrudantur ægris; nam hâc viâ medentes nihil aliud conſequuntur, quàm ut majorem in ſanguine ægrorum excitent commotionem, quæ placidæ excretioni, dum nimis propere latex ita commotus poros effugit, aut præterlabitur, repagula ponit, imò declinante æſtu, poſt exhibita ejuſmodi acria & calida, non partes halituoſæ illæ fermenteſcentes, ſubtiles, &c. ſed aqueæ exprimuntur, unde ſanguis redditur viſcidus, & halituoſorum μιασμάτων diſcuſſio difficilius obtinetur. Ulterius potum conceſſimus ægrotis noſtris ſufficientem, & vidimus, quòd iterum ſana firmat ratio, jugem inde excretionem facilius ægrotantibus eveniſſe, quo accedit & hoc, quòd, ſufficienti potu conceſſo, alvus liberius, optimis

febricantium rebus, suo fungatur officio. Rursùs tùm hoc, tùm præteritis annis, dedimus medicamenta in majori æstu subacida in sanguineis, nitrosa tùm his, tùm cholericis & melancholicis, quâ arte nimiam humorum effervescentiam, quæ remoram exclusioni miasmatis ponit, ut dictum, compescuimus.

Intumescentia abdominis post partum.

Quam infestum sit puerperis, post exantlatos partûs dolores, frigus, quantumque noceat neglecta arctior ventris compressio, tùm sæpè alias, tùm etiam hoc tempore vidimus. Nam, præter alia incommoda hinc in puerperas redundantia, sæpè in illam prolabuntur miseriam, ut ventrem admodùm inflatum ac distentum per totum, quod reliquum est, vitæ spatium circumferre teneantur. Tympanitide illas laborare, aut uterum gerere crederes, ita abdomen est expansum ac tumidum. Sed præter deformitatem vix alia adest corporis læsio aut dolor, eoque ipso differt illa abdominis inflatio à pneumatosi hystericâ & flatulentâ ejusdem distensione, in quâ dolores à pectine per abdomen usque ad mediam ventris regionem excurrentes, & lumbos etiam ac dorsum fatigantes, & caput in consensum trahentes, sentiuntur. Quomodò tum frigus, tùm omissio arctioris, post partum, compressionis, ad hunc affectum concurrat, sanè non adeò evidens est. In eò ferè omnes conveniunt Anatomici & Medici, quòd uterus à partu non illicò recuperet statum illum, quem antè habuerat. Aliqui etiam eò usque progressi sunt, ut affirmarent, primogenito fœtu nonimestri vel semel expansum atque spissatum ad pristinas angustias ac tenuitatem sese nunquam revocare. Atque adeò intellectu facilè est, abdomen fasciis post partum comprimi, ut uterus, post illam à partu expansionem, sensim magis magisque ad figuram pristinam accedat, *& hiulca vasculorum oscilla, hâc ipsâ contractione strictiùs atque strictiùs concludantur, ac omnino solidescant*, ut Clariss. Drelincourtii verba faciamus nostra. Quid verò dicendum de frigoris energiâ? An credemus, aëre frigido subtilia evibrari corpuscula, qualia è nive aut glacie cum sale contritâ in circumfusam aquam illabuntur, eamque non solum congelant, sed partibus ejus arrectis & rigefactis magnâ nonnunquam violentiâ in amplius extrudunt spatium? Sicuti de frigore post P. Honorat. Fabri philosophatur Cl. du Hamel. Non absona hæc planè esse, suspicari quisquam posset ex eo, quod orificium uteri tùm hiet & ipse uterus exundet colluvie humorum, cui frigus violentam inducere quietem, eamque ad firmam condensare immobilitatem aptum est. At perpetuus calidi sanguinis allapsus in vivo corpore hanc opinionem facile evertit. An fortè dicendum erit, quod aëris subtilis in uterum sese insinuantis pondus gravitate suâ impediat, quo minus iterum sese contrahere possit ad solitas angustias. Hanc sententiam vix reprehendent asseclæ acutissimi Perraltii, qui laudatissimus naturalium scrutator effectus omnes, qui frigus in corporibus frigefactis sequuntur, à gravitate aëris subtilis deducere *in tentamin. de duritie p.* 41. fategit. At neque eam hîc locum habere, difficultas curæ, quæ omnis frustranea est, si non in primâ herbâ malo occurras, facile evicerit. Non aliud occurrit,

currit, quod majori probabilitate se nobis commendet, quam quod per admissum frigus tonus & robur membranacearum uteri partium labefactetur, quâcunque etiam agendi energiâ frigus hanc vim exserat. Cura, ut jamjam dictum est, variis implicita est difficultatibus. Nullus hic locus est purgantibus, quæ tantum abest, ut prosint, ut potius concitatis variis turbis malum augeant. Omnia, quæ modestè lochiorum, vel, si etiam hoc tempus jam elapsum sit, mensium promovent fluxum, aliquam præstant utilitatem, si cum judicio carminativa iis jungantur, & opportuno tempore exhibeantur, non neglectis tamen topicis, ut & enematibus ac injectionibus uterinis. Aliquod notabile incommodi redundantis in puerperas ex frigore externo & post partum neglectâ abdominis per fascias constrictione, præter multa alia, notavit exemplum D. Samuel Grassius. Scilicet, mulier 40 annorum, multorum liberorum felix mater, dùm incautiùs frigori se exponit gravida, post partum, & expurgata lochia, sensit intumescentiam abdominis restitantem instar utriculi, indies increscentem, quæ, cùm per aliquot septimanas, nullas, vel admodum exiguas ei afferret molestias, successu temporis tamen in immensum extollebatur tumorem, cum doloribus circa regionem hepatis & umbilici enormibus, quibus jungebatur pressio molestissima circa pubem in dextro latere, & tandem ascites. Appetitus in principio non erat dejectus, deinde verò languebat, nonnunquam erratica febricula aderat, somnus cæteroquin placidus, vixque de aliquâ re, præter sitim & dolores in abdomine conquerebatur. Succedebat post 18 septimanas mors.

Nihil non tentatum est, quo ægræ succurreretur, & pro recepto, proh! dolor, apud nos more, agyrtæ, Cingari, & carnifices, & fures & mulierculæ Medicastræ cum Medicastris in consilium vocati sunt, non sine notabili ægræ damno & dilapidatione æris. Concessa tandem tamen est cadaveris sectio, ubi ingens quantitas purulentæ & sanguinolentæ materiæ cum particulis carneis in cavo abdominis reperta fuit, omentum planè corruptum erat, ipsos etiam abdominis musculos putredo corripuerat, & necrosi diceres tactos, peritonæum per totum abdomen hydatidibus purulentis erat repletum, & in mesenterio hinc inde scirrhosæ glandulæ sese offerebant, testis dexter cum tubâ Fallopianâ saxeam induerat duritiem, & in fine Peritonæo accreverat, ulcusque magnitudine nucis juglandis fovebat. Hepar prægrande, sed sine ullâ labe, uno lobo lienem attingebat. Ventriculus, propter tumultuarium & nimium usum medicamentorum, flaccidus inveniebatur, pancreas plane erat corruptum, cætera viscera nullo polluta erant vitio.

Quid verò de causâ malorum hujus ægræ dicemus? Estne probabile, quod lympha in musculis abdominis & in aliis corporis partibus, frigore externo in motu impedita, & per stagnationem acrior reddita, & minuta aut suppressa transpiratione, & reductione per vasa cessante, contraxerit tandem acredinem tantam, quæ vasa lymphatica & partes fibrosas erodere potuerit? An verò potiùs accusabimus inflammationes, & has credemus abiisse in ulcera, hæc autem & vasa lymphatica & sanguifera exedisse, hanc verò vasorum corruptionem secutam fuisse effusionem humorum in abdomen?

Hernia Umbilicalis.

Vix quidem fieri potest, ut non Practicis quovis anni tempore, & singulis propè diebus occurrant variæ herniarum species; hâc tamen tempestate potissimùm meminimus Herniam Umbilicalem à nobis fuisse tractatam. Vulgò affectus hic noster describitur per prominentiam umbilici, & ὀμφαλὸν in infantibus potissimum affici, extra controversiam est. At in adultis res secus habet Nam prolapsus omenti & intestini fit non tàm in umbilicum, quàm in hujus loca finitima, rarius ea, quæ super illum sunt, & ad scrobiculum cordis sese extendunt, frequentius in partes ad latera umbilici positas, aut eo inferiores. Ex omphali causa esse possunt quivis motus violentus, casus, percussio, saltatio, equitatio, vomitus, tussis, &c. Observavimus tamen multoties, quòd graviorum onerum, per scalas statim à prandio sumpto, gestationes, huic malo præbeant occasionem. Dùm enim ingentia pondera humeris imposita per scalas deportantur, fieri non potest, quin diaphragma deprimatur versus abdomen, quod est cibis distentum, & ab ingestis turgidum, quo in casu quàm facilè Peritonæum laxari possit, in aprico est. Peritonæum rarius (non autem cum Clariss. Munnick *in Chirurg. p. m.* 170. dixerimus *impossibile esse, ut valida hæc membrana dilacerari ac rumpi possit; aut in herniosis post obitum nunquam rupturam, verùm dilatationem peritonæi semper observari*) violentiâ externâ rumpi, vel inde colligere est, quòd rarissimè, sicuti peritonæo rupto fieri necesse erat, omentum, vel intestinum in sedem umbilici statim post ejusmodi casum incidant, sed sæpè post dies aliquot & integras septimanas Omphalocele in sensum incurrat, licet exquisitæ puncturæ sensus statim ab initio in regione umbilicali adsit. Cùm tumor sese exerit, ferè ovi columbini magnitudinem æquat. Quando ab omento est, mollis existit ac indolens, nec color cutis mutatur. Post cibum sumptum tumor crescit, sed ægro supino aliquantum minuitur, quod etiam fit, si leniter comprimatur, & ad interiora digitis adigatur, ubi sine murmure residere solet. At aliter res habet, cùm ab intestinis tumor oritur, nam etiamsi evanescat quadantenus, quando comprimitur, non tamen sine murmure disparere suevit. Præthereà etiam magis est inæqualis, si ipsa excidant intestina, si autem illa quoque incarcerentur, & ex compressione & strangulatione inflammentur, magna adest æstus & sitis intensissima, & facilè iliaca passio succedit, quæ meritò metuitur tanquàm instans, cum adest nausea, conatusque vomendi cum ructibus. Ab Omphalocele sine difficultate distinguuntur tumores *à flatu* sub unguibus tinnientes instar tympani, ac *lividi ab extravasato sanguine, ut & duri à carneâ mole* aut ecchymosi oriundi, qui ultimi omnem chirurgicam pariter & medicam opem eludunt. In curâ eò nostra collinearunt consilia, ut partes prominentes blandè in debitum (remotis per enemata aut levia cathartica, carminantia, cataplasmata & fotus &c. impedimentis, intestinorum, inquam, infarctu distensivâque à flatibus expansione &c.) reponerentur locum, quod faciliùs succedit resupinato ægro, ita ut caput pendulum deorsum vergat. In hoc enim corporis positu, si blande herniosus exspiret, diaphragmatis musculus, eique annexa versus thoracem trahuntur.

hiuntur. Quando ergò digitorum accedit ministerium, promptiùs, ut diximus, repositio perficitur. Enim verò eo etiam est annitendum, ut partes repositæ in loco suo retineantur. Quod ut obtineas, necessariò per aliquot septimanas corporis imperanda quies est in situ corporis supino; nam hoc pacto ea, quæ exciderant, versus dorsum vergunt, & dilatatio faciliùs claudi ac corrugari potest. Deinde ab omni retrò tempore, ad constrictionem & fibrarum divulsarum aut laxatarum unionem laudata sunt externa adstringentia & remedia glutinantia, è quorum censu sunt variorum emplastra ad herniam, præprimis autem nobile illud Barbet. *in Chirurg. p. m.* 30. Nobis non infeliciter cessit usus compositionis à Blegny excogitatæ, quam, ut ipse memorat, *p. m.* 232. *in arte herniarum curatrice*, confecit ex *duabus* partibus mastiches & succini *unâ*, gypsi & vitrioli calcinati ad albedinem, contritis & commixtis æquis partibus visci & ichthiocollæ in forti aceto dissolutorum. Infantibus meminimus cum successu applicatum emplastrum ex tritis cochleis, thure & albumine ovorum & exuviis anguillæ recentis. Nihil solidi subest Crollianæ deprædicationi de efficacia malorum in foliis quercus propendentium mense Majo collectorum in vitro soli expositorum & per se resolutorum in aquam. Nec majori utilitate tentatum fuit experimentum Digbæi, juxta quod stercus vaccinum linteo inductum & cumino aspersum calidè repetitis vicibus applicandum venit. Experiatur, qui volet, an vera sint illa Fabri verba: *Curantur herniæ succo depurato herniariæ, qui admixtus farinæ fabarum & parti applicatus per 15 dies ægro in lecto quiescente perfectissimè curat herniam.*

Nos etiam hoc promissum fefellit. Res autem ipsa loquitur, quanta hîc subligaculorum & perizonarum necessitas sit & utilitas. Internè admodum commendantur vulneraria medicamenta ex consolida utrâque, tormentillâ, saniculâ, hyperico, persicariâ, vincâ pervincâ, aristolochiâ, bardanâ, *&c.* Solenander laudat pulverem lunariæ minoris in decocto consolidæ vel vino per aliquot tempus diligenter adhibitum. Ari radicem singulari virtute herniosis auxiliari Doctiss. Laurenbergius ait; sed nos ex experientia didicimus, nullum inde ad ægros redundasse fructum, imo potiones vulnerarias cum damno ægris propinari plus simplici via observavimus. Nam ut de aliis incommodis non dicamus, adstringunt alvum, quam liberam esse omninò ægris expedit. Nulli etiam erimus Auctores, ut ad imitationem vel Blegny ▽ artificiales cum alumine & vitriolo paratas, vel Fallopii chalybem præparatum cum saccharo exhibeat, etiamsi vel maximè magneticum emplastrum in subsidium vocare animus sit. Dehortamur etiam ab usu famosi remedii jussu Regis Galliarum orbi communicati, sc. spiritu salis, quem Abbas per 20 dies in vino rubro dedit gradatim ascendendo à scrupulo uno usque ad enormem drachmarum duarum dosin, quam summè ægris noxiam esse, noverint ii, qui spiritum hunc absque interruptione per aliquot tempus ægrotis dederunt.

Januario hujus Anni pariter ferrarius quidam circinorum faber per multos jam annos enterocele dextri lateris laborans, quæ commodo subliga-

culo intra cancellos abdominis hactenus cohibita est, ex inæquali violentaque corporis commotione prolapsum denuò intestini in scrotum patitur, tàm diuturnum, ut decennii spatio nullis remediis, nec internis, nec externis quicquam auscultaret, quin imò cum obstructione alvi pertinacissimâ & doloribus colico-iliacis atrocissimis vomitus stercoreus quoque accederet.

Quo rerum in statu tandem vocatus D. Preuss, cùm nec clysmata blanda, nec fotus per cataplasmata emollientia & sacculos nervinos discutientes aliquid proficere, spasmosque intestinorum flatulentos maximam partem subesse sentiret, propinatâ sæpius essentiâ stomachico-carminativâ cum anodyna remixtâ, & epithemate calido à chirurgo herniæ frequenter applicato ex aq. calcis vivæ, spiritu vin. camphorat & essentiâ carminativâ balsamico-nervinâ, DEi gratia eò rem brevi redegit, ut, spasmo prolapsi intestini rigidissimo remittente, manu peritâ chirurgi illud iterum in cavum abdominis blandè reponeretur, mediante subligaculo ibidem firmaretur, sicque æger ab interitu vindicaretur.

Quemadmodum is eodem quoque tempore œnopolam ex podagra per agyrtam retropulsâ, ut vocant, colicâ nephriticâ truculentissimâ laborantem, aliis omnibus frustraneis, ex voto sanitati restituit usu alternis diebus modo tincturæ tartari, copiosum cum urinâ sabulum educentis, modò haustuli tepidi unciarum 3 vel 4. misturæ sequentis diuretico-laxativæ:

℞. Decoct. emoll. contr. calc. Foresti.
Aperitiv. Major. an unc. jv.
Aq. contr. calc. Conrad.
Fragor.
Cinam. bugl.
Syrup. Regii.
Byzantin. an. unc. j. M.

De catarrhis, tussibus ferinis, aliisque morbis, qui tùm grassati sunt, dicere jam non attinet, quia de iis in Histor. præcedentis anni est actum; id sufficit verbo monuisse, quòd hoc tempore opiata catarrho & rheumatissimo laborantibus minimè profuerint.

Constitutio Aëri in Mens. April. Mai. & Jun.

Mense Aprili admodum inclemens erat aëris constitutio, & miris ventorum, frigoris, grandinum, nebularum, nivium, pluviarum vicissitudinibus, etsi ad teporem nonnunquam inclinaret, ingrata. Nec in Majo veris fruebamur deliciis, sed sub turbido & nebulis obducto ac pluvio cœlo per majorem mensis partem egimus; eoque gratior erat blandus in Junio solis calor, qui tamen & ipse pluviis & tonitru subinde turbabatur, quo ipso id consecuti sumus beneficii, ut minùs æstu solis exureremur.

Febris semitertiana.

Hoc tempore omnis generis febres grassabantur. Præprimis crucem figebat nobis illa, quæ typum talem observabat. Primo die horror satis gravis homines catarrho obnoxios & crassiori victui assuetos, aërisque injuriis crebro expositos, aut ad tabem pronos invadebat, horrorem seque-

ſequebatur calor valdè inæqualis, pulſus autem ferè debilis erat; æſtus per horas modò pauciores, ſeptem, inquam, novem, modò plures v. g. 12. 14. &c. perſeverabat, poſt quem aliquibus ſudores effluebant, quibus manantibus, utut febris remitteret, plenè tamen non ceſſabat. Vidimus, qui poſt calorem nondùm ſopitum, eôdem die, denuò horrore & frigore concuterentur, ac illis jam dicto die vomitus erant moleſti, iis præprimis horis, quibus febris intendebatur. Die ſecundo perſeverante adhuc calore denuò eâdem propemodùm horâ, quâ primò, miſeros opprimebat, alius horror, aliudque frigus & tandem etiam calor, qui ſenſim augebatur, ſed tamen longè adhuc aberat à ferociâ ejus, qui primo die ægros exurebat, ſed neque tot horis, quàm ille continuabat. Tertio die eadem, quæ primo, ludebatur fabula; Quarta iterum ſecundo reſpondebat. Verbo, ſemper uno die febris erat gravior & quaſi compoſita ex rertianâ & quotidianâ, altero autem erat levior, typum unius quotidianæ referens. Solvebatur intra 14 aut 20 dies per diarrhæam, mutabatur etiam in tertianam duplicem, in aliquibus ſcabies ſuccedebat per totum corpus diffuſa. Cadunt etiam hæ febres adhibitâ ordinariâ methodo noſtrâ curandi, quam alibi adumbravimus. Lenia evacuantia eximiè proſunt ſecundo aut quarto die imò & aliis diebus paribus etiam repetitis vicibus exhibita. Omnia ſymptomata erunt leviora, ſi illis diebus, quibus unus tantùm affligit paroxyſmus, ſub declinationem blanda dederis alexipharmaca. Ante paroxyſmos præcipitantia cum ſalibus alkalicis & nitro rectè etiam morbo huic opponuntur. V. S. non celebravimus.

Febris Tritoph.

Præter has febres occurrebant etiam, quæ itidem tertio quoque die, ut priores ingraveſcebant, ſed abſque rigore & horrore ſtata obſervantes tempora. Et hoc ipſo differebant à præcedentibus, quæ exacerbationes habebant horriferas, atque ſtatas. Hæ enim etiamſi rigoribus non carerent, illi tamen ἀτάκτως καὶ πεπλανημένως inordinatè & erraticè, non unà cum paroxyſmo invadebant. Non mali videbantur eſſe moris ab initio, ſed procedente morbo ferè in pejus ruebant, ac criticis præſertim diebus excandeſcebant. Aderat morſus ventriculi, aliaque ſymptomata maligna, in his lethargus, in aliis vigiliæ c. deliriis conjunctæ. Impeditus erat urinæ fluxus eo tempore, quo rigebant. Satis erant contumaces hæ febres nec nullos interimebant. In curâ nihil peculiare à nobis obſervatum, niſi quòd è re ſit ſuperato rigore ad æqualem ſanguinis diſtributionem obtinendam diaphoretica & alexipharmaca propinare.

Otalgia.

Cæteræ febres ferè omnes conjunctæ erant cum Otalgiâ, quæ certè & ægris & Medicis faceſſit negotium. Emetica, quæ in aurium dolore ab Auctore *lib. de affectibus* commendantur, hic locum non habent. Idem ſentiendum ferè de purgantibus, quæ ab Hippocrate de *locis in homine*, damnato vomitu imperantur. Nec V. S. placuit nobis, conſilium Ballonii *lib. 2. epidem. & Ephemerid. p.* 234. ſecutis. Expertiſſimus ille Practicus, *ſi*, inquit, *vena ſecatur & aliquid eſt egreſſum è vaſis & aliquid paratum eſt adhuc in partem fluere, retardamus ſuppuratum, refrigeratur & crudeſcit materia; ſic occaſio ma-*

jorum posthac dolorum datur. Si dolor in profundioribus hæreat partibus, etiam ea, quæ in aures instillantur, parùm prosunt. Nam cùm ad tympanum usque tantum pervenire queant, interioribus partibus affectis exiguum afferre solatium apta nata sunt. Prorsus autem improbamus consilium Galeni, qui opium auribus indi jubet, tametsi non usque adeo evidens sit, quòd opium, sicut credit Schneiderus, peculiariter sensui auditus sit infestum. Ex internis ea elegimus, quæ aliàs in viscerum & meningum inflammationibus præscribi consueverunt. Inter externa potissimum linimenta spirituosa, & hæc quidem camphorata & crocata elegimus, eademque sæpius applicari imperavimus. Aliquod etiam in pediluviis est subsidium, si dolor ille, quod tùm temporis vidimus, solitarie absque febri affligat. Otalgiam alias in hemiplegiam, quæ tamen & ipsa adhiditis debitis remediis cessit, esse mutatam in virgine plethoricâ meminimus.

Dolor dorsi in puerperis.

Primiparæ habitiores lautioris conditionis, imò & aliæ puerperæ partûs laboribus defunctæ, hisce diebus ferè omnes conquerebantur de dolore compressivo satis vehementi in dorso, quem nec mulierculæ suis remediis domesticis, nec Medici selectis etiam pharmacis depellere poterant. Acerbiores erant cruciatus earum, quæ jusculis consummatis, ut vocant, lapsas reparare vires gestiebant, præprimis si infantes essent debiliores, & in uberibus solicitandis negligentiores. Nihil æque his profuit quàm victus tenuior & evacuatio lactis ex mammis liberalior, evidenti certè argumento, dolorem hunc non aliundè pendere, quàm ex vasorum lacteorum, ipsiusque ductus thoracici chylosam materiam pro lactis generatione advehentium repletione ac nimiâ distensione. Quòd si itaque, quæ in dictis canalibus hæret, eo, quem intimavimus modo, evacuetur materia, & caveatur, ne vitio gulæ alimenta euchyma affatim ingurgitando, chylus nimis augeatur, non adeò difficilis fuerit medela.

Vertigo.

Præcipuè autem hoc tempore communes de vertigine querelas audiebamus. Occurrebant satis multi, quibus caput & visus objecta circumagi videbantur. Nec nulli erant, quorum oculis tenebræ, aut intra tenebras splendida quædam obversabantur, & caput in turbinis modum circumduci videbatur. *Horum auribus etiam murmur veluti delabentis cum strepitu fluminis insonabat, aut tanquam ventus flatu vela percutiens, aut tibiarum fistularumque cantus, aut veluti stridor plaustri currentis obstrepebat*, ut nostra faciamus verba Aretæi ex *lib.* I. *de morb. diuturn. cap.* 3. Hoc autem malo vidimus vexari eos, qui in otio viventes liberaliùs subindè se vino invitarant, aut qui antea hæmorrhagiam narium, vel fluxum hæmorrhoidalem experti, his evacuationibus per tempus aliquod caruerant; aut qui aliàs catharsi fuerant assueti, eandemque omiserant. Mulctat etiam fumus nicotianæ suos amatores vertiginosâ capitis debilitate, ut non malè alicubi Helmontius, ab immoderato tabaci usu, initia apoplexiæ derivet. Post opiatorum usum non semel vertiginem observavimus; nec incongruè Sylvius *lib.* 2. *prax.* notat, homines ex assumptis nimiâ

miâ quantitate narcoticis in apoplexiam incidere. Nec minus vertiginem patiuntur ii, quos ſtupor aut paralyſeos prodromi infeſtant. Cæci etiam hîc ſuos patiuntur manes. Eſt autem vertigo hæc conjuncta non tàm cum dolore & debilitate capitis ac pulſatione arteriarum, ſed & ſubinde cum tremore, & ingenti circa os ventriculi preſſione & manifeſta ſtomachi inflatione, ac anxietate præcordiorum, quam ii potiſſimum experiuntur, qui cibis flatulentis delectantur. Videas etiam vertigini obnoxios ſubinde ſine omni causâ mœſtos & præter conſuetudinem antiquam ſubtriſtes, ac quarumvis propemodum, quæ contigerunt, rerum immemores. Non defuerunt, qui, quoties ipſos vexat vertigo, quamcunque in partem caput flecterent, in eam veluti cadere ſibi viderentur. Atque hîc gradus vertiginis, quamvis aliquanto rarior, ſummus eſt, quando totum corpus vertiginoſi vacillat, & niſi fulcro alicui innitatur, in terram corruit. Ad hanc ſcotomaticorum claſſem etiam referendi ſunt illi, quos, neſcio quis timor, cùm ſedere cupiunt, occupat, aut quibus, quando obambulant, terra fugere videtur, ac pedibus ſeſe ſubducere. His in partibus corporis ſuperioribus nonnunquam ſudor ſponte erumpit. Vertigo omnis creſcit, quando ex alto in inferiora viſum defigunt, aut ubi velocem rapidi fluminis motum, aut gyrum rotæ circa axem vel flammam latè ſe diffundentem vertiginoſi intuentur, item ſi onus humeris geſtent, proni incedant, aut ſi ex improviſo intentos audiant clamores.

De vertigine à compreſſione cranii & cerebri ab immoderatis, ſub æſtu ſolis, exercitiis, irâ, ſomno prolixiori *&c.* non eſt, cur verba faciamus. Notum etiam ſatis eſt, quod diuturnæ vertigini, quæ focum in primis viis, hypochondriis & utero non habet, ſuccedat apoplexia, vel epilepſia, quod etiam olim notavit Hippocrates *l.* 4. *acutorum.* Cura difficilior eſt, quam credunt minùs experti. Nec adeò indicationes in promptu ſunt, eo quod cauſa ἄμεσος mali latuerit. Novimus, communiter accuſari confuſum ſpirituum animalium motum, & vulgò doceri, quod tum excitetur vertigo, quando ſpiritus non æqualiter influunt, ſed rotantur & nutant, eos autem tum in ordinato ſuo motu turbari, quando aut liquidum nervorum in vortices abit, quod vult Williſius, aut ipſi ſpiritus vapore quodam heterogeneo & maligno inquinantur, & charactere peregrino notantur, quod, juxta acroamata Sylvii, tùm potiſſimum contingit, cum bilis & ſuccus pancreaticus vitioſi efferveſcunt, juxta Hornii autem doctrinam, quando pylorus patet & ſordes ex inteſtinis attrahit. Quæ omnia captu ſatis difficilia ſunt. Nos autem cùm veriſſimum eſſe arbitremur illud Pitcarnii *in Diſſert. Med. p.* 106. *In omni morbo, cujus Phænomena æque poſſunt oriri à motu liquidi in arteriis impedito ac à motu liquidi per nervos venaſque ſublato, ſemper putandum, potius peccari intra arterias quàm intra nervos aut venas*; jam à multis annis credimus vertiginem idiopathicam oriri à dimotione quâdam retinæ, aut nervi per diſtenſionem artetiarum oculi; quandoquidem facilè intelligi poteſt, quòd, quando vaſa ſanguinis in oculo intumeſcunt, ſive illud fiat *per copiam ſanguinis*, ſive *per copiam alicujus ex humoribus*, ſive *per calorem rarefacientem*, *adeoque vaſa*

 exten-

extendentem, *cum impetu in retinam & nervos nitantur & partes eas loco moveant*, ut optimè expoſitum à Clar. Bellin. *lib. de morb. cap. p.* 594. & motu hoc vertiginem excitent. Illuc ſanè oculos in cura convertimus.

Atque hinc primas ſanè V. S. ferè ſemper detulimus, edocti ab Hippocrate *in coacis*, quòd *tenebricoſas vertigines ſanguinis ex naribus fluxio ſolvat*, cujus oraculi ſenſum Noſter Jonſtonus *in notis p.* 280. minimè eſt aſſecutus. Nec frictiones & ligaturas neglexìmus. Suus etiam relictus fuit locus pediluviis. Præmiſsâ V. S. etiam non tàm ἐκκοπρώτικα, quàm fortiora elegimus pharmaca. Raró emetica adhibuimus in plethoricis, etiamſi adeſſent ructus & rugitus, aut ſi quando juxta 4. *Aphoriſm.* 17. id factum eſt, exemplo Langii delegimus ſal vitrioli, quod non tantum evacuat, ſed & humores fundit ac diſſolvit. Inter ſudorifera hoc in affectu tinct. bez. D. M. omnium minimè expectationi ſatisfecit. Carminativa aromatica, ſi ſolicita inſtituatur obſervatio, non parùm nocent. Idem ferè dicendum de ſpiritibus apoplecticis ex vegetabilibus cephalicis & nervinis, ut moris eſt, paratis. Nec melius ſe gerunt martialia, & inutilia magiſteria perlarum, corallorum, ac inanes fæcularum fæces. Nec aliquid peculiare præ reliquis obtinet ſpecificum Mich. ungul. alc. præp. Viſc. Colurn. ppt. ſaphir. ppt. ſmaragd. ppt. Aliquantò major virtus eſt in ſuccin. ſpec. de hyacinth. Maxima autem inter uſitatiora in cinnabari nativâ, quamvis nec ab illâ miracula ſint expectanda. Nullius pretii eſt ſpiritus vitrioli cephalicus, prout vulgò paratur. Rad. doronic. ſem. coriandr. cubeb. aliquid faciunt operæ pretium. Salviæ laudes non immeritò in vertigine celebrat Paulini *in Salv. p.* 74. *& ſeqq.*

Peculiare tumoris genus.

Non poſſumus etiam, quin ſingulare recenſeamus exemplum de apoſtaſi κατ' ἀπόθεσιν, ut medicinæ Parens vocat, in ſcirrhum ſanguineum degenerante cum doloribus atrocibus & aliis mali moris ſymptomatibus. Ubi in anteceſſum jure meritoque notamus, quod aliàs notum eſt ex Hippocraticâ doctrinâ, apoſtaſi ſeu abſceſſione per ſepoſitionem ſignificari materiæ morbificæ è nobilioribus partibus ad ignobiliores depulſionem, non autem plenam è corpore excuſſionem, quod, licet principium movens corporis intendat, propoſito tamen ſuo hìc fruſtratur, vel, quòd vires corporis fatiſcant, & ad ſecretionem non ſufficiant, vel materia ad motum inepta excluſioni reluctetur, vel etiam viæ minus patulæ obicem ponant. Atque hinc fit, ut non penitùs ex corpore proſcripta materia ſed ad extremas partes detruſa, ibique altius impacta, etſi mole non magnâ, tanquam fomes facilè novos morborum ac dolorum faces accendat, quod in Matronâ ferè quinquagenariâ plethoricâ, ac turgido corporis habitu prædita expertus eſt DD. Helwich & Graſſius. Hæc genere & virtute Illuſtris in ſterili matrimonio vivens, periculorum ex diætæ legibus contemptis ſecura, cibos etiam maximè noxios avidiùs ingeſſerat, quod non fieri oportuerat, quia & menſes, ſtatis quidem temporibus fluentes, ſed haud raró admodum dolorificos antehac experta & varias ejuſdem menſtrui fluxus ataxias autumno & hyeme ultimum morbum antegreſſis ſenſerat, & diros calculi labores ſæpiuſcule

ſcule jam pertulerat, quoties dyſpeptis ventriculum præter modum & omnem menſuram diſtenderat. Nec ignara etiam malorum, quæ hæmorrhoidalem fluxum ex licentiâ hâc, quam in victu ſibi indulſit, impeditum ſequi ſueverunt. Non minus etiam ſordidis apoſtematum moleſtiis aliquoties præterlapſis annis divexata, ſed tot tantisque malis nondum ſatis edocta cœca hâc indulgentia in alios ſubinde morbos ſeſe tempore præcipitavit, ac aliud grave tormentum ſibi accerſivit. Scilicet rediens ex dynaſtiâ ſuâ Vratislaviam circa veſperam, poſt cephalalgiam aliquot dierum, horrore febrili, quem æſtus ſatis intenſus, per totam noctem durans, excepit, concutitur. Æſtu iſto intepeſcente, immani dolore in digitorum manus ſiniſtræ internodiis corripitur, qui miſeram per 5 horas, niſi fallor, atrociter afflixit. Cùm ſub veſperam cruciatus abſque omni febris indicio recrudeſcerent, vocatus D. Helwich accurrit & vix compotem mentis præ dolorum atrocitate invenit, inter muliebres de ineffabili articulorum dolore ejulatus, quam ſingultiens, ut enormiter tenſivum, vibrativum ac vellicativum & lancinatorium deſcribebat, ſcrupuloſæ indagini nullus erat locus, quamvis vivendi ratio ejus, & pleraque, quæ ſcire medicorum intereſt, illum non fugerent. Dolores illos videri arthriticos affirmat, nec adſtantes abnuebant, & inter has vidua podagrico olim juncta, eandem jam ante acceſſum ejus cantilenam cecinerat. Abſque morâ etiam poſt ſeverè injunctam diætam accuratiorem, medicamenta ipſi in arthritide familiaria præſcribit, pulveres nimirum nitroſo cinnabarinos, ad aliqualem ſanguinis diſtributionem obtinendam, tincturam aliquam diaphoreticam. Etſi enim procul abſit ab opinione eorum, qui calidiſſimis in arthritide medicamentis ad proliciendum ſudorem ſanguinem exagitandum eſſe cenſent, diapnoica tamen manè exhibita amat quàm maximè. Poſtero die redeunti narratur, noctem inter cruciatus, quibus ferendis humana natura non par ſit, eſſe tranſactam, & ſimul oſtenditur manus, quam dum accuratius intuetur, in pulposâ digitorum carne maculas deprehendit lividas, ac in atrum vergentes colorem, quales cernere licet, cùm tubercula, quibus tendines, qui digitos contrahunt & extendunt, annectuntur, incautè durioribus corporibus gravius alliduntur, læſis enim his partibus, acutiſſimo ſenſu pollentibus, excitatur criſpatura, quâ ſanguinis puncta ad ambitum eorum ſubſiſtunt. Interrogata, an caſu quodam cubitum offendiſſet, negat iſtud contigiſſe, ne quidem ſe credere, quòd in ſomno irrequieta partes dolentes contudiſſet. Medicamentorum continuationem ſuadet. A topicorum uſu, præprimis conglutinantium, pinguium, oleoſorum uſu dehortatur, ac in ſpem meliorum labantem ſuffulcit animum, at verò horæ, dies ac ſeptimanæ labebantur, & tamen tantum abeſt, ut tormenta dolorum ceſſarent, ut potiùs quotidiè per horas aliquot diurnas, quod primis diebus non contigerat, & nocturnas vagis paroxyſmis repeterent, & eam indignè mulctarent. Itum fuit obviam dolori huic omni remediorum genere (nam cùm laudata ante medicamenta non mitigaſſent, alia ſubinde, ita volente ægrâ, ſubſtituebantur) evacuatum blandè corpus, vena pertuſa, cucurbitulæ applicatæ, blanda diaphoreſis, cùm eò vergeret natura, inſti-

instituta, humores antiscorbuticis aliisque accommodatis, quantum fieri poterat, correcti, antispasmodica verò prora ac puppis erant, nec, quod tamen in ejusmodi casibus rariùs ipsi in more, opiata fuere neglecta; at ne hilum his omnibus dolores mitigabantur. Tribus elapsis septimanis, tumor in carpo exoriebatur, ex quo alii in spem erigebantur, fore, ut brevi dolores demulcerentur. Medicus verum esse ajebat, quòd, quando tumores arthritici in conspectum prodeunt, dolores mitescant, imò id etiam docuisse experientiam, diutiùs esse à paroxysmo, quibus ejusmodi tumores tardius dissolvuntur, immunes, sed tumorem hunc non videri ex genere eorum, qui arthritidi superveniunt, sed propiùs accedere ad phlegmonem, nam esse stasin inflammatoriam in amplum & quantum apparebat etiam in profundum diffusam, cum ardore & æstu conjunctam, sola duritiei absentia à phlegmone differre. Atque tùm facilè intelligebat, affectum non esse verè arthriticum, quamvis dolores arthriticorum cruciatibus simillimi essent, ac tumorem hunc magis magisque considerans, & ægræ corpus, nec non motus animi perpendens, manibus quasi palpabat, scenam hìc apperiri Hippocraticarum apostaseων. Quia tamen etiam hæ periculo minimè vacant, ac tumores phlegmonodes etiam in sphacelum præcipites feruntur; commendabat cum D. Grassio externa, lenem materiæ noxiæ discussionem promoventia, & interna diapnoica ac antispasmodica præscribebant; sed, quod dolores ex eorum usu non statim sopirentur, emplastra, nescio quæ, erant imponenda, quibus id, ut eventus docuit, effectum est, ut crassiores sanguinis partes poris altiùs adigerentur, secedentibus subtilioribus partibus serosolymphaticis, grumosa sanguinis stagnantis condensatio sequeretur, uno verbo, scirrhus sanguineus, *ein harter braun-rother Buckel*, neque tamen, quod aliàs fieri solet, malacia cruciatuum obtingeret. Hic duo Medici illi gnari, quàm facilè in ulcerosas, gangrænosas aut sphacelosas corruptiones scirrhi sanguinei abeant, omnem chirurgo sollicitudinem commendabant. Is verò, ut fieri solet, utroque absente, scirrhum aperiendum esse contendit, pollicitus fore, ut, factâ levi apertione, dolor omnis conquiesceret. Fit ita. Extillant tres vel 4 guttæ ichoris, & cruciatus quasi incantamento sublati omnes per 24 horas suspenduntur. Hìc nobis ægra cum consanguineis insultare, quod reluctati essemus huic tumoris incisioni, nos quidem, absque jactantiâ benè facere & malè audire, jam assueti, jubemus in vulnusculum, lanceolâ factum, instillare liquorem balsamicum vulnerarium, & precamur, ut gaudium hoc ægræ sit diuturnum. Sed vix elapsæ 24 horæ, ubi infandi iterum eam dolores corripiunt, qui incertis paroxysmis eam per tres adhuc septimanas aggressi sunt, ubi post multa antispasmodica interna, & camphoratorum usum externum, primò languidè, tandem prorsùs conticuerunt. Circa scirrhum nihil temerè movendum esse, constans nostra erat assertio, edocti, citra magnum ægrorum incommodum ejusmodi scirrhos, nisi passionibus animi, præprimis verò excandescentiâ, abusu vini, violentiori corporis motu imprudentibus refrigerationibus occasio novis punctoriis & æstuatoriis doloribus præbeatur, in corpore circumgestari. Dùm verò dolores

res remittere incipiunt, novo terrentur symptomate, nempè incipienti quasi aridura, à nimia fibrarum tensione, cujus tamen progressum fotibus, cataplasmatibus, unguentis ac spirituosis linimentis facilè inhibuerunt, atque ita ægram diuturnis dolorum fluctibus concussam, sub auspiciis divinæ gratiæ, in portum sanitatis perduxerunt. Ejusmodi effectus satis frequenter absque dubio in praxi occurrunt, dum larvam dolorum arthriticorum, sub quo schemate incedentes etiam oculatis imponere possunt, conjunctam habent, & sub nomine dolorum articularium, podagricorum, chiragricorum aut certè rheumatismi, occultantur. Manifestum verò satis est, sævos illos dolores excitari, dùm humor, præprimis verò sanguis motu vegeto tensis fibris illiditur, adeoque hos cruciatus esse ex classe spasmodicorum, eos etiam credimus esse caussam tumoris, & hunc ipsum, propter dolores illos formari ac colligi, non propter copiam materiæ per apostasin rejectæ, quippe quæ non adeo magna est, ut sensus docet. Res etiam ipsa loquitur, quod sepositâ ejusmodi materiâ vix maturationem admittat, ac scirrhi exulcerationes, si quando eveniunt, genuini imperitiæ chirurgorum fœtus sint.

Rectè Sydenham *in dissert. epist. p.* 485. ait, passiones hystericas inter chronicos morbos omnes frequentissimè occurrere, easque, ut *p.* 486. innuit, chronicorum partem mediam esse. Nos quidem hoc jam non agemus, ut totam mali illius hystoriam Lectori sistamus, quam non malè descripsit Paschalius *l.* 1. *d. cur. morb. c.* 57. attamen licebit, opinor, nobis describere affectum, qui satis frequenter corripit fœminas sanguinei temperamenti, impedito mensium fluxu laborantes, non ad aliam morborum classem, ut judicamus, commodiùs referendum; is verò sequens est: Mulieres quædam, cum imminet tempus, quo tributum menstruum solvendum est, primo quidem experiuntur anxietates præcordiorum, cordis palpitationes, anxietates miras cum artuum lassitudine & cephalalgiis, deinde post varios spasmos hypochondriorum, & dolores tensivos in dorso & osse sacro ac regione pubis tandem erumpunt in quantitate non magnâ menses, iste verò fluxus apud has paucis durat horis, apud alias diurno, aut longiori adhuc spatio circumscribitur, at infra tempus debitum atque justò citiùs sistitur. Cessante verò fluxu exquisitissimi dolores vibrantes & lancinantes per dorsi longitudinem ad cervicem usque diffusi sese exerunt, in abdomine autem acutissimi dolores flatulenti adsunt. Ex dorso irruunt acutissimi isti dolores punctorii in caput, & tempora occupant, atque hinc singulis momentis exacerbantur. Dùm autem caput dolore gravissimo, distendente, gravativo ac punctorio torquetur, facies inflatur, malæ rubore suffunduntur, ac vultus mediocriter ardet. Nonnunquam dolor acerbissimus in certo pericranii punctulo, quod transverso pollice contegi posset, tantùm hæret, non minus tamen est penetrans, quam si clavus ferreus in caput vi adigeretur, ut optime describit Sydenham *p.* 487. & 499. unde etiam affectui nomen clavi hysterici indidisse videtur. Dolorem illum aliquando etiam comitantur enormes vomitus, plerumque vero cum illo conjuncta sunt febricula, agrypnia, lassitudo artuum,

Affectus Hystericus.

tuum, alvus adſtricta, horror per intervalla recurrens, extremorumque frigus. Poſt aliquot dies inclinat morbus, & ſymptomata miteſcunt.

Initium curæ fecimus ab enematibus, quæ bis etiam in die applicari juſſimus. Paregorica & diſcutientia capiti applicata aliquam præſtant utilitatem. Cæterum vulgaria anti-hyſterica & nervina internè data, tantùm abeſt, ut opem afferant, ut etiam dolores intendant. Dedimus eſſentiam carm. Mich. Wedel. elix. uterin. utriuſque, ut & Crollii, at illud tantum his laudatiſſimis medicamentis aſſecuti ſumus, ut dolores augerentur, & diutiùs protraherentur, mens vacillaret, membra ſtuperent & alvus pertinacius obſtrueretur. Multum noſtra experientiâ hîc præſtant temperantia, ſalia digeſtiva, pulveres nitroſi & ſalini. Superato paroxyſmo opera à nobis data, ne affectus repullularet. Hoc autem multoties obtinuimus iis remediis, quæ fluxum menſium promovent, ſtudiosè caventes à cortice Peruviano, quem in affectibus hyſtericis immeritò Sydenham tantopere extollit. Quodſi ſanguis viſcidior & ſpiſſior impediti menſium fluxûs cauſa eſſet, aut etiam ſanguinis orgaſmus, curam à V. S. auſpicati ſumus, & deinde poſt uſum leniter evacuantium, emmenagoga mitiora doſibus exiguis juſto tempore, *&c.* exhibuimus. Cujus commendatæ methodi efficaciam ſingulari epilepſiæ uterinæ exemplo D. Pauli magis confirmare potuit. Erat tum temporis Nobilis cujuſdam uxor, lautiori & liberiori diætæ addicta, ſanguineo-melancholica, venerea, concubitum tàm ob prolis numerum, quam ingratam mariti auſteritatem, fugiens. In partu filioli mortui, quem ante biennium enixa fuit, paralytica facta quoad manum ſiniſtram & tranſacto puerperio lumbagine quâdam rheumatica, maximâ ſæpè, quanquam per intervalla, cum moleſtiâ tentari cœpit. At vero paralyſi ſequenti anno thermarum Hirsbergenſium uſu ſublatâ, lumbago uſque remanſit. Alias menſtrua ipſi hactenus in debitâ & quantitate & qualitate, ordinarioque tempore fluxerunt; attamen faciem pallor & tumor veræ cachexiæ ſigna occupant. Decimo Maji eam invadebat febris continua cum ingentibus ſpaſmodicis & capitis & totius trunci doloribus, agrypniâ, magnâ ventriculi nauſea & frequenti vomitione, atque inſigni virium proſtratione. Febris hæc temperatis bezoardicis, & ſalino-nitroſis oppugnata, ac poſt nonum diem diſſipata, ſimulque dolores prædicti penitus extincti proſperam valetudinem promittebant. Verùm poſt duas hebdomadas ſpes decollabat; dum ſubſequentis lunaris fluxûs initio hæc ex improviſo epilepſia ſic dicta uterinâ corriperetur, cum perpetuis vomendi conatibus, & copioſis involuntariiſque urinæ excretionibus. Dies fermè præteribat, priuſquam afflicta ſenſum reciperet. Fluxus prædictus menſtruus poſthæc ſtatim ceſſabat, eumque impoſterum prorsùs emanſurum conjectare licebat. Interea quilibet vel ſeptimus vel nonus dies novorum ſemper epilepticorum inſultuum, vomituum ſenſuumque omnium abolitionum periodus erat, quam acceſſuram ex limpidiſſimâ & albiſſima urinâ per ſeſquidiem ſemper prædicere licebat. Data in paroxyſmo impetuoſa ſalia volatilia, ſternutatoria, dolorum capitis vertiginoſorum, febrilium commotionum, mentiſque majorum abalienationum cauſæ erant,

ideoque

ideoque ægra pedetentim absque externis excitantibus ad se redibat; postque paroxysmum partim lenes clysteres, partim blanda laxantia, nervina cum carminativis offerebantur. Præservativè martialia dosibus parvis, sed repetitis ante & post mensium tempus usurpabantur, sed absque minimo effectu. Quippe omnimodam mensium emansionem spasmodici & dolorifici sensus in toto corpore comitabantur. Proinde ad nimium in sanguine commotionum impetum mitigandum, cinnabarina; ad acrimoniam verò humorum contemperandam salia tartareo-nitrosa; instante vero mensium tempore essent. myrrhæ c. spir. * anis. tanto cum effectu propinabantur, ut desideratæ excretiones in debito ordine redirent; ægraque sub finem curationis accepto nodulo anticachectico optatæ sanitati restitueretur.

Epilepsia Infantum.

Præterea multorum infantum corpora hisce diebus motibus convulsivis concutiebantur, quorum non pauci à parentibus suis per mortem avellebantur. Imitatus hic Nostrûm aliquis curam Hieronymi Cardani, qui cùm vocatus esset ad infantem convulsione acerrimâ correptum, non desinente acutâ, quâ laborabat, febre, *perfusionem, & lintea madefacta ex oleis lini & liliorum adhiberi jussit, præterea infantem molliter tractari, nutricem etiam à carnibus, lactantem ab omnibus aliis potibus ac cibis, præterquam à lacte; cujus moderatum usum* permisit, abstinere voluit, & *ægrum pusionem in cunis & loco calido habendum, ac perpetuo sed leviter*, donec *somnus obreperet, agitandum esse* edixit, eo cum effectu, ut infans intra quatriduum prorsus convalesceret, sicuti Cardanus ipse narrat *in lib. de Vit. propr. p.* 90 & seqq. Enimverò hanc medicationem hîc Vratislaviæ nullus felicior eventus exhilaravit. Plebs nostra multum fiduciæ collocat in ungulis alcis, & regnat etiam alibi in multorum animis hic error, in ipsâ etiam Norwegiâ, quem scitè redarguit Autor *der Nordischen Reise*, hoc Anno Lipsiæ editus. Iste, cum ei Nobilis offerret dono pedes alcis, & in laudes virtutum ejus antepilepticarum excurreret, subridens, respondit: Se sibi persuadere non posse, (*) *dass dieser Fusz so viel Krafft habe, indem sich das Thier, so ihn stets an sich trüge, damit nicht zu curiren vermöchte*; Nobilis responsionem argutam perpendens, non tantùm advenæ sententiam probavit, sed & fassus est, multis morbo caduco detentis, frustra à se ungulas illas esse datas. Imò cum alces sæpè convulsionibus laboret, Auctor non absurdè arbitratur, (†) *dasz das von diesem Thier gegessene Fleisch solche fallende Sucht verursache*, ut legere licet *p.* 12. & 13. Et propterea tantò magis miramur; qui Clar. Charleton *in Onomast. Zoic. p.* 9. scribere potuerit, quòd ungulæ hujus animalis *epilepsiæ & hystericæ affectioni summoperè opitulentur*.

Ranula.

Nec minus frequenter tùm infantes infestabantur ranulâ, quam Græci Batrachion vocant, Germani *das Fröschlein*, à figura, credo, quam exhibet frequenter, tametsi illa non semper eadem sit, & nonnunquam globuli rotundi speciem referat. Tumor hic imam linguæ partem obsidet,

(*) Alcem pedem aliis tam salutarem sibi ipsi minime medentem circumgestare.
(†) Quod qui ejus carne vescantur, convulsivis motibus concutiantur.

det, arteriisque venisque, quas raninas chirurgi vocant, accumbit, ut jam innuimus. Modò phlegmonis, sæpius autem œdematis mollis laxique figuram repræsentat. Si aperias, ut sanè etiam crudum aperire juvat, vel mucus albumini ovi non absimilis extillat, vel pus & sanies emanat. Sed quia persæpè timiditas parentum chirurgi manum non admittit, in subsidium vocatæ fuerunt in ranulâ œdematosa collutiones ex decocto salviæ, hyssopi, plantaginis, origani, menthæ, majoranæ, summitatum anethi, in inflammatoriâ ad suppurationem tendente ex lacte, cui pro re natâ fuerunt emollientia incocta. Sive autem sponte sive arte aperiretur humor, quod relictum fuit ulcus, eluimus decocto veronicæ, marrubii, agrimoniæ, cicerum, melle rosato, syrupo è rosis siccis, capillorum veneris, betonicæ *&c.* Multoties autem observavimus, quod, nisi cystis, quæ humorem continet, absumatur, tumor iterum iterumque repletâ vomicâ resurgat. Contingit tamen etiam, ut effluente pure cocto pellicula putrescat, & totum simul excernatur, quod morbum facit.

Prunella. Inter omnes, qui hisce diebus ex febb. ardentibus moriebantur, vix inventi aliqui fuerunt, qui non nigritie ac scabritie linguæ infestarentur. Prunellam vocat vulgus Medicorum à temporibus Paracelsi, fortè quod herba Prunellæ optimè ipsi, ex sententiâ Theophrasti, medeatur. Cùm vero vulneribus etiam asperæ cuticulæ subnigræ, similes iis, quæ in lingua conspiciuntur, facile superveniant, hinc idem Paracelsus non absurdè Prunellam vulnerariam statuit, ut colligere est ex *Chirurg. Magn. Tract.* I. *c.* 6 *p. m* 6. Indicat autem talis lingua inflammatorium viscerum æstum, & nihil boni portendit, ut jam olim observavit ex Hippocrate Prothus Cusulanus in opusculo de *linguâ quà maximum est morborum acutorum signum l.* 3. *c.* 12. *p.* 110. Mitigant, sed non tollunt affectum mucilagines sem. Psyllii, cydoniorum c. aqu. semper vivi factæ; ut & misturæ ex ▽. prunell. phlegmate vitrioli aut tinct. rosar. violar. Nobis præ aliis placet lapis Prunellæ in ▽. appropriata dissolutus. Nec aspernendum est remedium Wittichii ex oleo olivarum vitrioloque, si porrigatur in quantitate nucis avellanæ. Hartmannus in *Praxi Chimiatr.* agens de anginâ, laudat non immerito corium *de lardo assulatim*, ut vocat, *incisum*, *& ex eâ parte, quâ adhuc lardum est, linguæ impositum*, *& aliquamdiu ore detentum.* At in his ipsis remediis unicam spem ponere; omissis internis, temerarium est. Hi duobus circiter diebus ante mortem febricitantes, cùm biberent, potus iis descendebat quodammodo in præceps cum sonitu, quasi in vacuo & inani descenderet, & obaudiebatur murmur & borborygmus circum præcordia, quod phænomenon doctissimi inter veteres Medicos à siccis laryngis musculis deducere solent. Meminit ejus in Coacis ipse Hippocrates.

Cholera. Sub illud tempus, quô fraga & ribium baccæ passim apponebantur, & avidè, ut fit, ingerebantur, alii diarrhoea corripiebantur, alii autem Cholera, præprimis, si vinum in glacie refrigeratum ingurgitarent. Cholerici non tantùm sursùm & deorsùm magno cum impetu humores biliosos egerebant, sed & ingenti siti torquebantur, & assidua corporis jectigatione fatigabantur. Mens eorum percellebatur, aderant vigiliæ & partium extimarum refrigerationes; quæ symptomata, nisi statim ab initio blanda data abs-

tergentia aut leviſſima evacuantia ac præcipitantia cum diaphoreticis & diſcutientibus, ipſa mors excipiebat.

Affectus oculorum.

Varii oculorum affectus in praxi etiam tùm nobis occurrebant. Nonnulli laborabant *epiphorâ* & tenuis humor, calidus & mordax lachrymarum ſpecie in oculos irruebat. Ex his aliqui in febb. intermittentes lapſi non modo moleſtiæ levamen ex febre ſupervenienti non ſenſerunt, ſed & dolorem augeri eo, quod forte acerrimum remaneat, diſſipatis humidis & aquoſis particulis, crebrò conqueſti ſunt. Alios *acres & ſalſi humores cum rubore & palpebrarum exulceratione gravi* afficiebant tædio. *Inflammationes* quoque oculorum aliæ aliis erant pertinaciores. Interdum oculi ſatis erant ſqualidi & vaſa ſupra modum extumeſcebant, & tamen totum malum remediis debitis facilè tollebatur; nonnunquam verò inflammatio multò minor erat, & tamen, quicquid etiam ageretur, fruſtra tentabatur. Erat autem hoc in caſu cum ophthalmia dolor capitis diuturnus indiſſolubili nexu conjunctus, qui ſatis oſtendit, in conſortium mali meninges & intimas cerebri partes trahi, quod etiam ſubinde in aliis fieri morbis patet ex Clar. Baglivii ſcripto de *Fibrâ motrice*. Viſus autem eorum, qui ita affecti erant, indies magis obſcurabatur, nec in minimo cœcicatis ſecuturæ periculo verſabantur. Id creberrima nos docuit experientia, alvi profluvium ſive ſponte naturâ motum, ſive pharmacis excitatum ophthalmicis eſſe admodum utile, ſicuti prius inculcavit Hippocrates *& in Coac. & 6. aphor.* 17. poſterius autem ſubinnuit *lib. de capit. vulneribus*, ſcribens, *quibusdam vulnerato capite, ophthalmias ſupervenire, quæ purgatione conquieſcant.* Nihilominus ſummâ curâ ſaluberrimum Galeni ſuadentis, ne toto *fluxionis tempore in revulſoriis acquieſcamus*, ſed & *doloris ſedandi rationem* habeamus, præceptum erit obſervandum.

Dolores Brachiorum.

Porrò ſæviebant etiam maximoperè brachiorum dolores, qui omnem remediorum applicationem eludebant. Præprimis autem admodùm rebellis cruciatus erat, qui noſtrum alicui curandus imponebatur. Scilicet, implorabat Medicam opem Vir quinquagenarius, habitu corporis athletico præditus & venationi deditus, qui in juventute & virili ætate ſtrenuè in caſtris Bacchi militaverat. Iſte, cum ante annos aliquot dolorem tenſivum in nuchâ & ſcapulis cum aliqua vertigine percepiſſet, ex Medici Viennenſis, qui apoplexiæ prodromum hunc dolorem eſſe credebat, conſilio, tum aliis uſus fuerat, tùm unguento, cui admixta erant ℞. ſucc. ſpic., ſalv. &c. Enimverò non tantum non dolor illi hinc fuit ſublatus, ſed potiùs maximoperè auctus, & ſedem circa ſcapulam in altero latere fixerat. Ab illo tempore varia alia dolori demulcendo uſurpata fuerant remedia. Præmiſſo de difficultate curæ prognoſtico, cùm in aperto eſſet, ab ægro, ut non rarò contingit, *præpropero ſanitatis deſiderio* eſſe peccatum, curæ auſpicium ſumebatur à V. S. in altero brachio. Sequebatur blanda evacuatio catharctica cum euphoriâ. Subnectebantur diapnoica & leniter diuretica, e.g. eſſent. ſuccin. c. tinct. tart. pulver. ex abſorb., nitro & cinnab. compoſiti.

positi. Ad mitigandos autem dolores nocturnos, qui semper fuerunt gravissimi, dabantur pilulæ de styrace, emulsiones &c. Aliquid de sævitia remittebant dolores, postquam per aliquot dies his remediis usus esset. Quia tamen malum subinde repullulabat, loco potus ordinarii adhibuit decoctum blandum ex radicibus & lignis, & in usu aliorum selectissimorum remediorum perrexit. Sanguisugæ etiam circa orificium ani fuerunt applicatæ. Nihilominus ex toto malum hoc inveteratum his aliisque remediis tolli non potuit. Topica in ultima hâc cura per priores septimanas certis de causis fuerant omissa, at deinde compellente cruciatu, sacculi sicci ex nervinis & discutientibus, item in vino aliquando & lacte decocti, linimenta camphorata varia, balnea etiam &c. in usum & subsidium, absque dolorum levamine, vocabantur. Æger pertæsus curæ, eo, quem optarat, eventu destitutæ, hactenus multos Medicos fatigavit, nec ad hodiernum usque diem quicquam ei profuerunt aliorum consilia, nec thermæ. Jam, ut fama fert, ærumnas salivationis sufferre constituit.

Dolor hypochondrii dextri.

Hisce etiam diebus mulieres sanguineæ constitutionis, quæ paulò liberalius vinum bibunt, dolebant hypochondrium dextrum, spirandi aderat difficultas sine tussi, quæ in horas increbescebat. Accedebat nonnunquam febricula, quæ dolorem, modo is esset mediocris, ne ad claviculam aut ilia pertingeret, solvebat. De hoc ipso dolore videtur loqui Hippocrates *lib. 6. aphor. 40. quibus dolor ad hypochondrium sine inflammatione, his febris superveniens solutio.* Nihil æque profuit, quàm primo quovis tempore sanguinem liberaliter ex venis in pede detrahere, id quod argumento est, aut hepar phlogosi in hoc dolore corripi, aut *sanguinem* in trunco venæ portæ vicinisque ramis stagnare. Difficilior est cura, si dolor hic sit conjunctus cum tussicula inani, ex hac enim, ut putamus, non vanè colligi potest, etiam diaphragma in societatem doloris rapi, id quod fit, cum gibba hepatis pars inflammatur, utpote quæ propiùs diaphragma attingit. Si paulò gravior sit inflammatio, ne digitorum quidem pulsum ægrotantes ferre possunt. Jactantur plurimùm, lingua arida & scabra est ob ingens in sanguine incendium.

De Aneurismate interno.

Occurrebant & tunc & hodie adhuc oculis observantur, qui de internis doloribus nullâ arte expugnabilibus conquerebantur, vel hodie adhuc conqueruntur. Causæ dolorum istorum in abdito latent. Nos sæpè suspicati sumus, ejusmodi dolores ab interno quodam aneurismate dependere. Nam exempla ab aliis narrata satis edocent, quod aneurismata magnorum morborum causæ existant. *Mercatori*, ut doctissimus Medicus Parisiensis narrat, *dolor summus ad spinam dorsi, annum integrum laborabat.* Quod aliquando lue venerea infectus esset, id attribuebant veteri malo Medici. Nihil malum quievit. *Tandem sursum deorsum ingens sanguinis copia excreta est.* Aperto cadavere, *aneurisma* compertum est in *divisione magnæ arteriæ ad ilia, qua parte spinæ incumberet.* Coquus quidam, ex ejusdem Medici relatione, *difficultate mejendi tenebatur,* aliquan-

aliquando ſuppreſſio erat urinæ. Calculum in veſicâ, aut aliquid ſimile ſuſpicabantur. Per quædam intervalla malum repetebat; derepente interiit, ſubitæ cladis cauſa fuit *aneuriſma ruptum, valdè enim erat dilatata arteria, quæ vaſis urinariis ſubjacebat.* Ac credibile eſt, dilatationem iſtam arteriæ, difficilis mictionis cauſam fuiſſe. De aneuriſmate in pectore oborto à vomitu, legatur Paræus *in Operib. p. m.* 230. ubi commemorat, quòd veſtiarius ex *aneuriſmate arteriæ venoſæ rupto* mortuus, dùm viveret, *micantium impetu arteriarum omnium pulſum, ingentemque toto corpore calorem ſe* percipere dixerit, ac ſæpè in lipothymiam inciderit. Sanè præclariſſimè de medicinâ mereretur, ſi quis curioſiùs indagaret, & ſigna latentium aneuriſmatum detegeret, ac cùm, judice Paræo, incurabilia ſint, rationem, quâ ægri in tantis moleſtiis ex parte ſublevari poſſent, ſolidè oſtenderet, quod nuper Cl. Baglivius pollicitus eſt ſeſe facturum.

Conſtitutio aëris in Menſ. Jul. Aug. Sept.

Menſis Julius erat amœniſſimus, nam & grato ſolis jubare exhilarabamur, ac tepidis aliquando pluviis terra refocillabatur. Major æſtus erat in principio Auguſti, & crebra audiebantur tonitrua; Eoque gratiores erant, quæ ſubſequebantur, pluviæ, eteſiæ quoque gratè ſpirantes nimium temperabant fervorem. Nec minùs blanda & grata erat aëris conſtitutio in Septembri, niſi quod circa novilunium rigidior aer corporibus noſtris eſſet moleſtus.

De hæmorrhoidibus veſicæ & oris.

Hoc tempore incidit notabile hæmorrhoidum veſicæ exemplum, quod deſcripturum D. Chriſt. Helwich, anno præcedente diximus, ſed nihil vetat, quò minùs ea, quæ de hæmorrhoidibus oris & veſicæ ab eo annotata fuerunt, etiam hic legantur.

Diligenter in enodandâ hæmorrhagiarum ſecundùm ætates, temperamenta, ſexum &c. varietate, quidam nuper verſati ſunt, iidem quoque fluxum *hæmorrhoidalem*, tùm eum, qui ex propaginibus *venæ portæ ac ſplenicæ* oritur, tùm illum, qui ex *ramis vaſorum iliacorum internorum ſcaturit*, ingenioſè explicarunt. Et hactenus quidem tantùm non omnes, quamvis ſanguinis rejectionem per os, vel ad hæmoptyſin, vel vomitum cruentum reduxerunt. At verò, quàm benè id fiat, colligere licet *ex Hiſtor. Morbor. anno* 1699. & aliis fide dignis exemplis. Neque ſanè quiſquam facilè crediderit, quod profluvium illud ſanguinis, quod *multis per ora, ſtato tempore, ut Macrino Viſco Prætorio, & omnibus annis Voluſio Saturnino, urbis præfecto, qui nonageſimum exceſſit annum,* teſte Plinio *lib. XI. cap.* 38. *p. m.* 814. *fiebat*, vel hæmoptyſis fuerit, vel vomitus cruentus Ariſtoteles *l.* 2. *de part. animal.* non tantùm veritatem hujus fluxus confirmavit, ſed & appoſito hæmorrhoidum nomine eum inſignivit, ita ſcribens: fiunt etiam aliquando αἱμοῤῥοΐδες ἄπονοι ἐκ τοῦ στόματος hæmorrhoides *ſine labore omni ex ore*, neque, *ut ex arteria violenter.* Unde colligere eſt, quod poſt Ariſtotelis tempora, à Celſo & Galeno demum vox *hæmorrhoidum ad venas ſedis & uteri reſtricta* fuerit, quoniam illæ præ cæteris frequenter ſanguinem fundunt. Nam ipſe Ariſtoteles etiam alibi nimirum *lib.* 1. *de generat. animal.* ſimpliciter ſcribit; quod ἐν ταῖς φλεψὶν *fiant hæmorrhoides*, qui locus etiam ſimul indicat, quod non malè Celſus, cui

&

& Paulus adstipulatur, scribat, *Ora venarum, tanquam ex capitibus surgentia* vocari à Græcis *hæmorrhoides*. Conf. Hieronym. Fabric. ab Aquapendente *de Chirurg. Operat. p.* 106. & Frommannum *tract. de hæmorrhoid. p.* 6. Tales oris hæmorrhoides, nisi me omnia fallunt, ipse agnovit Hippocrates *lib.* 2. *Prædiction. Sect.* 2. *p.* 82. *edit. Foesii*, ita scribens: *Quibus fauces sanguine noctu & interdiu replentur, dum neque capitis dolor prægressus fuerit, neque tussis, neque vomitus, neque febris prehenderit, neque pectoris aut dorsi dolor tenuerit, in his nares & fauces inspiciendæ, num quod ulcus in eo loco compareat, aut ἡ βδέλλα?* Quæ ultima vox tenebras Hippocratis verbis affundit, ac difficultate hac motus Hippocrates Latinus, Celsus, inquam, *lib.* 2. *de Medicin. cap.* 7. *p.* 60, nostrum, qui præ manibus est, textum Coi latinis efferens verbis interpretationem omisit, contentus dicere, in eo, quem Hippocrates describit, casu, ulcus reperiri. Jam notum quidem est, quòd illa vox alias hirudinem, quæ à suctu sanguinis sanguisuga tempore Plinii dici cœpit, significet, ut constat ex Theocritici *Pharmaceutica*, Hesychio *p. m.* 186. Suida *Tom. I. p.* 549. Varino Phavorin. *p.* 358. Clariss. Lindanus *in Select. Medic. Exercitat. XI. paragr.* 58. *p.* 381. dicit, quod Strabo *lib.* 17. *Geograph.* lampetras vocat βδέλλας. Alia quoque ejusdem vocis significatio occurrit apud Plaut. *in Curcull. Act.* 1. *Scen.* 2. *p.* 265. harum tamen neutra hujus loci. Galenus *in exegesi vocum Hippocraticarum*, sive ut Latinè inscribitur, in *explanatione linguarum* inter libros Isagogic. *p.* 143. *Mihi*, inquit, *videtur propriè dici nomen de ipso animali, etenim affui olim, cùm hoc diceretur in eo libro, & dubitantibus multis de his, quæ fierent, solus ego ex scripto aggrediens præcognovi veritatem.* βδέλλαν *in primâ significatione* accipi debere contendit, & *lib.* 4. *de loc. affect.* 5. *p. m.* 52. *class.* 4. provocat ad historiam juvenis, in quo ad *narium foramen in eo meatu, ubi nasus ad oris regionem perforatus*, hirudinem latentem conspexit; allegat etiam aliam historiam de homine sanô Galen. qui cruorem evomuerit epotâ cum aquâ hirudine. Et his exemplis confidentior redditus loco ultimo fluxus sanguinis per os, ab hirudine contingentis signa pandere non veretur, ita scribens: *Quodsi pluribus diebus aliquis cruorem & screaverit, & emunxerit, idque citra capitis vel dolorem, vel gravitatem, sive præsentem, sive præteritam, neque plaga eo loco existente, hujus & totum per nares meatum, atque eam oris partem, qua ad nares perforatur, exactè considerare oportet. Istud enim aliquando contingere potest hirudine huic loco adhærescente, quæ quidem indies augeri solet, quamvis enim primis diebus, quod sit exigua, latere queat, tertio tamen quartove die haud obscurè conspicitur.* Hæc tantopere placuerunt Aetio, ut sua fecerit *lib.* 8. *c.* 59. Galeni interpretationem probat etiam Foesius & *in Comment. ad Hippocr. Prorrh.* & *in Oecon. Hippocr. p.* 119. Jam non negamus, fieri aliquando posse, ut hirudo cum nocturno potu aut alio modo in guttur irrepat, ac ibidem sanguinis sugendi gratia hæreat; nam præter Avicennam *lib.* 3. *Fen.* 9. *c.* 5. illud testatur etiam Borellus *Cent.* 1. *observ.* 24. *p.* 33. & hinc jam olim ad epotam sanguisugam descripserunt remedia Dioscorid. *lib.* 6. Celsus *lib.* 5. Paulus *lib.* 5.

c. 37.

c. 37. Nicander aliique plures; at verò quòd h. l. Hippocrates per βδέλλαν hirudinem intellexerit, illud est, quod negamus, nullo modo moti auctoritate Galeni, sed potius memores istius aureæ sententiæ ipsius Galeni *l.* 2. *de comp. medicament. c.* 8. *difficile est, ut, qui homo sit, non in multis peccet, quædam videlicet penitùs ignorando, quædam verò malè judicando, & quædam tandem negligentius scriptis tradendo.* Nam 1°. ex textu senis nostri patet, quòd agatur ibidem de morbo, ad cujus diagnosin necessarium sit nosse, utrum capitis & præcordiorum dolores, tussis, vomitus, febricula, &c. præcesserint, id est, uno verbo de affectu, cujus causa est interna, non externa, qualis est hirudo, quæ aliis omnino indiciis detegi poterat. Et estne ullâ ratione credibile, Hippocratem prætermissurum fuisse certiora præsentis hirudinis criteria? Atque cùm hirudo dicatur βδέλλα à verbo βδέλλω, quod significat exsugo, qui potuit Hippocrates oblivisci suctus, quem Dioscorides *lib.* 6. memorat, in commemorandis hirudinis indiciis, ab imagine sanè suctûs ipse Cicero pulchrè *l.* 1. *Epist.* 13. *ad Atticum, concionalem hirudinem ærarii* commemorat. Imò propterea ab Arabe quodam Damire apud Bochard. *in hierozoico*, hirudo definitur *vermis niger aut ruber in aquâ degens, qui propendet à corpore, ut exsugat sanguinem.* Et quid 2°. dicam de dolore, de quo testari potest & sensus eorum, quibus applicatæ hirudines fuerunt & vulnusculum in parte, cui adhærebant, relictum? Et sanè non improbabile est, eas dentibus esse instructas, si vel maximè ad limacum eas censum retuleris, nam etiam cochleas dentibus esse instructas, testatur Martinus Listerus ex Hookii autopsiâ & Clar. Velschius *in Hecathosteâ suarum Observat.* 67. Nec nodi, quos hîc texit Clar. Bonanni in *recreatione mentis & oculorum part.* 3. *problem.* 228. *& seqq.* sunt indissolubiles. Villanovanus illis fistulam tribuit, alii docent, quod os illis trianguli instar hiet. Sanè Plinius *l.* 8. *c.* 10. *p. m.* 497. testis est, *quòd elephantes cruciatum maximum sentiant, haustâ hirudine.* Sed nullam ejusmodi doloris mentionem facit Hippocrates. Aut si vel maximè abesset dolor, omninò æger frustum quasi carneum gutturi infixum, ut ille apud Borellum *l. antea cit.*, percepisset, sed altum & de cruciatu, & pondere tali in textu Hippocratis, silentium. Imò si textus Hippocratis accuratius inspiciatur, manifestum est, quòd in eo sermo sit de ejusmodi symptomate, quod per plures dies & noctes durat; at fieri non potest, ut hirudo in alicujus faucibus per tantum temporis spatium hæreat, & ab eo, quem affligit, aut providis Medicis & Chirurgis adstantibus non agnoscatur. Certè intra horæ quadrantem, non mediocrem sanguinis quantitatem imbibit, & facilè etiam non magna sanguisuga ita distenditur sanguine, ut vel digiti magnitudinem adæquet; cruore verò satiata spontè decidit. Quod & Horatius indicat *de arte* in fine canens: *Non missura cutem, nisi plena cruoris hirudo.* Hæc & alia, de quibus meretur consuli Marsilius Cognatus *lib.* 3 *variar. observ. c.* 2. satis evincunt, quod βδέλλα in *loco Hippocrat.* non significet animalculum illud reptile, sed in tropico sensu capiendum sit. Hic ut tantò magis innotescat, meminisse fas sit, quod *sanguisuga sit animal oblongum, transversis lineis* (vid. Jonston.

ſton. *lib.* 4. *de Inſect. tit.* 2. *p.* 143.) *diſtinctum*, *ore ſubrotundo ac veluti calloſo & aſpero*, &, ut benè Geſnerus, *moveatur extenſione & contractione corporis ſui ceu annulis conſtitutis*, ſc., ut diu ante monuit Ariſtot. *in lib. de animal. inceſſ. c.* 9. Ἰλύσπασις vermi & hirudini convenit; ſcribens *alia* (animalia) *volubili tractu utuntur*, *ut lumbrici*, *quos inteſtina terræ appellant*, & *ſanguiſugæ*; quàmvis, ut demonſtrat Borellus *part. alterâ de motu animal. prop.* 13. corrugatio illa non ſit *cauſa*, *ſed effectus contractionis internorum muſculorum*. Si itaque hirudines cum venis ſanguiferis comparentur, manifeſtum evadit, quòd in non paucis conveniant. Ad unguem reſecare omnia, à propoſito noſtro alienum eſt, & ut analogia rudior, ratione externæ figuræ, manu quaſi palpabilis eſt, ita extenſio iſta, & contractio in utroque corpore non minus clarè patet, quandoquidem & venæ vi fibrarum (quas ſine causâ in vaſis reperiri negavit Veſalius *in Exam. obſerv. Fallop. p.* 129. & Clar. Ent. *in Apolog. pro circulat. ſanguin. p.* 42.) circularium & ſtringuntur & comprimuntur *ſucceſſivè*, *una enim pars poſt aliam comprimitur*, *ut ſanguis agitatus & conquaſſatus debitè miſceatur & confirmetur*; conf. Borell. *l. c. prop.* 33. & 34. Sed præprimis etiam conveniunt hirudo & vena ex mente Hippocratis, ratione tractionis, ſive ſuctionis ſanguinis. Nam paſſim attractionem quandam legitur tribuiſſe venis, cumprimis evidens locus occurrit *in lib. de carnib.* ita ſonans: *Venæ*, *quæ per ventrem & inteſtina feruntur*, *in quibus cibi & potus coacervantur*, *ubi hi incaluerint*, *id quod eſt tenuiſſimum & humidiſſimum attrahunt.*

Zwingerus in doctrinâ Hippocr. exactè verſatus *in Comment. p.* 135. ita effert mentem Hippocratis: *tenuiſſimum & humidiſſimum*, *à venis meſaraicis ex ventre & inteſtinis*, *quæ ſupra jejunum ſunt*, *ex ileo videlicet & duodeno ad hepar*, *ab hepate ad venæ cavæ propagines*, *in univerſum corpus trahitur*. Propter has aliaſque Bdellæ cum venis analogias iſtius nomen ad hanc deſignandam transtuliſſe videtur Hippocrates. Major adhuc eſt ſimilitudo inter βδέλλαν ſanguine diſtentam & venam varicoſam ſeu dilatatam (*einer ſchwartzen auffgelauffenen Ader*), quam etiam nomine hoc Hippocratem intellexiſſe quondam Dioſcorides commentator teſte Galeno exiſtimavit. Et ſanè nihil prorsùs impedit, quin ejuſmodi varices, ſicuti in *artubus*, circa tempora, anum, uterum teſte Paræo *lib.* 12. *c.* 20. in *hypogaſtrio*, *genis*, *palpebris & mammis* Heurnio Auctore *lib.* 6. *Commentar. Aphor. Hippocr.* oriuntur; ita etiam in ore ſubinde exſurgunt.

Ac notatu utique dignum eſt, quod Mœbius *fundament. Phyſiolog. c.*16. narrat, eas aliquando *ſub linguâ & inferioribus labiis cerni*. Minimè verò novum eſt, quod ejusmodi diſtentæ & dilatatæ venæ ſpontè aperiantur, & ſanguinem profundant, id quod in hæmorrhoidibus cæcis quoque, quæ nihil aliud ſunt, quàm criſpatæ venæ hæmorrhoidales ſanguine ſtagnante turgidæ, & in varicibus ſæpè compertum eſt. Confer. *Ephem. Dec. II. ann.* 3. *Obſ.* 12. *p.* 51. & *Dec.* I. *ann.* 3. *Obſ.* 104. Sententia ergò Hippocratis id vult, repleri aliquando fauces ſanguine vaſe quodam ſanguifero dilatato & ſponte aperto, de

quo

quo tanto minus est dubitandum, quantò est certius, sanguinem modò ex ipsis *cutis poris* stillasse, ut Benivenius, Tulpius & alii testantur, modò *ex oculis lacrymarum instar* fluxisse, ut perhibet Forestus, (& nobis recentissimum ante oculos versatur exemplum Viri senis literati sedentarii, sanguineo-melancholici, qui post subitaneum verticis dolorem tensivum ophthalmiâ oculi dextri correptus, cum aliquot sanguinis guttarum spontaneâ eruptione è cantho ejusdem oculi majore seu interno) modò ex saphænâ, modò poplitæâ in pede prorupisse, quod Schenkius & Ephemerides *Dec.* I. *ann.* I. *observ.* 96. *p.* 197. *&c.* asseverant. Hæmorrhagiam itidem penis spontaneam memorari videàs in Ephemeridibus Nostris *Dec. II. ann.* 3. Et sanè ita prorsus est, sicuti Celeb. Wepfer. *in observat. Anatomic. de loco affecto apoplexiæ* scribit: *Vasa sanguifera, tàm intus recondita, quàm externum habitum perreptantia, suâ sponte aperiri, notius est, quàm ut probatione indigeat. Vivit*, ita pergit Wepferus, *nobilis quædam matrona* 44. *annorum, habitu corporis gracili prædita, facie roseâ ac cætera sana ac vegeta, huic ante* 15 *annos in manus sinistræ pollicis extremi parte externâ macula atrorubescens, quam extremo minimi digiti apice ferè tegeres, aborta est.* -- *E medio hujus maculæ singulis annis ter quaterve sanguis cum saltu aliquot cubitorum altitudine suâ sponte, erumpit & quidem non parva quantitate &c.* Sic destillatoris novimus uxorem juvenculam summè plethoricam, cui venæ in pedibus varicosæ nonnunquam spontè rumpuntur, & copiosum, cum euphoriâ, sanguinem effundunt, imprimis tempore ingravidationis, & quando venæsectionis consuetæ terminum transcendit, eam ultra statum tempus differendo, aut prorsùs negligendo. Quòd verò intra os interdum ejusmodi quid fiat, exempla evincunt. Apud Kerkring. *in Spicileg. Anatom. Observ.* 25. *p.* 61. *& seqq.* recitatur exemplum de Viro quodam sexagenario majori, utpote qui Kerkringium consuluerat, an Viri aliquando menstruis laborent? de quo non immeritò Auctor noster suspicatur, quòd quondam hæmorrhoidum periodos in se fuerit expertus. Is primò quidem per plures dies ejecit sanguinem, cohibitâ autem primâ istâ violentiâ sanguinis effluxus ei post mensem rediit, ac statas vices menstruas servavit, donec tandem fortè incongruâ medicatione, mense octavo è medio tolleretur. Hoc sputum sanguinis ipse Kerkringius non ausus est nominare hæmoptysin, quanquam sine dubio ex eo solo collegerit, Virum illum phthisi incepisse laborare, quod & hodie multis est solenne, imò ipsum hæsisse ambiguum, unde sanguis ille profluxerit, satis patet ex admonitione ad lectorem, quam huic historiæ attexuit. Et profectò non diffitemur, nos in eâ esse opinione, quòd noster sanguinis fluxus per os sæpiùs hactenus quidem observatus, sed sub nomine hæmoptyseos descriptus utplurimum fuerit. Quantus enim sit vocis hujus abusus, nemini ignotum, adeò ut etiam *fluxum sanguinis ab hirudine* insciè deglutitâ & in faucibus hærente, *l. a.* Borellus *hæmoptoidem* vocet. Illustre verò affectus nostri sub nomine hæmorrhagiæ oris periodicæ paradigma prodidit Doctissimus Medicus Arnoldus Bootius *in observ. Medic. de affectibus omissis c.* 7. quod ferè totum hûc

 trans-

transscribere non pigrabimur: *Jacobus Usserius Archiepiscopus Armachanus, 64. ætatis annum agens, jam à plurimis annis patitur bis terve periodicum sanguinis profluvium ex ore, utplurimum in latere ejus sinistro duntaxat; nec ibi semper in uno loco, sed interdum ex linguæ latere, aliàs ex gingivis, quandoque ex alterutrius labii aut buccæ parte interiore. Antea & dum junior erat, exiliebat quandoque sanguis tantâ vi ac copiâ ut in præsens vitæ periculum, inde conjiceretur, omnique valentissimorum remediorum genere tentato, ægerrimè tandem restringeretur. Sed permulti jam sunt anni, ex quo citra ullum impetum, & guttatim tantum sanguis promanat, id autem fit assiduo absque ullâ intermissione, noctu æque ac interdiu, donec periodus absoluta sit, quæ nunquam minus uno die naturali, plerumque duos, aliquando etiam diutius durat. Initio aliquamdiu nihil non tentatum fuit, ut ab hoc symptomate liberaretur, sed posteaquam apparuit, corpus ejus huic evacuationi penitus assuevisse, destitit ejus suppressionem amplius moliri, monitus à me, eam cum inevitabili ipsius pernicie conjunctam fore, cum hoc profluvium in beneficium suum, olim converterit natura, eoque soleat à superfluo onere se liberare, quoties nimium increvit sanguis, humoresque ei permixti; quæ ratio, in quocunque, corpore pondus habitura, magis etiamnum in eo prævalet ob peculiarem ipsius constitutionem, quippe naturaliter multo sanguine abundat, eoque præfervido ac bilioso: prætereaque vix ullis exercitiis utitur, nisi concionandi singulis Dominicis, quod cum faciat singulari cum affectu & efficaciâ, corpus ejus mirum in modum inde afficitur, ita ut à singulis concionibus sudore totus madeat ac diffluat; Alioqui toto anno lectioni & scriptioni assiduo vacat. Eò autem libentius huic consilio acquievit, quia præterquam quod id sibi absolutè necessarium vidit, nec posse se jam absque exitio solenni hâc hæmorrhagiâ carere: nullum magnopere inde incommodum capit, nisi quod noctibus ac per somnum sanguinis, quem toto die continenter exspuere cogitur, aliquanta portio in ventriculum ex ore defluit: quod ipsum, aliis multis periculosum futurum, discrimine ferè vacat in ipso, siquidem natura, finitâ hæmorrhagiâ, solet omne id, quod in ventriculum, interea confluxit, spontè expellere, eoque absque ullâ notabili corporis perturbatione, per inferiora se exonerare.* Duo ejusmodi exempla rejectionis periodicæ sanguinis per os sibi notasse videtur D. Helwich, alterum in fœminâ, in viro alterum. Et fœmina cholerica in conjugio fœcundo vivens quadragenariæ propior, citra ullam sanitatis labem aut mensium ἀταξίαν, vere & ultimo etiam æstate, & autumno jam per aliquot annos sine prævio capitis dolore, salsedine in ore, aut catarrhorum indiciis, absque febri, nullâ comitante tussi ad hodiernum usque diem, aliquâ respirationis difficultate, aut præcordiorum dolore, sanguinem ex ore ejicit. Duobus diebus antequam status ille fluxus sanguinis erumpat, in palato titillationem post uvulam percipit, noctu autem utplurimùm sanguis sese in linguam infert non floridus, non spumosus, qualis in hæmoptysi esse solet, neque grumosus, neque talis, qualis ex venis hæmorrhoidalibus stillare suevit, cum screatu non magno, interdum simplici sputatione per quatriduum circiter ex intervallo drachmas

drachmas duas ſanguinis reddit, deinde verò iterum ſponte ceſſat. Vir 30. ætatis annum agit, & eſt ſanguineo-melancholicus, quem anxiâ formidine ſecuturæ phthiſeos medentes replevêre, is in itinere Italico generoſioris vini abuſu 27 circiter ætatis anno hæmorrhoides provocavit, cùm verò Medici magnas eidem ex fluxu tam maturo ominarentur miſerias, nihil non egit, ut hæmorrhoides ſuppprimeret. Damnatus eſt voti. Poſtmodùm verò Nodo, ut quidam veterum vocant, & dolore circa os ſacrum gravativo ſæpius preſſus, ſpaſmis vagis & anxietatibus imò & lipothymiis, ut ferè ſolent eſſe repentinæ translationes cum his moleſtiis conjunctæ, exagitatus eſt. Deinceps inopinatò poſt uvulam dolore lancinatorio & ardore afficitur, qui tamen brevi tranſiit. Hinc prout timidus eſt, neſcio, quæ ſibi imminere mala ratus, tantùm non exanimatus, cùm die quodam ſanguinem ex ore, ſine tuſſi, cephalalgiâ &c. ferri videret ac continuaret per biduum ſanguinis iſte fluxus. Ad hunc compeſcendum variis irrito conatu adſtringentibus uſus eſt, nam quintâ jam vice circa illas Lunæ phaſes, quibus antehac fluxum hæmorrhoidalem eſt expertus, ſanguinem per os nuper adhuc ante duos menſes per 24 horas in magnâ quantitate reddidit. Noſtro conſilio iis jam utitur medicamentis, quibus hæmorrhoides pelli norunt practici, ut naturam ad priſtinam excretionem hæmorrhoidalem vocet, & æger opinionem hæmoptyſeos exuat, incertum quo exitu. Fugit ſollicitè motus corporis nimios, clamores, ſaltus, aromata, piperata, vini ingurgitationes, cibos ſalſos, acidos, acres, &c. Sed pathemata animi regere debitè non poteſt, atque hinc incongruos motus in corpore excitat, eoque ipſo intentioni noſtræ obicem ponit. Senſus ille titillationis in priori & lancinatorius in poſteriori omninò indicant tenſionem quandam pororum & vaſorum, & hæc præſupponit congeſtionem ſanguinis, ut congeſtionem ipſam in aliis hæmorrhagiis fere preſſiones ſpasmodicæ variæ præcedunt. Et ſi locus, undè ſanguis effluit, viſui pateret, omninò etiam turgeſcentia vaſis in oculos incurreret. Et licet hæ, de quibus ſermo eſt, perſonæ in mediocri tantùm quantitate ſanguinem rejecerint, non eſt tamen dubitandum, fieri poſſe, ut, ſi iracundia hæmorrhagiæ ſeſe comitem jungeret, vel alio modo natura & principium agens exacerbaretur, aut nimium turgeſceret ſanguis, in enormi quantitate hinc profluere queat. Statæ autem iſtæ vices fluxus hujus facilè falſi convincunt iſtam opinionem, quæ ejuſmodi ſanguinis fluxus aut fortuitæ ſtaſi, aut obſtructioni, aut maſſæ ſanguineæ exæſtuationi aliisque circumſtantiis accidentalibus, quæ ad majorem quidem eruptionem aliquod momentum poſſunt fortaſſis conferre, transſcribunt, & acceptum ferunt; contra eam, quæ deſtinatum hic naturæ conſilium, ac intentionem minuendi pletoram hujus hæmorrhagiæ cauſam eſſe ſuſpicatur, invictè roborat. D. *Oehmb* ejuſdem excretionis ſanguineæ exemplum notabile in quodam ſanguineo, qui modo organa muſica animat, ſe vidiſſe recordatur. Ille itidem abſque ullâ tuſſi, aut concomitanti dolore ſanguinem expuit; ſed, quod itidem obſervatu digniſſimum eſt, gargariſmate ex adſtringentibus parato, fluxus ille quidem cohibitus, enimverò large ſanguis per vias urinarias effluxit;

fluxit; cùm verò & huic frænum injiceretur, secuta febris cum exanthematibus scorbuticis, quâ itidem dexteritate & vigilantiâ Collegæ nostri liberatus est. Nisi nos omnia fallunt, fluor ille sanguinis, de quo hactenus locuti sumus, ab Aureliano *lib.* 2. *Chron. c.* 11. (*p.* 55. *edit. Basil.* 1529.) his verbis describitur: *Is, qui ex supernis faucium sanguis fluit, primo parvus intelligitur ferri, aut, si plurimus, non spumosus. Prætereà cum quodam excreatu despuitur, ipsæ quoque partes, sumpto cibo vel potu, aut gargarismate mordicantis materiæ dolore pulsantur, & inspicientibus nobis expressâ linguâ visu locorum probatur asperitas. Plerumque etiam, ut Erasistratus ait, tubercula, quæ Græci condylomata vocant, visibus occurrunt, quæ sunt similia hæmorrhoidis, ex quibus sanguis fertur.*

Excretioni sanguinis per vias urinarias, quæ sub nomine mictûs cruenti ferè nota est, varii à Medicis fontes tribuuntur. Non attinet prolixe commemorare, quod subinde in renibus causa lateat. Ita sexagenarius quidam ex vehementi saltatione in hunc affectum incidit, & licet huic malo occurreretur per V. S. & ∇. ferratas, nihil tamen effectum est. Imò post sesquiannum sanguinis plus minus per aliquot septimanas urinæ stillicidio, tumore ingenti & duro in abdomine contra renem dextrum, summo ardore in imo abdomine è regione renis ejusdem, venis abdominis externis ejusdem lateris varicosis & præter modum tumidis, habitu corporis leucophlegmatico, siti, vigiliis, coxendicum stupore & crurum imbecillitate, affectus vixit; ac licet quodammodò ex periculoso affectu respiraret, brevi tamen iterum in eundem incidit & post aliquot dies ex urinæ suppressione interiit. Hic æger cultro anatomico subjectus est, ac in cadavere deprehensus fuit ren dexter immensæ magnitudinis cancrosus ad 50. uncias pendens, atque in hoc plurimi exigui calculi apud Celeberr. Listerum *in dissert. medicinal. de calcul. hum. p.* 22. *& seqq.* Nec minus per urinæ ductum ex ureteribus sanguis prodire potest, uti comprobat exemplum apud Steeghium *lib.* 8. *Pract. c.* 41. Ulteriùs quoque dubitari nequit, quin ex vesica sanguis erumpat, quod testantur Aetius *tetr.* 3. *Serm.* 3. *c.* 3. Paulus *lib.* 3. *c.* 45. aliique plures. Atque hinc consentienti suffragio approbatus est Hippocraticus aphorismus 75. *ex Sect.* 4. *Si quis sanguinem aut pus mejat, renum aut vesicæ exulceratio significatur.* Quod iisdem ferè verbis *lib.* 2. *c.* 7. Celsus expressit.

Meminimus in testibus aliquando observatos varices, neque rarum est, alterutrum laxiùs propendere, & unum altero esse turgidiorem; ac propterea prorsus non est incredibile, dilatatas venas hasce aliquando dehiscere & sanguinem eructare, eumque per urethram prodire. Quòd & ex ipsa aliquando urethrâ sanguis effluat, jam ante multa secula annotavit Aurelianus *lib.* 5. *Chron. p.* 152. Nec, quâ erant in indagandis abstrusioribus ἀκρίβεια antiquiores, intactum reliquere, fieri aliquando posse, ut à suppressione hæmorrhoidum mictus sanguinis oriatur, prout liquido constat ex Nicolo *Serm.* 5. *Tract.* 10. *c.* 19. Savonarolâ *Pr. tr.* 6. *c.* 19. *rub.* 19. Alexandr. Benedicto *lib.* 24. *c.* 22. aliisque. Atque hinc iterum Aurelianus *l. c.* testis est, *solere sicuti in podice,*

vel

vel fœminarum ſinu, aut matricis collo, etiam in veſicâ hæmorrhoides generari. Sed ſubinde maximæ difficultates in diagnoſi partis affectæ ſeſe produnt (conf. Celeb. Welſchius *decad. X. conſ. X. in Curat. propr.*) atque hinc omnino ſigna in enumerato habere neceſſe eſt. In renibus cauſam quærendam ait Aretæus *lib.* 2. *Chronic. c.* 3. *quando ſanguis multus collectim effluit*, cui ſigno Aurelianus dolorem in clunibus h. e. in lumbis *l. c.* adjungit. Priùs illud Hippocrat. his effert verbis: *qui inopinanter ſanguinem mejunt, iis è renibus venulam ruptam eſſe ſignificat*; quibus verbis innuitur, renes eſſe læſos, quando ſanguis mingitur confertim, uno impetu, largiſſimè, ſine causâ externâ, de repentè, absque ullo prægreſſo ſymptomate. Veſicam affectam arguunt 1°. lancinatio quædam perquam moleſta circa veſicæ collum cum ardore. Id enim veſicæ læſæ ſignum Celſus *lib.* 2. *c.* 7. pronunciat, *ſi circa pubem interiores partes doleant.* 2°. Stillicidium urinæ, hujusque gravis odor, juxta *ſect.* 4. *aphor.* 80. Breviter τὰ περὶ τὴν κύςιν laborant, *ſi quis ſanguinem aut grumos mejat, aut urinam guttatim emittat, dolore ſeſe ad hypogaſtrium, ſeu pectinem & perinæum, inteſtinum rectum & proſtatas extendente.* Et quoniam profluvium ejuſmodi ſanguinis calculum, qui aſperitate ſua, & acutie vaſa lacerat, præſupponit, neceſſe eſt, ut concurrant τεκμήρια illa, quæ calculum renum & veſicæ patefaciunt. Collum veſicæ locus affectus eſt, quoties dolor circa veretri initium ſævit. Læſam autem urethram eſſe, conſtabit ex eo, quando ſanguis paucus ſine intermiſſione per notabile tempus manat doloreque urethra uritur.

Varices teſtium ſanguinem plorare, dilatatæ venæ, oculis ſeſe objicientes, & cæterorum ſignorum abſentia manifeſtant.

Hæmorrhoides autem veſicæ ſanguinem profundere ait Aurelianus *p.* 153. *cum non coacervata primo fit effuſio, ſed augmentis quibusdam promota, interjectis defectionibus*: quando *retento ſanguine dolor pubetenus vexat, ac inguina & clunes*, i. e. ilia, ac forte etiam teſtes, *tenduntur, effluente autem iterum ſanguine ſymptomata hæc omnia ceſſant.* Quæ ſigna pathognomonica tantò erunt certiora, ſi fluxus hæmorrhoidum conſuetus antea fuerit ſuppreſſus, lapilli nunquam antea excreti, nec ulla ruptorum vaſorum indicia præſto fuerint, & tandem, ſi ejuſmodi fluxus periodos ſtatas ſervaverit. Tùm enim certiùs concludi poterit, ejuſmodi excluſionem ſanguinis per urethram referendam eſſe ad hæmorrhagias, quas natura ſuo bono, non ruptis, ſed hiantibus tantùm vaſis inſtituit. Nec videtur ſtatim de hæmorrhoidibus veſicæ cogitatio abjicienda, ſi in majori copiâ ſanguis erumpat, quàm è venis ani uno curſu excerni ſolet. Nam etſi ordinariò non confertim ex hæmorrhoidibus veſicæ & ani exeat, quod rectè notavit Aurelianus, fieri tamen poteſt, ut magno aliquando cum impetu erumpat. Fœminis menſtrua plerumque ſenſim ſtillatim fluunt, at quidnam in certis caſibus fiat, fluxus menſium nimius, ipſis tyronibus notus, edocet. Atque hinc rectè Hercules Saxonia *l.* 3. *Pract. c.* 40. refellit argumentantes à copioſo ſanguine excreto ad renes affectos, allato exemplo de Nobili Patavino, cui per 5 annos, ex intervallo, ſanguis

guis multus ſponte & ſubitò ex apertis colli veſicæ venis vacuatus fuit. Multoties hunc affectum videtur tractaſſe Doctiſſimus Caſp. Hoffmann. nam *lib.* 3. *Inſtitut. c.* 97. docet, *mictum ſanguinis accidere iis, quibus copia peccat ſanguis, iisque ſingulis menſibus hâc exire, ut videantur fœminarum naturam induiſſe.* Luculentum ejuſmodi hæmorrhoidis veſicæ exemplum ſub titulo mictûs ſanguinis copioſi, ſine detrimento ſanitatis proponit Neſterus *in Miſcell. Nat. Cur. Dec. I. ann.* 8. *Obſerv.* 23. *p.* 42. Quid nuper nobis in praxi compertum fuerit, breviter recenſebimus. Vir ſeptuagenario proximus, temperamenti ſanguineo cholerici, cum venis turgidis & latis vitæ ſedentariæ deditus, victuique craſſiori à teneris aſſuetus, eumque ſemper etiam in lautiſſimâ ſorte ſectatus, à multis abhinc annis, fluxum hæmorrhoidalem ſemel iterumque expertus, ac, cum hæmorrhoides ſubſtitiſſent, in Podagram nullo atrociori dolore moleſtam lapſus, ac hoc quoque emanente, dyſenterico fluxu, per aliquot hebdomadas, atrociter afflictus, tandem ante biennium ſanguinem per urinæ ductum excluſit merum & craſſum in notabili ſatis quantitate, absque omni dolore, gravitate ac tenſione circa regionem renum, ureterum, veſicæ, ulloque alio calculi indicio, aut viſceris alicujus labe, ac deinde per dies aliquot urinam, aquæ, qua caro recens lota fuit, non abſimilem reddidit. Ante annum iterum aliquoties, ſtatis periodis, ſanguis eadem viâ effluxit. Hoc anno ſeculi 18 primo tempore vernali inſigni copia & φωρᾷ ſanguis iterum per menſes ſeptem certis intervallis prodiit. Circa Julium vocati fuere Medici, à quibus renes magnam exulcerationem minitari, ut fieri ſolet, in perplexo ſtatu initio creditum fuit; adhibita varia (quanquam non ſatis conſtanter) absque ullo levamine. Succus urticæ, & decoctum equiſeti, conſilio noſtro ſumpta, egregiè ſe geſſerunt, etiam tùm, cum mictus eſſet copioſiſſimus, & integras matulas mero, ſine urinarum aquâ, & craſſo ſanguine impleret. At nimis citò ab uſu ſalutarium horum medicamentorum, quæ ſola certe, nihil quicquam proficientibus venæ ſectionibus (quarum una ſine Medicorum præſcitu in pede celebrata auſu certè temerario) hirudinibus etiam fruſtra venis hæmorrhoidalibus debito tempore applicatis, exundantem ſanguinis maſſam intra venarum canales coercere viſa ſunt, ſuo conſilio deſtitit. Cùm fluxus ille ceſſaret fere per menſis ſpatium, nonnunquam vehementer anguſtabatur, eò quod grumi in veſica reſtitarent, his verò poſt topicorum uſum, non ſine dolore in pube & virgæ radice, ac dyſuriâ, ut & teneſmo exeuntibus, facile ſeſe recolligebat. At verò quia iterum cum impetu maximo prorumpebat, metus erat, ne in illo etiam ſententia Aretæi 2. *Chronic. c.* 4. *ſanguinis effluvium tametſi non admodum citò enecet, tempore tamen procedente infinitos jugulavit*, locum tandem inveniret, tametſi alias oraculi loco habendum illud Hippocratis: *Sanguinem mingere raro quidem & ſine febri ac dolore nihil mali ſignificat, ſed laſſitudinum ſolutio fit.* Sanè pes ægri noſtri ſiniſter tumore magno diſtendebatur, collapſis inſigniter viribus, & parum nuper, cum Barbitonſoris conſilio, (qui ne Æſculapio quidem ipſo minor ſibi eſſe videtur) fonticulum in tumido pede excitari curaret, à gangrænæ periculo abfuit. Accedebat

cedebat & hoc, quòd & in adhibendis medicamentis, non tam medicorum ſuaſui, quàm ſuo obtemperaret ingenio. Id in noſtro erat peculiare, quòd teſtium alteruter eſſet notabiliter major, & laxius dependeret. Tandem eodem anno, ſuppreſſione urinæ & gangræna veſicæ, poſtquam acidulas frigidas ingurgitaſſet, mortuus eſt.

In ſimili materia alia duo exempla D. Pauli proponit: Alterum in Puellâ decennali; alterum in viduâ nobili quinquagenariâ. Illi circa plenilunium jam ab aliquot annis ſuperius oris labium intumeſcit, moxque inſecuta ex hujus fiſſurâ tanquam arteriâ inciſâ ſanguis exſilire videtur; cujus effluxus antea prohibitus periodicam ophthalmiam attulit. In vidua jam à duodecim annis natura lunare tributum per hæmoptyſin cum prævia dyſpnæa, tenſione hypochondriorum ſpasmodicâ, leviſſimâque tuſſi in magnâ ſæpè quantitate perſolvit, talique excretione finitâ hæc optimâ valetudine fruitur.

Hæ ſimilesque hiſtoriæ abundè demonſtrare videntur communionem hæmorrhoidum cum venis veſicæ, & collo veſicæ implantari venas majuſculas, quæ largiùs ſanguinem fundere poſſunt. Certè minimè paradoxon eſt ex venâ hæmorrhoidali externa ramulum aliquem in collum veſicæ excurrere & eidem immergi. Qualem pariter ramum hæmorrhoidalem externum in illo affectu ſatis raro ad medium & ſummitatem oſſis ſacri tumoremque ſingularem, ſanguineo - varicoſum quaſi, in eo natum & connatum, aſcendiſſe, quem D. Preuſs hisce annis in recens natis quibusdam infantibus notavit, non ineptè ſuſpicatur, quin & ſequentibus demonſtrare conatur. Naſcebatur ſcil. Anno 1697. Novembri G. J. Piſtori filiolus, 1701. Octobri G. K. pileorum formatori puella, & 1703, quo hæc ſcribimus, Auguſto H. C. S. militi urbano gnatus, cum tumore in medio oſſis ſacri circa baſin latiore & fimbriâ quaſi craſsâ cutis veræ cuticulæque albæ latitudine digiti cincto, ad magnitudinem pugni, in hoc minoris, in alio majoris p. m. aſſurgente, de cætero molli, flaccido lividoque, transparente per cutem tumorisque tunicam valdè attenuatam ſanguine quaſi fluido & venoſo, qualis etiam per hæmorrhoides externas tumentes cum & absque fæcibus dein prodibat, effluxuque ſuo tumorem prædictum notabiliter diminuebat; manifeſto ſanè indicio mutuæ cohæſionis aut communicationis hæmorrhoidum cum intumeſcentiâ hâc circa medium oſſis ſacri, quæ & ipſa nil aliud eſſe videbatur, quàm tumor ſanguineo-varicoſo-ulceroſus, ad abſceſſus ſanguineos ſeu ſanguifluos M. A. Severini *p.m.* 170. 171. 172. *&* 179. *de recondita abſceſſuum naturâ*, à ſuper-vomitu venarum æque ex venoſis, quam parili ratione aliàs ex arterioſis vaſibus oriundos, non incongruè referendus, natus forte ex compreſſione vel obſtructione, hincque ſtagnatione & corruptione ſucceſſivâ ſanguinis venoſi craſſiuſculi intra valvulas rami cujusdam hæmorrhoidalis externi, interſtitium valvuloſum illius venæ accumulatione ſuâ majori in majus ſpatium ſenſim diſtendentis, tandemque hinc inde perforantis, quemadmodum cùm hydatidibus in ampliſſimos ſacculos lymphaticos ſimili modo extenſis fieri, in Ephemerid. noſtr. *Dec.* 2. *ann.* 7. *Ob.* 141. *p.* 278. fuſius deduximus, & ex Dolæi *Encycl. Chir. p. m.* 1248. 1249. *ac* 1251. pluribus addiſci poteſt.

In Pistoris enim suprà dicti filiolo 1697. d. 9. Novembr. nato cum Paralysi trunci corporis inferioris, pedumque, tumore isto in summitate ossis sacri brevi putrescente hincque aperto ichor cruentus foetidissimus effluxit, carie ossis subtus apparente, convulsionibusque tandem accedentibus, quibus etiam 18. Novembr. puer ille iterum extinctus est.

In pileorum formatoris puella 10. Octobr. in lucem edita, paralytica quoque quoad femora & pedes, licet consilio D. Oehmbii meoque, præter interna præcipitantia & confortantia, topica quoque nervina & putredini resistentia indefesso chirurgi labore applicarentur, corrupta successivè tunica tumoris, 16. ejusdem Mensis sub auroram is sponte ruptus est, profluente sanguine ichorode putridissimo, vesperi dein accedentibus convulsionibus, perseverantibus usque ad diluculum sequentis diei, finemque vitæ tunc imponentibus. Inspecto accuratius post obitum abscessu, tunica disrupta, in qua ichor fuerat contentus, apparuit alba crassaque, uti venarum tunicæ solent, & in summitate in funiculum seu ductum quasi quendam venosum corrugata iterum coierat, per quem etiam mediante stylo usque ad interstitia musculorum ibidem & os sacrum descendere poteramus, in cujus quoque medio notabatur foramen magnitudine pisi minoris cariosum cum foetore summè putrido; nullibi tamen hic ulla penetratione usque in cavitatem intestini recti se exhibente, ut sanguinem itaque, qui & hic per anum simul prodierat, solis hæmorrhoidibus externis elapsum pateat. Militis urbani gnatum quod concernit, præterquam quod tibiis in crucis formam sibi invicem impositis, & anteriora ac interiora versus ad femora sursum flexis, pedibusque extremis introrsum seu ad latus internum contortis, ac una cum femoribus motu spontaneo prorsus destitutis, satis monstrosus 17 Aug. nasceretur, similem insuper, ac supra descriptus, tumorem in medio ossis sacri monstrabat, instar marsupii vel sacculi longitudine latitudineque palmi ferè propendentem, qui altero mox die vestigia putrefactionis & sphaceli maculis latioribus tùm pallidis, tùm lividis viridibusque tum etiam atris quibusdam ac foetentibus, hinc inde ostendebat usque ad fimbriam baseos superius intimatam, nunc valdè rubentem & inflammatam; hinc exiguo vulnusculo in apice tumoris per lanceolam primitus inflicto, emanabant ichoris cruenti fluidique unc. ij. fermè, quo subsistente, ne pars sincera traheretur, tunica undique putrida, valde attenuata & transparens (post resectionem & corrugationem verò satis deinde crassa) usque ad fimbriam modò nominatam successivè amputabatur absque ejulatu notabili, columellæ verò ejus aliquot lymphatico-arterioso-venosæ à basi ossis sacri ad summitatem illius tumoris tunicæque usque protensæ, & huic firmiter connatæ, ligatura propè fundum majorum earundem cum filo duplici injecta, ne hæmorrhagia fortè nimia accideret, spatio aliquo supra vinculum dissecabantur, cavitate abscessus hujus stupa (*Corpey* vocant) expleta, melle rosato cum essentia myrrhæ remixto imbuta, emplastroque defensivo desuper imposito. In cavo verò ulceris hocce apparebant etiam hinc inde tubercula livida varicosa, disparentia deinde, cùm sanguis per hæmorrhoides & intestini recti extremitatem

tem flammea rubedine tinctam reliquis diebus prodiret, serum autem paucum ichorosum per abscessus prædicti sinus hinc inde prorumperet.

Suctu tandem ex paralysi maxillarum quoque deficiente, (quam vocant *das Glæsen fallen*) postquàm successivè emarcuerat, vigesimoque nono Augusti sine ullis convulsionibus tempore matutino placidè obierat infans, viscera omnia sana (circa finem autem ossis sacri foveam ingentem) & vasorum prædictorum, venosorum imprimis in medio & radice abscessus excavati, continuationem satis amplam, supra os sacrum & tandem inferius *per ejus foramen* quoddam laterale, nervo destinatum, descendentem usque ad intestini recti extremitatem, deprehendimus, ita ut nihil aliud viderentur, quàm propago quædam magna venæ hæmorrhoidalis externæ, quemadmodum D. Helwich exenterationi præsens una mecum distinctè intuitus est. Causa, quorum hactenus mentio facta, tumorum non fuit eadem. Pistoris enim & pileorum formatoris uxores nil aliud noverant, quod ansam pessimo huic & semper ferè funesti in osse sacro ominis phœnomeno suppeditare potuerat, præterquam quod illa brachium aqua fervidissima combustum hincque vesicas ingentes in illo mox elevatas & exulceratas ancillæ; hæc autem tumorem lividum mariti (*eine blaue Beule*) ex contusione in tibia contractum, dum prægnans esset, abhorruerat manuque propria tractaverat, hinc verò, more gravidis solenni nec adeo semper laudando, s. v. natibus mox applicata, ut illic, non autem in locis conspectui magis expositis, fœtus nævo hoc, sicubi horror & imaginatio fortè nociva, notaretur.

Militis denique uxor pedes fœtus monstrosos terrori quidem à consimilibus in mendico quodam visis, tumorem verò prædictum supra os sacrum gravi cuidam tempore pentecostes sub uteri gestatione lapsui in posteriora & percussioni cum frusto ligni ingente procul dubio debebat; quibus non solùm ex collisione fœtus summa vertebra ossis prænominati aliqua, foveam superius intimatam constituens, introrsum magis acta, & spinalis ibidem medulla una cum nervis inferioribus, hinc necessario paralyticis, in maximas coacta angustias, sed ex tanta contorsione partium illic mollium nova etiam vasorum, aliquomodo sic laceratorum, divaricatio, ramificatio, & extensio tandem morbosa facilè fieri potuit.

Parallela aliquomodò hisce exempla si cui volupe fuerit legere, adeat D. D. Burgii olim, Grassiique nostri, nec non aliorum quorundam observationes recensitas in Ephemer. nostr. imprimis *Dec.* 2. *Ann.* 5. *obs.* 69. *pag.* 157. & *Ann.* 6. *Obs.* 58. *pag.* 141. 142. 143. uti & *D.* 1. *A.* 3. *O.* 57. *pag.* 177. *D.* 2. *A.* 2. *O.* 158. *pag.* 363. &c. & *A.* 5. *O.* 108. *p.* 431. &c. H. I.

Diarrhæa post dysenteriam.

Scenam hoc tempore ingrediebantur dejectiones dysentericæ, de quibus nihil novi à nobis observatum fuit, quàm quod in corporibus cacochymis, tùm etiam quando symptomata remittunt, & scybala minus sunt cruenta, nec sedes adeò torminosæ, sed ad legem naturæ accedentes, nec non somnus recurrit, & denuo alimenta appetuntur, adeoque in portu ægri sunt, ex improviso sequatur diarrhæa, quæ corpus variis humori-

humoribus repletum depleat, & ab eluvie repurget. Nihil ſiniſtri portendit illa diarrhæa, ſed, etiamſi vires aliquo modo dejiciat, firmiorem impoſterum ſanitatem pollicetur. Ita morbi congeneres facile in ſe invicem commutantur. Notum enim ſatis eſt, quod ſæpe *alvi profluvium* verbo Hippocr. *ſect.* 7. *aphor.* 76. excipiat dyſenteria, & hanc, ut aphoriſmo ſeq. innuit, iterum lienteria, vel, ut hoc anno non rarò viſum eſt, diarrhæa.

Poſt propulſas ejus temporibus febres in diverſis hinc inde corporis partibus, præſertim autem in volis manuum & plantis pedum (confer. Haffenrefferi *Noſodoch. p.* 156.) reconvaleſcentibus epidermis diſcedebat, & quaſi per ſquamas abradebatur, quam cuticulæ abſceſſionem in febribus jam olim etiam annotarunt Salmuthus *Obſerv. Anatom. Cent.* 1. *obſ.*98.*p.* 59. Lotichius *l.* 1. *c.* 7. *obſ.* 36 *p. m.* 90. Platerus & alii, eamque malignitatis conſtituunt notam, quæ tamen in noſtris febribus non obſervabatur.

Porrigo.

Alias iisdem diebus multi ex egenis cacochymi deformabantur porrigine. Affectus hic cutaneus eſt, &, ut conſtat, potiſſimum derma capitis, paulò rariùs reliqui corporis, in tenues & furfuraceas ſquamulas citra exulcerationem faceſſit. Et ſi quando poſterius contingit, videas veriſſimum eſſe, quod Celſus habet *l.* 6. *c.* 2. *inter pilos ſquamulas illas ſurgere, & interdum madere, multo ſæpius autem eſſe ſiccas.* Cauſa ejus rei videtur eſſe, quod verbo Foeſii plurimi maximique pili naſcantur, qua corporis parte cuticula rariſſima eſt. Notus etiam eſt nobis, cui ſingulis annis in Julio & Auguſto totâ ſede ima inter clunes diviſâ à podice ad perinæum usque primò rubedo & pruritus excitatur, & tandem ſquamæ ſuccedunt furfuraceæ, & metus eſt, ne, quod alicui, teſte Platero *l.*2.*obſ.p.*519. evenit, malum ſerpat, & ſcrotum ac penem occupet, quod poſt morbum aliis contigiſſe conſtat. Pars illa, quæ in ſquamulas abit, eſt cuticula ſeu pellicula illa tenuis, quæ cuti cohæret, ac ab externis injuriis defendit. Conf. Williſ. *de Medicam. operat. ſect.* 3. *c.* 5. Cæterum quænam ſit mali cauſa facilè patebit, ſi ad ea reſpexerimus, quæ cuticulam à ſubjecta cute ſeparant. Præſtant hoc admotus ignis, aqua fervens, phænigmi *&c.* hoc autem ipſo ſatis edocemur, cauſam porriginis eſſe vel ſordes acres & calidas cuticulæ à parte exteriori accreſcentes vel ejus generis recrementa ex arteriis ad glandulas cutis & ex his per lymphæ ductus ſive vaſa excretoria ad cuticulam rejecta eamque partibus ſuis pungentibus & activis in ſquamulas reſolventia. Nec ſanè mirandum à fæculentiis talibus cuticulam pati ejusmodi decolorationem, cùm admodum probabile ſit, illam non tam ex fibris certâ lege contextam eſſe, quàm ex materia viſcoſa à ſubjectis partibus exhalante, & per compreſſionem corporum incumbentium, ne diffluere poſſit, coërcita oriri. Id quod manifeſtè ſatis probat promptiſſima cuticulæ regeneratio: Nam illa ablata ferè eodem modo reſtituitur, quam pellicula in pulte, & decoctis viſcoſis, eam enim, ſi materia calenti detraxeris, alia ejusdem rationis ſubſequitur. Si autem cuticula ex viſcoſis, tenacioribus generatur, cur non ex recrementis, acrioribus, ferventioribus ac tenuioribus & facilè diffluentibus deſtrui poſſet? Tametſi autem longe melius ſit, ejusmodi

acribus

acribus excrementis cuticulam, quàm interiora viscera in discrimen venire, negandum tamen non est, porriginem, quae cutem fœdat, haud fallax esse signum, quod corpus cacochymorum humorum colluvie redundet, unde Aetius non malè à depravatis humoribus pityriaseos originem petit, cum quo etiam consentiunt Trallianus, Paulus & alii veteres. Nec immeritò lividi ac fœtentes furfures à Gilberto lepræ aliorumque sonticorum malorum nuncii esse creduntur. Cura mali hujus in eo consistit, ut præparato corpore blanda catharsis instituatur, & cum ipsa natura ad corporis ambitum sordes extruserit, & ulteriorem exclusionem per poros moliatur, blandis diaphoreticis provide adjuvetur, ut & acres illæ partes per diuresin ex corpore eliminentur, tandemque & topica circumspectè adhibeantur. Nihil autem medicamentis proficitur, nisi in victu cibi durioris digestionis, fumo indurati, muriâ conditi, salsi, flatulenti *&c.* vitentur. Id, cùm per inopiam egenis non liceat, non magnam ex remediis percipiunt utilitatem. Inter topica primum locum obtinent abstergentia non tàm ea, quæ veteres adhibuerunt & à Foresto recitantur *l.* 8. *in observationis* 12*mæ Scholio*, sed quæ ipse *in Scholio seq.* 13. observat, & Sebizius *in Specul. Med. Pract. p.* 239. *& seq.* commendat. Inter illa cumprimis placent ex herbis obrotonum, chelidonium majus, betonica, saponaria, quibus addere licet lapathum acutum juxta Dioscoridem *lib.* 2. *c.* 140. etiam scabros ungues curans, scolopendrium seu phyllytin Dioscorid. calaminthам, quæ ex ejusdem Dioscoridis elogio *l.* 3. *c.* 43. nigras cicatrices dealbat & sugillata emendat, ac ex mente neotericorum inter cosmeticas plantas non est postrema. Ex radicibus elegimus rad. gentianæ, ari, & sigilli Salomonis; ex seminibus, fœnu Græci & staphidis agriæ, ex leguminibus farinam fabarum, ex fructibus amygdalas amaras. His, si cum eodem Sebitio addideris flores cent. min. ex gumm. myrrham, ex succis aloën, & ex frugibus hordeum, jam sufficienter à præsidiis omnibus fueris instructus, nisi fortè aliquod oleum e. g. laurinum, rutaceum superpondii loco adjicere volueris. Possunt autem à nobis jamjam enumerata simplicia decoqui vel in vino, vel in aquâ, nec enim vel necessitas requirit, vel utilitas ulla suadet, ut muria & lixiviis, nisi ægri fortè sint ex ima plebis fæce, parentur. Unguenta & emplastra minùs probamus. Cùm solum caput furfuribus obsidetur, illud, ut optimè laudatus Sebitius monet, *primò radendum, deinde cum linteo asperiori fricandum, tùm topica usurpanda & maximè capitis lotiones.*

Dolores artuum & infimi ventris.

In hac ipsa æstate passim etiam audiebantur querelæ de doloribus artuum & infimi ventris. Crurum dolor potissimum multis infestus erat. Hunc alii tensivum, alii obtusum, alii mordicantem, alii autem pungentem & erodentem in profundo circa os experiebantur, qui in motu corporis graviter efferebatur. Alii dolorem hunc ita describebant, ut dicerent, malleolis sibi quasi crura contundi. Nec minùs brachia gravissimis torquebantur doloribus, qui non secus ac à lue venerea oriundi nocturno tempore ingravescebant. Alii per intervalla luctabantur cum doloribus & lancinationibus intestinorum intolerabilibus, qui ex-

hibitis carminantibus & anticolicis remediis magis intendebantur. His autem aliisque variarum partium cruciatibus obnoxii illi erant, qui cibis crassis, salitis, pane non benè à furfuribus purgato, cerevisia crassa, turbida & fœculenta, aut vino nondum satis defæcato, vel nescio quibus mangoniis corrupto utebantur. Hic unicè antiscorbutica cum radicibus chinæ, sarsaparillæ, & lignis exoticis decocta aliquo modo ægris erant solatio, quibus ipsis etiam remediis sublevabantur ii, quos de languore, etiam nullo præsente morbo, lassitudine totius corporis cum aliqua oris siccitate conquestos esse meminimus.

Empyema Pectoris.

Hoc tempore in Illustri Matronâ notabile empyematis exemplum fuit observatum. Illa in inferiori Germania, scorbuti sede, nata & educata, initio felici matrimonio, aliquos annos in vicina Silesiæ Marchia egerat, tandemque domicilium fortunarumque sedem, Vratislaviam cum generoso Marito, esse voluerat. Incolumi sanitate usa fuerat, à scorbuto molestias si excipias & mensium (absque noxa tamen notabili) per multos annos, suppressionem, ac hinc forte resultans ulcus pedis rheumaticum; sed hoc anno publicæ vacans devotioni, altera post Festum Trinitatis septimana, febrili insultu gravissimo opprimitur, qui cum summa respirationis difficultate & acutissimis puncturis in regione pectoris conjunctus erat. Aperta fuit vena, exhibita varia medicamenta, & res eousque perducta est, ut ægra videretur esse in vado. Sed ex improviso acerbis correpta doloribus, in magnum suffocationis periculum incidit, quod ei etiam fuisset funestum, nisi inter tussiendum ex profundo thoracis purulentam materiam ad libras duas rejecisset. Hoc defuncta discrimine inter miras vicissitudines, præcordiorum anxietates, lipothymiam, frigus extremorum &c. vixit, hoc momento morti, propter suffocationis metum, proxima, illo autem iterum quasi ad portum delata. Deinceps dubiam & nunquam non nutantem sanitatem lacte caprillo sustentavit, donec ex febri hectica plane contabesceret & placidè tandem expiraret. Quemadmodum autem in hac ægrota purulenta materia per os rejecta fuit: Ita aliquoties compertum est, pus in pectore collectum per alvum fuisse vacuatum. Scimus hoc in dubium à nonnullis vocari, eo quod ignoratur adhuc via, qua id fiat. At à temporibus Hippocratis illud à præstantissimis Medicis fuit observatum; tot autem seculorum experientiam in dubium vocare, non nisi stolidi & arrogantis hominis est. Nondum ad hunc usque diem clare explicatum est, quo pacto per asperam arteriam pus evacuetur, quod in cavitatem thoracis (*nam in pleuritide suppurata antequam rumpatur apostema, ac sese in thoracem exoneret, non improbabile est*, ut loquitur Celeb. Rivinus, *redire per venæ azygos ramificationes materiam illam in pulmones, atque tum supervenienti tussi vehementiori excuti per asperæ arteriæ canales*) effusum est, eò quòd vasa non in cavum thoracis, sed in poros musculorum intercostalium hient; (nam utut admodum sit ingeniosa Rivini sententia, statuentis, pulmones *in superficie perforatos instar spongiæ absorbere saniem, eamque ad arteriam asperam ablegare ad exspuendum, accedente inter tussiendum, valido diaphragmatis motu versus superiora cum impetu materiam*

viam purulentam excutiente, non tamen ita comparata est, ut non justis ex causis in dubium vocari queat) neque tamen invenies medicum, qui ambigat, pus in thorace fluctuans per pulmones cum tussi subinde excerni. Scilicet ut pulchre Jacobus Sponius, Vir longè doctissimus, *in aphorismis novis p.* 334. agens de pure in pectore collecto, per alvum exeunte, scribit: *Vias medicis invias reperit* αὐτοδίδακτος *natura.*

Tenesmus infantum.

Multi intensiore ætate constituti, circa dies caniculares, etiamsi nulla dysenteria aut diarrhæa essent correpti, assidua desidendi cupiditate cum torminibus quibusdam conjuncta vexabantur. Cùm judicaremus ab humore acri & tenaci affectum oriri, in subsidium vocavimus clysteres anodynos & humectantes ex decocto malv. sem. lin. frig. maj., ficuum c. sacchar., vitell. ovi, & sevo hircino, deinde verò iis exhibuimus evacuantia lenia, ex ▽. laxat. vienn., syrup. Regio, de cichor. c. rhab. ol. amygd. d. rhabarb. *&c.* nec non ea, quæ humori acri demulcendo inserviunt. Cùm hæc non adeò evidentem præstarent utilitatem, exemplo veterum confugimus ad balneum, à quo dolores solent sopiri, acri materia per cutis spiracula è corpore proscripta. Enimvero neque hac via datum est optatam contingere metam. Inde ab ascaridibus malum foveri autumantes, anthelminthica cum majori successu enematibus admiscuimus, eademque etiam in convenientibus formulis per os exhibuimus.

Ephialtes.

Nonnulli, præprimis autem obesioris corporis, & phlegmaticæ constitutionis, otio languentes, & cibum ac potum in nimia copia ingurgitantes, ac, ut fit, fructibus horræis corpus distendentes, experiebantur somnum perturbatum, non pauci etiam incubum vel ephialten. Notum est in hoc affectu respirationem impediri, ut dormientes metu suffocationis angantur, intercludi vocem, ut non nisi obscure sibillare queant, hebetari sensus, & ita affici, ac si moles quædam ponderosa thoraci incumberet. Multi de causis hujus suppressionis nocturnæ solliciti, multa commenti sunt, quæ commemorare jam non vacat. Nos potissimum ab incommodo corporis situ, qualis supinus est, ad alterutrum latus inclinans, phænomena illa excitari credimus. Scilicet extra controversiam est, quod diaphragma, cum majori ex parte, ut optimè Steno, & qui hic Stenonis vitulo aravit Casp. Bartholinus *in lib. de Structura diaphragmatis*, ex musculis, quorum functio est motus localis, sit compositum, respirationis motui inserviat; nec minus indubitatum est, idem diaphragma in inspiratione cum contentis abdominis in homine tendere deorsum, in expiratione, ut optimè Diemerbrock, sursum cum impetu tendi, & pulmones versus thoracis anteriora cedentes insequi. Uterque hic diaphragmatis motus non sit impeditus necesse est, quando absque impedimento spiritum ducere, aut clarum ac distinctum formare sermonem animus est. Enimvero in illo, quem innuimus, corporis situ, expiratio & motus versus superiora non est liber, quod facile patet perpendenti, musculum diaphragmatis inferiorem seu crassiorem suis extremitatibus tendinosis in vertebras lumborum, earundemque processus transversos

versos terminari eo modo, quo adumbravit Bartholinus *de diaphr. p.* 25. & delineavit *in tab.* 2. ut & Clar. Verheyen *in Anatom. p.* 235. & isto, quem diximus, situ supino nimis extendi, ac hinc diaphragma sursum non posse propelli. Quod cùm non fiat, diaphragma non contrahit pectus, pectus autem non contractum non premit inclusum aërem, nec aër pulmonum superficiem, atque hinc à vesiculis in tracheæ ramulos non debitè depellitur, ac aër eliminatur. Inde autem & respirationis difficultas & vocis interceptio & sensus incumbentis ponderis oritur, quâ de re alibi distinctius. Credibile autem est, pondus illud à distento per ingluviem ventriculo, cujus superius orificium fibris suis motricibus circularibus & inflexis diaphragma premit, augeri; quod etiam fit, dùm motus chyli, cujus receptaculum tendines illi constringunt & constringendo promovent, interpellatur. Elucescit vero hinc, an, quod vulgò creditur, ægri falsò sibi imaginentur, quod thoraci pondus incumbat. Cognita autem vera incubi theoria, non est necesse, de therapeia sollicite esse anxium, nisi quatenus repletio quodammodo, tanquam situs supini occasionalis causa & ponderis augmentum, evacuationem requirit. De reliquo omnes illi morbi æstivales, qui in superiorum annorum historia enumerati sunt, etiam hoc trimestri fuere à Nobis tractati.

An diebus canicularibus adhibenda sint medicamenta.

Quando Syrius ardet, multi præfractè usum medicamentorum apud nos respuunt. Doctis interdum in ore sunt illa Hippocratis, *libro de medicament. purgant.*: *Tempore æstatis à canis ortu per dies* 50 *vitare oportet & non dare medicamentum*; nec non notus Ejusdem aphorismus: *sub cane & ante canem difficiles sunt medicationes.* Sed hæc in Græcia locum habere potuerint, quamvis incertum, an difficultatem medicationum ex peculiari astrorum vi atque influxu, an ex solo hujus temporis æstu immodico, pendere crediderit divinus senex. Apud nos sanè vires Syrii aut nullæ sunt, aut obscuræ, nec semper æstu exurimur tanto, qui corpus exsuccum reddere queat. Deinde de solis purgantibus loquitur medicinæ pater, quibus & ipsi libenter abstinemus, gnari, humores ad habitum corporis per sudorem fluentes, non tutò ad interiora duci, nisi necessitas exigat & ægritudo purgationem indicans incidat; si id enim fiat, nulli dubitamus exhibere cathartica, edocti, potissimam indicationem agendorum in morbis, non à temporibus, sed causis morbificis sumi oportere. Nam nisi id fiat, pereundum erit ægris, antequam tot dies (nimirum juxta Hippocratem 50, juxta Keplerum 35 vel 40, juxta Manginum 30, & quod minimum est spatium, juxta Argolum 26 à die 23 Julii ad diem 18 Augusti) præterlabantur. Confer. Doring. *de Medicin. & Medicis p. m.* 252. 253.

Constitutio aëris in mense Octobr. Novembr. Decembr.

Initia Mensis Octobris blando calore grata sed plerique sequentium dierum, ventis, pluviis & variis aëris mutationibus horridi erant. In Novembri modo pluviæ decidebant, modò nives. Et utut aura subinde esset satis temperata, nonnunquam corpora frigore rigebant; hoc autem in Decembri erat intensius, præprimis circa plenilunium, at paulò post & intercurrentes nebulæ & pluviæ solisque jubar violentiam frigoris mitigabant.

Inter

Inter varios hujus temporis morbos, non rarò occurebat gonorrhæa virulenta, quæ ut omni tempore Veneris amaſios mulctat, autumno tamen, qui exulcerationibus omnibus minus favet, inclementius ſævit. Suas hâc de re meditationes D. Helwich fuſius alibi ediſſeret, hîc tamen etiam aliquem hujus affectus conſiderationi locum dabimus.

Fundamenti vero loco hîc ſubſternimus, gonorrhæam contrahi ex συνουσία cum infectâ ſive ejuſmodi muliere, cujus vagina uteri ulceribus ſerpentibus, ſæpe etiam profundis cum multo ſaniei profluvio, nonnunquam tamen etiam ſolis puſtulis fœdata eſt. Diximus gonorrhæam contrahi ex cohabitatione, quando tùm membrum virile à ſanguine arterioſo continuò affluente & corpora fungoſa ac ſpongioſa turgefaciente (eò quòd tonica muſculorum mediorum contractione venæ circa os pubis comprimantur, ac compreſſione hâc ſanguinis refluxus impediatur) tenſum & erectum; tùm propter hanc ſanguinis ſtagnationem, & motum incaleſcit, patente nihilominus, urethra, ac hiantibus viis ſeminalibus. Quòd verò impurus pollutuſque concubitus gonorrhææ ſeminarium ſit, ei rei argumento vel hoc eſt, quòd durante adhuc vetitæ Veneris palæſtrâ, intra urethram ſenſu lancinationis, qui gonorrhææ prodromus eſt, libidinoſi afficiantur, ac ab illo temporis, quo congreſſum celebrarunt, puncto haud rarò acrimoniam, quæ reddita urinâ etiam urethræ ductum adurit, & dolorem in erigendo pene, quaſi is fune ſubſtringeretur, percipiant, qui tamen poſt tres ſeptimanas ſenſim evaneſcere ſolet. Blaſius etiam obſervavit gravitatem ad radicem penis cum quâdam intumeſcentiâ. Cæterum pervulgatæ res eſt notitiæ, quod poſt aliquot, quatuor, ſeptem, ſæpè etiam plures à congreſſu dies, prout mulier magis minuſvè fuerit inquinata, & vir ad ſuſcipiendum μίασμα aptus, materia ſubcitrina ac viridis putriformis, non rarò ſanguine permixta, per colem elabi incipiat ac fluxus ille noctu & interdiu ad menſes & annos continuet. Interpoſito ſpatio virus illud ex pene exiens, majorem putredinem ac acredinem acquirit, niſi idoneis occurratur medicamentis, unde urethræ excoriatio imò & totius corporis tabes ac marceſcentia præcipuè circa lumbos, ſequitur. Memorabilis præterea eſt dolor teſticulorum ſpaſmodicus, qui ab initio mali ſeſe exerit, & macula parva rubra parùm protuberans, glandis partem occupans, tandemque in ulcus degenerans, quæ in oculos incurrit. Si minus utili conſilio fluxus ille præmaturè ſupprimatur, dolores in lumbis & hypogaſtrio oriuntur, proximè ad illorum dolorum genium accedentes, qui à ſuppreſſis menſibus circa iſtas partes excitantur. Compertum nobis etiam, quòd non rarò, præprimis vegetos & ſucciplenos, febrilis horror & æſtus ſub noctem occupet, quod meminimus ante eruptionem fluxûs ordinariò contigiſſe.

Hujus mali ſubjectum ſunt glandulæ illæ collo veſicæ adjacentes, quæ magnitudinem juglandis nucis ferè æquant. Has Veſalius glandoſum vocat corpus, paraſtatas Columbus, aſſiſtens glandoſum Fallopius, corpus ſpongioſum variis glandibus infarctum de Graaf. *Per harum medium*, verbis nominati Grafii, *tranſeunt vaſorum deferentium & veſicularum ſeminalium com-*

 munes

munes ductus, qui ad ejus ingressum coarctari attenuarique incipiunt, donec tandem subtilissimis duobus ductibus simul copulatis in urethram separatim terminentur. Patent præterea hæ etiam glandulæ in urethram poris quibusdam sive exiguis foraminibus, quorum numerus non adeò exactè constat, cùm Rolfincius 4. de Graaf ultra 10. in cadaveribus invenerit. Nec prætereundus meatus ille exilis à Clar. Majore detectus; quorum ductuum (hactenus memoratorum) orificia exiguis carunculis obturantur. Illam quoque observationem adhuc ab anatomicis mutuabimur, quòd membrana firmissima, quâ undique glandulæ illæ obvolvuntur, multas fibras carneas à vesicâ urinariâ provenientes obtineat, & vasa sanguifera planè *insignia per externam corporis superficiem* excurrentia, atque hinc inde subintrantia, præter nervos accipiat. Hoc, quod hactenus rudi minervâ delineavimus corpus, subjectum gonorrhææ esse anatome docet; nec hîc audiendus Carolus Musitanus, qui saniosum hunc fluxum à solo urethræ nutrimento perverso derivat. Warthono contradicenti opponimus Wirsungum, qui in tribus cadaveribus gonorrhæâ extinctis in prostatis vestigia ulcerum advertit, & Bartholinum, qui in omnibus ex gonorrhæâ mortuis vel ulcera, vel callum, ulceris præteriti signum, reperit, Riolanum, Blanckardum, qui ulcusculum in parastatis ejus, qui gonorrhæâ laboraverat, inventum esse testatur; ita tamen hæc adstruimus, ut non illibenter malum invalescens etiam ad alias serpere partes largiamur, præprimis vesiculas seminales, sed quod veræ gonorrhææ sedes sint, illud nec à Jungken, nec à Dolæo demonstratum est.

Num verò glandulæ duæ minores phaseoli parvi magnitudinem non excedentes, quas ad quartam circiter pollicis partem sub prostatis utrimque ad urethram paulò supra spongiosum corporis bulbum sitas nuper admodùm Cowperus *in Philos. Actis Anglican. Mens. Novembr. Ann.* 1699. *N.* 258. orbi manifestavit, etiam malo sedem præbeant, (nam dùm Auctor Clar. illas unicum esse focum hujus affectus vult propter coarctationem membranæ interioris urethræ à vicino sphinctere, in eo aliquid humani illum passum esse certissimi sumus:) tempori, quod antiquitas sapientissimum prædicabat, dijudicandum, meritò relinquimus. Eo certè ratio vehementer inclinat, si verum, quòd, dùm penis erigitur, aliqua liquoris quantitas in urethram ab iis affundatur, favet etiam situs, nec ulla prægnans, quæ contrarium suadeat, apparet ratio. Quo verò modo ex mente nostrâ gonorrhæa in prostatis oriatur, quod maximè præsentis σκέψεως argumentum est, jam edisseremus brevibus. Initio nobis certum est, quod in impuro congressu cum infectâ, peni patratori ex uteri vaginâ tempore coitûs multum incalescenti halitus aliquis communicetur, atque ille per ductus patulos, ex quibus semen elabitur, ac per poros paulo ante descriptos, ex quibus liquor prostatarum extillat, apertos, ad corpus glandosum diffundatur. Halitum hunc esse salivalis naturæ persuademur tùm, quòd natalem in glandulosis partibus agnoscat locum, tùm, quòd prompte in colatoria lymphæ secedat. Quæ autem salivalis prosapiæ sunt, fermentescunt facilè, ut obvium exemplum est in salivâ, nam juxta Zasii experientiam

rientiam panis biscoctus & salivâ probè mixtus massæ farinaceæ additus, hanc fermentat, & jam in vulgus innotuit, quomodo apud Indos aliqua frumenti grana ab edentulâ anu comminuta & decocto injecta huic fermentationem concilient. Fermentescentes verò halitus facilè corruptelam diffundunt, ut ex antecedentibus liquido patet. Res ipsa loquitur, quòd halitus ejusmodi exiguæ molis promptè cum humoribus confundatur ac propter exiguam quantitatem non facilè per colatoria ordinaria secernatur. Talis verò halitus (quamvis mora aliquot dierum, ut diximus supra, post coitum intercedat) commixtus cum humore in parastatarum glandulis contento, iis labem suam promptè affricat, eos in motum concitat ac in agitationem ciet. Nihil autem in universo corpore occurrit, quo principium movens hunc virulentum halitum corrigere, ac in naturalem statum reducere posset; relictum ergo hoc solum est, ut iterum è corpore ejiciatur, & quidem viâ illâ, quâ ingressus, quippe quæ omnium brevissima est. Ad hoc præstandum copiosiori opus est humorum affluxu, ut halitus iis implicatus, & corrupti per eum humores abluantur & abstergantur; Ut vero copiosius humores affundi queant, motu tonico vasa ad vicinas partes tendentia constringuntur, eo fine, ut humores regurgitent ad vasa, quæ ad parastatas feruntur. Ecce verò, quod remedium ex naturæ intentione esse debebat, facilè in damnum vertitur; nam dùm sanguis copiosius affunditur, inflammatio excitatur ejus generis, quæ in glande cernitur eorum, qui infecti sunt; partes enim aliquæ sanguinis in extremitate vasculorum stagnant, & ipsæ glandulæ adeo porosis & robustis fibris instructæ non sunt, ut stagnantem sanguinem in motum ciere valeant, sanguis autem ille extra motum relictus, præcipiti cursu ad dissolutionem mixtionis suæ devolvitur. Nimirum tenerrimæ sulphureæ ipsius portiones intestino motu à crassioribus divulsæ violente in omnes partes feruntur, & crassiores tandem etiam commovent, easque reddunt penetrantiores, ac in magnam cum ipsis acrimoniam fatiscunt, quæ acredo noxam suam in ipsas fibras propagat, undè fieri vix aliter potest, quàm ut vasa sanguifera iis immersa arrodantur, & sanguineæ guttæ ex eorum orificiis excidant. Deinde sensim calore remittente, etiam aliqua coloris mutatio exsurgit. Hi sunt & inflammationis & puris veri fontes, ut nos arbitramur. Non imus inficias, satis magnam halitui illi venereo inesse acrimoniam, ab eâ tamen inflammationis originem arcessere prohibemur hâc ratione, quod ne glans quidem, cui purulentia illa in coitu affricatur, statim post petulcum congressum, sed interpositis demum aliquot diebus inflammetur, non aliâ sanè ratione, quam ipsi parastatæ, cùm ea, quæ acrimoniâ vellicante inflammant, sine morâ affectum hunc exerant; inflammationem illam comitatur febricula symptomatica. His ita declaratis dicimus: materiam illam, quæ in gonorrhæâ effluit, 1. esse purulentam, à plurimo sanguine ad prostatas affluente, & eô, quo delineavimus modo, in ichorem puri similem mutato; nam sanè nisi hoc esset, nullo modo comprehendi posset, quomodo ad tot annos tantum puris effundi queat, citra detrimentum ægrorum, qui, si modò acrimoniam corrigant,

rigant, durante etiam illo fluxu ad omnia rite ſunt diſpoſiti. Ex hâc ſanguineâ corruptione putrilago illa nares feriens deducenda eſt. 2. Ajimus huic materiæ purulentæ admiſceri lymphatico-ſeroſam ſubſalſam, præprimis arroſis vaſis lymphaticis, & hanc potiſſimum eſſe cauſam, cur corruptio adeò latè diffundi nequeat, hâc enim ſalſedine partes ſulphureæ, quæ putredinem aliàs latè diffundunt, abſterguntur, imò humore hoc irretitæ, tanquam vehiculo è corpore deportantur. Et à variâ lymphæ, quam ſæpe acidam eſſe nemo ignorat, conditione pendere videtur diverſitas coloris materiæ, quæ in gonorrhæâ excernitur. 3. Addi his etiam debere liquorem illum, qui ex paraſtatis effluit in coitu, quivis etiam nobis non monentibus intelligit. 4. Eum in cenſum humor ille quodammodo viſcoſus è glandulis Cowperi ſtillans referendus eſt. Sane ex evacuatione ejuſmodi humoris in urethra exiſtentis ardorem illum quondam non malè deduxit D. Donipertius. 5. Addimus his etiam ſemen ipſum non tantùm, quòd Veſalius, cum diſſecaret corpus glandoſum hominis, qui involuntario ſeminis fluxu correptus fuerat, illud ſemine completum conſpexerit, ſed quòd motus ſpaſmodicus teſticulorum, qui in his ordinariò obſervatur, quemque ſub nomine rotationis Sydenhamius delineavit, id nobis omninò perſuadeat, qui ſcimus in convulſione & epilepſiâ non infrequenter ejici ſemen, quàmvis fortè potiſſima ſpaſmodicæ iſtius teſticulorum conſtrictionis cauſa ſit intentio prohibendi, ne halitus ille noxius gyrum vaſculorum, ex quibus teſticuli conglomerati ſunt, ingrediatur. Quòd enim id fieri ſoleat in metu corruptionis partium nobiliorum, quales etiam, ex Borelli judicio, teſtes ſunt, docet ſtrictura in facie, collo, brachiis & ſcapulis, imò nodi plexus glanduloſi occurrentes in fœminis, quæ cancro mammarum laborant, cujus ſanè conſtrictionis beneficio, quaſi limites ſerpenti corruptioni ad notabile tempus ponuntur. Et ſanè niſi ſemen ex teſticulis ad veſicas ſeminales & paraſtatas in gonorrhæâ affectis fluat, qui fit, ut ex repentinâ & intempeſtivâ gonorrhææ ſuppreſſione à vehementioribus adſtringentibus inductâ, tumor (ex quo malè Warthonus aliique ſedem gonorrhææ etiam teſticulos eſſe colligit,) teſticulorum ſequatur? Sanè propterea intumeſcunt, quia ſeminis fluxus intempeſtivè reſtrictus eſt. Nec abs re Lowerus illam ſpinæ debilitatem, quæ in gonorrhæa laborantibus cernitur, inde deducit, quòd in progreſſu mali arteriæ ſpermaticæ ſuccum ſanguinis nutritium nimia & plus ſolitâ copiâ in teſtes deponant, qui in ſemen mutatus, juſtò majori quantitate per vaſa deferentia ad veſiculas ſeminales fluit & inde diſpenſatur. Apparet hinc luculentè admodum naturæ ſollicitudo, quæ ut miaſma venereum ex corpore ejiciat ſanguinem, lympham, ſemen congerit, ac hiſce abſterſionem & extruſionem molitur, ne fortè, quòd ſubinde fit, in toto latice ſeroſolymphatico fermentativa corruptio invaleſcat. Et ut hîc principii moventis providentiam agnoſcas, tanto id agit ſtudio, ut etiam vicinis partibus debitum ſubtrahat alimentum, à ſubtractione enim alimenti vicinis partibus debiti circa lumbos emarceſcentia illa omninò deducenda eſt. Et quantâ non admiratione dignum, quod foramina, per quæ humores nominati in urethram

exeunt

exeunt, ordinariò in ſtatu ſanitatis extra concubitum carunculis obturata, in gonorrhæâ ſervet noctu diuque aperta, ne fortè ingratus hoſpes fugam capturus, portam inveniat clauſam; ſi verò malo medentium conſilio viæ hæ conſtringantur, alibi exitum quærit, cujus notabile exemplum reperitur apud Hildanum, quo fluxum hunc ad perinæum fuiſſe directum narrat. Cùm verò ex tot humoribus conſtet materia, quæ in gonorrhæa excernitur, præprimis etiam purulenta & ſanioſa, mirum non eſt, acrimoniâ inſigni pollere, unde tandem eroſio urethræ pendet. Et ſanè humor ille in gonorrhæâ effluens, chemico igni ſubjectus, quod à quodam factum recordamur, ſal volatile præbet adeò corroſivum, ut vix aquis ſtygiis in vi cauſticâ cedat, & hinc mirum planè non eſt, penem quaſi fune ſubſtringi, ſeu convelli potius, ut iſthac contractione acerrimam illam materiam excutiat. Incurvationem illam penis ab inflammatione ligamentorum & muſculorum penis derivant nonnulli, non recordati, quod etiam ante inflammationem apicis glandis dolorificâ penis tentigine ægri crucientur. Urinæ fluxus impeditior aliquando eſt, propter affectas carneas membranæ paraſtatarum fibras, quæ originem à veſica urinariâ trahunt, illis ergò afflictis, neceſſe eſt & hanc in conſortium paſſionis trahi, ac in munere ſuo turbari.

Curam hujus mali, præprimis inveterati, ſatis arduam eſſe apparet, tùm propter continuò erumpentem humiditatem, tùm propter abſumtionem membranaceæ glandularum harum tunicæ, quæ ægerrimè conſolidationem admittit. Ipſa tamen ratio dictitat, quod ſi ſtatim percepto, lancinationis, ab impurâ cohabitatione ſenſû, medela petatur, non commodiùs quàm per diapnoen excluſionem miaſmatis tentemus, quæ diapnoica etiam locum habent jam præſente paraſtatarum inflammatione; cujus quidem præſentiam ex urinæ ardore, & dolore penis in erectione non vane colligere licet. Hoc in ſtatu draſticis miſeros fatigare purgantibus non rationalis medici eſt, ſed barbitonſorum ac fatuorum empiricorum. Si verò, ut ſemper ferè fit, ad medici opem ab ægro, quem fluxus moleſtat, confugiatur, inconſultum prorſus eſt, vel exſiccantibus, quo nomine decoctum radicis ſtaticæ, quæ caryophilli genus eſt, laudatum legimus; quem curandi ſcopum teſte Velſchio, Veslingius commendavit, vel purgantibus ad mentem Sydenhami, ſtatim ab initio curam aggredi, id enim eſſet non ſequi & adjuvare naturam, ſed eandem impedire; ſupra enim diximus, quòd principium movens humores diverſos, quorum quoſdam aliis quaſi partibus ſubtrahit, ad abſtergendum & eliminandum virulentum miaſma ad proſtatas congerat. Optimum ergò & præſentiſſimum hîc conſilium fuerit in initio fluxûs, diluentia, quæ lenem vim diureticam obtinent & abſtergentia propinare, non omiſſis diaphoreticis. His per aliquod tempus ad excludendum miaſma exhibitis, ad purgantia, pro affluxu lymphæ ad paraſtatas impediendo tranſire licet. Totus deinde curæ cardo vertitur in ulceris paraſtatarum mundificatione, ulteriori corruptionis inhibitione, noxii affluxus revulſione & demùm conſolidatione. Et hîc quidem nullam, noſtrâ experientiâ, ab internis cuidam ſpondere opem poſſumus, multò maximam

mam

mam verò à liquore balsamico antivenereo, per urethram injecto, qui per poros & ductus ad affectum locum illibatam virtutem diffundit, ac curam intra breve tempus absolvit. Destituet eventus omnes, qui cum Sylvio sperant opem à remediis spirituosis volatilibus, à salibus lixiviosis fixis, oleosis & pinguibus, aut cum aliis, à cantharidum infuso &c.

Febres erraticæ.

Porrò inter communiores morbos erant febres, quæ nec statum tempus servabant, nec eodem modo semper invadebant, sed modò diebus singulis, diversis tamen horis; modò alternis, homines opprimebant, jam diurno, jam nocturno tempore ingravescebant, hoc die cum horrore notabili aut rigore, alio autem sine sensu frigoris paroxysmus ingruebat, hodiè immanis cardialgia molesta erat, cras ventris tormina affligebant, jam hoc symptoma, jam aliud miseros magis fatigabat.

In curâ obsecuti sumus saluberrimo Hippocratis consilio *lib. de ratione victus in acutis: Inconstantes & erraticos morbos curare non expedit, priusquam constiterint*, seu certum typum & periodum observaverint, quod circa 7. diem, hoc anno, evenire solebat. Nam tùm vel in tertianas vel in continuas degenerabant, & methodo convenienti curabantur.

Quartana febris.

Quartanæ quoque autumnalium, ut præteriti, ita & hujus anni morborum numerum augebant, ut solent morbi, qui focum in splene & vasis venæ portæ habent, quos hodie vel tartareos, vel melancholicos ab acido oriundos nominare moris est. Cessit plebejis quibusdam in cura quartanæ febris illa non malè, quantùm recordamur, temeritas, quâ febricitantes subito terrore graviter percellunt, si vel sedes, ut fit, vel deinceps sudores copiosi, aut alia quædam evacuatio largior succederet. Nec methodus illa, quæ has per anodyna, præmissis lenibus evacuantibus febres tollit, inutilis aut inefficax deprehensa est, sed circumspectum requirit Medicum.

Stillicidia urinæ.

Præterea urinæ stillicidia, vel ab humorum ad renes per arterias delatorum acrimoniâ, aut, (quod vero similius nobis est) à renum ulcere oriundâ exasperabantur.

Trichiasis.

Notavimus eâdem tempestate in quibusdam Trichiasin, seu capillos unà cum urinâ excretos, quos à renibus, cum crassâ urinâ excerni docet schola Hippocratica, secuta *l. 4. aphorismum 76*, & textum *ex lib. de naturâ humanâ propè finem.* Ejus autem generis excrementa, seu, ut impropriè loquitur Celsus, carunculæ exiguæ, quasi capilli, crassos indicant in corpore humores. Hi autem ipsi capillorum figuram induunt, non in venis, sicut credidit Galenus *l. 6. de locis affect. c. 3.* nec in renum pelvi, sed in illis tubulis exilibus, aut, ut ita dicam, fibrillis urinariis, per quas serum transcolatur, quarum figura, si Bellino, Borello aliisque credimus, ad filamenta illa producenda est aptissima. Ejusmodi autem urinam mingunt arthritici, ut *l. a.* advertit Hippocrates, & qui cibis duris & viscosis delectantur. Incidentia & purgantia leniora in hoc casu ad prævertendam renum noxam optimè conferunt.

Tabidi

Tabidi etiam pejus habebant, sicuti autumnali tempore plerumque contingit, quòd perpetuis aeris vicissitudinibus sanguis diversimodè afficiatur, & ulcera pulmonum in deterius vergant. Et quid mirum humanum corpus eo tempore deteriori esse loco, quo pleraque viventia, plantæ, inquam & arbores multæ amissis frondibus, quasi succo nutritio destitutæ, exarescunt?

Tabes.

Grassabantur etiam iterum Ischiadici dolores, qui periostium & membranas, quæ locum affectum ambiunt, & innumeris nervulis refertæ sunt, exquisitissimo dolore torquebant. Sed non facilè fuit reperire, qui ex coxendicum dolore in paralysin ac tabem cruris inciderent.

Dolores Ischiadici.

Multi, qui cœlo pluvio sub dio laboraverant, aut etiam in aquis, ac paludosis locis manuum opera exercuerant, difficili respiratione & orthopnæâ sine ronchis vexabantur. His non tam expectorantia, quàm evacuantia diuretica & sudorifera conducebant.

Orthopnæa.

Magnus etiam inter egenos epilepticorum numerus erat, & inter hos aliqui in tantum, vi morbi, prolabebantur stuporem, ut eos obbrutescere crederes. Quosdam ex his melancholia exagitabat.

Epilepsia.

Inter morbos illius temporis etiam recenseri debet Passio Iliaca, quæ aliquos horrendo modo afflixit. Tametsi verò Sydenhamius *p. 89. & seqq.* satis accuratè symptomata enarraverit, nobis tamen aliquod spicilegium reliquit, quemadmodum & nos aliis medicinam facturis, forte etiam ipsam messem. Quasi complexus omnium symptomatum notatus in aliquâ cælibe provectioris ætatis, herniâ umbilicali ab aliquo tempore laboranti. Illa post consanguinei obitum nocturno pavore concussa, mane inclementiori tempestate levibus induta vestimentis sub fornice in pavimento lapideo horam exigit. Corripitur dolore colico penetrantissimo, perfert, quia vehementer aversum à medicamentis gerit animum, augentur cruciatus in immensum, tandem accersitur Medicus. Is enema injiciendum esse monet, reluctatur ægra, elabuntur aliquot horæ, tandem ægrè consentit. Injicitur satis acre enema, at alvus tàm arcta erat, ut ne flatui quidem, multò minùs ullis excrementis pateret locus. Adeò verum est illud Hippocratis de affection. *cum volvulus corripuerit, venter durus redditur, nihilque infra demittit*; alvus quidem erat distenta flatibus, qui ad podicem usque, *ut verbis Aretæi lib. 2. de caus. & sign. morborum acutor. utamur*, perstrepebant, sed, ut diximus, ibi exitus intercludebatur. Imponebantur sacculi ex emollientibus parati, denuò clysmata adhibebantur, sed irritus erat labor omnis. Singulis horis sæva augebantur tormina, quæ per integrum abdomen sese extendebant, præprimis tamen supra umbilicum erant planè intolerabiles. In hypochondriis quidem offerebat sese tumor aliquis, sed major circa regionem umbilici spectabatur, ipse umbilicus in tumorem attollebatur, & tangenti intestinum, ad modum chordæ, unde affectum veteres etiam chordapsum appellarunt, convolutum apparebat. Tumor autem hic tactui non cedebat, sed duritiem satis insignem præ se ferebat.

Passio Iliaca.

Hoc

Hoc in ſtatu ferè per biduum erat conſtituta. Poſt hoc tempus per aliquot horas inanibus fatigabatur ructibus, & immani cardialgia cruciabatur. Tanta autem aderat cibi nauſea & tædium, ut ne odorem quidem eſculentorum ferre poſſet. Tandem ſuperveniebant vomitus, quo primo humores viſcidi & glutinoſi, deinde bilis æruginoſa in admirabili quantitate rejiciebantur; poſtremò periſtaltico inteſtinorum motu mutato etiam fæces per os egerebantur. Omnia aſſumpta protinus, excepta limpidâ, quæ ſola retinebatur, ſine morâ etiam reddebantur. Tentata fuit variis modis repoſitio inteſtini prolapſi, adhibita fomenta ex decoct. malv., verbaſci, melilot. violar., linimenta ex unguentis & oleis *&c.* Balneum autem vomitus manifeſtiſſimè augere viſum eſt. Itaque in eâ ſumus ſententiâ, quòd, quando Hippocrates ipſemet *lib.* 6. *Epidem. ſect.* 5. loquens de promovendâ evacuatione, mentionem facit balnei (ut ſc. citiùs evacuatio procedat) non niſi de catharſi per vomitum agat. Nam, ut optimè Proſper Martianus *in commentario ad hunc locum*, ſcribit: *Balneum humores ſurſum elevat evehitque ad partes ſuperiores, quod partium ſuperiorum turgeſcentia ex balneo atteſtatur, & quantum ſupernas evacuationes facilitat, tantùm inferiores impedit & difficiliores reddit.* Niſi forte cenſeamus purgans ante ingreſſum balnei dandum. Nam ita in piſtore quodam, qui ex nucibus avellanis avidè comeſtis, in pertinaciſſimam alvi obſtructionem inciderat, balneum conduxiſſe recordamur. Cæterum noſtræ agræ nihil quicquam proderant purgantia. Initium factum ab hauſtulo, quem niſi fallimur, commendat *in caſu* 30. Cl. Waldſchmidt & ſic habet:

℞. ol. amygd. d. unc. j. mann. liquid. unc. jj. ſemis, vini Malvat. unc. j. Enimverò ex uſu hujus vomitûs fuere aucti, quos nec anodyna, nec alia medicamenta ſiſtere potuerunt. Deinde progreſſus factus eſt ad purgantia δραστικώτερα, quibus in forma pilulari etiam ex conſilio Dolæi aliorumque adjecta fuerunt opiata, ſed ſine effectu, tandem exhibito medicamento cinnabarino, poſtquam jam 5 dies duraverat vomitus ſtercoreus, ſecuta eſt alvi apertio. Etiamſi verò deinde alvus ſuo iterùm fungeretur officio, nihilominus vomitus non conquievere, quaſi volvulus degeneraſſet in choleram. Nihil hic theriacalia, anodyna, tam interna, quàm externa proderant. Pugnatum fuit cum morbo iterum generoſiſſimis remediis per aliquot dies ſine magno fructu, donec & hujus ſymptomatis truculentia pulviſculo ex ſpec. confect. de hyacinth., pulv. abſorb. Wedel. & grano uno vel altero nitri ac anodyni debellaretur. At ne ſic triumphum canere licebat. Mox ſuccedebat febris cum ſingultibus, intentiſſimâ ſiti, vigiliis, præcordiorum anxietatibus conjuncta, ut de inflammatione inteſtini nullum ſupereſſet dubium, quam & prægrandis hypochondriorum ardor confirmabat. Deprehendimus etiam veriſſima eſſe illa Dureti *comment. in Coac. prænotion.* verba: *In ileo cerebrum quando adducitur in ſympathiam ſtomachi, graviter in vomitione ex ſingultu vexati, non ſolum dementiæ, ſed etiam convulſionis conſecutio adfertur*; nam & deliriorum perpetua aderant veſtigia & inexplicabilis anxietas ac in diverſis partibus ſpaſmi. Redibat impotentia continendi ea, quæ ederat & biberat, & extimarum partium

frigus.

frigus. Urinæ mingebantur paucæ ac tenues, tandemque cruciatui per mensem duranti mors colophonem imponebat. Meritò autem de hac nostrâ adhibueris illa senis nostri *l. 3. Epidem.* verba : *servari non potuit, nec potis fuit quicquam opis adferri, proindeque tali sorte interiit.* Abhinc aliquot annis phosphoro artificiali, more Boyleano parato, magna in deobstruenda alvo in volvulo adscribebatur virtus, & sanitas illustrissimi cujusdam Comitis huic tribuebatur, sed collega noster quidam curæ cum aliis præfectus, re omni diligenter expensâ, gloriam servati ægri vino medicato, quod Dolæus *in Encyclopæd. Medic. p.* 511. virgini ordinavit, deberi hodienum adhuc credit. Plebeji usum globorum plumbeorum æstimant, rati, quâ in re & medicos quosdam sibi habent consentientes, quòd intestina in hoc morbo convolvantur, & gravibus ejusmodi corporibus, qualia globi plumbei sunt, convoluta debitè explicentur. Si enim vel maximè intestina implicarentur, quod tamen qui fieri queat, vix apparet, nisi vel rupta, vel à mesenterio fuerint soluta, difficulter tamen concipi potest, à pondere globuli alicujus præstari posse, quod motu intestinorum & stercoris propulsione, quam natura molitur, in actum deduci nequit, hydrargirum absque scrupulo dari potest. Placet verò modus exhibendi Welschianus *in Curat. propr. Dec.* 7. *Cur.* 5. *p.* 405. ℞. merc. crud. per alut. purgat. unc. iij. ol. amygd. d. unc. j. semis, pulv. sacchar. cand. alb. drach. j. bis tervè ægris hæc dosis tutò datur.

Choleræ quoque tribus verbis meminisse integrum sit. Ex voto successit in eâ curanda methodus à Sydenhamio usurpata. Is, ut notum est, pullum gallinaceum in tribus aquæ mensuris elixat, & aliquot decocti hujus admodùm diluti cyathos ægro exhibet, imo & enemata ex eodem decocto admistis syrupis portulacæ & nympheæ admiscet eo fine, ut ventriculus quantitate hujus liquoris quasi subvertatur & volumina intestinorum ope clysterum elutrientur & hoc ipso acrimonia humorum ad debitam revocetur temperiem; hoc facto ad narcotica descendit. Verùm hoc non ita festinanter censemus esse faciendum; nam meminimus, nondum sufficienter absoluto eluvionis penso narcotica fuisse exhibita, & hinc ægrum oculis captum, donec retusa anodynorum vi evacuationes iterum succederent. Præferimus autem hoc in morbo reliquis omnibus theriacam Andromachi in ▽. carm. quadam simplici, sed calidâ dissolutam & per intervalla exhibitam. Verùm non ulla est necessitas, ut eluens hoc jusculum unicè paretur ex pullo gallinaceo, cùm æquè benè illud, quod ex carne vitulina confit, canalem alimentorum eluat, nec segnius sit, imò utrique, nisi fallimur, præferendum hordeaceum, quod veteribus Practicis fuit usitatum.

Cholera.

Plenus periculi & terroris affectus est catarrhus suffocativus, qui sæpè intra 12 horas, aut diem naturalem, hominem jugulat, raro autem ultra diem tertium extenditur. Adoritur autem hic ipse magnus & præceps catarrhus, ut à Mercuriali vocatur, homines succulentiores & humoribus refertos. Hi ex improviso hoc malo obruuntur. Nimirum citra ullam apparentem causam, in magnam respirationis difficultatem incidunt.

Catarrhus suffocativus.

Adest dolor pectoris gravativus & stertor, (nam ebullitio spumescens respiratione, atque ejiciendi aliquis conatus ferè semper irritus, qui tussi in principio sese prodit, ab adstantibus observatur) graviter læditur vox & oratio, ac in magno suffocationis discrimine versantur. Pulsus ab initio celer est, deinde autem rarus & debilis. Præcipuè autem illa subitanea virium totius corporis exsolutio admiratione digna est.

Nam utut sensus & motus supersit, secus ac fit in apoplexiâ & in catalepsi, in quâ ut stipites & trunci decumbunt, nec respiratio cesset, quod in syncope contingit, vires tamen omnes fatiscunt, ac extreme debiles sunt à primo invasionis principio.

In hoc affectu motum thoracis admodùm torpere, ipse sensus docet. Nec dubitandum, quin & motus pulmonum sit depravatus & eo ipso etiam sanguinis per pulmones propulsio impediatur. An autem affectus hic ab obstructione cavernularum ac vesicularum & pororum pulmonalium oriatur, sub Judice lis est; Nam si hujus sententiæ Patronos de causis hujus obstructionis disserentes audias, crassitiem & visciditatem, ut & acorem sanguinis & præcipuè lymphæ accusari percipies. Et sanè negari nequit, quòd spiritus acidus, nitri, salis, vel vitrioli ad drachmas tres aquâ dilutus, per syringam in jugularem, aliamque venam injectus, sanguinem coagulet; coagulatus autem sanguis similia phænomena exhibeat, imprimis autem spirandi difficultatem, quæ in catarrho suffocativo cernitur, testibus Viris Celeberrimis Fracassato, Bohnio, Ettmüllero aliisque. At verò cùm visciditas, crassities & acor multorum hominum, quos catarrhus suffocativus non obruit, humores inquinent, & in istorum humoribus, quos hic catarrhus suffocat, multo prius, quam illa strangulatoria suffocatio istos perimat, ut plurimum reperiantur, de aliâ causâ (quâ positâ sequatur catarrhus suffocativus) omninò non immeritò sumus solliciti. Nisi autem nos omnia fallunt, si ponamus pulmones flaccescere, membranas eorum & vesiculas enervari, nec tonicâ virtute ac robore ad laticem sanguinis propellendum concurrere, conceptu admodùm facilè erit, quomodo admisso sanguine ac lymphatico humore confertim irruente, nec vegete propulso, & respirationis difficultas, anxietas, stertor, interceptio sermonis *&c.* viriumque debilitas consequatur. Nihil ergò impedit, quò minus paralyticam pulmonum, ac forte etiam musculorum thoracis debilitatem tanquam catarrhi suffocativi causam proximam accusemus. Hinc autem dispalescit, quòd, nisi cæteræ circumstantiæ repugnent, curam sicuti in paralysi à V.S. exordiri fas sit, præmisso tamen, revulsionis gratia, enemate acriori, cujus formulas Hoffm. in *M. M. c. X.* exhibet. Sanè probè adhuc recordamur, vix dùm celebratâ V. S. respirationem multò fuisse faciliorem quàm ante pertusam venam. Cucurbitæ scarificatæ segniorem edunt affectum, licet Harvæus illas vehementer alicubi laudet. Nec cum multis ex recentioribus, insuper habendæ extremorum frictiones & ligaturæ. Suus etiam locus meritò vesicatoriis relinquitur. Cæterum ex internis ea potissimum commendari merentur, quæ virtute & efficaciâ tonum corroborandi & humo-

humores resolvendi pollent, ac simul recessus ac anfractus corporis omnes vegetè penetrant. His verò dotibus, præ reliquis medicamentis, ornantur salia volatilia urinosa cum tincturâ salis tartari acriuscula, ut decet, remixta; & repetitis vicibus, dosi non magnâ, præprimis si æger sit plethoricus, exhibita. Laudant aliqui vehementer sperma ceti cum cerevisiâ calidâ vel aquâ hyssopi datum, alii extollunt gummi ammoniacum in aquis pectoralibus solutum, at in vehementiori malo expectationi non satisfaciunt, cùm vi tantùm resolvendi congrumatum & coagulatum sanguinem polleant, nullo autem modo tonum roborent. Quodsi febris, ut fit, quando non ita promptè catarrhus suffocativus cedit, superveniat, quæ utplurimùm vaga & inconstans est, à volatilibus illis urinosis maturè desistendum, & in locum horum surroganda sunt lenia alexipharmaca, absorbentia ac diaphoretica, nec non diuretica, atque abstersiva, interpolatis ad refocillandas vires, analepticis.

Quid verò de vomitoriis in curâ hujus affectus dicturi sumus? Profectò, nisi gravissimi in diætâ errores præcesserint, & manifestissima repletionis ventriculi indicia præstò fuerint, nemini fuerimus Auctores, ut Jonstono, Hartmanno, Hœfero, aliisque, qui eadem tanquam Deum ex machinâ afflictis rebus opem unicè allaturum venerantur, vacivas præbeat aures, nisi in præsentissimum suffocationis discrimen ægrum conjicere & loco sostri & famæ divitem convitiorum messem sperare maluerit.

Anasarca.

Colluctati etiam sumus cum Anasarcâ, quam aliqui non malè vocant Oedema universale. Excipiebat autem hic affectus vel febres malè curatas, vel scabiem retropulsam, vel denique hæmorrhagias vel nimias, vel prorsus suppressas. Hic morbus vel subitò invalescit, vel lentè & tardis gradibus procedit. Nimirùm corpus sensim in tumorem assurgit maximè in facie, pedibus ac manibus. Ac pedes quidem cum asciticorum œdematibus ratione tumoris ac splendoris magnam habent convenientiam. Initio autem subtumidus ille corporis habitus ferè pallidus est ac pituitosus, quem leucophlegmatiam vocant, tumque oriri ajunt à pituitâ, gelatinam, verbo Sylvii, imitanti. Cedit iste tumor tactui, ac mollis est, & foveam à compressione relinquit, ac indubitatus est *humoris aquosi extravasati & intra musculorum interstitia, & carnium, cutis, glandularum, & membranarum poros aggesti*, ut loquitur Willisius, affectus. Atque hinc optimè Celeberr. Wedelius ait, *Anasarcam limitare aquositatem ad certum locum*, & propriè esse *aquam intercutem.* Leucophlegmatia tandem abit in anasarcam, in quâ tumidum corpus plus justo nitet ac splendet, nec tam diu, quàm in leucophlegmatia fit, impressorum digitorum vestigia servat. In hoc statu æger admodùm est debilis. Conjungitur ferè ordinariò lenta febris. Pulsus parvus, creber & inæqualis est, urinæ autem crudæ & tenues. Anasarca illa, quæ febres malè curatas excipit, medicamentis febrim ipsam profligantibus optimè curatur, ea verò, quæ scabiei male curatæ soboles est, requirit medicamenta scabiei expulsioni antiquitus dicata. Cùm à nimio sanguinis fluxu malum originem trahit, balsamica & analeptica utramque faciunt paginam, contra in anasar-

nasarcâ, quæ à suppressione ordinarii fluxus sanguinis excitatur, aperitiva & emmenagoga cum judicio data optimè sese gerunt. Cæteroquin, utut hæc hydropis species facilior sit & nonnunquam diarrhæâ sponte superveniente tollatur, ardua tamen sic satis ejus cura est, scopus, ad quem etiam collimare decet, primarius est, ut aqua intercus quoquo modo absumatur & evacuetur, ac provideatur, ne nova generetur. Fit autem evacuatio illa per purgantia, diuretica & sudorifera. Ultima reliquis merito præferuntur, si absque magnâ sanguinis commotione sudor elici queat. Et hìc sanè balneorum laconicorum eximius usus est, prout jubentur parari à Sebizio *in Manual. pag.* 1262. Non contemnenda de cætero in corporibus robustioribus formula sequens est.

℞. Rad. enul., asar., aa. unc. s.
Herb. salv., eupator., cichor.,
veron., cuscut. aa. m. j.
gran. paradys. drachm. Is.
mac. drach. j.
Sem. Cartham., anis., petroselin. aa. drach. iij.
Rhabarb. Alex. drachm. ij.
Coqu. in vin. mens. iij.
Colat. R. lib iij. adde
Syrup. Byzantin. unc. iij. M. F. Potio.

Ne nova autem denuo generetur aqua, providebitur exhibitis stomachicis & anticachecticis.

Coronidis loco addimus, determinatum fuisse à quodam ex Nostris, eum non censeri posse impotentem, qui utroque testiculo instructus est, & membro, longitudine pollicem, crassitie verò digitum annularem æquante, si illud erigere, fœminam inire, ac claustra virginalis septi reserare queat, ac tandem semen emittere, præprimis, si cum arctâ aliquâ matrimonium inierit, quâ quidem in consultatione Collega Noster secutus est judicium Præstantissimorum Medicorum, tùm aliorum, tum Fortunati Fidelis *l.* 3. *de Relation. Medic. cap.* 2. Zachiæ *lib.* 3. *quæst. Medico-legalium Tit.* 1. *quæst.* 7. Sinibald. *in geneanthropœiâ*, *&c.*

Dùm finiremus hanc historiam, obvenit exemplum aliquod molæ paulò rarius D. H., cujus descriptionem addere non abs re fuerit. Vocabatur is ad mulierem dura egestate pressam. Illa tribus, antequam consideretur, septimanis molem aliquam & sarcinam satis gravem in uteri vaginâ senserat. Imperita obstetrix, cujus opem imploraverat, non discussis circumstantiis, ad excludendi conatus, quos pellentibus improvide datis medicaster aliquis alebat, strenuè solicitans, manus, ut hoc muliercularum genus est molestè officiosum, admoverat & corpus vaginæ cavitatem occupans vi protrahere tentarat. Irritum autem hoc officii genus, sicuti eventus comprobavit, quamvis ista violentiâ eo res fortassis perducta videri queat, ut massa ex sinu pudoris ad tres circiter digitos propenderet. Narrantur illi hæc, advolat cum duobus aliis

Do-

Doctoribus, ad quos fama insolentis casus pervenerat, ac quæ relata erant, vera esse deprehendit, massa illa pendula ex parte sphacelo jam erat corrupta, ac cadaveroso, quem spirabat, odore, naribus admodùm infesta. Re tamen, quoad fieri poterat, diligenter exploratâ, chirurgo emortuæ partis separatio demandatur, ne putredo altiùs serpens vicinas partes corripiat & inquinet. Dùm ille tergiversatur & in perficiundo opere difficultates, ut fieri amat, ubi spes lucri veternum non excutit, varias obvertit ac tricas movet de utero in consortium mali tracto (cum tamen, si Nicolaum Fontan. *in analectis p.* 62. audias, ille integer, si sphacelatus sit, abscindi queat:) diris cruciatibus confecta diem obit. Apertô cadavere apparuit uterus undiquaque distentus. Magnam cucurbitam & profunditate densitateque & amplitudine referebat. Longitudo ejus ferè cubitalis aut sesquipes erat, latitudo autem circa fundum & spissitudo, ut ex filô circumjecto patuit, sex palmos excedebat, pondere autem novem libras, quarum in vitâ civili usus est, pendebat. In uteri hujus cavitate massa carnea concreverat, quâ intimæ illius membranæ, quam aliqui nervosam appellant, pertinaciter adhærebat, imò ut verba, quibus Olaus Borrichius in Sarcocele describenda in Act. Haffn. *Vol.* I. *observ.* 97. utitur, mutuemur, *non tàm annata quàm innata videbatur*, ita *totam hanc membranam ejusque vasa omnia materiæ novæ accessu* nec minus cavitatem cervicis oblongam ejusque partem inferiorem, quæ propriè osculum internum dicitur, exacte infarciebat. Postquam his angustiis caro illa egressa esset, iterum sese in majorem amplitudinem diffundebat & cavum vaginæ exactè, citra hujus dilatationem, replebat, plane ut consultò ad hujus figuram structa caro credi posset. Massa illa informis, quæ in uteri cavitate deprehendebatur, cum ipso utero, ut dixi, magno adhæsu & pertinaci conjuncta erat; hæc autem, quæ in vagina erat, caro, cum ipsa vagina in similem naturam non coiverat, nec eidem accreverat, id quod obstetrici imposuisse videtur, ut de educendâ manuum ministerio massa consilium caperet & manibus admotis exclusionem moliretur. Hæc autem laxior cum vagina hujus carnea molis conjunctio causa fuit, quod fluxus urinæ non fuerit interceptus, sed lotium guttatim extillare potuerit. Anceps autem D. H. hæret, an hujus sarcomatis pars propendere eo cœperit, quod aberrans natura non feriaretur ab augendâ mole per appositionem à fluido interno (ad hujusmodi productorum classem, de quâ Steno *de solido intra solid. p. m.* 37. aliqua monet, molæ saltem quoad incrementum referendæ sunt:) donec in eam extenderetur magnitudinem, ut cancellis vaginæ coërceri non potuerit; An quod ab violentâ rudique obstetricis manu massa illa immodestiùs esset tractata? Nihil certi quidem ex ægra hâc de re explorare licuit. Cùm transversum mola hæc dissecaretur, in meditullio ejus cavitas (tanquam rude uteri vestigium,) quam Lamswerde etiam in tumore scirrhoso, qui vices uteri explebat, conspexit, ut ipse testatur *in histor. molar. p.* 14. apparebat. Cæterum tota mola massæ carneæ fibrosis gyris distinctæ similis reperiebatur. Adeò dura non erat, atque hinc subit mirari, quòd Plinius *lib.* 7. *Nat. Hist. c.* 15. secutus, ut vero simile est,

Aristot. *lib.* 4. *de generat. anim. c.* 7. & *lib.* 10. *de histor. anim. c.* 7. in definitione molæ addiderit, *eam ferri ictum & aciem respuere.* Color illius magis ad rubrum vergebat, odor erat cadaverosus, tota verò moles hæc informis carni & densitate & humiditate non erat absimilis. Ab accuratiori examine D. Oehmb & Helwich intolerabilis fœtor avocavit. Mulier, quæ sarcinam hanc gestavit, ab ultimi puerperii, quò ante 10. annos desuncta erat, tempore, semper causariâ fuit valetudine. Ante lustrum alii juncta marito fuit, dum autem ei menses sistuntur, abdomen intumescit, mammæ sororiantur, cibi urget fastidium & ventriculus subinde ad vomitum lacessitur, utero sese gerere credit. Post aliquot verò hebdomades hæmorrhagiâ uterinâ, quæ per quatuor annorum intervallum frequentissimis periodis recurrit, correpta est, ac indies sanitas ejus deteriori cœpit esse loco, quod ex facie discolori, dejecto ciborum appetitu, œdematosô pedum tumore, ventris duritie, anhelitus difficultate *&c.* facilè intelligi potuit. Crebræ eæque flebiles de gravissimis & acutissimis in abdomine puncturis querelæ ejus auditæ fuerunt, ut videas vel ex hôc exemplô, puncturas non male à Cl. Cratone peculiare molarum signum constitui. Plumbeo etiam pondere in imô ventre sese vehementer fatigari, ac uterum suum ad excutiendum fœtum mendosum irritari, aliis mulierculis sæpissimè fassa est.

Non rarò præterlapsis his annis Vratislaviæ contigisse meminimus, ut mulierculæ ægrotantibus gravidis adstantes & medicos alios & nosmetipsos etiam in non adeò periculosis prægnantium morbis, monuerint, perpendendum esse, annon è re sit maturè moliri fœtus exclusionem, ut mater salvetur; nam hâc in re non exiguam sanitatis spem illæ collocant. Loquacioribus in ore est ab arboribus & ramis, jam olim à Theodoro Prisciano usurpata similitudo, quam procaciter urgent ad tædium usque, ut fœminæ vehementer cupiunt, quæ cupiunt, ingeminantes: arborem conservandam esse, quicquid etiam agatur de ramis, & quicquid etiam de fructu fiat. Tuentur etiam opinionem hanc suam auctoritatibus & exemplis Medicorum, quos hâc in re, non adeò difficiles fuisse causantur. Et certum est, quòd frivolis etiam de causis abortum veteres non nulli Medici censuerint provocari posse. Avicenna *in lib.* 3. *fen.* 12. *c.* 12. licitam censet procurationem abortus, *si sit mulier tenera, & partus laboribus sustinendis impar judicetur*; quasi non satis constaret, multas in tenerrimâ ætate peperisse, sicuti patet ex Plinio *l.* 7. *c.* 2. Arrianô *rer. Indic. c.* 174. Sigism. ab Herberstein *p.* 104. Aug. Busbequio *in epist.* 3. *de Legat. Turc.* ac itinerariis multis. Aetius *Tetrabibl. & serm.* 4. *c.* 16 fœtus corruptionem non obscurè suadet, quando *uterus fœtæ parvus est, aut collum uteri angustum, aut intra se condyloma habet*; Cùm tamen à nullo hactenus medico fuerint parvi uteri ulla, quantum scimus, observata indicia aut signa. Alii pharmaca φθόρια concedunt, *si vesica debilis sit, & ex incumbente utero pleno ejus metuatur ruptura*, cùm iterum ex nullis tecmeriis vesicæ debilitas colligi possit. Multò securius negotium expulsionis aggrediuntur nonnulli, quando fœtum debilem esse ac moriturum augurantur, quasi non sæpè Deus sospitet,

tet, quos Medici morti addicunt; & non quotidiè experiamur, vera esse illa Averrois verba: *Sanantur interdum ægritudines, quibus nec Medicus, nec natura videbantur ad curam sufficere.* Nostro tempore & potissimùm apud nos agitatur quæstio hæc de expellendo fœtu, cùm gravida morbo acuto corripitur. Ventilarunt illam præcipuè Theologi morales, ac non uno modo eam definiverunt. Passim recepta est sententia Thomæ Sanchez Cordubensis Theologi è Soc. Jes. *l.9. de S.matrim. Sacram. disput.* 20. ubi contendit, *licere prægnanti Medicinis uti, & Medico eas applicare etiam cum abortus periculo, quoties mater periclitatur, & eæ ad salutem necessariæ sunt, modò non directè ad fœtus occisionem tendant, in unico* autem casu *lethaliter peccare contra charitatem & prægnantem medicamenta assumentem, & medicum applicantem, ubi spes probabilissima à peritis Medicis concipitur, fore, ut matre ab iis medicamentis abstinente cum vitæ tamen propriæ periculo fœtus in lucem prodeat,* ut *baptizari possit; ea autem assumente pereat fœtus baptismate minimè recepto, quod ordo charitatis adstringat unumquemque & præferendam vitam spiritualem proximi propriæ corporeæ.* Placuit illa decisio etiam Paulo Zacchiæ *in quæst. Med. legal. lib.* 6. *tit.* 1. *quæst.*7 *N.* 16. *p. m* 503. Argumenta, quibus utitur ad confirmandam sententiam suam Sanchez, sunt communia, *quod actiones humanæ bonitatem & malitiam habeant ex eo, quod per se est in operantis intentione, non autem ex effectu per accidens subsecuto; quod per accidens ac præter intentionem occidere nulla sit culpa,* ut, quando in bello justo comburitur civitas tormentis aut igne admoto, in quâ multi sunt innocentes, ut infantes &c. *quia invadente fera mater fugere potest, etiam cum abortûs periculo &c.* Hanc sententiam arbitrantur aliqui esse securiorem, cùm fœtus nondum est animatus, & verbo medico κρῦσις sequitur, præprimis cùm juxta illud (quod tamen ex Christianis vix admiserit quispiam) vulgatum: *Non est homicida, qui abortum procurat, antequam anima corpori sit infusa.* Conf. Franc. Torreblanca in *Epitome delictorum lib* 2. *c.* 43. *p.* 311. sed nihilominus meritò dixeris, illam sententiam esse securissimam omnium, quæ negat ullo modo, aut ad ullum finem, etiam ad servandam matrem, licere fœtum expellere, quam ex medicis defendunt Mercurialis *lib.* 2. *de mulier. morb. c.* 2. Silvaticus *in controv. Medic. Controv.* 82 Codronch. *l.* 1. *c.* 22. Rodericus à Castro, Joan. Henricus Meibomius & alii. Fortassis autem etiam imposterum alii nostri ordinis eandem nobiscum sequentur opinionem, ubi rem paulò accuratius perpenderint & ex medicis principiis dijudicare cœperint. Nobis quæstio illa, *an in febri acutâ gravidæ medicamentis liceat fœtum pellere, ut mater in vitâ conservetur,* alias quæstiones consideratu dignissimas vel præsupponere, vel involvere videtur. Inter quas 1. est, an *dentur revera medicamenta, quæ infallibiliter fœtum abigere possint?* Nam si talia Medico fortassis ad manum non sunt, temerè ad ejusmodi finem alia remedia gravidis obtrudi prudentia medica dictaverit. 2. Si autem aliqua ἀμβλωτικὰ, quamvis non in rigore ita dicta reperiantur medicamenta, secunda exsurgit quæstio, *cujusnam generis illa sint, & quomodo*

modo operentur? Nam si fortassis nimiùm calida fuerint, aut operationis nimis vehementis, sine dubio religioni sibi duxerit Medicus æstuantibus illa infundere visceribus, & ignem addere igni, ac vires dejectas magis magisque supprimere. 3. Quæritur, *quanto temporis spatio abortum procurare queant?* si enim aliquot dies usui horum medicamentorum impendendi fuerint, Medicus conscientiæ suæ rationem habens, meritò angetur & trepidabit, quòd per tempus notabile præcidatur sibi occasio exhibendi remedia febri acutæ opposita, dùm pellentium usui sibi inhærendum censet. Quarta verò quæstio est, an *abortus fortassis insequens occasio possit esse, aut causa ullo modo, ut febris acuta & citiùs & tutiùs & jucundius postea tollatur*, sin illud secus habet, imprudentia & impietas summa est, abortum procreare, ex quo nulla ad ægrum redundat utilitas, imò evidens fortè damnum. De his itaque quæstionibus tria nobis addere verba ex indulgentiâ lectoris integrum esto. Quantum itaque ad primam quæstionem attinet, ea apud plerosque est extra controversiam, imò fortassis de illâ dubitare velle, hodiè censeretur fere piaculum. Nam & civiles & Ecclesiasticæ leges illam tanquam certam præsupponunt, ac gravissimas exhibentibus & sumentibus ejusmodi pharmaca pœnas irrogant. Nota sunt Ulpiani illa verba: *Mulierem, si visceribus suis vim intulisse constiterit, quo partum abigeret, à Præside Provinciæ in exilium exigendam.* Paulus adhuc graviori subjicit pœnæ, *& summo supplicio affici debere* sanxit, *si mulier, aut homo eô perierit.* Augusti verò Imperatores, Valentianus, Valens & Gratianus *piaculum infantis necandi aggressos supplicio capitali puniendos censuerunt.* Nec minùs canones Ecclesiastici severè hoc facinus prohibent, & iisdem pœnis Ecclesiasticis afficiuntur, quibus olim homicidæ afficiebantur. Synodus Constantinopolit. sexta *can.* 93. expresse decernit, *tàm eas, quæ propinant, quam quæ assumunt abortiva, homicidarum pœnis subjiciendas.* Sixtus V. *in bullâ, quam anno* 1588. *promulgavit*, decernit, ejusmodi homines puniendos ut homicidas, *qui deliberatum homicidium reipsâ perpetrarunt.* Nec minùs alii ex S. Patribus hâc de re in eundem sensum loquuntur. Nota sunt illa S. Augustini: *Nulla mulier potationes ad abortum accipiat, nec conceptos aut natos occidat &c.* Admodum significanter Tertullianns *lib. advers. gentes* scribit: *Etiam conceptum utero, dum adhuc sanguis in hominem delibatur, dissolvere non licet: homicidii festinatio est, prohibere nasci, nec refert natam quis eripiat animam, an nascentem disturbet.* Ex Philosophis quoque Aristoteles in eâdem fuisse sententiâ videtur, quod medicamenta inveniantur, abortum pro lubitu cientia, id quod colligitur ex illaudabili ejus consilio *l. 7. Politic.* ubi suadet, ut, *si conjugibus plures liberi, quam legibus definitum est, nascantur, priusquam vita & sensus inferatur, abortus fœtui inferatur.* Poëtæ etiam eâ de re ut satis certâ loquuntur. Apud Juvenalem *Satyr.* 6. fœminæ divites & luxuriæ deditæ reprehenduntur:

Quod

Quod jacet aurato vix ulla puerpera lecto,
Tantum artes hujus, tantum medicamina proſunt,
Quæ ſteriles facit, atque homines in ventre necandos
Conducit.

Denique ipſe Medicorum Parens, Hippocrates, in jure jurando vult Medicum quemque in hæc verba jurare: *Nec mulieri peſſum ad fœtus corruptionem ſubjiciam*, h. e. ſi credimus Scribonio Largo *epiſt. ad Jul. Calliſtum*, medicamentum, *quo conceptum excutitur.* At verò, ne quicquam diſſimulemus, hic locus quidem fruſtra adducitur. Nam omninò hîc Hippocrati ſermo eſt de ſuppoſitorio, quod intra ſinum pudoris recipitur, quod ab aliis ἐγκολπισμὸς vocatur. Nonnulli etiam πριαπίσκον vocant; ab Aureliano *lib. 4. chronic. c. 7.* βαλανὸς nuncupatur. Et vix dubium eſt, quin peſſus Hippocratis ſit *hebes ille uncus* Tertulliani *in lib. de anim. c. 25.* quo *totum pecus* (veteres, quicquid non erat homo, pecus vocabant) *attrahitur violento puerperio;* aut inter tela Ovidii *l. 2. amor. Eleg.* 14. numerari queat. Hûc ſanè reſpexiſſe Poëta credi poteſt, dum ita tales fœminas alloquitur:

Veſtra quid effoditis ſubjectis viſcera telis?

Reliquorum à nobis adductorum teſtimoniorum auctoritati nihil quicquam detrahetur, ſi dixerimus, verum quidem eſſe, quòd interdùm uſum medicamentorum fœtus immaturi abigendi gratiâ exhibitorum ſequatur abortus, ac tàm exhibentes, quàm accipientes ejuſmodi remedia ex meritò ſeveriſſimis coërceantur pœnis & civilibus & eccleſiaſticis, ac nihilominus intrepidè affirmaverimus cum Mich. Boudewin *ventilabr. Medico-theolog. p. I. quæſt. 26. non poſſe aſſignari in univerſâ medicinâ medicamentum tale, ad quod neceſſariò & infallibiliter ſequatur abortus.* Cujus aſſerti veritas evidentius eluceſcit, ſi medicamenta, quæ pro ciendo abortu dari conſueverunt, breviter percurrerimus. In hunc cenſum referuntur ex univerſalibus primo *purgantia draſtica*, 2. *Vomitoria*, & ex ſubſidiis chirurgicis 3. *V. S.* in pede adminiſtrata. Ex ſtimulantibus ac pellentibus huc inter ſalina pertinet borrax Veneta, quæ ſalis uterini nomen adepta eſt, 🜍 ea autem crocus, myrrha, ſuccinum, ejuſque oleum, ut & oleum deſtill. junip. ſabinæ &c. nec non ſpecificum Helmontianum hepar anguillæ c. felle exſiccatum &c. Quòd purgantia etiam vehementiſſima gravidis propinata fœtum non excutiant, etiamſi ſæpiſſimè reiterentur, omnis dies docet. Ante aliquot annos gravida coqua, ex errore diagnoſeos, à chirurgo credebatur hydropica. Incredibile dictu eſt, quot non fuerint exhibita vehementiſſima purgantia, nec tamen ullus inde ſecutus abortus, ſed juſto tempore, proles maſcula, valdè debilis, in lucem hanc prodit. Hujus commatis hiſtorias plures recenſere, neque enim rarò ejuſmodi errata contingunt, jam non vacat. In Ephemeridibus Ger-

 manorum

manorum ex Martiano annotavimus, quòd ab emeticis non sit metuendus gravidis abortus, sicut multoties fuimus experti. Et quis ignorat, quantis vomitibus gravidæ tribus aut quatuor mensibus prioribus (citra tamen abortum) ad stuporem usque adstantium fatigentur. Non tantùm ex Thom. Bartholini *observ. in Ephem. Germ. Decur. I. ann. I. observ.* 52. sed & propriâ experientia novimus, ope ☿ii salivationem, quæ & cum vomitibus & sedibus non raro sub initium conjuncta est, in gravidis, citra fœtus damnum fuisse excitatam. Venæ sectionem quod attinet, non diffitemur inter Hippocrat. *aphorism. sect.* 5. legi & *seqq. qui in ordine est* 31. *Mulier uterum ferens abortit sectâ venâ, eoque magis, si fœtus sit grandior*; at verò illum in Europâ non confirmat experientia. In Galliâ Riverius septies, nisi fallimur, phlebotomiam celebravit in gravidâ, quæ tamen nequaquam abortiit. Labores concatenati non permittunt, ut adductis Auctorum testimoniis demonstremus, quod in Belgio, Germaniâ, Italiâ, Hispaniâ, jam non raro, ad præcavendum abortum, ex suasu Celeberrimorum Medicorum secetur vena, tantùm abest, ut hodie in illis locis credatur per V. S. abortum posse procurari. Salaces mulieres ac impudicas puellas tumente utero nequicquam ad saphænæ sectionem confugere, etiam tonsoribus nostris constat. Forestus quoque *l.* 29. *obs.* 24. refert: *Fœminæ cuidam octavo gravitatis mense varices propè talum ultro fuisse exesos, & plus quam tres sanguinis libras emisisse*, & nihilominus tamen feliciter peperisse. Mulier quoque illa apud Zacutum Lusitanum *l.* 2. *prax. admir. obs.* 114. præter assumpta valida purgantia, exactissimam inediam, viribus invalidis ad saphænæ phlebotomiam decies & ter celebratam, ac hirudines in sede ter applicatas se convertit, sed nunquam voti sui compos evadere potuit, imò geminos nono mense obesos edidit in lucem. Imò, quod fidem penè omnem excedit, narrat Stalpartius *Cent. I. p. m.* 275. *seqq.* mulieri uno eodemque fœtu gravidæ quadragies ac novies venam fuisse scissam, eamque sub noni mensis finem vivis interesse desiisse, nullâ oris uteri interni apertione factâ. Nec majus præsidium prostitutæ pudicitiæ fœminæ in pellentibus inveniunt. Narratur *in Ephemerid. Dec. II. ann.* 3. *obs.* 106. mulierem quandam per integras tres septimanas, singulis diebus, mane centum guttas ∴ destillati juniperi adhibuisse, & tamen postea filiam fuisse enixam. Novimus aliquas oleum sabinæ in largâ quantitate hausisse, ac citra ullam noxam deinceps peperisse; & profectò, si quis paulò curiosiùs inquirat, creberrima experientiâ convincetur, ac confessione meretricularum, quàm frustraneo conatu pellentibus famæ suæ, cujus dispendium ex læsa pudicitia jure metuebant, consulere voluerint. Subit adhuc memoria eorum, quæ alicubi tentavit pharmaceutices studiosus, cùm ei copiam corporis sui fecisset honesti civis filia, eaque postea uterum gerere cœpisset; si brevibus rem, multis ambagibus perplexam, eloqui licet, omnia egerat, quò fœtus immaturus è domicilio uteri excuteretur, sed infelici hoc eventu, ut malè sibi conscius statione sua semetipsum citius moveret, quam fœtum, qui justo demùm

mum tempore ergastulum uteri materni perrupit. De difficultate hâc abortum provocandi fusius disserit Vir Clariss. Dn. D. J. P. Albrecht *in Ephem. Dec. II. ann. 8. observ. 165. p. 384. & seqq.* cujus integra observatio legi meretur. Porrò facile etiam declarari poterit quæstio secunda, cujusnam scilicet *sint generis* remedia illa, quæ interdum, quanquàm fortassis paulò rarius, propter effectum verè ἀγώγημα dixeris. Purgantia drastica, cujus sint indolis, cuivis notum est. Habent autem hoc cum reliquis pellentibus commune, quòd magnum orgasmum ac ebullitionem in humoribus concitent, & resolvendo pariter, ac fundendo agant, quicquid agunt; ut videas, quàm inconsultum sit, æstuantibus præ febrili ardore visceribus ad usum horum remediorum descendere. Imò, si rem rectè perpendas, nec mitiora quidem nervina ac balsamica ex plantis nervinis, cephalicis & uterinis in morbis acutis conveniunt. In febribus acutis cum majori sanguinis calore & fortiore ejusdem transpulsione ordinariè ferè conjuncta est partium musculosarum & membranosarum tensio, undè fit, ut vultus etiam in obesioribus & vivacioribus ferè sint contracti & macilenti, palleant, aut inæquali rubore tingantur. Et nisi fallimur, etiam ille exquisitior sensus, qui in febricitantibus animadvertitur, non aliunde nisi à majori partium stricturâ & tensione ac arctatis pro copiosiori secretione poris dependet. Jam verò nervina etiam mitiora insigniter æstum augent & stricturam partium porosarum intendunt, quod nisi facerent, non capi posset, quomodo partes membranosas uteri, & glandosas papillares ad effundendum sanguinem stimulare valerent. Ac propterea etiam hoc respectu malè ejusmodi remedia febricitantibus gravidis applicantur. Tandem, quicquid etiam hæc remedia agant, ac quomodocunque operentur, tardè satis & vix intra septimanarum aliquot, imò & mensium tempus speratum edunt effectum. Toto hoc experimur die in mensium suppressione, in quâ, etsi mulierculæ & barbitonsores, rudisque empiricorum cohors, sæpè pellentibus miseras per septimanas & menses afflictim fatigent, voto tamen suo non damnantur, nec guttam sanguinis, validis hisce remediis ex utero elicere queunt. Enim verô notum est, quam brevi periodo febres acutæ finiantur, quamque hîc præceps sit occasio, quam prudentis est non é manibus dimittere, eoque minus Medicus ad remedia à præsenti morbo alienissima, vix per aliquot septimanas effectum aliquem editura descendet, nam curas tam longas spes vitæ brevis periclitantis gravidæ inchoare vetat. Tandem abortus nec occasio, nec causa est ullo modo, ut deinceps febris, eo fortè secuto, rectius per medicamenta tractari possit, ut patet consideranti aliquas notabiliores abortus circumstantias. Non jam dicetur aliquid de doloribus, quos irritatus uterus & fibris transversis agentibus in se contractus excitat immensos, quibus tamen nihilominus vires gravidæ febri aliquot dierum jam antea fractæ magis & magis dejiciuntur; sed tangemus tantùm 1. violentam placentæ ab utero separationem, quâ uterus valdè excoriatur, & ingens, ut ita loqui liceat, ulcus internum excitatur, cujus detersioni & mundificationi

deinceps invigilandum eſt, ne graviſſima ægræ mala accerſantur. 2. Vehementiſſimum illum ſanguinis fluxum, qui abortum ferè ſemper comitatur, ob placentam ab utero quaſi dilaceratam, aut ad minimum ægerrimè ab eo ſeparatam, quâ vires ſummoperè proſternuntur, quo reſpectu partus legitimus abortu ſemper tolerabilior eſt; nam illo appropinquante placenta facillimè ab utero ſeparatur, ſicut Harveus alicubi, niſi fallimur, obſervavit. 3. Lipothymias, ad quas abortientes præ parientibus valdè ſunt pronæ, ſicco pede præterire non poſſumus, quæ, quantum periculi in acutis portendant, nemo in praxi exercitatus ignorare poteſt. Hæc itaque quoniam cum abortu connexa ſunt, mente captus ſit, neceſſe eſt, qui credit, excluſionem hanc doloroſiſſimam fœtus præbere poſſe occaſionem rectius occurrendi debitis remediis febri acutæ. Imò neceſſitas imponitur medico poſt abortum, ut debitum ac ſufficientem lochiorum fluxum per medicamenta apta, quantum in ſe eſt, conſervet, ne vel ſanguinis grumi, vel aliud quid præternaturale poſt partum in cavitate uteri remaneat, & ſæva inducantur ſymptomata, ac præcipuè, ut ulcus uteri liberiori lochiorum fluxu detergatur & mundificetur. Quomodocunque res conſideretur, undique elucefcit, quòd per medicamenta abortum procurantia, mater non tàm ſervetur, quam in manifeſtum vitæ periculum præcipitetur. Res vulgò innotuit ac Poëtis. Ita enim Ovidius *l. 2. amor. Eleg.* 14.

Dùm labefactat onus gravidi temeraria ventris,
In dubio Vitæ laſſa Coronna jacet.

& iterum:

Sæpè ſuos utero, quæ necat, ipſa perit.
Ipſa perit ferturque rogo reſoluta capillos;
Et meruit, clamant, qui modo cunque vident.

Hâc viâ periit Teſinii uxor apud Hippocr. *l.* 5. *&* 7. *epidem. cùm ultro pharmacum corruptorium hauſiſſet.* Et rectè judicat Suetonius *in Domitiano c.* 22. quòd Domitianus fuerit cauſa mortis filiæ fratris, dum coëgit eam, *ut conceptum abigeret.* Sit tamen, qui ex voto ſibi ſucceſſiſſe abortus provocationem fœtuque exturbato matrem à morbo vindicatam glorietur, id rectum *ex errore erit judicandum*, inquit *Roder. à Caſtro de morb. mul. l. 3. c. 21. in ſchol. quod imitari non licet, nec prudentiæ Medici tribuendum eſt, ſed mulierum robori, quod erratum medicantis valuit ſufferre*, ut pulcherrimè Henr. Meibomius. Tandem & hoc conſiderandum eſt, quòd non omnes gravidæ morbo acuto correptæ pereant. Notus nobis eſt Hippocrat. *aphor. 30. ſect. 5. Mulierem uterum gerentem ab aliquo morbo acuto corripi, lethale eſt;* ſed & hoc effatum non ſemper, ſed utplurimum tantùm

exiſtit

existit verum, & pro robore *naturæ in gravidis variat etiam periculum, à morbis acutis vel ægræ, vel fœtui metuendum*, ut rectè ad hunc aphorismum notat Wedelius. Nam quædam gravidæ etiam acutas malignas febres feliciter superant, ut vidua D. Lachmund, quæ post hujus obitum *gravida superstes febre malignâ atrociter infestata, ac nihilominus à truculentissimo morbo feliciter liberata, post aliquot septimanas, sine multis difficultatibus peperit filiam optime constitutam*, ut narratur *in Ephemer. nostr. Dec. II. ann.* 8. *p.* 386. Si autem non omnes pereunt necessario, cur abortum per se periculosum, pro salvandâ matre, concitare vellemus? Et ne quis lætetur, cum prægnantem in morbo acuto abortire videt, scire eum cupimus, eum abortum nihil læti ominari, sed judicem esse summæ debilitatis ac instantis mortis. Et propterea fortassis non malè Schelhammerus *in Ephemer. l. c. p.* 395. statuit, *in acutis, non vi morbi, multò minus medicamenti cujusdam drastici mulieres abortire sed fracto naturæ robore, & quòd illata vi, omnes corporis partes ac viscera fibris suis laxentur, ipse etiam embryo debilitetur, ut sustinere se non possit, sed concidat languens & in utero collabatur &c.* Concludimus ergò cum Sylvatico *in controvers. p.* 362. *Undiquaque detestandum esse flagitium hujusmodi, abortusque procurandi sententiam execrandam esse, utpote quæ liberos prius vitâ privare contendit, quàm illi propriam lucem â natura accipere potuerunt &c.* His aliisque rationibus motus Collega noster D. Helwich hactenus nunquam ullo remediorum genere fœtus exclusionem in acuto gravidarum morbo moliri voluit, & cum eô re perpensa censemus, rectè quemvis medicum facturum, si omissis abigendi fœtus curis prudenter & cordatè methodo febribus acutis convenienti ejusmodi gravidas tractaverit.

Nihil jam amplius restat, quàm ut pro more nostro catalogum in Civitate Vratislaviensi per singulos anni 1701. menses defunctorum breviter subnectamus. Nimirum sarcinam corporis mortalis deposuerunt,

In Januario - -	86.	Julio - -	63.
Februario - -	100.	Augusto - -	114.
Martio - -	76.	Septembri - -	120.
Aprili - -	86.	Octobri - -	115.
Majo - -	81.	Novembri - -	103.
Junio - -	70.	Decembri usque ad 24. d. - -	82.
			Summa 1096.

HISTO-

HISTORIA MORBORUM,

QUI

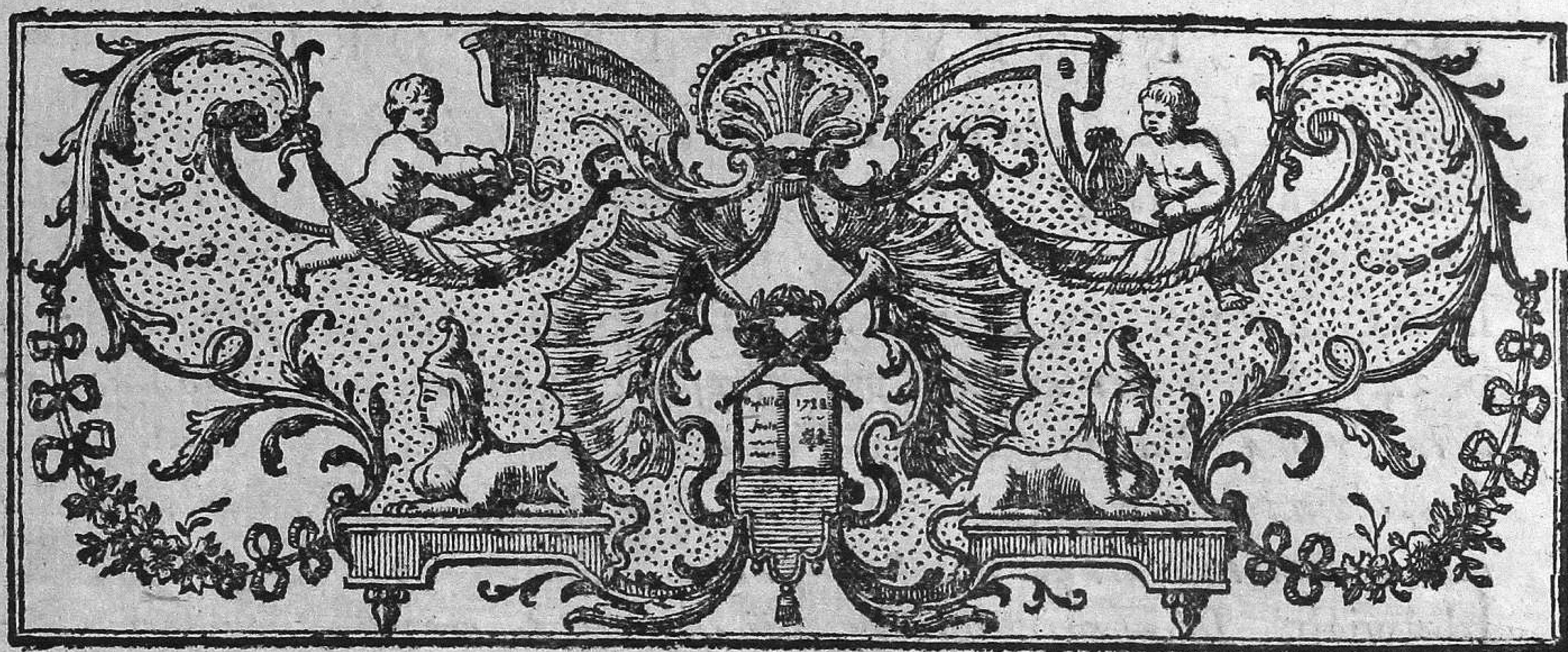
ANNO MDCCII.

VRATISLAVIÆ

GRASSATI SUNT,

A

COLLEG. ACADEM. LEOPOLD.
NAT. CURIOSOR. VRATISLAVIENS.
IN LUCEM EDITA.

BENEVOLO LECTORI
SALUTEM.

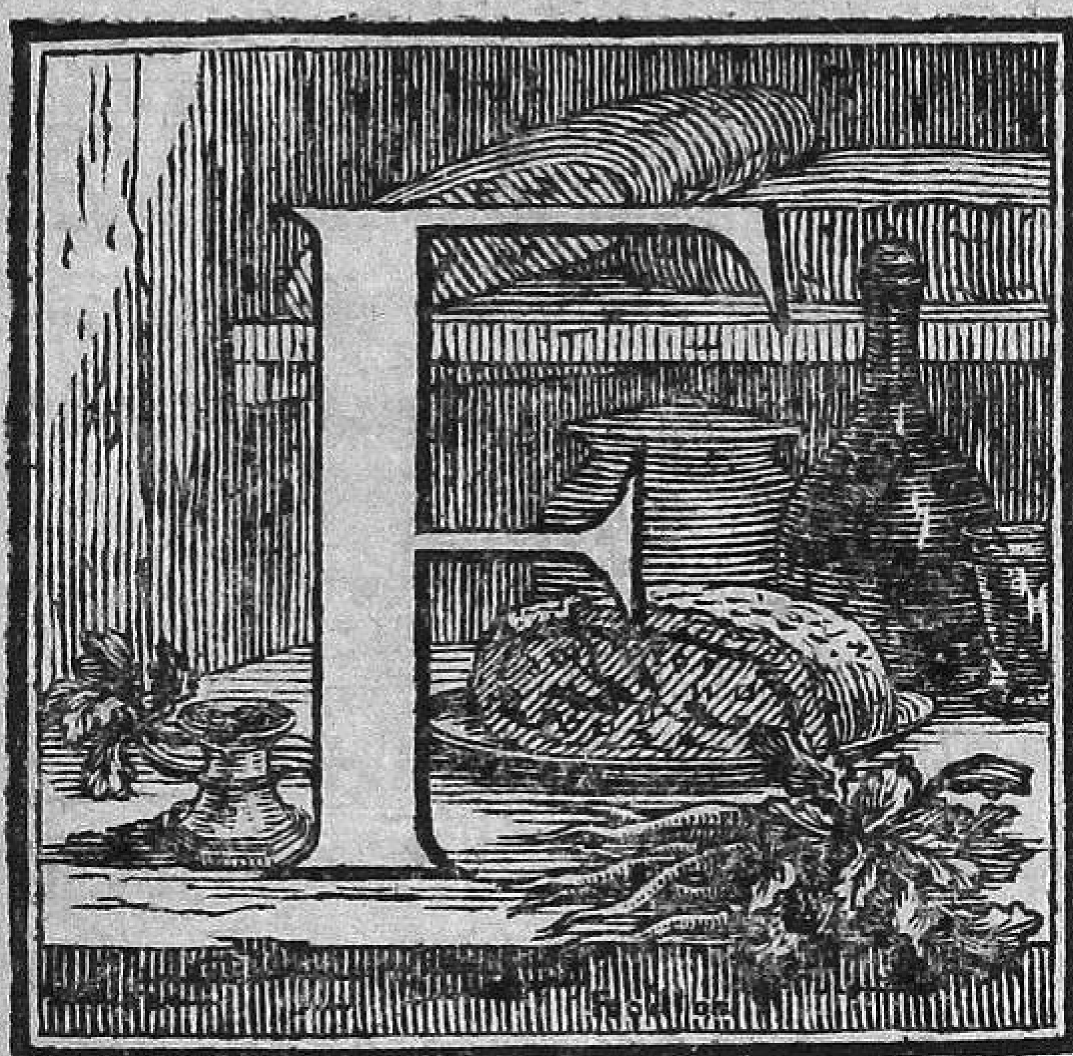
Cce post longum satis mirum & diuturnum silentium Historiæ nostræ morborum Vratislaviensium continuationem, annum scilicet quartum. Miraberis, nos non eadem, qua cœperamus, sedulitate perrexisse. Initia, inquies, fervebant; nam inter tres annos non tantum tria historiæ morborum volumina, sed & prodromus examinis animadversionum Gr. in historiam morborum Vratislaviensium, & ipsum quoque examen & castigationes earundem animadversionum publicam aspexerunt lucem; medium tepebat, præter curatam enim ad votum & desiderium multorum novam Historiæ nostræ editionem observationibus quibusdam & appendice, tractatu nimirum de experientia auctam, non nisi observationes practicæ de Hydrope pectoris anno currentis seculi sexto fuerunt edita; Friguerunt hactenus, fatemur, ultima: Sed, absit jactantia verbo! non deferbuit noster in artem nobilissimam affectus & studium. Crevêre interea nostri labores, ac illius Collegæ, qui onus scribendi in se suscepit. Unus enim fuit, qui more in Collegiis ubique terrarum recepto & manum operi & calamum admovit, ac observationes nostras partim viva voce, partim scripto ipsi communicatas, nominibus nostris ubique additis, historiæ

contextui, qui post elaborationem ab omnibus nobis relectus est, magna fide inseruit. Is est, ut Eruditis passim constat ex Novis literariis Germanicis An. 1706. Mense Novemb. p. 362. *ac* Nouvelles de la Republique des Lettres, Mois de Mars An. 1707. artic. 6. p. 345. &c. *noster ab anno præterlapsi seculi nonagesimo sexto, quo relicta Prussia, Patria sua, hic Vratislaviæ sedem fixit, & in Academia* Leopoldina Imperiali *& multis de ægrorum salute consultationibus, adeoque rerum nostrarum apprime gnarus* Collega D. Christianus de Helwich. *Illum & clinici & alii literarii labores hactenus occupaverunt. Luctus etiam, cui per mortem filiæ sibi unicæ charæ* Catharinæ Dorotheæ *immersus fuit, animum ejus ita perculit & afflixit, ut per multos menses mente tranquilla his studiis vacare non posset. Cùm verò undique a doctissimis viris & exercitatissimis Practicis ad opusculi continuationem sollicitaremur, prædictus* Collega *noster horulas illas, quas a clinicis laboribus ac continuis interpellationibus utcunque vacuas habuit, huic labori impendit. Prioribus vestigiis & in hoc anno institimus. Fuit, est, & erit nobis Medicina, Jani instar bifrons, altera facie veterum monumenta, altera autem moderna inventa respiciens.* Placuit *nobis semper indefessum antiquorum observandi studium in Semeiotica, Diagnosi & Prognosi, neutiquam tamen vetustatis amore ita excæcati fuimus, ut obliquo recentiorum experimenta, inventa & merita oculo aspiceremus.* Credidimus *semper,* Medici-Philosophi *esse, nectere nova antiquis & boni Practici, in succum & sanguinem vertere utraque. Propterea per illa lustra, quibus clinicæ Praxi insudavimus, antiquorum observata venerabundi magni fecimus, modernorum tamen placita neutiquam sumus detestati, laudata quoque chymicorum medicamenta non flocci pendimus, omnia vero experientiæ propriæ ac judicii lance ponderavimus, ac, quæ dubia sunt, ulteriori disquisitione reservavimus. Hujus propositi & consilii tenaces nudam saltem Dianam, id est, praxin clinicam fausto & infausto eventu porro sistimus. Quemadmodum verò non sine modesto rubore experti sumus, hos nostros conatus viris bonis & in arte facienda exercitatis hactenus non displicuisse; ita eundem nobis favorem pollicemur, observationesque nostras publicæ luci exponimus,* DEUM *ex animo precati, ut aliqua ex lectione earundem, Lector erudite, utilitas ad Te & ægros redundet! Vale!*

J. J.

J. J.

Ilum Historiæ nostræ nos ducit ad seculi decimi octavi annum secundum. Per hujus Januarium variis aëris mutationibus Vratislaviæ obnoxii viximus. Initia quidem mensis frigore aspera erant minimè diuturno, maxima verò ejus pars inter nebularum, ventorum, nivium, imo & pluviarum vicissitudines effluxit. Ineunte Februario cœlum nubibus & pluviis turbidum. Elapsis aliquibus diebus serenus nobis illuxit Sol, ita ut die mensis septimo Veris delitias pergustaremus. Amœnitas illa semel iterumque pluviâ & nebulis parum interrupta, nihilominus ferè ultra mensis medium duravit. Reliqui dies ferè omnes, excepto 23 & 24, vel propter nebulas, vel propter ventos, vel propter nives, vel tandem propter pluvias minimè grati fuère. Sub initium Martii omnia gelu rigebant, sed altero mox die terra nive cooperiebatur, quæ brevi liquescebat. Tertius pluviis, nive, ventis horrebat. Et ut brevibus dicamus, toto ferè mense aëris inconstantia erat, modò ningebat, modò pluebat, modò venti spirabant. Decimus nonus & pauci alii e. g. 21, 23 per intervalla erant sereni.

Constitutio aëris per tres menses priores.

Frequentissimi hoc tempore occurrebant affectus Rheumatici vel nullâ, aut certè non admodum notabili febri utplurimùm stipati. Quidam ex ægris sub initium horrore & rigore concutiebantur, frigus hoc calor non adeò vehemens excipiebat, ac post aliquot horas spontè iterum remittebat. Tantum non omnes dolorem, quem Scholæ tensivum vocant, circa dextram cervicis partem percipiebant. Is impedimento iis erat, quò minùs ad oppositum latus caput liberè moverent. Brevi post malum diffundebatur in scapulas, & humeros, ubi tantas subindè agebat radices,

Affectus Rheumatici.

 ut

ut ægris per menses multos negotium facesseret. Innotuit nobis hoc tempore aliquis, qui jam Wolaviæ agit, cui, quicquid etiam tentaret, (tentavit autem multa) per annos integros insigni cum tædio hæc molestia devoranda fuit. Quæ tantò major erat, quod, sicuti etiam aliis usu venire solebat, sub mali principio per intervalla acutis, lancinatoriis ac vibrativis doloribus mulctaretur, à quibus nec dorsum usque ad lumbos immune restabat. Nostrum etiam consilium imploravit Æger, cujus pectus à claviculâ ad cartilaginem ensiformem & ad costas spurias infirmas atroci cruciatu obsidebatur. Sub manibus fuère, quorum hypochondria dolore non vacabant. In paucis admodum femora & tibias laborasse meminimus, & ut differentiam inter arthritidem & dolores rheumaticos videas, hi non circa articulos, sed loca intermedia carnosa hærebant, secus ac in arthriticis fieri solet. Cujuscunque verò generis cruciatus fuerint, sive ex classe tensivorum, sive lancinatoriorum, aut etiam tantum gravativorum censu existerent, ferè circa noctem ingravescebant; circa horas matutinas minuebantur. Aliqui ex iis de siti conquerebantur, cuncti autem cibos fastidiebant; unus & alter etiam ad vomitum pronus. Rauci erant, in quibus malum circa pectus sedem fixerat. Præmissâ Venæ sectione, cui tempestivè administratæ meritò plurimùm in hoc affectu tribuimus, diaphoresis blanda matutinis horis instituta ægris solabatur. At cum sudoriferis calidissimis massa humorum exagitatur, quod Vratislaviæ non tantum plebi, sed & cordatioribus ferè solemne est, dolores quam maximè intenduntur. Aliqui inconsultò & non sine damno illicò ad sacram Medicastrorum anchoram, Decocta, inquam lignorum convolant. Quando autem dolor circa lumbos, partes vertebris adjacentes dextras pariter ac sinistras occupat, tum absque omni hæsitatione de Calculi renum præsentiâ decernitur. Pessimè res antinephriticis, quæ plurimum obesse circumspecta docet experientia, geritur, dolendumque est, quod etiam à Medicis, ac his non infimæ classis, totô die hæc incautis obtrudantur. In externis mirè luxuriant hic locorum, à quibus tamen præstaret vel planè abstinere, vel si ægrorum precibus aliquid dandum fuerit, Spiritus Vini, in quô sapo Venetus cum camphorâ quomodocunque solutus, usus vel solus ferè suffecerit, nec tamen rejecerimus misturam Celeberr. Lentilii, quâ dolores fuisse mitigatos satis enormes recordamur. Ea sequens est:

℞. Ciner. clavell. ℥iij pulverif. affunde
▽ fl paralys.
carvi.
fœnicul. aa. ℔j
solve & solutioni injice
⊖ ♓ci depurati & in pulverem comminuti. ℥jß.
solve vitro probe clauso, solutionem filtra & in vitro probe munito serva, nodulo insuper suspenso in liquore ex
Castor. opt. ʒj.
Theriac. Venet. ʒij.

Hâc

Hâc partes dolentes (cute prius pannis masticheˌ & succino fumigatis ad rubedinem perfrictâ) illini jubet, opemque non sine ratione præsentiorem, quam ex litibus aliis expectat.

Variolæ.

Passim grassabantur etiam Variolæ majori ex parte benignæ, & non adeò multis funestæ, confluentes si excipias, ut subinnuimus in Historiâ Morbor. An. 1700, ubi historiam Variolarum dedimus, modumque curandi plenè narravimus. Adjicienda tamen censemus paucula illa, quæ hoc anno observata, & sequentium annorum experientia roborata fuere. Promiscuus Decocti lentium cum liquiritiâ, semine fæniculi, &c. usus fraudi est iis, quorum victus crassior ac viscidior est, aptusque ad lentos humores in corpore accumulandos. In iis variolarum eruptionem nisi impedit, certè retardat. His blandiores Essentiæ ex radicibus alexipharmacis quam optimè conveniunt in aquis cordialibus exhibitæ, & vellemus sanè, ut Sydenhamus unicè abusum notasset, non penitus autem verum Cardiacorum usum proscripsisset & damnasset. Rursus hoc anno observatum fuit, quod humani quippiam idem Vir Clarissimus fuerit passus, dum asseverat, neminem *perire ex Variolis, quòd non eruperint*, multos verò mori, quòd *cum eruperint præmaturè nimis detumescant.* Obversatur adhuc memoriæ infans vicini cujusdam Sutoris, qui gravissimis convulsionibus concussus variolis leviter apparentibus exspiravit. Memini etiam puellam quandam, fratre variolis laborante, tertio morbi die præsentibus omnibus variolarum indiciis inopinatò extinctam fuisse, sive apoplexia, quod parentes credebant, sive quod ad verum propius accedit, syncope eam abstulerit. Potissimùm verò nonnullis hoc anno Diarrhœæ, quando exarescere variolæ cœperunt, exitiosæ fuerunt. Nobis solicitè in causam Diarrhœæ hujus inquirentibus patuit, potum tenuem avidè ingurgitatum non immeritò in suspicionem culpæ venire. Affatim bibisse omnes facilè comperies, qui eo tempore in Diarrhœam incidunt. Neque tamen inevitabile periculum, modò maturè obviam eatur. Theriaca in adultis spem non fallet, in pueris Essentia theriacalis vel spiritus etiam theriacalis cum spir. Nitri mistus in vino exhibitus exspectationi satisfacit. Nondum hactenus à me impetrare potui, ut Thom. Mayeri methodum imitarer, laudanumque opiatum in Variolis, vel in Diarrhœâ, vel in aliis symptomatibus exhiberem. Febris illa, quæ suppurationem individuo nexu comitatur, si ultra 14 aut 17 diem extendatur, utique periculosa existit, & quosdam hoc anno in mortem præcipitavit. Quodsi quodammodo 13 die aut post eundem intermitentis typum induat, ut ferè semper fieri solet, licet intermissio brevi etiam duret, cortex Peruvianus singulis duabus horis tempore hoc intermissionis in justâ quantitate oblatus, egregium est remedium, quod in manu multorum Empiricorum alias idem est ac gladius in manu furiosorum: & vel hoc solo nomine laudandus eximiè Morton, qui vel primus, vel certè inter primos hanc medendi rationem indice digito nobis demonstravit, majorem utique meriturus laudem, si non in aliis occasionibus hoc fuis-

fuiſſet abuſus medicamento, alioſque ſuo exemplo in errores ægris noxios induxiſſet. Certum eſt, quod in Confluentibus, ſi & hoc addere licet, abſque ptyaliſmo ægri adultiores in ſummo verſentur periculo; certum tamen & hoc eſt, quod hâc ſalivatione Variolæ in quantitate non minuantur; quod utique argumento eſt, materiam, quæ hâc ſalivatione ex corpore eliminatur, non eſſe eandem, quæ diſtinctas Variolas in majorem elevat altitudinem, ac rùrſus depreſſionem, quæ in Confluentibus cernitur, non ab exitu ſalivalis ac ſeroſi humoris pendere, ſed ab ampliori & latiori harum per ſuperficiem cutis expanſione.

Apoplexia.

Nunquam quidem non Apoplexia aliquos è medio tollit Vratiſlaviæ, & de incolis hujus Civitatis hôc in paſſu eadem fere dici poſſent, quæ de Amſtelodamenſibus & Delfenſibus ſuis habet expertiſſimus Foreſtus lib. 10. Obſerv. 70, maximè tempore brumali illos opprimit, (epidemicam enim Apoplexiam nunquam hîc locorum apparuiſſe crediderimus, cujus generis eam fuiſſe, quæ An. 1694 & 1695 in Italiâ regnavit, cenſet Baglivius) tantoque eſt frequentior, quantò aëris intemperies eſt notabilior. Non unam hâc tempeſtate, tum in hâc Metropoli, tum paſſim per Sileſiam omnem ea edidit ſtragem, ut non abs re futurum cenſeamus, ſi paulò plenius graviſſimi hujus morbi hiſtoriam fuerimus perſecuti. Familiarior ille eſt apud nos hominibus in virili ac ſenili ætate conſtitutis, ac locum hîc habet etiam Aphoriſmus Hippocratis 57 ex ſect. 6: *Siderationes maximè fiunt ætate à 40. anno uſque ad 60*, modò in aliquâ latitudine, prout ſubſtratæ materiæ indoles requirit, & non in rigido, & ad vocum apices nimis adſtricto ſenſu capiatur, quanquam ſatis cautè locutus ſit Hippocrates, addens, Siderationes *maximè* fieri eâ ætate, quam deſignavit. Paulò rarius infantes, pueros, adoleſcentes, juvenes adoritur, tum hîc, tum alibi ferè ubivis. Exempla Apoplexiæ in omnibus his ætatibus à Nobis viſa ſunt, ſed ut jam dixi, minus frequenter. Juſtus Cortnummius *de morbo attonito c. 19 p. 74* refert, unicum ſe vidiſſe exemplum per vitam in infante. Hoc anno quô hæc ſcribimus, non tantum illuſtris puſio, ſed & frater cum ſorore in infantili ætate apoplectici interière. Amatus Luſitanus *Cent. 3. Curat. 22.* memoratu dignum judicavit, quod infans ex *ictu bombardæ morbum incurrerit attonitum*, quem mox Paralyſis & mors ſecuta ſit. Idem, quem antea laudavimus Cortnummius *lib. cit. c. 30. p. 131.* auctor eſt, quod puella Variolis correpta, cui carnifex ad febrem continuam debellandam ante Solis exortum potiunculam ſupra gladium ſuum exhibuerat, ab enſe ita fuerit perterrita, ut in morbum attonitum illicò concideret. Conf. *Decur. Ann. 4. obſerv. 39. Dn. D. Dobrzensky, ut & Medicinæ Collatit.* Boneti *P. 1. p. 166. c. 13.* De Juvene apoplectico extat exemplum apud Tulpium *lib. 1. obſervat. c. 7.* Præterlapſo anno puellam circa 14. ætatis annum horâ ſeptimâ è lecto ſurgentem, cum vix tria protuliſſet verba, ſubitò apoplexia abſtulit. Major pars eorum, quos apoplexia apud nos invadit, eſt temperamenti ſan-

ſanguinei aut ſanguineo-cholerici. Ejus temperamenti erat Reverendiſſ. Dn. Prælatus Heinrichov. qui in autumno præterlapſi anni 1701. Menſe Novembri, poſtquam cœlo pluvio ingreſſus eſſet iter, & vehementius incanduiſſet, inſultu apoplectico obrutus, & efficaciſſimis remediis adjuvante divino Numine ita me medicinam faciente reſtitutus, ut ſanus ſoſpesque Vratislaviâ Heinrichoviam redierit. Cum hoc ipſo anno denuò ferali morbo correptus eſſet, rurſus quidem medicamentis meis convaluit, at brevi poſt tertium acceſſum expertus fatis conceſſit. Ejus temperamenti etiam erat Reverendiſſimus Dn. Suffraganeus, gente Italus, familiâ Brunetti, quem fortiſſima apoplexia poſt paucarum horarum intervallum extinxit. Ac hiſce diebus, dum hæc ſcribo, idem fatum expertus eſt Vir longiori vita ob candorem & cultiſſimos mores digniſſimus Dn. Kretſchmerus, Mercator florentiſſimus. Si quis alius, is certè ſanguineæ complexionis erat. Neque tamen ab apoplecticis inſultibus planè liberi ſunt alterius temperamenti homines, ut multoties hîc locorum nobis obſervare licuit. Id quod & alibi contingit. Ita primus apoplecticorum à clariſſ. Wepfero deſcriptorum *habitu corporis gracili, capillis flavis & criſpis præditus erat, ingenio pollens ac ad iram paulo pronior*, quartum quoque idem Wepferus ait *vergentem fuiſſe temperie totius ad calidam & ſiccam, coloris fuſci, habitu corporis utcunque carnoſo & ad iram vehementiorem.* Celeberrimus Anatomicus Marcellus Malpighius, qui anno 1694 ex apoplexia mortuus, temperamenti erat *ad ſiccum vergentis, mediocri corporis habitu, & mediocri pariter ſtaturâ præditus*, referente Baglivio *in diſſert.* 3. *de obſervationibus Anatom. p. m.* 115. Apud Foreſtum Juvenis nobilis, *naturâ melancholicus* ſub noctem in apoplexiam ſatis fortem incidit. Non vacat operoſius inquirere, verumne ſit, quod Foreſtus *in Schol. obſerv.* 78. *lib. citati* notavit, *apoplexiam rarius ab humore melancholico*, ut ipſe loquitur, *oriri*, cujus quidem aſſertioni è diametro adverſatur Cardan. *Commentar. ad* 55. *Aphoriſ. lib.* 6. *Hippocrat.* & omnium maximè Franciſc. Boyle *in tract. de apoplexia.* Illud quoque meâ multiplici experientiâ fuit confirmatum, quod collo ſint breviori & toroſo, qui apoplexiam incurrunt, quod de ſene apoplectico expreſſè notandum cenſuit Williſius *de anim. brut. part.* 2. *p.* 143. Cujuſcunque verò fuerint temperamenti, qui vel hoc anno, vel etiam ſecutis temporibus apoplexiam incurrerunt, in eo ferè omnes convenerunt, quod vel in potu, vel in cibo, vel utroque exceſſerint, id quod etiam alii ſcriptores de ſuis apoplecticis diligenter obſervarunt. Monachus apoplecticus apud Foreſtum *crapulæ* fuerat *deditus & copioſè craſſam cereviſiam ingurgitarat.* Delphius quoque quiſpiam, teſte eodem, *bibax* erat ac victu inordinato utebatur. De primo quoque ſuo apoplectico Cl. Wepferus expreſſè ſcribit poculis eum indulſiſſe, de quarto verò fuſco illo, cujus mentionem jam fecimus, prælaudatus Wepferus *p.* 15. *in obſervat. Anatom.* ait, *multum ipſi uſum cum Baccho fuiſſe, & non rarò ſicca labore pectora fervido maduiſſe mero.* Tales etiam in auctario

ctario recenset idem. Doctissimus Vir Carolus Piso *de prætervisis hactenus morbis affectibusque à serosâ colluvie oriundis sect. 2. part. 2. cap. 5.* civem & sartorem Pontanum *lautiori fuisse victui assuetum* affirmat, ut *ferè urbanorum artificum genus omne genio passim indulget, tribuitque abdomini in saginando, quicquid lucelli aut manuum industria, aut corporis labor parit affertque.* Expertissimus Hollerius *lib. 1. de morbis internis p. 27.* pictorem & figulum utrumque vinosum apoplecticum factum fuisse narrat. Nec possumus, quin adscribamus verba Heinrici ab Heers *ex observ. 18*, quibus homini, quem novum ex veteri monacho Medicum scitè appellat, Mercatori ex synusiâ lasso venæ sectionem suadenti respondet: *Nostrates ingluvie commessationibusque ferè apoplexiam incurrunt.* Quæ profectò, ut & ea Celeberr. Ettmulleri *in Op. p. m.* 447. apud nos sunt longè verissima. Notorius vini abusus multos & quidem ætatis consistentis optimique aliàs habitûs his annis in apoplexiam præcipitavit. His omnibus jungere licet vitam desidem & otiosam. Non facilè recordor quenquam apoplexiam incurrisse, ubi non vel manibus fuerit palpabile, inter assumpta & motum corporisque exercitia nullam fuisse servatam proportionem, sed illa modum excessisse, hæc verò defecisse. Eum autem in finem hæc adducenda esse credidimus, ut clarissimè elucesceret, veram ab apoplexiâ præservationem non æquè à medicamentis, quam à vitæ sobrietate & debitis corporis motibus pendere. Ferè exciderat, sæpius à me fuisse observatum, gravidas medio circiter gestationis tempore levi ac brevi iterum evanescente apoplexiâ, quæ nulla gravia incommoda secum trahit, fuisse tactas. Ingratum verò sui adventum multoties quibusdam prodromis designare solet apoplexia. Inter primaria indicia ferè semper vertigo est, non tam matutina quam promeridiana, imò & nocturna, quæ multò est deterior, quando cum scotomiâ conjungitur. Multis etiam apud nos familiares sunt torpores & stupiditates præter morem contingentes (de quibus tanquam futuræ siderationis signis jam mentionem *in Coacis prænot.* Hippocrates injecit) antequam apoplexiâ opprimantur. Suspectus etiam meritò est incubus, si paulò frequentius eo vexentur, quibus vertigo molesta est. Mali etiam ominis sunt insueti totius corporis tremores, inprimis verò labiorum & dentium stridores in somno, extremorumque perfrigerationes. Subita linguæ impotentia, eaque sæpius recurrens, ferè non fallax metuendæ apoplexiæ τεκμήριον existit, jam tum ab Hippocrat. *in Coacis prænotion.* memorata, quo etiam à nonnullis refertur *aphorism.* 40. *ex sect.* 7. Aristoteles, aut quicunque autor est *Problematum sect. XI. probl.* 54. *ipsam linguæ hæsitantiam partis esse apoplexiam* quandam judicat. Unde etiam tum multis aliis, tum hoc anno prælaudato ante Abbati Heinrichoviensi ex insolitâ linguæ titubatione timendam ipsi apoplexiam subindicavi. Præter linguæ hæsitantiam nihil sinistri præsensit correptus apoplexiâ aliquis Hebrææ linguæ Professor apud Cortnummium *p.* 199. *Conf. Harderum in apiar. p.* 123. Non jam dicemus de oculorum corruscationibus, sed solummodò

ſummodò memorabimus hoc minimè rarò contingere, ut quidam aliquot ante inſultum apoplecticum annis, vel de deficiente auditu, vel quod adhuc ſæpius fit, de viſu imminuto maximoperè conquerantur, quibus addere licet ex Aureliano frequentem indigeſtionem, vultûs plenitudinem ac mœſtitiam, difficilem excretionem ac tandem vehementem meningis ſaltum in pueris *lib.* 3. *de morb. acut. c.* 5. Licet verò hæc & alia plura ſigna (inter quæ tamen ſtudio tinnitum aurium citra ſiniſtrum omen hic pluribus familiarem non recenſuimus) apoplexiam præcedant; contingit nihilominus apud nos, *ut ſanum etiam derepentè invadat dolor circa caput, & ſtatim voce privetur ac ſui impotens ſit*, verbis *Hippocrat. lib.* 2. *de morb. text.* 6. & 21. Simulac verò apoplexia hominem obruit, is ſubitò 1. ferè collabitur & ſui, ut jam jam loquebatur Hipocrates, impotens fit. Quæ cauſa eſt, quod ejuſmodi hominem vocent ſideratum. Hoc autem ipſo convenit apoplexia cum *lipothymiâ paulò graviori & ſyncope*, quibus correpti itidem non rarò in terram proſternuntur, ut & cum epilepſiâ, cujus ſignum eſſe ſubitum & improviſum in terram lapſum docet Unzerus *lib.* 1. *de epilepſiâ c.* 18; differt verò à *Paralyſi particulari* e. g. linguæ, palpebrarum, brachii, &c. *à tetano*, in quo univerſum corpus rigidum ac immobile permanet, *emproſthotono* ac *epiſthotono*, quando incurvantur omnia vel verſus anteriora, vel verſus poſteriora, nec non à *catalepſi*, quâ æger inſtar ſtatuæ immotus perſtat. 2. Sermonis uſu privatur, qui integer adhuc ipſi in primo morbi inſultu fuerat. Nam nihil crebrius audias, quam ejuſmodi homines aut de intolerabilibus capitis doloribus aut anxietate inexplicabili conqueri. Quibusdam memini uſum ſermonis per aliquot ſuperfuiſſe horas, alii paucis verbis prolatis illicò obmutuerunt, ſimiles illi apud Clariſſ. Harderum in *apiar. obſerv.* 27, qui ex templo domum feſtino curſu petens hæc verba tantum protulit: *Herr Jeſu wie will mir werden.* Confer *Wepferum p.* 239. Convenit ergo in ſermonis interceptione apoplexia cum paralyſi linguæ, epilepſiâ, ſuffocativo catarrho, ſyncope, in quibus omnibus loquela ceſſat; differt verò à lethargo, nam lethargici valido clamore excitati ad interrogata reſpondent quamvis incondita & abſona. 3. Corpus apoplectici inſtar trunci jacet ac 4. ſenſuum munere orbatum eſt. Ad hæc reſpiciens Galen. 1. *method. medend. c.* 9. *ſi quis*, inquit, *ſive tribus horis, ſive quatuor, ſive etiam dimidio tantum horæ toto corpore vehementer captus ſit, ut neque ſentiat, neque moveatur, hunc nos attonitum appellamus.* Uſque adeò autem abeſt ſenſus, ut, judice Foreſto, *ſi perforaretur brachium & frangeretur, non ſentiret.* Per hanc ſenſûs & motûs interceptionem differt apoplexia à catarrho ſuffocativo, in quo ſenſus ac motus quodammodo integri ſuperſunt, uſque dum mors inſtat. Eadem diſtinguitur & quidem ratione motûs ab epilepſiâ, in quâ variis motibus caput ac membra contorquentur; reſpectu autem ſenſûs à ſuffocatione uterinâ, nam hyſtericæ audiunt, cum vocantur, ſentiunt ac intelligunt,

quæ ſecum agantur & acta referunt, quâ de re legi poteſt *Codronchius lib.* 1. *de Chriſtiana ac tutâ medendi ratione c.* 21. Etſi verò apoplecticus nec loqui, nec ſentire, nec movere ſe queat, nihilominus pulſus ſupereſt & reſpiratio, ſecus ac fit in ſyncope & ſtrangulatu uterino, in quibus ad ſenſum ceſſare deprehenduntur. Magna tamen ſpiritûs difficultas adeſt, & tantum non præſuffocatur apoplecticus perinde laborante pectore ac ſi vinculo quodam adſtrictum attolli prohiberetur, in quo ſtertore aliquam habet convenientiam cum peripneumonico & empyematico, ac iis, qui ſpaſmo diaphragmatis corripiuntur, niſi aliquis forte cum Bartholeto *in methodo in dyſpnœam* laborioſiſſimam ponere velit in reſpirationis difficultate pro varietate morborum diſtinguendâ curam. Non ignoramus, quod celebris quondam Medicus Horatius Augenius *in epiſtol. & Conſultat. med. Tom.* 2. *lib.* 3. *p. m.* 398. *& Tom.* 3. *lib.* 11. *Epiſt.* 11. doceat apoplexiam aliquando ſine omni ſenſu & reſpiratione contingere. Noſtra tamen experientia vero magis conforme reperit illud Expertiſſ. Foreſti *in ſchol. obſervat.* 72. *p. m.* 405: *Nulla apoplexia quatenus eſt ſimplex, poteſt eſſe ſine aliquâ inſpiratione, ſeu reſpiratione, quia illico, quando ſpirare deſinit, apoplecticus moritur.* Fortaſſis verò Augenius loquitur de apoplexiâ cum ſyncope conjuncta, cujus exemplum ibidem recitat Foreſtus, & mihi præbuit mors matris meæ dilectiſſimæ. Nec enim novum eſt apoplexiam cum aliis morbis conjungi. Non tantum enim cum ſyncope, ut jam diximus, ſed & epilepſiâ complicatur, cujus generis apoplexiam tum multoties aliàs, tum præcipuè vidi hoc tempore in Fratre Ordinis S. Franciſci laico ac cellæ præfecto circiter quinquagenario, qui cum alio ex Ordine jocatus repentè de lipothymiâ conqueri cœpit, ſubitoque concidit ſermonis uſu deſtitutus. Horrendis convulſionibus, me alioſque poſtquam per aliquot horas obſtupefeciſſet, apoplecticus mortuus eſt. Simile in virgine 22. annorum poſt vehementiſſimum capitis dolorem exemplum habes apud Franciſc. Rubeum *in noctar. exercitat.* 40. Confer. etiam *Ferdinandum hiſt.* 71. *p.* 211. *& Piſonem p.* 126. In nonnullis apoplecticis præter hæc etiam videas, ut probè loco citato obſervavit Aurelianus 1. diſtantiam oris hiſcentem 2. vultus conductionem ſeu ſpaſmum 3. palpebrarum ſuſpenſionem, 4. involuntarias lachrymas. Præ reliquis omnibus ferè digniſſimum notatu cenſemus, quod ipſis ægris vaſa circa tempora ac faciem inflata appareant non ſine inſigni vultûs rubore. In hoc, quem delineavimus, ſtatu eſt apoplecticus. Certum eſt, apoplexiam eſſe morbum acutiſſimum, adeò ut non immeritò Jachinus exclamet: *apoplexia velociſſimè viget, & breviſſimum, imò imperceptibile habet principium & augmentum, ita ut tota ſtatus eſſe videatur.* Ferè autem fit ut apoplectici graviores ſeptimum non excedant diem, quod Hippocratis oraculum *ex aphoriſ.* 51. *ſect.* 6. *&* 2. *de morb.* apud nos eventu ſemper comprobatum fuit. Cum verò apoplexia vel *perfecte deſinat*, quod certè ſi paulo ſit fortior, rariſſimè contingit, vel hominem *in alium præcipitet morbum*, vel deni-

que

que *funesta* sit, non abs re fuerit, observata horum eventuum salutis inquam & mortis signa breviter! commemorare. Inter salutis signa refertur 1. respiratio libera, pulsus & faciei color naturali non admodum dissimilis. Profecto prout spiritus aut facilè aut molestè trahitur, morbi modum omnem, ejusque magnitudinem ostendit. 2. Si consuetæ excretiones aliquô tempore suppressæ redeant. Ita optimum sanitatis omen est liberalior hæmorrhoidum fluxus, consentiente ipso *Hippocrate in Coac. prænot. tex.* 318. Quem in censum etiam veniunt menstrua quibus rite fluentibus apoplexiam sublatam meminit *Zacutus Lusit. de Princip. medic. hist. lib.* 1. *observ.* 33. Id quod etiam dicendum de ptyalismo in paulò annosioribus, & minimè fallax est illud Sennerti *lib.* 1. *Pract. med. part.* 2. *c.* 32. *Nonnunquam apoplexia fluxu phlegmatico oris finitur*, Sennerto suffragatur Barbette, Deckerus, Sylvius, aliique plures. 3. Faustum etiam signum est, si post venæ sectionem æger aliquantulum sese recolligat, ut optimè notavit doctissimus Hippocratis interpres Prosper Martianus. Præsertim si 4. sumpta pocula non per nares aut os refundantur, sed *penitus descendant*, quemadmodum Forestus præclarè observavit. 5. si acriter aut vellicatus, aut punctus æger, aut tandem intentâ voce compellatus palpebras moveat & labia quodammodo comprimat. 6. Inter signa salutaria refert Aurelianus, si partes quædam saltu errante, i. e. spasmodicè agitentur. Ex doctrinâ Hippocratis, *si apoplecticum febris corripuerit, sanus evadit.* De quânam autem febre loquatur ipse, incertum est, ex *Coacâ* 480. liquet, hoc ejus assertum de lentâ intelligi non oportere, hæc enim ex mente ejus, *adveniens mortifera* est, ut exemplum filii Numenii probat 1. *Prorrhet.* Nec cum Foresto de febre ardenti Hippocratem loqui crediderim. Martianus contendit, febrim illam esse ex genere ephemerarum, cui solutionem apoplexiæ tribuit Hippocrates, quando scilicet statim, non confirmato adhuc morbo, superveniat. Ego sanè inter plurima apoplexiæ exempla nunquam aliquem vidi per febrim ab apoplexiâ fuisse liberatum, licet multoties statim post insultum apoplecticum deprehenderim pulsum verè febrilem. Jam ante fassi sumus, quod rarissimè graviores apoplectici perfectè restituantur; nunc addendum, quod vulgò putetur, non malè cum iis agi, qui vitatâ ad tempus morte in aliud morborum genus incidunt. In varios autem morbos transit apoplexia, frequentissimè autem omnium, ut vel vulgò notum est, in paralysin. Licet verò hâc de re dubitare nemo queat, nihilominus sine fructu non legentur exempla, quæ recitat Thonerus *lib.* 2. *observ.* 3. 4. Lotichius *in lib. observat. p.* 163. 165. & 172. Piso *l. c. p.* 121. & Forest. *l.* 10. *observat.* 75. & *seqq.* sequitur verò apoplexiam paralysis tam dextri quam sinistri lateris, & illius quidem frequentius, quam hujus. Apoplexiam Illustriss. Baronis 66. circiter annos nati, ante semestre spatium non tantum paralysis, sed & inexpugnabilis dormiendi necessitas comitabatur. Pes dexter ejusdem, ut & alius decrepiti cujusdam senis ephidrosi semper madebat. Abit etiam apoplexia

plexia aliquando in epilepsiam, sicuti evenit ædituo alicui apud Forest. *lib. cit. obs.* 80. Ante 4. annos post apoplexiam gravem melancholiam in sene aliquo notavimus. Licet verò apoplectici evadant interdum, profunda tamen læsionis vestigia verè semper in iis remanent. Malpighius post 40. *dies liber evadens ab apoplexiâ & paralysi, summoperè læsus in memoriâ & ratiocinio, & quavis minimâ de causâ in lachrymas solutus fuit*, teste Baglivio *l. c.* Posterius hoc etiam in Clarissimo Aristotelico Philosopho Melch. Zeidlero post apoplexiam observare licuit. Nunquam quoque à metu recidivæ liberi vivunt. Ex levibus sanè occasionibus denuò apoplexia incautos opprimit. Postquam signa salutis in apoplecticis recensuimus, etiam tristia ac mortis prænuncia tribus verbis commemorare juvat. Inter hæc 1. loco est stertor magis ac magis ingravescens, 2. spuma circa os. 3. si ab usurpatis sternutatoriis æger non sternutet, quamvis sternutatio ipsa non provocata aliàs non magni quicquam promittat. 4. Cum nullum post V. S. levamen in apoplectico advertitur, imò si post eandem celebratam res in deterius labuntur, non est dubitandum, quin mors post paucarum horarum intervallum sit secutura. 5. Tremor etiam juxta Mœbium in apoplexiâ & lethargo malus est. 6. Facies cadaverosa ac tandem 7. sudor frigidus, præsertim superiorum partium est indicium certum naturæ succumbentis. Tantò verò magis calamitosa signa hæc omnia existimanda sunt, quando æger est decrepitus, naturæ debilis, vel antecedentibus morbis exhaustus. Post mortem non rarò satis copiosè sanguis ex corpore effluit, præcipuè in iis, quibus assuetæ sanguinis evacuationes fuère suppressæ. Insigne ejus exemplum prostat apud Fabricium Hildanum *Cent.* 1. *observ. XI.* de aurifabro familiarem sibi narium hæmorrhagiam amuletô quodam supprimente & per hoc artificium in apoplexiam, ut probabile est, lapso, ex cujus naribus & ore post 12. ab obitu horas copiosissimè sanguis effluxerit. Ex ore senis septuagenarii plurimum cruoris manavit apud Wepferum *p.* 238. Id quod etiam toto die passim observare licet. Si in causas remotiores satis frequentis apud nos apoplexiæ placeret inquirere, aërem quoque symbolam suam conferre deprehenderemus. Unde tùm potissimum, sicut etiam hoc anno factum, apoplectica pathemata crebriora sunt, quando aër frigidior est, aut imbribus & nivibus madidus. Et in hâc re tantò magis confirmamur, quod videamus etiam in aliis Provinciis sub ejusmodi aëris constitutione mortales apoplexiâ corripi. Jam ante mentionem fecimus, annis 1694. & 95. Romæ & in Italiâ non exiguam hominum partem periisse apoplexiâ, aitque Baglivius *Diss.* 3. tam frequentes fuisse hujus casus, ut *instantis mortis horrorem quovis ferè momento viventibus incuterent.* Causam verò illius frequentiæ etiam in aëre quærit *loc. cit. p.* 117. Germaniæ frigidum clima accusat in *Consil.* Mercurialis, cum de frequentiâ apoplexiæ disputat. De pluviosâ aëris constitutione legendus est *l. c. p.* 415. Forestus. Ferdinandi Medici Frater, vigilum Præfectus, cum per 15. dies cœlô nubibus obducto

iter

iter fecisset, apoplexiam incurrit, teste Ferdinando *p.* 211. Monachus Franciscanus continuò per integrum diem in seram usque noctem in cellâ cerevisiariâ commoratus, ipso etiam prandii ac cœnæ tempore, apoplecticus factus est, exemplo memorabili, quod aër frigidior & subterraneus ad apoplexiam concitandam concurrere possit; Quod etiam, teste Wedelio, serenissima Persona in senio constituta, aëri frigidiori & subterraneo exposita, suo damno probavit. Senior in Ecclesiasticâ dignitate constitutus adulto jam autumno sub cœlo frigidiori piscationi ab horâ octavâ matutinâ usque ad secundam ferè pomeridianam in loco uliginoso adstans in paralysin manûs incidit. Multò autem major hominum pars, ut credimus, culpâ assumptorum apoplexiam incurrit. Et vulgus quidem apud nos viscidis ac lentis cibis, quos jure accusat Wepferus *p.* 203. affatim vescitur. Opificum omne propemodum genus frumenti spiritus variis lenociniis ad palati delitium corruptos jejuno ventriculo ingerit. Paulò ditiores manè vinum absynthites de quo Goclenii observ. nota, aut aliud aromaticum ingurgitant. Qui lautioris adhuc conditionis sunt, Ungarici vini cyathos integros creberrimè ac per multas horas strenuè evacuant. Hæc autem omnia quantam vim ad concitandam apoplexiam habeant, in propatulo est. Certè hîc non ignota sunt exempla apoplexiæ summam inebriationem secutæ. Celeberrimus Rolfincius memorat Ratisbonæ Principem quendam in Comitiis ex nimio acidularum usu lapsum in apoplexiam, qualem etiam describit Francisc. Hildesheim *spicileg. 6. p. 526.* Tres mihi apprimè noti sunt, qui acidulis in æstate usi, post aliquot menses ex apoplexiâ sunt mortui. Invaluit apud nos jam per aliquot annos empiricus planè acidularum abusus, unde optandum, ut alii damno aliorum cautius mercari discant. Tenet etiam nostros insatiabile cacoëthes pulveris sternutatorii. Hoc & infimi subsellii & sublimioris etiam ordinis viri singulis penè momentis nares inserciunt. Si itaque non laborat fides observationis Anni 4. Dec. 2. *Ephemerid. German.* quâ docemur, à *pulvere tabaci* assumpto coma somnolentum, tandemque apoplexiam esse secutam, evidens est, quanti res sit periculi sine intermissione pulverem hunc intrudere naribus, & id tanto magis, postquam felix Celeberr. Bohnii industria anatomica nobis detexit, eum etiam ad intima corporis penetrare ac pulmonibus ipsis labem affricare. Non minor error committitur in attrahendo peti fumo, quô, mirum est, quam multi unicè delectentur. Non pauci, ubi vix pedem lecto extulerunt, statim ad has suas delitias convolant, & per magnam diei & noctis partem tædia sua hoc nepenthes vino fallunt, ingenti utique & temporis & sanitatis dispendio. Quotquot his annis ab apoplexiâ necatos memini, ad unum omnes ultra modum hôc fumo se fuisse pascere solitos rescivi. Parum profecit Angliæ Rex Jacobus I. in Misocapno graviter suos ab usu dehortatus; multò magis nos surdis narrabimus fabulam, tametsi solum abusum, seriò dissuademus. Vir Clariss. Dominus Johan.

 Hel-

Hellwig. *in Observ. Phys. Med. obs.* 45. narrat, duos *fratres quorum alter* 17, *octodecim alter exhauserat fistulas apoplecticorum instar prostratos fuisse, & unum eò momentò mortuum, alterum verò per bihorium, vel trihorium miserè spirasse & animam egisse.* Si illud, ut non dubitamus, verum est, satis mirari non possumus, cur Vratislaviæ non quotidiè multò plures apoplectici discedant, cùm multos invenias, qui in hoc certamine par istud fratrum longè superent. Accedit ad cumulum malorum vita pigra ac sedentaria, quam inter congerrones & commilitones suos agunt hi fumi ductores, cum sola motûs intermissio ad apoplexiam satis disponat. Certò cuidam apoplexiæ generi obnoxios esse qui perpetuo torpent otio, ex solerti observatione Wepferi in libro sæpiusculè *citat. p.* 203. didicimus Paradigma exhibet curiosissimus observator *p.* 264. *in nobili viro multùm in evolvendis historiis occupato, qui ob molem corporis vastissimam vix alio labore quam tardigradâ deambulatione corpus exercuit.* Nec hoc effugit diligentiam expertissimi Foresti, qui aliquoties in suis observationibus de apoplecticis, otiosæ vitæ eos fuisse mancipatos providè animadvertit. In memori pectore est, virum egregium post somnum meridianum apoplexiâ fuisse percussum, non auderemus tamen ejus injicere hoc loco mentionem, *nisi* prælaudatus Wepferus *p.* 211. nobis facem prætulisset. Multo evidentior est ratio, cur declivem inter dormiendum corporis situm atro carbone notet Lowerus in doctissimo *tractatu de corde c.* 2. *p.* 103; nam intellectui obvium est, quomodo hôc corporis situ pars seri in cerebrum deponatur, & tandem ita hìc accumuletur, donec vel in apoplexiam, vel in alios sonticos morbos hominem conjiciat. Consuetæ sanguinis evacuationes diu suppressæ via regia sunt ad feralem hunc morbum. Irrepsit in hanc civitatem aliquod hominum occultiorum genus, qui seriò dissuadent, ne qui quinquagesimum ætatis annum excesserunt, usum V. S. & scarificationis continuent, qui, quantum in ipsis est, id agunt, ut hæmorrhoides fluentes supprimantur, istud verò præconceptis nostratium opinionibus apprimè convenit, & hinc pronis auribus illorum dicta excipiuntur; alii verò, qui gravissimis rationibus ac experientiâ fulti nænias illas explodunt, vix audiuntur. Suppressæ narium hæmorrhagiæ apoplexiam post se trahentis exemplum ex Hildano jam recitavimus. Narrat idem *Cent.* 3. *observ.* 12. mulierem tributum menstruum per nares & os satis copiosè reddidisse, hâc verò excretione impeditâ eandem in apoplexiam incidisse. A suppressione lochiorum ortam apoplexiam refert Nicolaus Fontanus *respons. & curat. medic. lib.* 1. *p.* 25. & Ballonius *in Paradigmat. p.* 318. Nec dispar est ratio hæmorrhoidum. Eò, si non nullos sequaris, Hippocrat. respexit *Coac. prænotion. sect.* 3. *text.* 66. his verbis: *Ex hæmorrhoide parùm apparente vertigines obortæ parvam ac modicam siderationem significant.* Amatus Lusitanus *Cent. V. c.* 3. exemplum refert. Ausimus certò affirmare, per aliquot annos vix unum alterumve apoplecticum apud nos elatum esse, qui non vel artifi-

tificiales ſanguinis ventilationes omiſerit, vel ſpontaneas ejus excretiones inhibuerit. Inde verò manifeſtiſſimè dilucescit, quomodo ſtrangulatoriæ jugularium vaſorum cohibitiones apoplexiam accerſere poſſint. Quid de nimiâ ſucci genitalis profuſione dicemus? An & illa ad apoplexiam concitandam concurrit? Judicium noſtrum meritò ſuſpendimus, nihilominus tamen præterire non poſſumus, quod de Nobili quinquagenario Heinric. ab Heer *in Obſervat. Med.* 9. *p.* 103. memorat. Is ducta virgine ſuæ ſortis inter uxorios amplexus apoplexiâ corripitur, ſed ab eâdem induſtriâ Heerii liberatus cum poſt paralyſin ad furias illas reverteretur, in uxoris ſinu, ipsâ non advertente, dulci periit morte. Non diſſimili fato defunctus eſt Dan. Beckherus, Med. D. ac Profeſſ. Regiomontanus. A. 1670, qui cum ad ſecunda vota tranſiiſſet, ne in ſe jaceretur illud Juvenalis:

Jacet exiguo cum ramice nervus,
Et quamvis totâ palpetur nocte, jacebit:

ſumſit aphrodiſiacum, oſtenſurus Juvenculæ, quam duxerat, ſe virum eſſe, ſed in certamine illô ſuccubuit, ac in thalamo tumulum ſibi paravit. Enim verò magis fit veroſimile, hos Duumviros non apoplexiâ, ſed ſyncope eſſe extinctos. Animi pathemata graviora apoplexiæ periculo non paucos ſubjecerunt. Ex mœrore & *ſubitâ animi conſternatione matrona apoplexia* periit apud Hildan. *Cent.* 6. *Obſerv.* 12. Præ terrore ex terræ motu Beroaldus *libello de terræ motu* incidiſſe aliquos apoplexiam memoriæ prodidit, nec deſunt, qui territi ictu bombardæ ſubitò exanimati fuerunt apoplexiâ, ut Luſitan. & Camerar. *in Sylloge memorab.* auctores ſunt. Multos, qui occaſione fulminum attoniti ſunt facti, congeſſit Schenkius *in obſervat.* Celeberrimus Wedelius teſtis eſt, literatum quendam ſenem accepto triſti de filio abſente nuncio territum lethali apoplexiâ fuiſſe correptum. Iracundiæ præcipites graviſſimæ etiam à vulgo accuſantur tanquam cauſæ apoplexiæ. Et profectò vix reperias Medicum, in praxi occupatum, qui non adhibere poſſit verba illa Foreſti *Lib. X. obſerv.* 70: *multos conſpeximus, tam viros, quam mulieres ex ira vehementiori & animi percuſſione in apoplexiam incurriſſe.* Porrò vehementiores capitis & cerebri concuſſiones ſæpius in apoplexiam præcipitant homines, quâ de re videſis Gregor. Horſtium *lib.* 2. *de morb. capit. Obſerv. Medic. rar.* 63. Hildan. *Cent.* 4. *Obſerv.* 11. Wepferum *in auctario p.* 348. Wedelium *in pathologia med. dogmat. p.* 334. Nicolaum Fontan. *Diſc.* 6. *fol.* 92. Dum verò paſſim exempla obvia ſunt de apoplexiâ colaphos vehementiores ſecutâ apud Benevenium, Hildanum, Schenckium, Felicem Platerum aliosque, non difficulter aſſequimur, quod etiam alapis violentis cerebri commotio excitari queat. Quorſum refer etiam caſus violentiores apud Heerium *Obſ.* 21. Wepferum *loco citato hiſtor.* 1. 2. 3. 6. alias capitis aut partium ei vicinarum læſiones ac vulnera, de quibus jam loqui non vacat,

vacat, ſicut neque de tumoribus ſive venereis, ut apud Welſchium, ſive aliis è capite ablatis apud Thom. Bartholinum *in Obſerv. Cent.* 4. *hiſt.* 86. Prætermittimus etiam vermes, de quibus Zacutus Luſitanus *Praxi admirandâ lib.* 2. *obſerv.* 42. videndus, item ſcabiem retropulſam, de quâ legatur *obſervatio* 58. *anni* 1. *Decur.* 1. *Ephemerid. German. p.* 136. tantum adhuc addemus verbum de flatibus, quos apoplexiam producere poſſe credidit Hippocrates *ſect.* 19. *text.* 4. *de flatibus* ſcribens: *Si plurimi flatus per univerſum corpus diſcurrant, totus homo ſideratur, ſi per partem, pars illa percutitur, atque ubi abierint flatus, ceſſat & morbus.* His verbis non crederemus niſi aliquoties vidiſſemus ablationem motûs voluntarii ad breve tempus conjunctam, cum ſtupore leni abſque difficili tamen reſpiratione, quæ aliquam apoplexiæ imaginem exhibet. Conferri hic meretur Franciſc. Valleriola *E. M. l.* 1. *p. m.* 74. & Dovinatus *Apolog. l.* 3. *c.* 1. Poſt mortem in apoplecticis inſpectione factâ, in aliis quidem effuſionem ſanguinis, in aliis verò ſeroſæ ſubſtantiæ reperiri, res eſt paſſim nota; hinc verò certum eſt, rectè inferri, motum ſanguinis in apoplexia intercipi, atque ideò vel ſanguinem ſincerum è ruptis vaſis excidere, vel ſeroſam tranſſudare ſubſtantiam. Carolum Fracaſſatum in *Diſſert. Epiſt. de Cerebro* teſtem advocamus omni exceptione majorem, qui juſſu magni Ducis Hetruriæ corpora ex hoc morbo denatorum ſecuit, cui Wepferum ſummi judicii, experientiæ ac fidei Medicum & Anatomicum jure optimo jungimus. Perquàm verò notabile eſt, quod cauſæ intercepti motûs ſanguinis non in cerebro ſed frequenter in corde apoplecticorum deprehenſæ fuerint. Ita e. g. pinguedo in ſiniſtro cordis ventriculo à Bartholino *Cent.* 1. *Epiſt.* 2. reperta *Polypum cordis grumumque ſanguinis in Carotides delatum* Crato reperit. *Corpora calculoſa, viſcida, ac glutinoſa* in omnibus, quotquot quidem aperuerit, ſe vidiſſe refert Greiſel *in Miſcell. Curioſ. Dec.* 1. *an.* 1. *p.* 156. Quando itaque aut ſanguis extravaſatus cum grumis, aut ſeroſa colluvies cerebrum vel extus vel intus largiter inundavit, iſtud ſubſidere & per hanc compreſſionem ac ſubſidentiam, de quâ Bonet. *in ſepulchr.* conſulendus, ad operationes ſuas reddi ineptum, valdè eſt credibile. Cum vero ſanguis concretus vel in ventriculis, vel in pulmonibus tantum deprehenditur, apoplecticus ſtupor in cerebro exinde probabiliter naſcitur, quod ſanguini arterioſo liber aditus ad cerebrum ſit præcluſus. Quid enim ligatâ arteriâ etiam in aliis partibus fiat, à Lowero aliiſque ad oculum eſt demonſtratum. Aditus autem ſanguini arterioſo tantò magis præcludetur, ſi arteria fuerit rupta apprimè enim notatu digna eſt obſervatio Fracaſſati *in Diſſ. Epiſtol. ante laudata ad Malpighium p.* 135. *durante adhuc motu cordis vaſa diſſilire factâ in vaſis pulmonariis obſtructione.* Admiratione tamen dignum eſt, quòd interdum nulla evidens apoplexiæ cauſa in defunctorum corpore poſt mortem deprehendatur. Illuſtre ejus rei exemplum ſiſtit

Clariſſ.

Clariss. Willis *de animâ brutorum part. patholog. c. 8. in fine p. m.* 43. Verùm pluribus egimus de apoplexiâ, quàm ferè huic nostro instituto conveniebat. Jam de curâ breviter aliqua erunt dicenda. Varia illa molimina ad excitandos apoplecticos etiam vulgo nota sunt: at nondum à nobis visi, qui acclamationibus, vellicationibus, frictionibus in plantis pedum &c. crinium evulsionibus, concussionibus &c. in apoplexiâ paulò graviori adjuti fuerint. Quantum etiam est inane in suffitibus, quantum in balsamis quocunque etiam titulo superbientibus! Næ eum, qui in his spei anchoram figit, valdè ignarum esse oportet eorum, quæ apud ægros gerantur. Quàm verò lepidum est universaliter præcipere, ut linguæ ac palato theriaca Andromachi vel mithridatium cum castoreo &c. mixtum & in aquis appropriatis dissolutum illinatur, cum os sæpè arctissimè clausum sit! Tale quid nuperrimè nobili Matronæ per quinque dies contigit. Non hæc eô fine dicuntur, quasi omnia ista damnemus; nam sæpissimè pro re natâ ipsimet his usi sumus: sed solum hæc ad sciolorum quorundam arrogantiam, imperitiam ac improbitatem convincendam pertinent. His enim, ubi unum horum omiseris, planè solemne est, clanculum funestum exitum adscribere Medici seu oscitantiæ, seu ignorantiæ. Ad validiora, si hoc ab adstantibus impetrari apud nos posset, descendendum videretur. Per admota plantis pedum ignita ferramenta ad vitæ officia in xenodochio nonnullos fuisse vocatos, quos nullum quantumvis validum remedium excitaverat, legere licet in doctissimo de *subitaneis mortibus* opere Celeberr. Lancisii *lib.* 2 *c.* 5. §. 11. Et certè, ut ipse commemorat, jam multi ante eum Practici laminarum ignitarum suturis admovendarum meminerunt. Lancisius verò credit, *præsentem ignem validissimè irritando fines nervorum, maximum in iisdem tremorem & subtilissimarum partium excursum per eorum filamenta inducere posse, qui ad usque principium propagatus fortiter etiam excutiat, quicquid cerebro & nervorum ostiolis pertinaciter hæret, & per talem duntaxat maximam nervorum succussionem & particularum ignearum penetrationem amoveri potest.* Post enematum usum, vel ad V. S. vel ad vomitorium progrediendum esse censemus. Vomitorium non nisi illis offerre ausi sumus, qui phlegmatici, ut ajunt, temperamenti sunt, aut ante hac excretionibus serosis obnoxii vixerunt, multumque modo tussi humidâ, modo coryzâ affecti, aut ulcerationibus diuturnis exerciti fuerunt. His in apoplexiam lapsis, ubi serosæ ac mucidæ excretiones per memorabile tempus cessarunt, nec virium imbecillitas fuit impedimento, sine morâ exhibuimus emeticum, nec dubitavimus hoc in casu cum doctiss. Langio ⊖li vitrioli primas tribuere. Floridis ac sanguineis diætâ aromaticâ & vinosâ usis illicò vena pertusa fuit, quicunque demum exitus sequeretur. Utinam omnibus Medicis expertissimi Sylvii verba in memori essent pectore: *Judico prudenter & exactè posse imò deberi in omni apoplexiâ* (præsertim verò sanguineâ) *institui VStionem, & pro ægrorum constitu-*

constitutione sanguinisque copiâ in vasis existente satis largam sanguinis evacuationem. Non diffitemur bis terve evenisse, ut post apertam venam apoplectici, qui adhuc initio balbutiebant, usum sermonis amitterent, sed non nisi garrulis ac stultis mulierculis condonanda inscitia est, credere, quod aphoniæ ipsiusque mortis causa sit celebrata V. S. Imò non sine causâ suspicatus sum in ultimo mihi obveniente ægro rupta fuisse vasa sanguifera, & hoc tanto verisimilius, quod ante VStionem tota pubis regio & partes vicinæ, ut referebat, quæ enema injiciebat, sanguinè essent suffusæ ac liverent. Inter interna hucusque ex receptâ methodo, quod non meliora suppeterent, sæpiusculè usus sum sequenti Potiunculâ:

℞. ▽ antapoplect.
lavend.
salviæ aa. ℥ ij.
♎ ⊖ ♓ ci ℈ ij.
lil. convall. ℈ j.
Ess. castor. ℈ ij.
succin. ℈ j.
syr. stœchad.
ceras. nigr. aa. ℥ ß.
M. F. P.

Nec minus crebro in usu fuit liquor CC. succin. aut ∾ cephal. Mœbii, qui sub ∾ apoplect. D. T. nomine in quibusdam officinis venalis prostat. Nec neglεximus vesicatoria, imò & alia omnia, quæ à Medicis præscribuntur facienda. Non verò apud cordatos, ut speramus, nobis fraudi fuerit ingenua confessio, omnia ista in paulò vehementiori apoplexia nihil quicquam prodesse. Celsissimus quispiam Princeps in familiari mecum colloquio incidebat in mentionem pilularum, quarum virtutem in apoplexiâ multum laudabat. Dùm obiter quædam earum ingredientia commemoraret, etiam verbulum de opio modo planè singulari præparato ei excidebat. Protinus memoriæ obversabatur candidissimi Ludovici observatio consimilis, sed de quâ ex propriâ experientiâ nihil addere licebat, quamvis opii usus in apoplexiâ admodum mihi sit suspectus. Cum verò hodiè usitata apoplexiæ curandæ ratio adeò parùm succedat, sæpius in mentem venit prisca methodicorum methodus, quæ modernæ è diametro opposita est. Nam locô frictionum, vellicationum, crinium evulsionum, imperat hæc *articulorum blandi tactûs continentiam*, id est, suavem contrectationem; Nos hodiè spirituosissimis aquis ac odoratis nervinis verticem, tempora, vultum, spinam dorsi imbuimus; methodici *olim medias capitis partes & collum limpidâ lanâ tegebant, & fomenta olei dulcis & calidi adhibebant, & expressis ex aquâ calidâ spongiis vultum fovebant.* Nos hodiè spirituosa ac volatilia apoplecticis exhibemus; illi *simplicem aquam, sed calidam,*

dam, *aut mulsum* infundebant. Nos acribus clysteribus alvum irritamus; illi clystere simplici ac blando intestina crassa eluebant. Verbo, nobis tonica & strictoria; illis relaxantia ac stricturam nimiam solventia curæ prora ac puppis erant. Methodici, quod mireris, post declinationem passionis tantùm aliquod spirituosum, scilicet vinum ægris suis indulgebant. Meretur omnimò hâc de re legi Cœlius Aurelianus *lib.* 3. *acutor. cap.* 5. in editione quidem Lugdunensi satis accuratâ *p.* 180. *& seq.* in novâ vero elegantissimâ *p.* 202. *& seq.* De hâc priscâ Apoplexiæ medendi ratione judicium ferri accuratum nequit, ante quam eam in usum aliquoties vocaveris; in usum autem ut vocet quisquam, non temerè fuerim autor, quomodocunque cadat res, nisi animum planè adversus calumnias, vulpinas fraudes ac mille technas obfirmaverit. Quanquam, ut nihil quicquam dissimulem, rationi & recentissimis principiis methodicorum via, nisi me omnia fallunt, non adeò adversa videatur. Mira fuit ratio, qua Cardinalis Richelius Patrem Josephum Capucinum, notum in Galliâ, imò totâ ferè Europâ nomen, cum eum secundâ vice apoplexia an. 1638 die 18. Decembris obruisset, excitare voluit; nam, ut in hujus vitâ scribitur, intentâ voce subinde Cardinalis acclamavit: *Courage, Pere Joseph, courage, Brisac est à nous.*

Dolor Aurium.

Hoc tempore passim audiebantur querelæ de aurium dolore acutissimo. Laborabant illo potissimum Juvenes sanguineæ constitutionis, unus & alter etiam virilis ætatis. Vehemens dolor excruciabat ægros parte intimâ & imo meatu audiendi. Et licet verum esse fateamur istud *Plinii*, *quod suus cuique dolor ad præsens atrocissimus videatur*, non possumus tamen non Galeni judicium probare, qui differentiam quandam magnitudinis doloris juxta locos, in quibus fiunt, faciens, auris dolorem post acerbissimos coli cruciatus primo statim loco ponit. Describunt autem hunc suum dolorem ægri tanquam pulsatorium & lancinantem, qualis solet esse, quando inflammatio circa membranas & arterias oboritur. Præterea vehemens sensus ardoris adest, qui vetat originem doloris ab acribus & saniosis humoribus arcessere. Febris etiam accedere sueuit. Quanquam verò dolorem hunc periculo carere minimè asseramus (cum facilè continuatione quadam per nervum & membranas ad cerebrum usque propagari queat) nec detrahamus illis observationibus fidem, quæ narrant, quosdam ex immani isto cruciatu repentè perinde atque apoplecticos esse mortuos: apud nos tamen, quantum meminimus, malum hoc non facilè cuiquam perniciem attulit. Intra septem plerumque dies suppuratione finitum est. In sanguineis adolescentibus etiam citius exquisitissimum dolorem per largam narium hæmorrhagiam fuisse sublatum recordamur. Sub initium curæ discussionem inflammationis moliti sumus exhibitis blandis diaphoreticis, mane quidem in formâ guttarum, sub noctem verò in pulvere, ac horis matutinis placidum sudorem exspectare jussimus. Quapropter commendavimus regimen ad uberiorem transpirationem promovendam aptum, id est, corporis contineten-

nentiam abſque jectigationibus, & potus calidos, puta infuſum Thé, Decoctum Caffé, C. C. juſcula hordeacea. &c. Externè pulverem ex vegetabilibus reſolventibus cum Camphorâ mixtum, uti & pulverem, quem Clariſſ. Ludovici in eryſipelate commendat, applicavimus. Ab infuſionibus oleorum rutæ, chamomillæ, ovorum, ſcarabæorum, amygdal. ſcorpionum abſtinuimus, poſthac multiplici uſu edocti olea hæc noxia eſſe, quoad ſpes ſupereſt diſcutiendæ ſtaſis ſanguineæ, dum in propatulo eſt, emollitione membranarum uberiorem affluxum ſanguinis ad partem affectam concitari. Noti iſti ſpiritus otalgici Minſichti & Barbette ſenſum doloris ſubinde augere deprehenduntur. Quando autem ex voto diſcuſſio ſtagnationis & inflammationis non ſuccedit, ſed ex pulſatione in auribus increbeſcente, febri majori ac deliriis intercurrentibus, ſuppuratio phlegmones inſtare colligitur, ad fotus progreſſi ſumus ac cataplaſmata ex radice altheæ, fol. malv. fl. melilot. chamom. ſem. fœnugr. lini, crocô, medullâ panis triticei, vitell. ovor. &c. Res in vado eſt, ſimulac pus album, leve & æquale effluxerit, febris ac deliria remiſerint, ſomnus placidus & profundus fuerit ſecutus, cum ſignis coctionis in urinâ.

Tinnitus aurium.

Tinnitus aurium frequens apud nos malum, de quô primô Hiſtoriæ anno egimus, ſed circa finem hyemis hoc & ſequentibus annis longè fuit frequentiſſimum. Huic hypochondriaci potiſſimum apud nos obnoxii agunt. Celeberr. Wedelius *lympham elaſticam halituoſam, rareſieri aptam ac minus placide motam* accuſat, & præter pilulas ex reſinâ turpeth. ſcamm. extracto agar. pul. rad. jalap. cinab. nat. ol. fœnic. commendat mixturam ex Eſſ. carminat. ʒij. Tinct. ♂t. balſamic. ⌒ vitriol. cephal. aa. ʒj. ol. citr. gt. ij. ut & pulv. ſtomach. Querc c. ʒij conch. pp. cinnab. nat. hepat. rub. Dreſd. aa. ℈j. ol. mac. gt. j. Tentavimus in rebelli malo efficaciam horum remediorum, ſed apud nos quidem illa exſpectationi non usquequaque ſatisfecerunt. Irrito internorum uſu fatigati noſtratium quidam majorem à topicis externis, quæ tamen multo parcius quam olim commendare ſuevimus, præſtolantur opem, ſed fruſtrà; Imo ſat in proclivi eſſet exemplis docere, quam noxia fuerint. Hic autem non poſſumus non atro notare carbone eos, qui auribus non probè à ſordibus purgatis varia in notabili quantitate, & quod mireris, frigida, craſſa, lenta ac viſcida intrudunt, & paucis interpoſitis horis nova ſubindè, non abſterſis prioribus infundunt, id verò cum damno ægrorum fieri certum eſt.

Febris maligna.

Unus & alter hòc tempore etiam febri malignâ detinebatur. In iis, quibus ea funeſta fuit, maturè admodum tremulum in manibus ac labiis motum obſervare licebat; is brevi poſt ingraveſcebat; ſcilicet mirè incipiebant manum dimovere, palpabant, quaſi aliquid captarent. Ferè taciturni jacebant demiſſis palpebris, & dum dormire viderentur, aliquid ſubmurmurabant, nunquam tamen ceſſantes à geſticulatione manuum, ex qua etiam eos delirare concludebamus. Biduò ferè ante mortem taciturna hæc

hæc insania in turbulentam mutabatur, exiliebant, clamabant, rixabantur; paucis tamen ante fatale momentum horis iterum ad sanam redibant mentem. Nec minus periculosè circa initia Martii ex malignis febribus decumbebant sanguinei quidam in floridâ ætate constituti. Ab initio statim variis obnoxii erant per intervalla vicissitudinibus. Modo per horam unam atque alteram omnia erant tolerabilia, mox iterum graviori æstu & anxietate urgebantur, sed remissiones illæ ac exacerbationes non in stata incidebant tempora, quod aliàs continuis solemne est, quæ circa noctem exacerbantur, horis matutinis remissione ægros in spem erigunt meliorem. Increbescebant vices illæ circa dies criticos. Maxima virium fatiscentia ac deliria metum augebant; & quod rei caput est, absentia excretionum ac imprimis sudoris blandi quippiam boni sperare vetabat. Urina cerevisiæ nostræ ferè similis. Tempore æstus intensioris pulsus fortior ac celerior cum vivaciori in vultu colore, tempore verò instabilis illius ac fluctuantis remissionis pulsus multò debilior erat, ac color etiam vultûs minuebatur. Tribus aut quatuor ante ineluctabile fatum diebus, angustiis in pectore, & faucium siccitate ac ardore querentes audire licebat. Ultimis diebus rubescebat vultus, interdum etiam oculi, dolor capitis augebatur, mens deliriis gravioribus distracta hærebat. In reliquo corpore habitus strictior erat. Inferiores partes parùm calebant, integro etiam ferè die ante mortem frigebant. Antequam penitus malignam hujus febris indolem cognovissemus, & ipsi Hippocratis autoritate suffulti credebamus, ac aliis etiam persuadere nitebamur, non adeò esse metuendum, sed hæmorrhagiam criticam expectandam. Fefellit nos hæc spes, & ut verum fateamur, ad hanc usque horam, quâ hæc scribimus, ancipites hæremus, quidnam potissimum Medico agendum incumbat. Illud quidem evidens est, quod miasma vel in massâ sanguinis diffusum, vel principalioribus visceribus infixum hærens, indicet eliminationem per poros totius corporis, quod commodissimè per placidum sudorem efficacioribus alexipharmacis excitatum, & per aliquot dies continuatum impetrari novimus. At nos omnes, qui lectis ægrorum cum debitâ curâ & attentione assistunt, obtestamur, ut liberè edisserant, quam vanè sæpè ars præsidiis suis ad hunc scopum collineet? Resistere videtur ipsa natura, quæ operosis moliminibus ferè tamen frustra hæmorrhagiam narium moliri videtur, strictura verò inferiorum partium, quæ ad hæmorrhagiam concitandam requiritur, auctiorem transpirationem, lenes sudores, ac madores peripheriæ totius remoratur ac impedit. Quapropter in eas sæpius cogitationes incidimus, Medico, si sub initium morbi advocetur (contingit autem hoc quam rarissimè) incunctanter ad V. S. & eam quidem largam (quam tamen in malignis aliis omnibus non tantùm tutò omitti posse, sed & oportere, sumus persuasissimi) esse confugiendum; & hâc præmissâ sanguinis evacuatione, Sydenhamii methodo, quæ post V. S. calidiora aliàs nobis in malignis non adeò probata, commen-

mendat, insistendum, & si hac viâ negotium non successerit, ultimo etiam raninas aperiendas, nullâ utique temeritate, cùm certò si aliter procedas, ægro sit pereundum. Verùm de hâc re alibi. Hoc tempore medicinam fecimus adolescenti cuidam, febre continuâ correpto & periculosissimè decumbenti. Accedebat ad cumulum malorum aphonia, quæ tametsi nos non adeò terreret, cum viderimus puerum septennem per triduum, alium verò paulò adultiorem integrum octiduum voce privatos fuisse, & tamen iterum pristinam recuperâsse valetudinem, percellebat ac turbabat tamen vehementer, quod instar attoniti jaceret omnibus viribus exhaustus. Oculos subindè aperiebat, iterumque claudebat. Cum quasi conclamatum esset de eo, primo quidem largiter ex naribus sanguis effluxit, deinde etiam pituitosa saburra per vomitum ex ventriculo sine ullo emetici stimulo in enormi quantitate fuit eliminata. Exclusâ criticè opprimente materiâ per nares & ventriculum ephebus ad mentem rediit & locutus est. Idoneis confortantibus summo languori ac debilitati fuit prospectum, quo facto brevi post ex voto convaluit. Suris cum pectore communicationem quandam intercedere, alibi notatum fuit, & certè Baglivianam observationem de insigni vesicatoriorum usu in suris, quando ægri asthmate torquentur, cum conjunctissimo Collegâ nostro D. Klaunig quantivis esse pretii in Praxi experti sumus; nunc tribus annectere verbis lubet, quod suris etiam cum capite arctior sit necessitas, quam vulgò creditur. In febri acutâ graviora conticuisse deliria oborto in suris dolore memoratum est Hippocrati, & etiam à nobis visum; rursus dolore in illis cessante, scilicet nullo prævio sudore accensas fuisse deliriorum faces itidem memoriæ proditum à nostro sene, ac semel etiam à nobis observatum est. Hactenus verò sensum Hippocraticorum verborum *in Coac. dolores circa suras mentem emovent:* assecuti non fuimus, quia nobis nullum fuit oblatum ejus rei exemplum in febribus acutis cum tremulo partium motu conjunctis, de quibus Hippocrati ibidem sermo est. Extra febrim autem in rustico propemodum quinquagenario melancholici temperamenti durâ egestate presso, qui aliquoties consilium meum imploravit, singularem hanc circumstantiam notare datum fuit, quod præsente dolore gravi pollicis pedis sinistri, qui per intervalla aliquoties in anno recurrit, ac in æstu ei ferè continuus est, mente sibi non constet, dolore autem illo cessante rationis usu pro modulo suo optimè polleat.

Arthritis. Arthritis & calculus multos excruciabant, potissimum verò sanguineos illos, quorum functioni assidua & pigra sessio indivulsè est connexa. Certè apud Vratislavienses non exiguus est eorum numerus, qui totos dies aut domi, aut in auditoriis causarum & curiis sedent. Videas non paucorum limen à matutinis statim horis obsideri à turbâ hominum, & quorum janua

Manè salutantûm totis vomit ædibus undam.

Sunt, quorum otium à prandio moribus nostris largo, & ubi res domestica

ca

ca permittit, vinoſo ſtatim interpellatur, totumque tempus pomeridianum rurſus ſedendo ac ſcribendo conſumitur. Ac hi maturè admodum nephriticorum & arthriticorum caſtris aggregantur. Sæpè mirati ſumus huic hominum generi vel mediocrem conſtare poſſe ſanitatem, cum adeò nulla inter aſſumta & motum ſervetur proportio. Nam non in curiâ tantum, ſed ditioribus etiam in viâ ſedendum, & peſſimo mori manus dederunt, vehiculum perpetuò conſcendendi. Si ut olim tantillum itineris, quod bis aut quater in dei repetendum eſt, pedibus conficerent, poterat ſedentaria fatigatio hac inceſsûs agitatione diſcuti. Sed quid eſt tanta curruum frequentia per ſtrata viarum noſtrarum quotidiè diffundit, ut niſi pedibus equorum obteri, aut conſpurcari luto platearum velint, etiam ad vectationem cogantur decurrere. Huc nempè ventum eſt, ut videamur uſum pedum amiſiſſe, quem reſtitui frequentiæ priſtinæ non dubiè cenſendum intereſſe ſanitatis hominum. Martialis inſaniæ adſcribendum putavit, ſi homo juvenis & validus alienis pedibus ambularet per urbem, Philippum quendam inſectatus hoc epigrammate:

Octophoro ſanus portatur, Avite, Philippus,
Hunc tu ſi ſanum credis, Avite, furis:

ut ex togatorum militiâ non ultimus Petrus Xylander quondam Regi Catholico in ſanctiori ſenatu à conſiliis &c. in epiſtola ad Plempium conqueritur. Hæc vivendi ratio etiam alios morbos poſt ſe trahit.

Ventriculi dolor.

Non paucis hujus ordinis hominibus moleſta etiam eſt ventriculi anxietas ac dolor, qui poſt cibum aſſumtum invaleſcit eâ de causâ, quia ventriculi diſtenſio à ſumto cibo neceſſario ſequitur. Nec verò ſolet miteſcere, donec cibus concoctus per pylorum deſcendit. Credibile eſt, hanc ventriculi debilitatem & inde reſultantem moleſtiam non parum augeri per compreſſionem ejusdem poſt ingeſtum cibum legendo ac ſcribendo, ut jam olim obſervavit Platerus.

Flatus.

Mirè etiam flatibus obnoxii ſunt ſedentariam hanc vitam agentes, ac multi Vratislavienſes alii. Paulò eſt obſcurius, unde flatus, id eſt, halituoſa ſubſtantia expanſionibus apta tam facilè in ventriculo & inteſtinorum voluminibus cumuletur. Hoc certum eſt, quod hîc locorum cibi, qui facilè in halitum diſſolvuntur, frequentiſſimè apponantur. Multi veſcuntur frigidis & humidis e. g. lacte, ſero lactis, juſculis aqueis &c. Rurſus alii delectantur viſcidis, ac multorum deliciæ unicæ ſunt piſces; plurimi inhiant pomis, fructibus horræis, & inter viliores non pauci fabis & piſis &c. *quorum ſpiritus levi de causâ exhalant.* Tandem dulcia ac mellita, ut & maſſæ farinaceæ cum fæcibus cereviſiariis paratæ ac pinguia quævis in frequenti apud nos uſu ſunt. Cereviſia quoque noſtra craſſa his annis ac turbida fuit multoque ſedimento fœculento fœta. Admodum

dum verò est simile ex cibis his ac potu nostro halituosam substantiam evolvi in illo intestinorum angulo, in quò bilis, succus pancreaticus, lympha intestinalis, & quicquid ex poris œsophagi & ventriculi destillat, confluunt, & aliquo motu fermentationis seu effervescentiæ, ut scholæ multæ crediderunt, agitantur. Sed cum experientia affatim testatur, eos etiam, qui ab his aliisque ejus commatis cibis abstinent, nihilominus flatibus infestari, rationi non repugnat credere, eos sæpius ex reliquiis alimenti non ritè concocti, ac muco in ventriculo & intestinis sèmper obvio excitari. Dùm vero omnis dies docet, multos homines affatim ingurgitare cibos; quos flatulentos dicimus, & iterum, dum certè non desunt, quorum canalis alimentarius muco satis est repletus, qui tamen aut nulla planè, aut satis levia à flatibus experiuntur incommoda præ aliis, qui minimum in cibis flatulentis commissum errorem multis molestiis expiant, necesse est, aliquam in tubo intestinorum tàm disparis conditionis hominum reperiri diversitatem, adeoque intestina ipsa plurimum sanè momenti ad generationem flatuum conferre, prout hoc, vel illo modo comparata sunt. Quod si autem ad vivum omnia reseces, deprehendes facilè in intestinis eorum, qui flatibus vexari levi datâ occasione solent, majorem inesse flacciditatem ac remissionem tensionis illius, quâ motum peristalticum absolvunt, scholæ tonum vocant, & quidem multò significantius. Putare ergò licet, flatus excitari, quando in intestinis reperiuntur fermentescibilia ad diffusionem & expansionem elasticam apta, & intestina in hâc illâve voluminis sui parte non ita tonicè tensa sunt, ut halituosæ fermentescibilium diffusioni obnitantur, sed ita flaccida existunt, ut expansioni facilè amplius concedant spatium. Quodsi præterea fermentescibilia in intestinis præsentia hisce irritatione, acrimonia, acore, aut alio modo infesta sunt; absque dubio spasmodicæ contentiones ad amovendum & eliminandum ea, quæ molesta sunt, in intestinis fiunt, unde fit unô eodemque tempore, ut in hâc intestinorum parte tonus intendatur, in alterâ verò remittatur. Quando verò portio intestinorum illa, quæ relaxatam partem excipit, etiam spasmodicè contrahitur, & hoc pacto illa à flatibus propter tonum remissum debilitata pars intestini utrinque & in superiori & inferiori regione cingitur à strictis & spasmodicè contractis intestinorum partibus, fieri profectò aliter nequit, quin flatus incarcerentur, & tormina ac dolores distensorii & quasi ruptorii sentiantur, dum nimirum flatus vi suâ elasticâ contentioni intestinorum renituntur. Arduum verò est definire, an halituosa illa substantia, quam flatus dicimus, aqueæ, an verò aëreæ sit indolis, quamvis sciamus in posteriorem sententiam propendere non paucos, quod 1. hujus generis corpori competat rigiditas, cujus ratione etiam vim elasticam exercent, illi verò partes sint molles & lubricæ ac flexiles, nisi in glaciem densentur: 2. quod ad flatum requiratur insignis rarefactio, cujus

cujus adeo capaces non ſint aqueæ indolis ſubſtantiæ. Si itaque hos autores ſequimur, cibi illi, qui à Fieno, & ante hunc à Celſo flatulenti dicuntur, hoc nomen merentur, quod copioſiorem intertextum gerant aërem, ac emittant, ad quam rem dilucidius explicandam experimenta Boylii multum conferre poſſunt. Si per omnia hæc Philoſophia eſſet vera, caro bubula omnium maximè eſſet flatulenta, eò quod teſte Boylio, ex nullo propemodum alimento major aëris copia educi poſſet; at verò ignoramus, an non experientiæ repugnarent, qui carnem bubulam omnium maximè flatulentam profiterentur. Sed his miſſis nos rurſus ad flatus revertimur. Benè res habet quando deorſum ſpontè erumpunt; ſi verò aliter fiat, & ad ventriculum connitantur, major ſubeſt difficultas, niſi per ructum elidantur. Quodſi verò his viis non procedant, ſæpius contingit, ut ventriculus, ad quem flatus propulſi ſunt, ſeſe nimium conſtringat ad flatus per hanc conſtrictionem expellendos, cui violentæ contentioni non raro jungitur ſumma reſpirationis difficultas, cum graviſſimis anxietatibus præcordialibus, vertigine tenebricosâ, tinnitu & ſtrepitu aurium, frigore extremorum, ita ut ægri & circumſtantes ſuprema inſtare credant, cui moleſtiæ generi valdè obnoxii ſunt hypochondriaci ac ii, quibus hæmorrhoides negotium faciunt. Nec immunes ſunt ab hâc calamitate mulieres abortum paſſæ, & quibus menſes non ritè procedunt. Verbo, incommoda à flatibus vel congenitam, vel contractam aut ex morbo e. g. dyſenteriâ, vel ſpaſmodicis contractionibus ſæpè reiteratis flacciditatem ac debilitatem ventriculi & inteſtinorum præſupponunt. In gravioribus à flatu anguſtiis eò ante omnia laboravimus, ut obſtructiones tollerentur, & pravæ alimentorum reliquiæ, pituita viſcida, fæces alvi induratæ &c. è corpore eliminarentur, quod quidem commodiſſimè per clyſteres obtinuimus. Peto Hiſpanico enematibus admixto vim maximam educendi flatus non ſine veritate adſcripſit doctiſſimus Gliſſonius. Efficaciam fumi tabaci per inſtrumenta fumiductoria in Angliâ & alibi eò modo parata, prout ea depingi fecit Stifferus, inteſtinis immiſſi in rebus ſummè anguſtis ſummam, ut plurimis in hâc civitate conſtat, experti ſumus. Profectò ſi ea fumi virtus viro doctiſſimo V. F. Plempio fuiſſet æquè cognita, non excidiſſent ei hæc verba, lib. *de togat. valetudine tuendâ p.* 137. *Audio nuper in Angliâ excogitatum eſſe, & populo perſuaſum, atque adeo nunc eſſe in uſu, ut fumum tabaci per tubulum flatu ingerant in eam partem, quâ ciborum onera & reliquiæ redduntur. Quid non moliuntur inſani in hoc gyrgatho? &c.* Non multum ſoliciti fuimus de flatibus contemperandis & mitioribus reddendis, in quam rem etiam ex mente Gliſſonii Medico eſt incumbendum. Et ille quidem eâ fine commendat carminativa vinoſis mixta, ratus, ea haud minimum levaminis, quoniam blando ſuo fotu flatuum ferociam mitigant, in dolorifico hoc malo afferre poſſe. Enim verò cautum in eorum uſu Medicum eſſe oportere, certum eſt, tùm

quòd calida ſint, tùm quod ſtricturam in partibus inteſtinorum jam antea tenſis augere poſſint. Solis phlegmaticis, qui cereviſiæ uſu delectantur, in doſi moderatâ ac blandioribus aquis mixta ſic dicta carminativa, nec adeò frequenter repetita prodeſſe experti ſumus, ſi interpolentur nitroſa cum cinnabarinis & abſorbentibus, quæ ſola utramque paginam apud ſanguineos & cholericos hoc in paſſu abſolvunt. Vix autem Medicus anodynis hypnoticis & narcoticis e. g. theriacâ, philonio romano, opio &c. indigebit ad fibras præter modum irritatas iterum placandas, multò minus ad eas ita diſponendas, quo minus arctè comprehendant, ſed facilius dimittant & traduci ſinant flatus, dummodo cinnabari & nitro peritè uti didicerit. Securius etiam mitigationem fibrarum irritatarum ab oleoſis & gelatinoſis, quàm opiatis ſperare fas eſt. Nulli verò fuerimus auctores, ut ad exemplum Gliſſonii adſtringentia ad torporem inteſtinis inducendum, eademque ad flatuum diſſipationem coarctanda temerè ægris exhibeat. Nam ut jam ante monitum, in omni flatu adeſt aliqua inteſtinorum coarctatio. Eximium planè uſum habuerunt ſacculi ex emollientibus & paregoricis, in quorum externorum uſu commendando Aurelianus alicui nimius non immerito videri poſſet. Inter carminativa ut hoc adhuc addamus, egregiè locum & dignitatem ſuam tuetur extractum radicis pimpinellæ oleo carvi imbutum, in phlegmaticis. Spiritum tartari ritè præparatum inſigne eſſe medicamentum teſtari poſſumus. Dedimus etiam cum effectu Eſſentiam cortic. ☉ant. ac millefol. cum tantillo ∽⊖♓ci aniſ. &c.

Catarrhi.

Sub finem Martii regnabant catarrhi, varii generis, deſtillationes narium, epiphoræ, palpebrarum ſuperiorum laxitates &c. Proderant diuretica ac inter reliqua ſuccinata. Egregium eſt ſequens in exiguâ quantitate ægris oblatum:

℞. ol. ſuccin. ʒj.
⊖ ſuccin. volat. ℈ß.
M.

Digeſtione leni opus eſſe, quivis facile intelligit. Proderant & ſudorifera ſeroſis humoribus per cutis poros excutiendis deſtinata. Mihi tum in uſu fuit ſequens:

℞. ▽ beton. ℥iiiß.
ſerpill. ℥j.
cephal. ʒvj.
∽ lign. ſanct. ʒj.
Tartari compoſ. ʒß.
Eſſ. lign. ſaſſafr. ℈j.
ſyr. corallor.
beton. aa. ʒß.
M. D.

Multi etiam tumoribus paristhmiorum vexabantur, aliisque morbis serosis, de quibus prolixè agere, non attinet. Non possumus tamen euporiston Joelis cataplasma in tumore tonsillarum præ reliquis satis laudare, quod, nisi fallimur, paratum ex farina hordei, sem. lini, fœnugr. aa. ℥ij. coctis in æqualibus aquæ & aceti partibus ad consistentiam pultis, huicque massæ per setaceum trajectæ ol. chamom. q. s. admiscetur.

Tumores Tonsillarum.

Initia Mensis Aprilis serena & accepta erant; at reliquos ejus dies propemodum omnes transegimus inter varios ventorum, nebularum, pluviarum, nivium ac frigoris alternationes, etiamsi interdum per aliquot horas nos gratior refocillaret aër. Eadem aëris erat inconstantia ineunte Majo usque ad quintum ejusdem Mensis diem, quo veris amœnitate frui cœpimus. Non tamen perpetua ea nobis fuit felicitas, nam aliquot diebus nonnulla à ventis incommoda experti fuimus; sed eò gratior, quò calidior die vigesimo nos afflavit aura; pluviæ quoque, quæ 23, 24, 25, 26 die decidebant, non erant ingratæ. Sub finem omnia ridebant & erat formosissimus annus. In multis Junii diebus pluit, ac in paucis admodum sol nobis illuxit serenus; nam tametsi 6, 7, 10, 11, 18, 19, 22, 26, 27, 28 non plueret, cœlum tamen nubibus erat obductum. Fulgura ac tonitrua cum ingenti tempestate nos terrebant die 16, ac eum sequenti impetuosus imber cum grandine effundebatur. Durabant morbi, quos ante enumeravimus; communes valdè erant tusses, gravedines, raucitates.

Constitutio aëris per Aprilem, Majum & Junium.

Passim etiam grassabantur Epilepsiæ puerorum. Plures, quam præcedentibus annis scabie fœdabantur. Nunquam meminimus, tot homines omnis sexûs, & ferè etiam dixeris, ætatis, morbillis laborâsse, quam quidem hoc ipso tempore. Sub finem morbi gravissimâ vexabantur tussi, quæ laxantibus bis terve repetitis debellanda fuit.

Morbi hoc tempore grassantes.

Multi adhuc exquisitissimis doloribus podagricis fatigabantur. Memini tum cataplasma ex radice quâdam arefactâ cum vino decoctâ pedibus illustris Podagrici à Chirurgo Castrensi applicatum, post horæ circiter spatium acutissimos dolores sine ullo ægri damno penitus sustulisse. Tametsi verò tum temporis, quænam illa esset radix, rescìscere non possemus, brevi tamen postea innotuit, esse eandem, quam, Johannes Raicus *in tractatu de Podagra Medico-Chymico anno superioris seculi 21. edito p.* 48. & 49. commendat, quam alii ambrosiam, alii cervariam, germanice *hirsch-Wurtzel* appellant. Cum verò cervariæ nomine à Tabernæmontano & argentina Monspeliaca *p. m.* 356. & chamædris major, *p.* 769. vocetur, in neutram verò quadret descriptio Raici, diu perplexi hæsimus, quænam ea esset radix, sed dubium illud exemit nobis Bernh. Verzascha *p.* 468. scribens: * *Etliche setzen dieses Kraut auch zu dem* Peucedano *oder Haar-Strang. Es hat eine Wurtzel mit groben langen haar, das über sich gegen den Stengel stehet, bedeckt, auswendig schwärtz-*

Dolores podagrici.

* Sunt qui hanc herbam volunt esse speciem Peucedani. Radix ejus villis crassis, longiusculis, caulemque versus erectis cooperta, extrinsecus nigri, intrinsecus albi coloris, odoris saporisve acris & vehementis.

schwärtzlich, inwendig weisz, an dem Geruch und Geschmack hitzig und starck. Hanc ipsam esse radicem, quam designat Raicus, patet, ex hoc, quod & ipse agnoscat, quod Tragus eam velit esse speciem Peucedani *parte* 1. *herbarii sui c.* 148. Nec dubium est, quin cervaria sit Libanotis altera quorundam, item Daucus selinoides major, saxifragia Venetorum &c. Accuratius adhuc eam describit celeberr. Rajus *in historiâ Plantarum lib.* 9. *c.* 4. *p.* 413. docens: *Radices plures digitales in unam coire, quæ sensim attenuata pedes duos aut tres horsum, illorsumque vagatur altius humo depacta, foris nigricans, intus alba lentam mucilaginem vulnerata manans, sapore resinaceo, aromatico, grato ad pastinaceæ Germanicæ accedens saporem, substantiâ teneriusculâ &c.* Hæc radix ex mente Raici 1. abundat *sale adeò corrosivo*, ut ferrum penetret. 2. habet 🜔 *purum anodinum.* 3. prædita est ☿*io subtilissimo anodyno*: Enim verò hæc notitia hactenus podagricis nostris nullam attulit utilitatem, quod radix hæc nostris non sit cognita officinis. Eum autem in finem hæc à nobis commemorantur, ut ii, quibus alibi eâ utendi occasio suppetit, vires ejusdem periclitentur, & uberiorem de effectu ejus cognitionem Medicis non invideant.

Affectus oculorum.

Cum variis etiam oculorum affectibus colluctati sumus. Non leve nobis dederunt negotium pustulæ in adnatâ post variolas & morbillos reliquæ, quamvis neminem latere queat, quòd omnia ea, quæ corneæ inæqualitatem ac scabritiem inducere possunt, etiam generandis ejusmodi excrescentiis apta nata sint. Meminimus, quòd multoties etiam sine prægressis variolis aut morbillis tales pustulas conspexerimus. Initio interdum vix magnitudinem seminis cannabini æquant, hærentque in corneâ non aliter ac guttula aquæ. Credibile est nutritii humoris exsudantis partem quandam esse transparentem hanc materiam subtilissimæ membranæ inclusam. Illa vero post intervallum temporis interdum satis breve turbatur, & affluxu ex vasis sanguiferis uberiori aucta in crassiusculum pus abit. Jam verò fieri aliter nequit, quam ut pustula à puris subtili salsedine rumpatur, ac pus effundatur. Quod quando contingit, remanens membrana cum antea pure distenta ac elevata esset, in se rugosa collabitur, & cuticulæ ita adhæret, ut sensim ei adnascatur, ac cum eâ coalescat. A novâ subinde materia affluente, cui rugosus ille situs faciliorem præbet aditum & domicilium, illa fibrillosa accretio augmentâ capit, & si ab angulis oculorum, majori imprimis prodit, ut certè frequentissimè ab interiori oculorum cantho prognascitur, sæpè ita invalescit, ut non tam corneam tunicam, sed ipsam etiam pupillam tegat, ac specierum visibilium, sicut scholæ vocant, accessum prohibeat. Speramus non adeò fore improbabilem hujus texturæ ex succo alibili generationem considerantibus, & ipsos nodos & cicatrices eidem debere natales, illos quidem, ubi erosis periostiis, hos quidem ubi carne, cuteque vulnerata nutritius liquor copiosius effluit. In curâ universalibus præmissis, ruptâ pustulâ ad extergentia septica, & quæ rodendo agunt illicò pro-

gressi

greſſi ſumus. Nunquam enim probavimus conſilium eorum, qui fotui & ſuffumigiis multum tribuunt, edocti à Wedelio, quod ab intempeſtivis fotibus ſtudioſus aliquis cataractam reportaverit, *in Amœn. Mat. Med. p.* 133. Nota ſunt collyria Foreſti, Riverii, Claudini, aliorumque, ſed nunquam cenſuimus, tantâ eſſe opus farragine. Initium ferè fecimus vel à pulvere ex ovorum teſtis parato, vel oſſe ſepiæ, vel etiam matre perlarum alioque terreo. Ubi vidimus, hæc aliaque minus ſufficere, quemadmodum certè raro ſufficiunt, illicò ad alia progreſſi ſumus, ſcilicet ad vitrum antimonii, crocum metallorum, vitriolum ♀is cœruleum &c. vitrum ♁ij. & crocum metallorum in pulverem redegimus, vino vel aquâ roſarum aut euphraſiæ diluimus, pulverem, qui in fundo ſubſedit, oculis cautè inſperſimus, & cavimus ne partes oculi illæſæ tangerentur. Vitrum ♁ij eſt paulò ſegnius. Crocus metallorum oculum premit, eique pondere ſuo moleſtus eſt. Efficaciſſimum eſt vitriolum ♀is in aquâ roſarum ſolutum, at vehementer urit, quapropter neceſſarium, ut brevi poſt oculo aqua roſarum cum ſaccharo Saturni inſtilletur. Novimus lapidem medicamentoſum Crollii non ſine utilitate fuiſſe adhibitum. ∘°∘ laterini virtutem in diſſolvendis laxioribus epigeneſibus extolli ab aliis probe recordamur, ſed iſtud nos quidem in oculis hactenus nondum adhibuimus.

Strabiſmus.

Hâc occaſione liceat nobis addere, quod experti fuerimus in quibusdam junioribus Strabismum poſſe corrigi, in aliis verò, quicquid etiam egeris, laborem omnem inutiliter impendimus. Et omni quidem dubio vacat, in his conformationis vitium ſubeſſe debere, nam etiam diuturnæ conſuetudinis vis tanta in puerulo eſſe non poteſt, ut nullâ contrariâ conſuetudine immutari queat. Vitium autem illud congenitum in nonnullis conſiſtere videtur in hoc, quod humor cryſtallinus pupillæ non rectè opponatur, ſed in utroque oculo vel ad latus, aut ſurſum, aut deorſum vergat & declinet. Eo ipſo autem fit, ut ille non ſecundum lineam rectam, ſed obliquam rebus videndis opponatur. Apud alios vitium non tam in vitioſo humoris cryſtallini ſitu hæret, ſed in pravâ muſculorum oculos moventium diſpoſitione ac conformatione, quâ fit, ut oculus non in ſitu æquali contineatur, & præterea neceſſaria muſculorum ſynpraxis lædatur. Quando enim hæc pervertitur, & hic vel ille muſculus antagoniſtam ſuum ſuperat eidemque præpollet, eo ipſo, dum oculum nimis in ſuas trahit partes, viſionem diſtortam efficit, ac, ſi in utroque oculo id eveniat, ſtrabismum inducit. Enim verò ſi ſtrabismus à vitioſo muſculorum in oculis motu originem trahit, ut quæ diximus, fidem faciunt, in aprico eſt, quod per pravam conſuetudinem infantes in ſtrabiſmum incidere queant, dum nimirum vitioſè oculos movere aſſueſcunt. Illuſtre eſt apud Sennertum exemplum de puellâ, quæ metu novercæ malignæ poſt fornacem ſedens limis oculis adventum ejus obſervans, ſtrabiſmum contraxit. Non immeritò itaque parentes ſtrabismum metuere poſſunt,

 quando

quando infantes in cunis jacentes oculos vel ad hunc, vel ad illum loci situm continuè movent, & quasi fixos habent, dum enim, ut jam innuimus, perpetuò vel sursum, vel deorsum, vel ad dextram, aut sinistram partem flectunt, sensim oculi illi situi assuescunt, & eodem nisi valde in contrarium nitaris, permanent, ac strabones evadunt, & quidem brevi temporis spatio; nec enim fides abroganda clariss. Boneto qui testatur se vidisse strabismum ortum in puero ex illustri familiâ oriundo citra ullum morbum præcedentem, & strabismum quidem spàtio unius hebdomadis consummatum. Aliàs & hoc compertum est, strabismum suo modo esse hæreditarium. Novimus parente strabone ortos liberos cum eodem oculorum vitio. Ex omnibus hisce liquet, humani quippiam passos esse nostros antecessores, ex quorum mente omnis strabismus vel à spasmo, vel à paralysi proficiscitur. Et tametsi omninò sit vero consonum, à convulsione & resolutione nervorum ac musculorum oculos distorqueri atque exinde obliquum aspectum oriri, facillimum tamen ipsis fuisset strabones notare, quibus liber esset motus musculorum in oculis, hoc est, quorum oculares musculi neque paralysi, neque spasmo laborarent. Strabismus congenitus nulli subjacet curæ, ille verò per pravam consuetudinem contractus non adeò facilem admittit medelam. Novi applicatam larvam faciei puerulorum foraminibus ad locum oculorum perforatam, & lucernam directè oppositam fuisse, ut hoc pacto visui directo assuefacerent oculos, quod remedium ex antiquis *Paulus* commendavit *lib.* 3. *c.* 22. & post Paulum ex recentioribus *Jonstonus* noster in *Ideâ univers. Med. lib.* 8. *c.* 8. *p. m.* 433.; sed omnis ille labor frustra impenditur, nisi per aliquot menses continuetur.

Hæmoptysis.

Porrò fidei nostræ etiam sese commiserunt hæmoptoici, inter quos fuère, qui ante eruptionem sanguinis conquererentur de dolore sub costis nothis in hypochondrio sinistro, eoque satis exquisito, ut etiam medentes redderent dubios & perplexos, an rejectio sanguinis dolorem brevi secuta per stomachum fieret, vase brevi scilicet aperto, ac in ventriculum hianti & sanguinem effundenti, ita ut lien fons sanguineæ scaturiginis hujus esset, an verò ex pulmonibus per arteriam asperam latex vitalis prorumperet? Nam ita describunt hunc suum dolorem, & locum adeò apertè designant, ut dubium nullum superesse possit, sedem exquisiti sensûs in liene esse, eumque & à stagnatione sanguinis, & compressione, contractione, stricturâque visceris ac vasorum sanguiferorum illius oriri. Nihilominus omnes circumstantiæ aliæ nos convincebant, sanguinem ex pulmonibus ferri, ut vel hinc videre liceat, quantum stricturæ & coarctationes viscerum ac vasorum abdominis conferant ad hæmoptysin. Communicata fuit ab amico methodus nova effrænam etiam coërcendi, ut ajebat, hæmoptysin. Vocata ea in usum, & eximiè profuisse deprehensa est. Eam cum Practicis communicare haud gravabimur. Mistura sequens horâ septimâ matutinâ & tertiâ pomeridianâ exhibita est dosi 40 gutt.

℞.

℞. Eſſ. millefol.
mum. exot. aa. ℨß.
ſcordii.
Tinct. bezoard. aa. ℨj.
Tinct. wilde cynogloſſ. gt. XX.
M.

Horâ verò 10. matutinâ & horâ 6. pomeridianâ hæc:

℞. Tinct. ♁ij.
♒ CC. aa. ℨjß.
M. eadem doſi.

Veſperi data fuit ex pulv. ſeq. ℨj.

℞. bol. armen. pp.
Terr. ſigillat.
mum. veræ.
ſang. Drac.
ſpermat. cet. aa. ℨij.
ſpec. Diatragac. frigid. ℨj.
ſpec. wil. de cynogl. ℈j.
M. f. pulv. ſubtiliſſ.

In eruptione violentiori ex ſpec. de hyacinth. ℈ß. quocunque tempore oblatus eſt; ſi verò hoc medicamento ferocia effuſionis non mitigaretur, ut ſubinde mitigata non fuit, mox hoc pulvere domita eſt:

℞. ſpec. wil. de cynogl.
ocul. ♋ pp. aa. ℈j.
M.

Præterea pulvis bufonum ſacculo incluſus ſub axillarum alterâ geſtabatur. Vitriolum album ſole calcinatum aquæ calidæ immiſſum, ac ſanguis erumpens in illud vas effuſus eſt. Hæc cura non vulgaris ingenium inventoris, quiſquis ille fuerit, acutum abundè declarans, ex voto bis terve ſucceſſit.

Menſes tarde erumpentes.

Vernali hoc tempore ſuſcepimus curam multarum fœminarum, partim earum, quibus menſtrua nondum fluxerant, etiamſi 14 ætatis annum jam exceſſiſſent, ſi, ut frequenter uſu venire ſolet, propter retardatum hunc fluxum valetudo earum læderetur; (eas enim, quæ illibata fruuntur ſanitate, etiamſi ad 20 ætatis annum ac diutius, imò per totam vitam lunare tributum non perſolverint, nullis torquendas eſſe remediis, certi ſumus, ac rem hîc acu tetigiſſe cenſemus Helmontium, qui credit, has fœminas tantum ſaltem ſanguinis producere, quantum ipſis pro conſervando corpore neceſſarium eſt) partim etiam iſtarum, quibus ex voto antea menſes ſucceſſerant, ſed iterum ſubſtiterant. Plures ſunt hîc locorum virgines, quibus juſto tardiùs non ſine gravi earum incommodo menſtrua purgatio erumpit. Cauſas ſi ſciſciteris, variæ ſeſe offerunt. Plebeiæ craſſis ac viſcidis ſaturantur alimentis, frigidam ingurgitant, & quod caput rei eſt, in locis frigidis & humidis ac uliginoſis educantur, (rem norunt, qui

qui egenæ plebis habitacula apud nos viderunt) & aliquantò adultiores linteorum exterſione aut aliâ manuariâ operâ vitam tolerant, in iisdem domiciliis, in quibus nati ſunt, commorantes. Fortunatiores, quibus liberalior contingit educatio, maturè vitæ ſedentariæ aſſueſcunt, dum iis imbuuntur artibus, quæ hunc ſexum ornant, id eſt, vel filum acu ducunt, vel dulcedine muſices captæ inſtrumenta muſica animant, aut etiam in linguis exoticis Polonicâ, Gallicâ, Italicâ diſcendis occupantur. Quantilla eſt etiam illa exercitatio corporis, quam culinaria negotiola mediocribus (nam nobiliores hæ etiam curæ non exercent) nuptias anhelantibus imperant. Menſa verò, quæ his noſtris apponitur, irritat famem & ſaturas etiam ad edendum cogit. Farinaceo butyro frixa unicæ multarum deliciæ ſunt. Quando autem per tempus palato ſuo obtemperarunt, juſcula & calidos cibos faſtidiunt, & deinceps non niſi frigidis ac crudis ventrem implent. Aliæ, quæ ad hos ſcopulos non allidunt, parum admodum bibunt. Somno etiam nimium temporis tribuitur à pleriſque. Nonnullæ non noctem tantum, ſed & optimam diei partem, horas ſcilicet matutinas ad octavam, imo nonam uſque ſomno dicant. Non eſt exiguus numerus eorum ex utroque ſexu apud nos, *qui alium ſibi diem, aliam à naturâ noctem faciunt, qui ad faces & cereos vivunt, qui tædas ſolem ſibi ſtatuunt*, ut ingeniosè Carolus Scribanius S. J. *in Antverpiâ p. 6.* Nimium *ſordida res eſt*, ut pergit *ibidem & pag. ſeq. vulgari viâ vivere, facereque, quod facit populus: quare publicus dies relinquendus, deligendus proprius ordoque rerum mutandus; tanquam aut natura, aut conditor Deus à ratione aberraverit.* Hâc autem vivendi licentiâ non tantum ſanguis lentus & craſſus evadit, ſed & ſerum ac lympha muceſcit, ac ad ſtagnationem disponitur. Atque hinc lerna malorum, præcipuè autem lumborum, ſcapularum, capitis totiusque corporis gravitas & dolor tenſivæ laſſitudinis, cibi faſtidium ac menſium retardatio. Rurſus reperire licet, quas propter diætæ leges temerè violatas immeritò accuſaveris, quibus tamen nihilominus non licet adeò eſſe felicibus, ut tempore à naturâ deſtinato manent menſes, licet ſint plethoricæ, ut exinde ſuſpicio ſuboriatur, etiam ſanguinis abundantiam nimiam in quibusdam menſium fluxum remorari. Non defuerunt, quibus ſanguinis immoderata ex naribus & pectore profuſio ſæpius repetens impedimento fuit, quo minus ordinario tempore iis menſes fluerent. Non licuit nobis hactenus perſpicuè & clarè per experientiam cernere, quod viarum anguſtiæ in juvenculis exitum menſtrui ſanguinis impediverint, nam tametſi captu facillimum, quomodo unus alterve ramulus arteriarum tumoribus, cicatrice &c. arctari queat: difficillimè tamen aſſequi datur, quomodo tam numeroſæ arteriæ tum in uterum, tum in cervicem ejus deſinentes hôc modo ſtringi & comprimi poſſint, quò minus ſanguis ex oſculis in uteri & vaginæ cavitatem ſtillet? Multò autem minus patet, quomodo vaginæ & colli uterini tanta poſſit eſſe anguſtia, ut exeunti ſanguini repagulum objicere valeat, imperforatas ſi excipias.

Cæte-

Cæteroquin in vulgus usque notum eſt, quod hæmorrhagiis ſæpè obnoxiæ vivant, qui exilibus admodum vaſis præditæ ſunt. Facilius deprehendere licet, in quibus haud ſufficientem ſanguinis motum internum arguas, cum ubique obviæ ſint, quæ præ mœroribus ferè contabeſcant. Variæ etiam cauſæ reperiuntur, cur jam conſuetus menſium fluxus ſupprimatur, ſed ferè communes magisque vulgares ſunt enormiores in diætâ errores, crudorum alimentorum ingurgitationes, his enim, dum ſanguinis tenuitas & fluiditas ſenſim labefactatur, pedetentim fluxus menſium imminuitur ac tandem prorſus ſupprimitur. Pedum ac inferiorum partium refrigerationes, vel jam fluentes vel inſtantes menſes ſimul & ſemel cohibent. Non diſparis efficaciæ eſt terror vehemens ac improviſus in obſtruendo fluxu menſium. Novi duas nobiles præcipuo apud nos loco natas, quarum alteri, cum apoplexia matrem, alteri verò idem morbus patrem ex improviſo menſium tempore eripuiſſet, ambæ ex panico hoc terrore in pertinaciſſimam menſium obſtructionem inciderunt, & prior quidem à Collegâ noſtro non conſcio menſtruæ hujus purgationis eodem die pilulas purgantes acceperat, quarum efficaciam idem terror ita retudit, ut nullæ ſequerentur ſedes. Poſt fata illuſtriſſimæ matris menſes ſatis largiter fluere ſoliti, non amplius comparuêre, & poſt non adeò longi temporis intervallum hæc noſtra febri malignâ petechiali correpta Deo piam reddidit animam, nihil proficientibus medicamentis, quæ ultimis morbi diebus cum ordinario exhibebam. Poſterior priori felicior aliquot menſium labore tandem ab obſtructione hâc, quam per terrorem incurrerat, liberata fuit. Ex ſolerti obſervatione conſtat, quod ſucculentis & ſanguineis haud raro menſes ſatis parcè fluant. Hæc res, ut ſubinde fit, ad medicos defertur. Hi, ſi minus provido conſilio, ut aliquando contigiſſe recordamur, fortiora emmenagoga, jam jam exitum molientibus menſibus exhibeant, tantum abeſt, ut copioſiores inde profluant, ut potius omnimode cohibeantur. His præmiſſis de curâ aliqua addamus. Quantum ergo concernit iſtas, quæ ætate maturâ evacuatione menſtruâ juſtô diutius carent, atque hinc malè habent. In iis ſi ſint plethoricæ, curam ferè auſpicati ſumus à V. S., quam in pedibus circa novilunium celebravimus. Pridie verò novilunii exhibuimus laxans, ubi plerumque pilulas noſtras cephalico-hyſtericas cum obſoleta, ſed efficaci tamen maſſ. pilul. Ruffi in admodum moderatâ doſi mixtas præſcripſimus, & multoties vidimus non ſine lætitiâ ex voto hâc ratione fuiſſe menſes provocatos. Egenis & minus nauſeabundis ſpecies hieræ ſimpl. Gal. ordinavimus, ac re ipsâ comperimus veriſſima eſſe illa Roderici à Fonſecâ *in Conſult. Med. c.* 18. *p. m.* 136. *Nullum medicamentum eſt præſtantius ad ciendos menſes ipsâ hierâ ſimpl. Galeni.* Pediluvia etiam ſeriò commendavimus. Quodſi hâc viâ reſtitantes non prolicerentur menſes, ad emmenagoga ac ſanguinem attenuantia nos convertimus, ſed ad illa quidem non niſi circa novilunium progreſſi ſumus, & vel Eſſ. myrrh. Tartariſat. vel Elix. Propr. ſ. acid. vel Elix. balſam. Langii in vino ad 20 vel 25 vel 30 guttas alvô non obſtructâ

in vino vel aquâ pulegii vel artemiſ. obtulimus. ♍il. Beccheri efficaciam jam anno hiſt. noſtræ primo laudavimus. Volatilia, ⊡rinoſa in ſanguine attenuando plurimum valent, ſi prudenter iis fueris uſus. Martialia aperientia etiam laudem merentur, e. g.

℞. Croc. ♂t. aper. gr. vj.
Tart. ⊖-lat.
⊖ artemiſ. aa. gr. xv.
M. f. pulv.

Qui per aliquot dies non ſine utilitate ſumitur. Amavimus per tot annos contra communem ſententiam exiguas martialium doſes, ſi quando neceſſitas voluit, ut ad illa confugeremus. Ac parciori adhuc manu limaturam martis dedimus, quam crocum, ferè tribus aut quatuor alcohol chalybis granis contenti, cum etiam ex collegis quidam j. ingerere non vereantur. Bonum factum! abundamus ſuo quisque ſenſu. Pulveri cachectico Quercetani more Wedeliano ∴ cinam guttam adjecimus, aliàs nunquam ferè imitati eos, qui ∽ ⊖ ♓ci vinoſ. cum ∴ ſuccin. rutæ, ſabinæ connubium tantoperè amant. Pluſculum, ut ingenuè fateamur, tribuimus nodulis ex *herbis uterinis* artemiſ. roriſmar. meliſſ. matricar. major. origan. calamenth.: *ex floribus* chamæmeli, matricariæ, Keyri, calendulæ, ſummit. aneth. *radicibus* pimpinell. leviſtici, galang. mei, acori veri, cichor: *aromatibus* cinamo. caſſiâ lig. croco, mac. ac *laxantibus* helleb. nig. fol. ſenn. &c. Nemo, quantam offerant noduli hujuscemodi utilitatem apud nos credere poteſt, niſi qui multoties fuerit expertus, tum in iis, quibus menſes ſtato tempore non comparent, tùm in illis etiam, quibus, poſtquam fluxerunt, iterum pèr incongrua alimenta, ſuppreſſi fuerunt. Emeticis, quorum abuſum etiam alias deteſtamur, ferè non eguimus. Pediluviis verò ac balneis aquæ dulcis tantò crebrius uſi ſumus, quæ etiam ipſis medicamentis palmam dubiam faciunt apud eas, quæ per refrigerationem ac moram in locis humidis aut retardatos menſes expertæ, aut horum ſuppreſſionem incautè, ut diximus perſæpè ita fieri, incurrerunt. Paulò ante commemoravimus, menſes ſtato ordine fluere ſolitos aut abrupte & impetuoſius ſiſti; aut paulatim minui, ac tandem penitus aboleri. Sicubi prius hoc contigerit, ſanguinei temperamenti fœminæ febrilibus exæſtuationibus, & ſpaſmodicis agitantur motibus, ſimulac menſes fluere deſierint. Quæ verò paulatim fluxum amittunt, proniores ſunt ad catharros ſuffocativos, aſthmata, cardialgias, tumores pedum, ventriculi ataxias ac inflationes, hypochondriorum tenſiones, pertinaciſſimos capitis dolores, hemicraniam, vomitus, tuſſes ſiccas, artuum dolores ac viſcerum obſtructiones &c. Ad priores illas vocati ſine morâ enemata ſuaſimus, & quidem blanda, ſine ſtimulo ex emollientibus & carminantibus; hiſce junximus illicò Eſſ. pimpinell. cum guttâ unâ alterâve Tincturæ croci, & decantatas Beccheri ex ſelectioribus extractis pilulas, quibus factis, ſæpiſſimè febrilis alteratio cum con-

convulſivis commotionibus conquievit, tametſi non illicò menſes iterum manaverint, quod tamen interdum fit, modò terror non illicò poſt aſſumpta alimenta menſium ſucceſſum turbaverit, uti omnia majoribus involuta ſunt difficultatibus, niſi vomitus ſpontè ſequatur, aut arte excitetur & moderatè pellentia exhibeantur. At res aliter comparata eſt cum iis quibus ſenſim menſes ſubſiſtunt ex erroribus in diætâ commiſſis. In illis utramque paginam, quantum nobis per experientiam conſtat abſolvunt purgantia ſæpius repetita, unde quidem fit, ut inſtantibus menſibus augeantur ſymptomata, ſed & ſæpiſſimè menſes revocentur, quos ſperare non licet illâ vice, ubi ad medicamenta idonea ſymptomatum malacia conſequitur. Purgantibus interpolavimus in minus ſanguineis Eſſ. aromat. DK. Elix. balſ. Lang. Elix. vit. D. Tralles amici quondam noſtri & Collegæ, & tandem moderatis pellentibus naturam ſui admonuimus officii tempore illo inſtante, quô aliàs menſes manare conſueverant. Eludit tamen pertinacia mali ſæpè artem, & optimorum remediorum vim enervat, quod potiſſimum, fit quando lumbrici in inteſtinis oberrant, ac tum fruſtra quidem omnis impenditur labor niſi cum uternis & emmenagogis anthelmintica ſocientur.

Fluxus ſanguinis in gravidis.

Quibusdam gravidis per muliebria ſanguinem fluere ſolere pervulgatæ res eſt notitiæ. Non unius verò generis eſt fluxus ille ſanguinis; intereſt verò prægnantium, ut cujuslibet indolem Medicus accurate habeat cognitam perſpectamque. Cum verò hos diſparis conditionis fluxus tum hiſce diebus, tum alio tempore ſæpiſſimè obſervaverimus, operæ erit pretium, eosdem breviter percurrere. Et initio quidem notum eſt, nonnullis ac potiſſimum plethoricis menſes fluere, aliis uſque ad quintum menſem, aliis verò toto geſtationis tempore, & quidem abſque omni & fœtus & matris noxâ ac damno, quâ de re conſuli meretur Columbus *lib.* 12. *de formatione fœtûs p.* 250. Et his quidem abſque doloribus ac torminibus placido curſu manat rivus ſanguinis ex genitalibus, non cum impetu exundat, nec grumos facile vehit. Tantum abeſt, ut ullis artis præſidiis ad inhibendum hunc ſanguinis effluxum, opus ſit, ut potius per adſtringentia quævis in abortûs periculum mulier conjiciatur. Neque enim ullo modo negari poteſt, quod ſanguinis nimia moles in utero fœtum ſæpè obruat, illumque vaſis umbilicalibus diſruptis foras propellat, quod contigiſſe illuſtri Matronæ Clariſſ. Verzaſcha *Obſerv.* 82. non immerito ſuſpicatur. Neque etiam ullum minatur vel matri, vel fœtui periculum, quod non rarò brevi poſt conceptionem ſtato menſium tempore per horarum paucarum intervallum emicat ſanguinis ſtillicidium, ac altero etiam menſe interdum recurrit. Enim verò aliud judicium ferendum eſt, de fluxu illo ſanguinis, qui vel ſub finem ſecundi, vel etiam tertii quartive menſis geſtati uteri prodit. Tametſi enim primum à typo evacuationis menſtruæ neque quantitate, neque exeundi modo abeat, quinimò ſub hoc ſchemate duobus aut pluribus menſibus ſeſe ſiſtat, grave abortûs periculum portendit. Et abortus quidem tum inſtare cenſendus eſt, cum flu-

fluxus ex tranquillo (præterlapsis nonnunquam aliquot diebus) in vehementem præcipitemque laticis vitalis mutatur profusionem, quæ non rarò adeò invalescit, ut ægræ animo linquantur, & extremis frigentibus jam jam expiraturæ videantur, quod etiam certò eveniret, nisi plerumque post aliquot horas immaturus fœtus excluderetur. Attentam verò considerationem illa insolita animi dejectio, quæ ante vehementem istam hæmorrhagiam sese exerere solet, meretur, ex quâ solâ instantem abortum & graviora ymptomata tutò prædixeris, etiamsi tibi cognitum non sit, an mammæ sint extenuatæ, aut cujus generis lac ex his fluxerit, an latera cum ventre superiori arctari fuerint visa &c. Eo autem majori dignæ sunt commiseratione, quod imposterum, nisi uterus quam optimè expurgetur, iterum eòdem, quo prius mense, iisdemque mensis diebus eadem fata experiantur, quod etiam erumpente sanguine, prægressâ lumbi coxæque insolitâ gravitate sibi ominantur, licet spasmi uteri admodum sint leves. Quando itaque confertim erumpit sanguis, metusque abortûs non vanus est, ut rarissimè tum esse solet, Medico sit religio impetui sanguinis exundantis adstringentia, tanquam aggerem objicere. Nos analepticis ac emulsionibus gratioribus & minus flatulentis vires conservavimus, orgasmum repressimus, & elisâ uteri sarcinâ (sæpè enim post primum abortum cùm gravidas sese esse arbitrantur, informem gestant quandam moleculam) hujus catharsi viribus debitè reparatis, sedulò vacavimus. Tandem sub finem etiam gestationis, nonnunquam usu venire consuevit, ut sanguis ex genitalibus feratur, ac maturè fluxus illius insolescat. Ne hìc cum periculo gravidæ erraremus, solicitè attendimus, an hic sanguinis rivus ex utero, an verò vaginâ tantùm & uteri collo oriretur, (ex utroque enim locô hôc ipsos etiam menses scaturire posse, cum illustri Dn. Schrœckio *in Schol. ad Observ.* 91 *Helwigii* persuasi sumus, non obstantibus & rationibus & experimentis Clariss. Regneri Graaf *tract. de organis mulier. generationi inservientibus c.* 9 *p.* 124) si ex vagina stillaverit sanguis, salva res, nec opus fuit magna festinatione. At longè aliter judicavimus, si ex ipso uteri fundo sanguis manaverit. Tum enim fluxus certissimum est indicium separationis placentæ ab utero, quæ simulac hinc fuerit avulsa, nunquam amplius cum eo coalescit, nec ullo modo sperare licet, fore, ut ante editum fœtum fluxus sanguinis sistatur. Ne ergo falleremur ministerio manuum obstetricis usi sumus ac exploravimus, essetne internum uteri orificium apertum? Ubi nunciatum nobis fuit, istud orificium hiare, non amplius duximus esse dubitandum, quin sanguis ex utero ipso erumperet, & tum quantocius partum promovimus, veriti, ne per inanem exspectationem ex nimiâ hæmorrhagiâ vires fatiscerent, ac mulier sub partûs laboribus exspiraret, quod in hæmorrhagiâ continuâ & magnâ facilè evenire potest. Quod si verò illa per intervalla in exiguâ quantitate recurreret, nec gravidæ vires valdè dejiceret, exspectavimus, donec natura partionem moliretur, quod in Mercatoris Itali conjuge aliasque sæpè à nobis observatum fuit.

Inci-

Incidère, fatemur, casus, ubi effluxus sanguinis admodum fuit insolens, & jure metui poterat, ne non esset ferendo ægra, tum ob eam, quæ præcessit evacuationem, tum ob eam, quæ edito fœtu, reseratis uberius viis., sequi posset, non tamen deseruimus ægras, sed in ancipiti hoc casu aliquid ausi sumus & circumstantibus explicavimus, quod sine acceleratione partûs & matri & fœtui necessario sit pereundum, ac vidimus sæpè matrem, postquam enixa fuit, servatam, nec meminimus, gravem hæmorrhagiam facilè secutam fuisse. Et profectò, si post partum per aliquot horas analepticis circulatio sanguinis conservari potest, periculum mortis ex hæmorrhagiâ uteri cessat. Conf. Mauriceau *dans ses Observations sur la grossesse & l'accouchement des femmes.*

Seminis excretio.

A multis hôc tempore vernali propter frequentem seminis excretionem consulti sumus. Alii conscientiæ suæ hinc metuebant, alii sanitati. Illos ad Theologos remisimus, ac præsertim ad lectu dignam St. Athanasii *Epistolam ad Ammum Monachum*, quæ habetur in *Synodico* Beveregii *Tom. 2. p. m. 36.* in quâ inter alia hæc etiam habentur verba: *Quod enim ò dilecte & religiosissime, habet peccatum, vel immundum naturalis excretio, ut si quis vellet etiam crimen facere eos, qui per nares emittuntur mucores, & quæ per os, sputa* &c. jussimus etiam eruditos legere *Canonem quartum* Petri Archi-Episcopi Alexandrini *in eodem opere p.* 13. Cum iis vero, quos sanitatis cura hâc de re solicitos esse cogit, ita egimus, ut ante omnia erueremus, an tabes dorsalis metui posset, an fortè hæmorrhoides essent suppressæ, an hypochondriaco malo laborarent, an unquam calculo vel podagrâ fuissent correpti &c. nam his morbis detentos frequenter pollui, tum à nobis ipsis observatum, tum ab aliis est annotatum. De homine, qui tabe dorsali affectus ita scribit Hippocrates *lib.* 2. *de morbis: Inter dormiendum, sive cum uxore dormiat, sive non, veneris ludibria experitur.* Hyppochondriacos præ cæteris turbari hâc excretione, exemplis à Mercuriali & aliis fuit comprobatum. Obscœnis somniis vexari, quibus hæmorrhoides suppressæ sunt, scribit Hollerius *lib.* 1. *de morbis internis cap.* 55. *in scholio.* De nephriticis & arthriticis Schenckii *observatio* prostat. Pro diversitate horum affectuum diversa etiam suggessimus consilia, omnibus verò suasimus, ut à cibis calidis, acribus, salinis, vino generoso, cerevisiis nitrosis, fœculentis abstinerent. Meminimus adhuc probè, quod quoties seni cuidam in catarrhis, quibus crebrò infestabatur, exhiberemus pilulam de styrace D. Sylvii pondere gr. j. toties in nocturna phantasmata ac pollutiones inciderit, ut vel hinc colligere licuerit, opium symbolam suam ad stimulandam seminalem excretionem conferre. Turcæ, teste Alpino *de medic. Indorum*, opium adhibent, *ut habeant de nocte impudica somnia.* Compertum quoque habemus mentham semen ita colliquare, ut fluat, quod insinuavit Martialis *lib.* 10. *epigramm.* 48, dum mentham vocat destupratricem, & herbam salacem:

In quibus est lactuca sedens & sessile porrum,
Et destupratrix mentha & herba salax.

Non obscure eô ipsô innuens menthæ inesse vim accendendi Venerem, & excitandi spontaneum seminis profluvium. Hinc Aristoteles *sect.* 20. *problem.* 2. *mentham*, ait, *in bello ne comedas*, *nec seras*, cujus dicti occasione Gabriel Naudæus Vir clarissimus eleganter de usu menthæ disquirit in eruditissimo *de studio militari opere lib.* 1. *p. m.* 296. & *seq.* Vitandus est etiam decubitus supinus, quem adeò multum conferre ad pollutionem *sect.* 10. *problem.* credidit Aristoteles, ut concluserit etiam, bruta animantia pollutionibus non infestari, eò, quod nunquam supra dorsum & renes jaceant. Quâ in re ab eo dissentire novimus Johannem Benedict. Sinibaldum *lib.* 5. *Geneanthropeiæ tract.* 2. *c.* 2. *probl.* 4. *p. m.* 669; huic enim probabile videtur, quod bruta in somno ejiciant genituram, rariùs tamen hoc contingere autumat, tùm ob corporis raritatem, tum etiam ob simplicem frigidumque victum, nec non durum ac nullis stratis munitum accubitum &c. Internorum usum e. g. notas passim castitatis essentias, & syrupum ab Altomari, quem Sinibaldus *l. c. c.* 3. *p.* 677. describit, ac omnium validissimum vocat, nitrosa &c. commendavimus, sed experti sumus frustra adhiberi, nisi animus ab omnibus libidinosis cogitationibus avocetur, & perpetuis laboribus corpus refrænetur & subigatur. Levissimum etiam est subsidium, quod ab externis quibusdam e. g. unguento Comitissæ, de Alabastro, Cerussâ, refrigerante Galeni, laminis plumbi super renes gestatis vulgò exspectatur. Enim verò etiamsi hic æstum in regione renum parum temperaveris, vanus tamen fuerit labor, nisi occultum libidinis ignem in intimis cordis penetralibus flammantem extinxeris.

Incubus seu Ephialtes.

Inter plebejos & melioris etiam censûs homines non defuerunt, qui de incubo seu ephialte conquererentur. *Es hätte sie der Alp oder das Nacht-Männlein gedruckt.* Et non minus apud nos quam apud Anglos superstitio inolevit, *passionem hanc reverà à Dæmone iuduci atque à malo spiritu incumbente istam in præcordiis oppressionem & gravamen inferri*, ut loquitur *de animâ brutor. parte patholog. c.* 6. Willisius. Quantum nobis per experientiam hujus anni constitit, gravi admodum molestiæ sensui obnoxii sunt adolescentes & juvenes in cœnâ mirum in modum crassis cibis ventriculum refercientes ac onerantes, inter provectioris autem ætatis homines, vel cacochymiâ, vel cachexiâ aut malo hypochondriaco laborantes. Una alteraque puella admodum plethorica ante liberum mensium fluxum prægravantem quandam in præcordiis molem tempore somni in decubitu supino sibi molestam fuisse itidem affirmavit. Quotquot unquam de pondere ejusmodi thoraci inter dormiendum incumbenti nam nullo modo iis hanc phantasiam excusseris locutos audivimus, unamini consensu

ſenſu narrarunt, ſe, poſtquam evigilarunt, cordis tremorem & diaphragmatis vibrationem eamque celerrimam percepiſſe; in eo verò nequaquam convenerunt, quòd modò ſub hac, modò ſub illâ ſpecie, id quod ſibi incubuiſſe credunt, apparuerit. Tametſi verò in ultimo *hiſt. noſtræ anno* ſenſum ponderis ab aëre in pulmonibus retento derivaverimus, nec hodiè adhuc nos hujus ſententiæ pœniteat, ac cur ſupino corporis ſitu id fiat, explicare conati fuerimus, addendum tamen cenſemus, ſanguinem ſtagnantem à conſortio aëris in formandâ hâc thoracis preſſione non eſſe excludendum. Credibile verò eſt, ſanguinem hoc in caſu intra ipſos pulmones ſtagnare, ejusque refluxum per venam pneumonicam ex parte impediri, tametſi nihil vetet etiam concedere, quod ex dextro ventriculo cordis non ſatis vegetè interdum ille propellatur, ac in eo moram aliquam trahat, quod contingere tùm variis aliis de cauſis poteſt, tum potiſſimum, quando ſpatium omne pulmonum latice hoc vitali nimis repletum, & ad excipiendum eum, qui affluit, incapax eſt, id quod plethoricis quibusdam puellis contigiſſe arbitramur, quæ incubo menſibus nondum fluentibus vexatæ fuerunt. Sentitur itaque ejusmodi moles pectori incumbens tempore ſomni in ſitu corporis ſupino, quando cor motum ſuum cum difficultate inſigni abſolvit, ſanguis in ventriculis cordis & vaſis pulmonum ſanguiferis ſtagnat vel remoram patitur, ac aër pulmonum veſiculis incluſus per exſpirationem non redditur. Sentitur verò tantò gravius illa moles, quò magis cor, diaphragma ſitu ſupino nimis verſus vertebras lumborum extenſum, ac muſculi intercoſtales (nam reſpiratio manet, ſi credimus Pecqueto, etiamſi omnes muſculi, in pectore & abdomine penitus abſcindantur) laborant & vim movendi exerere conantur. Attenta conſideratio experimenti Veſalii *lib. 7. de human. corporis Fabric. p.* 827. De nervorum phrenicorum ac recurrentium ligatorum, vel abſciſſorum efficaciâ ad vocem brutis vel intercipiendam, vel adimendam ac abolendam affatim docere poteſt quantum incommodi læſiones nervorum iſtorum partibus ſpiralibus afferre queant. Voracioribus ac ingluviei deditis evacuantia profuerunt. Robuſtioribus, niſi quicquam obſtaret, emetica dedimus, paulò debilioribus verò purgantia. Plethoricis puellis venæ ſectio debito tempore in pede celebrata ſummam attulit utilitatem. Et quoniam Ephialtes in junioribus ſæpè recurrens epilepſiæ, in ſenioribus autem apoplexiæ metum incutit, prudentiæ leges requirunt à medente, ut venientibus pro virili occurrat malis & tum omnimò ſuſpicio eſt, genus nervoſum pati, quamvis dolendum, quod modus læſionis ferè notitiam noſtram effugiat.

Scorbutus.

Scorbutici verè tales (Scorbuti enim vocabulum à recentioribus ſcholis nimis latè extenditur, & ferè ſicut apud Ariſtotelicos juſtitia univerſalis complexus eſt omnium virtutum; ita ſcorbuti nomen apud multos neotericos tantum non omnes morbos ſuo ambitu comprehendit) multi

per

per integros decem annos, quibus inclytæ fundationi Tharullianæ olim præfuimus, & incredibili ægrorum numero pro virili ſuccurrimus, noſtrum auxilium implorarunt. Scorbuticis verè autem talibus accenſuimus 1. illos, in quorum gingivis indicia putredinis, exulcerationis ac fœtoris præſto erant: 2. quorum artus maculis vel parvis ſubnigris, vel majoribus purpureis, violaceis, ſublividis &c. fœdabantur. Ac nusquam profectò vivam magis ſcorbuti imaginem ſpectare nobis licuit, quam in militibus, ut anceps belli alea fert, vulneratis ac mutilatis, quos dura egeſtas ad bellum inidoneos non ſine nationis Germanicæ opprobrium oſtiatim ſtipem petere cogit. Hi quemadmodum in caſtris quondam inſalubribus ac interdum putridis cibis ac aquis corruptis in aëre uliginoſo vitam ſuſtentarunt; ita cum truncati caſtra amplius ſequi non valent, paſſim in pagis & oppidis palabundi latrantem ſtomachum vili pane, lardo rancido, piſcibus lacuſtribus, lentibus, piſis, fabis, cœpis, braſſica muriatâ, halecibus &c. placant. Dum autem ita paſſim oberrant, priſtinarum ſanguinis evacuationum, ſi non ex venâ phlebotomo aperta, certè tamen ex vulneribus illatis immemores ac ſecuri ſenſim ſcorbutum contrahunt, peſſimam, ut monuimus, diætam obſervandô. Dictu autem arduum eſt, quot ſcorbuto invaleſcente, fatigentur ſymptomatibus miſeri. Vidimus alios, quibus vomitus & conatus vomendi ex improvisò reccurrebant; rurſus alios, qui crebris exercebantur diarrhoeis ingeſti cibi quantitatem multum excedentibus. Falleris, ſi illis ex efficaciſſimis ſtomachicis, his verò ex theriacalibus & adſtringentibus aliquod promiſeris auxilium. Lac calidum præmiſſis per aliquot dies abſorbentibus, mirum, quam egregium ſit in vomitu & diarrhœâ ſcorbuticorum remedium. Initio ſaburrham vitioſorum humorum ex pravis aſſumptis, in primis viis ſuſpicabamur, ac emetica & purgantia indicari credebamus; at hypercatharſes etiam leniſſima pharmaca excipientes, nos docuêre, quanto cum periculo à vulgo medicorum draſtica illis obtrudantur. Ex adſtringentium uſu in leipothymiam, ad quam mirè proni ſunt, incidunt. Efferas vernali, aut annuo illo, quo vulnerati quondam fuerunt, ac multum ſanguinis profuderunt, tempore in orbem redeunti patiuntur hæmorrhagias, quas ſi cohibere ſatagas, in anguſtias inexplicabiles eos conjicies. Eryſipelas vagum crebro experiuntur. Artus, imo totum aliquando corpus varii generis maculis eſt conſperſum. Maculam nigram majorem in tumorem elevatam per tibias diffuſam plus ſimplici vice cum chirurgo conſpeximus. Puſtulæ prurigine moleſtæ colore vario lecti calore provocatæ iis ſunt perquam familiares. Tubercula dura ac varicoſa, de quibus alibi, niſi fallimur, diximus, ſeſe nobis obtulerunt. Pedes obſeſſos fœtidis ulceribus meminimus, inter quæ periculoſiſſimum eſt cruſtoſum, quod poſt maculam nigram eroſâ cute fœtido pure initio ſordidum, deinceps

verò

rò celeriter in ſphacelum abit, ita ut ægri non ſentiant immiſſa chirurgi inſtrumenta. Ulcera reliqua manantia in ſeram durant ætatem, & emplaſtris ſiccantibus tractata, aut gravioris morbi, aut mortis occaſio evadunt, materiâ ad nobiliora viſcera regurgitante. Puſtulam citrini coloris in ulcus gangrænoſum ſiccum, quod neque pus, neque ſaniem redderet, & latiùs cum exitio militis ſerperet, quondam advertimus. Enimverò ſi non ad peripheriam corporis motus vergat, & maculæ illæ, quod interdum fit, evaneſcant, graviſſima alia mala Scorbutici incurrunt. Quidam anguntur aſthmate convulſivo, difficulter reſpirant nullâ præſenti pectoris anguſtia, nullâ præſenti tuſſi, ſibilo, ſtertore &c. Convulſiones totius corporis his in locis paulò rarius ſcorbuticis moleſtæ ſunt, nihilominus viro juveni medicinam fecimus, cui variis inteſtinorum cruciatibus ac lancinationibus noctu diuque per multos menſes torto convulſiones ſupervenerunt, comitanti & convulſiones & colicos inteſtinorum dolores, febri. Nec reperiuntur adeò multi, qui ex ſcorbuto paralytici ſint: maxima verò turba eſt eorum, quibus non tantùm obtuſus crurum dolor, ſed & tenſivus ac mordax cum punctorio & erodenti greſſum reddit impeditum ac difficilem, cujus generis moleſtiæ in nonnullis manuum & digitorum extrema etiam occupant. Nihil crebriùs audias, quam flebiles de contuſoriâ crurum laſſitudine, & manuum etiam ad motum quemvis ineptitudine, ac arthriticis ſimillimo in articulis cruciatu cum levi partium reſolutione conjuncto. Omnium maximè adverſa hæc premunt miſeros, cum principium agens in expellendis heterogeneis ad peripheriam corporis eſt occupatum, quando autem labor hic non ex voto ſuccedit, pertinaciſſimæ cephalalgiæ, vertigines tenebricoſæ, exquiſitiſſimi dentium dolores, pleuritis notha & ſexcenta alia mala, quibus etiam præſentibus maculis non vacant, noctu diuque illos exagitant. Ineffabiles anguſtias & ſævam cardialgiam obſervavimus aliquoties, antequam hydatides ſeu veſiculæ ſero impuro turgidæ in cute prorumperent; his verò effloreſcentibus protinus ſymptomata omnia evanuerunt. Cum ſcorbutici in febrem incidunt ardentem, horrendis ac inſuetis ſymptomatibus exagitantur. Præter ſpem enim & exſpectationem typumque febris non tantum præcordialibus anxietatibus opprimuntur, ſed in aphoniam, convulſiones, aſthma, ſæva deliria incidunt, ut de animi deliquiis, cardialgiâ &c. jam nullam injiciamus mentionem. Ceſſant verò ſymptomata, poſtquam purpura ſcorbutica in cute apparuit. Non adeò pridem antequam erumperent hæc ſcorbutica exanthemata in horribiles convulſiones lapſus eſt vir in conſiſtente ætate conſtitutus. Alius, ſed multò intemperantior febri correptus cum diarrhoeâ, tertio quartoque morbi die deliravit, importunâ ſuâ loquacitate aliis moleſtus, at duabus ante eruptionem noctibus mentis alienatio tanta fuit, ut crederetur furere. Portentoſa certè & ſenſibus & menti ejus ſeſe objectare ex ſermonibus

feris innotescebat. Accedebat nervorum subsultus, quo non nervi modò ipsi, sed & artus, præsertim manus & brachia jactabantur, tandem toto corpore vehementer contremuit, jam jam epilepsiam instare credidisses. Postquam inhorruisset, protrusæ fuerunt ad ambitum corporis maculæ scorbuticæ, brevi post, represso delirio somnus obrepsit, & æger iterum convaluit. Illud scorbuticis affectibus est quasi peculiare, quòd levibus profectò ex causis & occasionibus invalescant, ac vehementia symptomatum usque ad summum vigorem citò perveniat. Cùm verò terroris omnia sunt plena, & extrema quæque ab omnibus metuuntur, non tantum symptomatum vehementia subitò remittit, sed & prorsus desinit. Præterea in eo à cæteris morbis differunt affectus scorbutici, quod illi stata quasi & fixa durationis, decursus & reditus tempora servent, hi vagi propemodum sint, inconstantes & ad nullas temporum leges adstricti, quamvis tempore æstivo magis ferociant. In sanguinis motu ac vitiatâ ejus texturâ, dyscrasiâ humorum causam scorbuti quærendam esse, facilè patet. Alii aciditatem stypticam, tanquam fontem viscidi ac viscosi sanguinis, alii acrimoniam causticam, & colliquantem, alii salinas corruptiones accusant. Juxta Willisium *tract. de scorbut. p. m. 99. & seq.* sanguis in affectione scorbutica ita alteratur, ut vinum, quando nimium fervens degenerat in rancidum spiritu ejus depresso, sulphure verò ac sale exaltato, ac persuasus est vel à fervore sanguinis, ob exaltatum ejus sulphur, vel à salsedine & tardâ circulatione, qua fit, ut fœculentiæ visceribus affricentur, varia scorbuti symptomata derivari posse. Qui Helmontium in oculis ferunt hoc in passu, ut Gremsius ac Horstius aliique, lienem accusant, frivolâ quidem ratione, ut cognitum est iis, quibus doctrina de fermento ventriculi ex liene oriundo penitius est perspecta, sed antiquâ traditione nixi, cum jam in Celso *lib. 2. c. 7.* legamus: *Quibus magni sunt lienes, his gingivæ malæ sunt & os olet, aut sanguis aliqua parte prorumpit. Quorum si nihil evenit, necesse est in cruribus mala ulcera & ex his nigræ cicatrices fiant*, quibus verbis scorbutum delineasse videri posset Celsus. Nobis non vacat prolixè ad examen aliorum revocare opiniones, ac profitemur nos cum iis facere, qui in explicanda scorbuti naturâ ad impeditiorem abundantis sanguinis motum, ac hinc dependentia humorum vitia utroque oculo in curâ respiciunt. V. S. in scorbuto non commendat Barbette *lib. 4. c. 3*, sed jam ostenderunt Willis & Conringius eam non posse simpliciter in scorbuto damnari. Nos sanè pereximiam ex illa utilitatem ægros malo non inveterato percepisse vidimus. Certè illud tempestiva V. S. debito tempore celebratâ consecuti sumus, ut symptomata multum de ferocia pristina remitterent, nihilominus ingenuè fatemur, nos nunquam in corporibus exsuccis, & ad sceleti formam ferè redactis eâ fuisse usos. Abstinuimus etiam ab illâ, qui nocturnis sudoribus

bus diffluunt, nam ferè exciderat, ſcorbuticos ſub leviſſimis tegumentis etiam hyeme ſæviente immodico ſudore fatigari, ut jam ante nos obſervarunt alii, & diſertè quidem Eugalenus *p. m.* 200. Nec præſentibus maculis ſcorbuticis ſanguinis miſſionem facilè alicui ſuaſimus. Draſticis purgantibus ac emeticis res ſcorbuticorum in deterius labuntur, vernali tamen & autumnali tempore alvum nodulis ex laxantibus & antiſcorbuticis compoſitis, blandè ſubduximus. Succus fumariæ cum ſero lactis miſtus egregiè multis contulit. Rhabarb. orient. itidem ſubindè uſi ſumus. Sudorifera validiora ægris lecto obrutis nunquam imperavimus metaſtaſes & exacerbationes mali, imo etiam paralyſin veriti. Neque unquam credimus, ſolidam fuiſſe cauſam Guil. Romano, Medico Naumburgenſi, cur adeò propter virtutem ſudoriferam Lap. bezoar extolleret, & cum Decocto lignorum in ſudore expellendo æquipararet. Ad hæc pretium lapidis bezoar tantum eſt apud nos, ut egenorum, qui ſcorbuto maximè laborant, facultates ei emendo non ſufficiant. Nec decoctis lignorum abuſi ſumus, niſi quod exiguam radicum & lignorum portionem interdum reliquis antiſcorbuticis adjecerimus, & cum ſero lactis decoqui curaverimus. Cæterum tametſi ſubinde locum apud nos habuerint iſta medicamenta, quæ ſanguinem craſſum ac viſcidum attenuant ac grumeſcentem reſolvunt, quæque lympham ſpiſſam in motum cient, quo nomine alibi volatilia ⊖na urinoſa in moderatâ doſi commendavimus, nec radices helenii, pimpinellæ, ari, in attenuanda lympha ſpiſſeſcenti debitâ laude fraudari queunt; nos tamen omnium maximè antiſcorbuticis inhærendum eſſe putavimus. Vulgata antiſcorbutica non promiſcuè applicavimus, ſalino-amara & volatilia frigidioribus & pituitoſis ſcorbuticis præſcripſimus, gnari, quod bilioſæ complexionis homines ⏜tu cochlear. naſturt. Eſſ. ſtrobul. pini &c. offendantur, ac uſu edocti amara acidiuſculis mixta palmam reliquis præripere ac excedentem ſimul calorem moderari. Conf. Sylvium *p. m.* 869. Cùm autem ſæpe contigerit, ut ignoti, nec unquam nobis viſi remedia antiſcorbutica requirerent, iis quidem accipiendam in diffuſioribus vehiculis e. g. potu Thèe, lacte vel ſero caprino, decocto leniori ferè commendavimus Mixturam celebris quondam Practici D. Konerding:

℞. ⏜ cochlear.
Mixt. ſ. aa. p. iiij.
Eſſ. naſturt.
chamædr. aa. p. j.
ſucc. cochlear. p. ij.

Solas autem guttas, quam immenſis etiam præconiis divulgentur à Chymicis non multum prodeſſe poſſe hoc facilius cum doctiſſ. Pechlin. *in Obſerv. p.* 179. credidimus, quod in ventriculi phlegmate magnâ ſui parte attritæ *halitum duntaxat aliquem in ſanguinem transmittant, cujus vires jam* ante

ante debilitatæ corrigendæ salsugini (aut sanguinis texturæ vitiatæ) *non sufficiant, aut protinus in illa fluidi peccantis copia opprimantur.* Cæterum potionibus istis, cum quibus misturam prædictam D. Konerding. aut aliam quamvis adhibendam esse diximus, nullis syrupis saccharo coctis blandum conciliavimus saporem, memores prudentis moniti Horstiani, scorbuticos hisce curandos non esse. Invaluit apud nos usus infusi trifolii fibrini, quod sine additione sacchari, instar infusi Thée calidè à multis optato cum successu bibitur. Nasturtium aut cum beccabunga in lacte coctum & per aliquot septimanas absorbentibus præmissis haustum in muliere quâdam reliquis omnibus remediis fastum fecisse scimus: Lac ebutyratum aliquis Sacerdos sumptis 20 aut 30 guttis ♎ cochlear. copiosè superingestum magnis quondam efferebat laudibus. Martialia, cum scorbutici ferè semper sint hypochondriaci, etiam locum in nonnullis ægris habent. His, si quando indiguimus, ferè solo pulvere Wedeliano antiscorbutico sine laudano opiato contenti viximus, iste verò ex bezoard. ♂tial. & succino componitur. Luculenta ex diætâ humectante & refrigerante commoda plus simplici vice observavimus, & ortas inde inducias paulò longiores, cum nullis remediis hunc morbum ita expugnare licet, ut nunquam redeat. In curâ ulcerum & affectuum scorbuticorum, simplicia, quæ hinc inde Eugalenus, Reusnerus, Wierus, Joel &c. commendant, teste repetita experientiâ, optima sunt. Ad gingivarum putrilaginem & exesionem præcavendam maturè vacandum est, *emendandis exprimendisque* gingivarum tumoribus; & hi, ut verè Pechlinus, *salis corrosivi stagnantisque sanguinis pleni non ante subsidunt, quam elutriato sanguine putrido* & *seroso acri*, quo facto gingivis *firmitas per amara adstringentia & balsamica*, quæ tum ab aliis, tum Sebisio *in Spec. med. p.* 483. *& seq.* recensentur concilianda est. Decoctum scordii cum alumine usto, ⊖ fixo & melle rosato, quod Pechlinus laudat, multis profuisse certum est.

Ejectio medicamentorum non alteratorum.

Hoc tempore ac deinde sæpius feci Medicinam infantibus, qui non tantum liquida & potulenta, sed & pulveres absque ullâ mutationis notâ intra horæ spatium rejecerunt. Nuperrimè adhuc spectavimus illud in Patritii cujusdam filiolo, à quo pulvis antispasmodicus cum specifico cephalico mixtus ad præcavendum Epilepsiæ, quam ante biduum passus fuerat, novum insultum datus, vix elapsa horâ secessit prorsus non mutatus, id quod satis mirari non poterit, qui intestinorum longitudinem & flexum seriò perpenderit. Perplexos ea res nos tenuit hactenus. Quod modò allatum est exemplum, videtur suadere, quod internarum partium convulsionem transitus hic assumptorum absque minimo immutationis indicio præsupponat. Enimvero puerulum quendam, qui ex atrophia totus contabuerat, ac pulchrè paucis remediis cum ingenti parentum gaudio restitutus videbatur, præter votum, ut incerta hominum spes esse solet, in æstum

cum

cum diarrhoeâ conjunctum post aliquot à recuperatâ sanitate septimanas incidentem tractavi, qui absque omni convulsionum internarum signo assumpta quævis & medicamenta per sedes eliminabat, penitus non alterata.. An hic atoniam fibrarum & colliquationem accusabimus? Apud Cælium Aurelianum *lib. 2. tardar. passion. cap. 1. (p. 316. Ed. Lugd.) leguntur seq.*

Paralysis Pylori.

Perulo paralysi vitiato cibus nulla digestione mutatur, sed tanquam per infundibulum ad inferiora descendit & circum ventrem laxior locus efficitur inferius inflatiorque: quæ per ventrem egeruntur, aspera atque plurima erunt & neque fluida. Cornarius ut perulum Cælii exprimeret, margini adscripsit πήρολος, & ut rectè monuit æternum eruditæ Germaniæ decus Thom. Reinesius *lib. 3. variar. lect. c. 18. p. m. 662.* scribendum est πυλωρὸς & hanc lectionem Clariss. Amman in nuperâ editione *p. 346.* secutus est: *pyloro paralysi vitiato* &c. Itaque quando dextrum ventriculi os, quod in ventriculo conclusa, tantisper dum cocta sint, custodire debet, paralysi correptum est, ex mente Aureliani recepti cibi & medicamenta protenus sine ullo alterationis vestigio ab alvo deturbantur, quod fortè sæpius fit, quam vulgo creditur, aut à Medicis hactenus observatum.

Paralysis faucium & œsophagi.

Paralysis, quæ fauces & œsophagum occupat, paulò est frequentior, quam in non paucis moribundis observavimus, de quâ Aurelianus *l. c.* legi potest. Triste, & cujus simile nec videre amplius optamus, præbuit nobis exemplum vir circiter quinquagenarius melancholici temperamenti, quod hâc occasione recensere liceat, tametsi casus hôc anno, cujus historiam damus, non contigerit. Is juventutem in aulâ egerat, postquam autem virilem ætatem attigisset, officio admotus est, quod eum toto die in scribendo occupavit, hinc verò solitudinis amor in eo crevit. Id vitæ genus cum per aliquot annos esset sectatus, subito apoplexiâ obruitur. Adhibitis idoneis remediis nihilominus παραπληγία lateris dextri successit, sed & ab hâc feliciter liberatus est, ita, ut ferè ad pristinum statum reverteretur. Præterlapsis aliquot annis membrorum stupor resolutionem denuò instare nunciabat. Et verò ita planè evenit. Improviso enim obmutuit, usumque pedis utriusque amisit. Ad ipsum vocatus sine mora advolo. Sensus utcunque erant integri, ratio etiam sibi quodammodo constabat, & innuebat sese me agnoscere. Maximopere etiam conabatur loqui, sed verbum nullum distinctè aut integrè proferre poterat, quam operosè etiam illud moliretur, inconditus & confusus tantùm clamor erat. Linguam movebat, nec in eâ ullam coloris mutationem aut aliam quamvis differentiam deprehendere potui. Dum præscriptæ potioni avidè inhiat, ejusque ℥ij circiter ori infundit, miser experitur, se illam detinere non posse, ac ita circumstantibus nobis patefecit, musculos laryngi & pharyngi communes à paralysi non esse immunes. Post injectos clysteres, apertas

 raninas

raninas & medianam, ut vocant, perfusam spirituosis linimentis diu multumque nucham, dorsique regionem, post immissam per syringam varia morbo debellando idonea remedia, post fauces tum aliis, tum oleo cinamomi imbutas, vesicatoria applicata, aliaque molimina potum aliquanto diutius retinebat, sed sensuum torpor major erat, manus quoque intumescebant; nihilominus liquida injecta non immutata reddere cogebatur. Id quod argumento erat, ipsum œsophagum gravissimâ paralysi esse affectum, atque virtutem medicamentorum ad eum non fuisse diffusam, quæ tamen quadantenus in faucibus, ut ex deglutitionis rudimentis apparebat, sese exeruerat. Lugubris illa sors afflictissimum virum per octo dies pressit. Nullis verbis exprimi potest, quantis cum lacrymis & ejulatu, quam flebili gestu potum desideraverit. Altero morbi die jussus breviter in charta adscribere, quanam re potissimum affligeretur, inextinguibili se siti urgeri calamo interprete significavit. Truculentia affectus tandem hominem occidit. Neque apparet, quomodo huic morbo occurri debeat. At alia res est, cum fibræ spirales in media ventriculi tunica spasmo constrictæ sunt, ac muneri deglutitionis inservire nequeunt. Pertinax quidem & hoc malum est, & per multas, ut aliquoties experti sumus, septimanas recurrit, tandem tamen antispasmodicis selectioribus expugnari potest. Non tantum vulgus, sed & ipsi Medici de Paralysi mussitant, cum spasmodica œsophagi strictura alimentorum transmissioni obicem ponit, qui tamen audiendi non sunt, ac eos ipsos post intervallum aliquot horarum liberum relaxata ista constrictione potulentorum & esculentorum ad ventriculum iter, ac sermonis usus non adeò quidem expeditus, non tamen planè sublatus redarguit & erroris convincit. Tum verò neque de paralysi, neque de spasmo cogitandum est, cùm, quod etiam meminimus aliquoties à nobis observatum, cibus solidus absque difficultate, juscula verò ac liquida omnia non sine præsenti suffocationis metu deglutiuntur. Discussis enim omnibus nihil vero similius occurrit, quam vitium aliquod in epiglottide hærere, quod impediat, quò minus rectè & accuratè tegat arteriam asperam. Dum itaque cibi solidiores epiglottidem validiùs comprimunt, absque suffocationis periculo in ventriculum demittuntur, liquida verò cum huic compressioni non adeò apta sint, fit, ut in arteriam asperam non ritè clausam delabantur, ac eô ipso spiritum præcludant ac suffocationis metum afferant.

Venæ sectio in Raucedine.

Venæsectionis efficaciam in Raucedine notabilem hoc anno observavimus. Virgo religiosam vitam professa sanguinei temperamenti & floridi corporis habitus, cui menses ritè semper fluxerant, bis terve in anno raucedine corripitur. Illa nulli cessit remedio nisi soli V. S. & quod me, ac nuper etiam meum in cura illarum Religiosarum successorem D. Klaunig in admirationem rapuit, hoc est, quod, simulac sanguis ex pertusa

pertusa vena effluere incipit, vox clarescat, & absoluta V. Sectione nullum raucedinis vestigium remaneat. Expertus sum etiam in duabus aliis virginibus, quantum V. S. in raucedine valeat, sed effectu non æquè prompto ac in sensus incurrenti. Impensè verò dolemus, quod V. S. successum in quinquagenario illo, cujus mentionem fecimus in Hist. M. A. 1699. p. 42. non fuerimus periclitati, sed potius nos strigosi corporis siccitate à generoso hoc remedio deterreri passi fuerimus.

Vidimus hoc anno in viro hernioso scrotum magnitudine vasta, illudque referebat figuram cucurbitæ oblongæ majoris. Sine dubio in illud sine fascia convenienti pendulum magna defluxerat intestinorum pars. Sed hoc peculiare & admiratione dignum censuimus, quod ob hanc Scroti portentosam magnitudinem & distensionem penis planè intrò retractus esset, ut in hypochastrio, seu superiori scroti parte nullum ejus vestigium appareret, præter foveam, quæ ad glandem intus latitantem pertingebat. Ex foveâ hac urina effluebat, sed necesse erat, ut quotiescunque urinam reddere vellet, manu tumorem reprimeret & ita foveam dilataret. Hoc officio, nisi manus fuisset defuncta, urina in scrotum decidebat, & per ejus longitudinem destillabat. Ad hæc eum corpore incurvato mingere oportebat, nam si erectus urinam reddere vellet, lotium non recta procedebat, sed propter urethram distortam versus abdomen effundebatur, quod olim non tantum Imperatori Heraclio, teste Zonara, contigit, verùm etiam aliis. Certè alicubi huic per omnia simile exemplum ante multos annos nos legisse recordamur. Verba Zonaræ de Heraclio hæc sunt: *Ferunt etiam pudendum ejus universum sursum urinam emisisse, eumque nisi tabula apponeretur, faciem suam comminxisse.* Non obscurè totum hoc & vulgus, & ipse Zonaras ad vindictam divinam ob Monotheletarum hæresin & ductam in uxorem fratris filiam referebat. Hoc anno ac sequenti etiam famosus agyrta multos herniosos, quo fato etiam mihi vir ille, de quo jam jam locuti sumus, innotuit, cum castratione alterutrius testiculi secuit. Tametsi verò non in omnibus feliciter hæc temeritas ei cesserit, sed vel in ipsa crudeli operatione pueri quidam convulsi exspirarent, vel eadem peracta vomitibus & epilepsia fatigati charis parentibus tandem per mortem eriperentur; ea tamen multorum dementia fuit, ut vel semetipsos, vel suos imperito artificis cultro certatim subjicerent. Opposuimus huic nos torrenti pro virili, & ostendimus tum quidem temporis nobis præeunte Schradero *in Dec. I. Observ.* 6, quâ anatomen cadaveris virilis ab Hornio 1669. instituti describit, & *Decad.* 2. *Observat.* I. quæ *dissectionem herniosi sistit*, ac Bidloo *Anatom. tab.* 32, quantoperè principiis anatomicis tralatitia herniotomorum de ramice opinio repugnet. Confirmati sumus postmodum in hac nostra sententia per suffragium Domini D. Bohnii summi anatomici in lectu dignissimo *de officio Medici opere c.* 22. *p.* 523.

Hernia.

p. 523. *& seq.* Accenderunt nuper nobis adhuc clarius lumen ingeniosæ observationes de herniis celeberr. Domini Mery *dans les Memoires de l'Academie Royale des sciences pour l'année* 1701. *p.* 356. *& seqq.* ut jam nulli ambigamus, herniotomiam vulgarem ignorantiæ veræ ramicum ætiologiæ ac conformationis processuum peritonæi & vasorum spermaticorum, originem progressumque unicè debere. Parum verò dissuasiones nostræ apud multos valuerunt, ac ferenda fuit, perinde ut in aliis usu venire suevit, vulgarium hominum temeritas. Hâc in re secuti sumus prudens monitum Fortunati Fidelis: *Si acriter illorum insaniam reprehendas, ad jurgia profecto, quod gravis Medici non est, devenias tandem oportet: si disserendo falsas velis illorum opiniones studiosè nimis & accuratè deprimere, frustra id atque indecorè cum imperito homine ac rerum medicarum ignaro laborabis.* Hæc ille *in Medic. Patrocinio lib.* 4. *c.* 5. *p.* 24. Nos profecto quamdiu medicinam fecimus, nulli fuimus auctores, ut circumforaneorum crudelitati sese permitteret, sed quantum in nobis fuit, laboravimus, ut herniosis per bracheria & debita remedia opitularemur. Pressimus in curâ vestigia celebrium Medicorum & Chirurgorum. Facilis est methodus, quam post tot alios nuper commendavit Dionis *dans le Cours d'operations de Chirurgie demontrées au Jardin royal p. m.* 288. *& seqq.* Novum illud herniarum genus, quod detexit Monf. Littre in *Memoires de l'academie des sciences pour l'anneé* 1700. *p.* 384. *& seqq.* nostram in observando diligentiam hactenus effugit. Mirabile illud est & aliorum quoque industriæ commendandum. Describitur verò in modò laudata *Academiæ Regiæ scientiarum Historia* his verbis: *Une portion d'intestin s'engage dans un anneau, mais non pas entiere. Il n'y a qu'un des côtés du canal de l'intestin, dont la membrane, quelque cause que ce soit, s'enfonce dans l'anneau, s'y allonge peu à peu, & forme à la fin un tuyau sans issue, droit & simple, semblable à une branche, qui se jette à côté de son tronc &c.*

Curæ Vernales.

Curæ Vernales, de quibus aliquid dicendum restat, apud Vratislavienses in magno habentur pretio, & quondam Medicis non ingratæ erant. Nostri certè antecessores studiosè videntur inculcasse utilitatem, imò & opinionem de necessitate earum fovisse, nam florentibus tùm incolarum rebus, ut fando accepimus, & hodiè adhuc quidam, quamvis oppido rari, veteris consuetudinis, ut ipsimet prædicant, retinentiores munusculo testantur, Medici V. S. celebratâ unctiores domum redibant. Brevi autem ambitu ferè apud nos cura, quam vocant, Majalis circumscribitur, nempe purgatione & V. S. absolvitur, & illa quidem non omnibus æquè necessaria judicatur, hæc verò ab iis præcipuè, qui pristini in ornandô Medicô moris sunt servantiores, sine piaculo & periculo maximorum morborum omitti non potest. Nos, qui nunquam, absit arrogantia dicto, aliorum commodis insidiam struximus, quique res Medicorum hisce tempori-

temporibus ferreis nullatenus reddere cupimus deteriores, conscientiæ nostræ dictamen secuti etiam cum damno nostro pro re natâ ostendere coacti sumus, curationes illas vernales nequaquam omnibus, qui olim illis usi, esse necessarias aut utiles. Neque hîc substitimus, quinimò hallucinari demonstravimus eos, qui purgatione semper opus esse contendunt, cum evidens sit, noxios humores, non solâ purgatione, sed & per urinam ac sudorem è corpore eliminari posse. Sed nonne etiam abunde constat, quod multi non evacuationibus, sed correctione humorum indigeant? His annon præscribenda ea sunt, quæ humores corrigunt ac temperant? Hinc non pauci evidentiâ rerum convicti sententiam mutârunt, ac ferè in oppositam lapsi sunt, quasi V. S. ac purgatione nunquam, sed solâ sanguinis depuratione, ut loquuntur, esset opus. Enarrabimus breviter, quomodo ad multorum votum curas has administraverimus. Quando & Venæ sectione & purgatione opus esse agnovimus, hanc contra multorum sententiam illi postposuimus, & à V. S. initium fecimus. Venæ sectionem autem necessariam esse judicavimus 1. Plethoricis. Nam quantum plethora periculum minitetur, nemini in medicinâ versato ignotum esse potest. 2. Quibus consuetæ sanguinis evacuationes v. g. menses in fœminis, hœmorrhoides in viris suppressæ fuerunt, ac in utroque hoc casu V. S. in pedibus suasimus. 3. Iis, qui hæmorrhagiis enormioribus obnoxii sunt, ad præoccupandas violentiores sanguinis effusiones, quod multis ex voto successit. 4. Quorum sanguis viscidus & crassus est, multoties experti, quòd, quando sanguis à naturali suâ fluiditate abit, ac in vasis stagnat, si accedant frictiones & medicamenta resolventia, insigni usu sese commendet V. S. imprimis si in hypochondriis & abdomine tensiones variæ sentiantur, ubi iterum V. S. in partibus inferioribus magis è re esse, quam in superioribus, compertum est. Tandem 5. ex cacochymis etiam illis, qui biliosæ calidæque sunt complexionis, sed fere tum demum, si per multos annos sanguinis depletioni fuerint adsueti. Tribuendum hîc multum est consuetudini, præterquam enim, quod verè nocere queat, teste experientia, in assuetis omissio V. S. id etiam damni in medicum redundat, quòd pravo ejus consilio, si quando in ægritudinem deinceps ejusmodi cacochymus incidat, morbus unicè adscribatur. Itaque in hujusmodi circumstantiis V. S. haud illibenter admisimus. Quamvis enim negari nequeat, quod cum vena fuerit aperta, sanguis bonus malusque nullo delectu fluat, certum tamen est, & experientiæ fide comprobatum, à boni etiam sanguinis jactura in quantitate non adeò magnâ, nullum imminere corpori periculum, dempto autem ex parte vitioso sanguine, id quod ex eo reliquum est, melius corrigi ac superari posse. Contra receptum verò morem, non in Majo, sed in Martio, ubi dicto fuerunt, qui consilium implorarunt, audientes, vernales has V. S. instituimus. Nec dubitavimus,

V. S. floridis ſenibus, etiam ſeptuagenariis, ubi noſtris conſiliis locus datus eſt, ſuadere. Enimverò dici non poteſt, quantopere non tantùm hi, ſed iis ætate minores, puta ſexagenarii, imò & quinquagenarii à V. S. falſis excœcati præjudiciis abhorreant. V. S. præmiſsâ, ubi opus fuit, purgantia fuêre exhibita, non tamen omnibus eadem. Utut enim electivè, quæ vocant, purgantia non admittamus, uſu rerum edocti, quod e. g. rhabarbarum non tantum bilem, ſed & ſerum, jalappa non ſerum modò, ſed & bilem, ac helleborus non tantùm fæces aduſtas, ſed etiam bilem ac pituitam, ac denique catharcticum quodvis juſtâ doſi omnis generis humores ex corpore faciat exire: negari tamen non poteſt, alia aliis evacuantia magis conducere. Mirè Vratislavienſibus placet formula pilularis, unde etiam celebri Poëtæ ac inclyti ſenatûs Præſidi de Hoffmanswaldau elegantiſſimi verſus nati ſunt. Primum autem obtinent locum apud nos pilulæ cephalico-hyſtericæ, quarum compoſitio hæc eſt:

℞. Extr. colocynth.
reſ. jalap. aa. ℥ß.
☿ dul. ʒij.
Extr. helleb. nig. ℈iiij.
caſtor. (quod communiter omittitur, niſi expreſſe additio præcipiatur) ℈ij.

Sufficiunt validioribus gr. xiij. xv. ad ſummum xvij. vel xx, quamvis etiam vij. viiij. grana quoſdam ſatis commoveant. Non ſemper tamen eâdem chorda oberravimus. Tùm temporis in creberrimo nobis uſu erant etiam ſequ. formulæ.

℞. ♍. de hier. c. agar. vel Extr. panchym. Croll. gr. xv.
gumm.)-(ci in aceto ſolut. ℈ß.
Extr. trochiſc. alhand. gr. j. vel ij.
c. ſ. q. Elix. propr. f. l. a. pilulæ.

℞. Extr. agar. vel reſin. agar. gr. xij. vel xv.
Magiſt. gum. de Peru gr. vj.
⊖l. tartari. gr. ij.
c. ſyr. de ſtœch. f. l. a. pilul. conſperg. pulv. liquir.

℞. ♍. de lapide Lazul. ℈j.
Magiſt. gum. de Peru gr. v. vel vij.
tartar. vitriol. gr. iiij.
c. ſ. q. Tinct. ♂t. tartariſ. aut ſyr. de epithym. f. l. a. pilulæ.

Nem

Nemo nisi expertus credere potest, quantoperè ultimæ hæ strigosis corporibus, ac ita dictis melancholicis prosint. Cave itaque propter antiquam massam, quæ multis modò non est ad palatum, eas despicatui habeas.

℞. Extract. rhabarb. ℈j.
Res. scamm. gr. vj.
c. s. q. syr. de cich. c. rhab. f. Pilul.

Olea destillata nec pilulis nec reliquis purgantibus per decem fere annos addidimus, tùm quòd purgantium vim retundant, tùm quòd secus ac multi alii crediderunt, evacuantibus sociata, tormina excitent, Pulveres nostri purgantes ex diagryd. aut rad. jalapp. pulveris. cum tartar. vitriol. ♁ diaph. &c. componuntur. Ultra 12. grana diagryd. vix dedimus. Sæpius adjecimus pulveribus purgantibus duo aut tria grana ☉ri fulminantis, neque enim negari potest, quòd hâc viâ & virtus purgantium extollatur, ut in minori dosi operentur, & tormina egregiè præcaveantur. Convicti sumus de veritate nostræ sententiæ ex eô potissimum, quod idem purgans in majori dosi exhibitum absque ☉ fulminante segniter, & cum multâ intestinorum torsione sedes excitârit, ipsissimum autem illud præscriptum uni eidemque Sacerdoti in minori dosi, sed duobus croci ☉lis granis mixtum absque ullo molesto in intestinis sensu pluries alvum laxârit. Cœpit ante annos aliquot calx illa ☉is nonnullis Practicis esse suspecta, quòd infanti cuidam fatum accelerâsse crederetur. Vocatus Medicus ad infantem diris torminibus exagitatum, cum ex lactis acescentis cum bile ac succo pancreatico in intestino duodeno congressu, vel fortassis ex solo lacte congrumato sensum ardoris & doloris derivaret ac epilepsiam metueret, ad imitationem Cl. Lentilii pulverem, nisi fallimur ex ⊕ro & ☉ fulmin. præscribit. Sumpto medicamento tanta fibrarum atonia ac motuum in intestinis ferocia secuta est, ut omnia, quæ infanti infunderentur citius ab alvo (ita mihi narrarunt, qui infanti adstiterunt) deturbarentur, quam fundum ventriculi attigisse adstantes conjicerent. Ictu oculis citius omnia secessisse matris vox erat. Hâc diarrhœa exhaustus infans interiit. In Medicum culpa conjicitur mortis, ac fama ejus vehementer, ut fieri solet, oneratur. Indubium est, quòd infantes absque ullô pharmacô sumptô ejusmodi diarrhœâ colliquativâ non raro conficiantur. Nec esset, cur causæ suæ, si coram tribunali medico disceptaretur, anxiè metueret medicus, cum vitiosa ista materia, quæ torminibus ansam præbebat, sive in ventriculo, sive in intestinis hæreret, proscriptionem ac eliminationem ex corpore indicaverit. Hanc verò etiam Lentiliano pulvere exterminari potuisse non adeò multi fortè inficiarentur medici. Iste, qui curæ præfuerat, à Pharmacopœo peccatum fuisse, aut alium quempiam offerendo pulverem, aut commisso in præparando ☉ro fulmin. errore, contendebat,

 quâ

quâ de re nostrum non est judicare. Quicquid tandem de hoc casu dicatur, nos seriò affirmare possumus, nullum ex usu calcis hujus cuidam, quantum nobis quidem constat, ægro natum incommodum, & audemus spondere, nec ex usu istius inposterum noxam esse metuendam, modò ♀is tantillum, quod ducato fuerit admixtum providè amoveatur (ne particulæ ♀eæ cum croco ☉is commisceantur) & deinceps cum ⦶ aut alio salino in mortario orichalceo ⊙ fulmin. non subigatur, ac tandem à medico debito tempore & loco adhibeatur. Verum hæc obiter. Præterea nobis familiarissimo in usu est potio ex ▽ laxat. Viennens. ⊖ ess. tartari, speciebus diatartari ac syr. quodam e. g. regio, domestico, de cichor. c. rhab. diaser. Andernac &c. ut quondam fuit Sydenhamii. Ex speciebus diatartari Mynf. ℈j sufficit, raroque ad ʒß ascendimus. Grana 8. vel 10. Resinæ jalapp. vel scammon. in vitell. ov. soluta & cum ▽ viol. fl. acac. &c. ac julep. rof. borrag. &c. mixta sufficienter evacuant. Emulsio hæc grata est, nec nostratium delicatius istam respuit palatum. Noduli quoque ex radicibus, herbis ac laxantibus à quibusdam expetuntur. Addidimus hisce utplurimum semina anisi, carvi & aromatum quiddam, ut tranquillius agerent & sine stomachi injuria. Infusorum horum vires facilè & innoxiè intenduntur, si singulis dosibus liquor. tartar. tartarisat. gt. 30. adjeceris; quô ipso etiam tormina præcaventur. Bolos & Electuaria plurimi inter nostros fastidiunt. Pridiè purgationis quidam digestivis, ut vocare mos est, non malo utique consilio & successu utuntur, quorum loco licciores, quibus frustra interdum opinionem de necessitate purgantis excutere sategeris, ad lubricandas vias, liberalius haurire jussi sunt jusculum, cui rad. alth. incocta, id quod ab ipsis cum maximâ eorum utilitate factum est. Non tamen nostro nos defunctos credidimus officio, nisi etiam pro virili correctioni humorum incumberemus. In hâc autem humorum correctione non habuimus ante oculos nostros multiplicia illa craseos humorum vitia, quæ nimis solicito studio veteres, quos aliàs tam libenter defendimus, quam alii impetunt, in scriptis suis explicant, multò minus sexcentos illos salinos recentium sapores, acidum, salsum, ponticum, austerum, causticum, colliquativum, amarum &c. ac horum omnium innumerabiles inexplicabilesque misturas & gradus; sed 1. visciditatem & crassitiem, 2. autem istam salsedinem, quæ ad salis culinaris acrioris, aut acetositatis indolem propius accedit, fere unicè respeximus. Præter medicamenta nostra commendavimus ægris placidos corporis motus ac sufficientem per potum diluitionem, unde uberiores, quam ex remediis ipsis perceperunt utilitates. Nuper hîc locorum, ut illud obiter addamus, cœpit innotescere cura quædam sordida per lotium vaccæ vernali tempore in floriferis pratis pastæ sub ortum solis affatim haustum, quam Galli, quibus initia debet, rem turpem pulchro velaturi nomine vocant *la cure de mille fleurs*, occasione, nisi fallimur, sumpta

ab

ab aquâ omnium florum. Fœminam 50. annorum ascite laborantem, remediis aliis parum proficientibus hâc curâ fuisse restitutam D. Klaunig compertum habet. Cæteroquin nobis hactenùs adeò felicibus esse non licuit, ut totam sanguinis massam jam vapescentem in integrum restituere licuerit. Novimus, qui sesquipedalibus verbis per arcana sua hoc pollicentur. *Miramur & istos, & nostri nos pœnitet.* His enim mysteriis plus quam eleusynis initiati non sumus. Sicut enim lac acescens, vinum rancidum &c. arte in pristinam naturam restitui non potest, ita forte nec sanguis illis analogia respondens, ubi semel mistura & compages ejus vel soluta fuerit prædominante quâdam ejus parte, vel per interpositionem materiarum noxiarum graviorem subiit mutationem, notis medicamentis in antiquum reducitur statum. Non ignoramus Paracelsum olim jactasse, à se inventum tale medicamentum, quod omnia vitia sanguinis mutet, & illum in optimam convertat temperiem, sed dolemus, quòd si unquam tanti arcani conscius fuit, humanum genus ejus cognitione privârit. Quantum sibi mortales obstrinxisset Helmontius, si eos docuisset, quodnam illud sit, cujus subtilissimo ac penetrantissimo impulsu fermentativo, quodvis heterogeneum & excedens promptè è sanguine separaretur. Neque enim iis pollicem premimus, qui dictatoria auctoritate decernunt, ejusmodi medicamentum his dotibus ex parte præditum nullum inveniri posse. Palma in medio posita est. Hoc tamen asserimus; nullum ad hunc usque diem remedium nobis innotuisse hisce facultatibus instructum, omniaque illa, quæ hic & alibi vendita fuerunt, licet vires eorum magnificis verbis deprædicarentur, tanti nominis mensuram non implevisse.

Constitutio aëris in Mense Julio, Augusto, Septembri.

Per omnes ferè Mensis Julii dies aut venti spiraverunt, aut pluviæ, imò imbres impetuosi deciderunt; & ut non de tonitru, fulgure &c. quicquam dicamus, 15, 16, 17, 18, 19, 26. magna aëris erat inclementia. Nec Augusti initia erant blandiora partim propter pluvias, partim propter auram frigidiorem. Et cum dies ab 11. usque ad 14. nobis illuxissent sereni, reliqui ad 21. usque ventis molesti, ac pluviâ turbidi erant. Tandem post nubila phœbus nos respexit; quippe aere gratissimo ferè in finem usque mensis usi sumus. Cum Septembris ingressu ventorum ac pluviarum injurias iterum experiebamur, at tædium nostrum per aëris serenitatem iterum fuit abstersum, usque in 12. Hunc qui excipiebant 13, 14, 15. & 16. iterum propter pluvias decidentes non adeò grati fuerunt. Secuti deinde iterum sunt quinque dies admodum sereni, quibus, ut mortalium res vicissitudinibus obnoxiæ, successerunt unus ventorum tumultu, alii pluviis infesti. In ultimis duobus aer satis temperatus.

Febres diuturnæ & alii morbi.

Multi hoc tempore longis ac tædiosis fatigabantur febribus, sine dubio, quòd per pluviosam tempestatem plurimæ aquosæ superfluitates in corpore cumularentur. Infantes ac pueros Epilepsia premebat, quod

quod argumento eſt, ex imbribus cerebrum graviter affici, ac pravis gravari humoribus. Gutturis ac faucium tumores adoleſcentibus ac juvenibus erant familiares. Cacochymici ulceribus ſordidis ac mali moris cruciabantur. Ita etiam in his plagis ſeptentrionalibus locum obtinet *Aphoriſmus* Hippocratis 16. *lib.* 3, qui ita habet: *morbi in pluviarum multitudine magnâ ex parte fiunt febres longæ, alvi profluvia, putredines, morbi comitiales, & apoplexiæ & anginæ*, quamvis hoc tempore apoplexias & anginas non tractaverimus, imò nec putredines, ſi per eas cum aliquibus interpretibus intelligas partium ſolidarum corruptiones, gangrænam & ſphacelum.

Vomitus. Præterea verò morbis hoc tempore graſſantibus jungebantur vomitus, imò ſine complicatione aliorum morborum, etiam multi aſſumpta vel quantitate nimiâ, vel qualitate ventriculo moleſta per vomitum rejiciebant. In ultimis hiſce vomitibus compeſcendis non properabamus, modò ii, qui vomerent, facile tolerarent, & non vehementer angerentur, non eſſent hernioſi, phthiſi vel tabe affecti, hæmoptoici aut hæmorrhagiis aliis obnoxii, aſthmatici vel anguſti admodum pectoris, aut tandem morbis aliis exhauſti. Omnium minimè verò moras traximus, quando ſingultuoſæ præcordiorum & hypochondriorum concuſſiones cum vertigine & deliquiis, ut & deliriis conjungebantur, horum vomitus compeſcendos illicò eſſe putavimus. His parum præſidii erat in roborantibus ventriculum, aut ſtomachicis, ſed plurimùm in theriacalibus. Ultimi hi vomitus cum ſemper nobis eſſent ſuſpecti, ægris quietem imperavimus, & uſum alexipharmacorum cum regimine ſudorifero. Eandem ferè methodum ſervavimus in nimiis febricitantium vomitibus, quibus multi torquebantur non ſecus ac febricitantes in anno proximè elapſo. Cum enim ab hinc tribus ferè luſtris in acutarum malignarumque febrium vomitibus eandem, quam in peſtilentibus ſpondet Sydenhamius, ex alexipharmacis & ſudoriferis percepiſſemus utilitatem, huic viæ conſtanter poſthâc inſtitimus etiam in aliarum febrium vomitoriis defatigationibus, imò in nauseâ paulò graviori: ac ſpes noſtra minimè nos fefellit. Subjunximus rebus jam tranquillis ad exemplum Riverii in malignis acetoſitatem citri, tùm ad temperandum ſanguinis æſtum, tùm virulentiam miaſmatis expugnandam. Ab aromaticis omnibus & præcipuè ab oleis deſtillatis cinamom. menthæ & opio ſedulò cavimus. Externè Theriacam in formâ emplaſtri non raro ordinavimus, conſilium D. Ludovici ſequentes. Ex eô ſolô in Pictore hypochondriaco internorum uſum abhorrenti in febri acutâ ita invaleſcentibus vomitibus, ut non vanus eſſet metus morbi iliaci, ſtupendum vidit ac deprædicat effectum D. Klaunig. Non raro etiam impoſuimus emplaſtrum de cruſtâ panis, maſtichinum & oleo menthæ, (cum jam Hippocrat. *lib.* 2. *de diæta*, *textu* 26. teſtetur, mentham vomitum ſiſtere) aut caryophyllorum malaxatum. Præſenti ope ſeſe etiam com-

commendat ♒ vini camphoratus cum ✠ fl. tunicæ miſtus. Nec emplaſtrum de galbano cum camphorâ prorſus rejiciendum eſt. Uſum mulſi cum ruta in vomitu ſingultuoſo in Polono mulſi amantiſſimo abſque effectu præſcripſimus, commendatum olim ab Heurnio *lib. 2. method. ad Praxin. c. 21.* Porrò etiam multi ex tuſſientibus, quorum non paucos hiſce diebus reperire licebat, facilè ea, quæ in capacitate ventriculi hærebant, per vomitum expurgabant, ſive id contingeret propter viſcerum abdominis compreſſionem in tuſſi violentiori, ſive propter nervorum communionem, (in aprico eſt, pulmones à pari vago antequam ventriculo inferatur ſurculos conſpectiores recipere) ſive tandem propter nexum arteriæ aſperæ per tuſſim irritatæ, cum œſophago, cujus ſuperior pars pharynx digito, aut alio quovis modo ſolicitata vomitum, aut vomendi conatum provocat. Tuſſis, & per conſequens etiam vomitus à tuſſi dependens, laxantibus lenioribus bis terve repetitis ſedabatur. Prægnantes multò gravius quam alio tempore, etiam poſt medium geſtationis tempus vomitibus delaſſabantur. Pilulis Beccheri potiſſimum ſublevabantur; Eſſ. etiam roriſmarini quibuſdam cum utilitate fuit propinata; nec deſtituit ſpem Miſtura ex

Eſſ. millefol.
cort. ☉t. aa. p. ij.
Elix. vitriol. Mynſ. p. j.

in vino, cui ſummitates roriſmar. fuerunt immiſſæ, exhibita.

Appetitus depravatus.

Varia depravati appetitûs paradigmata & in virginibus ante menſium fluxum, vel in eorundem ſuppreſſione, ac in gravidis, quin etiam in illis fœminis, quibus menſes ritè fluebant, itidem his menſibus ſpectavimus. Cura ardua, quòd proxima mali cauſa non adeò ſit cognita. Menſtruorum ſuppreſſio picam inducere non potuit, quòd, ut jam diximus, etiam mulieres ab illâ immunes, res abſurdas, una e. g. vivum Lucium, altera carbones, tertia corium cordubenſe &c. impensè appetierint. Et quot quæſo non deprehendere licet fœminas menſium ſuppreſſione per ſemeſtre ſpatium laborantes, inter quas tamen alio tempore vix una inſuetis his, ac hominis alimento non deſtinatis rebus unicè delectetur? Humorum corruptio vulgò accuſatur, ſed modus & ſpecies corruptionis non explicatur. Hyſterica pathemata, utut in excludendo hôc malô partes aliquas ſibi vindicare queant; ſola tamen malaciam parere vix admiſerit Hildanus *Cent. 1. Obſ. 37.* non obſcurè innuens ex ulcere circa fauces in muliere appetitum vitioſum eſſe ortum. Nos ex diverſitate appetitûs diverſitatem humorum peccantium pravo appetitui anſam ſuppeditantium conjectando aſſequi conati ſumus. Cum verò affatim conjecturarum, quæ potius turbant, quam erudiunt, in medicina ſit, nos hâc vice ſubticemus, donec dies nos meliora edoceat. Debile etiam fuit lumen, quod ab oppoſito certorum ciborum faſtidio aut nativo aut adventitio petere licuit. Nam

quan-

quantum ad congenitum fastidium pertinet, ejus causa ad matris gravidæ imaginationem refertur, sed teneras contigit nobis tractare puellas pulvere laterum, cretâ, filamentis linteorum avidissimè vescentes, quorum desiderio matres gravidæ non tenebantur, quamvis non nesciamus contrarium exemplum legi apud Tulpium *lib. 2. Observ.* 24, scilicet quod vitiosus halecum matris gravidæ appetitus in infantem ita transierit, ut ejulatu, quos nondum poterat verbis, haleces appeteret. Ascititiam autem aversationem quod concernit, negari nequit, quod sæpe solum erroneum de pravitate hujus vel illius cibi judicium per consuetudinem confirmatum pariat nauseam; sed ejusmodi præjudicium multis annis radices agens in stolido illo appetitu rerum noxiarum non cernitur. Deinde pendet illa constans certorum alimentorum nausea aliquando inde, quod eadem ipsa alimenta aut minus mundè præparata, aut in nimiâ quantitate ad repletionem nauseabundam avidè ingesta fuerint, cujus rei memoria perpetuò præsens aversationem istam constantem fovet. Sed quid hinc eruas, quod faciat ad illustrandam appetitûs istius noxii caussam? An absurda olim nitidè eleganterque cum multo palati lenocinio præparata, eademque ante annos aliquot cum voluptate assumpta faciunt, ut ex solâ perceptæ voluptatis jucunda recordatione desiderium fruendi iis denuò reviviscat? Sed quicquid tandem de curâ picæ sit, bene est, quod gravidæ nostræ innoxiè peregrina ac prorsus aliena comederint? Non datum est, nosse, quos syrupus de agrestâ ceras. acid. ribium, berber. &c. à vitioso isto appetitu revocaverit. Nec majora incommoda eæ sunt perpessæ, quæ ab omnibus remediis abstinebant, quam illæ, quæ studiosissimè & syrupis istis & tragæis stomachicis ex specieb. aromat. rosat. & caryophyll. diaxyloaloe, rosat. novell. &c. utebantur. Enimverò puellæ & fœminæ non gravidæ petulantiam hanc suam gravidè luebant, præcipites enim in cachexiam, obstructionem mensium &c. devolvebantur. Ab his corporis malis non nisi laxantibus sæpius repetitis, abstergentibus, vomitoriis levioribus, absorbentibus, anticachecticis, stomachicis &c. sublevabantur. Relabuntur autem facillimè in pristinos mores ac morbos restitutæ, nec nisi expertus crediderit, quanti sit laboris efferum hunc cicurare appetitum. Notum est non Medicis solum, sed & præcipuis quibusvis, quænam sint acta hic locorum ad avocandam supremi subsellii heram ab immoderatâ prorsus ceræ ac cereorum ingluvie. Cerei primùm manibus mortuorum inserti, ac deinde ori etiam in præsentiâ ejus, nisi fallimur, immissi, succo colocynth. imbuti fuerunt, non desière tamen esse unicæ ejus deliciæ, quibus avidissimè, modò nancisci posset, & cum summo jucunditatis sensu frueretur.

Cholera. Homo cæteroquin satis robustus cholerici temperamenti incidebat in ferocem affectum Cholericum. Cucumeribus, ut non paucorum mos apud nos est, ventriculum distenderat, ac turbidam cerevisiam ingurgitarât ad ℔. vj. circiter. Post prandium abjectâ tunicâ ad labores sese accin-

accincturus, à ſuorum quodam irritatus vehementer excandeſcit, ſed iracundiam diſſimulat. Poſt duarum horarum intervalla gravitatem maximam & anguſtiam immanem cum dolore in ventriculo percipit. Turbatur etiam caput, mens percellitur. Brevi poſt præterlapſis quinque circiter à prandio horis nauſeat, ac animi defectionem ſibi imminere narrans frigore percellitur, ſuccedit æſtus, ita tamen ut horripilatio quanquam non adeò frequens intercurrat. Supernè ac infernè magno cum impetu ac ſummis cum anxietatibus humores erumpebant. Tametſi verò ſtomachus & inteſtina mirè torquerentur, immanior tamen cruciatus, prænuncians inſtantes vomitus & ſedes ab eo ſentiebatur in regione lumbari dextrâ, ubi inteſtini duodeni ſitus, idque documento eſt, iſtud præcipuam hujus morbi eſſe ſedem, ac malo invaleſcente inflammari. Ferè convicti ſumus præſentes hujus tragœdiæ ſpectatores, vomitus in cholerâ à motu inteſtinorum periſtaltico inverſo nequaquam pendere, cum ea, quæ nobis præſentibus in magnâ quantitate supernè dejiciebantur, nulla excrementorum indicia ac ſtercoris notas præ ſe ferrent, omnique fœtore carerent. Probabile eſt choleram ex duobus morbis componi, vomitu & fluxu alvi. Cum humorum verò copia, quæ utrâque viâ expurgatur per œſophagum, inquam & per inteſtina, ſæpè tanta ſit, ut incredibile videri queat, eam omnem in primis hiſce viis hærere, ſuſpicio naſcitur ex maſsâ ſanguinea non minimam ſentinæ hujus partem per arteriæ cæliacæ ramos ad ventriculum, per meſentericam, tum ſuperiorem tum inferiorem ad inteſtina confluere, & per vomitus ac ſedes ex corpore ſurſum deorſum exturbari. Huic ægro præſcriptus illico fuit Pulv. ſeq.

℞. Cryſtall. mont. ppt.
Corall. rub. ppt. aa. ℈jj.
⦶ depur. ℥ß.
Cinn. nat. gr. vjjj.
Camphor. gr. jj.
M. f. pulv. div. in 4. pt. æqu.

Pulverem hunc ad corrigendam materiam acriorem in ventriculo ac inteſtinis, ex cucumeribus corruptis & cereviſiâ fœculenta & ſerum, ſi ita vis, acidum, aut alia acrimoniæ ſpecie imbutum, nec non ad bilem temperandam, ſique eam cum veteribus tenuem in hoc morbo accuſare placet, incraſſandam, ac quaſi coagulandam, & ad præcavendam inflammationem utilem eſſe multoties experti ſumus: Cryſtallum montanam & Corall. ferè ſemper in hoc caſu prætulimus alabaſtro, ebor. uſto, lap. 69. mat. perlar. &c. tametſi nec illa rejiciamus. Potum tenuem non minus bilem, quam humores acres cæteros diluentem commendavimus. Veteres ſolicitè aquas lactucæ & nymphææ extollunt, Aretæus etiam aquæ frigidæ cyathos duos aut tres

 non

non abhorret; nos posthabito etiam jusculo ex pullis gallinaceis Sydenhamii, decoctum hordei elegimus, satis certi, hoc ipso & acrimoniam biliosam involvi, ejusque muciditate intestina adversus acrium injuriam præmuniri. Non tamen permisimus, ut sumpto pulvere statim decoctum hoc superinfunderet æger, ne ventriculus irritatus illicò medicinam excuteret. Sub noctem Theriacæ Androm. ʒß. in aqua cinamomi dissolutam accepit. Externè -∽- Vini camphoratus fuit adhibitus. Cum per intervalla 18. horarum ter pulverem ac semel theriacam sumpsisset, multùm de ferociâ suâ remiserant ejectiones, itaque Essent. Theriacal. usui pulveris denuo repetiti intercalavimus, ut &, vomitu magis ac magis cessante, haustulum vini Canariensis. His paucis medicamentis malum fuit debellatum. Usus deinde per biduum est gelatinosis jusculis, ac ex voto convaluit. Anodyna in largiori dosi more Sydenhamii non propinavimus, etiam in aliis casibus, &, si remedia, quod multoties factum est, ab ægris rejicerentur, ea denuo ac iterato iis obtulimus, sed ad dimidiæ fere horæ spatium à sumptis remediis potum illis interdiximus. Ex adstringentibus, scilicet pulv. compos. ex terr. sigill. Goldberg. bol. armen. croc. ♂t. adstring. gum. Arab. & ras. N. M. ac parum theriac. cœlest. in ▽torment. bistort. cum syr. Myrtin. præcordiorum anxietates cum puncturis acutissimis in hypochondriis usque ad animi defectionem auctas fuisse, meminimus. Nec Cydonites, seu ut vulgò vocant, vinum Cydoniorum multò melius se gerit, si sub morbi initio exhibeatur, at morbo jam debellato ventriculum egregiè roborat, ob hanc profectò virtutem Cydonia à Sebizio *de alimentorum facultatibus* eximiè celebrantur. Cæterum Vratislaviæ quò fervidiores sunt tempore æstivo solis ardores, eo frequentiora Choleræ exempla cernere licet.

Fluxus Cœliacus

Fluxus alvi cœliacus cum diarrhœâ hoc tempore erat morbus prædominans, quo infantes, pueri ac adulti passim imò & senes infestabantur. Fæces, quas reddebant, cremore seu chymo permistæ erant, haud multùm albicabant, id quod indicium præbebat, bilem in duodeno cum chylo fuisse permistam. Hoc alvi profluvium tormina non comitabantur; nec æstuabant, aut adeò sitiebant ægri, mirè tamen enervabantur ac contabescebant. Pulsus tantùm in paucis quibusdam celer & frequens existebat, tanquam febris affligeret. Ante dejectionem sedium abdomen distendebatur, ac venter inflabatur. Non meminimus, quod hoc tempore dejecturis leviusculæ lipothymiæ seu animi defectiones obrepserint cum frontis sudore, quod alias factum esse novimus. Non uno alterove die durabat hoc malum, sed post duas aut tres septimanas demum adhibitis idoneis remediis conquiescebat. At tamen non nimis erant frequentes sedes per diem, sexies, ad summum octies vel decies alvum exonerabant. Appetitus non prorsus erat prostratus, nec tamen per omnia salvus, sicut istius mulieris, de qua Forestus *lib. 22. Obs. 26.* Ex residuo autem appeti-

appetitu, ut & chylo cocto colligitur, ventriculum suo fungi officio, nec ei culpam omnem imputari posse. Re attentè considerata patuit vitium hærere in crustâ intestinorum villosa (quam velamentum bombycinum Hornius appellat:) per quam tanquam filtrum cribratur & transcolatur chylus. Vitium autem illud aliud esse non potest, quam quod pori istius peristromatis humoribus lentis ac pituitosis sint obducti. Dùm itaque blenna viscida ac tenaci velamentum bombycinum est incrustatum, chylus non admittitur, sed cum fæcibus alvinis exturbatur. Præterea affectus hic noster abundantiam pituitosorum humorum in massa sanguinea præsupponere videtur, nam frequentia sedium per tot dies durantium, satis innuit, causam non soli pituitæ in intestinis stabulanti adscribendam esse, tametsi alias facilè largiamur, largam in intestinis reperiri humiditatem excrementitiam, *qua*, ut veteres efferebant, *eorum tunicis imbibita laxitatem efficiat.* Persuasi igitur eramus, pituitam aliosque noxios humores ex massa sanguinis per arterias mesaraicas in intestina effundi, ac deinde cum chylo & fæcibus per sedes eliminari. Non exclusimus etiam glandulas, quas Wepferus tunicæ tendineæ, Bayerus vero & Bechlinus carneæ intertexi notarunt, quamvis Wepferus potissimum de glandulis ventriculi loquatur. Nec enim negari potest, ex ductibus illorum lympham subindè viscidam in tubulum intestinorum illabi. Maximi usus erant in curando hoc affectu pulveres digestivi ex ocul. 69. tartar. vitriol. arcan. dupl. sale absynth. ad mucum viscidum incidendum. In infantibus ac pueris absque omnibus aliis satisfaciebat pulvis laxans Ludovicianus ex pulvere jalapp. & ☿ dulci ea dosi, qua grana hujus seriei annorum usque ad quintum respondebant, illius enim (scilicet jalappæ) grana vjjj. infanti quatuor annorum tutò, si iste non adeò debilis sit, exhiberi queunt. Subjunximus ejusmodi laxanti in hoc casu medicamentum sine pari Tinct. Vitriol. ♂t. tartarisat. D. Ludovici, ac ferè nullis aliis indiguimus. In adultioribus, præmissis salibus aperientibus, rhabarbarum bis ferè præscripsimus, deinde in usum traximus ea, quæ emollitas per pituitosos humores fibras roborare possunt. Eminent præ reliquis ♂tialia cautè cum aromaticis mista v. g. limat. ♂t. cum tragea quadam gratiori. Nec enim vidimus ullam causam, cur limatura hæc cum lumbricis terrestribus exsiccatis aliisque, prout quidem Ravellio placuit, miscenda esset, quamvis lumbricos in usum adversus puerorum vermes duxisse videatur, falsa utique innixus hypothesi. Egregiè etiam prosunt Elix. menthæ, Ess. acori, absynth. comp. si rectè fuerit parata, & rad. cichorei condita in delicatioribus. Adversus febrim non erat peculiaribus medicamentis opus, nam ut jam diximus, illa non erat notabilis, aberant etiam animi deliquia. Externa pauca adhibebantur, & illa ex adstringentibus minimè composita. Convaluerunt quantum scimus, omnes nostra hac methodo curati. Ast etiam alius generis fluxus cœliacus datur, qui tantum non omnes in mortem præcipitat. Nimirum contingit, ut

chylus etiam ritè percolatus per poros velamenti bombycini in glandulis mesenterii subsistat ac in casei formam coaguletur. Prædictæ glandulæ à copioso chyli fluxu intumescunt, quò ipso subsequenti transitus præcluditur. Non autem solùm in tumorem perexiguæ istæ glandulæ extolluntur, sed diuturniori morâ liquoris mucilaginosi emolliuntur & vim tonicam propellendi receptum chylosum liquamen amittunt. Hoc ubi contingit, quemadmodum in tenerâ ætate, dum frigidus potus noctu ingurgitatur, crebrò solet usu venire quòvis anni tempore, chylus inspissatur, in cremam aut in caseosam substantiam induratur. Fieri tum aliter nequit, quam ut cœliacus fluxus ob iter chyli impeditum excitetur cum ventris torminibus & atrophiâ totius corporis ob denegatum humoris nutritii ad ductum thoracicum per pancreas mesenterii liberum commeatum. Exinde ægri ejusmodi atrophiâ consumti in sceleti formam rediguntur, & emaciati prorsus exspirant. Post mortem, ut notum est Prosectoribus, innumeræ glandulæ, quas vel lynceus oculus vix in sanis detegere potuisset, in conspectum veniunt turgidæ & duræ, quarum aliæ fabæ, aliæ nucis avellanæ, aliæ tandem nucis moscatæ magnitudinem æquant, in quo casu laudata anteà medicamenta eam, quam prædicavimus efficaciam in priori illâ cœliaci affectus specie minimè exerunt. Pauperes, qui fructus fugaces crudos ingurgitabant, passim in lienteriam incidebant.

Lienteria. Adeò hisce mensibus alvi profluvia quæcunque, excepto ita dicto hepatico fluxu, quem non vidimus, præ reliquis morbis erant communes. Lienteria hoc tempore maximè omnium dependere videbatur à lubricitate ventriculi, seu laxitate fibrarum ex pituitosorum humorum flaccescentium admistione. Maximè verò omnium atonia pylori accusari meretur. Iste enim ex diuturniori morâ & commercio cum phlegmate enervatus, alimenta non retinet, sed potius ante debitum concoctionis tempus eadem elabi sinit. Hoc verò quandò contingit, cibus non valdè mutatus (aliquam certè mutationem commistio salivæ cum alimentis in masticatione parit) per alvum celeriter egeritur. Neque necessarium esse videtur ad producendum hunc lientericum fluxum, ut *particulæ pituitosæ ventriculo & intestinis adhærentes valdè levem & glabram faciant eorum tunicam interiorem*, ut credidit Craanen *Prax. Med. reform. c.* 75. sed transversarum fibrarum in ventriculo debilitas ab emollitione enata sufficit, quo minus assumpta in ventriculo serventur, donec in chymum fuerint dissoluta. Et fortassis Galenus non adeò malè taxavit veteres, quod lienteriæ tale nomen indiderint ἀπὸ τῆς τῶν λειότητος, cum vitium non intestinorum sit, sed ventriculi; itaque non necesse est, lævitatem cum Doctissimo Viro D. Craanen non solum in ventriculo, sed & in intestinis comminisci. Cæterum palpabile videtur, quod ita constituto ventriculo, prout eum in Lienteriâ comparatum esse diximus, salivalis humor (menstruum vulgò vocant) iners ac ad dissolvendos cibos

ineptus

ineptus esse debeat. Festinavimus curam, quæ non magis ardua est, quam in cœliacâ, nec periculum præsentius, quam hæc minitatur. Omninò enim hic subscribimus Doctiss. Medico Ludovico Mercato in lib. *Consultat. XII. p. m. 66.* eos decipi, qui arbitrantur, longè minus esse periculum in cœliacâ, quam in lienteriâ. Nec nos movet speciosa, quam allegant, ratio, quòd in hâc omnimoda sit coctionis privatio, in illa verò diminuta, privatio autem semper deterior sit diminutione, nam rectè iis respondit vir prælaudatus, eos ignorare, privationem coctionis in lienteriâ adesse hâc præcipuè de causa, *quòd alimenta non retineantur*, at in cœliaca, ea præsertim, quam vulgò describunt, sed tamen à nostra illa, quæ hoc anno, ut diximus, grassata est, in non paucis discrepat, graviora coctionis vitia deprehendi, nam alimenta, etiamsi detineantur, cruda tamen excerni & magis putrida, quò diutius detinentur. Non attigissemus hæc, nisi quosdam ex nostris in aliâ versari opinione nobis innotuisset. Medelam hujus temporis Lientericis rhabarbarum in justa dosi bis exhibitum, & stomachica tonum ventriculi restituentia attulerunt. Inter stomachica illa præcipuum locum obtinuerunt ex mastich. absynthio menthâ ac ligno aloes præparata, quæ & moris immaturis siccisque, ac eo ipso acerbis ab Altimaro, & gallinarum ventriculis à Foresto tantoperè commendatis prætulimus. Nec minus utilia deprehendimus Zingiber & N. Mosch condita. Egregiè etiam profuit ipsa Theriaca in vino dissoluta. His exhibitis non indiguimus alumine, cujus dextro usu nihil esse præstantius in lienteria Frid. Hofmannus arbitratur, præsertim si diæteticæ leges ritè observentur. Decoctum radic. chinæ dilutum loco potûs ordinarii haustum reliquorum remediorum usum, mirum dictu, quam efficacem reddat. Colophonem curæ imponere licet per prudentem martialium usum.

Arthritis.

Unus & alter puer ab insultibus arthriticis hoc tempore non erat immunis. Succi lumbricorum efficacia alibi à nobis debitè fuit celebrata in articulari morbo, sed prorsus mirandam esse in arthritide puerili, aliquoties posthac deprehensum fuit. D. Pezoldo occurrit puer nobilis 10 annorum, patre natus arthritide frequenter exercito Hunc ipsum arthritide vagâ miserè tortum post frustra ferè propinata diapnoica, diluentia, præcipitantia, cinnabarina & nitrosa feliciter ac brevi restituit remedio à Clariss. Ludovici indicato, scilicet succo lumbricorum in calido infuso trifol. fibrin. beton. salviæ & sabinæ exhibito Inde sudores largos acidum olentes cum subita ac insperatâ euphoria fluxisse vidit. Et nos ferè etiam ex pulvere lumbricorum non multò minorem utilitatem percepisse arthriticos, in hâc tenera ætate, quibus succum lumbricorum in paulò amarioribus infusis nullâ arte obtruseris, multoties experti sumus. Quamvis nulli dubitemus, alias palmam succo præ pulvere offerre, si ægri non fuerint nauseabundi, & occasio utendi suppetit in aliis quoque morbis. Insignissimum effectum certè eidem

D. P. notare licuit in Juvene ex Ducatu Wurtenbergico 22. annorum, qui ex variis duram militiam ſtipantibus laboribus, peſſimâ diætâ, ac ultimò ex potu frigido poſt iram ſuppreſſam in gravia ſymptomata, atrophiam inſignem, vertiginem, arthritidem, impotentiam artuum, tubercula glandulosa variarum corporis partium delapſus; iſte verò præmiſſis univerſalibus, præcipitantibus, reſolventibus &c. ex continuato uſu ſucci lumbric. cum memorato brevi ante infuſo eminens levamen ſenſit, & poſt aliquod interjectum tempus cum ſanitate ex integro reconciliatus eſt, ita ut poſt duos menſes ſucculentus & carnoſus evaderet ac ζωτικὸν ἄνθος recuperaret. Proficuus admodum huic eidemque juveni fuit non ſine merito à Celeberr. D. Schlevogtio doctrinæ & experientiæ rarioris medico commendatus ex ſabina & filice ſuffitus.

Febres intermittentes mali moris.

In ſcenam etiam prodibant febres quædam intermittentes admodum ſimiles iis, quæ anno proximè præterlapſo à nobis fuerunt tractatæ. Diſputatum fuit, ut alibi innuimus, inter doctiſſimos medicos, an ex verè intermittentibus quædam malignæ ſint, & videas alios hoc affirmare, alios verò negare. Malignas ejus generis febres multis præclaris medicis videre licuit, Petro Salio Diverſo, Sennerto, Paulo Neucranzio, Johanni Rhodio, Simoni Pauli, Henrico Meibomio, aliiſque pluribus. Agnovit etiam eas Galenus, indicavit Mercatus Claudinus & Minadous. Et hoc anno nobis quoque hìc intermittentes malignas aliquoties obſervare contigit, ſed non adeò frequentes, quam anno nono hujus ſeculi tempore æſtivo. Quin imò annotatum eſt à Medicis in illis locis, ubi peſtis in vicinia noſtra hodiè graſſatur, ante luis peſtiferæ ingreſſum intermittentes mali moris fuiſſe graſſatas. Illarum quas tractavimus & hoc anno 1702. & jamjam præterlapſo, 1709. ferè typus hic fuit. Initio ægri meridiano tempore levem ſenſere horrorem, quem calor illicò excepit non adeò magnus, ſed cum ſumma laſſitudine & debilitate virium conjunctus & in ſequentem diem uſque ad quintam & ſextam matutinam protractus. Pulſus ſummè languidus erat. Altero die non tantum remiſſio, ſed vera intermiſſio obſervabatur, nihilominus de maximâ virium proſtratione conquerebantur, & artus ſibi omnes quaſi confractos eſſe ingeminabant. Tertio die ferè circa veſpertinum tempus ſenſum frigoris per dorſum, ut ajunt, decurrentis percipiebant, & ſtatim in magnum incidebant æſtum, qui per noctem uſque ad octavam, imò nonam & decimam durabat. Et hoc die tertio verè adhuc intermiſſionem aliquam obſervare licebat. Sequentibus autem tribus aut quatuor diebus creſcebat calor ac debilitas cum maximâ virium dejectione & reliquis ſymptomatibus mox deſcribendis, ut facilius exacerbationem caloris ſtatis temporibus, quàm intermiſſionem veram notare poſſes. Sed quod notatu quàm digniſſimum eſſe arbitramur, his, quos diximus, tranſactis diebus juxta noſtram curandi methodum poſt ſeptimum, modò citius, modò tardius rurſus intermiſſiones apparebant, & quotidiè quaſi luculentiores, donec vel in

tertia-

tertianas, vel quod tribus evenisse memini ultimo hoc anno, in quartanas manifestè degenerarent. Lingua toto morbi decursu mucô viscido (albo plerumque) erat obducta. Gravissimè urgebat nausea. In quibusdam ventriculus ad vomitus concitabatur, alios verò inanes vomendi conatus maximoperè torquebant. In his cardialgia major quam in illis, ac priores facilè animo linquebantur, cum leviter commoverentur. Inappetentia & nausea ciborum erat longè maxima, sed quod mireris, sitis minimè clamosa. Limpidam ferè desiderabant, reliqua potuum genera fastidiebant. Tribus aut quatuor prioribus diebus immanis capitis dolor iis infestus erat, qui utut sequenti tempore non cessare videretur, quia morbus de vehementia non remittebat, nihilominus veteres de ejus cruciatu querelæ parcius audiebantur. Vigiliæ ferè perpetuæ & inexpugnabiles. Urina sub initium propemodum naturalis, crescente morbo saturatè rubra, eô autem adulto plerumque turbida erat. Alvus ferè adstrictior. Tantum in uno diarrhœa, quantum memini, animadversa. Purpuram, post incredibiles anxietates & jectigationes erupisse itidem recordamur. In quinquagenariæ viduæ, quæ in sterili matrimonio vixerat, corpore post summam pectoris oppressionem Essere effloruit. Superato etiam morbo tardè ægri pristinas recuperarunt vires. Hisce nostris febribus admodum noxia fuerunt emetica & purgantia drastica, quorum usus, ut fama fert, nonnullis fuit lethalis. Ad imitationem Neucranzii *de purpuræ curatione p.* 413. quando necessitas illud exigebat, ab initio leni sumus usi pharmaco, curiosè vitatis fortioribus. Alexipharmaca & bezoardica cum ⊕tro mista, sacra ægrorum nostrorum anchora fuerunt, non tamen neglecta humectantia & analeptica. Quoad intermissio aliqua observari potuit, sub declinationem paroxysmi exhibita fuit Essentia ex scordio & radicibus alexipharmacis, ægrisque inculcatum, sudorem spontè manaturum continentia corporis & quiete calidoque potu esse fovendum. Horâ unâ aut altera ante paroxysmum datus est pulvis ex bezoardicis & ⊕tro. Cum verò deinceps intermissio aut nulla esset, aut certè obscurissima, Essentiam quidem hora 5 & 11 matutina dedimus, pulvis vero horâ quartâ & nonâ vespertina in usum fuit vocatus. Quibus sudores absque omni violentia horis matutinis placidè fluebant, iis nausea, vomitus, imò & deliquia multò citius cessarunt, quam aliis, qui jectigationibus quamvis lecto sepulti jacerent sudoris fluxum impediverunt. Irregularis etiam erat febris cujusdam præsidiarii militis, cujus curæ præfuit D. Pezold. Ejus paroxysmi modo tertianæ, modò quartanæ typum servare videbantur. Quartus accessus conjunctus erat cum ἐκλυσι & ἐφιδρώσι, sed mox comparebant ubivis in toto corpore & artubus confertissima tubercula satis dura, albida & prurientia cum summo levamine. Quia verò post triduum Medico inconsulto in aere libero ac horridiori commorabatur, denuo ob despumationem turbatam incidit in grandes præcordiorum anxietates

&

& dispnœam, quibus liberabatur, cùm iterum tubercula pruriginosa coloris rubicundi ac brunni erumperent. Post usum Mixturæ simpl. non camphoratæ ista exanthemata evanuêre, sed fœdus cutis color cum pruritu pedumque tumore œdematoso per aliquot dies restabat. Cæteroquin ejus generis febres minimè raræ sunt, ut alibi innuimus, & visi sunt interdum ferè omnes domestici laborare ejusmodi febribus scorbuticis. Ita Patrisfamilias ædes declives & stillicidio adeo madentes, ut fungi in hypocausto nascerentur, inhabitanti, ut & consalinis ejus sub quolibet paroxysmo similia tubercula albida, prurientia & æstuosa efflorescebant. Quondam doctissimus Reinesius in tertianis epidemiis mali moris, pertinacibus, & miris symptomatibus comitatis ejusmodi tubercula pruriginosa, alba per totum corpus instar monticulorum subitò prorumpentia, subitoque disparentia conspexit *Epist. 2. ad Nesteros.* Febrium harum scorbuticarum cura requirit omninò antiscorbutica, quibus ex voto debellantur. Id quod prælaudatus Reinesius expertus est, l. c. scribens: *Feliciter mihi cessit habita ratione febris ejusque causæ antiscorbutica alterantia exhibere, quod, quia non attenderunt alii, ludere scilicet & latere scorbutum sub typis febrium, etiam veteranos & exercitatos Medicos nihil se profecisse (& pertæsos ægros reliquisse) conqueri memini.* Quæ longè verissima esse quotidianæ ferè experientiæ testimonio confirmamur. Hæsitavimus autem hactenus & ad hodiernum usque diem ambigimus, an fides adhibenda sit iis, quæ p. 4. idem Reinesius addit: *Universim autem verum est, scorbuticos etiam calidiora facillimè tolerare: nam & humor morbificus frigidus & viscus, quod plerumque hunc morbum fovet, ipsum frigidum est, & atonia flaccorque ventriculi, qui semper comitatur, calidis potius, quam frigidis corrigetur.* Si fid m rerum magistram consulueris, facilè comperies, multos scorbuticos calidiora ægerrimè ferre quando febricitant, & succo citri aliisque subacidis maximè refocillari. Sed hæc obiter.

Crisis per abscessum cuticulæ. Mulier quadragenaria cholerico-scorbutica in febrim continuam periodicam lapsa est, ac demum feliciter, observante D. Preus, per cuticulæ universi corporis secessum judicata. Adeò non soli serpentes exuvias suas deponunt. Frequenter autem cuticula abscedit in morbo, quem vulgò vocant Rosalia, antehâc à nobis descripto, prout multoties vidimus.

Alphus. Paulò rarior apud nos affectus, Alphus, quo summa cutis colore punctis seu maculis albis, sed non continuis, nec invicem cohærentibus distinguitur. Vitiligine hac cutis subaspera & inæqualis redditur. Maculosâ hac corporis defœdatione non tantum quendam Medicum alibi jam viventem, sed nonnullos etiam alios dehonestatos conspeximus. Ab ista morphea nec membrum virile fuit immune. Sed benè est, quod superficietenus duntaxat cutim quasi guttis quibusdam superaspergat, nec musculos corripiat, quod in Leuce fit. Nulla verò cæteroquin molestia premit hominem. Vegetus sanè erat Medicus, vegeti & pauci

pauci illi alii à nobis conspecti. Ab his maculis non nisi colore distinctæ videntur illæ obscurè rubescentes, quæ multò frequentiores & paulò, quantum ad spatium, diffusiores, his, religiosus quidam collum & brachia notatus, à D. Klaunig consilium opemque petiit. Vitium in humoribus latens corrigendum esse facilè patet, ne si altiores radices agat, in deterius vergat, & gravem aliquem affectum inducat. Lepram quod minentur maculæ albæ, quorundam sententia est. Ex votô cessit Doctori prælaudato cura per trag. aromat. ℥ij & limat. ♂t. subtiliss. ʒjj. Illâ manè ad 3 cuspides cultri sumptâ, Religioso ad sudorem usque corpus commovendum fuit. Post prandium ol. tartar. per deliq. Monachus iste non solum usus est, sed & maculas sudore adhuc madidas eo ipso perfudit, hoc eventu, ut brevi pristinus cuti, abstersis his maculis, redderetur nitor. Quæ cura etiam in aliis, omisso externo & interno ol. tartar. per deliq. aliorumque euporistorum usu per solam ♂tis limaturam cum pulv. cinamom. & sacchari s. q. in rotulas redactam fausta ac secunda fuit.

Non tantum infantibus propter tormina clamosis, sed & aliis nec non adultis familiare erat vitium Procidentia ani, sive propter diarrhœam epidemium hujus temporis morbum; sive quod acria quædam, ac in nonnullis etiam ascarides in intestino hærerent, ac vellicando, stimulando, morsicando, illud protruderent; sive quod musculorum tonus nimiâ humiditate esset quodammodo relaxatus. Notum enim satis est, quòd, quando, aut robur musculi sphincteris, aut levatorum humiditate & mollitie remissum est ac elanguuit, podex hiet, & non ritè constringatur, vel anus aliquantisper protrusus (quod in omni excretione contingit) non sursum retrahatur. Ex ultimâ hâc causâ multis fuisse his diebus prolapsum intestinum non licet dubitare. Tametsi autem prolixis quæstionibus in affectu in oculos incurrenti minimè opus sit, ut tamen in nostrâ sententiâ magis confirmaremur, non negleximus indagare, an magnus egerendi conatus ob fæces exsiccatas & induratas adesset, an calculo vesicæ premerentur, num aliqua paralysios vestigia obvia forent? Nihil autem horum in ægris nostris tùm deprehendere potuimus. Non tantum tollendæ hujus prolapsûs causæ incubuimus, sed ante omnia eò laboravimus, ut quam primùm anus in suum reponeretur locum. In adultis negotium repositionis non adeò difficile fuit, antequam intestinum inflammaretur ac intumesceret; nam facilè vel ab ægro ipso, vel à Chirurgo linteó calidô blandè retrudebatur. Præsenti autem inflammatione usi sumus aut fotu, aut sacculis ex flor. sambuc. meliloti, chamomill. Verbasc. hyperic. summit. anethi ac sem. cumini in vino coctis optimo semper cum successu: sublato repositionis impedimento levi manûs operâ prolapsum intestinum in pristinum redit locum, sed ut diximus, illud ita facilè expeditur in adultis. In infantibus paulò aliter se res habet: dùm continuô suô ploratu ac ejulatu intestinum protrudunt, frustra in

Procidentia ani.

repositione laboratur, nisi punctum illud temporis accuratè observaveris, quo intestinum motu suo vermiculari artis & manûs subsidium adjuvat. Difficilius opus est, anum in locum debitè repositum ita firmare, ne denuò procidat. Variis modis, quos omnes hîc commemorare non attinet, hoc assequi tentarunt hactenùs Medici. Inter remedia externa maxime extollit D. Klaunig unguentum Foresti, quod in fœmina 30. annorum, quæ per multos annos hoc incommodi perpessa fuerat, ut etiam illo tempore, quo alvum non deponebat, intestinum prolaberetur, mira, aliis omnibus irritis, præstitit. Unguentum verò illud sequens est:

℞. Gallar. immatur.
Nuc. cupress.
bacc. myrt.
balaustr.
Mali corii.
Cort. glandium.
Acaciæ.
Thur.
Mastich. aa. ʒjj.

Omnia exquisitissimè trita macerantur dies circiter quatuor in succis mespilorum & sorborum immaturorum, deinde siccantur igne & cum ol. rosat. sæpius in aquâ aluminosâ loti ℥jjjjß ac ceræ albæ ℥j. f. Unguentum. Nos, ut nihil dissimulemus, unguentis omnibus ferè semper prætulimus vinum, in quo summitates absynth. cortex granat. acaciæ & alia simplicia à Foresto in unguenti formam redacta fuerunt cocta, eò, quòd non tantùm fibras intestini constringat, sed una eademque opera musculis relevatoribus robur addat. Nec rejicienda censemus illa topica, quæ lumbis & præcipue ossi sacro imponuntur. Ac laude suâ defraudandum non est celeberr. Ettmulleri Emplastrum ex Gumm. sagapeno, oppoponace aa. q. s. liquefacto præparatum & calidè ossi sacro impositum; quod amplius delucescet & ab unoquoque facilius concedetur, si in memoriam nobis revocaverimus, quod levatores ab ossium coxendicis sacrique ligamentis oriantur & sphincteri musculo, ad quem distincti descendunt, insertiones suas commisceant.

Calculus in uretere hærens.

Torserat dolor fixus in iliô, nisi fallimur, dextro Virum quadragenarium per aliquot dies cum morsûs & ponderis in regione umbilici, tractionis verò ac tensionis sensu in testiculis, collo vesicæ ac pene. Per intervalla, dolore increbescente vomuerat. Petitur consilium. Medici in diversa abeunt. Colicum dolorem hic esse causatur, alter à solá obstructione alvi, (nam jam aliquô tempore illa fuerat segnior) & flatibus in abdomine oberrantibus originem mali accersit. Nos, qui illud doloris genus in aliis aliquoties

quoties jam tractaveramus, à calculo in uretere hærenti natales omnis moleſtiæ deducebamus. Injecta fuère enemata varia, Balneum ex ſapone veneto Uratislaviæ uſitatiſſimum æger ingreſſus, ſumpſit oleum amygdal. dulcium; Decoctum emolliens, juſcula cum rad. alth. parata, emulſiones ex ſemine violarum, milii ☉lis, aquis appropriatis, pulv. Volkammer. ac alia. Cataplaſmata ex emollientibus externè dolentibus partibus applicata &c. At his omnibus ſtudioſiſſimè per 8. dies exhibitis nihil profecimus. Poſteà valere juſſis remediis poſt biduum derepente ab omni dolore noſter liberatus fuit. Dum adhuc anceps hæreret, à quo morbo fuiſſet afflictus, & noſtram de calculi præſentiâ opinionem datâ occaſione ſalsè irrideret, poſt aliquot iterum dies ſubitò ad urinam reddendam ſtimulatus duos calculos piſi magnitudinem ſuperantes cum aliquô dolore excluſit, deſiitque nobis inſultare. Cum iiſdem phænomenis, ſed majori cum impetu, elapſis poſt abortum aliquot diebus, idem dolor ilium ſiniſtrum in illuſtri fœmina occupavit, ſed non eodem cum eventu. Nam antecedentibus partûs laboribus exhauſta, dum intenſiſſimè ac pertinaciſſimè calculorum excluſionem, quæ antehâc bis vel ter cum atrocibus ſymptomatibus, frigore, cui ſimile nunquam in hoc morbo vidimus, & æſtu ſummo ac jectigationibus anxiis, vomitu horrendo &c. ei contigerat, natura molitur, exquiſitiſſimis doloribus ferendis non ſuffecit, ſed in convulſiones iteratò incidit ac vitam cum morte commutavit.

Impotentia in quibuſdam viris robuſtis.

Sæpius de ἀπραξία Genitalium Viri illibatâ fruentes valetudine ac ſatis robuſti & toroſi querelas ad nos detulerunt, hiſque menſibus deſiderio prolis fervens uxor nonneminis marito tergiverſanti aut verecundanti conſilium & opem petit. Cauſam hujus ἀδυναμίας tum in hoc caſu, tum in aliis ſimilibus quæſivimus antehac ſemper vel in pene patratore, vel in inopiâ, aut inertia liquoris genitalis, & hanc quidem per alimenta commoda ſublevare & corrigere, membro autem naturale robur ac tonum per tonica, nonnunquam etiam externa irritantia acriora reſtituere conati ſumus. Et certe utrumque hoc ſæpiuſculè non ſine ſucceſſu tentavimus & perfecimus, cum revera vitium aliquod vel in verpo hæreret, iſque ſpaſmo aut alio morbo correptus eſſet, vel ſeminis penuriâ laboraret. At verò in his noſtris ſeminis defectus prætexi non poſſe videtur, in tanta ſcilicet abundantiâ ſeri laudabilis ac ſanguinis ſpirituoſi, quæ in hominibus ejuſmodi athleticâ corporis ſanitate fruentibus, & lautè & opiparè viventibus in oculos incurrit. Nec vitium reperitur evidens in nervo, imò, quod magis eſt, ne in juventute quidem illum libidine ineptum reddiderunt, nunquam partes illas doluerunt, multò minus Gonorrhoeâ laborarunt, & in rei hujus fidem ipſum Deum teſtem invocaverunt; & tamen lorum in aquâ, quando munus mariti obeundum. Res illa multoties nos habuit ſolicitos. Curioſè itaque inveſtigavimus, an eſſet quippiam in Conjugibus, quod averſarentur eoſque à coitu alienos redderet. Nam notum eſt, ex confeſſione quotidianâ quorundam maritorum, quam ingrata iis ſit cohabitatio

 cum

cum uxoribus, quæ munditiei non ſtudent, quarumque anima olet. At in uxoribus Virorum, quos noſtris, dum hæc ſcribimus, oculis obverſantes habemus, profectò ſatis formoſis, nihil eſt, quod faſtidii quippiam parere poſſit. Placuit etiam indagare, an rixoſæ eſſent, an aliquid contingeret eorum in thoro, quæ Alex. Benedictus *lib.* 24. *Pract. ſ. c.* 26. his verbis ſubindicat: *Scimus quoſdam, cum in venere conjugali eſſent promptiores, facta inter eos de re triſti mentione, ita ab opere imperfecto ſolicitos deſurgere, ut velut intermortuum langueret membrum genitale. Quoſdam in coitu ſordidum auditum verbum de venereo diverticulo deturbat, alios verecundia tenet, nonnullos metus ipſe.* Excuſſimus etiam ad minimum uſque pulviſculum reliquas circumſtantias, ſed nihil quicquam colligere ex omnibus illis potuimus, quod faceret ad validorum ac ſanorum virorum in ætate virili conſtitutorum ſegnitiem niſi mavis impotentiam in opere maritali illuſtrandam. Itaque admiratione profectò dignum eſt, & aliquibus vix veroſimile videbitur, reperiri tales viros, qui præſenti ſemine à quo totum corpus & partes genitales primos ad erectionem ſtimulos perſentiunt, qui præſenti fluido illo nerveo cujuscunque demum indolis ſit, qui liberè affluenti ad penem ſanguine arterioſo, illæſis membri muſculis & rectè conſtitutis omnibus inepti ſint ad formoſarum blandientium ac oculos irritantium uxorum deſideriis ſatisfaciendum! Si dixeris naturam in hujusmodi corporibus nimium eſſe intentam nutritionis œconomiæ, functionibus autem individui propagationi inſervientibus minorem impendere curam eaſque quaſi negligere; redargueris inde, quod genitali latice, teſte experientiâ, non hi viri deſtituantur, hinc verò neceſſariò fluit, quòd alimenta euchyma & ad multiplicandum ſemen aptiſſima, non omnia in nutrimentum convertantur, ſed omninò etiam ex ſubſtantiâ ſanguineâ purior & ſelecta ejus pars glutinoſa ac ſpirituoſa ſeparetur & à vaſorum ſeminalium poris excipiatur, ac exaltetur. Conſideravimus etiam ea, quæ de amplitudine & anguſtiâ arteriarum ſpermaticarum vulgò docentur, quorum ſumma hæc eſt, quod nimirum illi, quibus arteriæ ſpermaticæ ampliores, aut plures quàm ordinariò fit, obtigerunt (nam notum eſt, quod triplo majores aliquando in mortuis repertæ ſint, & quatuor ejuſmodi arterias in virgine obſervârit Kerkring *ſpicileg. Anat. obſ.* 32.) ad venerea ſint aptiores, ineptiores verò, qui hæc vaſa anguſta habent, ex quibus inferri non nullis poſſe videtur, in anguſtiâ horum vaſorum, aut certè in arctiori textura pororum & meatuum teſticuli latere cauſam hujus impotentiæ. At verò jam ante diximus, noſtros, de quibus nobis ſermo eſt, non laborare ſeminis penuriâ, adeoque neceſſarium eſt, ut materia ſeminis per hæc vaſa inſufficienti copiâ adducatur, ac etiam in poris memoratis ſeparetur, quamvis cæteroquin non inficiemur, amplitudinem ac pluralitatem arteriarum ſpermaticarum ſalacitatem augere poſſe. Ferè coincidit cum dictis, quod nuper à non nemine nobis reſponſum fuit, in illis viris præ mole corporis & pinguedine vaſa omnia fieri anguſtiora, ac

ſemen

ſemen ſupprimi, prout in ſucculentis nutricibus lac, obſervante jam tum Hippocrate, ſupprimi ſolet; enimverò refragatur quotidiana experientia; nos abundè convincens, quód alii obeſi ſtrenuè apud uxores ſuas mereri poſſint, ac in ejaculatione ſeminis cum aliis paria faciant. Henricus VIII. Angliæ Rex *multi ſucci abdomine adeò gravis ac ſegnis evaſerat ſanguine in pinguedinem verſo, ut vix per oſtia ingredi, ac neque ſcalas poſſet conſcendere, ſed in cathedrâ poſitus machinis in ſuperiora ædium ſubveheretur*, ut ſcribit Thuanus *lib.* 3. *Hiſtoriar. ad ann.* 1547. *p. m.* 84. & 85. Verùm omnes hiſtorici contemporanei uno ore fatentur, quòd *in voluptates ſolutior fuerit*, ſexies nuptias celebrârit, prolem ſuſceperit &c. Liberè itaque profitemur, nos ignorare quidnam illud ſit, quod principium corporis movens in iſtiuſmodi viris avertat, quò minùs ſemen jam à ſanguine ſeparatum ad generationis opus debitè applicetur. Uxores ad faſcinationem recurrunt, in quo conſanguineas ſuas facilè habent conſentientes. Nos utut cum Borello pro imaginario malo ligaturas illas minimè habeamus, non tamen ad illas recurrimus, quando nullum veneficii ejuſmodi veſtigium cernitur, ut hîc fit, quoniam nec muſculi, nec quicquam, quod ad erectionem virgæ requiritur, ullô modo debilitatum, aut immutatum in noſtris deprehenditur. Viguit, vigetque adhuc hodiè tum alibi, tum apud nos opinio, quòd ſectio venarum poſt aures, applicatio hirudinum frequens in odontalgiis abhinc aliquot annis Vratislaviæ remedium, faciat ſteriles & ad venerem ignavos, traditione ab Hippocrate ad noſtra uſque tempora hâc de re fideliter propagata. Nicolaus Henelius, qui ſuperiori ſeculo inter eruditos Sileſiæ primum facilè obtinuit locum, in docto variarum obſervationum opere, quod *otium Vratislavienſe* inſcribit *c.* 17. *p.* 133. laudat ſpecialem illam rationem, quæ à non nemine reddita eſt, cur furibus ac aliis auricula altera vel utraque præſecetur, ratio verò iſta hæc eſt, *quod auribus vena quædam promineat, quæ* γόνιμον *contineat ſperma, cujus venæ abſciſſione procreationis vis ſeu ſemen prolificum ſubmoveatur, ne ejuſmodi peſſimorum hominum poſteritas ulla relinquatur, quod fieret, ſi liberos generarent.* Hanc rationem confirmare nititur, ita ſcribens: idque *non de nihilo eſſe, exinde apparet, quod Medicorum etiam filii Hippocrat. autoritate confirment, venis poſt aurem ſectis homines fieri infœcundos, ad venerem ignavos, & impotentes: ideò nimirum, quòd vel hujuſmodi venarum ſectio principem illam partem, ac ſeminis primum opificem promptiſſimè & inſigniter refrigeret, vel quòd plurima genituræ pars à capite juxta aures in ſpinalem medullam procedat, cicatrice autem per ſectionem inductâ meatus iſte ſive tranſitus dureſcat claudaturque:* quæ ex Zachiâ & Langio mutuatus eſt. Huic doctiſſimorum Virorum aſſerto multiplicem & ferè quotidianam noſtram experientiam opponere poſſumus, quæ & milites aure privatos, ac fures ſceleratoſque alios eô ſupplicii genere ac hâc deformitate corporis ſceleris atrocitatem denunciantes, nec non eos, quibus à balneatore quodam vena poſt aures aperta, aut

ab hirudinibus admorsa fuit, minimè propterea fuisse factos infoecundos, docet. Ut nihil jam dicamus de pervulgato illo in atrophiâ remedio, quod plebs nostra vocat *den Rœthe-Kuchen schneiden*: Unde tamen nulli familiæ adhuc invisa fuit inducta sterilitas. Juveni Coptho apud Prosper. Alpin. *lib.* 2, *de Medicin. Ægyptior. c.* 10. maxima sanguinis copia per eas venas fuit detracta, unde in somnum per tres dies delapsus est, sed ab eô expergefactus ac convalescens, uxore ductâ, liberos procreavit.

Cardialgia.

Inter magnates ac plebejos quidam ex abusu lactucæ, cucumerum, melonum, fructuum horræorum &c. incautâ refrigeratione opprimebantur dolore orificiorum ventriculi. Sedes atrocissimi cruciatûs erat vel in fine pectoris, ubi sterno adhæret mucronata cartilago, vel in spina dorsi circa undecimam vel duodecimam thoracis vertebram. Jam notum est, quod dextrum orificium, seu pylorus medio hypochondriorum spatio assurgens sub mucronatâ cartilagine situm suum adipiscatur eâ ipsâ in parte, ubi vulgò dicimus esse scrobiculum cordis, sinistrum verò in eâ quam designavimus thoracis regione, diaphragma penetret ac spinæ adsitum sit! Describebant verò hunc suum dolorem tanquam tensivum & compressivum, nonnulli quasi cingulô sese constringi ajebant, quibus paraphrasibus sine omni dubio spasmodicum orificiorum motum exprimere satagunt. Nam spasmorum in œsophago & ventriculo præsentiam satis arguebant & impedita inter dolorum faces, deglutitio, & tanta constrictio, ut post pauca quædam assumpta ventriculus nihil admitteret, quæque ingesta fuerant, cum ineffabili anxietate, angustiâ ac pressionis sensu ferret. Ructus dolorem leniebant. Idem malum à bile ortum, prout jam Hippocrates Cardiogmum ejusmodi descripsit, sæpius alio tempore tractavimus. Post injecta enemata & sacculos, antispasmodica cum stomachicis sociata egregiè profuerunt. Propter insignem efficaciam laudare possumus Tinct. rubram, quæ autorem habet notum Medicis nomen C. Bontekoe. Constat illa ex ⊖ tartari & ⦶ fl. 🜍 pulveris. & deton. in crucibulo; huic ⊖i affunduntur ▽ menth. vel aliæ pro lubitu, post solutionem & filtrationem adduntur nonnulla aromata atque semina carminativa. Superatis aut mitigatis doloribus exhibuimus, quæ materiam morbificam lentore suo orificiis ventriculi adhærentem inciderent ac attenuarent, ut evacuatio cum euphoriâ tantò facilius suscipi posset. His factis ventriculum roboravimus, inter roborantia autem præcipuô locô commendavimus Tinct. vitriol. ♂t. tartaris. D. Ludovic. ritè paratam, eamque in aqua Cinamom. propinavimus. Nec utilitate caruerunt stomachica amara e. g. Ess. absynth. c. D. Wed. Ess. anticacheêt. Pont. &c. Vinum, cui chamomilla fuit infusa, cum insigni fructu quidam hauserunt. Non paucos reperias, qui commissô quôdam errore in cibis ante commemoratis aut aliis viscidis ac duræ digestionis, nec non cerevisiâ fœculentâ in immanes hosce cruciatus relabuntur; quod ne fieret, auctores eis fuimus, ut

ut ad avertendum malum ſubitò poſt ejuſmodi erratum gr. X. piperis deglutirent. Nec ſinapi laude ſuâ defraudandum eſt, rectè hoc etiam nomine à Paracelſo commendatum; ac negari nequit, quin & egregiè fermentationem promoveat viſcidumque reſolvat. In his ſimplicibus non pauci, qui noſtris conſiliis obtemperaverunt, majorem eſſe efficaciam deprehenderunt, quàm in Eſſentiis carminativis, vulgò cognitis, in Eſſ. caſtorei, aut miſturâ, quæ per aliquot annos ſtrepitum excitavit, ex Elix. Propr. P. ſ. acid. Eſſ. jamjam nominatâ caſtor. & ∾ ⊖xci aniſ. quam ſævitiam Cardialgiæ experti quotidiè bis integro ferè luſtro uſurparunt.

Urinæ ſuppreſſio.

Paulò infrequentior eſt affectus, Urinæ ſuppreſſio; non defuerunt tamen exempla, ac hôc ipſo anno alicui illuſtri matronæ eadem lethalis fuit. Quotieſcunque verò ad ægrum ſuppreſſione urinæ laborantem vocati fuimus, prima ſemper fuit cura, indagare, an urina verè à ſanguine & ſero ſeparata ſit, & ubi nobis eâ de re ex certis ſignis conſtitit, ſedulò inquiſivimus, an in renibus, an in ureteribus, aut tandem in veſicâ vel urethrâ cauſa ſuppreſſionis lateret? Aliquantò rarius contingit, ut partes heterogeneæ in ſanguine ac ſero ita implicitæ & permiſtæ ſint, quò minus urina inde per poros & canaliculos renum, pelvis cavitatem ſpectantes, ſecerni queat, quâ de re Williſius *in pharmac. ration.* conſulendus, aut ſerum ſolitò copioſius per alia corporis loca effluat. Illud autem crebrius uſu venit, ut pori, per quos urina tranſcolari debet in renibus, reddantur anguſtiores modò *ab obſtruentibus*, ſanguine ſcilicet coagulato, pure, pituitâ, calculis, modò *à comprimentibus*, inflammatione, tumoribus ſcirrhoſis ac aliis &c. modò autem *à conſtringentibus* in refrigeratione *regionis lumbaris* &c. In his caſibus propemodum unicè ægri conqueruntur de dolore fixo & gravatico circa renes, ſpinamque dorſi ſummâ cum difficultate flectunt, urget etiam interdum vomitus. Acutiſſimi verò & pungentes dolores premunt cum vomitu & ſtupore cruris, quando vitium ac præſertim calculus in ureteribus deprehenditur. Non minoribus moleſtiis miſeri exagitantur, quando ſuppreſſio urinæ naſcitur ex tumore circa ureterum in veſicam ingreſſum. Convulſis verò & ſpaſmodicè conſtrictis ureterum fibris muſculoſis propulſioni urinæ ſine dubio inſervientibus, urinæ ſuppreſſio ubique ſequitur, ſed non tot ſtipata ſymptomatibus. Veſicæ tunicâ exteriori ſeu muſculoſâ paralyſi affectâ fibræ ſeſe contrahere, expulſionemque urinæ moliri nequeunt, & tùm veſica ſine dolore ullô tumet. Paralyſis videtur eſſe, cur in morituris quibuſdam, aliis longius, aliis autem brevius ante mortem urinæ fluxus inhibeatur. Tycho de Brahe, quem Rudolphus Imperator maximis præmiis ex Daniâ in Bohemiam invitârat, & copioſè lauteque habuerat, teſte Balbino *lib. 7. ſect. 6. c. 3. Miſcell. hiſtor. p. 255. Urinæ ſuppreſſione è retentione illius in convivio Roſenbergiano verecunda ac juſto diuturniori orta, febrique & delirio comitata die 24. Oct. A. 1601. ætatis 55. cum bonorum*

omnium

omnium luctu obiit: ut scribit Clariss. Vir Johannes Mollerus *in hypomnemat. ad Alb. Bartholini librum de scriptis Danorum p.* 453. *seq.* Credibile est, per detentionem urinæ longiorem non saltem vesicam ita distendi, ut amplius ea contrahi nequeat, sed & figuram ejus in rotundam mutari, ac majorem versus orificium constrictionem oriri, quod genus suppressionis urinæ periculô non caret, ut rectè judicat Hildanus *de lithotom. vesic. c.* 3. & Panarolus Pentecost. *I. obs.* 25. Manifestior est Ischuriæ causa, quando vesicæ cervix aut urethra huic continua calculo in adultis, in recens verò natis concretâ pituitâ obstruitur, quo pacto iterum urinæ fluxus intercipitur. Cicatrices urethræ à gonorrhoeâ virulentâ erosæ ac exulceratæ (quas vulgus Chirurgorum pro carunculis habet) urinæ fluxum remorantur. Malum hoc apud nos est, proh dolor! vulgatissimum. Per DEI gratiam verò Ischuriæ à venenis nobis prorsus sunt incognitæ. Nec visi nobis, qui culpâ vermium in urinæ detentionem inciderint. Quantamcunque verò adhibuerimus diligentiam, nondum tamen nobis innotuit, utrum musculi abdominis, quorum efficaciam in promovendis excrementis infimi ventris minimè in dubium vocamus, quomodocunque læsi suppressionis urinæ auctores esse possint, cæteroquin non ignari, quod ex tumoribus eorundem urinæ suppressionem consequi posse suspicatus sit Hildanus. In curâ nos ita gessimus. Postquam immisso cereô aut cathetere constitit, in urethrâ aut orificio vesicæ impedimentum esse, quò minus urina effluere posset, ejus remotioni studuimus. In cicatricibus, aut vulgò ita dictis excrescentiis prorsùs catheterum usus est eximius. Novimus, qui in summis angustiis constituti, immisso cathetere, illicò à metu convulsionum & mortis liberati fuerunt, apertâ scilicet urinæ viâ instrumenti hujus beneficio. Remotio verò cicatricum istarum aliam ac operosiorem requirit curam. In tenellulis, quibus pituitæ culpâ in vesicæ orificio aut urethrâ lotium detinetur, vel sola optimè sese gerunt cataplasmata ex radice alth. fol. malv. fl. chamom. sem. lini, fœnugr. bacc. laur. &c. composita, ut & sacculi in adultioribus, quorum unus pectini, alter perinæo imponitur. Sæpè voto respondit parietaria oleo frixa, calideque apposita, vel cum cepis in formam cataplasmatis redacta. Sulphur lycopodii cum ocul. 69. percar. ac cinnab. nat. egregiè, quomodocunque tandem illud fiat, conducit. Prosunt etiam sacculi in suppressione urinæ à diuturniori ejus retentione, sed manûs calidæ ministerium accedat necesse ad lenissimè comprimendam vesicam. Summa Balneorum utilitas hoc in casu est. In Ischuriâ à calculo majori in vesicâ hærente, exiguus est, quem medicamenta resolventia præstant, effectus. Chirurgico auxilio opus; & reverà non pauci ante biennium calculo vesicæ per cystotomiam ab operatore peregrino celebratam liberati fuerunt. Modus operandi ejus per omnia, ut obiter hoc addamus, convenit cum illo, quem famosus frater Jacobus sub finem præterlapsi seculi in Gallia exercuit, nimirum, teste Dionis *p.* 169. (verba ejus adscribimus, quod modum circumcellionis istius describere sit

nostri

noſtri operatoris rationem ac methodum adumbrare) *Il introduit dans la verge une ſonde graiſſée, qui n'eſt point canelée, dont le bout luy ſert à pouſſer de la main gauche en déhors l'endroit de la veſſie où il doit faire ſon ouverture; puis prenant de ſa main droite un biſtouri long fait en forme de poignard, il le plonge proche la pointe de la feſſe gauche deux doigts loin du perinée, & le pouſſant droit vers la region de la veſſie, il l'ouvre dans ſon corps le plus près de ſon col qu'il le peut : il ne retire point le biſtouri, qu'il ne l'ait ouverte autant que le demande la groſſeur de la pierre. Il ſe ſert d'un conducteur pour conduire la tenette, qui eſt à peu près ſemblable aux nôtres ; & ſouvent, avant que d'introduire cet inſtrument, il examine avec ſon doigt fourré dans la playe, l'endroit ou peut être la pierre. Quand elle eſt chargée, il la tire promptement & rudement, ne reflechiſſant nullement ſur les mauvaiſes ſuites que peuvent avoir les violences qu'il fait pour l'extraire. &c.* Confer. celeberr. Mery *Obſervations ſur la maniere de tailler dans les deux ſexes pour l'extraction de la pierre, pratiquée par Frere Jacques.* Dolendum verò eſt, quod non ſemper idonei adſint lithotomi, imò apud nos tanta eorum raritas, quanta fuit ſub initium ſeculi 16. Lutetiæ Pariſ. ubi ne unus quidem inveniebatur, qui hanc operationem aggredi auſus eſſet, quæ res Facultati Medicæ anſam dedit, ut ad Senatum ſupremum (Parlamentum vocant) recurrerent, & ab illo hominem calculo veſicæ laborantem ac propter crimina morti adjudicatum in id expeterent, ut in eo cyſtotomia tentari poſſet. Indulgentem Facultas habuit ſenatum, miſerque ille fortunam propitiam, nam & à morte & calculo feliciter eſt liberatus ex relatione Mery *lib. citat. p.* 3. Si noſtri illi, qui pro more ante tot ſecula recepto, munus externas adminiſtrandi operationes ſibi ſolis vendicant, Hippocratem evolviſſent, crederemus religione juramenti illos prohiberi, quò minus manus ſuas huic noſtro operi admoveant, nam ſuos Hippocrates voluit dicere ſacramentum, quod lythotomiam manibus ſuis celebrare nollent. Non approbavit ſeſe nobis per omnia modus operandi hujus Empyrici ; nihilominus fatendum eſt, quòd non pauci ab intolerabili cruciatu fuerint ita ſublevati, ut per biennium integrum negotiis ſuis vacare potuerint, ſicut quondam doctiſſimus Hippocratis interpres Johannes Martin, Medicus Pariſienſis ferri beneficio à tortore calculo liberatus, priſtinum ægros viſendi vitæ inſtitutum repetiit, quemadmodum in *elogio Martini* narrat Petrus Seguyn. Memori autem in pectore ſemper habuimus egregium monitum Celſi *lib.* 7. *de Medic. c.* 26. *p. m.* 475. de hac veſicæ inciſione agentis : *Ad hanc curationem feſtinare*, inquit, *cum præceps ſit, nullo modo convenit. Ac neque omni tempore, neque in omni ætate, neque in omni vitio id experiendum eſt: ſed ſolo vere, in eo corpore, quod jam novem annos, nondum quatuordecim exceſſit, & ſi tantum mali ſubeſt, ut neque medicamentis vinci poſſit, neque etiam trahi poſſe videatur, quo minus interpoſito aliquo ſpatio interimat &c.* & rurſus: *Ubi ultima experiri ſtatutum eſt, ante aliquot diebus victu corpus præ-*

 paran-

parandum eſt, ut modicos, ut ſalubres cibos, ut minimè glutinoſos aſſumat. Ambulandi vero inter hæc exercitatione utatur, quo magis calculus ad veſicæ cervicem deſcendat, &c. Hæc omnia, ſi ea quæ de ætate habet, exceperis, ut & utiliſſima præcepta Hildani in egregio libro *de Lythotom.* obſervavimus. In paralyſi veſicæ, præſertim ſi illa comitata ſit reſolutione inferiorum corporis partium, quicquid etiam ſuſceperis, fruſtra te laboraſſe comperies. Cùm calculus in ureteribus hærens Iſchuriæ cauſa fuit, initio quidem membranaceas partes ſpaſmodicè conſtrictas, exhibito oleo amygd dul. aliiſque relaxare ac emollire conati ſumus, ac ſopito dolore deinde ſubjunximus ea, quæ calculum modeſte pellunt, id quod etiam factum, ubi concretum ſabuloſum adhuc renibus impactum eſt. A calidis pellentibus ol. ſuccin. juniper. balſamo Sulphuris terebinthinato, ~ terebinth. abſtinuimus. Nec impetrare à nobis potuimus, ut Tinct. cantharidum, quæ ab empyricis quibusdam clanculum his, illis obtrudi, tanquam divinum aliquod remedium ab aliquo tempore cœpit, præſcriberemus. Non major apud nos honos eſt Tincturæ calcis vivæ aliiſque cauſticis pellentibus. Cum circumſpecta ſolicitudine ~ minerales acidos ægris dedimus, uſu edocti, quod exulceratis renibus noxii ſint; quinimò etiam in periculo ejusmodi corruptionis renum ne quidem pulveres ſalinos ex arcan. dupl. Ⓘ depur. terr. fol. tartari &c. quibus alias frequenter utimur, offerre auſi ſumus. Spiritus acidos, ſi quando adhibuimus, in refracta doſi id fecimus. Erat hocce tempore nobis in uſu ferè ejusmodi formula:

℞ ▽ heder. terreſt.
aſparag.
fragor.
petroſel. aa. ℥jjj.
Dœring. c. calcul. ℥jß
ſyr. de alth. Fern. ʒx.
~ fragor. ʒjß
⊖ dul. ℈ß M. f. Pot.

ut & pulvis ſequens:

℞. ſem. alth.
violar.
lithoſper.
rad. glycyrrh.
lap. judaic.
ſpong. recent. quæ roſis adnaſcitur.
oſſ. dactylor.
meſpil. aa. q. v.

Quem

Quem in pellendo calculo & urina non inefficacem aliquoties experti sumus. Verùm de his agere non est hujus loci. Illud in Ephemeridibus meis annotatum invenio, quod artifici cuidam pulvis ex fol. genistæ ℨj. nucleor. ceras. persic. aa. No. vj. in vino austriaco exhibitus in Ischuriâ à calculo sæpe recurrente unicè profuerit. Egenos jussimus tunicar. ex cœpis Mß in cerevisia tenui coquere & succin. albi pulverisati ℨj. addere ac calidè bibere, quod multoties cum præsentaneo ab eis factum est effectu. Meminimus laudibus in cœlum usque elatum fuisse hisce diebus pulverem Cardiluccii contra calculum & Ischuriam. Iste verò sequens est, ut ille, qui multa ejus notitiam redemit pecunia, nobis communicavit:

℞. sem. 4. frigid. maj. excort.
papav. alb.
milii ☉is aa. ℨj.
c. ▽ saxifrag. & petrosel. fiat Emulsio,
cui exsiccatæ adde:
spec. diatragac. frig.
sem. mespil.
cynosbat. trochisc. halicacab. carab. aa. ℨj.
millep. c. liqu. alcahest. Glaub. conspers. ℈jj.
rad. pimpinell. pp.
tartar. vegetab. sive sem. lycopod.
⊖ ononid. aa. ℨß.
sacch. albiss. ℥jj. M. f. pulv. subtiliss.
cujus dosis est ℨj.

Ecce secretum hecatombe dignum. In Ischuriâ ab inflammatione eximiam affert utilitatem V. S. mature celebrata & emulsiones, quibus ocul. ♋. ppt. lap. percarum adduntur. Cæterum in omni urinæ suppressione expedit, ut alvus sit libera, atque hinc nemini non nota commendatio clysterum, quæ non tantum fæces educunt, sed & propter situm intestini recti vices fomenti subeunt. Quæritur verò, num etiam purgationes conveniant? Celeberrimus aliquis Medicus eas non ita simpliciter admittendas esse censet. *Quidam*, pergit, *Cassiam hoc in affectu valde commendant, & animam quoque renum vocant, & pro singulari remedio extollunt, alii verò eam urinam ciere & acrem quoque reddere re ipsa se comperisse putant, ideoque haud commodè in Ischuria imprimis legitima adhiberi arbitrantur*, qua de re videri potest Clariss. Petrus Pigræus *lib.* 7. *c.* 4. *it.* Fabr. Hildanus *Cent.* 1. *Epist.* 34. & 35. & tandem doctissimus vir ita concludit: *Loco itaque purgationis tutius & commodius clysteres, quoties opus erit, adhiberi poterunt.* Enim verò Collega

 noster

noster D. Pauli observavit, quòd in obstructione urinæ diuturniori, & tantâ quidem, ut musculosus corporis habitus in tumorem œdematosum jam elevaretur, nephritica cum laxantibus maritata, ac copiosè per aliquot dies ingesta, opem unicè tulerint: Et certè experientiâ convicti sumus, quòd laxantia tùm quidem prosint, quando vel massa humorum heterogeneis partibus ita abundat, ut secretio urinæ nulla fieri possit, vel serum ad alia corporis emunctoria copiosius affluit, ac ibidem stagnat. In aliis verò casibus purgantia potius damno esse, quam emolumento, sumus quam persuasissimi. Eorum tamen morem laudamus, qui sublata urinæ suppressione laxans accipiunt, quod illustri cuidam Polono, crebrius urinæ detentione afflicto, in usu erat. Ferè exciderat, quòd in egenis post lapsum urinæ suppressionem viderimus; hanc verò à thrombo seu grumo sanguinis derivavimus. Multum solatii sunt experti miseri ex pulv. ad casum D. Ludov. ocul. 69 ♁ diaph. & sperm. ceti, ut & mistura ex essent. pimpinell. hyper. agrimon. unguento carminativ. August. externè illito, quod in casu ab alto planè egregium est. Cæterum, quando in renibus calculus grandior, quam ut per ureteres in vesicam descendere possit, urinam supprimit, antiquis etiam in usu fuit alia manualis operatio ac incisio, nobis hodie ignota, quâ lapidem hunc, ad quem urinæ fluxus allidebatur, removerunt. Meminit ejus Hippocrates, sed quia locus ille nobis non incidit, sistimus testem prælaudatum jam ante Anatomicum & Chirurgum J. Mery *in libro citato* ita scribentem: *On trouve aussi dans le même Hippocrate, que l'on pratiquoit encore une autre operation de la taille, par laquelle on tiroit la pierre du rein. Mais soit qu'Hippocrate n'ait point décrit ces operations, soit que les ayant décrites, elles ne soient pas venues jusques à nous, non plus, que plusieurs autres de ses ouvrages, nous n'avons aucune connoissance de la méthode, dont on se servoit de son temps &c.*

Volvulus. Per trimestre hoc spatium volvuli exemplum in fœmina, quæ per totam vitam, quantum meminerat, alvo fuerat tardiori, conspeximus. De vago, sed exquisitissimo dolore circa umbilicum conquerebatur, & ob cruciatus acerbitatem mortem crebrò expetebat, quod de aliis Iliacis jam olim notavit Aretæus *lib.* 2. *de curatione acut. c.* 5. Præterea fixum eumque acutissimum dolorem in inguine dextro sensit, de quo acerbissimè etiam olim querebatur juvenis, qui post lac & vinum copiosè haustum, ac lactucam exæstuante corpore eodem die ingestam in passionem iliacam inciderat. Hæc verò doloris sedes confirmare videtur eorum sententiam, qui partem affectam statuunt esse ileon, aut potius finem ilei. Et certè ileon ita conformatum est, ut in ejus anfractibus excrementa crassa immorari queant, meatus quoque in fine angustior, quam in aliis locis, & si Hildanum audiamus *Cent.* 1. *observ.* 61. facilè in consensum trahit valvulam coli, eamque constringit, quo ipso transitus excrementorum omnino prohibetur. Itaque in ea sumus sententia, quod, quotiescunque *à fœcibus indu-*

induratis ab aſſumptis aut deglutitis chordapſus oritur, ileon, aut potius ilei finis maximè omnium afficiatur, ac πρῶτον δεκτικὸν ſit hujus mali. Si verò aliundè volvulus oriatur v. g. *à compreſſione & ſtrangulatione inteſtinorum* in herniis, quamvis & tum potiſſimum ileon affici notum ſit, *à vicinarum partium tumoribus*, e. g. *à pancreate ſcirrhoſo* apud Kerkring. *obſ.* 42. *à tumore meſenterii* apud Hildanum *Cent.* 1. *obſ.* 51. & *ani* apud Tulpium *lib.* 3. *obſ.* 10. *à coaleſcentia inteſtinorum poſt eorundem exulcerationes & eroſiones* apud Barthol. *Cent.* 6. *H. A. obſ.* 38. non ibimus inficias, quòd primus mali fomes etiam in aliis inteſtinis deliteſcere ſæpè ſoleat. Hinc fortè motus Hippocrates inteſtinum expreſſe non determinavit, & ſi ad deſcriptionem ejus attendere voluerimus, ſufficienter liquebit, illum in ea fuiſſe ſententia verſatum, quod præcipuè colon in noſtro morbo afficiatur. In hiſtoria mulieris ilioſæ *lib.* 3. *epid. æg.* 9. *labores ſeu dolores*, inquit, *circa hypochondria aderant, qui in inferioribus ſecundum ventrem locis cum torminibus aſſiduis urgebant.* Notum verò ſatis eſt, quòd ſub nomine hypochondriorum regionem epigaſtrii pariter comprehendat Hippocrates, adeoque hac ſua deſcriptione indicet, maximè omnium pati colon, utpotè quod hypochondriorum & epigaſtrii regionem non exiguam occupat. Conf. Hippocrat. *lib.* 3. *de morb. ſect.* 5. Sed nos ad noſtram ægram revertamur. Admodum inquieta erat & crebrô ſeſe jactabat, quod etiam aliis iliacis familiare, adeò, ut Cœlius Aurelianus hoc malum arbitretur dici volvulum, quòd, quos iſtud exagitat, præ doloris vehementia convolvantur, nec quieſcere poſſint. Manifeſta quarto morbi die inflammatoriæ febris aderant indicia. Nos præmiſſis ſine effectu clyſteribus, fomentis, linimentis & cataplaſmatibus venæ ſectionem urgebamus, ſed ad illam planè ægra ſeſe perſuaderi non patiebatur. Ad inflammationem itaque tollendam, & dolores leniendos converſi ſumus; ſed fruſtra laboravimus; cum per biduum artis præſidia nullum ei levamen attuliſſent, ab iis abſtinere decrevit. Circa veſperam diei ſexti vomitus enormes ſuperveniebant, ac negato per tot dies per inferiora fœcibus exitu, per os ſtercora ejiciebantur, motu periſtaltico inteſtinorum inverſo. Inter mille tormenta ferè deficienti ac per tres dies variis vomitibus fatigatæ ſingultus accedens, cum incredibili æſtu ventriculi ſpem faciebat, brevi adfuturam mortem tot votis deſideratam, quam imperterrito animo exſpectavit, fortior Calano Philoſopho ex Gymnoſophiſtis Indis, qui vel ex faſtu, vel præ doloris colici vehementia in pyram ſeſe conjecit & combuſſit, ut narratur, non tamen ſine notabili circumſtantiarum differentia à Diodoro Siculo, Curtio *lib.* 10. Arriano *lib.* 7. Valerio Maximo *lib.* 1. & Strabone aliiſque. Ante mortem alvus ſoluta quidem eſt, ſed ſudor gelidus, frigus extremorum ultimam inſtare horam nunciabant, quæ etiam brevi poſt ſecuta eſt. In alia notavimus fœminâ iliacâ biduò ante mortem ſedes nigras ſpontè erupiſſe, quod nobis ſigno fuit inteſtini ſphacelati, nam inflammationem inteſtinorum in gangrænam

nam & sphacelum subindè in hoc morbo abire, non tantum Sylvius, sed & alii testantur, & experientia convincit, nisi forte volueris ejusmodi dejectiones à suppuratione intestinorum deducere, quò quidem respexisse videtur Aretæus, scribens: *lib. 2. acut. c. 6. Multi quidem vi tormentorum repentè intereunt: aliis intestinum suppurat, deinde nigricans, tunc & putrefactum excidit, atque ita deficiunt.* Pauperibus quibusdam pulverem Joelis magnæ fidei ac experientiæ practici, sæpè iterumque justo tempore datum Iliacis profuisse scimus; iste mirâ simplicitate sese commendat, & componitur ex *flor. luteor. chamæmel. sem. malvæ* aa. ℨj. exhibetur cum tepido *flor. anethi* decocto. Nec minus nobis notum, quod ex usu jusculi carnis vitulinæ, in quo malva fuerat cum flor. chamom. decocta, aliquoties repetito, Vir iliacus pristinam recuperarit sanitatem.

Caloris & frigoris subitanea vicissitudo.

Nunquam patuit nobis melius, quàm per trimestre hoc spatium, quantum improvisa ac subita mutatio aëris calidi aut tepidi in frigidiusculum aut quodammodo horridiorem, aut siccioris in humidum valeat in concitandis catarrhis, flatibus, dolore ventriculi, diarrhœis, &c. Nam multi molestias hasce passim experiebantur, tametsi vix unus & alter statim Medicorum subsidium imploraret. Inter illos, qui damna perpessi sunt, numerandi opifices, quibus in more positum est cœlo paulò fervidiori abjecta tunica etiam sub dio, si occasio ferat, & opificii genius requirat, exantlare labores; hi enim, si paulò sint teneriores, aut honestius educati, in molestias ante memoratas incidunt, quas tamen diuturna consuetudo satis tolerabiles illis reddit. Hanc aëris vim alii paulò lautioris sortis in vere evidentius experiuntur, quando justo citius pelliceas vestes abjiciunt, & cum aliis levioribus commutant. Profectò non semel hac occasione in febres lapsi sunt. Omnium maximè *improvisa frigiditate valetudinarii plectuntur, ob organa quædam perspirationi dicata valdè imbecilla, tenuemque corporis habitum, ut ponderi supervacaneo ferendo non sufficiant, quin aliqua sensibilis humorum eruptio vel statim hominem opprimat, vel parti minus sanæ impacti* (scilicet humores) *diu excrucient, &c.* ut observavit Listerus *in Comment. in Sanct. static. sect.* 2. *aphoris.* 10. Tanto magis mirandi sunt Mosci, de quibus hæc notatu digna leguntur *dans la relation de trois ambassades de Carlisle p. m.* 47. *qu'ils sont tellement accoutumés au froid & au chaud, qu'ils entrent de l'extremité de l'un dans l'extremité de l'autre, sans que ce changement incommode leur santé. On y voit de petits enfans sortir en chemise de leurs chambres chaudes l'hyver, & aprés s'être vautrés quelque temps sur la neige dans l'extrémité du froid, retourner à un excès de chaleur, sans que ce changement de qualités contraires leur cause de l'alteration, &c.* Plebs in Curlandia aliquâ ex parte ad indolem Moscorum hac in re accedit, nam postquam & hæc in tuguriolis suis immodico calore, frictione, ac vapore ex aqua candentibus silicibus, ex quibus fornaces eorum parantur, affusa, sudores largissimos provocavit, illicò frigidissima aqua corpus suum perfundit

fundit, ac ad labores consuetos redit. Lepidè describit hunc eorum morem J. A. de Brand in *Itinerario* germanicè per Henninium sub initium seculi hujus edito *p. 76. seq.* Plebs, inquimus, in Curlandia hæc citra damnum sanitatis facit. Alia est ratio aliorum; nam quod subitaneam aëris calidioris cum frigidiori commutationem non omnes impunè ferant, docet exemplum Nobilis apud Clariss. Lentilium in *Miscell. Med. pract. part.* I. *p.* 213. Is media hyeme, cum hypocaustum vehementius incaluisset, *tunica soluta, pectoreque nudato subito frigidum aërem subiit, ab eoque tempore dolorem sentire cœpit, adeo debilitato pectore, ut etiam æstate ardentissima opus habuerit illud pulvinari fovere, quod ni fecisset, statim lancinans dolor omne spatium, quo sternum exporrigitur, occupabat. Nunquam plane dolor cessavit, quodsi tamen pectore non probè munito in publicum prodiisset, exacerbatur*, referente eodem Lentilio.

Dysenteria. Dysenteria oppidò erat rara, nisi quod eam in aliquibus ex morbillis ægrotanti sub morbi declinationem observaverimus, sed non nisi faustam ac salutarem.

Constitutio aëris in Octobr. Novembr. Decembr. Primo Octobris die cœlum nubibus obductum erat, spirabant venti, ac pluebat. Uno alterove die gratior aër, sed in septimum usque tum ventis, tum pluviis turbidus erat, ab 8. usquè ad 23. ferè semper amœna autumnalis aura nos fovebat. Per residuos Mensis dies plerosque nebulæ, venti, pluviæ, aëris serenitatem modo magis, modò minus turbabant. In Novembris initio post ventum frigidum & pluviam terra pruina & frigore rigebat, at vis frigoris per pluvias & nives usquè ad 9. obtundebatur, quo aura cœpit esse verè brumalis. Nondum elapso octiduo frigus remittebat. Horridior tempestas ac ingratior fuit propter continuas nebularum, ventorum, pluviarum, nivium frigoris &c. vicissitudines, propemodum usque ad mensis finem. Nec lætiores nobis per Decembrem ferè totum illuxerunt dies, imò venti subindè magis tumultuabantur, ac frigus modò levius, ut die 10 & 20, modò verò intensius, ut 17. corpora nostra continuis aëris mutationibus obnoxia graviter afficiebat.

Morbi hujus temporis. Hoc tempore rursus catarrhales morbi omnis generis longè frequentissimi erant, capitis dolores & odontalgiæ non paucos fatigabant. Hypochondriaci ac splenetici à magno symptomatum circumagebantur turbine; nonnulli etiam in melancholiam incidebant. Præterea illa, quam descripsimus, aëris intemperies peperit cachexias, hydropes, ulcera maligni moris in pedibus, & non paucis, etiam phtisicis fuit lethalis. Senes, qui alias autumno non malè agunt, vomitibus, diarrhoeis, stranguriis ac dysuriis infestabantur. Asthma humorale his illis molestum erat. Ischiades & alii morbi podagrici malè mulctabant alumnos suos. Dolores circa scapulas molestè ac diuturnè exagitabant illos, qui nondum in castris Arthriticorum militabant. Ejus generis ægritu-

ægritudinem aliis remediis nihil proficientibus hac via ſuſtulit D. Preus: manè laxantia exhibuit, circa noctem verò anodyna propinavit, ac loco dolenti Emplaſt. de melilot. & ſpermat. ranar. mixtum tam felici eventu impoſuit, ut mox halcyonia ſequerentur. Scorbuticorum corpus variis notabatur maculis.

Maculæ Scorbuticæ.

Viſa fuit valetudinaria ſex annorum puella in noſocomio ad S. Sepulchrum à D. Preus, cujus exhauſtum corpuſculum creberrimè punctis atris tanquam ſtigmatibus quibusdam diſtinctum fuit. Hæ maculæ evanuerunt multoties, ſecutâ oris hæmorrhagiâ. Narium hæmorrhagiam in lepida puella parentibus hypochondriacis nata febri cum ſcorbuticis maculis laboranti admodum ſalutarem obſervavit D. Pezoldus. Illa, poſtquam ſub vario cœlo, pluvia, nebulis aliquando fœtentibus &c. quotidiè in ſuburbio per lutum non raro ad crura usquè pertingens ſcholam quamvis mephitim olentem frequentaſſet, à meridiè inhorruit, ſubſequente ſummo æſtu citra ſitim, cum ſomnolentia ac ſudore copioſo vires admodum dejicienti. Cum morbus per aliquot dies hac ratione proceſſiſſet, grandes in facie maculæ viridi colore eruperunt; die autem morbi decimo quarto puſtula ex virore livida in medio manus digito cum tumore magno, rubro radiosque in brachium diffundenti effloruit. Comitabantur lancinans capitis & membrorum dolor, acutiſſimæ in hypochondriis puncturæ, agrypnia, deliria, pavores & reſpiratio anxia. Recurritur die ſequenti demum ad Medicum. Iſte exhibet pulv. bezoard. D. W. c. nitro & tantillo camphoræ, & potionem ex Decocto. citri, gelatin. C. C. ſyr. rub. id. & acetoſit. citri, ut & ol. amygd. dul. cum camphor. pro leni deglutitione, externè ex mandato ejus maculis adſperſus eſt pulvis ex farina fabar. flor. ſambuc. myrrh. ceruſſ. & camphora. Nocte, quæ diem hunc excepit, ſudor non adeò effuſus fuit, naturâ moliente narium hæmorrhagiam, quæ etiam ſecuta eſt cum ſummo levamine, nam mox dolores capitis, hypochondriorum punctiones, anxietates & dyſpnœa multum de ferocia remiſerunt, inflammatio pariter in gangrænam tendens fuit diſcuſſa. Effloruere aliæ puſtulæ virides, quæ ſponte ſua apertæ ſaniem ſpiſſam fuderunt, ſucceſſit etiam ophthalmia, fortè quod non ſatis ſanguinis ex naribus ſtillaſſet, quæ tamen & ipſa profligata fuit pulvere ex ♁ diaphor. C. C. ppt. Nitro &c. & collyrio ex ▽ chelidon. maj. roſar. ſacch. ſaturn. & nihil. alb. Tardè puella recuperavit vires, nam ſex ab exantlato morbo ſeptimanæ præterlapſæ ſunt, antequam illæ redirent. Hoc præterea notatu dignum eſt, quod virulentia materiæ in puſtulis frontis tanta fuerit, ut ſupercilia inde eroderentur. Penetrantiſſima camphoræ etiam virtus inde colligi poteſt, quòd ſudor poſt uſum camphoratorum exquiſitè camphoram redoluerit.

Exulceratio renum.

Abſceſſus ſeu ulcera renum, unde ſcaturire ſolet mictus mucoſo-purulentus, graviſſimum eſt malum, in uno alterove his menſibus, præcipuè verò

verò posthac in adolescente illustrissimis progenitoribus sato, nobis multum peperit laboris ac tædii, sed parum præmii. Is ab infantia valetudine usus fuerat causariâ, & inter crebros morborum insultus pueritiâ excesserat. Habitus corporis, cum ad eum vocaremur, talis erat, ut credere posses, eum esse phlegmaticæ constitutionis, quamvis ab ortu sanguinei fuisse temperamenti, nobis admodum videretur verosimile. Laboraverat iste tum jam per biduum febri vehementissimâ, quam ex censu inflammatoriarum aut suppuratoriarum esse, ex pulsu & aliis circumstantiis augurabamur; ista, post exhibitam cum præcipitantibus emulsionem spe citius desiit, & nos abundè convicit, quòd utiquè suppuratio, quam febris satis intensa nonnunquam comitatur, facta fuerit. Itaque ad solicitum excretorum examen conversi sumus. Meruit omnium maximè attentionem urina, quam industriè per aliquot dies, imò & septimanas cum aliis phænomenis consideravimus. Illa simulac reddita fuerat, crassa ac turbida existebat, lactis sero non absimilis, & deterrimo odore nares feriebat, tandemque quiete aliquot horarum deponebat sedimentum viscidum & cohærens, narium muco non dispar. Hujus crassamenti viscidi ac glutinosi, quod urinæ permistum cum eâ defluebat, magna erat quantitas, & minimè vani fuerimus, si aliquot uncias per diem unum fuisse excretas, dixerimus. Tametsi verò intra quinque aut sex horarum spatium ad fundum matulæ materia ista subsideret, reliquum tamen urinæ per istam separationem non reddebatur clarum, sed turbida jumentorum lotia imitabatur. Crebrò ad emittendam urinam stimulabatur, quô ipso cum somnus ejus interrumperetur, admodum languere cœpit adolescens. Cum crebrô illô mictû conjunctus erat lumborum ardor, & dolor ad collum vesicæ. Ante effluxum urinæ de distensione, inflatione ac tumore vesicæ conquerebatur, qui molestiæ sensus, redditâ urinâ multum minuebatur. Sed hoc permolestum ac grave ei accidebat, quòd ubi tantillum urinæ ei esset reddendum, simul quoque stimulum in intestino recto sentiret, & odiosa ejiciendi cupiditate urgeretur. Sensum ardoris quoque in urethrâ & in collo vesicæ percipiebat, quando urina erat excernenda, quamvis non planè ipsam vesicam & ureteres excluderemus, eò quòd continuò mingere æger conaretur, quod nobis indicio erat, per defluxum aliquot saltem guttularum urinæ per ureteres, stimulum continuum ad excretionem induci. Nos quidem certi satis eramus de abscessu, nam materiam illam, quæ in urinâ post aliquot horas fundum matulæ petebat, esse pus, non tantum ex fœtore gravi, sed & ex eo, quod vitro urinario aquæ tepidæ immissô, sedimentum non solveretur, & urina clara non redderetur, quod fieri solet, ubi pituita sola urinæ permista est. Suspicio gonorrhœæ virulentæ in adolescente valetudine adversâ per totam vitam presso, & solicita Ephororum inspectione educato, locum nullum habebat. Si dixeris, juxta Horatium Augenium, purulentam materiam non ima

petere, ſed per urinam fluctuare, reſpondebimus, eam vero conſonam non deprehendi, niſi illud Augenius velit, pus non ſtatim ſubſidere, ſed per urinæ corpus per aliquot horas eſſe diſperſum. Quantitas autem puris nos facilè convincebat, non veſicam, aut ureteres, ſed renes abſceſſu, aut ſi illud magis placet, ulcere obſideri. Sed verò illud nobis obſcurum erat, & adhuc eſt, an renum abſceſſus, quô purulenta materia coërcebatur, ex phlegmone oriretur, aut à calculo, qui renem vel ſuo pondere contunderet, vel attritu comminueret ac exederet? In priorem ſententiam, ut verum fateamur, magis propendebamus, tùm propter febrim, de quâ ante diximus, tùm quòd nunquam hactenus calculum excluſiſſet. Accedit, quod ipſa geneſis calculi renum cum Celeberr. Stahlio *in pathologiâ membr. 6. artic. 2. à ſtaſi inflammatoriâ ac apoſtematis hinc orientis ulceroſo eſcharotico muco probabiliſſimè deducatur.* Senſum ardoris pus fœtidum cum urinâ tranſiens per vias urinarias mordendo excitare tantò veriſimilius nobis erat, quòd urina ſalſior & tenuis eam moleſtiam nonnunquam inferat. Non dubitamus, quin procedente tempore excoriatio veſicæ ſecutura eſſet, quam tùm maximè metuebamus, ubi importuna ad deponendam alvum irritatio in inteſtino ſeſe magis ac magis exerebat. Hanc de morbo fovebamus ſententiam. Nam nullum indicium nos cogebat in hoc ſubjecto ex urinâ mucoſa cum doctiſſimo Liſtero in *exercitat. de calc. human.* quam *exercitat. anatom. tertiæ conchyliorum bivalvium* addidit, ſuſpicari, veſicæ corpus eſſe cancroſum. Securi etiam eramus, exploratione & per digitum Chirurgi in anum, & per catheterem in ipſam veſicam immiſſum, factâ, de abſentiâ calculi in veſicâ, ex cujus magnitudine, figurâ & motu, &c. dejiciendi cupiditatem idem Vir. Clariſſ. derivat. In curâ, cum egregiè ſeſe geſſiſſent emulſiones, placuit earum uſui porrò inſiſtere, imò ſuaſeramus uſum ipſius lactis, aut ſeri caprilli, cui infudiſſemus, niſi æger reluctatus fuiſſet, modò unam, modò alteram ex ſequentibus *radicibus*: Saſſaparill. chin. alth. cyperi, petroſel. & ſchœnanth.; *herbis*: Veron. heder. terreſt. muſc. ſaxat. flav. auricul. mur. equiſet.; *floribus*: malv. hyper.; ex *lignis*: Lentiſc. nephrit.; ex *fructibus*: jujub. & ſebeſt. ſed ad ejuſmodi infuſa ac decocta adhibenda nec perſuaſionibus nec precibus, aut comminationibus impelli poterat. Juſculum ex radicibus alth. & malv. cum ſummâ nauſeâ bis terve adhibuit. Proponebatur ergò mulſum, & cum illud pariter brevi faſtidiret, mellita & ſaccharata alia ob conſpicuam in iis vim abſtergendi commendabantur, quæ tamen & ipſa non diu ei erant ad palatum. Deinde ab Ephoro adigebatur ad adhibendum pulverem ex ocul. 69. bolo armen. gum. arabico & aliquot guttulas balſ. peruviani vel ſaccharo permiſtas, vel vitell. ovor. diſſolutas &c. Præter clyſteres etiam in veſicam injiciebantur à Chirurgo ea, quæ ad dolorem & ardorem leniendum ac abraſionem præcavendam accommodata judicabantur. His remediis cum contra pertinaciſſimum & moleſtiſſimum affectum per tres

circiter

circiter ſeptimanas eſſet pugnatum, ſymptomata quidem multùm remittebant, magna tamen purulentæ materiæ quantitas ſemper adhuc in urina conſpiciebatur. Fatigatus à nobis æger, viciſſim nos non parum fatigaverat, ac pertæſus moræ Medicum, qui cum Collegâ quodam noſtro ante noſtrum acceſſum curationi præfuerat, ex itinere reducem denuò advocat. Ego breviter expoſui, quidnam de morbo ſentirem, quænam in abſentiâ illius cum Collegâ altero communi conſenſu facta eſſent, quæque porrò molienda eſſe, crederem; ignarus, quænam ei de morbo ſederet ſententia? Multoties expertus ſum, in conſultationibus Medicorum idem fieri, quod in curiis & judiciis fieri ſcribit Vir Clariſſ. Hubertus Loyens in tract. *de Curia Brabantiæ c.* 16. *p. m.* 127.: *Reperiuntur nonnulli, qui in ſententiis dicendis, quum id, quod dicturi erant, videant ab aliis, qui priores dixerunt, quaſi præoccupatum, eosque pudeat, vel idem repetere, vel palam in ſententiam priorum ire, correctiunculas quaſdam addunt, quærentes in ſcirpô nodum, aut ſophiſticis ſubtilitatibus aliorum ſententias enervant, ne cuiquam ſuccubuiſſe, aut quicquam conceſſiſſe videantur. Alii præterea ſunt, qui nihil explicatè, clarè & apertè dicunt, ſed compoſitis verborum involucris judicium ita concipiunt, ut ad utramque partem accommodari poſſit, more carminum Sybillinorum, idque eo ſtudio faciunt, ne à majorum gentium diis diſſentire videantur. Alii prolixitate, & longis verborum ambagibus ita ſe intricant & involvunt, ut nodum cauſæ reperire non valeant, & filo Ariadnis opus habeant, quô ex iſtis Mœandris ſeſe explicent.* H. J. Quid multa? Poſt longam diſceptationem novum proponebatur remedium, cujus laudes mirificè celebrabantur, illud erat balſamus ſulphuris terebinthinatus, de quo bis ſingulis diebus 14. guttæ eſſent capiendæ. Modeſtè reſpondebam, notam mihi hujus medicamenti virtutem, nec ignorari à me, quantoperè illud à Sylvio ad ulceris mundationem ac conſolidationem, ſi ejus nimirum aliquid ulceri inſtilletur, *lib.* 1. *prax. medic. cap.* 40. efferatur, interim tamen cautelam Celeberr. Wedelii de balſamo hoc aliis terebinthinatis præſertim in tantá doſi teneris ac delicatis ægris non exhibendis, videri tantò magis obſervandam, quòd Illuſtriſſimus adoleſcens etiam gratiſſima remedia nonniſi cum ſummâ nauſeâ caperet. Excanduit his auditis vehementiſſimè, ac diſceſſit. Quid fit? Perſuaſus ab Ephoro ſuo æger ſumit 7. guttas, ſed incredibile dictu eſt, in quantas inciderit anxietates, quantos dolores in renibus, quantum ardorem in reddendâ urinâ hinc perpeſſus fuerit. Itaque non niſi blandiora remedia, cum in nos curæ onus eſſet devolutum, habuere locum, ac inter ea conſervam roſarum cum pulveribus quibusdam remiſtam laudare poſſumus. Profecimus menſis ſpatio tantùm, ut & materia purulenta multum minueretur, & ſymptomata reliqua ceſſarent. Enim verò brevi tempore illa halcyonia durarunt. Nam poſtquam denuò triduanâ, ſed valdè æſtuoſâ febri correptus fuiſſet, rurſus purulentam ac mucoſam urinam cum ſymptomatibus ſolitis excernere cœpit. Irriti fuerunt

 labores

labores nostri per tres menses, quandoquidem præfractè usum omnium remediorum adolescens respueret. Chirurgus post tot hebdomadas fluxum purulentæ materiæ imminui cernens, plenariam solius injectionis, quæ ex radice aristoloch. rotundæ parabatur, beneficio, restitutionem pollicetur; Pactus sibi ducentorum Imperialium præmium, quod etiam consecutus, cum purgato diuturnitate temporis abscessu, purulentia amplius in urina non cerneretur. Nec verò habuit, cur diu Chirurgus cristas erigeret, nam adolescens præterlapsis aliquot mensibus in pristinum relapsus est statum, metuendumque est, ne eadem illum fata, quæ puellam quandam septem annorum pessundederunt, maneant. Hæc cum per septem menses lotium purulentum minxisset, febre contabuit, ac mortua est. Placuit D. Klaunig cultro anatomico in constitutionem renum hâc in puellâ inquirere. Quod ubi factum, renem sinistrum justo majorem deprehendit, tubuli istius interni partim scirrhosi erant, partim pus plorabant. Ren dexter ita exesus apparebat, ut externa ejus tantum tunica superesset, quâ tanquam bursâ collapsâ puris aliquæ reliquiæ includebantur. Corruptio jam serpserat ad musculum psoas, qui viridi infectus colore inter digitos ejus præ nimiâ mollitie defluxit. Interior vesicæ urinariæ tunica pure erat obducta; prope cervicem vesicæ latitabat calculus instar spongiæ porosus, albicans, magnitudine ovo gallinæ respondens, sed quod mireris, pondere tantum dimidiam æquans unciam, qui urinæ fluxum ultimis vitæ diebus fuerat remoratus, ac fata miseræ accelerarat. Pudenda ob materiam purulentam valdè acrem excoriata erant. Cætera viscera immunia à labe inventa sunt, nisi quod lien æquo minor, hepar autem tantò grandius foret. Folliculus fellis bile turgescebat. Aliàs notatu digna sunt Fernelii *de part. morbis & symptom. lib. 6. c. 12. p. 316. sæpè vidimus totâ renis carne ac substantiâ peresâ, ambiente tanquam marsupio membranâ pus calculosque multos obvolvi.*

Febris Quartana. Quartanæ febres multos omnis ætatis homines excruciabant. Cura, nec in senibus quidem usque adeò ardua erat, quam hoc ferè modo instituimus: per aliquot dies salia digestiva bis etiam in die pro indole ægrorum exhibuimus. Horum virtus magna est, ac meminimus solum tartar. vitriol. in jusculo quotidiè exhibitum Illustrissimæ matronæ sexagenariæ, quævis medicamenta nauseanti, ante aliquot annos egregiè profuisse, vimque febris insigniter enervasse. Certè hujus, ac misturæ cujusdam antifebrilis beneficio febrim pertinacem feliciter superavit. Digestivis subjunximus evacuantia mitiora, & quidem, ubi ex nostro arbitrio res geri poterat, in formâ infusorum ex rad. gentian. helen. polypod. fibr. helleb. nig. fol. trifol. fibr. card. bened. summit. cent. min. comar. absynth. cort. citr. tartar. tartarisat. fol. senn. f. stip. ubi verò precibus & palato ægrorum indulgendum fuit, in aliâ quâvis. Pilulas quando præscripsimus, consue-

consuetas apud nos massas cum extract. scord. gentian. cent. min. helleb. nig. ferè semper miscuimus, in potionibus species diatartari Mins. aliis prætulimus. Sæpè intra sedecim dies alvum quater blandè absque omni violentiâ subduximus. Diebus à laxatione vacuis ter quaterve gutt. ex Elix. antifeb. D. M. stomachic. ejusd. Ess. alexiph. &c. in vino exhibuimus. Raro integer effluxit inter horum remediorum usum mensis absque memorabili febris remissione, quæ hâc ratione fracta vel chinatis, vel theriacâ, vel croco ♂tis debito tempore cum prudentia exhibitis facilè debellari potuit. Post febrim profligatam amara per 14. ac plures dies continuavimus, ac ita plenissimè citra ullum restans symptoma atque subsecutam recidivam Quartanarii à nobis curati convaluerunt. Aliam sortem expertus est Juvenis 20. annorum aliô modô, id est imperitissimè tractatus. Ille Octobri ineunte febri quartanâ inordinatè paroxysmanti correptus, empyricum, narrante D. Pezold, consulit. Hic Agyrta more suo intra triduum bis violentissimè ἄνω καὶ κάτω evacuat. Commota hinc fuit acriter camarina, vehementissimè agitati succi vitales, & calculus in renibus sine dolore delitescens, sede suâ expulsus est. Hinc Dysuria secuta, cui obviam iturus egregius noster ex equisone Æsculapius ol. terebinth. propinat pessimis ægri rebus, siquidem non tantùm hæmorrhagia narium planè enormis inde excitata, sed & omnimoda urinæ suppressio. Ad ægrum pridie mortis ejus vocatus D. Pezold, tùm alia, tum emulsionem ex sem. viol. cum millepedibus, facto prognostico, frustra exhibuit, nam viribus exhaustus quaternarius in flore ætatis, culpa ac severè plectendâ ignorantiâ stolidissimi medicastri misere periit. Quartanis febribus, si quando aut ægrorum, aut Medici, aut viscerum infimi ventris (nam & ab horum vitiis easdem foveri certum est) culpa justo diutius durant, interdum succedunt post annos etiam febres continuæ, mali moris ac periculosissimæ, quæ nec abscessibus quibuslibet, etiam iis, qui verbo Hippocratis *infra morbum sunt*, solvuntur, ut experti sumus in fœmina quadragenaria. Hanc febris quartana ultra annum protracta malè mulctaverat, quâ cum liberata esset, non tam medicamentis, quæ cholerica suoque abundans sensu mulier semper adversata fuerat, sed temporis longinquitate, cœlique clementia utcunque cum sanitate pristina redierat in gratiam. Diximus, utcunque; nam plenariam non crediderimus illam reconciliationem, quia spiritûs fœtorem, labiorum livorem, ac defœdationem, fuscum faciei colorem post se febris ista reliquerat. Dubiâ hac valetudine ei frui contigit per notabile temporis spatium, quô elapsô in continuam incidit febrim, eamque lethalem, secus ac alius quidam Vir Illustris, qui à quartana planè exhaustus, cum præter spem omnem optimè intra mensis spatium convaluisset, intra paucas septimanas, postquam vino & ira incaluisset, febri acuta cum pessimis symptomatibus correptus est. Et certè ne ipse quidem Hippocrates de subsecutura morte dubitasset, consideratis, provectiori

ætate viri, viribus admodum præcedenti morbo debilitatis, perpensis deliriis, singultu, typhomaniâ, involuntario urinæ & excrementorum effluxu, floccorum collectione, &c. evasit tamen feliciter & ad hanc horam sanus & salvus superest. In nostrâ ægrotante æstus vehementer erat intensus, interdum, sed noctu omnium maximè cum incredibili anxietate, inquietudine vigiliisque perpetuis; quasi præscia mortis suæ esset, nullâ suarum rerum curâ tangi videbatur. Urina multo eoque copiosissimo sedimento abundabat. Credidisses naturam velle omnia excrementa in vias urinarias deponere. Mictio erat frequens, sed pauca. Latens etiam aliqua phlogosis in ductibus urinariis observabatur. Postquam ultra 5. septimanas his malorum fluctibus jactata esset, de dolore inguinis in dextra regione conqueri cœpit, brevique post tumor, abscessus rationem utique subiens, ibidem exortus est. Vitium non esse cutaneum, sed scaturiginem habere internam, facilè apparebat. Et nisi nos omnia fallunt, morbus prægressus corporis constitutio & omnia pathemata ante memorata, non vanam movebant suspicionem de affectione aut mesenterii, aut lienis, aut fortè utriusque. Tametsi verò Oraculo Hippocratis illi *abscessus boni sunt, qui infra morbum fiunt*; quò minus tamen in bonorum classem noster referri posset, duplex obstabat causa. Prior erat, quòd non satis distaret à morbo; ex infernis enim optimi illi sunt, qui longissimè infra ventrem & remotissimi à morbo se sistunt: Altera verò, quòd non esset κατ' ἴξιν, sed in latere dextro, cum vitium lienis & mesenterii palpabile esset. Verè enim, quod Hippocrates de hæmorrhagiâ docet, abscessibus illis applicari potest, & nisi fallimur à Dureto applicatum fuit istud Senis Coi: *Quæ fit è diverso hæmorrhagia, prava est, ut in liene magno è dextris, atque similiter in hypochondriis.* Unde exigua apud nos quidem de sanitate spes, quæ apud Chirurgum erat maxima. Nec ipsi quidem spem omnem exuissemus, nisi in sinistro latere apparuisset tumor ille, memores Herophontis apud Hippocratem: *Huic lien intumuit, inde bubo sinister, mox in crure* κατ' ἴξιν *facto abscessu præter spem convaluit.* Præcedenti hyeme cum febris pessimi moris cum symptomatibus variis, aphoniâ, epilepsiâ in *puero sexenni,* cum deliriis, summo capitis dolore & visûs obtenebratione *in virgine adultâ,* cum cardialgiâ, tremore partium *in famulis duobus* in unâ eademque domo sæviisset, omnesque ex singulari DEI gratiâ convaluissent, ultimò illustre familiæ caput morbus est aggressus. Tanta vehementia erat symptomatum, præsertim verò singultûs, ut omnes de vitâ ejus actum esse crederent. Nos optima alebat spes, eum ex gravi morbo eluctaturum, cùm dextro femore acerbissimus dolor oboriretur, eumque brevi post tumor exciperet, eò quod Vir & generis splendore & officii dignitate nobilissimus hepatis obstructione, ac ex immoderatiori usu meri ac irâ impetuosâ ejusdem inflammatione laborare nobis videretur. Et planè ita evenit. Adeò dextra dextris & sinistra sinistris ὁμόφυλα καὶ ἐυτιόσφυλα. Abscessus in ægrâ

nostrâ

noſtrâ apertus ingentem puris quantitatem effudit. Evidenter reſpiratio & tuſſis docebat, ex abdominis cavitate purulentam hanc ſcaturire materiam. Quarto ab aperto abſceſſu die extincta eſt, nec impetrare ullô modô à marito licuit, ut cultro anatomico indice in fontem ac principium mali inquireretur, quamvis nullo modô dubitemus, extiſpicium hoc confirmaturum fuiſſe, noſtram de origine morbi ſententiam. Hi tamen abſceſſus diſtingui debent à tumore in pube apparente, cujus origo in meatu urinario vel in collo veſicæ hærere poteſt. Ad illuſtrandam noſtram obſervationem nobis addere novam liceat. Nobiliſſ. Matrona gonorrhoeâ olim & periodico calculi renum tormento fatigata per aliquot annos de ſummo urinæ ardore ac lancinatione conqueſta in autumno febri corripitur ſymptomatica. Priſtini cruciatus in immenſum augentur. Inter dolorum faces febriſque ignes contabeſcit. Sumptis gelatinoſis ac emulſionibus, continuatoque uſu pulveris nephritici Volckhamm. ſulphuris lycopodii aliorumque appropriatorum, miteſcunt dolores & febris minuitur. Moderatiſſimè Eſſ. balſ. peruv. & lig. ſanct. ut & leni Decocto lign. calidè uſa reſumit vires. Ex improviſo ſtimulum ſentit ad reddendam urinam, & magnam puris fœtidiſſimi quantitatem excernit magno cum levamine; quæ excretio ubi per unam alteramve ſeptimanam continuaſſet, clanculum Chirurgorum & Medicaſtrorum opem implorat. Res ſuas in deterius labi animadvertens, rurſus ad Medicos revertitur. Porrigitur Decoctum ex abſterſivis in aqua calc. viv. cui ſolutio myrrhæ, niſi fallimur, admixta erat, exhibentur etiam multa alia, ſed ſine fructu. Tandem in pube tumor oritur, ex quo aperto, non niſi olidiſſimus primùm eructat halitus, deinde etiam purulenta materia in memorabili copia effluit. Exhauſta viribus tandem vita excedit. Indagine cultri patuit ad oculum in meatu urinario & collo veſicæ vitium ac origo tumoris in pube.

Febris purpurata miliaris.

Hiſce diebus paſſim infantes ac pueri febri purpurata miliari infeſtabantur. Corpus conſperſum erat ſtigmatibus multis, parvis, rubris, magnam cum morſibus pulicum ſimilitudinem habentibus. Macularum floridarum centrô inſidebant puſtulæ ichoroſæ. His efflorеſcentiis cutis quidem tota, præcipuè tamen in dorſo, collô, pectore obſita erat, quaſi milio vel ovis piſcium conſperſa eſſet. Non erant immunes ab hoc malo quidam eorum, qui morbillis vere præcedenti laboraverant, ſed hæc exanthematica febris hâc vice non tot ſymptomatibus ſtipabatur, quàm illa, quæ comitabatur morbillos. Ægri non vomebant, quod pueris ἀδδηφάγοις efflorеſcentibus morbilis admodum fuerat familiare, nec debilitabantur copioſis ſedibus, quæ morbillos in pleriſque ſtipabant. Non vidimus in noſtrâ hâc febri excluſos lumbricos vel aſcarides, ſicuti in morbillis contigerat. Tuſſiebant quidem noſtri, ſed non tam impetuoſè, multò minus cum metu ſuffocationis, ſibilo arteriæ aſperæ, venarum colli inflatione, conſtrictione pectoris anxiâ, &c. indivulſis morbillorum in haud paucis inter noſtrates

tes

tes comitibus. Præcipitantibus, diapnoicis ac diluentibus adjuti morbum intra ſeptem dies ſuperabant.

Paralyſis.

Tantum in uno puerulo reſtitabant indicia paralyſis manuum, quæ ſolo ſpecifico cephalico, & potione ex aquâ ceraſorum nig. fl. til. pœon. & ſyr. fl. tunic. ac ſtœch. tollebatur. Aliquantò difficilius ſucceſſit negotium in infante unius anni ablactato, qui abſque omni febri ac excretione poſt fluxum alvi ceſſantem paralyſin manuum & pedum cum inflatione tumidâ harum partium conjunctam incurrit. D. Preus pulveribus præcipitantibus & liqu. C. C. ſuccinato contra hoc malum certavit. Liquoris guttas 6. aliquoties in aqua fl. pœon. & cinam. bugloſſata exhibuit. Tandem tamen poſt uſum enematum ad externa ei deveniendum fuit, quæ inter deprædicat ſeq.

℞. Ungu. nervini ℥vj.
Ol. Nuciſt. expreſſ. ʒjj.
deſt. mac.
anth. aa. ℈ß.
ſuccin. gtt. V. Miſc.

Hoc ipſo nucham, ſpinam dorſi ac lumbos cum articulationibus inungi curavit, unde brevi priſtinæ ſanitati fuit reſtitutus, quæ cura etiam in aliis puerulis felicem eſt ſortita eventum, ſicubi, quod non adeò raró apud nos evenit, tumores ejuſmodi paralytici ac flatulenti artus occuparent, niſi quòd interdum loco unguenti uſurparetur linimentum ſpirituoſum ex ⏜ lil. convall. lavendul. & ſalis ✳ci, id quod valdè profuit puellæ, quæ ſimul dolorem colli cum conatu ſæpius mingendi, & incontinentiâ urinæ patiebatur. Egregium certè eſt medicamentum liqu. C. C. ſuccinat. in epilepticis & paralyticis infantum morbis, modò non adeò foret nauſeabundum. Virtutem ſanè maximam exeruit in filiolâ tertium ætatis annum egreſſa, quæ, durantibus aliquamdiu poſt variolarum cohærentium copioſam eruptionem, epilepticis motibus non ſine magnâ difficultate liberata in graviſſimum malum, aphoniam ac paralyſin totius corporis incidit. Illa ſanè ex aſſiduo liquoris hujus per multas ſeptimanas uſu, tantum eſt conſequuta beneficii, ut cum ſanitate rediret in gratiam.

Fluor albus.

Admodum inſolens erat his diebus fluor albus, non tantum venereus, quem virulentum vocamus, quique, ubi parum invaluit, ſemper cum exulceratione quâdam conjunctus eſſe videtur; ſed benignior etiam, in quo per vaſa uteri impuritates corporis abſque ulla venerei mali ſuſpicione quaſi criticè deponebantur. Eò minus autem remediis auſcultabat, quò diutius duraverat, id quod magno eſt argumento, aſſuetudinem motûs excretorii fluxum hunc admodum reddere rebellem. Maximè profuerunt noduli laxantes & alterantes ex radic. Zedoar. caryophyll. galang. fol. roriſmar. menth. meliſſ. millefol. fl. hormin. galeopſ. ac rhabarb. In abrotano nota-

notabilis uterum purgandi & roborandi virtus nobis deprehensa fuit. Cæteris parum proficientibus ab inveterato malo liberata fuit matrona apozemate *Lossii lib. 4. observ. medicinal. c. 8. p. 344.*

℞. ras. ligni lentiscin. ℥vj.
rorismar. ℥jj.
succin. flav. crassi contus. ℥vj.
rasur. stanni ℔j.
ebor. ℥j.
macer. in ℔vjjj ▽ font. per 24. horas,
deinde adde:
rad. eryng. ℥iij.
uvar. passar. ℥ij. coqu.

Finem curæ aut martialia, aut ossa sepiæ optatum sæpiuscule imposuerunt.

Gonorrhœa mulierum.

Non minus operosam diligentiam requirit mulierum gonorrhœa, quo nomine comprehendimus effluxum materiæ, quæ ex prostatarum muliebrium porulis non sine molestia gravi exstillat. Non more quorundam hæc genera fluxuum confudimus, quorum alter ex vasis uteri, ut jam jam memoratum, alter verò ex ductibus prope meatus urinarii exitum scaturit, sed illi quidem præstantissimos auctores secuti fluxus albi appellationem; huic verò, tametsi propriè dicto semine fœminæ destituantur, gonorrhœæ nomen tribuimus. Et sanè cum *in viris prostatarum fluxus gonorrhœa vocetur, cur non etiam in mulieribus eodem nomine nuncuparetur, cum in utroque sexu partium & ductuum eadem ferè sit substantia*, ut loquitur Regn. de Graaf *de organis mulier. c. 6. p. m.* 213. Nec ullo modo dubitandum est, in gonorrhœa mulierum prostatas affici, cum in *muliere gonorrhœa laborante post mortem prostatas exulceratas* idem Graafius *invenerit*. Accedit, quod in gonorrhœa non totus vaginæ tractus; ut in fluore albo obsitus sit mucosa & acri materia, sed reliquis omnibus illæsis pars illa circa meatus urinarii insertionem ejusmodi liquamine imbuta, ac interdum etiam exulcerata inveniatur. Facilis autem labor fuerit, gonorrhœam à fluore albo distinguere, si quantitatem & doloris locum respexeris, nam longè major exundat materiæ copia in fluore albo, quam in gonorrhœa, & in hac dolores sentiunt circa uteri collum ac orificium externum, cum in illo de intenso molestiæ sensu circa lumbos conquerantur. Cura ferè eadem est, quæ gonorrhœæ virorum, præmissis enim ex cassia, diagrydio & ☿ dulc. evacuantibus non admodum drasticis, hausto dilutiori per aliquod tempus lignorum decocto, pilulis ex terebinthina inspissata lotaque & ex extracto guajaci, multum profuerunt aliqua medicamenta Wedeliana, e. g.

℞. Eſſ. lignor. ℥ij.
succin.
bezoard. aa. ℥j.
anodyn. ℈ß.
ol. ſaſſafr.
rutæ aa. gt. jj.
it. ℞. ſuccin. alb. ppt.
magiſt. ♁ diaph.
oſſ. ſepiæ.
ocul. 69. ppt. aa. q. v.
ol. lign. ſaſſafr. gt. j. M.

Sumptis his remediis ferè plerumque dolor remiſit, in quo demulcendo etiam ſeſe egregiè gerit Decoctum ex rad. glycirrh. ſummit. roriſmar. herb. petroſel. agrimon. &c. his adhibitis depoſuit materia effluens pravum ſuum colorem, ac cœpit albeſcere, licet aquoſior, ut narrabant, eſſet, ardor quoque in mejendo abſceſſit. Hoc, ubi ab ægris reſciveramus, de ſiſtenda gonorrhœa cogitavimus. Jactabat quondam aliquis apud nos, ſe rerum uſu comperiſſe, Crocum ♂tis adſtringentem omnibus aliis longè præſtare. Utebatur verò ʒß cum conſerva roſarum, aut baccar. recent. heder. Illuſtris matrona deprædicabat ſequ. Electuarium Vienna, ut dicebat, ſibi transmiſſum, quod tamen à Chirurgo quodam concinnatum eſſe credebamus:

℞. Pulv. Cinam.
N. Moſch.
Cremor. tartar. aa. ℥j.
oſſ. ſepiæ. ʒjß.
ſangu. dracon. ℥ij.
bol. armen. ʒijß.
mell. roſat. q. ſ. f. Elect. molle.

Multo efficacius eſt Decoctum aliquod ex ſaſſaparill. ♁ crud. in petiâ ligato, putaminibus nucis, cortic. granat. rad. polypod. Laudavimus in Hiſtoria noſtra alibi balſamicum quendam liquorem pro injectione, quem miſcendum eſſe cum Decocto appropriato quivis facilè intelligit; at iſtæ apud plurimas fœminas locum vix inveniunt, cum quibus etiam de affectu ipſo, non niſi ſuppreſſo vero ejus nomine diſſerendum eſt. Fuerunt tamen aliquæ, quibus liquamen acrimonia ulceroſa imbutum inflammaverat ac eroſerat fibrillas vaginæ, etiam ad hanc neceſſitatem enormitate doloris adactæ. In vaginam uteri cum ſummo levamine ſequens injectio calidè fuit facta:

℞. lact.

℞. lact. recenter mulctæ ℥iij.
▽ rosar. ℥ij.
album ov. ʒj.
Croc. ʒß. M.

In meatum verò urinarium mistura ex ▽ calc. vivæ, sacchar. saturn. ac melle rosato.

Bubones venerei.

Sine dolore vix meminisse licet, quam numerosa nullo non tempore inveniatur multitudo eorum, qui bubonibus venereis in inguine defœdentur. Luerunt aliqui satis graves hisce mensibus impuritatis suæ pœnas. Afficiuntur, ut cuivis notum est, circa inguina glandulæ, quæ vasis spermaticis tùm præparantibus, tùm deferentibus sunt viciniores, atque, hinc sine difficultate bubones ab hernia inguinali distinguuntur à peritis. Absentia etiam febris malignæ in nostris ægris eos à pestilentibus separat. Prima mali origo ab impuro cum prostibulis infectis concubitu; nam hactenus à nullo, quantum scimus, est compertum, quòd alia via sit ad bubones, quàm diversio ad impudicas mulieres, adeoque optimè *dans le Dictionaire des arts & des sciences de l'Academie Françoise*, in descriptione hujus tumoris maligni mentio fit commercii *avec une femme, qui avoit du mal.* Duplici verò ratione messem hanc metunt, qui venereis libidinibus ætatem corrumpunt; nam in aliis quidem præcedunt colis pustulæ, tubercula & ulcera, ac viridis, subcitrini exurentisque, &c. seminis excretio; in aliis verò sine præludiis hisce miasmata à pure ulcusculorum in fœmineis pudendis latentium, à pene in æstu coitus excipiuntur & ad massam sanguinis illicò transferuntur. Dolæus in *Encyclopædia chirurg. p. m.* 1061. miasma hoc vocat *acidum acre*, illudque juxta nostrum Auctorem *vasorum sanguinis tunicas penetrans illius massæ immiscetur, quædam ex illius alcalicis saturat, & quædam sulphura coagulat, quæ in inguinum & axillarum glandulas cum sanguine circulante advecta, in illarum angustioribus tubulis commorantur, sanguinique affluenti & materiæ ætheræ advenienti sunt impedimento.* Tametsi verò hæc ita placuerint Carolo Musitano *Tom.* 4. *Trutin. Chir. p. m.* 75. ut retentis etiam verbis quibusdam illa Dolæi adoptarit, quemadmodum pàssim alibi Germanorum vitulo aravit; nobis tamen non est verisimile, ab eo rem rectè fuissè trutinatam. Ambabus largimur manibus in corporibus gonorrhœa ac ulceribus affectis, acres observari humores, aut interdum quoque acidos, non tamen hinc cum multis Sylvii hac in parte asseclis illico inferendum est, ipsum fermentum, seu miasma acido-acre esse; cum negari nequeat, quod intret, ac interdum latitet aliquandiu in corporibus eorum, qui inficiuntur absque minimo doloris sensu, quod est contra naturam acidi, quod ex sententia ipsorum tam forte est, ut etiam vim ejus corrosivam ipsa ossa non evadant. Ingenuè profitemur, nos ignorare naturam fermenti hujus venerei, ac non nisi illud novimus, quod in quibusdam subjectis membrum virile non afficiat,

 sed

ſed illicò in maſſam ſanguinis translatum à principio corporis agente in glandulas inguinales deponatur, & hoc facto ibidem bubones excitentur. In aliis verò, ut evidens eſt, in ipſum pudendum agit, illud lædit, proſtatas etiam exulcerat, ut deindè virus noctu æque ac interdiu ex pene elabatur. Hujus virulentæ materiæ effluxus, ſi repentè à barbitonſoribus & aliis Medicorum ſimiis cohibeatur, bubones exſpectandi ſunt. Nimirum admodum credibile eſt, ſuppreſſa repentè gonorrhœa, ſemen corruptum ex veſiculis ſeminalibus per vaſa deferentia regurgitare, ac enatum inde fermentum partibus vicinis & potiſſimùm glandulis ſeſe inſinuare eo ferè modo, quo impedita gonorrhœa materia venenata per eadem vaſa deferentia ad teſticulos refluit, ac dolorificum in iis dolorem excitat. In priori caſu, protruso ex maſſa humorum ad glandulas miaſmate, totum corpus glanduloſum in eximiam magnitudinem & duritiem excreſcit; in poſteriori vero tantum tunicæ glandulam inveſtientes inflammantur ac intumeſcunt. Utrobique motus ſanguinis remoram patitur. Clariſſ. Whartonius in *Adenographia c.* 27. *p. m.* 175. credit, tumorem oboriri *ob continuum & impetuoſum ſanguinis à corde per arterias affluxum, & ob recurſum ejus per venas diminutum.* Hoc aſſertum ſatis commodè explicari poteſt; nam profecto haud ambigendum, majorem fieri ſanguinis ad glanduloſas partes congeſtionem in hoc ſtatu, dilatatis nimirum arteriis ac conſtrictis tonicè venis, ſed illud, quod ibidem addit de ſuperfluis nervorum humiditatibus, quas vel quantitate, vel qualitate vitioſas nervi in glandulas exſpuant, dubium, imò prorſus falſum eſt, cum ſuccus nerveus tantoperè jactatus, ne in exigua quidem quantitate oſtendi ab inventoribus ejus potuerit in nervis, immediatè à ſpinali medulla erumpentibus, non obſcurè fatente ipſo Malpighio *in operibus poſthumis p. m.* 39. Unde ei etiam recurrendum fuit, pro probanda hujus ſucci veritate, ad extremos nervorum tubulos e. g. ad illum, qui in cauda bovis tribus, vel quatuor fiſtulis coagmentatus eſt, unde per foramen excitatum terebinthinæ inſtar exeat ſuccus ille decantatus. Hæc, ſi vera ſunt, tanta ejus ſucci copia ad glandulas inguinis confluere non poteſt, ut glandulæ inferciri, & in tumorem elevari queant. Curatio bubonum faſtidii plena nobis ſemper ferè fuit; nam hoc illi habent proprium præ reliquis præter naturam bubonibus, ut ſuppuratione eorum, corpori melius ſit conſultum, quam reſolutione. Enimverò maturationem ægerrimè admittunt ii potiſſimum, qui glandulas ſecundum omnes ſuas dimenſiones augent, & in earum ſinu excitantur. Annisi tamen, quantum in nobis fuit, ut maturationem acceleraremus, & ita circa bubones verſati ſumus, ſi magno cum dolore, ut fit, conjuncti eſſent, dolorem mitigare conati ſumus fomentis, & cataplaſmatibus ex rad. alth. lil. alb. fol. malv. flor. violar. ſem. lini, fœnugr. Inungi etiam eos fecimus mucilaginibus ex ſem. pſyll. cydon. & ol. amygd. dul. lil. alb. lumbric. hyoſcyami & pinguedinibus. His factis non illico dolor remittit, imo ſubindè

ſubindè auctus ac intenſus, & tum ad emollientia deveniendum fuit validiora, ſcilicet addidimus prioribus cataplaſmatis ſpeciebus parietar. verbaſc. caric. far. fabar. hordei, cœpas, crocum &c. Noctu ferè ſemper Emplaſtrum ex gum. ✳co, fermento acri &c. impoſuimus. Poſtmodum ad auxilia maturatoria nos contulimus, inter ea, ſi cum prudentia adhibeantur, unguent. baſilic. galban. gumm. ✳c. egregiè proſunt, quorum virtutem hermodactyli, ſi noſtræ licet fidere experientiæ, exaltant. Diachylon magnum, quod Sylvio ſcimus, fuiſſe in uſu, non eſt contemnendum, ac ſemper ferè à noſtris Chirurgis adhibetur, quamvis virtute prædictis par non ſit. Interdum tamen, quicquid egeris, fruſtra fueris, adeò *ineluctabilis duritiei* ſunt, loquimur cum Barbeyrac, & tum omninò opus eſt *hydrargyroſi.* Ubi non æquè rebelles fuerunt, ſignis maturationis præſentibus, quamvis omnimodam raró exſpectaverimus, ſine mora eos aperuimus, experti, ex pure diutius in tumore hærenti, ſinuoſa & cacoethica ulcera fuiſſe orta. Nunquam nobis excidere paſſi ſumus egregium monitum Monſ. le Clerc *dans la Chirurgie complette* loquentis de bubonibus *p. m.* 220. *On les fera long temps ſupurer*, quod, cum non obſervatur, ægri certiſſimè in luem veneream incidunt. Semper tamen habenda ratio ulceris eſt, cujus conſolidatio balſamica noſtra mixturâ & Oppodeltoch. Paracelſi egregiè promovetur. Quantum ad interna attinet, dum in emolliendo ac ſuppurando bubone deſudamus, ferè ſola lignorum decocta, eaque minimè ſaturata abſque regimine ſudorifero ſuffecerunt. Purgantia juſſimus eſſe procul; abſtinuimus etiam à Venæſectione, quod his mediis ſuppuratio non promoveatur, ſed impediatur.

Puſtulæ venereæ.

In vulgus usque nota ſunt varia tumorum puſtularumque, quibus ii, qui in turpi libidinum luto volutantur, conſpurcari ſolent, genera, iisque enarrandis minimè modò nos occupabimus. Hoc verò, cujus aliquod facere indicium animus eſt, ſive modum eruptionis, ſive figuram ſpectes, paulò rarius, ac quantum meminimus, non niſi ſemel à nobis viſum, aptumque adeò, quod etiam ſolertem Medicum in errorem inducat. Fœmina, quam lue gallicâ infectam eſſe, aliundè conſtabat, non multò quadragenaria minor, temperamenti ſanguinei ac cholerici, ingenii fervidioris, iracundiæ dedita, duarum prolium in conjugio mater, paſſionibus hyſtericis obnoxia, quòd menſes ſatis parcè fluerent, autumno jam adulto de graviori capitis dolore per aliquot dies conqueſta, in Novembri circa quartam pomeridianam, poſt inſignem rigorem ac horrorem in vehementem incidit æſtum, qui dorſi ac capitis dolorem longè graviorem eo, qui aliquot jam abhinc diebus afflixerat, comitem habebat. Circa matutinum tempus ingenti ſudore profuſo & calor, & capitis cruciatus minui videbatur. Fluxit etiam dies ita, ut non haberet, de quo adeò conquereretur; ſed circa veſperam, quæ pridiè afflixerant, mala, recurrebant omnia, id quod & quatuor ſequentibus diebus ita contigit.

 Septimo

Septimo die manè per faciem ac totum corpus copiosissimæ erumpebant pustulæ, hæ referebant figuram variolarum latiorum, & sanè non potest ovum ovo esse similius, quam maculæ istæ protuberantes prædictis variolis, modum eruptionis & maturationis si excipias. Neque enim, quod in variolis fit, pustulæ primò rubræ tenuissimarum acicularum puncturas æquantes prodibant, ac deinde in fastigium elevabantur; sed à primo eruptionis momento pustulæ nostræ eam, quam citra augmentum deinceps servarunt, magnitudinem nactæ sunt, nec instar variolarum ad maturationem & suppurationem pervenientes pus fuderunt, sed ultra tres septimanas absque ulla formæ externæ permutatione sibi semper similes perstiterunt. In circuitu suo rubebant, in medio verò albescebant. Postquam una alterave ex his esset aperta, non purulenta materia, sed substantia quædam pinguedini porcinæ simillima deprehensa in iis fuit, absque ullo ægræ dolore etiam asperius contrectari poterant; quæ organa obsidebant, motui dicata ingressui brachiorumque extensioni impedimentum objiciebant. Febris interea, sicut à primo initio fieri suevit, circa vespertinum tempus ingravescebat. Quicquid remediorum ordinariorum per tres & ultra hebdomadas tentaretur, quemadmodum tentata fuerunt multa, id frustra fuit, ac minimè sufficiens vel ad febrim expugnandam, vel ad pustulas abigendas, donec continuato ☿ii dulcis cum absorbentibus & bezoardicis misti usu, ptyalismus excitaretur. Cum salivatio per 14 circiter dies debitè fuisset administrata, & febris remittebat, & pustulæ sensim evanescebant, ut præterlapso mense nulla amplius in corpore reperiretur. At, quod ægra dolet, notabilia vestigia ac deformes (dilutè scilicet rubentes) maculas post se reliquerunt. Sparsim hisce nostris maculis pustulæ quædam squammosæ, quæ sub crustâ suâ putrilaginem quandam continebant, interjectæ erant, quibus etiam externa fuerunt applicata remedia eo eventu, ut absoluta salivatione & illæ disparuerint.

Febris quintana & septimana.

Nisi nos fallunt omnia, hoc autumno jam ad finem properanti vidimus in virò ferè quinquagenario exemplum febris quintanæ, in juvene autem paradigma septimanæ. Uterque laboraverat ineunte autumno febri quartana, & uterque etiam corpore non debitè præparato præproperè per corticis peruviani usum ab eadem fuerat liberatus, si licet vocare à quartanâ febri liberum, qui quarto non tantum die adhuc vehementer languet, sed etiam reliquis insignem sentit debilitatem, & cibos fastidit. Luculentè post 12 circiter dies in uno, in altero verò post 21 rediit paroxysmus; uterque, cum non die 4 febris horis consuetis rediret, se immunem forè arbitrabatur, at cum quinquagenario bis die quinto, juveni verò septimo paroxysmus rediisset, nostrum etiam consilium implorarunt. Et quantum quidem ad primum, diu luctatus mecum sum, an non sit consultius cum Vallesio *in Comment. lib. 1. Epidem. p. m. 55. quartanam tardantem* appellare; in altero autem nulla erat tergi-

tergiversationis causa. Neuter à nobis fuit sublevatus, sed uterque tabidus obiit, citius verò juvenis, qui septimo quoque die febricitabat, quam alter. Præmunieramus nos, quantum ad primum, Hippocratis Oraculo *lib.* 1. *Epidem. sect.* 3. *quinta omnium pessima est; nam & ante tabem* (ut in nostro contigit) *& tabidis superveniens, occidit.* At, quod alterum concernit effatum Hippocratis, in illo non adimplebatur, quod loco citato ita sonat: *Septimana longa est, verum non lethalis.* Multò minus istud Valesii: *l. c.: Sextanæ verò aut Septimanæ, aut etiam rariores febres affligunt ut vitia potius naturalia, quam ut morbi, atque adeò, qui illis laborant, videntur esse homines alioquin sani. H. J.* Sed tum Hippocratis, tum Vallesii verba intelligenda sunt de febribus septimanis, quæ à principio hominem sanum invadunt; non de iis, quæ jam ægris & vel *tertiana*, vel ut hic accidit, *quartana* debilitatis superveniunt, quo in casu vera est sententia Ballonii *lib.* 2. *Consilior. annotat. ad Consil.* 51. *p.* 317. quam his verbis effert: *Febres quintanæ & septimanæ tabescentium ferè sunt.* Ita intermissiones paroxysmorum consuetis diebus sine solutione febris monstri aliquid alunt; certè in quotidianis veterum, ac in catarrhalibus recentiorum, nisi febris quotidie recurrat, sed hoc illove die remaneat, non sine ratione contabescentia hectica metuitur.

Febris octana.

Observatæ etiam sunt febres octanæ, quarum focus ac nidus in hepate est, & ferè icterum parturiunt. Vir professione, senio & dignitate Venerabilis Dominus Henricus Klos, Prior Canon. Regul. Lat. S. Augustini, amicus noster, dum viveret, post tres Octanæ febris paroxysmos in icterum incidit. Summam patiebatur compressionem sub scrobiculo cordis, & in ipso febris ingressu anxietates maximas, ex apparente deinde ictero facilè patebat, immanem dolorem, cui vix describendo par erat, à constipatoria ac contractoria partis simæ hepatis strictura fuisse profectum, à qua hepatis compressione etiam derivandus icterus, cum facilè intelligi queat, quomodo per ejusmodi coarctationem separatio humoris fellei impediatur. Accessit ex eadem causa febris inflammatoria vehemens cum siti, dolore capitis, vigiliis, singultu, sed non adeò frequenti, rubore faciei, ac duritie præcordiorum dextra parte, quæ omnia viro septuagenario suprema imminere significabant. Et profecto in morbo arquato, *durum fieri jecur, perniciosissimum esse*, jure optimo scribit Celsus *lib.* 2. *c.* 8. *p. m.* 74. Biduo ante mortem vehementer efflabat, quasi suffocationem metueret, dormituriens palpebras committere non poterat, quæ nobis in memoriam revocabant ex *Coacis* illud Hippocratis: *Qui vehementer efflant & reflexis sunt palpebris, ac per somnum leviter suspiciunt, aurigine admodum fœdati & largius colorati, moriuntur.*

Febris hæmorrhoidalis.

Occasione febrium paulò rariorum, memoranda etiam hæmorrhoidalis, quam sibi observasse visus est D. Grassius; eam his verbis describit: Quosdam infestabant febres hæmorrhoidales, quæ levi frigore, subsequo blando calore ægros, (ut plurimum fœminas) feroci abdominis, circa

circa hepatis regionem, umbilicum, os ſacrum, & in cruribus, dolore, cum conſtrictione diaphragmatis circa orificium ſuperius ſtomachi, cum vel ſine obſtructione alvi, excruciabant. Pulſus erat durus & plenus, dolor capitis in plerisque vel planè nullus, vel admodum levis. Non cedebat his dolor alvo aperta, nec laxantibus (clyſteribus tamen aliquantiſper) obediebat, ſed obſtinata duratione ad aliquot dies ejulantes ægros torquebat, ſingulis diebus vagos paroxyſmos procreans. Victas tamen manus porrigebat, præmiſſis malignitati reſiſtentibus medicamentis, venæ ſectioni in pedibus, & tinct. ♂t. tartariſatæ Ludov. ritè præparatæ, intermixtis reſolventibus, abſorbentibus & ⊕ſis. Quibus autem hæmorrhoidales fluebant venæ, breviori via morbus abſolvebatur. H. J. Nos etiam cum hæmorrhoidibus tumentibus & dolentibus luctati ſumus. Flores ſulphuris internè adhibiti, ſed in doſi paulò majori, in iis reſolvendis egregiè ſeſe gerunt. Externè diſcuſſionem adjuvat, ac dolores ſopit Cataplaſma ex cœpis ſub cineribus aſſatis, ac oleo ovorum recenti. In doloribus atrocibus mitigandis ſpem noſtram non fefellit linimentum ex mucilagine ſem. pſyll. ſac cydon. c. ▽ verbaſc. extracta, ol. hyoſc. & vitell. ovi, quamvis folia verbaſci in lacte cocta & calidè applicata ſæpè ſola nobis ſuffecerint. Interdum ſumus etiam uſi ſequenti unguento:

℞. Unguent. ad hæmorrh.
rosat. an. ℥jjj.
alb. camphor. ℥jj.
Sacch. ſatur. in ol. lil. alb. ſolut. ℈ß.
ol. hyoſc. ℥ß.
Verbaſc.
momord. aa. ℈jj. M. D. ad fict.

Sterilitas mulierum.

Inviſum familiis malum ſterilitas eſt, ac fervens prolis deſiderium coëgit nonnunquam uxores, abjecto, qui ſexum fœmineum vehementer ornat, pudore, ad Medicos recurrere, ac ea permittere, quæ verecundia vetat, ut nimirum edoceantur à Medico, utrum in ſinu pudoris quippiam lateat, quod conceptionem impediat. Atque hinc natæ variæ Medicorum obſervationes, & una etiam D. Pauli, quam his concepit verbis: *In duabus infœcundis mulieribus, citra ullum delectationis ſenſum, juxta propriam ipſarum confeſſionem congreſſum patientibus, manus meæ examini commiſſis, internum uteri orificium coalitum, defectumque rugarum in collo deprehendi.* H. I. Et certè jam à multis annotatum auctoribus, conceptui obicem poni, ſi internum uteri orificium quacunque de cauſa fuerit arctius, quorſum referenda ſunt duo ſterilitatis exempla à ſcirrho circa uteri orificium enato, ab Hildano *Cent.* I. *obſerv.* 65. & 66. enarrata. Nihilominus graves patitur difficultates hæc ſententia, eò quod à præclariſſimis Medicis obſervatum, per ſolum penis ad muliebria clauſa affrictum, ac externam ſeminis adſperſionem mulieres nonnunquam concepiſſe, & hodie communi eruditorum ſuffra-

ſuffragio comprobatum ſit, non opus eſſe, ut craſſior ſeminis pars ad ipſam uteri cavitatem pertingat, ſed ſufficere, ſi genitales ſpiritus, qui per exiguum etiam porum facilè poſſunt penetrare, ad illum diffundantur, prout nuperrimè quoque inculcatum à Celeberr. Joh. Wilh. Pauli Profeſſore Lipſienſi, inter præcipuos Germaniæ Anatomicos non immerito numerando, in doctiſſimâ Diſſertatione *de nutritione naturali, ac præternaturali, potiſſimum auctâ & abolitâ.* Abſentia plicarum, ſi quicquam ad fruſtrationem conceptus confert, non aliô modô concurrere poteſt, quam hôc, quòd vagina plicis his deſtituta, non tam arctè penem virilem complectatur, & ſemen effuſum non benè ſuſcipiat, ſed facilius elabi ſinat, cum ſtrictior vaginæ uteri ad membrum virile applicatio, judice Graafio *de Organ. mulier.* ſeminis ſuſceptionem ac retentionem multum adjuvet. Cæterum multò frequentiores apud nos ſterilitatis cauſæ ſunt plethora in otioſis lauteque viventibus fœminis, & morbi uterini varii, præcipuè vero fluxus albus, commune multarum flagellum, quandò recrementitii corporis humores per vaſa in uterum hiantia in cavitatem ejus, non in vaginam depluunt.

Pneumatoſis.

Vidimus hoc tempore, quemadmodum etiam alias ſubinde contigit, fœminam in ſecundo ſenis thoro viventem, pneumatoſi laborantem. Huic menſtrua ſubſtiterant, venter circa uteri regionem in tumorem fuerat elevatus, mammæ turgeſcebant, & alia aderant, quæ falſam veræ imprægnationis ſpeciem ei impreſſerant, ſed ſe deluſam cognovit, ubi loco fœtus flatus, ſubſidente mox ventris mole, ſine ullis adhibitis remediis excluſit. Sicubi medicamentis opus fuit, contra illud malum certavimus pilulis ex maſſa pilul. fœtid. Gumm. Galban. c. ✠ ſolut. & paucis gr. ſcammonii cum Elix. balſ. Lang. par. Tragæâ ex ſpecieb. diagalang. diaſpolit. Galen. & ſaccharo, ut & fotu ex herb. thym. calamenth. abrotan. rut. puleg. flor. chamom. ſem. lini, fœnugr. aneth. cumin. bacc. laur. &c. tartarea verò remedia prudenter adhibita omnium optima fuère deprehenſa.

Hydrops uteri.

Rarius uteri verus hydrops vanâ graviditatis ſpe decipit mulieres, niſi prorſus ſimplices, nam paulò ſagaciores, & quæ vel ſemel tantum geſtarunt uterum, ex ſonitu fluctuantis aquæ, cum de latere in latus volvuntur, inſolito verſus pubem pondere, dyſpnœâ, gravitate in ambulando &c. convincuntur, minimè ſeſe eſſe prægnantes. At judicium multò eſt difficilius, quandò hydrops uteri cum fœtu conjungitur; quamvis id ſolatio miſeris eſſe debet, quod per partum uterus & à fœtu & diluviô aquarum, ſive in uteri cavitate, ſive in vaſis illius contineantur, feliciter liberetur. Enim verò hic labor, hoc opus eſt, exactè definire, ubi vitium hæret, ſi poſt partum tumor abdominis remanſerit. Tractavimus ingentem ejuſmodi tumorem circularem, qui copioſiſſimis ſudoribus in laconico fuit ex voto diſcuſſus. Credebamus eſſe hydropem peritonæi, nam cum in ſenſus incurrat, tempore graviditatis & muſculos abdominis, & peritonæum, mirum in modum ab utero dilatato diſtendi, admodum pro-

probabile eſt, eô ipſô lymphatica peritonæi vaſa vehementer interdum comprimi, ac hâc coarctatione motui lymphæ remoram injici, quod, cum contingit, neceſſe eſſe videtur, ut hydatides formentur, ſed dum partium ambientium renitentia debitum illis ſpatium non indulget, quid mirum eſt, ſi illæ ruptæ intra peritonæi duplicaturam lymphaticum laticem exonerent, atque hanc hydropis ſpeciem excitent? Si quando verò poſt partum inæqualis abdominis tumor ſeſe conſpiciendum ac contrectandum præbeat, uti evenit nobiliſſimæ matronæ, poſtquam ultimum filium eſſet enixa, quæ in dextro latere grandi onerabatur diſtenſione, de origine ejus medentes in diverſas abeunt partes, quemadmodum hîc etiam factum. Alii molam in utero retentam accuſabant, alii hydropem ovarii, alii tubæ Fallopianæ ſubeſſe ſuſpicabantur; nos, quibus vix ſpiritum ducens mater ad lectum puerperæ filiæ ærumnoſum ſtatum expoſuerat, vitio viſcerum in abdomine, & præcipuè ab hepate non rectè conſtituto hydropem ortum eſſe credebamus. Falſitatem ſententiæ de præſentiâ molæ ſpontanea ex pedibus aquarum effuſio, ac hinc ſecuta detumeſcentia abdominis facilè probabat, ut & inſignis utilitas ex uſu Electuarii hydragogi, notum illud Sylvii ejuſdem nominis, efficaciâ multum ſuperantis, ad illam poſt copioſas dejectiones aquoſas rediens. Aliorum lites de parte affectâ diremit poſt mortem judex culter anatomicus; nam ut teſtatur D. Pauli, *prægrandis veſicula fellis aliquot lapillis gravida, hepatiſque lobum protrudens oculis ſubjecta*, uti ſonant ipſiſſima ejus verba.

Prima ſpecies morbi ab Hippocrate Craſſi appellat.

Vivit apud nos quinquagenario major, cholericæ conſtitutionis, qui & hoc autumno, & poſthâc aliquoties, ac nuper admodum ſequenti morbo oppreſſus eſt. Primò quidem queritur de obtuſo in abdomine dolore, poſtmodum dolores ſurſum deorſumque lati obmurmurant, crederes ſolos eſſe flatus. His moleſtiis, ubi per aliquot dies exagitatus eſt, corripit eum rigor & febris, quæ cum vehementi ac continenti dolore capitis conjuncta eſt. Illa quando parumper remittit, exſurgunt dolores circa hypochondria, ſuccedit vomitus, aut conatus vomendi, quaſi ventriculus cruditate laboraret. Os ſalſo aut amarò ſapore eſt infectum; deinceps affligit aliqua reſpirationis difficultas, tracto ab hypochondriis in ſympathiam diaphragmate. Brevi poſt exoritur dolor circa coſtas tam acerbus, ut tactum digiti ferre nequeat; deſcribit illum verò ut morſus ſenſum partibus inferentem, interdum etiam ut ulceroſum. Dolori jungitur rubedo eryſipelacea circa coſtas; ſed dubium non eſt, quin ſpinales nervi quodammodo compatiantur, eò quod doloris ſenſus uſque ad dorſi ſpinam diffundatur. Enim verò nec his circumſcribitur limitibus; nam ardor ac dolor ad anum, quaſi æger hæmorrhoidibus cæcis, & ad veſicam, quaſi calculo laboraret, pertingit. Interea frigent pedes & extima. Evaneſcente rubore & dolore circa coſtas cutis capitis durior erat inſtar corticis intenſeque in cervice rubeſcebat. Morbus à nobis deſcriptus modò remiſſior, modò verò vehe-

vehementior erat, nec bezoardicis, diapnoicis, diluentibus ferè per mensem superari potuit. A purgantibus lenioribus iterato exhibitis, gelatinosis ac lacte mitescere nobis visus est, non penitus verò tolli. Nisi nos omnia fallunt, cum symptomata ex amussim respondeant, ægritudinem hanc jam olim accuratè descripsit Hippocrates *libro magno de morb. intern. text.* 48, ejusque originem petiit à *bile & pituitâ mistâ per corpus diffluenti in ventrem, ac à solis calore & aquæ potu*; quæ tamen causa an in nostro locum habeat, dubii hæremus, quamvis corpus ægri nostri sensu Hippocratico biliosum vocari posse, minimè ambigamus, & cuivis in civitate notum, quòd ab æstu solis sæpè incaluerit. Refert Hippocrates hunc morbum inter παχέα νοσήματα, hoc est: *Crassos morbos*, quorum quatuor enumerat, complexus verò hoc nomine, ut evidens est ex contextu, *incrementum totius corporis, vel partis in molem ex multa humorum pravitate impactorum parti, vel diffusorum per universum corpus*, ac non meminimus, ab ullo recentiorum primam hanc ejus speciem, cujus symptomata ab Hippocrate memorata in corpore suo spectanda æger noster nobis exhibuit, fuisse descriptam. Faxint autem superi, ne in illo eventum sortiatur istud Hippocratis, quô descriptioni νοσήματος colophonem imponit: *Hic si curetur sex annorum spatio, satis est, sin minus, remanet usque ad decem annos, multis etiam & commoritur.* H. J. Jam sunt septem præterlapsi anni, nec tamen ad hoc usque momentum ab illa ex toto sublevari potuit afflictione, ac in ultimâ morbi exacerbatione sudor multus & fœtidus, quô dormiens diffluebat, quemque Hippocrates signis sinistri ominis annumerare videtur, nos vehementer terrebat; nihilominus tamen, utcunque refocillatus muneribus suis denuò incumbit. Miraberis forsan, nos purgantia ausos esse propinare huic, dum erysipelaceo rubore corpus esset tinctum, ac ipsimet novimus, ea cum exitio ægrorum in erysipelate fuisse data. Scias tamen velim, nos filum doctrinæ Hippocraticæ præsenti inflammatione externâ, quantum ad purgantia, semper fuisse secutos tanquam cynosuram & regulam, atque à purgantibus non abhorruisse, quando urinæ crassæ ac nebulosæ fuerunt, ut hîc contigit, si verò tenues & crudæ essent, ista cane pejus & angue à nobis esse vitata. Didicimus hoc jam olim ex optimo Hippocratis Interprete Prospero Martiano *in sect. 4. de ratione victûs acutor. p. m.* 387. nec in erysipelate capitis infeliciter cessit. Certè D. Preus viduæ erysipelate capitis vesiculoso cum æstu febrili laboranti, præmissis præcipitantibus, nitratis potiunculam blandè laxantem, & noctu anodynum porrexit, unde non solum caput detumuit, sed mulier etiam ex voto convaluit. Non aliter cum V. S. comparatum est, nos ferè semper in erysipelate quovis, præcipuè verò capitis omittendam esse censuimus, nec animus est, ejus utilitatem in illo aliis commendare, & tamen diffiteri non audemus, etiam serenissimo cuidam Principi, quem nostris consiliis pro virili in hoc morbo

morbo adjuvimus, sine ullo damno sanguinem fuisse detractum. Pariter solutione lithargyrii argent ceruss. & camphor. in ∇ solan. nymph. lactuc. & acet. erysipelas illinere multi trepidarent. Et tamen prælaudatus ante Collega noster erysipelati femoris dextri optimo cum successu solutionem hanc, quam vulgò lac Virgin. dicimus, calidè aliquoties in juvenculâ applicavit. Sed hæc obiter.

Chlorosis & Cachexia mulierum.

Ingluvie fructuum fœminæ & puellæ quædam in Cachexiam & Chlorosin inciderant. Præmissis salibus digestivis, evacuantibus mitioribus, infusis laxantibus, interpositis sudoriferis, medelam inveniebant in iis, quibus lymphæ anteà in poris stagnanti, jam verò liberiorem motum adeptæ, balsamus restituebatur, hoc est, in *sulphureis & aromaticis*, e. g. pulv. stomach. Birckmann. Tinct. corall. Elix. propriet. balsam. Elix. vit. &c. & *tonicis* v. g. pulv. cachect. Querc. cum stomachico ejusd. additis oleosis & aromaticis ac martialibus, scilicet Tinct. ♂tis variis cydoniatâ, pomatâ, tartarisatâ, ac limatura martis. Ab anticachecticorum usu, ne præsenti quidem febri destitimus, edocti, cachexiæ magis, quæ febrim fovet, quam ipsi febri tali in casu esse occurrendum. Præclara sunt celeberrimi Brunneri medicamenta, quæ paucis quibusdam eximiè profuisse novimus.

℞. Extract. cathol. vel
Mass. pilul. tartar. Schrœd.
de gumm. Hco aaq. ʃ.
☿ dul. ritè parat. gr. vj.
Trochisc. alhand. gr. j. c. s. q. Elix.
Propr. f. pil.

His præmissis tertio & seqq. diebus adhibetur pulvis viperarum in jusculo caponum. Postmodum pilulæ sequ. ordinatæ sunt:

℞. Extract. cardui bened.
absynth.
cent. min.
croc. or.
Gumm. Hci aa. ℈ß
Croc. ♂ s. aperit. usque ad ʒß

c. s. q. Elix. Prop. P. s. ac. vel. aperitiv. Glauber. f. l. a. pilul. ex ℈j. no. XXX. Ex his quinque primo, secundo 7. tertio autem die 9. duabus ante prandium & cœnam horis in vino accipiuntur, id quod per integros 40 dies adhuc faciendum. Beccheri pilulas multi credunt his efficaciores, hoc tamen certum est, quòd continuatio per tantum temporis intervallum non sit necessaria. Post prandium cochlear unum essentiæ amaræ capiendum est:

℞.

℞. rad. galang.
— Zedoar.
calam. arom.
croc. orient. an. ʒj.
cinam. acut. ℈jj.
myrrh rub. ʒj.
aloës ſuccotr. ʒvj.
Theriac. Andr. ʒjjj.

Inciſ. & contuſis affunde _Ω_ juniperi ad trium vel 4 digitorum eminentiam, diger. per octid. Colat. ſerv. Curæ coronis imponitur per alcohol. limat. ♂t. At dolendum, quod à pleriſque noſtrarum fruſtra tam longam ſibi quiſquam in adhibendis medicamentis patientiam poſſit polliceri. Pauciſſimæ ſunt, & vix totidem, quot divitis oſtia Nili, quæ non curam tanto temporis intervallo demum abſolvendam horreant.

Sub finem hujus anni peſſimè valebant ſenes. Quamvis verò omnia illa ſenectutis incommoda, quæ Celſus lib. 2. c. 1. facundè recenſet, *nocturnæ*, inquam, *vigiliæ, vitia longiora aurium, oculorum, etiam narium, præcipueque ſoluta alvus, & quæ ſequuntur hanc, tormina, vel levitas inteſtinorum, cæteraque fuſi ventris mala hos illos premerent.*

Senum aſthma.

Plures tamen ſpirandi difficultas, ſtranguriæ ac dyſuriæ doloreſque articulorum aut graviſſimis exercebant moleſtiis, aut iis lethales erant. Quantum attinet difficiliorem ſpiritum ſenum, haud inficiari poſſumus, quod in quibuſdam non ab affecto pulmone, atque ibidem hærentibus craſſis ſuccis proficiſcatur, ſed potius ab impotentiâ thoracis, diaphragmatis & muſculorum intercoſtalium pendeat, quod pro ſagacitate ingenii ſui jam Plato in Timæo agnovit. Notum enim eſt ex Phyſiologiâ, quòd pulmones motum thoracis ſequantur, ac cum eo dilatati aëri pondere ſuo irruenti ſpatium & aditum concedant, à lateribus vero prædicti thoracis compreſſi, aërem expellant. Notum & illud eſt, quòd motus thoracis à motu muſculorum & diaphragmatis pendeat, quâ de re legi meretur Progymnaſma quintum Celeberr. Bohnii in *Circulo Anatomico-Phyſiolog.* Hinc verò fluit, quòd, quando fibrarum muſcularium, ut in ſenibus fit robur elanguit, externi aëris pectori & abdomini incumbentis preſſioni vires ſuas muſculi jungere nequeant; hoc verò dum fit, reſpirationis negotium in iis ſufflaminari neceſſe eſt, quòd pulmones nec debitè explicentur, nec comprimantur, ut par eſt. Enim verò in pleriſque ſenibus hoc tempore reſpirationis difficultas ex infarctu pulmonum ac lento viſcoſoque phlegmate in bronchiis ſtagnante ortum trahebat, nam ad humidum inclinans per æſtatem & autumnum aëris conſtitutio multis ſupervacuis humoribus in partibus laxioribus onerarat ſeniô debilitatos, quos frigidior aura inſenſibilem per poros tranſpirationem, ac noxiorum humorum excluſionem turbans auxerat. Apud pleroſque iſtos ſenes etiam fre-

 quen-

quentia, vicesque insensibilis per pulmones transpirationis diminutæ explentia sputamina, ob quæ, judice Sanctorio in *Med. static.* vitam illi protrahunt, desierant. Profuit egregiè Decoctum ex rad. helenii condita & aquis pectoralibus paratum, calideque in magna quantitate haustum. Tinctura asthmaticâ, quæ in Pharmac. Bateanâ describitur, cum emolumento utebatur non nemo, sed cochleatim mane & vesperi. Inter ingredientia rad. helenii, iridis, fol. senn. el. non postrema sunt Gummi ♓ cum ac ex eô parata e. g. ⌒ asthmat. seu viridis æris composit. D. M. ⊖ Al. oleos. ♓cale &c. ex parte miseros sublevârunt. Nec essentia Tabaci cum judicio adhibita spernendæ est utilitatis. Usi verò sumus sequenti:

℞. fol. peti parum siccati q. v.
probe irrig. cum ⌒. ⊖ ♓ci vinos.

stent in locô calidô per aliquot dies, posteà fortiter expressis affunditur spiritûs pectoralis vel aromatici pro lubitu q. s. servaturque in digestione per octiduum &c. Sed tamen fatendum est, omnia hac non sufficere, nisi horis matutinis lenis expectetur sudor. Itaque alte memoriæ impressum esse debet illud clariss. Listeri: senex unicè *perspirabili promovendo incumbat, si vitam diu prolongare sanus velit.*

Senum stranguria &c.

In aliis senibus cùm perspiratio eadem non expeditum haberet exitum, superflui humores ad vias urinarias declinabant; hinc in quibusdam urinæ exitus ob ductus viscosis humoribus obstructos præcludebatur; in aliis serum urinarium acrius admistione septicorum humorum redditum, mictui non levem adferebat molestiam; in aliis calculi & arenæ gravando, ac vellicando sphincterem musculum excruciabant. His incommodis tantò gravius exagitabantur, quò ob majorem senilis ætatis imbecillitatem vesicæ corpus ad propulsionem contentorum minùs erat aptum. Multò minorem hi ex remediis consequebantur utilitatem, quàm priores, nisi amplecterentur eum vivendi morem, qui transpirationi promovendæ magis favet. Opobalsami genuini virtus præ cæteris omnibus remediis laudem meretur.

Senum dolores arthritici.

Inexorabile fatum urgebat quosdam arthriticos senes, quos inter fuêre, qui verba illa sancti Gregorii, qui non tantum dignitate, sed eruditione ac pietate Magni nomen adeptus est, sibi antehac *ex lib.* 7. *Epist.* 129. *col.* 311. applicare potuerant: *Ecce, jam undecim menses sunt, quòd valdè rarum est, si de lecto surgere aliquando potuero. Tantis enim podagræ, tantisque molestiarum doloribus premor, ut vita mea mihi gravissima pœna sit. Quotidiè enim dolore deficio, & mortis remedium exspectando suspiro:* tum ista ex *lib.* 8. *Epist.* 35. *col.* 329. *jam biennium penè expletur, quo lectulo teneor, tantisque podagræ doloribus affligor, ut vix in diebus festis usque ad horarum trium spatium surgere valeam, missarumque solemnia celebrare. Mox autem cum gravi compellor dolore decumbere, ut cruciatum meum possim inter-*

interrumpente gemitu tolerare. Qui dolor interdum mihi lentus est, interdum nimius, sed neque ita lentus, ut recedat, neque ita nimius, ut interficiat. Unde fit, ut qui quotidiè in morte sum, quotidiè repellar à morte. Hæc, inquam, verba per aliquot annos adhiberi ab iis potuissent, sed hoc auctumno immanes dolores ita crevêre, ut cruciatibus confecti placide exspirarint. Dico placidè: nam plerosque aliquo ante mortem tempore dolores deserunt, languore solo, eoque summô superstite. Itaque hoc anno apud nos Hippocratis *Aphorismus* 18. *ex sect.* 3. *Æstate & autumno aliquantisper senes optimè degunt*: locum non habuit, sed potius 39. *ex sect.* 2. *Senes magnâ ex parte minus, quam juvenes ægrotant, quicunque autem ipsis longi morbi acciderint, sæpè ad mortem comitantur.* Ferè autem pollicem premimus Celeberr. Tozzio, persuaso, eosdem humores, qui in senibus in viis urinariis ægritudines excitant, parere arthritides si in artus deferantur, neque in eo recedimus ab ipso, quòd iisdem penè medicamentorum generibus pathemata hæc arthritica curari debere arbitretur, quibus succurrimus senibus in læsâ ac depravatâ urinæ excretione.

Constitutum nobis erat huic nostræ Historiæ intexere specialissimas de morbis ex cerevisiâ & vino ortis observationes. Communis enim querela est, apud nos cerevisiæ vegetabilia quædam addi & in dolium suspendi, quæ non omnibus conveniant, sed potius has illas ægritudines excitent. Origanum vulgare jam olim recenti cerevisiæ, ne acesceret, fuisse infusum, ex Clariss. Schwenckfeld *Catalog. stirpium & fossilium Silesiæ* intelligere licet. De rore marino sylvestri res est longè notissima. Alia accusationum capita hâc jam vice non attingam; ne illud quidem, quod nimis exigua lupuli pars cerevisiæ nostræ, si plebejos audias, incoquatur. Conringius nostram cerevisiam laudandam potius fuisse credidisset, nam eô autore lib. *de habit. corporum German.* causis, recentiore demum invento lupulus *accessit accelerandæ ebrietati, acuendo sapori & in diuturnitatem quidem cum nutritionis tamen detrimento haud exiguo. Et verò cerevisiam, quæ à lupulo amaricat, minùs dulcioribus nutrire, docet usus.* H. I. *p. m.* 79. Multi etiam vehementer declamant in Oenopolas, ac sunt, qui in hos quadrare ajunt, quod legitur in aureo libello Adriani Turnebi *de vino*, sub finem: *alius gypso, alius calce, alius sulphure, alius marmore, alius aquâ marinâ, alius jumentorum stercore, ut honos præfandus sit, saporem vini non tam excitat, quam vitiat, alius resinâ corrumpit ad capitis vertigines efficaci, ut ex eo nomen crapulæ ipsa meruerit,* alius aliis mangoniis, quæ recensere longum foret. Quô ipsô sine dubio gravissimè peccant, & judice Erasmo in *exornologesi Tom.* 5. *oper. p.* 137. *non solum suffurantur rem hominis, verùm etiam vehementer lædunt valetudinem, nec multum absunt à veneficio. Quot enim morbos, quot mortes experimur ex vitiatis vinis inter homines nasci?* In his recensendis non occupabimur, nam, ut verum fateamur, illa, quæ visi nobis sumus observasse, nondum animo sufficiunt nostro, eaque uberioris experientiæ fide confirmanda esse credimus.

Quid

Quid de fœdo vini etiam non corrupti abusu dicemus? Certè quasi ex tripode profecta sunt aurea illa Patini verba in quæstione medicâ *de sobrietate: Qui pauco vino utitur, eoque dilutissimo, ille vitam suam amat, & infinitis se ipsum beat commodis, ex ejus abusu maximorum morborum ilias profluit. --- Vinum dubius est amicus & anceps Proteus, bonum præsens exiguum, malum emergens gravissimum; Vitam facit alacriorem ac vegetiorem, sed breviorem, idemque præstat corpori, quod calx ad arboris radicem conspersa, fructum quidem accelerat, arborem autem perimit, ita vinum suscitato calore spiritus facultatesque erigit, mortem verò maturat, dum infinitos affectus invenit, nullâ ferè Herculis clava debellandos: Apoplexiam &c.* Aliûs etiam seu otii, seu laboris res erit designare statum Medicinæ, qualis apud nos est, & passim tritas ad Medicæ felicitatis apicem numerosam, inquam, Praxin grassandi vias. DEUS modò à celeberrimâ hâc Civitate jubeat in perpetuum abesse, qui cum Medicis Hibernis, teste Richardo Stanihursto Dublinensi *de reb. in Hiberniâ gestis lib.* 1. *p. m.* 44. *inanes esse confirmant hominum conatus in hoc exiguo vitæ curriculo Medicorum sese libris involvere, quorum lectio est adeò infinita, ut prius moriendo naturæ, quam curatione ægrotis Medicinæ studiosus satisfaciat.* Colophonem imponimus opusculo toties interrupto, duplici Anatome, quarum unam in infante absque membris sexum distinguentibus nato celebravimus ipsimet, alteram verò Georgius Tompsonus, in adolescente ex peste mortuo, & hanc tanto quidem magis, quòd periculum ex Peste nondum cessaverit apud nos, & *experimenta admiranda*, in quibus *p.* 21. *seqq.* continetur, in paucissimorum Doctorum armariis contineantur. Priorem huc transferemus ex *Novis Literariis German. A.* 1704. *p.* 48. *& seqq.* quamvis integro anno posteriorem.

In pago Gabiz vix paucis stadiis à Uratislaviâ distante, (qui plurimùm Reverend. Dnn. Canonicis Regular. Lateran. Ord. St. August. paret] A. 1703. d. 25. Novemb. natus est plebejis parentibus infans, de quô adhibere posses illa Haly alicujus verba apud Schenck. *l.* 4. *Obs. p.* 573. *Vidi, qui natus est, & non habebat neque vulvam, neque priapum, neque testiculos &c.* de cujus sexu, utpote qui, ut diximus, membris genitalibus destitueretur, meritò dubitatum. Ut itaque ei nomen in baptismo conveniens imponi posset, ex voluntate Reverendissimi Domini Prælati Johannis mea hâc de re sententia fuit perquisita. Suasit casûs raritas, ut DDos Collegas meos, ad inspectionem invitarem, qui etiam pro suâ in me benevolentiâ in ædibus meis comparuêre. Solicitè contemplati sumus infantem, & deprehendimus, quòd, quantum ad magnitudinem, figuram, nitoremque membrorum supremæ regionis ac thoracis, nihil quicquam ei deesset, nisi quòd in hâc nullum papularum vestigium inveniretur. In abdomine protuberabat umbilicus ad ovi ferè magnitudinem, ut etiam nobis de herniâ umbilicali suspicio nasceretur. In prominentiâ illâ conspicuus erat livor, qui gangrænam mini-

minitari videbatur. Supra os pubis cernebantur orificia duorum ductuum, ex quibus, ejulante aut etiam vehementius respirante infante, quando necessitas urgebat, feces excidebant, & urina effluebat. Ex dextro illo hiatu magis urinam, ex sinistro verò feces alvinas prodiisse obstetrix cum domesticis narrabat. Sinister ille ductus stilo exploratus est, eumque promptè ferè ad longitudinem indicis digiti admittebat, dexter autem brevior erat. Foramina hæc duo musculoso integumento vestiebantur, & ab uno ad alterum è transverso patebat stilo aditus. Si unquam, certè in hoc exemplo patuit, quantum respiratio momentum ad promovendas feces conferat. In infimo ventre, intra ossis pubis & ani regionem, ex quâ aliàs in viris extra abdomen scrotum propendere solet, bursa quædam ad modum scroti conformata prominebat. Anus planè aberat; sive, ut cum Horatio loquamur, *non hiabat turpis inter aridas nates podex.* Præterea torto erat pede altero, similis, si vixisset, futurus Democidi, de quo Plutarchus in Laconicis. In dubiâ hâc de sexus hujus infantis quæstione, quæ inspectione prorsus decidi non poterat, placuit, ut nomen Germanicum Gottlieb ei inderetur. Post octiduum, die dominicâ, iterum hic infans, qui nunquam ubera solicitavit, (solo pane aquâ macerato, & linteo involuto, vitam ei sustentante) denatus est, & sequente die Martis d. 4. Decembr. cadaver anatomicæ Collegii nostri inspectioni, præsentibus Plur. Reverendo *Dn. Joh. Cramer*, Canon. Regul., & illustri Viro Domino *à Conrad*, Canonicorum Regul. Cancellario & Consiliario &c. aliisque patuit. Sacculus ille extra abdomen propendens, humorem urinæ similem ad 4. vel 5. circiter cochlearia, cœcis ductibus in illam cavitatem effusum continebat; aliàs nullum planè signum testiculorum præstò erat. Nec minus cautè fuit secta illa protuberantia umbilicalis, in quâ portio intestini coli latebat. In hoc ipso, præter eum, quem in nominatâ modò bursâ scroto analogâ humorem offendimus, etiam excrementa ejus generis, qualia deinceps in intestinis, spectabantur. Huic prominentiæ subtensum erat peritonæum, nec ullo vase, aut ductu, aut processu pertusum. Aperto abdomine admirati sumus raram intestini coli constitutionem. Notum est, quod intestinum hoc principium habeat à cœco, ac primo quidem reni dextro *membranea connexione* appendatur, deinde verò *anfractuoso ductu sub fimbria hepatis, & sub vesiculâ felleâ ventriculi fundum perreptet, ac inferiorem lienis marginem contingat*, eidemque annectatur, istinc verò descendat ad os ilii, à quo per sinistrum inguen pelvim petit. Nec secus hactenus res erat in hoc infante comparata: at quia vesica nulla prorsus aderat, hinc fundum ejus, quod ordinariò fit, utrinque amplecti non poterat. Tametsi verò sursum denuò per inguen dextrum ascenderet, non sinistrorsum tamen recurrebat, neque inter ileon & spinam dorsi sese immergebat, multò minus supremam ossis sacri partem attingebat, sed validè ossi pubis alligabatur, ac ex eo propendebat, ac hinc versus umbilicalem illam prominentiam

nentiam revolvebatur, quam ubi attigisset, rupturam fuerat passum. Hinc autem per ductum sinistrum, sub integumentis excurrentem usque ad foramina superius descripta, cujus cum prominentiâ illâ umbilicali connexionem autopsia demonstravit, feces viâ satis angustâ amandabantur. Intestinum rectum prorsus aberat. Cum curâ etiam indagavimus, an vel uterus, vel aliquod ei proportione respondens alicubi lateret, sed frustra eramus. Praeterea in infima abdominis cavitate, ut diximus, vesica desiderabatur. Et haec vesicae absentia causa erat, cur oculos converteremus ad renes, in quibus tamen nihil praeter naturam constitutum inveniebamus. Ureteres è concavâ renum parte protendebantur, & in appendices cartilaginosas utrinque desinebant. Atque ita satis manifestum est, quòd ordinariò urinam excipiendi ac ad pyriforme vesicae vas deferendi ministerio in hoc subjecto non fuerint defuncti. Haec via, cum naturae quasi praeclusa esset, illa sibi invigilans, serum excrementitium ad intestina derivavit, in quibus humor urinae formis fecibus mistus fuit deprehensus. Caeterae abdominis ac thoracis partes optimè erant constitutae. Lustratis infantis extis, matrem adire placuit: sed nihil quicquam ex ejus ad interrogata responsis extundi potuit, unde causa vitiosae conformationis cum aliqua verisimilitudine colligeretur.

Tompsoni Anatomia Adolescentis ex peste mortui Anno Domini 1665. Urbis Londini usque adeò luctuosissimo multa millia capitum singula quaque hebdomada demetente furibunda Epidemia, Augusti circiter nonas, Dnum *Guilielmum Pick*, Cornufabrum vici *Pettecaot* Incolam, ad *Adami* & *Evae* insigne, habitu Athletico dotatum, ab infectionis sagitta permiserè sauciatum invisi. Iste post fastidiosae Pharmacorum farraginis sumptionem à Dogmatico pro deplorato depositus, artis chymicae praepollenti virtute adspirante divino Numine, restitutus fuit. Per idem tempus famulus ejus annos 15. natus malo epidemico cum maculis nigris (indubio mortis indicio) per universam cutim diffusis aliisque horridis phoenomenis stipato laborabat, quae adolescentis vitam citò finiebant. Haec data eucaeria, patientem jam convalescentem rogabam, ut servi defuncti interiora detegendi licentiam in scientiae Jatricae provectum, generis humani charitatem, scepticorumque satisfactionem mihi concederet. Cum rationibus convictus annuit, non sine benigna zelotypiâ, ne hac curiositate insolita vitae meae damnum incurrerem. Demum impetrato, quod ab aliis crebro negatum fuit; operi meipsum accingo, ♤ in catino tusco sub cadavere in Areola sub dio locato, accenso, nonnulla dissectioni accommodata, suppeditante patris familias conductitio, sublato loculi operimento, ac linteo cadaverali amoto; Maculas atras instar lyncis ubique in superficie dispersas solito numerosiores, ac graviores maximo cum suspectu contemplabar. Quorum aliquot apertis materia congelata sese ostendebat. In Peritonaeo perforato Ichoris, lutei, virulenti, viridisque pallescentis portiuncula fluctuabat. Intestinis

flatu

flatu venenoso distentis scoriæ olidæ copia continebatur; ast præter vulgarem sententiam in convexo à notis nigris immunia, in concavo vero stigmata obscura prægrandia à liquamine tabido inusto comparebant. A Vena Porta, nec non Arteria Cœliaca, separatis, serosus solus liquor effluebat, nequicquam rubicundus, sed intus residebat substantia opaca valde concreta. Jecoris Parenchyma scissum pallescebat, excrementum subflavum plorans. Lien divisum serum liquidum inusitatum emisit. Renes aqua citrina scatebant exsangui, prout cætera viscera. Deinceps in stomacho patefacto succus veluti atramentum scriptorium, tenax, niger, usque ad Oinopintæ modum comprehendebatur. Hujus membrana erat decolor sed non pertusa, ceu Helmontius in re tali tradit, ac si causticum potentiale applicatum fuisset. Postea à regione infima ad mediam ascendimus, ubi sterno à Mediastino divulso, Pulmonis, in partes extimas, squalidè stigmata tumefacta conspiciuntur, alicujus continuitate partium soluta, sanies putida, luridusque Ichor βορβορώδης, ἄναιμος emanabant, vasis magnis persectis sanguinis aliquantulum fluxum expectavi; sed aliter res habuit, nil certe nisi liquoris tenuis depravati paucula cochlearia ab exiguo sudario expeditè absorbenda evadebant, ubi intus Thrombi secundum longitudinem extrahendi reperiebantur; Post Pericardii aqua fulva repleti disjunctionem dextrum cordis sinum scalpello penetravi: unde digitis apprehendens materiam candidam coactam, leniter eduxi; pertractans, animoque strictè revolvens cui assimularetur, in momento, ne quidvis Parilius eidem respondere videbatur, quam testiculus agni bipartitus, servi spectatoris arbitrio assentiente. Cæterum hujus substantiæ albæ (obscurè rubentis vice) in hoc loco rarissime repertæ, rationem (sub emunctioris judicii pace) à temeraria imprudentique nutrice Adolescenti haud pridem ante obitum illius meri lactis haustum obtrudente, deducenti licet; quod è Stomacho raptum in hac extrema exigentia; per vasa lactea, vel alios ductus pro vitæ sustentatione, aliquantilla in cordis cavitatem transmittitur, ubi nullam vel pauxillam alterationem τῆς αἱματος ποιητικοῦ in defectu, subjiciens, in hoc ens glandulosum, fermenti materialis transsumatur. Succum fuliginosum atrum, cerbero dignum, pro candido in ventriculo protopeptico, agninamque albam materiam pro cruore subnigro in cordis sinu reponi vix auditum est. Hoc hysteron proteron fermentum deleterium, quod in tubis Hæmaticis mirifice contextis, Nectar solare penè totum, vel coagulaverit, vel colliquaverit, ita ut ne sanguinis cochleare, sine labe in hac carne morticina reperiri possit. Finita evisceratione, mox rigiditatem, quasi toporem quandam in manu sinistra, cadaveris Tabe 10 vel 12 horas vita orbati tepido, madefacta sensi; quam emundatam, supra ♀ris igniti vas aliquantisper detinui, sed incassum: nam seriùs ejicitur, quam non admittitur hospes. Quippe corpuscula illa subtilia vafra, in manum cutis poris ab ambiente tepore apertis, Archeo tergiversante, deinde morbo

succumbente, ac quidem ad animæ regiam conducente prompte erepserant. Qui Spiritus Ideâ Morbi informatus, ut primùm se eodem vestivisset, venenum pestilentiale, in suam perniciem, Tragœdiam acturus erat. Jamjam Pestem circumfero, aliquandiu silentem malignitatem, per omnia membra dispandentem: dum interim visito, ab aliisque visitor. Opem, quâ ipse indigeo, aliis administrans, plus de aliorum quàm propriâ vitâ solicitus. Sic huc æquè illuc obambulo, dum hoc virus membra depascitur. Bene edi, bibi, sermocinatus sum, dormivi usque ad horam secundam diei subsequentis Saturni matutinam. Quando expergefactus, recolligensque quid postridie fecissem, parem in femoribus ac tibiis stuporem, quem antea in manu percepi, mihi invito ante oculos stigmatibus nigris assiduè obversantibus: sine mora servum inclamitavi, jussique, ut Pharmaca præstantiora, juxta Epigraphen confestim porrigeret, interminatus illi, ne à nostra mistura deviaret, nec angusta quantitate eadem mihi propinquaret, quibus sedulo observatis, quintuplam supra quosvis sub tutela nostra positos mensuram absorpsi: abunde nempe cognovi quod Hippocrates suggerit *ἐς καὶ τὰ ἔσχατα νοσήματα αἱ ἔρχα δὲ θεραπεῖαι ἐς ἀκριβείην κράτισται.* Analogia inter morbum & remedium ab Auxiliatore fido solicite, ac mature attendi debet. Quem ritum si per duas horulas neglexissem in dubium vocatur, utrum à quovis in rerum natura sanabilis essem? tanta erat hujus luis magnitudo, atrocitas, actionique celeritas, nullas inducias admittentes.

Etenim somno solutus in ventriculi ore intolerabilem prægravationem, angustiam, conquassationem, in capite vertiginem, tamque repentinam defectionem sustinui; ut robur mihi vix suppeteret, ad tyronem faciendis admonendum. Quin etiam ubi ante hæc à 3 vel 4 unciarum spirituosi liquoris sumptione, sudor actutum eruperit, jam plus quam de eo ad calorem in inferioribus conciliandum sufficeret. Adde quod maculæ per cutim dispalatæ, plane denotabant sanguinem ad *πῆξιν* festinare, inter quas una colore livido pisi grandioris dimidiati planitiem æquans, in cubiti flexura eminebat, circa quam obstantibus amicis non parum intentus fui: Jam tandem post inquietudines, luctamina, multivariasque agonias, mador universus emersit, quo statim refectus fui &c. Merentur etiam cætera lectionem, sed quæ nimia Typographi festinatio addere non permittit.

DEO *sit laus & gloria!*

APPEN-

APPENDICES DUO.

I.

TRACTATUS
PHILOSOPHICO-MEDICUS
DE EXPERIENTIA,

In quo natura Experientiæ deſcribitur, & quam cautè comparanda ea ſit, explicatur.

II.

OBSERVATIONES PRACTICÆ
DE HYDROPE PECTORIS,

In quibus de ſignis & cauſis occultioris hujus morbi, ac curandi ratione diſſeritur.

A

LEOPOLDIN. ACADEM. NATUR. CURIOS.
COLLEGIS VRATISLAVIENSIBUS

editi, atque

HISTORIÆ MORBORUM VRATISLAVIENSIUM
ſubjuncti.

TRACTATUS DE EXPERIENTIA.

PRÆFATIO AD LECTOREM.

Xperientiam uno ore extollunt omnes. PLATONI *magnum quid & ubique optimum,* GALENO *omnium judicatrix,* PROCOPIO *rerum omnium magistra est experientia. Experientiæ Artes ortum, incrementa & perfectionem debent. Præcipuè Medicina absque experientia cadaver est, & maximè professos nobilissimam istam Artem nobilitat. In experientiæ fide thesauro colligendo hinc totus literatus Orbis desudat. Et spes est, si cultissimæ nationes,* Germanica, Italica, Gallica, Anglica *&c. ita pergant in communicandis experimentis, fore, ut posteritatem, si quæ speranda est, bonis invidendis cumulent. Quæ tamen rerum humanarum est infelicitas, videmus & dolemus, quod non omnibus in hoc occupatis labore res ex voto succedant. Cujus rei causas scrutati comperimus ab eruditis etiam hanc assignari, quod*

præcepta condendi experientiam non sufficienter à quoquam sint enarrata, & nexu scientifico inter se conjuncta. Et illa quidem vix uni homini, etiamsi is à nullâ eruditionis parte imparatus ad hanc spartam exornandam veniat, facilè incident. Dum verò cogitamus subinde de defectu hoc supplendo, nulla via nobis occurrit alia, quàm ut ab eruditis in hoc stadio cum laude & gloriâ nominis sui summa currentibus cautelæ in unoquoque genere rerum naturalium experimenta facturo necessariæ liberaliter communicentur, ut integer de experientiâ tractatus suo tempore construi possit. Interea lineas aliquas duximus, quæ suo tempore emendari ac refingi possunt. Quod vero deinde de construendis universalibus propositionibus ex iis, quæ experientia sunt cognita, adjecimus, eò afferuntur, ut Viri eruditi ansam hinc sumant cogitandi de systemate quodam construendo, in quo propositiones tantùm invenirentur tales, quæ ex experimentis ritè institutis accuratè essent deductæ. Hâc vice vero tantùm propterea hunc tractatum Historiæ Morborum succenturiavimus, ut benevolis Lectoribus innotesceret, quibus subnixi fundamentis has illasve cautelas & judicia intermiscuerimus, dum historiam morborum texeremus. Quodsi, benevole Lector, conatus nostri Tibi non displicuerint, de aliis materiis Clinicam illustrantibus cogitare non intermittemus. Vale!

CAPUT

CAPUT PRIMUM.

De Experientiâ in genere, & eâ, quæ alienâ nititur fide.

§. 1.

Cum propositum nostrum ferat, paulo accuratius inquirere in naturam Experientiæ, methodi leges observare non fortassis abs re fuerit. Hoc ut fiat, necessarium ante omnia est, breviter annotare, quòd experientia duobus modis accipiatur. *Primò* enim experientia nihil aliud est, quàm *notitia sive cognitio singularium unius ejusdem speciei*; sive ut Alexander Aphrodisiensis extulit in 1. *Metaphys. unius singularis sæpè repetiti*; ita, cum novimus, quòd sal centaur. min., absinthii, card. bened. &c. febri tertiana liberarit Petrum, Paulum, Johannem &c. dicimus, nos id experientiâ habere cognitum, quòd salinis hisce febris tertiana expugnetur. Conf. *l.* 1. *Metaph.* Aristot. *c.* 1. Deinde *secundò* experientia, præter illam cognitionem singularium significat etiam collectionem, ita ut cognita singularia habeant in isto discursu rationem antecedentis, ex quibus deinde elicitur consequens, v. g. cùm essentiæ violarum ∽us ⊕l. remixtus stiterit hæmorrhagiam narium in Platone, Aristotele, Georgio, &c. ergò etiam sistet effluxum sanguinis in Andreâ; quae collectio itidem experientia appellatur.

§. 2. Quòd experientia notet cognitionem quandam & notitiam singularium in uno convenientium, nemo dubitat: Inde Acorambonus Nobilis Philosophus Italus *in annotat. ad Aristot. p.* 755. ait, *esse recollectionem & rememorationem plurimorum particularium in uno convenientium, quorum habemus memoriam.* Et hoc modo accepta differt experientia ab *actu sentiendi*, qui consistit in hoc, quòd *sensus recipiat speciem quandam sensilem, quæ ei à re objectâ imprimitur, per quam imaginem percipitur & cognoscitur res objecta:* Nam actus sentiendi nec est recollectio quædam, nec convenientiam plurium in unâ quâdam re agnoscit pro objecto; ut taceamus, quod experientia esse possit, more cæterorum habituum, in dormientibus: in quibus actus sentiendi nullus animadvertitur. Non negatur tamen, quòd actus sentiendi sit causa ipsius experientiæ, vel occasio; quâ de re postea. 2. Differt ab habitu, quem Philosophi vocant *intelligentiam, nec non à scientia & opinione*; intelligentia enim *principiorum*, seu *primarum propositionum I. Top. c.* 1. scientia verò & opinio sunt notitiæ *conclusionum*, & scire quidem tùm dicimur conclusiones, cùm *rerum in conclusione significatarum causas novimus, & causarum cùm rebus illis tam arctum nexum, ut certissimi simus, has causas esse ipsarum rerum causas*, 1. *Post. c.* 2. opinionem verò de conclusione con-

cepimus, cùm notitiâ, *cum formidine oppositi conjuncta, animus noster de iis imbutus est*; *lib.* 1. *Post. c.* 33. Quia verò experientia differt à scientia & intelligentia, utique differet etiam *à sapientiâ*, quæ est habitus compositus ex intelligentiâ & scientiâ, 7. *Eth. ad Nicomach. c.* 7. Porrò differt etiam *ab arte*, nam & ars quodammodò est universalium, experientia singularium, 1. *Metaph. c.* 1. ut non dicamus, quod per experientiam etiam ars generetur, docente Aristot. *l. c.* Idem dicendum de prudentiâ, de cujus differentiâ ab experientiâ præclarè disseruit Conring. *lib. de Civil. Prudent.*

§. 3. Verùm his missis, digrediamur ad paulò penitiùs scrutandam experientiæ naturam. Innuimus ejus fundamentum esse positum in singularium cognitione; quod cùm ita sit, in propatulo est, singularia certò nobis debere esse cognita: Innotescunt verò nobis tùm *aliorum relatione*, tùm *propriis sensibus*. Sæpissimè verò contingit, ut fabulosa Auctorum decipiamur relatione. Id quod innumera comprobant documenta. Pauca in rei fidem annotemus, exorsi ab elementis. Plinius *in Hist. Nat.* refert, nullum esse suavius *odoramentum*, *quam terræ alicujus simplicis*; & Franciscus Verulamius, de *vitâ & morte*, testis est, glebam terræ, horis matutinis, tempore æstivali, optimè olere. Non dubitamus, quin uterque sibi, tanquam propriis sensibus rem experto, credi velit: At verò falsa narrant, nisi forte fuerint decepti, & existimarint esse terram simplicem, quæ vel exhalatione quâdam vel rore fuit imbuta; conf. Aristot. *in problem. sect.* 12. *problem.* 3. Circa aquam, etsi fortè alicui id videri posset incredibile, quod Anshelmus Boëth. de Bood *lib.* 2. *de Gemm. c.* 300. memorat, in *avernis propè Hergobiam, non procul etiam Vienna Allobrogum, nec non mœnia oppidi Veronii in Galliâ, fontes esse limpidissimos, qui statim in lapides concrescant*, quod & ex Thomâ Moresino de simili in Moraviâ Scotiæ provincia satagit reddere credibile; hoc, inquam, ut non notemus, solus Plinius plurima suppeditat exempla *l.* 31. *histor. Nat. c.* 2. Ita in Indiæ terris narrat esse fontem, *cujus aquæ lucernæ instar ardeant; Cranone esse fontem calidum citra summum fervorem, qui in vinum additus, triduò calorem potionis custodit in vasis; in Africæ lacu, Apuscidamo, omnia fluitare; fontem linguæ transire solere in loca vicina, cum portendit aliquid, & incolas à piscibus responsa petere cibo, quem rapiant annuentes, caudis abigant, si eventum negent*, & alia hujus generis plura. Mirum verò est, quod in eodem capite addat: *Quòd si quis fide carere ex his aliqua arbitratur, discat in nulla parte naturæ majora esse miracula.* Putavimus Plinium scribere Historias naturales, cum audiamus eum miracula pangere. Conf. Solin. *p.* 339. nec non Bootium *p.* 534. Verùm adeò frigidæ sunt narrationes, ut ab aqua ad ignem lubentes properemus. Mirabilem verò etiam illum per multa secula sine alimento viventem memorat Hermolaus Barbarus in agro Patavino juxta oppidulum Atestæ, sua ætate inventum. Petrus quoque Appianus *in inscript. antiq. p.* 337. urnæ utriusque, cui inclusa fuerat flamma, figuram exhibuit. Id verò doctissimo alicui viro, si ipsum audias, fabulosum

videtur:

videtur: Duo enim naturaliter tantùm excogitari possunt modi, quibus sine novi pabuli accessione ignis maneat inextinctus, 1. ut *omne contrarium amoveatur*, 2. ut *flamma in halitum abeat, qui denuò in oleum concrescat*, quod deinde in lucernam redeat; verùm posterius arte fieri nequit, etiamsi enim vel maximè oleum ex halitu educas, oleum tamen illud accensum abibit in fuliginem; nec primum fieri potest, quia ignis purus non existit, & id, quod cum igne conjunctum est, partes ignis una abripit, aut si exitus fuerit obstructus, quasi repercussus partes ignis dirimit, eundemque extinguit. P. Magnanus in aëre quorundam mineralium & plantarum ut & animalium semina, aut spiritus halituum specie inclusos delitescere profitetur, jactatque experientiam, sed, ut multorum opinio, frustra est.

§. 4. In meteoris eodem modo res se habet. Plinius *l.* 2. *H. N. c.* 37. agens de Castore, Polluce, Helenâ, *Vidi*, inquit, *nocturnis militum vigiliis, inhærere pilis pro vallo fulgorem effigie eâ: & antennis navigantium, aliisque navium partibus ceu vocali quodam sono insistunt, ut volucres sedem ex sede mutantes: graves cum solitariè venêre, mergentesque navigia: & si in carinæ ima deciderint, exurentes; geminæ autem salutares & prosperi cursus prænunciæ, quarum adventu fugari diram illam & minacem appellatamque Helenam ferunt.* Cardanus, quod de Helenæ sidere scripsit Plinius, *l.* 2. *de subtilit.* vehementer auget, dicens, *illud apparere circa malum navis, & cadens etiam ænea vasa colliquare*; sed si quis Plinii verba attentè, ut par est, legit, facilè videt, quòd sorex suo pereat indicio. Verùm id nos jam non agimus. Vix à nobis impetramus, ut credamus, quod Rob. Fluth Anglus de seipso narrat, quòd ignem fatuum noctu secutus & assecutus, materiam invenerit viscosam & lubricam compactam in modum spermatis ranarum distinguentibus nigris & exiguis maculis subalbidam. Primò enim, quâ ratione assequi potuerit, non capimus; consentiunt enim omnes Physici, quòd, quò magis persequaris ignem hunc, magis fugiat, eò quòd aër à currente motus, moveat ignem, eundemque propellat. Secundò, qui materiam deflagrationi aptissimam jam accensam extinxerit, non videmus. Ignis quoque lambens præbuit occasionem multis fabulis. De Doctore Creone Anglo optimè de re literaria cameriti Actorum Collectores referunt, quòd, cum corpus indusio albo & calido fricet, relucere faciat corpus & indusium scintillis compluribus; item de Nobili quodam narratur, quòd deambulando pedes similiter relucentes reddere noverit; cujus generis Historiæ in Borelli *observationibus* obviæ sunt, quas omnes in dubium vocare quidem non audemus, nihilominus vera falsis esse mixta justa suspicio est. In antiquitate passim reperire est, qui lucem quandam finxerint tacentibus reliquis; conf. Heliodor. *l.* 2. *Æthiop.* & Symmach. *lib.* 2. *epist.* 13. Poëtæ quoque demulcentes Magnates, illis passim tribuunt lucem; exemplo sit Martialis *lib.* 10. *epist.* 6. de adventu Cæsaris Trajani *p.* 292. *Felices, quibus urna dedit spectare coruscum Solibus arctois sideribusque Ducem: Quando erit ille dies, quo campus & arbor & omnis lucebit Latia culta*

culta fenestra nuru. Et sanè malè fecissent Poëtæ, nisi tribuissent lucem corpori illorum, qui obscuros poetarum focos ardenter lucere fecerunt. Non operæ est pretium, ut in his nos detineamus; annon multæ satis fabulæ reperiantur in Thomæ Bartholini Viri Doctissimi tribus *de luce animalium* libris, penes alios judicium esto.

§. 5. Multis fabulis etiam contaminata est doctrina de pluviis. Sanguineas pluvias memorat Livius *Dec.* 3. *lib.* 4. *Decad.* 5. *lib.* 2. aliisque locis pluribus, & quidem in tanta sæpè copiâ, ut *lacus sanguine manarint Dec.* 3. *lib.* 7. è *foco* Valerii Civis Romani *sanguis per triduum & duas noctes manarit Dec.* 5. *lib.* 5. *flumina cruenta visa sint Dec.* 3. *lib.* 4. & *lib.* 6. *in agro Sudertano sanguinis rivi per totum diem fluxerint.* Polydorus Vergilius *lib.* 2. *oceanum* sanguineum fuisse testis est. Conf. etiam Paul. Orosius *lib.* 4. *cap.* 5. *fascic. tempor. f.* 28. Cornelius Gemma *lib.* 2. *Cosmogr. c.* 2. *f.* 105. Qui his aliisque credit, experientia dicet esse cognitum, sanguine pluere: præprimis cum alii audaces adeò sint, doceantque hanc sanguineam pluviam ex terrâ sanguine cæsorum cruenta per radios solares posse extrahi. Enim verò posterius illud falsum est, quia per calorem solis ex lacte & sanguine non nisi vapor vel halitus ascendit *lib.* 2. *Meteorol. c.* 3. hic vero nec sanguis nec lac est, imò neque in sanguinem vec lac abit, sed in aquam mutatur. Et si tanta solis efficacia est, ut radiis suis sanguinem ex terra attrahat, cur vires suas non exercet in attrahendis succis aliis, etiam vinosis, ubi ex uvis ad solem uvæ fiunt passæ, & si exerit, cur non vino sæpissimè pluit? Nisi fallimur, boni illi passi sunt se decipi fallacia consequentis, ita argumentantes: Sanguis est rubicundus, pluvia hæc est rubicunda, ergò sanguis est. Ii quoque fallentur, qui ejusmodi dictis temere fidem adhibebunt. Nec dubium est in errorem abreptos, qui prodiderunt, pluisse lapidibus, ut Plutarch. in *vitâ Lysandri.* Laërt. *l.* 2. *de vit. Philosoph.* & Plinius *l.* 2. *H. N. c.* 5. narrant, in *Thraciâ anno secundo Olympiadis* 78. lapsum esse *ex nubibus lapidem vastum magnitudine vehiculi, colore adusto;* & Livius *vel viginti locis* de pluviâ lapidum testis est. Tantundem dicendum de eo, quod alii aiunt, cœlitus delapsam esse lanam, ut Orosius *lib.* 7. *c.* 19. & Abbas Ursbergensis *part.* 2. *f.* 172. ne jam testes advocemus alios. Nec hîc fingendi licentia stetit. Dionys. Halicarnasseus, Auctor alias gravis *lib.* 10. *Antiq. Rom.* & Livius *Dec.* 1. *lib.* 3. *vult* carne pluisse, quam devorarint aves; imò sunt, qui vitulos cum pluviâ decidisse ex Avicennâ & Alberto M. nobis persuadere satagunt, ex ratione, quam planè ridiculam adducit Titelmannus, quod *hujusmodi terrestribus vaporibus sursum levatis, virtute adsint quatuor elementa, ad cujuslibet misti generationem requisita, & corpora cælestia agentia, cum primæ causæ concursu ad hæc sufficientia.* Imò verò hæc non sufficiunt; omne siquidem animal in putaminibus seu involucro quodam generatur, ne generatio, quæ per calorem fit, vel frigore, vel calore externo impediatur, sed continuò peragatur. Fit enim generatio vel in utero, vel in ovo, vel in aliquo, quod secundùm figuram simile est ovo, quod dicitur σκώληξ, qualia

qualia sunt insectorum seminia multorum, &c. & semper illud, ex quo fit animalis corpus, pellicula ad minimum est obductum; jam verò in nubibus nullus est locus talis. In Scythiâ rubras esse nives, Auctores tradunt, ut Alex. ab Alexandr. *Tom. I. genial. dier. lib. 4. p. 962.* itidem fabulose.

§. 6. In regno minerali etiam Auctores subleſtâ sæpè fide agunt & lectorum credulitati imponunt. Specimina multa de solô aurô dari possent. Nonnullis, quantum auri ortum concernit, fabulam sapit, quod legimus apud Alex. ab Alex. *Gen. dier. l.4. c.9. p.961.* edit. Lugd. in *citeriori Germaniâ, intra Danubium loca esse, in quibus, nisi contra frigora & gelu ac feram sævamque hyemem vites maximâ parte anni sub nivibus humo contectæ jaceant --- eas demum liquatis nivibus, æstate anni ingruente, & calore cœli mirificè germinare & frondes geniculatas emittere, sed vini parùm effundere, interque eas nonnullas, incertum, quâ cœli temperie, seu occulta & cœca origine vites existere peculiari miraculo & admirationis præcipuæ, quæ claviculis & plerumque candicantia folia ex puro auro germinent & simul coalescant, --- idque apud incolas pro ostento minimè haberi, sed quia in locis pluribus id accidere soleat, quasi inter quotidiana & frequentia reputari.* Hæc Alexander ex amici summi, ut addit, *narratione, quam ipse dubitasset (ita videtur esse rara dictu & super omnem impudentiam, prorsusque ridiculæ vanitatis) commentationibus suis adjicere, nisi hoc pro comperto & explorato multorum testimonio comprobasset, qui se non audisse, vel legisse, sed oculis vidisse, & manibus attrectasse asserebant.* Male, inquam, in numerum fabularum refertur, quod gravissimi Auctores, Balbinus, Sachsius noster, Tenzelius de aureis argenteisque virgis, culmis, spicis, filis &c. narrant. In Augustissimi nostri Imperatoris gazophylacio virga aurea Tokajo missa viti circumplicita asservatur. In Museo Speneriano *pag. 123. & seq.* mentio fit *frustuli ligni vitis cum auro adnato ex vinetis Hungariæ.* Hinc etiam Tackio data occasio scribendi librum, de consanguinitate vini, auri & sacchari. Sed cum vitibus illis auriferis malè contenditur sutura cranii humani sepulti, in quo aurum concrevisse ferunt, benè verò est, quòd addant, sepulti, nam alias massam furfurum invenissent loco aureorum granorum. De dente aureo pudet vel mentionem facere. Frustra etiam simus, si multis narremus fictitias auri virtutes à Plinio contra maleficia, à Lemnio contra tabem ex venereo fœdoque contactu, contra elephantiasin &c. deprædicatas. Piget fermè addere ejus furfuris historias plures: ita non abest à fabulâ, quod refert Porta, plumbum per frequentem lotionem in stannum mutari. Ulterius quicquid Græcia mendax audet in historiâ, ut habet Juvenalis *l. 4. sat. 1.* id sibi permisere scriptores in tractatione de lapidibus. Non expilabimus jam scrinia Anselmi Boëtii de *gemmar. & lapid. historiâ*, quam commentariis auxit Adrianus Toll. Non possumus, quin adscribamus notatu dignam de lapidibus nonnullis à tribus Franciscanis ex India orientali allatis, ibidemque ut ajebant, in *capite certorum serpentum* à Garziâ ab Horto descriptorum, & à Lusitanis Cobras de

Cabelo dictorum, inventis, quos referebant securissimi antidoti loco inservire, si imponantur morsui viperarum, aspidum, cerastum & quorumcunque aliorum animalium, nec non si imponantur quibuscunque vulneribus à sagittis, vel alio aliquo armorum veneno infectorum genere recens inflictis, ut patet ex Francisc. Redi *Experiment. natur. p.* 4. 5. sed quàm parum fidei hæc asserta mereantur, solerter ostendit prælaudatus Redi.

§. 7. Non aliter res habet in doctrina de vegetabilibus: Ecquis sibi persuaderi patietur, quòd cerasi species impressa in embryonem per imaginationem maternam viridescat, flavescat & rubescat cum cerasis in arboribus? Allata tamen narrat Sylvester Rattray Med. D. qui primus comparet *in theatro Sympath.* curâ Joh. Andr. Endteri *Norib.* 1662. *edito.* Abuteremur Lectoris patientia, si vel unum adderemus exemplum, obvia enim sunt in Plinio, Dioscoride, ipso Galeno, Avicennâ, Petr. Andr. Matthiolo, Hieronymo Trago, Jacob. Theod. Tabernæmontano, Bauhino, ut Nicolaum Monardem, qui de Americanis, & Garziam ab Horto, & Christophor. à Costâ, qui de orientalis Indiæ plantis scripserunt, non memoremus, certè hi libri fidem dictis abundè conciliabunt. Imò nec ab hâc labe omni ex parte immunis est Clarissimus Vir Simon Pauli, in *quadripartito de simplicium medicamentorum facultatibus.* Unum addimus exemplum ex classe tertia: Notissima est Angelica, de hâc ita candidus ille Vir scribit: *Alias promiscuè omni sexui, quâcunque formâ usurpata, asthmate & veteri tussi laboranti, oppido prodest.* Spem nostram in praxi fefellit egregium hoc assertum. Certè sæpissimè nobiscum cogitavimus, prudentissimè Cæsalpinum in *incomparabili de plantis sedecim librorum opere* egisse, quòd facultates vegetabilium, utpote quas deprehendebat experientiæ contrarias, aut prorsus emiserit, aut aliorum Auctorum de iis sententias recitarit: In dedicatione operis sub finem: *Facultates,* ait, *addere superfluum duxi, cum enim hæ apud multos Auctores præcipuè Dioscoridem & Galenum admodum copiosè legantur, satis superque visum est, si plantas, quarum vires illi prædicarunt, ostenderemus. Obiter tamen quarundam meminimus,* vel quia *ad fidem faciendam aliquid præstent, vel quia apud antiquos non reperiantur*: quibus ulcus hoc extremis tantum digitis tangit.

§. 8. Non majori fide agunt multi scriptores historiæ animalium. Inter Conditores Historiæ animalium optimo suo merito primas ducit Aristoteles, cui aliquot millia hominum in totius Asiæ Græciæque tractu ab Alexandro inflammato cupidine animalium naturas noscendi parere jussa; omnes inquam, qui venatus, aucupia piscatusque alebant, omnes quibus vivaria, armenta, alvearia, piscinæ, aviaria in cura erant, ne quid usquam gentium ignoraretur ab eo, quos percontando 50 fermè volumina illa præclara de animalibus condidit teste Plinio *lib.* 8. *c.* 16. In hoc verò tam præclaro opere quædam, quæ fabulam sapiunt, non desunt. *Grues ex Scythicis campis ad paludes Ægypto superiores, unde Nilus profluit, veniunt, quo in loco pugnare cum pigmæis dicuntur.*

dicuntur. Non enim id fabula est, ὐ γὰρ ἐςὶ τῦτο μύθος, ἀλλ' ἔςι κατὰ τὴν ἀλήθειαν *genus tùm hominum, tùm etiam equorum pusillum, deguntque in cavernis, unde nomen Troglodytæ à subeundis cavernis accepêre.* At verò compertum est nullas vel grues vel pigmæos in totâ Africa inveniri. Attamen fabulæ plerumque solent aliquid veri continere, sicuti & hic factum est. Certum quippe est, ultra Nili fontes multos reperiri nanos, qui tamen non cum gruibus, sed cum elephantis perpetuum gerant bellum. Præcipuè quippe eboris commercium in Regno Magni Maroci per istos transigitur homunciones. Habitant in sylvis, & mira dexteritate elephantes sagittis conficiunt. Carnibus vescuntur, dentes verò Lagis divendunt, illi autem Congensibus & Lusitanis. Proprio vocabulo appellant mimos, aut etiam Barckebacke, teste Isaaco Vossio *de Nili & alior. flumin. origin. c.* 19. *p.* 66. De fœtu ursæ idem Philosophus *lib.* 6. *Histor. c.* 30. *p. m.* 358. *fœtum minimum pro sui corporis magnitudine edit, quippe qui minorem catto, majorem mure parere soleat; nudum item & cæcum & cruribus propemodum membrisque aliis plurimis indiscretum & rudem.* Quod Aristoteles de fœtu rudi & indiscreto retulit, præter eum habent & alii. Horus *in hieroglyph. l.* 2. *c.* 79. Virgil. *ap. Gell. l.* 17. *c.* 10. Ovid. *metamorph. l.*15. *fab.* 33. Plinius *l.*8. *c.*36. & *l.*16.*c.*53. Pollux. *lib.* 5. *onom. c.* 12. Ælian. *hist. l.*2. *c.*19. Solinus *c.*29. Oppian. *l.*3.*cyneg.* Galenus ad Pisonem aliique referunt. Eo enim redeunt eorum dicta, quòd ursæ pariant massam informem, quæ lambendo paulatim formetur & figuretur; & tamen non nisi fabula est, cujus occasionem Camerarius, Dalechampius, Vossius aliique referunt. Errores ejus in historia leonis, aquilæ, crocodili acrius, quam par erat, perstringit Vir Clariss. Olaus Borrichius in *Hermetis Ægyptiorum & Chemicorum sapientia à Conringii animadversionibus vindicata à pag.* 245. *usque ad pag.* 277. Multò plura figmenta Plinius, Ælianus, Solinus aliique habent, nec ab hâc classe excipi possunt in satis multis Ulysses Aldrovandus, ejusque epitomator, Jonstonus, P. Casp. Schottus in Physic. curios., Johann. Gœdartius de *insectis, in methodum operâ Clariss. Listeri è Regiâ Londinensi societate* redactus, qui etiam in *præfatione ad lectorem* non dissimulat, profectum Gœdartii quoad peritiam *circa insectorum indolem plus satis esse tenuem, ejusque* errores subinde detegit. Nihil facilius, quàm grande quoddam conscribere volumen, si ex Paulo Veneto, Jovio, Olao Magno, Hieronymo Cardano, Joh. Bapt. Portâ, Lemnio *de occultis Natur. Miraculis*, Bodino, Cornel. Agrippâ, Paracelso, Paulo Scalichio, Thomâ Campanellâ, Rob. Flutdio & qui cæteroquin de *magnetismis, sympathiis & antipathiis* scripserunt, quorum aliquos recitat Celeberr. Morhof *in Polyhist. l.* 1. *c. XI. p.*100. omnia congerere placeret. Non ineruditè Thomas Browner in *Pseudodoxiâ epidemicâ* errores tales enumerat, & ex eo notatu digniores de re literaria immortaliter meriti Actorum Collectores Lipsienses *in supplem. I. sect. VI. p.* 279. libro, inquiunt, III. exploduntur veterum errores circa animalia bruta, e. g. equum & columbam felle carere, dari amphisbænam, Gryphum aut

 Phœ-

Phœnicem, viperas, dùm eduntur partu, perrumpere matris inteſtina, Struthiocamelum ferro veſci. Inſtar omnium eſt exemplum Caſtoris, qui ſe, Juvenali dicente, *Eunuchum ipſe facit, cupiens evadere damnum teſticulorum, adeò medicatum intelligit inguen*, ex *lib. II.* etiam notabilia ſunt exempla de pulvere pyrio albo, qui abſque ſonitu diſplodatur, & plagam lethalem inferre queat; non tamen facimus cum Browne in eo, quod ſcribit de Corallio, nam ſatis hodiè conſtat, ex obſervatione Boconi, quòd ſub aquis molle, & in liberum aërem protractum obdureſcat. Quòd ſi ex chymicis, therapeuticis *&c.* addere exempla vellemus, nunquam perveniremus ad finem.

§. 9. Ne igitur aliorum narrationibus fidentes loco theſauri experientiæ colligamus carbones, perquam neceſſarium eſt ac utile, cum primis ſcire, quibus tutò credere poſſis. Nec enim temere erit aſſerendum, quod Vopiſcus in Aureliano, Junio Tiberiano ſe dixiſſe memorat; *neminem hiſtoricorum quantum ad hiſtoriam pertinet, non aliquid eſſe mentitum.* Iis verò fidere poteris, qui potuerunt ac voluerunt vera narrare. Pulchrè Ariſtotel. *l.* 2. *Rhetor.c.* 19. *text.* 24. *juxta diſtinctionem Schraderi*: ſi *potuit ac voluit, fecit: omnes enim, qui & poſſunt & volunt, agunt, nihil enim obſtat.* Is verò poſſe cenſendus eſt, 1°. qui à ſufficienti & ad unamquamque rem dijudicandam neceſſaria eruditione inſtructus eſt: fac enim unam eandemque rem naturalem e. g. corallia arbitrari oculis & rudem quendam hominem & Virum eruditum, aliter certè ille, aliter hic coralliorum hiſtoriam deſcribet. Qui legerit pleraque itineraria à rerum naturalium imperitis ut plurimum edita, facilè deprehendet, nos vera ſcripſiſſe. Olearium tamen huic claſſi non annumeramus. De ſenſuum munere infra agitur. Modò Benevolum Lectorem cupimus rogatum, ut legat Robert. Knox. *l.* 1. *c.* 4. *& ſeqq.* 2°. Qui inſtructus eſt reliquis adminiculis omnibus: Quis enim credat Anatomico neceſſariis inſtrumentis deſtituto? Et hinc credimus Anatomicos Veteres lapſos eſſe, tametſi nos non fugiat, quòd Galenus variorum inſtrumentorum mentionem faciat, e. g. ſtilorum *lib.* 9. *Adm. Anat.* laminarum variarum *l.* 6. hamulorum *l.* 1. *Adm. Anat.* nec non *lib.* 8. tubulorum & follium *lib.* 9. Præ reliquis Malpighius microſcopiis adjutus multa antiquitati incognita cum erudito Orbe communicavit, quanquam non ignoremus, Celeb. Franciſc. Redi ex chronico & aliis documentis MS. ſategiſſe probare, quòd ſub finem ſeculi XIII. & initium XIV. fuerint inventa. Crediderimus tamen jam innotuiſſe Seculo XI. ita perſuaſi verbis Alhazan Arabis *ex lib.* 7. *Opt. c.* 7. *prop.* 43. *&* 47. Sed hæc obiter. Nobis duo illa nondum ſufficiunt, niſi fuerit in illo ipſo loco, in quo res eſt deſcribenda. Ponamus enim exercitatiſſimum in doctrinâ de animalibus virum deſcripſiſſe nobis beluas marinas, qui nunquam ex his viderit unam, nec oceano ſe per totam vitam commiſerit, aut qui Indiam nunquam viderit, an ejuſmodi hominem plantarum phænomena enarrare potuiſſe dicemus? Et ſi tentaret quiſquam, meritò eodem modo omnes riderent hominem, quo Lucianus, lib. *quomodo ſcribenda ſit hiſtoria, p. m.* 622. *edit. Amſtelod. tom. I.*

ridet

ridet hominem describentem insulsè bellum in Syriâ & Armeniâ gestum, nec tamen Syriam & Armeniam viderat. *Atque hæc*, ait Lucianus p. seq. *Corinthiis audientibus recitabat, qui probè sciebant, ipsum ne in pariete quidem vidisse depictum bellum, ac neque arma movisse, neque quales sunt machinæ, neque qualia aut acierum, aut ordinum nomina.* Præclarè Excellentiss. Dn. D. Hartmann rectissimi Vir Judicii in *disq. de Phocâ cap. IV.* §. 1. agnoscit, non esse, unde hunc defectum sarciant studiosi, *licet domi nonnulla animantia educent, cum suspicio sit, transiisse consuetudinem in alteram naturam.* Prudentissimè *hinc Illustris Societas Regia in Angliâ*, non à quibusvis, sed eruditis, *neque qualiumcunque, sed quorum major est ipsis intuendi opportunitas eorum, quæ patria offert, fidelem expetit historiam*, ut iterum Hartmann *l. c.* Is itaque posse 3°. censendus est, qui præter dicta in eodem loco cum re describendâ, aut est, aut fuit. Porrò, qui cum M. Antonino, cujus aureis *de eis, quæ ad se pertinere putabat*, frequenter utimur, cogitat, *quantâ cum celeritate abripiantur & subtrahantur, quæ sunt fiuntque universa, & quòd rerum natura instar fluvii cujusdam sit, qui in jugi sit fluxu, effectiones verò mutationibus continuis & causæ ipsæ conversionibus innumeris subjaceant*, ut idem Anton. habet *l.* 5. §. 23. *p.* 42. *edit. Gattak.* nullo negotio videt, ad omnia enarranda singularia & temporis opportunitatem esse necessariam. Quodsi enim præstantissimus Botanicus sævienti brumâ in Galliam appellat, nec expectet vernum tempus, quid in describendis plantis Gallicis sit præstiturus, cuivis est judicare. 4. Ergò, ut possit debite enumerare singularium historiam, temporis opportunitatem requirimus.

§ 10. Eum autem, qui potest, etiam velle colliges, si Vir fuerit bonus & honestus; cùm enim *Veritas divina res sit*, ut ex Platone & Plutarcho *de adulator. & amicor. discrim. p.* 49. constat; conf. etiam Plato *in Cratylo p.* 289. Vir bonus non potest non ejus amore capi, sciens, quòd *impietatis sit reus, falsa quisquis loquitur, ut* iterùm Imperator *lib.* 9. §. 1. *p.* 82. Quia verò larvâ honestatis indutus nemo non in proscenium prodit, hisce regulis hactenus usi sumus ad explorandas hominum hâc in re voluntatés. Primò, si vel ex scripto vel aliunde nobis constiterit, Auctorem famæ & gloriæ immodicum aucupem fuisse, & recenseat historias, quæ alibi non occurrunt, de ejus voluntate vera referendi dubitavimus, suspicio enim nobis est, quòd ex desiderio inclarescendi admirabilia finxerit. Pertinet huc ille Senecæ *ex lib.* 7. *Nat. quæst. c.* 15. locus: *Quidam incredibilium relatu commendationem parant*, gnari, Lectores admirabilibus hisce delectari, unde licentiam sumunt; non vanè Lucret. *l.* 4. *Cætera de genere hoc monstra ac portenta loquuntur, ne loca deserta ab Divis quoque fortè putentur sola tenere; ideo jactant miracula dictis, aut aliquâ ratione aliâ ducuntur, ut omne humanum genus est avidum nimis auricularum.* Arguit verò latentem illam cupiditatem horum hominum fastus interdum intolerabilis, quibus secreti symboli loco est istud Horat. *Satyr. l.* 1. *Serm. Satyr.* 9. inquientis: *Noris, nos docti sumus, nos legiones*

difflamus spiritu, quasi ventus folia. Intolerabilis certe fuit thrasonismus Paracelsi, qui teste Hormbeck de Weigelian. *p.* 6. dicere non erubuit, *stultissimum capillitii sui pilum plus scire quàm omnes Galeni sectatores. Imò barbam suam plus habere experimentorum, quàm omnes Academias.* Conf. *Introd.* Conring. *p.* 66. Ejusdem furfuris fuit etiam Joh. Baptist. Helmontius ille, qui sese, insolenti titulo, Philosophum per ignem vocat, cujus jactantiam incomparabilis Vir Herm. Conring. describit in *Introd. in art. Med. c.* 2. §. *XXIII.* & veterum ac recentiorum doctrinâ subactus Philosophus & Medicus, Schelhammerus *in annotat.* De Bilsii fastu loquitur Celeberr. Franc. de le Boë Sylvius *in Præfat. Disp. Med. Decadi præmissa* §. 22. & 23. Ex hoc aliqua excerpimus: *Intolerabilis,* ait Sylvius, *meritò videtur bonis viris & gravibus Bilsii fastus, quoniam cum injurioso & contumelioso egregiorum, & ipsi, quoad industriam & dexteritatem planè ignotorum Anatomicorum contemptu passim conjunctus. --- Quibus pondus addidit quorundam aut ipsi impensius addictorum, aut cæterorum Anatomicorum uni, vel pluribus infensorum Medicorum, laudatio immodica, ut metus sit, ne brevi crepet. Et cui non intolerabilis,* (adeò in omnes Anatomicos debacchatur,) *ut, cùm ad renes pervenisset, illos à multis Professoribus in Academiis ne inveniri quidem posse diceret?*

§. II. Nec plenam apud nos meriti sunt unquam fidem, ut iterum Sylvius *in* §. 22. *innovatores aliqui,* qui *semper refingunt, retractant etiam à se non intellecta,* & in nullâ re, nisi in novis hypothesibus fingendis sibi placent, credidimus enim etiam eos vanissimos famæ aucupes. Nam gnari satis sunt, esse verissimum illud Homeri *Odyss. I. Cantio hæc hominum longè est celeberrima vulgo, ac gratissima, quæ nuperrima venit in aures.* Novitatis studium in Cartesio culpat Huetius in *Cens. c.* 8. §. 7. *Laudem,* inquit, *præcipuè captat ex doctrinæ suæ novitate, etsi fere nihil novi attulit. Hinc Philosophorum aliorum scriptiones sibi parum versatas esse simulat; quamvis in dissert. de methodo oblitus sui fateatur, diligenter tritum fuisse ab adolescentiâ, & versatum veterum in libris, aliisque, in quibus reconditum aliquid inesset & à vulgi notitiâ semotum.* Ne nominem Schockium Philosophiæ Professorem, cujus libellus extat *de admirandâ novæ Philosophiæ methodo,* in quo opusculo Cartesii opiniones strictè & ipsum Auctorem multo defricat sale. Nolumus tamen hæc ita à quoquam accipi, quasi nos omnia nova aspernaremur, utpote qui optamus, ne sint, qui ineptis suis scriptis, quibus pecunia Lectores emungunt, cum irreparabilique temporis jactura propugnent, *si,* ut cum Prudentio loquamur, *observatio crevit, ex atavis, quondam malè cœpta, deinde secutis tradita temporibus serisque nepotibus aucta;* & seriò exosculamur nova, non nomine, sed re talia, artifici manu absque contemptu aliorum in usum humanum detecta. Nobis dictum semper putavimus illud Nazianzeni *Orat,* 26. *Ne spernas usitata, nova ne secteris, ut nominis splendorem apud vulgus Tibi concilies.* Cæteroquin novitatis amor insanus apud multos, nova semper experimenta jactantes facit, ut boni viri subinde repetant illud Isaac.

Vossii

Vossii *in append. de nat. lucis c. 3. p. 102. Eo vivimus seculo, quo etiam stultorum sensus latius pateant, quàm patuere olim sensus omnium Græciæ sapientum. Virtus illa, quâ videmus, adeo adaucta est, ut non nimium dixero, si dixero, nos plus quam centies millies acutius videre, quam viderint illi, qui ante nos fuère.*

3. Decoxere etiam fidem, qui calamum modo adversus hunc, modò illum stringunt. Suspicionem enim meritò præbent, quòd sint inter eos, qui destinatis sententiis quasi addicti, & consecrati, atque adeo necessitate quâdam constricti veluti, *ut etiam, quæ non probare soleant, cogantur constantiæ causa defendere*, ut loquitur Cicero, vel inter eos, qui irascuntur immortali odio contra omnes, quos viderint, vel audierint, non dicamus adversari sibi, sed non plenis viribus & totis suis assentiri sententiis. Talium virorum exempla præbent ii, qui circulationem sanguinis Aristoteli & Hippocrati obscurè cognitam, deinde longâ multorum seculorum ignorantia sepultam, iterum post Cæsalpinum ab Harveo clarissimè assertam, oppugnarunt. Et hinc cum Celeberrimo Wedelio meritò statuimus; *secundum philosophandi gradum esse, non occupari in commentando vel refutando*; in præfat. præmissa *Amœnit. Mat. Med.*

4. Illi æris coruscatores semper nobis visi sunt sublestæ fidei testes, quando jactant encheireses, novos processus, arcana toties totiesque felicissimo successu comprobata: Ea enim auri fames facit, ut splendidè mentiantur, quod mirum non est, quia *nullum in humanâ vitâ scelus reperitur, quod non ob pecuniarum amorem perpetretur*, ut Isidorus Pelusiota habet *lib. 2 ep.* 146. Similes hi veteribus Sophistis, quorum jactantiam & nummorum amorem exagitant Plato, Aristoteles, Xenophon aliique. Inde etiam Aristoteles Sophistam ajebat esse eum, qui *ex apparente sapientia quæstum facit, lib. Sophist. Elenchor.* Sæpè ipsa res diligentissime considerata, quam aliqui narrant, ac ordo & series narrationis argumenta præbent falsitatis.

Optandum verò esset, ut viri aliqui in commodum studiosæ juventutis, tam in physicis, quam anatomicis, chymicis & medicis candidè procul studio partium, proximè præterlapsi seculi Auctores nobis indicarent, in quibus voluntas cum facultate narrandi vera experimenta fuit conjuncta. Et de multis quidem sincere mentem suam aperuit Vir nostrâ laude major D. Schelhammerus in eruditissimis suis annotatis ad Conringii Introductionem. Verum neque illi omnes obvenere Auctores; certè ex omnibus Europæ nationibus nobis visi & lecti, quos ei ad manus non fuisse opinamur. Utinam id laboris Viri Clarissimi sibi sumerent. Non dubitamus, quin post examen, locum inter hos sint inventuri inter Germanos Guernerus Rolfincius, Dan. Ludovici, Michaël, Bohnius, Wedelius, Rivinus, Hoffmannus uterque, Ettmüllerus, Major, Sachsius, Pechlinus, etiam Illustris ac Magnificus Noster Academ. Leopold. Nat. Curios. Præses, L. Schrœckius. Certè laudibus Auctorum plurium non multum tribuimus, quamvis bene multæ in eum effundantur,

dantur, *etsi solemne sit, ex testium approbantiumque numero sententias æstimare*, ut annotavit etiam Auctor Libri *artis cogitandi p. m.* 287. Sed potiùs hic confidenter dicimus cum P. Petito *in dissertat. de princip. nov. philosoph. Renat. Cartes. p.* 2. *Quid igitur? Quia Cartesius famam, quia multos sibi deditos habet, continuò hunc extra omnem ingenii aleam credemus? Ejus opiniones pro certis dogmatibus atque oraculis amplectemur? Libros velut sacra monumenta non nisi cum summa religione adibimus? tanquam delapsa cœlo ancilia aut palladium quoddam venerabimur ac custodiemus?*

CAPUT II.

De Experientiâ ex propriis observationibus.

§. 1.

Satis de experientia, quam haurimus ex cognitione singularium ab aliis relatorum. Nunc de ea, quæ paratur ex singularibus à nobis officio & munere sensuum nostrorum cognitis, agamus. Singularia ea, quæ sensibus percipi possunt, alia ita comparata sunt, ut *uno* tantum *sensu* percipi queant, e. g. color tantùm visu, sonus tantum auditu cognoscitur, odor tantum odoratu percipitur, & vocantur propria objecta sensuum: alia *pluribus sensibus* patent, ut motus, quies, numerus, magnitudo, figura, & hæc vocantur *objecta communia*, ut docet Aristot. *lib.* 2. *de an. c.* 6. De iis enim, quæ *per accidens sensibilia sunt,* ut substantiæ materiales, in quibus sensibilia per se existunt, modò non loquimur. Jam sæpè fit, ut existimemus, nobis aliqua esse sensu cognita, quæ tamen cognita non sunt. Non desunt, qui hic fallaciam sensuum accusant, prout olim Pyrrho cum discipulis teste Diogen. Laërtio *l.* 9. *de vit. Philosoph.* de eo enim & sequacibus ejus Aulus Gellius *l. XI. Noct. Attic. c. V. nec videre planè quicquam neque audire se putant.* Quod & de Academicis testatur Cicero *l.* 1. *quæst. Academic. num.* 8. Prout etiam nostro hoc seculo eadem doctrina propalari cœpit à Cartesio, aliisque. Etsi verò non cum Epicuræo dixerimus, omnes *sensus veri nuncios esse* apud Ciceron *l.* 1. *de Nat. Deor.* quibus gemina habet etiam de eo Plutarch. *l.* 4. *de placit. Philosophor. c.* 8. & Laërt. *l.* 10. *in vitâ Epicuri*; persuasi tamen sumus, vera esse, quæ habet Aristoteles *l.* 4. *Metaph. c.* 4. *in fine*: *Sensus propriorum semper verus est*, quod & repetitur *l.* 3. *de anim. c.* 3. alibique passim, modò adsint omnia requisita; sc. 1. *organum recte affectum.* 2. *Objectum idoneum.* 3. *Medium naturaliter se habens.* 4. *Intervallum debitum.* Si unum ex his defuerit, necessum est, judicium sensuum esse fallax, quorum explicationem uberiorem legere licet apud Zeidlerum *in Analysi posteriori p.* 24. *& seqq.*

Quicunque

Quicunque ergò rectâ via tendunt ad experientiam, considerent, an cum hoc vel illud singulare sensibus usurparunt, quæ enumeravimus, requisita omnia adfuerint. Quodsi vel unum horum defuerit, nunquam recte cognitum fuerit singulare, & experientia, quæ tali innititur cognitioni, nulla est. Id verò persæpè contingit, ut exemplis aliquibus patebit. Organum certe Anaxagoræ minùs rectè fuerit constitutum, cum dixit, *nivem nigram* esse, teste Cicerone *l.* 4. *Quæstion. Academic. num.* 23. Frustra etiam fuit Epicurus, qui atomos dixit esse *sphæricas*, *cylindricas*, *conicas & conoidicas*, *item cubicas*, *prismaticas*, *parallelepipedas & polyhedras*, item *hamatas*, *striatas*, *uncinatas &c.* Nam teste Diog. Laert. *l. X. in vit. Epicur. p.* 33. *inf. & init. seqq.* dixit ἀπερίληπτα ἐςὶ ταῖς διαφοραῖς τῶν σχημάτων, h. e. *incomprehensibilia*, *differentiis seu varietate figurarum.* Lucret. *l.* 2. *Nunc age: jam deinceps cunctarum exordia rerum qualia sint, & quàm longè distantia formis percipe multigenis, quam sint variata figuris.* Cujus mentem uberius explicat Gassendus *p.* 203. ut & Joh. Bapt. du Hamel. *lib.* I. *de consens. vet. & nov. Philos. c.* 8. *p.* 179. *& seqq.* Frustra fuit etiam Democritus atomorum variarum defensor, de cujus consensu & dissensu cum Epicureis indicium præbet locus apud Aristotel. *l. de gener. c.* I. *&* 8. & Alexander apud Philoponum, colligiturque etiam quadantenus ex Diog. Laertio *l.* 9. *in vit. Democr. p.* 248. *edit. Lond. in fol.* si conferatur cum Sexto Empirico *adversus Mathemat. p.* 163. *& lib.* I. *hypotypos. c.* 30. & Plutarch. *contra Colotem*, imò etiam Anaxagoras, qui multas fecit atomorum distinctas species, qua de ejus opinione legi potest Claudius Berigardius *in Circulo Pisano p.* 419. Nam unde hoc iis constat? Visu enim figuras illas discerni non posse largitur Gassendus *l. c.* addimus, nec tactu. Quomodo ergò? ratione & mente; hinc Democritus apud Plutarchum, ἴδια ἔχειν σχήματα λόγῳ θεώρητα. At nobis non sine causa, hoc absurdum esse, evincemus alibi. Unaquæque enim facultas cognoscens suis circumscribitur limitibus & de quo judicare debet sensus, e. g. visus & tactus, ut de figurâ (est enim objectum commune) de eo non est audiendum judicium rationis, præprimis si sensus munere suo circa ejusmodi res fungi non possit. Quod diximus de sententiis horum, multi etiam, ut opinamur, dicturi sunt de placitis Cartesii, cujus scita non multum distare à decretis horum dubitaverit nemo, qui paulo peritior est veterum hujusque novæ Philosophiæ, aut qui legerit eruditissimam Petiti disputationem *de Principiis Cartesii.* Nolumus tamen quenquam hæc eò trahere, quasi negemus atomos, non enim sine jucunditatis sensu eæ oculis cerni possunt, *si in vase vitreo purissimus aër inclusus, nec à vento aut alio quodam impulsus ad solem ita sit expositus, ut radii non tantum collustrent, sed per foramen clausæ fenestræ medium pertranseat, oberrare videntur, & ultrò citroque concursare multa corpuscula*; nec est, ut suspiceris pulverem, is enim jam pridem petiisset fundum, si quis adfuisset. Et propter nimiam distantiam solis lapsus est Epicurus in determinandâ ejus magnitudine, de quo Diog. Laërtius *l. X.* refert, ei familiare fuisse dicere:

Solis cæterorumque siderum magnitudo, quantum ipsi judicamus, ea est, quæ videtur. Et licet multum, frustra tamen, judice etiam Ægidio Menagio *p.271. in eruditissimo comment. in Diogen. Laërt.* sudat Gassendus, ut Epicurum suum inscitiæ culpa in Astronomicis absolvat. Nam etiam Cicero *l. 4. quæst. Acad.* testatur, quod putarit, *etiam solem posse esse minorem, quam videatur, sed non multo*. Non dubium est, quin Epicureos respexerit Seneca *lib. 1. Quæst. natur. c. 3. tom. l. p. 640. Edit. Amstel. noviss.* cum ait, *sapientes viros contendisse solem pedalem esse*.

§. 2. Verùm ad Medica digrediemur exempla, præprimis verò Anatomica. Deprehendemus verò maximos quoque Viros humani hìc aliquid passos esse, putantes, se hoc vel illud sensu habere cognitum, quod tamen nunquam sensibus eorum fuit subjectum, quamvis non facile sit, designare causam, unde lapsi fuerint. En exempla quantum ad sensum visùs. Immortale nomen scriptis suis obtinuit Willisius & multis deprædicantur ejus opera laude quavis dignissima *in Ephem. Gallic. Erudit. an. 1676. Mens. Julio*; commendat etiam de cerebri anatome librum Celeberrimus Carol. Fracassat. *dissert. epistol. de Cerebr. ad Marcell. Malpighium*; at verò qui expenderit ea, quæ affert Nicol. Steno *de Anatom. Cerebri* & ipse interfuerit sectioni, animadvertet, non finxisse sed invenisse causam optimum illum Stenonem de veritate totius ingeniosi istius Systematis Willisiani meritò dubitandi & errores non paucos in figuris indicandi. Ex quo apparet, in singularibus observationibus Willisium fuisse deceptum. Multò magis verò id dicendum videtur de structura ea, quam commentus est Cartesius, quamque explicare satagit *parte 5. tract. de Homine p. 100. & seqq.* Nam cùm totus Cartesii homo alius sit ab aliis hominibus, alius eum cerebri etiam esse conveniebat Bene verò est, quòd Ludovic. de la Forge *in notis p. 103.* fateatur, *quòd visus maximam eorum, quæ profert, partem non detegat, & prorsus* inficete addit: *Veruntamen dummodò se quis parumper præbuerit attentum, volueritque oculis figuras meas utcunque contemplari, spero eam* (structuram cerebri) *cuilibet intellectum iri.* Res mira est figuras partium corporis humani, quas visus maximam partem non detegit, tàm audaciter appingere, audacius verò facinus est, polliceri notitiam structuræ partium ex figuris non visarum partium. Prudentissime judicat doctissimus Veslingius *in præfatione prima Syntagmat. Anatom. ad Lectorem* de figuris: *Etenim licet optimorum Artificum ingenium ac manus spirent, frustra tamen est, quisquis ex illis naturalem partium positum, magnitudinem, ordinem, duritiem, mollitiem, atque, ut cum Celso loquar, lævorem, contactum, processus deinde singularum & recessus, tùm si quid alteri inseritur, aut portionem alterius recipit, accuratius cognoscere volet.* Quid sentiret de figuris rerum visu non detectarum, credidissetne, si quis tales figuras oculis utcunque contemplatus esset, structuram sensibus non patentem ab eo intellectum iri? Præprimis verò præconcepta de glandula pineali opinio fefellit oculos Cartesii, ut alio sitam modo videret glandulam hanc *tract. de passion.*

anim. part. 1. *art.* 31. quam alii peritiſſimi Proſectores, quos inter eſt Steno jam laudatus. Sed his immorari neceſſe non eſt, cum Clariſſ. Nuckius ingenioſa inſcriptione non tam ſitum quidem, quàm uſum ejus proſcripſerit & exequias ei cecinerit *in epiſtol. Anatomica Adenographiæ ejus adjuncta.* Quanquam non malè Clariſſ. Diemerbrock exiſtimarit *l.* 3. *Anatom.* demonſtrationem etiam nerveorum funiculorum, quos Sylvius ei tribuit, fore difficilem, certè nec nos, nec præceptorum, nec amicorum quiſquam obſervavit eos unquam.

§. 3. Ludovicus Bilſius, de cujus arrogantia & tumido faſtu ſupra querentem audiebamus Sylvium, propalavit, ſæpè ſuis ſenſibus cognitum, quòd vaſa lymphatica *duas habeant tunicas, & inter eas inveniantur innumerabilia exigua & ſubtilia roris ſive lymphæ vaſcula ad inſtar fibrillarum, (quarum, conſtitutio valde ſimilis ſit muſco arborum) continentia liquorem aliquem nutritium pro omnibus corporis partibus, qui nullis valvulis in ſuo curſu impediatur, moveaturque à centro corporis ad illius circumferentiam, & revertens liquor per canalem interiorem horum vaſorum roriferorum, in quo ferè ubique valvulæ reperiuntur* (antea verò negaverat iſtud Bilſius, donec eum convinceret Fridr. Ruyſch Anatomicus dexterrimus, cujus libellus, hâc de re, editus proſtat) *nullo modo ros vel lympha vocari debeat, ſed potius fermentum.* At vero incertum, quâ de cauſâ hæc protruſerit in orbem, neque enim, ſi vir bonus fuit, veteratoriè finxit, lapſus ergò eſt Bilſius, neque oculatiſſimi Anatomici Bilſianos tubulos, quantumvis enixe id cuperent, deprehendere potuerunt. Conf. Nuckium *in Adenograph. p.* 43.

Immortalis memoriæ Anatomicus Andr. Veſalius *l.* 6. præclariſſimi operis *de human. corpor. fabric. p.* 732. *c.* 10. ſplendidæ edit. per Oporinum: *Porrò*, inquit, *cordis dilatationem, quæ mucronis ipſius ad baſis centrum eſt attractio, & omnium laterum cordis diſtentio, rectæ efficiunt fibræ mucronem, verſus baſin contrahentes: quod ſanè ita perficitur, ac ſi vimineo circulo orbiculatim eademque ſerie complurimas juncorum ſcirporumque radices connecteres & mucronibus illorum ſimul collectis, velut pyramidem quandam efformares, ac demum funiculum ex illius verticis medio per circuli centrum dimitteres, quo deorſum tracto pyramis brevior intusque multo capacior, juncis nimirum in exteriora ac in latera ab invicem diremptis ac ſecedentibus, redderetur.* Sed verò ne jam de dilatatione cordis agamus, fallitur in declarandâ ejus texturâ, quam toties oculis ſuis uſurpavit Vir ſine exemplo, niſi Haroejum excipias, in ſectione corporum occupatus: multo enim mirabiliori modo fibræ illæ ſunt diſpoſitæ; immediate enim ſub externâ cordis membranâ à baſi cordis & ab orificiis *circularibus tendinoſis*, in quibus *deſinunt venæ cavæ & pulmonaris auriculæ*, nec *non à principiis arteriarum aortæ & pulmonaris propagatur ſtratum fibrarum carnoſarum, quæ ferè æquidiſtantes ſunt inter ſe & directè à baſi verſus cordis mucronem tendentes, ubi variè inflexæ & contextæ reflectuntur* verſus *internas cavitates ventriculorum*, ut

egregiè declarat Joh. Alphonſ. Borell. *part.* 2. *oper.* de *motu animal. c.* 5. *propoſ.* 37. *p. m.* 65. cum quo omninò conferri poteſt Lowerus *in tract. de cord. c.* 1. *p.* 16. 17. *ſeq.* Plura hanc in rem exempla adduci poſſent, ſed unum in præſens ſufficiat. Ut aliorum labores in ſectione hepatis non memoremus, diligentia & dexteritate antevertit omnes Gliſſonius, qui de ſeipſo, in præfatione ad Lectorem, *profecto*, inquit, *id vere teſtari poſſum, me haud leves quasque veriſimilitudinum umbras hic temere ſectatum eſſe, verum omnia, quantum licuit, ad rei ipſius trutinam fideliter exegiſſe.* Is autem recenſet hepar inter parenchymata, ita, ut *parenchyma hepatis videatur ei pars principalis*, quoniam reliquæ omnes illius partes eidem inſerviunt: Ligamenta nempe ſitum ejus ſtabiliunt, tunica circumveſtit, porta illi ſanguinem apportat, huic capſula communis miniſtrat; arteria & nervus hepatici operas dant partim portæ, partim capſulæ communi, partimque poro biliario; ramuli venæ cavæ & pori biliarii ſoli inde auferunt, ut manifeſtum ſit, alias omnes hepatis partes parenchymati ejus aliquatenus ancillari. Verùm Marcellus Malpighius in ſeculi gloriam natus, & ex crebris ſectionibus magnâ prudentiâ inſtitutis, & ope microſcopiorum adjutus, deprehendit hepar *conglomeratum eſſe glandulam, cum in diverſa fruſtula & acinos dividatur, unico excretorio polleat vaſe, & determinatum ſeparet ſuccum, in cavitatem inteſtinorum eructandum.* Malpigh. *de hepat. c.* 3. *in fine p. m.* 257. *in op. edit. Amſtelod. tom.* 2. Idem de pulmone, renibus *&c.* dici poſſet, in quibus lynceus ille Anatomicus alios cœcutiiſſe fecit manifeſtum. Nihilominus nec ipſe licet oculatiſſimus omnia vidiſſe cenſendus eſt. Clariſſ. Nuckius *in Adenograph. c.* 1. *p.* 3. *Clariſſimus*, inquit, *Malpighius ſtructuram glandularum conglobatarum curiosè quidem propoſuit, ſed, ut pace tanti Viri hoc dicam, longè aliter earum fabrica nobis fuit oblata; ſive enim vaſorum lymphaticorum introitum exitumve examinemus, ſive glandulæ interiora perſcrutemur, paſſim quædam occurrunt, quæ Anatomicorum filii nondum viderunt &c.* Ita ex defectu alicujus requiſiti viſus nos faſcinat; quæ omnia experturis quicquam ſuis oculis documento ſint, ut attendant ad omnia requiſita ſenſus, nec vanè credant omnia bene vidiſſe, ne quod de tantis viris multi modò, de illis poſteri & fortè deterius longè (jure optimo) ſentiant & loquantur.

§. 4. Talis deceptio in reliquis ſenſibus etiam locum habet ob aliquem requiſiti alicujus defectum. In ſenſu Guſtûs illuſtre exemplum præbet ſuccus pancreaticus non ſine labore inventus; orta enim de ſapore ejus quæſtio eſt. Regnerus de Graaf, Sylvii diſcipulus *de ſucco pancr. c.* 4. *p.* 551. *in Oper. edit. Lugd. Bat.* naturaliter acido temperatum eſſe contendit, *unde*, inquit, *contingit, quòd ſuccus pancreaticus naturaliter acido-temperatus exiſtat.* Quod & ante diſcipulum docuerat Præceptor ejus *in diſq. Med. X. p. m.* 50. *in Oper. Amſt. Edit. num.* 39. *acidus vel potius ſubacidus cenſendus erit ex ſui natura idem ſuccus pancreaticus, ſed temperatus:* fallimur aut præconcepta opinio de ſucci hujus cum bile efferveſcentia talem impreſſit ei guſtum, præprimis

mis cùm ipse agnoscat Graaf *sub init. cap. citat. p.* 540. *ipsum offendisse acidum gratissimum, aliquando penè insipidum, nonnunquam austerum, sæpius salsum, sæpissimè verò acido-salsum*; aut lapsus est, existimans, eum esse *saporem naturalem in subjecto morboso*, qui naturalis non fuit, aut organum gustus acidá qualitate fuit inbutum, cum gustaret hunc naturaliter se habentem. Postremum certè accidisse cuidam Bontekôe discipulo adstanti Anatomiæ cuidam recenter mortui, recordamur, cum bonâ enim fortunâ & secandi dexteritate liquorem deprehensum circumstantibus gustandum porrigeret prosector, qui jejuno ore gustaverat & nullum acidum deprehenderat saporem, eundem delibandum præbet Bontekoëano, præprimis cum nulla adesset suspicio succum præternaturaliter in eo subjecto se habere. Is continuo *acidus*, inquit, *est*, & vides Bontekoë recte sensisse. Medicus gnarus eum hausisse vinum aliquantò largius, jubet eum eluere limpidâ os; quo facto denuò gustandum præbet succum, præbet & aliis, ubi coactus est fateri homo, Medicum recte negasse acorem succi. Ex quo aliisque huic similibus exemplis colligere licet, eum, qui sensu gustus dijudicaturus est saporem quendam, teneri dare operam, ne organon gustus adventitiô sapore sit infectum.

§. 5. Interdum id, quod objectum visus est, tàm exiguæ est quantitatis, quod jam ex antecedentibus constat, ut oculos subtersugiat. Ponamus jam vera esse, quæ de erudito quodam Viro referuntur in Bataviâ, qui *in guttulâ aquæ, cui piper triduo fuit infusum, sponte in tubulum vitreum ascendendi* 30. *animalcula fertur conspexisse*; ponamus, inquam, rem ita se habere, quomodo visus in unoquoque animali illam organorum infinitam varietatem deprehendet? Quid de ductibus nervorum dicturi sumus? Num cavi? oculi nostri prorsus cœcutiunt, & *compages illorum stilo cuivis impervia est*, fatente Willisio in *Anatom. Cerebr. c.* 19. *p. m.* 64. *in Op. Edit. Amstelod.* Sed vitreis oculis nihil non se videre, multi nobis persuadent (ita jam ad considerandum medium descendimus, prætermisso aëre illuminato, tanquam satis noto) Enimverò, nec hoc accommodatum est medium ad omnia videnda; nam, ut Willisius *l. c. etiam perspicilli sive microscopii applicatio cavitatem nullam his adesse confirmat.* Et hactenus nemo, opinamur, inventus est, qui vias, quibus vena portæ liquoris sui alias partes in poros ac vesiculam bilis, alias in cavam dimittit, commonstrarit, ut non sine ratione Peyerus *Exerc.* 2. *de gland. intestin. p.* 28. dicat, *hoc magis optandum, quam sperandum.* Nullus etiam prodit in lucem, qui, quâ mechanica meatus ex arteriis emulgentibus in ductus uretericos serum transcolent, etiam exquisitissimo edocuerit microscopio. Excell. D. Bohnius, Lipsiæ decus, expresse *sese*, scribit, *ignorare, quâ mechanicâ Lien suo munere defungatur?* An speramus etiam id consecuturos ope microscopiorum, ut posteritati constet, quibus canalibus in cerebri ventriculos, aut in pericardii cavitatem sese effundat lympha? Non verò hæc pertinent ad damnandum usum microscopiorum, quibus Malpighius, Hoockius & Löwenhœck, tot egregia, scituque dignissima protraxere in lucem; ut illu-

 stres

ſtres Italos, Gallos, Anglos, Batavos, noſtros quoque Germanos, nullis ex his ingenio, eruditione & experientiâ minores, taceamus, multum nos affecerunt ea, quæ Celeberrimus Mathematicus & Phyſicus Sturmius *in Collegio Curioſo part.* 1. *tentam.* 15. *p.*138. *& ſeqq.* affert, quæ non tantum de effectu cauſiſque, ſed & modo prudenter adhibendo microſcopia Lectores commonefacient. Cumque notum ſit, microſcopia conſtare, vel *unâ lente*, *eaque acutiſſima* & minimæ ſphæræ; alia *duabus lentibus*, *alterâ ſcilicet*, *quæ ad objectum ſpectat*, *acutiſſimâ*, *& aliâ*, *cui oculus admovetur*, *molliore & majoris ſphæræ*; *alia tandem tribus lentibus*, ut alias jam differentias non perſequamur, poſterioribus objectum averſo ſitu cernitur, quod an ſemper obſervarint, qui vitreos hos ſibi applicarunt oculos, experimenta loquantur. De cætero in Anatomicis utile cumprimis eſt, noſſe canalium principium & finem, hinc enim de origine liquoris & uſu ejus conjectare licet. Enim verò etiam hîc lapſus facilis eſt. Bartholom. Euſtachius, Anatomicus ſuperiori ſeculo famigeratiſſimus *in tract. de venâ ſine pari antegramm.* 13. de eo nos non ſinit fluctuare, nam finem ductus thoracici conſtituit receptaculum, quod ejus principium eſt. Verba Viri hæc ſunt: *Ab hoc inſigni trunco ſiniſtro juguli, qua poſterior ſedes radicis venæ internæ jugularis ſpectat, magna quædam propago germinat, quæ, præterquam quod in ejus origine oſtiolum ſemicirculare habet; eſt enim alba & aquei humoris plena, nec longè ab ortu in duas partes ſcinditur; paulò poſt rurſus coëuntes in unam; quæ nullos ramos diffundens juxta ſiniſtrum, vertebrarum latus penetrato ſepto transverſo deorſum ad medium uſque lumborum fertur, quo loco latior affecta, magnamque arteriam complexa obſcuriſſimum finem, mihique adhuc non benè perceptum, obtinet.*

§. 6. Utinam verò omnes, qui de facultatibus medicamentorum ſcripta ad nos transmiſerunt, iniiſſent eam viam, & ſenſibus, guſtu, inquam, & odoratu circa ſingula rectè uſi fuiſſent, non laboraremus eâ, quæ præ manibus eſt, confuſione, ex diſcrepantia Auctorum orta. Nam quemadmodum viſus in Anatomicis dominatur, ita guſtus & odor in explorandis medicamentorum facultatibus primatum tenent. Enimverò non uno modo contingit, ut hic erremus, ex *parte organi quidem guſtus* non niſi depravatus erit ſenſus ac judicium erroneum, 1. ſi *lingua prorſus exſucca & fibræ ejus contractæ* ſint, unde videmus eos, qui defectu ſalivæ laborant, nullo propemodum guſtu pollere, cujus exemplum nobis præbuit Medicinæ Profeſſor quidam, qui per longum tempus ſapores diſtinguere ignorabat, & Bibliopola, qui decrepitus ſenex ad mortem uſque de impotentiâ guſtandi conqueſtus eſt. 2. Si *lingua nimis ſit humida*, nam humor ille linguæ cavitates occupans, alteri, qui ſaporem devehit, non cedit. 3. Si *ſalivæ admixta ſint corpuſcula, quæ à bile procedunt*, ingratus ſapor alios cibos depravat non aliter, quam ſi ipſis vel fuliginem, vel tantillum fellis aſpergeres. 4. Poſt *ſomnum etiam de ſapore non ita rectè judicamus*, aut etiam *poſt alium quendam cibum*. Ad immutationem ſaporis conferunt etiam alia, quæ ſcire oportet, ne decipiamur. Nam & 5.

calor

calor laxans fibras saporem mutat, hinc quæ cocta, e. g poma, pyra, diversum saporem præ se ferunt, ac cruda, & quæ calida gustui placent, eadem frigida prorsus ei ingrata sunt, ut vel in jusculis quotidianis illud observare licet. 6. *Frigus* quoque *contrahendo fibras linguæ*, facit eas *rigescere*, ut non facilè affici possint. Quantum additiones & variæ adulterationes faciant ad mutationem gustus, ex culinaria elucescit. Hinc judicaturi ex gustu etiam de exoticis, quorum luxum meritò perstringunt cordati Germani, ne temerè quid dicant, sed potiùs semper habeant suspecta ob factam additionem, quod ea, quibus quotidiè utimur, abundè edocent. Ita scammonium genuinum rarum est, quod non succo lithymalino adulteratum sit. Par judicium de sanguine Draconis, utpote qui infectus est sanguine hircino; *Meconium loco opii nobis protruditur*, ut optimè notavit Ettmüll. *in Colleg. pharmac. in Ludov. p.* 1049. *& seqq.* Non tantum verò *mangoniis* diversimodè sed & *non raro situ* corrupta etiam peregrina sunt, ut iterum ob singularem candorem & experientiam nunquam satis laudatus Ludovici expertus nos commonefecit. Porrò ex *parte objecti de toto* judicaturi, e. g. vegetabili aliquo necessum est, ut totum gustu exploremus, sæpè enim contingit, ut diversarum partium unius compositi diversus sapor sit; nam cucumeres partem radici proximam habere amariorem, notum est, & notatum jam ab Aristotel. *Sect. I. problem. quæst.* 25. quod in glandibus secus accidit. Id etiam passim est ab Auctoribus traditum, quòd plantarum *semina*, *radices & folia*, *diversum sensum imprimant*, ita, e. g. plantarum acrium semina sunt acriora, quam radices vel folia *&c.* hæc & alia plura gustu facturus experimenta observet necesse est in singularibus gustu perceptibilibus. Præterea ad clima solemque semina producentia, culturam & ejus defectum, anni tempestatem, salubritatem aëris, tempus modumque colligendi & conservandi respiciendum, nam juxta hæc omnia plantæ differunt.

§. 7. Quòd verò odores etiam cognitionem intimiorum facultatum medicamentorum largiantur, tradit Celeberrimus Wedelius *in Amœnitat. Mat. Med. l.* 1. *sect.* 1. *c.* 5. Memorabile est, quod refert Digbæus *de corpor. nat. tract.* 1. *c.* 27. de quodam per plures annos in sylvis commoranti & odoratu discernenti, ubinam radices fructusque salubriores crescant. Et Celeb. Meibom. *dissert. de febb. malign.* §. 6. testatur, se aliquoties in *ægris malignâ febre laborantibus talem percepisse odorem*, *unde mortem tertio aut quarto die prædixerit.* Quanquam talis collectio instituenda non sit, hoc inodorum est, ergò nullam habet facultatem, nam pyrethrum, lepidium sunt inodora, ac tamen ob acrimoniam insigniter calida. Jam ad ea, quæ ubivis obvia sunt, de organo odoratus, vix est quod addamus, præter hæc, quæ habet Hamel *de corpor. affection. l.* 1. *c.* 9. *p.* 203. *& seqq.* *Quodsi homines tam lautè non viverent*, *neque iis olfactûs organum ciborum fumis inquinatum esset*, *puriores fortè halitus*, *quibus odores constant*, *facilius exciperent*, *atque odore ipso*, *ut bruta cibos* (quidni & medicamenta) *discernerent*, quod probat exemplo canum

canum venaticorum, qui ſagaciores ſunt, quo parcior eis victus præbetur, & exemplo alicujus metu militum in ſylvis diu radicibus & glandibus viventis, qui, teſte Digbæo, narravit ſe odoratu cibos tùm exploraſſe, homines autem venatores vel odore ſolo percepiſſe, eorumque inſidias eluſiſſe, donec laqueis irretitus caperetur. Aliquas obſervationes tamen adjiciendas eſſe arbitramur. Wedelius *l. c.* opportunè monet, aliqua *per ſe odoratui eſſe patentia*, modo admoveantur naribus, alia verò *accendenda, terenda, ſolvenda eſſe, ut odorem expandant*, exemplo ♃is & ♁ii. Niſi ergo poſterius hoc executus fueris, non rectè de hujus vel illius rei odore ſenties. Deinde certum eſt, etiam ipſum tempus conſiderandum eſſe, ut integrum feras judicium. Nam *tempore pluvio vel humido corpora odorifera* minus *odoris exhalant*, nam humor poros eorum obſtruit, ne halitus per eos erumpant, forte etiam filamina halitus iſtius ſubigit ac diſſolvit. *Frigido* quoque *tempore* odores ſunt obtuſiores, quia *frigus poros per condenſationem ſtringit & halitus difficiliùs avolant;* ſicuti contra calor reſolvens poros facit excitari halitus, ut patet in flore autumnali, quem Jaſminum vocant; quotieſcunque ergò vel cœlo frigido, vel aëre humido hoc aut illud naribus admoviſti, meritò dubitare teneris, annon experimentum tùm ſit fallax. Diſpiciendum etiam eſt, annon *odore jam corpus odoriferum ſit privatum*, quod variis modis fieri poteſt, ut patet exemplo violarum, quæ ſi vel pluvia diuturniori ſunt madidæ, vel ſoli diu ſint expoſitæ, odore ſuavi privantur; ſolis enim ardor halitus odoriferos educit, ut ferè nihil remaneat, pluvia verò macerat particulas illas, quæ in halitum odoriferum abiiſſent. Adhuc hoc addendum, pleraque cum propiùs admoventur, fœtere, quæ, cum remotiora ſunt, ſuaviſſime olent, tenues enim ſpiritus olfactum juvant, craſſiores offendunt. Cùm ex vitellis ovorum oleum in ſartagine extrahitur, vel ex ſanguine craſſum itidem oleum deſtillatur, odor peſſimus exhalat, quòd exhauſtis ſpiritibus nihil ſuperſit præter ſulphur ſale volatili & fixo aculeatum.

§. 7. Calidi & frigidi, humidi, ſicci, aſperi, levis, duri, mollis *&c.* arbiter eſt *tactus*. Cùm verò, quod uni calidum videtur, alteri frigidum videatur, cœpit adhiberi thermometrum ita dictum, quod gradus caloris, uti & frigoris dimetiatur. Et Sanctorii ille tubus inflexus, cujus pars ſumma occluſa eſt, & in globi formam tornata, inferior verò aperta, per quam aqua uſque ad aliquam altitudinem infunditur, jam abiit in deſuetudinem, & potiſſimum thermometra ſigillata nunc adhibentur, quæ deinde tabulæ in partes æquales diviſæ applicantur. In his ſpiritus vini condenſatur, & eò magis deſcendit, quò acrius eſt aëris ambientis frigus, æſtate verò rareſcit ſpiritus vini; optimum thermometri modum exiſtimat Honorat. Fabri, quem *p. 632. tom. I. tract.* 2. deſcribit *&c.* Enimverò præclarè ibidem Fabri l. c. *indices graduum caloris nolim putes tàm accuratam caloris eſſe menſuram. Cùm plerique ex recentiorum ſcholâ, cauſas caloris & frigoris in corporibus frigidis & ſiccis non aliter eſſe ſtatuant, quàm cauſa doloris in gladio aut fuſte exiſtit,* ipſam

ipsam verò caloris formam perinde ut doloris sensum ajant in certa nervorum & spirituum commotione sitam esse, & propterea fortè dicere par erit, potius sensu tactus exploranda esse calida & frigida. In Medicinâ nostrâ maximam affert utilitatem, nosse, quæ calorem, quæ rigorem in corpore nostro excitent, quænam humectent, & quænam exsiccent. Quantum ad vegetabilia fortassis omnium optimum foret, ut jejuni, ventriculo rectè constituto, in notabili quantitate uterentur Viri suæ constitutionis gnari, nam tùm in percolatione ea, quæ fit in corpore animantis, si calida & sicca forent, ignis particulæ separatæ à parte majori terræ, quæ in fæces abit, non possent non sensum caloris, modo majoris modò minoris excitare: Si vero frigida & humida essent calidi partes, subtilis puriorque humor (nam frigiditatis principium humor est, & cum Experientissimo Viro Domino Schelhammero omninò facimus, qui humorem, sive ut ipse loquitur, aquam statuit primum frigidum esse) divelleret, & modo magis, modò autem minus frigiditate sua corpus alterarent. Hac via non tantùm plantæ vi purgante, sudorifera, diuretica *&c.* præditæ certiùs innotescerent, sed & modus operandi sese manifestaret clariùs, nec necesse foret, ad metaphysicas quasdam speculationes, sicuti communiter fit in hac doctrina, delabi.

§. 8. De experimentis Chemicis omnes modernorum libri sunt pleni, & ab ingenuis Viris satis multæ additæ sunt de iis recte instituendis cautelæ, & laudabili candore communicata sunt, quæ irrito conatu suscepta fuerunt; ex illis verò inter se collatis facilè est cudere cuivis, de iis instituendis, præcepta. Prælaudatus Schelhammerus rectè ait, Hippocratem ea *non revocasse in usum*, additque id factum, *partim quòd inter ipsa initia satis occupationis erat naturæ ipsius affectus investigare, partim quòd methodus ex iis argumentandi nondum ipsi esset cognita.* Ultima non satis capimus, imò in aliam prorsus abimus sententiam, rati, mortalium neminem, præter Aristotelem & Galenum, rectius fuisse argumentaturum, quam Hippocratem ex singularibus experimentis chemicis, modò ei operationes fuissent cognitæ. Ita jubet nos credere admirandum aphorismorum Opus, abundè testaturum, eum fuisse legum colligendi ex singularibus peritissimum; Nec quicquam peculiare habent chymica, nisi quatenus traducuntur ad illustrandam humorum in corpore nostro naturam, quò etiam D. Schelhammerum respexisse ex seqq. colligimus.

§. 9. Ut morborum phænomena & symptomata rectè observentur, ante omnia necessaria est exacta morbi ex arte Medica cognitio, quam novatores studiosis admodum fecere difficilem, inductis tot ineptis contra omnes, quas stolidè aspernantur, quia nunquam didicerunt, definiendi leges, descriptionibus, incredibile verò dictu est, quot monstra symptomatum in omnibus affectibus hinc nata sint. Non tangemus ulcus, alias in proclivi foret demonstrare, à magni nominis Viris heic erratum esse. In praxi Medica lapsus hinc videmus quotidiè enormes. Referimus exempla duo: Viduus duxit juven-

culam, apud quam strenuè per aliquod temporis spatium meretur, læteque etiam inter convivarum plausus vivit. Cubitum verò se aliquando conferens, somno breviori fruitur. Altero die totus torpet. Pandiculatio, oscitatio etiam aderant. Incidit deinde in profundum somnum. Vix evigilat manè, mentisque non satis compos absurda effutit, & iterum obdormit. Ægrè excitatus semiclausis oculis denuò labitur in somnum, ac hiante dormit ore, iterum autem ex gravi sopore excitatus, modò hoc, modo istud poscit, acceptis verò non utitur. Æstus continuus sub noctem incrementa capiebat. Respiratio parva & rara, pulsus magni & undosi aderant. Urina jumentorum persimilis reddebatur, & sudor circa extrema multus, frigidus & aquosus effluebat. Circumstantes morbum à fascino originem trahere, sentientes, unum ex Medicis in suam sententiam pertrahebant; alter ex medentibus conclamatum esse de ægro ex sudore frigido concludebat, existimans de cætero esse morbum aliquem convulsivum, id quod hians os, oculi semiclausi docerent. Si uterque phænomena illa conjecisset in chartas, quid nonne ob nova à se hic in convulsionibus, alter in morbis à Dæmone observata symptomata sese operæ pretium præstitisse videretur? At verò aberravit turpiter uterque tangente acu rem tertio, qui soporosum affectum, quem lethargum vocamus, debitis medicamentis debellavit. Medicus quidam gravidam ad partum usque pro hydropica, non sine opprobrio artis, curavit. Et certè melius honori suo, & nostræ arti consulerent multi, si nullo præfixo titulo rariora symptomata enarrarentur, & doctioribus dijudicandum ex phænomenis relinquerent, cujusnam generis morbi, de quibus dubii hæsere, extiterint. Nam alias ejusmodi observationes unicè solùm valent ad confusionem majorem in artem medicam, sine necessitate, inducendam. Cùm verò Viris doctissimis hic error frequenter obrepat, nam & sui seculi gloria Casp. Hoffmannus, ex colica mictum cruentum, post usum opii secutum, narrans, deceptus est, & qui hunc effectum consequi volunt ex opii usu in colica falluntur; prout prius annotavit Clariss. Simon Pauli, cùm citra dubium calculo renum laborarit æger; nihil quidem in mentem venit, quod in præsens consulere liceat, adeoque, quid faciendum sit, ab aliis discere malumus, qui unum seriò precamur, ut disceptationes de genere morbi apud ægros omittantur, quæ utplurimum hinc oriuntur, quod unus ad hoc, alter ad illud symptoma attendat, & quisquis præconceptis suis opinionibus inhæreat. Qualis enim opinio in animis Auditorum ex concertationibus ejusmodi generetur, patet vel ex sola memoria acerrimæ velitationis medicorum de ægro Mazarino & ex judicio de hac apud Priolum *l. 11. de reb. Gall. c. II. p.m.* 389. Ultimo virtutes medicamentorum per experimenta manifestaturum, nisi & se & alios decipere velit, nosse par est 1. medicamentum ejusque præparationem, 2. morbum ac morbi statum, 3. ægri constitutionem naturalem, 4. ab hoc medicamento superatum hunc morbum. Deus bonè! ne duobus prioribus inhæreamus, quantæ fallaciæ etiam in

in tertio committuntur, in morbis præprimis chronicis? Ultimo sumptum medicamentum, etsi iners, etsi ineptè præparatum, priora nobilissima vulgò superare creditur, quia ejus usus & reconvalescentia tempore conjuncta sunt. Quem errorem, cum vulgo medici & arcanorum venditores creberrimè errant. Certè quotiescunque arcanis ritè perpensis omnibus usi sumus, toties nos destituit eventus, qui utplurimum felicior fuit, cum longa experientia confirmata in usum vocavimus medicamenta. Quicquid alii de Helmontio jactent, pace ipsorum dixerimus, medicamenta ab eo commendata spei non respondisse. Officulum, quod in poplitè leporis est, quodque patellam vocant, colicos dolores sustulisse scribit se non semel expertum; Hydropicum rusticum sanatum fuisse alligata anguium senecta, per ventrem & renes. Verùm ea medicamenta nostrum fefellere desiderium. Ita etiam in aliis ejus eventu frustrati sumus. Naturæ Consultissimus Boyle, qui Helmontium alioquin, non una de causa, etiam propter fidem quidem ac sinceritatem laudat, diffiteri non potuit, non semper, quæ adversus pleuritidem commendat Helmontius remedia, aut sibi aut amicis, qui ea adhibuere, benè cessisse. Ipsius quoque Boyle Viri magnæ, in communicandis literario Orbi inventis, fidei & candoris, medicamenta, etiam primæ classis novimus quosdam infelici prorsus eventu præbuisse. Et utut propemodum certissimus ex ultimo fonte derivari medicamentorum virtutes prolixè commendantium, & sua experientia salubrem eorum usum confirmantium errores frequentissimè; nolimus tamen negare, ex parte vera esse, quæ tertio loco adducit Leonhardus Capuanus pro medicamentorum incertitudine confirmanda, & huc redeunt, vix medicum nosse, quo in statu degat æger, quando medicamenta ei propinanda sunt, cujuslibet individui etiam sani statum omni ferè momento mutari, tam ratione particularum, quæ exhalant, quam earum intuitu, quæ ex alimentis diversis, atque aëre discrepante, in locum illarum succedunt; ex ignorantia verò status ægrorum, qui sæpè diversus existit, non nisi dissimilis consequi eventus unius ejusdemque speciei medicamenti potest. Ex hoc ipso verò elucescit simul, non ipsi medicamento soli, sed medicamento & statui ægri sanitatem esse tribuendam, atque decipi sæpissimè medicos, qui sua ad cœlum extollunt medicamenta, dùm solùm medicamentum non simul verò ægrotantium conditionem describunt.

§. 10. Hæc & alia plura observanda sunt, in cognitione singularium ei, qui ex iis notitiam experimentalem satagit sibi acquirere. Singulare autem ritè observatum benè memoriæ imprimendum, sive danda opera est, ut *affectio* v. g. in visu *impressa* retinæ (quæ nihil aliud videtur esse quàm fibrarum mutatio certa ex rarefactione & luminis modificati appulsu) & deinde *secundum fibrarum nervearum longitudinem & continuitatem producta ad sensum internum* (hoc est plexum arteriarum, venarum, nervorum continuum, tum basi cerebri, tum spinalis medullæ ortui;) *debitè fibris mol-*

lioris cerebri substantiæ circa basin atque in toto tùm cerebri, tum cerebelli tractu infigatur, ac imprimatur. Quotiescunque enim fibræ illæ, quibus affectio inest, quam Phantasma Peripatetici convenienter appellant, vel spiritu pulsantur, vel calore rarescunt, unde necessario vel sensio, vel compressio resultat, vel humore imbuuntur, aut alia materia vellicantur, aut ex capitis concussione tremunt, illa ad sensum internum iterum deducitur & tum memoria rei sensu externo perceptæ adest. Quot verò singularia sint observanda & memoriæ imprimenda, & quot memoriæ ad experimentalem cognitionem necessario requirantur, non accuratè definiri potest. Credere quisquam posset, *interdum* ad generationem experientiæ sufficere aliquando *unius singularis* solùm memoriam. Nam, ut e. g. sciamus, dies æstivos longiores esse hyemalibus, satis est id semel observasse, & memoriæ mandasse, & cum semel vidimus, & memoriæ infiximus, triangulum tres habere angulos, id novimus de omni. Enim verò inter Philosophos convenit, ejusmodi cognitionem propriè loquendo non esse experientiam, utpotè quæ intimè involvit notitiam plurium singularium, sed esse cognitionem principii. Rectius ergò Averroes in *magnis commentariis in 2. Post. c. 2.* dixit, *experientiam quandoque gigni ex duabus memoriis, quandoque ex pluribus.* Et præclarè optimus in his Magister Aristotel. *l. 1. Metaphys. c. 1. multas*, ait, *memorias unius experientiæ vim efficere*: Si verò in ulla arte, certè in medicina, multæ requiruntur memoriæ singularium. Cæterum necesse est, ut singularia hæc conveniant, sive necessarium est, *ut memoriæ ejusdem conditionis sint.* Complexus, quæ dicta sunt, Aristot. his verbis *l. c. multæ ejusdem rei* (nec eandem numero, nec specie, nec genere, quemadmodum ipse distinguit 1. *top. c.* 7. sed similem intelligit) *memoriæ unius experientiæ vim efficiunt.* Et Hippocrates noster *in præcept. tom. 1. p. m. 60. Edit. Linden.* ita loquitur: *Sensus enim prius percipit, & deinde transmittit ad mentem, quæ considerationi fuere subjecta. Hæc autem ubi recipit sæpè & cum iis, quæ his similia sunt, servavit & in se reposuit, eorum recordatur*, ut benè græca vertit D. Schelhammerus. Quænam autem similia sint dicenda, satis recte Aristoteles & instituto nostro convenienter declaravit 5. *Metaph. c.* 9. Nimirum similia dicuntur ei, 1. quæ *idem sunt perpessa & passione aliquid in se receperunt*; deinde 2. ad similia referuntur, *quæ plura habent eadem quam diversa, quibus distingui* possunt. 3. Quæ *habent eandem qualitatem*, nam hæc est radix & fundamentum similitudinis & dissimilitudinis; ut enim ratione quantitatis res solent dici æquales aut inæquales, sic qualitatum habita ratione similes aut dissimiles nominantur. Eò verò major est similitudo inter res, quò qualitates sunt plures aut insigniores & magis præcipuæ, quibus conveniunt. Ad experientiam ergò necessariæ sunt plures memoriæ singularium, quæ vel idem perpessa fuerunt, aut iisdem qualitatibus prædita, aut multa habuere prædicata eadem. Qui ita instructus est, deinde progreditur ab his singularibus ad aliud eis simile; ita, e. g. colligens, pulvis Peruvianus

Petrum,

Petrum, Paulum, Andream &c. quartanâ febri laborantes (Antimus Conygius seu Honoratus Fabri, ut patet *ex tract.* 10. *physicor. p.* 482. in *Pulvere Peruviano vindicato c.* 7. *p. m.* 29. *supra centenos*, inquit, *appellare possem, quibus salutaris fuit, & Eminentiss. Cardinalem de Lugo plus mille schedulas totidem pulveris cum sperato ac læto successu exhibiti testimonia asservasse ibidem ait.* Conf. Morton. *de morb. universalib. c.* 7) sanitati restituit, ergò etiam Georgium eadem febri correptum, ab insultibus febrilibus liberabit. Talis integra collectio, ut dixi, commodè experientia nominatur, ac definiri potest, *quòd sit progressus à singularibus ad aliud singulare.* Diximus, quòd sit progressus sc. *rationis* à pluribus singularibus, quo ipso convenit cum *inductione* altero isto *organo Dialectici*, quam Aristoteles *def.* 1. *Top. c.* 12. per ἔφοδον *à singularibus pluribus ad universale*; differt verò ab exemplo: nam exemplum juxta Aristotel. 1. *Rhetor. c.* 2. *n.* 48. & *lib.* 2. *Prior.* 24. *sese habet ut pars ad partem*, hoc est, ut benè explicat Monlorius & Schraderus aliique, ut *singulare ad singulare*, adeoque est inductio imperfecta, quia ex uno singulari aliud singulare colligit, quod sub eodem continetur genere. Per singularia autem propriè dicta intelligimus, adeoque minus universalia excludimus; eo ipso autem differt ab inductione, quæ sæpè à pluribus minus universalibus ad magis universale procedit. 2. Adjecit ad singulare aliud: hoc autem ipso convenit quidem cum exemplo, ut jam innuimus, sed differt ab inductione, quæ ex singularibus non alterum singulare, ut experientia, sed universale infert.

§. 11. Enim verò contra has regulas non uno modo peccari potest. 1. Nonnullorum enim fastus est prorsus intolerabilis, & hi negativè hoc modo concludunt: neque hoc neque istud sensibus meis usurpavi, ergo neque alterum erit. Et hi sua experientia decempedâ stolidè metiri patentissimos rerum physicarum campos satagunt ineptissimi homines ad incrementa physicæ impedienda nati. Fit enim sæpissimè, ut, quod Virorum experientissimorum & exercitatissimorum oculis sese subducit, illud vel propter insignem operantis dexteritatem, vel etiam fortuito casu sensibus alterius se ingerat. Vix ab Anatomicis antiquioribus observatum legas, quod spinalis medulla sit numerosis funiculis densata, atque innumerabilibus fibris stipata. De eo tamen, more quorundam, dubitare nefas putamus. Nam Carolus Drelincourtius, Medicus Doctissimus & Eloquentissimus, in *præludio Anatomico* de seipso *p. m.* 35. *spinalem*, inquit, *hanc medullam ex ejus osseâ vagina eduxi, inque minutissima fila discerpsi, atque diduxi, illasque filamentorum quovis serico tenuiorum & quibuslibet araneæ telis subtiliorum, super chartas explicatas myriades curiosis oculis subjeci.* Tantò magis verò Drelincourtius præ aliis laudandus, quòd hoc à se inventum apud Lectores non glorietur, sed Galeno tribuat. Valvulas in venis reperiri tales, quales ad vasa è corde egredientia notantur, nemo jam in dubium vocat. Vesalium incomparabilem Anatomicum

cum Joh. Baptist. Cananus certiorem fecit, *se in conjuge carentis venæ quam azygon vocant initio, & item in venarum renes adeuntium & in sectione venæ, juxta elatiorem sacri ossis sedem occurrentium orificiis, membranas ejusmodi observasse, quales in venæ arterialis & magnæ arteriæ occurrant principiis*, quod ipse Vesalius *in exam. observ. Fallopii p.* 131. fatetur; ipse verò licet monitus, has valvulas videre non potuit. Ineptissimus autem fuisset, si ita Vesalius intulisset, ego secui hoc, istud, illud, *&c.* cadaver humanum, brutum, & non deprehendi valvulas illas, ergò non sunt. Ulterius qui legit hæc Thom. Barthol. verba in *Anatom. reform. l.* 1. *de ven. append.* 3. *de vas. lymph. p.* 624. *Colli verò & artuum superiorum lymphatica vasa in jugularem externam seu axillaris concursum ingrediuntur, ubi commune stagnum videtur, concurrentibus ostiis lymphaticorum, ex quibus male sibi nonnulli labyrinthum quendam imaginantur*; videt de labyrintho lymphatico à Bartholino dubitari, & male, observarunt enim alii & inter hos Excell. Dn. D. Hartmann. ut testatur *in exercit. Anatom. de iis, quæ contra peritiam veterum afferuntur* in specie *c.* 5. §. 8. *p.* 42. Non infrequens 2. error est, quo ex uno singulari, quomodocunque cognito, statim infertur aliud singulare, præprimis in cura ægrorum. Facit verò desultoria aliorum levitas, aliorum verò arcana jactantium invidia, ut virorum bonorum experientia in his non satis ampla esse possit. Illi enim, qui vel uno die ter medicamenta, sæpè nulla de causa, mutant, qui, quæso possunt adjuvare experientiam aliorum, & medicamentorum vires ritè describere? Semper enim hærent ancipites, si aliquando felix consequatur eventus, cuinam adscribendus sit? Deinde huc ventum est nostro tempore, ut quilibet ferè medicus, quemadmodum recte observavit Celeberr. Bohnius in *præfat. ad dissert. Chymico-physicas*, extollat *tincturam bezoardicam, essentiam spleneticam, elixir præcipitans, aquam alexicacam, sal naturæ, arcanum antepilepticum, balsamum apoplecticum, & id genus simplicitates alias*, ac *quidem sub nomine arcanorum, quorum possessione non omnes dignos judicant.* Hi verò dum suis arcanis, quæ vix titivillitio cordati emptitarent, incubant, prorsus aliorum experientiam non juvant, & ipsi etiam semper tyrones existunt. Quodsi enim se delusos in praxi, adhibitis suis arcanis sentiunt & sors comprobet usum alterius, cui aliquid adjecerunt, prioris usui extemplo valedicunt, donec iterum, sæpè etiam cum famæ detrimento, à porrigendo secundo arcano avocentur, & tùm aliud quoddam comminiscuntur usque ad extremum vitæ. Phryges enim serò sapiunt. Certè, qui rem sine præjudicio expenderit, agnoscet verè dictum esse à Schelhammero, *nos multitudine medicamentorum laborare, nec indigere aliis*: Fortè etiam obest certæ experientiæ ex tot ingredientibus medicamentorum compositorum, etiam ubi nulla necessitas est, usus. Certè cum delectatione summa legimus, quæ Illustris Boyle affert in *adhortatione* ad *usum simplicium*, quam addidit tractatu de *consensu philosophiæ corpuscularis cum medicamentis specificis.*

§. 12.

§. 12. Ne decipiamur in collectione nostra & fortè à pluribus dissimilibus ad aliud dissimile progrediamur, ex similibus nobis cognitis singularibus in tertia figura colligamus majorem de medio hac ratione: Johanni, Paulo, Andreæ *&c.* opium nocebat; Johannes, Paulus, Andreas, erant phrenetici; ergò phreneticis opium nocet; aut ita: Huic, isti, illi, tertio & sic consequenter, balsamus anisatus, vel terebinthinatus profuit; Hic, iste, ille fuerunt ulcerosi. E. ulcerosis balsamus anisatus vel terebinthinatus convenit. Illa conclusio substituatur loco majoris in Syllogismo altero, qui est in prima figura: Phreneticis Opium nocet; hic æger est Phreneticus; E. huic ægro opium nocebit. In altero exemplo: Ulcerosis balsamus sulphuris anisatus vel terebinthinatus prodest; admirabilia enim præstat, si ulceribus infundatur, conf. Sylvium *l.* 1. *prax. Med. c.* 40. §. 61. *p. m.* 286. Atqui Petrus laborat ulceribus; Ergò Petro proderit balsamus sulphuris, aùt anisatus, aut terebinthinatus. Si minorem in ultimo Syllogismo quis conferat cum minore in primo, statim apparebit, an sint ὑπὸ τὸ αὐτὸ γένος, i. e. sub. *eodem universali*, & habeant similem rationem, quod & in exemplo necessarium esse monuit Aristotel. 1. *rhet. c.* 2. Apparet vero has collectiones, si ad leges analyticas examinentur, non habere firmam consequentiam: nam & ex illis paucis singularibus non potest nisi conclusio inferri particularis, quæ cum loco Majoris ponitur in Syllogismo in prima figura, evidens est, ex majori particulari concludi, quòd tam in prima, quam in secunda figura vitiosum est. Hinc verò hoc commodum aliquis consequitur, ut admoneatur, quòd si eventus minùs secundus succedat, experientia non sit sufficienti instructus, & paucorum singularium notitia propositio major nitatur.

§. 13. Is, qui multarum rerum experientia instructus est, redditur expeditus ad operandum, & inde Aristot. *l.* 1. *Metaph. c.* 1. docet, *experientiam ferè similem videri Arti & Scientiæ.* Quæ etsi alio trahat Alexander, vidit tamen S. Thomas similitudinem in hoc consistere, quòd, quemadmodum Ars & *scientia sunt potentiæ quædam & principia operationis; ita etiam experientia sit potentia & principium, per quod reddimur habiles ad aliquid operandum.* Imò si verum fateri volumus, ipsa ars ab experientia sæpè vincitur hac in re. Nam videas theoriæ deditos Medicos sæpissimè longo intervallo relinqui post tergum ab empiricis in facienda medicina. Quod & Aristoteli annotatum. Cujus rei causa nulla alia est, quam quòd modo credantur callere artem, qui scientiam de ipsa ex libris & præceptorum institutione quomodocunque hausere. Nam etsi principia, ex quibus conclusiones in scientiis deductæ sunt, forent certissima, recteque intellecta, quæ tamen subinde falsissima sunt, & pejus explicata, error tamen variis modis committi potest, quotiescunque, ut necesse est fieri in Syllogismo practico, conclusio ex scientia de arte majoris propositionis loco ponitur, & singularis aliqua subsumitur, ut omnis dies docet. Contra facilius empirici singulares à se ipsis rectè cognitas transferunt

ad

ad aliam singularem illis similem, & ut plurimum res feliciter succedunt, modò in similitudine non aberrent. Alias utilitates experientiæ jam non delibabimus.

§. 14. Sed fortè hæc plurimi, ut vulgaria, aspernabuntur, nec nos repugnamus, modò illi ipsi, qui sibi lyncei videntur, cum talpa sint cœciores, & suspenso naso talia excipiunt, non millies in vulgaribus illis impingerent. Requirent alii, ut suggerantur à nobis modi & viæ, quibus experimenta nova institui queunt. Id enim est, quod unicè hodiè quæritur. Nulla verò rationalis alia via est, quàm ut, cum experimentum in uno processit, tentetur in alio simili; vel enim similis causa efficiens, vel similis materia, vel similis materiæ ejusdem alteratio, similis sive in natura, sive in arte, operatio *&c.* occasionem novo dabit experimento. Equidem cum hanc dilatandi experimenta viam desiderari dixisset Fr. Baco de Verulamio *l. 5. de augm. scient. c. 2.* eam adumbrat, docetque modum experimentandi procedere *aut per variationem experimenti*, aut *per productionem experimenti*, aut *per translationem experimenti*, aut *per inversionem experimenti*, aut *per compulsionem experimenti*, aut *per copulationem experimenti*, aut *demum per sortes experimenti.* Enimverò, pace Illustris Viri & optimè alias de studiis meriti, hæc *vana sunt*, nam, citra ullam necessitatem ex analyticorum præceptorum contemptu, omnia intricat, & nihil affert, quod non innitatur similitudine, ut patebit percurrenti, quæ habet *à p. 239. usque 249. in edit. Argentorat.* Quia verò nonnulla exempla, ab ipso allata, accommodatissima sunt ad illustrandam nostram sententiam, eadem ab ipso mutuabimur. Compertum est, quod radii solis per specula comburentia in calore ita intendantur, ut materiam, quæ ignem facilè concipiat, accendere possint: Qui hoc novit, si attendat, quod sol & luna varias qualitates habeant communes, videt novi experimenti occasionem suggeri, ac tentari posse, utrum radii Lunæ ad lenissimum teporis gradum actuari queant? Non autem respondet eventus; nam Kenelmus Digbæus refert *lib. 1. de sympath. p. 41. radios lunares in concavo speculo, vel polita patina exceptos non ut solares urere, sed potius humectare & refrigerare, relicta in superficie vasculi excipientis humida & viscosa materia.* Ulterius confectio papyri in pannis linteis tantùm probata est, si animum ad ea, quæ cum panno linteo habent aliquam similitudinem quisquam reflectat, ei occurret in sericis, in filaceis, compositis ex setis & pilis, in laneis, gossypio & pellibus *&c.* successum explorari posse. Item insitio in arboribus fructiferis diu in usu fuit, cum autem circumspicimus res similes, sese offerunt arbores sylvestres, flores *&c.* & ad nova facienda experimenta invitant. De succino fricato notorium existit, quòd trahat paleas, quia verò per calefactionem simili ferè modo alteratur, quam per frictionem, ansa porrigitur tentandi, quid fiat cum succino calefacto. Præprimis verò operationes naturales rectè observatæ multis novis experimentis occasionem suggerere possunt. Prudenter itaque

Illu-

illustris Vir p. 243. *debuerant*, inquit, *homines*, *si illis utilia inquirere vacaret*, *naturalia opificia*, *& operationes singulas attente & minutim & ex composito intueri*, *& secum perpetuò & acriter cogitare*, *quænam ex ipsis ad artes transferri possent*. *Speculum enim artis natura*. *Et certè non aliunde iridum artificiosarum imitatio*, *& modus destillandi*, *ac ars pingendi &c. facili ductu translata sunt*. Nec minùs artes jam cognitæ & operationes in iis solennes ac usitatæ, fœcundissimæ sunt novorum experimentorum genitrices; ita sigillorum impressio in cerâ, cæmentis & plumbo, arti typographicæ à Germanis inventæ, viam monstravit. Quasi ex tripode profecta sunt, quæ habet p. 244. *Quòd nihil ad imbrem quendam inventorum utilium eorundemque novorum*, *veluti cœlitus deducendum*, *tantum valere possit*, *quantum*, *si experimenta complurium artium mechanicarum uni homini aut paucis*, *qui se invicem in colloquiis acuere possint*, *in notitiam venerint*: *ut per hanc*, *quam dicimus*, *experimentorum translationem artes se mutuò fovere & veluti commixtione radiorum accendere possint*. Post tempora certè Illustris Viri felicissimo successu in multis hæc in praxin traducta sunt, quæ modò legimus præcepta. Imprimis memorabile est, quod hæc nostra ætas ipsas plantas cultro subjiciat anatomico. In quo negotio eluxit cumprimis diligentia Malpighii in *Anat. plantar.* & Nehemiæ Grew *in lucubrationibus*, quæ in Ephem. Germ. *Dec. I. ann.* 8. 9. *&* 10. leguntur. Quemadmodum autem hæc Verulamii, de novis experimentis reduximus ad unicum à similitudine fontem, ita dubium non est, quin etiam cætera eo rectissimè queant revocari.

§. 15. Præterea insignis experimentorum usus cernitur tàm in illustrandis propositionibus universalibus jam constitutis, quam in novis constituendis. Et ut de priori jam non loquamur, in posteriori magna opus est curâ, nec adeò facilè est, ex singularibus fabricare propositiones universales. Et optandum quidem esset, ut Viri docti ex observationibus ab Illustribus Societatibus & Academiis per multorum annorum decursum cum orbe erudito communicatas, aggrederentur formare propositiones universales; ita enim scientiarum pomœria extenderentur, & quæ per multa sinuosa volumina jam diffusa sunt, brevi admodum libro comprehendi possent. Et si quis fortè seculi offensam metueret, quòd mirè sibi placet, & ferre alios non potest, nisi hyperbolicos sui laudatores, posset vires suas experiri in iis, quæ ad posteritatem transmissa sunt à Benivenio, Dodonæo, Amato Lusitano, Valleriolâ, Wiero, Costero, Foresto, Schenckio, Donato, Platero, Hochstettero, Ballonio, Epiphanio, Ferdinando, Carolo Pisone, Fabric. Hildano, Gregor. Horstio, Henrico ab Heer, Zacuto Lusitano, Nicol. Tulpio, Reinero, Solenandro, Joh. Petr. Lotichio, Philip. Salmutho ac aliis. Nam utut vilior hæc sparta haberi possit, etiam hanc casam Dii inhabitant, quo Heracliti dicto ad Animalium philosophiam invitat nos Aristoteles. Qui in hoc stadio cum laude decurrere cupit, observet in antecessum regulas à Conringio in his sine exemplo propemodum

exercitato in *lib de. civili prudentiâ c. X. p.* 189. præſcriptas, quarum Prima eſt: *Univerſales propoſitiones hîc appellari omnes, quæ non ſunt ſingulares.* Nemo vero non videt, Celeberr. Virum abuti hîc voce propoſitionis univerſalis, juxta Ariſtotel. enim *univerſalis ea eſt, quæ ſignificat aliquid omni aut nulli ineſſe lib.* I. *Prior. c.* I. Secunda: *in ſcientiis potiſſimum quidem locum generalibus, proximum ſpecialibus, aliquem tametſi infimum, deberi illis, quas particulariſſimas dixeris, quoniam non ſunt acceptæ ex multorum ſingularium uſu.* Sine dubio obverſati ſunt animo Conringii illi Ariſtotelis textus, quibus inculcat, *ſcientiam eſſe aut ejus, quod ſemper, aut quod utplurimum eſt, lib.* I. *poſter. c.* 30. *lib.* 2. *c.* 12. *lib.* I. *Prior. c.* 27. *lib.* 6. *Metaphyſ. c.* 2. & 3. *de part. anim. c.* 2. Si quis Galenum ipſum audire malit, ex *lib.* 4. *comment. in lib. Hippocr. de ratione victus in morb. acut.* hæc maximè hûc faciunt: *Omnis doctrina ex Univerſalibus recipit incrementum. Quæ, ſi perpetua fuerint, primam habent dignitatem & utilitatem, ſi verò magnâ ex parte, ſecundam; quòdſi anceps quidpiam vel rarum fuerit, id ad doctrinam inutile cenſendum eſt.* Lectu digniſſima in hanc rem diſſertatio Scherbii *pro Philoſ. Peripathet. adverſ. Ramiſt. c.*3. in *Phil. Altorf. p.*15. quorum pleraque transtulit in *c.*7. *lib.*I. *Oper.* ſui egregii, *de variis ſciendi generibus & mediis* Zeidlerus. Tertia eſt, *ex ſingularibus Univerſalia diſci poſſe partim per ſe, facta ex ſingularibus collectione, partim non niſi occaſionaliter, dum nimirum mens verſans ſingularia atque exinde univerſalia quaſi fabricans occaſionem arripit, inveſtigandi cauſam, quâ perſpectâ Univerſalis quædam enunciatio formatur, quæ tamen reapſe non accepta eſt ex ſingularibus, atque adeo collectioni ex ſingularibus inſtitutæ non reapſe debetur. Nemo verò non videt, id fieri prorſus per accidens, neque enim ſingularis propoſitio, ſed cauſæ inveſtigatio, eo in caſu anſam ſuppeditat extruendi univerſalem propoſitionem.* Quarta eſt, *ex ſingularibus factâ collectione non affirmativas duntaxat, ſed etiam negativas confieri, primariò tamen affirmativas, quoniam ſenſus & experientia primo ac per ſe entitatem rerum percipiunt.* H. I. Multò etiam uberiorem uſum habent, hinc Ariſtot. *l.* I. *Prior. c.* 25. demonſtrationem affirmativam præfert negativæ. Conf. Zeidler. *l. cit. c.* 15. §. 4. *p.* 306. 307. & *ſeqq.*

§. 16. Cæterum quisnam progreſſus ſit ex experientiis multis formandi propoſitiones univerſales ex 2. *poſter. Analyt. Ariſtot. c. ult.* conſtat, quem brevius Piccart. *in Synopſi Org. p.*731. Zeidlerus verò *in lib. cit. p.*400. aliquantò uberius explicat. Nec multis opus eſt regulis, cùm perfectiſſimum exemplar, quod intuendum ſit, reliquerit Hippocrates. Si ergò quis telam hanc Penelopes retexere voluerit, abunde informabitur de modo formandi propoſitiones Univerſales ex ſingularibus experientiâ cognitis. Eæ verò *unius generis eſſe* nequeunt. Nam aliquæ *primæ erunt*, ſeu principia, hoc eſt, tales propoſitiones, ex quibus demonſtrationes in ſcientiâ de Arte Medicâ formantur, nec per priores in eâdem diſciplinâ probantur, quales ſunt I. eæ, in quibus

bus proprius effectus tribuitur τῇ αἰτίᾳ δι' ἣν τὸ πρᾶγμα ἐςὶν, i. e. *causæ continenti & simpliciter proximæ, per quam ille effectus est*; 2. in quibus Essentialia prædicata προσεχῆ *attribuuntur subjectis propositionum.* Inter talium enim propositionum subjecta & prædicata non occurrunt ulla media, quæ obtineant locum causarum, propter quas prædicata insint subjecto. *Alia* autem, quæ comprehendunt τὰ πάθη καὶ τὰ καθ' αὐτὰ συμβεβηκότα i. e. *affectiones & ea accidentia, quæ per se insunt subjectis generibus, talia enim manifestat demonstratio l.* 1. *poster. c.* 7. cujusmodi sunt, in quorum definitione ponitur ipsum subjectum. 3. Cum morbus ejusque causa conjuncta nostros sensus plerumque subterfugiant, symptomata quædam signorum rationem habentia meritò annotanda erunt, ut ex iis in notitiam morbi & causæ deveniamus. Non unius *autem generis* signa sunt. Quædam enim ex illis, cum iis morbis, quorum sunt signa, necessariam habent connexionem, ut signo præsente dubitare non liceat, quin & morbus ipse adsit, vel adfuturus sit. Qualia signa ab Aristotele τεκμήρια nominantur. Ex iis verò alia ita comparata sunt, ut *affirmativè* quidem ab illis colligere liceat ad morbum, cujus signa sunt, *negativè* autem non item; ab aliis verò rectè quidem *negativè*, non autem *affirmativè*, ex aliis verò utroque modo, in quibus nimirum termini sunt convertibiles. Præter hæc autem sunt signa alia, quæ certum cum morbis nexum non habent, & ideò fallere possunt, ac nonnisi dubiè morbum hunc vel illum adesse denotant. 4. Quæ comprehendunt accidentia, *quorum quædam plerumque*, quædam æqualiter, quædam autem raro insunt. Quod discrimen solicitè annotandum.

§. 17. Jam videmur nobis audire alios hæc tanquam scholæ commenta plenis buccis irridentes, alios exsibilantes, alios tanquam simplicitatem quandam aspernantes. Non invidemus eorum sapientiæ, cujus opinione suffeni illi adeò turgidi sunt, ut periculum sit, ne ilia eorum rumpantur. Datum etiam nobis fuit, pleraque eorum legere, & fortassis etiam, quotiescunque seipsos intelligunt, capere. Veniam tamen ab aliis merebimur, gnaris, quod quotiescunque de ejusmodi rebus instituunt sermones, si quæ bona dicant, eadem à veteribus mutuentur. Ex horum numero quidem non existimamus fuisse Virum, de promota per experientiam naturali Philosophiâ immortaliter meritum Illustr. Boylium, quia tamen Illi etiam eundem venerantur, velimus cogitare eos, quòd non nisi Aristotelis præcepta exposuerit in disquisitione, quâ *in finales rerum naturalium causas inquiritur, an & quibus cautelis à Physicis admittendæ*, ut non dicamus, Cartesium de *methodo*, & Auctorem *artis cogitandi*, ea quæ in his sana sunt, Aristoteli & veteribus debere. Hæc tamen, quia fortè ignorant Aristotelis esse, exosculantur.

§. 18. Id verò crucem figeret tentaturo ejusmodi negotium, quòd in multis nondum sint constituta certa genera, & alii hæc, alii alia constituant, quod manifestum est in saporibus; unde medicamentorum facultates esse dijudican-

judicandas diximus. Non videmus tamen, cur Galeni doctrina hîc respuenda sit, qui non malè sapores definit, ac eorum numerum init. Ponit is *adstringens* unum genus, hoc juxta ipsum comprehendit *austerum* tanquam remissius astringens, cujus exempla affert mala cydonia, fructus mespilorum, addi etiam possunt fructus cynosbati, cupressi, balaustia, gallæ, acacia, sumah &c. deinde *acerbum*, tanquam fortius adstringens, ut pyra sylvestria, uvæ; juscula quoque & lacticinia, si mucorem & situm contrahunt, acerba evadunt. Alterum genus ponit *abstergens*, à quo Auctor *indicis Schrœderiani morborum & remediorum* malè separat *extergens*, quod si sit remissius, vocatur *salsum*, cujus exemplum in vegetabilium familiâ vix occurrit, nisi cochlearia marina & capparis eò referantur, inter mineralia autem sal marinum, fossile, nitrum, inter artificialia, sales herbarum fixi per incinerationem facti, sales quoque compositi, borrax, sal armoniacus, *amarum* si fortius, ut absinthium, abrotanum, centaurium, colocynthis, agaricus, fumaria, & herbæ omnes, quæ in siccis & montanis locis nascuntur. Tertium genus est *corrodens*, quod differt ratione caloris, si cum insigni caliditate est, audit *acre*, quale est piper, sinapi, pyrethrum, è mineralibus arsenicum, sandaracha, inter corpora ab arte producta, mercurius sublimatus, butyrum ♁ii, aquæ fortes & causticæ; & ad hæc pertinent *discutientia & resolventia indicis nominati*; si verò absque caliditate est, nominatur *acidum* ut poma citria, aurantia, limonia, berberis, oxalis, tamarindi &c. Quo referenda videntur *attenuantia & incidentia ejusdem indicis.* Quartum *leniens, vel cum voluptate manifestâ*, & vocatur *dulce*, e. g. è vegetabilibus saccharum, manna, cassia, ex arte paratis saccharum ♄ni, sal ♂., lythargirium; vel *sine hâc*, & vocatur *pingue*, ut olivæ maturæ, terebinthina &c. ad dulcia autem & pinguia reducenda videntur *emollientia & incrassantia.* De generibus morborum non minor est difficultas. Nec certè negari potest, quod, quæ vulgò prostant in libris institutionum, nec limatum Aristotelis ferant examen, nec genio seculi respondeant. Id nobis certum est, quod si leges Analytices valere debeant, ut omnino par est, præscriptis vulgaribus de alia eorundem divisione sit cogitandum. Quia vero est exploratum, quod morbus denotet *dispositionem, constitutionem, affectum p. n. lædentem actionem primo*, quâ de re expendenda sunt quæ habet Casp. Hoffmannus *lib,* 3. *Institut. Med. c.* 2. *p.* 290. 291. rectissimè secundum actiones, quas lædit, dividetur. Nam privationes appositè secundum actiones, quarum sunt privationes, dividuntur, quemadmodum etiam ex habitibus cognoscuntur. Functiones animalis quatuor sunt, substantiæ per nutrimentum reparatio, rerum sensibilium perceptio ,corporis ex uno loco in alium translatio, & tandem speciei per generationem propagatio. Nam propter hæc munera tàm multiplici organorum apparatu à naturâ solicitè instructum est animal, nec alia commodior partium corporis divisio institui potest, quàm respectu ad hos actus, tanquam fines, unde differentiam sortiuntur, habito. Apposite

ergò

ergò morbos constituemus, alios nutritionem, alios motum, alios sensum, alios generationem lædentes. Et cùm medicamenta ad collapsam restituendam sanitatem tendant, tanquam instrumenta, fallimur, aut convenientissimè ipsa etiam divisionem hinc invenient.

§. 19. Enimverò si ulla res difficilis est, profectò constitutio universalium propositionum ex singularibus longe est difficillima, quod ex lapsibus Celeberrimorum Scriptorum est maximè perspicuum. Cor esse insensile Clar. Harvejus ex experimento colligit in *exercit. de generat. animal. Exercit.* 51. *p.* 156. *Edit. Lond. in* 4°. At verò absonum est, ex uno singulari experimento inferre universalem propositionem; deinde ipse fatetur, quòd cordis conum caro fungosa excrescens, ut in sordidis ulceribus fieri solet, munimimis instar obtexerit: jam, quis ferat ita colligentem: Cor præter naturam excrescente fungosâ carne munitum, fuit insensibile; Ergò cor sensu tactus privatum est. Multa principia, quibus sibi neoterici placent mirè, ita sunt extructa. Idem Vir immortalis gloriæ statuit universale hoc principium, in coitu semen aut genituram maris non ingredi cavitatem uteri, illud verò colligit ex eo, quòd in animantibus (sumit verò cervas, damasque frequenter, quia munificentia Caroli Regis ingens eorum copia, simulque frequens dissecandi opportunitas, inquirendique libertas suppeteret, ut ipse testis est *Exercit.*63.*p.m.*218.) post coitum cæsis non deprehenderit semen; qui ita colligenti: Ego centies &c. secui cervas & damas post coitum, & semen in utero ipsorum non fuit à me deprehensum. E. post coitum semen in utero vel cornibus non videtur, applauderemus, utpote qui, quod ex singularibus colligi debebat, etiam reverà inferret; at non possumus non mirari id argumentandi genus: Secui & non inveni, E. non fuit in cavitatem uteri effusum; quod ex experimentis nullatenus colligi potest. Nam si vel maximè ingressum fuisset, nonne tortum animal iterum potuisset ejicere, aut uterus genituram haurire? Pro hoc suo principio confirmando aliud statuit, nullum patere sc. aditum in uterum, quòd ne aër quidem inflatus in uteri cavitatem penetrare queat, quod majori confidentia de gallinæ utero asserit. Enim verò cùm pateat exitus, nam aliàs ovum extrudi non posset, profecto etiam patet introitus *naturâ volente in coitu* scilicet. Porrò sæpissimè videmus fieri, ut phænomenon ac experimentum certum sit, quæratur autem de causa ejus, hanc hodierno tempore multi excogitant, & pro principio quodam venditant pro lubitu. Res certa est, quòd, ubi in vas aquâ plenum sal immittitur, certa salis copia in ipsâ dissolvatur, deinde verò non amplius sal liquescat; quæritur, cur initio sal dissolvatur, deinde verò non item? Gassendus arbitratur, fieri propterea, quia aquæ pori omnes tùm pleni atque obstructi sunt, & hinc apud ipsum certum est principium, quod experimentis comprobatum esse autumat, aquæ inesse poros & vacua spatia. Enimverò id omninò nutat, & existimamus fieri propterea, quòd humor, qui antea poros salis, ob tenuitatem suam promptè subibat ac dissolvebat,

vebat, factus sit crassior ac per poros ultra subire, & salem liquare nequeat. Ulterius certum est, quòd aqua in foliis caulium in globulos exiguos tornetur; hoc videns Galileus & de causâ solicitus, novum principium physicum cudit, aqua fugit aërem, ac sese ex fugâ contrahit ac colligit, adeoque antipathia est inter aërem & aquam. Imò ipsimet Boylio, cui omnes Boni, pro experimentis candidissimè communicatis, immortales debent gratias, hìc hæsit aqua, nam etsi experimenta ejus cautissimè sint instituta & verissima, non æque tamen feliciter ex iis principia extruit. Ita in hydrostaticis gravitationem illam singularem cujuslibet superficiei liquoris in proximè subjectam eum ex experimentis malè colligere demonstrat Honoratus Fabri in *dialogis Physicis* ad Eminentissimum Cardinalem Facchinettum *Dialogo quarto p.* 157. in *quo de libratis suspensisque liquoribus* & *mercurio* ex professo disputatur. Rudi penicillo has adumbravimus lineas, uberiorem nobilissimi argumenti notitiam ab aliis præstolaturi.

I. N. J.

I. N. J.

DE HYDROPE PECTORIS.

LECTORI SALUTEM.

ONSILIUM de Societatibus seu Academiis promovendâ praxeos gratiâ erigendis, quod Celeberr. Vir Georg. BAGLIVIUS *lib.* 2. præclari operis *de Praxi Med. ad priscam observandi rationem revocandâ cap.* 4. suppeditavit, tametsi uberrimos in clinicâ Medicinâ fructus polliceatur, eruditi hactenus nondum sunt secuti. Neque enim vel fando accepimus, uspiam locorum ejus generis Societates fuisse institutas. Inter præcipua, quæ laudatissimo instituto obicem ad hanc usque horam posuerunt impedimenta, non postremo loco fortassis numeraverimus epidemicum, qui, ab aliquot

aliquot abhinc lustris, in Scholis Medicis regnavit, morbum, cujus hoc pathognomonicum propè signum videtur, *fastidium ingens & contemptus quidam insolens omnis veteris Medicinæ, cum perpetuo innovandi pruritu conjunctus. Symptoma consimile admodum ei, quod est interdum in mulieribus gravidis, quæ magnâ cacochymiâ oppressæ optimos & saluberrimos cibos negligunt, ac eorum loco carbonibus & cineribus pascuntur.* At verò illa malacia non omnes corripuit. Nec sanè unquam vel nostræ Germaniæ defuere Viri præstantissimi, qui exactissima fide ac summâ diligentiâ in Medicis suis scriptis explicarent, quæcunque *ab omni ævo in cultissimis terrarum locis à Doctissimis Medicis circa morbi hujus vel illius historiam, morem, motum, solutionem, curationem, medicamentorum & auxiliorum Medicorum virtutes & utilitatem noxamque observata & longo usu deprehensa sunt, & à seipsis multiplici experientiæ fide comprobata.* Et hi fortassis non rudi penicillo delinearunt Medicinæ corpus, cujus summam perfectionem posteritas ab eruditis ejusmodi Societatibus Baglivianis sperare & polliceri sibi potest. Et horum Virorum diligentiam in præsenti Opusculo de *Hydrope Thoracis*, quamvis impari conatu, inter plusculas nostras occupationes imitari intendimus. Cùm enim nostram experientiam ad contexendam paulò accuratiorem morbi hujus occultioris historiam minimè sufficere crederemus, aliena etiam, scilicet Doctissimorum Medicorum, nobis subsidio fuit; quorum scripta subinde laudavimus; semper enim à moribus illorum alienissimi fuimus, qui nullum temerè Auctorem allegant, ne vel ex aliis sapere videantur, vel, cum aliorum observationes furtim sublegant, hâc arte plagii suspicionem declinare queant, vel tandem, ut aliorum laboribus ad novas hypotheses fabricandas, cum majori nominis sui famâ, si non per omnia cum præjudiciis suis conveniant, securius, quantum libet & fabulæ inserviunt, utantur. Quòd enim id generis homines aliorum lucubrationes fideliter sæpenumero describant, & tamen jactent, se ex nullo Auctore profecisse, alibi luculentis exemplis ostendemus. Hic unius BARBETTE supercilium & arrogantiam notasse satis fuerit. Is in Præfatione ad Lectorem: *Ex centum*, inquit, *quos consului, Auctoribus, nihil ferè exscripsi, proprio ubique usus sensu & judicio;*

ac

ac nihilominus quàm hoc ſit verum, *ex lib.* 1. *cap.* 1. patet, quod exorditur à definitione epilepſiæ, quam ſine ullâ mentione Riverii ex hujus *Praxi* eſt mutuatus. Teſtimonia ſcriptorum in ipſo contextu ſtatim addidimus, nec vel ad calcem aut marginem, exemplo nonnullorum, qui hoc ipſo ſe *le bon ſens & la netteté* ſequi credunt, rejecimus, inducti exemplo Virorum Celeberrimorum, Rolfincii, Conringii, Wepferi, Meibomii, Bohnii, Wedelii, Schrœckii, Rivini, Majoris, Shelhammeri, Hoffmanni, Sachſii à Lewenheimb, aliorumque, cùm non eſſet, cur adeò anxiè eundem verborum tenorem ſervaremus, aut idem orationis filum retineremus. Et tametſi Doctiſſimorum Virorum morem, qui auctorum verba & loca vel ad margines apponunt, vel operi ſubjiciunt, minime carpamus aut reprehendamus; non contemnendæ tamen ſunt rationes Joannis Launoji, quas his verbis pandit: *Dum ad margines apponunt Auctorum teſtimonia, tunc adverſus librum fit quoque alius liber. Deinde ſi quis rei, quam legit, probationem videre cupit, ei verſandæ ſemper erunt paginæ, revolvenda folia, quod laboris genus moleſtiam & negotium faceſſit. Tùm hæc ſcribendi methodus annis abhinc centum inducta eſt, nec adeo recondita, vel tantum habet myſterii, ut non potuiſſet in antiquorum mentem facile venire.* H. I. Uſi autem fuimus aliorum teſtimoniis, præcipuè in enarrandis hydropis pectoralis phænomenis, ac in curâ, nam, cùm ad inveſtigationem cauſarum deſcenditur, unicuique & nobis, ut opinamur, licuit vires ingenii periclitari, & ſine contumelia proſequi, vel veterum caſtra relinquere. Addidimus modeſtè & noſtram experientiam variâ clinicâ praxi partam. Vides, benevole Lector, hujus opuſculi fundamenta, experientiam aliorum Medicorum, & noſtram, rationemque ex phænomenis cauſarum notitiam indagantem, præſuppoſitis recentiorum in re Anatomicâ inventis. Memineris autem, hoc ipſum inter pluſcula eſſe natum negotia, ac rarò periodum unam

alteramve absque intercurrentibus interpellationibus fuisse finitam. Rogamus itaque, ut eo animi candore, quo hæc scripta sunt, vel de alienis laboribus judicavimus, æstimentur, ac non minor sit in ignoscendo æquanimitas, quam in judicando dexteritas. Vale!

CAPUT

CAPUT PRIMUM.

Sistens historiam morbi hujus.

SUMMARIA.

§. 1. *Hydrops pectoris morbus est à paucissimis cognitus.*
§. 2. *Phænomena morbum præcedentia, v. g. anxietates præcordiales.*
§. 3. *Respiratio difficilis ac subita post prima somni tempora.*
§. 4. *Pulsus sæpè intermittens.*
§. 5. *Palpitatio Cordis. Lipothymia.*
§. 6. *Fluctuatio humoris in thorace.*
§. 7. *Tussis sicca.*
§. 8. *Intumescentia scroti & ventris.*
§. 9. *Manuum exarescentia.*
§. 10. *Febris præcursor.*
§. 11. *Brachiorum dolor & Paralysis. Sputum sanguineum.*
§. 12. *Appetitus salvus.*
§. 13. *Alvus justo siccior. Urina copiosa & limpida.*
§. 14. *Mors plerumque subita.*
§. 15. *Humoris in thorace inventi qualitas.*
§. 16. *Ejusdem quantitas.*
§. 17. *Viscerum in hoc morbo ratio. Pulmones male affecti.*
§. 18. *Glandularum constitutio.*

§. I.

IN pulmone & cavitate thoracis aquam interdum colligi, cæteris corporis partibus aut potiùs cavitatibus quoad collectionem seri, aut planè salvis, aut secundariò tantùm affectis, seu regionem *pectoris*, absente etiam ascite & leucophlegmatiâ, hydrope affici, nemo Medicorum negaverit. Utut autem hydrops pectoris *cognitu admodum difficilis* sit, verbis Sylvii *lib. 1. prax. cap.* 50. §. 25. atque à *Medicorum vulgo non describatur & plerumque non agnoscatur*, teste Riverio *l. 7. Prax. Med. c.* 5. adeò ut etiam ex historiis hydropis pectoris à Schenckio collectis non absurdè Riverius l. c. colligat, eum *non nisi post dissecta cadavera ex hoc morbo defunctorum innotuisse*, satis tamen frequens in Belgio, ut loco allegato Sylvius, & in oris maritimis, sicuti Kollichen in *Actis Medicis* & *Philosoph. Hafniensi* testatur, imò hodiè in Germaniâ, & aliis regionibus haud rarò funesta

funesta diri hujus morbi exempla occurrunt. Ac vel hâc de causâ non plane nullum operæ fortassis facturi pretium sumus, si, cum hic morbus adeò paucos invenerit scriptores, qui in enodandâ ejus naturâ studium aliquod collocarunt, in ejus indolem paulo accuratius inquisiverimus.

§. 2. Exponenda autem nobis ante omnia sunt phænomena ministerio sensuum circa morbum hunc cognita, cum circumstantiis notatu dignioribus, quæ differentiam ejus juxta locum affectum, tempora & generationis modum explicare aptæ sunt. Præcedit, id quod etiam in Ascite fieri solet, ferè angustia quædam circa præcordia, & molestia, quam ægri verbis convenienter exprimere, aut describere satis vix possunt, nec semper Medicis in proclivi est, conjicere anxietates illas præcordiales minari collectionem aquæ in thorace. Ante sesqui annum ex hydrope pulmonum mortuus Vratislaviæ Gallus in aula Principis pistor dulciarius, qui aliquot ante mortem annis, absque ullâ manifestâ causâ, in admirandas angustias incidebat, ut, quid ageret, nescire se diceret, furibundo similis, periculumque esset, ne sibi violentas inferret manus. Erat autem extra paroxismum minimè homo tristis & subducti supercilii, quinimò pro festivo suo ingenio ad jocos propensior naturâ erat, quàm fortè deceret, aut nonnunquam expediret. Abunde verò, ea, quæ consequebantur, nos edocuere, causam inneffabilis illius anxietatis non in hypochondriis, sicut creditum erat, sed in thorace latuisse. Ita civis ille Monspeliensis, cujus cavitatem thoracis Laurentius tenui prærubro fœtidissimoque humore oppletam invenit, per triennium melancholiâ laboraverat sævissimâ; conf. Ejus *Anatom. l. 5. quæst.* 13.

§. 3. Porro grave patiuntur incommodum circa respirationem, in quo hi ægri iterum conveniunt cum asciticis, asthmaticis, aut alio quodam morbo pectoris laborantibus. Hippocrates *lib. 2. de morb. n. 59. p. m.* 84. *tom.* 2. ait, eos respirare ἀθρόον, hoc est *acervatim*; quo ipso in propatulo est, significari respirationem *difficilem*, *crebram & frequentem*, quâ strangulari æger videtur, id quod aliàs in asthmate humido contingere non solet, cujus præcipuum signum meritò statuitur *vehementior ille sibilus ac fremitus, nec non sonus aliquis tanquam spumidæ cujusdam ebullitionis sub respiratione laboriosiori, ac veluti renisus cujusdam in pulmonibus sensu.* Præterea ordinariò in asthmate hôc observatur raucedo, aut asperitas vocis, secus ac fieri consuevit in hydrope nostro, quo affecti voce clarâ animi sensa exprimere possunt, quoad nondum ad extrema perventum est. Facilè etiam morbum hunc, de quo jam agimus, discernere licebit ab asthmate humido; modò meminerimus, asthmaticos hujus sortis absque notabili difficultate aërem cum molestia haustum diu retinere posse, ac prolatis multis verbis aërem expirare, id quod hydropici præstare nequeunt, utpote quibus facile non est, spiritum adeò diu continere. Sed an hæc ab aliis affectibus, similitudine & spirandi difficultate hydropi nostro conjunctis,

junctis, morbum hunc infallibiliter distinguere possint, nos ipsimet merito dubitamus. De alio autem, quantum ad respirationem, signo, quo hydropem hunc ab aliis affectibus, quos spirandi difficultas comitatur, secernere licet, solicitis, non aliud magis certum hâc in re nobis occurrit, quàm respirandi difficultatem in hydrope thoracis ita esse comparatam, ut ex improviso primo somni tempore ægrum opprimat, & quietem ejus interpellet, ac aliquas tamen inducias appropinquante luce iterum concedat. Ante nos illud egregiè inculcavit Carolus Piso in *selectis suis Observ.* & *Consiliis de prætervisis hactenus morbis à serosa colluvie ortis*, *sect.* 3. *cap.* 7. *p.* 296. his verbis: *Signum pathognomonicum statuere oportet eam in spirando difficultatem ac crebritatem, quæ de subito somni primo tempore invadat, & quiete defraudet, sed tamen procedente die sensim lentescat;* quod suo calculo comprobat Lazarus Riverius jam allegato *lib.* 7. *c.* 5. *p.* 255. Inter rarissima videtur numerandum, quod de virgine quadam narratur in *Anat. pract.* Boneti *l.* 2. *sect.* 1. *p.* 420. nimirum ab utraque *dissecti thoracis cavitate aquæ virosæ* ℔. *iiij. effluxisse, nec tamen orthopnœam vel dispnœam invexisse.* Heredia *dissert.* 6. *de morbor. different. c.* 4. quendam se vidisse refert, *qui noctu suffocationis invasiones sic pertimescebat, ut mallet vigiliis perpetuis consumi, quam ad dormiendum se colligere.* Et certe etiam illud experientia nostra in omnibus comprobavit, nuperque illustre nobis præbuit exemplum matrona, ad quam intra 14. dies bis ante duodecimam nocturnam in periculo suffocationis, vocatus est Collega noster D. Christianus Helwich. Secutus enim post illud tempus tumor pedum ipsiusque abdominis, quem mors excepit, abunde docuit, cujusnam morbi indicium præbuerit difficilis illa ac intercepta respiratio. Non abs re fuerit, *observ.* 52. 54. 55. jamjam laudati Pisonis, ut & *observ.*88. *in Centur.*1. Riverii hic attente legere. Spiritum, quem expirant hydropici, esse *fœtentem*, adeoque etiam morbum hunc oris fœtore cognosci, scribit Poterius *Cent.* 1. *c.* 2. *p. m.* 9. modò is sit Poterius, cui tuto etiam hîc fidem adhibeas, nam teste Clariss. Guidone Patino *epist.*1. liber ejus est *plein de mauvais remedes, de vanteries, de faussetés*; ipse autem Poterius fuit *un grand charlatan & un grand fourbe, qui se meloit de notre metier &c.* sicuti iterum Patinus loquitur. Hoc certum est, in vomicâ spiritum, multò antequam rumpitur, male olere.

§. 4. Pulsus non unius quidem generis in hydrope reperitur, sed quod etiam atque etiam notandum, sæpè est intermittens. Ita Palearii viduæ, quæ hydrope pulmonis interiit, *pulsus magnus, elatus, tardus, intercisus erat, ac intercalarem habens in pulsatione unâ atque alterâ intermissionem*, ut refert Ballonius *l.* 1. *Epidemior.* & *Ephemerid. p. m.* 17. Rodericus Fonseca illius hydropici, de quo *Consult.* 54. *Tom I.* agit, *pulsus*, ait, *fuisse valdè inæquales.* Celeberrimi quoque Wepferi, Collegæ nostri, pulsus erat plerumque *tardus, interdum inæqualis, sæpius intermittens*, unde etiam exercitatissimi Viri animo suspicio *aquæ* seu *hydropis pericardii, diastolem cordis impedientis, altius insedit*, & *post mortem in quovis latere thoracis* ℔. *iij. aquæ limpidæ fluitarunt*, cui pulmones

nes coarctati quidem, liberi tamen innatabant, prout narrat gener ejus Excell. Dn. D. Brunnerus in *appendice ad annum* 3. *Decur*. 3. *Ephemerid. Medico-Physic. p.* 161. & 163. Et hâc experientia fretus jam ante biennium laico ex Soc. Jesu, cum ipsi pulsum suum explorandum exhibuisset, metuendam prædixit prælaudatus D. Helwich diluviem seri in pectore, cum illum & inæqualem & intermittentem deprehenderet, quam prognosin eventus hoc anno comprobavit, qui ei post exantlatas per 4. circiter menses ærumnarum myriades fuit funestus.

§. 5. Non paucis familiaris est cordis palpitatio. Illustre præbet exemplum Divus Maximilianus II. de quo ad rem nostram apposite ejus Archiater Crato in oratione de obitu Maximiliani II. ita loquitur: *In Cæsare nostro (postquam cor supra viginti annos palpitare sensisset) sanctè demortuo supra duas mensuras aquei humoris in cavitate pectoris relictas conspeximus.* Wepferus etiam, teste Brunnero, sensit cordis tremorem; atque hinc doctissimus Sebizius in *Speculo Medico-practic. p.* 892. signis Hippocraticis palpitationem cordis addit. Cum palpitatione hâc cordis sæpè conjuncta etiam lipothymia. Ita Civis ille, cujus supra ex Laurentio meminimus, per mensem integrum, prius quam vitâ fungeretur, *bis in die, levi ac fugaci animi deliquio corripiebatur.* Marchio quoque de Finali, qui in aula Imperatoris exul vixit, & post mortem thoracis cavitatem sinistram aquâ purpurea refertam habuit, tùm variis aliis affectibus, tum *scotomia*, quæ cum deliquiis conjuncta esse solet, fuit conflictatus, apud Schenckium *lib.* 2. *Observ. Med. p. m.* 251. Atque hinc non immeritò Willisius *pharmaceut. ration. cap.* 13. *part.* 2. *sect.* 1. *p.* 217. inter signa diagnostica meminit *crebrorum animi deliquiorum.* Puer ille trimus apud Tulpium *l.* 2. *Observ. c.* 16. *p.* 128. qui defunctus Medicorum oculis pectus aquâ plenum obtulit, *frequens animi deliquium passus erat*, id quod etiam de fure ibidem narrat. De juvene scholari vide Willisium *l. c.*

§. 6. Auctâ serosâ in thorace colluvie ægri conqueruntur de pondere hujus diaphragma deprimentis, unde non potest non spiritus difficilius trahi, quoties corpus est erigendum, aut movendum. Adest etiam in dorso dolor, cujus sedem indice digito demonstrant, illam scilicet partem, circa quam diaphragma lumbis est annexum. Aquarum fluctuatio, inclinato corpore, etiam sensu percipitur. Hippocrat. *cit. lib.* 2. *de morb. p.* 85. *Si multo*, inquit, *tempore, aure ad latera adhibita, audire tentaveris, ebullit, intrinsecus velut acetum.* Et hoc fit, cum in pulmonibus aqua hæret, cum vero cavitatem pectoris inundat, veluti *sonitus aliquis percipitur aquosi humoris in utre semipleno conclusi*, Auctore Zacuto Lusitan. *lib.* 1. *Prax. admir. obs.* 111. Ut autem accuratius ab empyemate secernatur hydrops pectoris, solerter perpendendum, utrum præcesserint morbi, quos alias excipere solet, e. g. tussis ferina, angina, pleuritis, peripneumonia, vomica exulceratio pulmonum, vulnera thoracis penetrantia, concussio &c. Imò nec hic quidem subsistendum est, sed & trutinanda ea, quæ aliàs empyema sequi solent, v. g. dispiciendum, an multus sudor toto corpore fundatur, an post eum æger inhorrescat aliquando, an dolor regionem pectoris afficiat,

an

an nares inter ſpirandum arctentur, fiatque per has ducti aëris ſibilus, an facies rubicundo colore perfuſa, an volæ manuum pedumque plantæ caleant; ſi hæc aliaque empyematis ſigna abſint, ex gravitate & fluctuatione materiæ in thorace tantò certius hydrops colligi poteſt. Præter ea *ſi quid infundas, aut fomentum aut ſuffitum adhibeas, pus non ſequitur, atque ex hoc ſanè cognoveris, non pus, ſed aquam ibi eſſe*, ut loquitur Hippocrat. *l. c.*

§. 7. Cum materia hâc in thorace conjuncta eſt tuſſis, eaque fere ἄπτυστος, hoc eſt *ſicca & talis*, quâ nihil, etiamſi frequens ſit & valida, excluditur. Tumorem, qua exteriora, non meminimus vidiſſe, niſi in Viro religioſo, cujus ante mentionem fecimus, qui latus ſiniſtrum tumidum oculis noſtris aliquoties offerebat. Caſp. Bauhinus apud Schenck. *l. c. p.* 252. refert de ſutore ex hydrope pectoris laborante, quòd habuerit in *regione dorſi, latere dextro, tumorem carnoſum non recedentem à colore cutis, qui, cum à tonſore quodam, poſtquam emollientibus diu applicatis nihil profeciſſet, cultello apertus eſſet, aquam ſtillavit.* Viri illius quadragenarii apud Fonſecam *l. c. p.* 374. *hypochondria utrinque fuere tumida.*

§. 8. Illud frequentius accidit, ut ſucceſſu temporis aqua in ſcrotum deſcendat, parteſque genitales faciat intumeſcere. Adhuc ſupereſt Vir Illuſtris, quem omnia indicia probant laborare hydrope pectoris, cujus ſcrotum immani hydrocele diſtentum ei oneri erat. Is præ tædio ſe nuper chirurgo ad compungendum permiſit. Eductæ fuerunt iteratis vicibus aquæ propemodum libræ quatuor, ea non veniente in numerum, quæ vi prorumpens circumjecta linteа madefecerat, quæ utique quantitatem illam longè ſuperabat. Id verò notatu digniſſimum eſt, quod ſcrotum in hoc hydropis genere attollatur in tumorem, antequam vel venter, vel pedes intumeſcant. Neque enim ſemel ſed iteratis vicibus deprehendimus, quòd jam tumido ſcroto demum pedes œdematoſo tumore corripiantur; unde iterum illuceſcit, tùm ab Hippocrate, tùm à nobis alibi etiam in tuſſiculoſis obſervatus mirificus ille thoracis cum partibus genitalibus conſenſus. Tumoris autem illius in pedibus notæ, perinde ut in aſcite, primum ſe circa malleolos produnt, dum autem ſenſim augetur, & ad genua, imò ad femora uſque aſcendit. Nec verò immune ab hoc diluvio manet abdomen, ſed & illud ab aquoſo humore indies magis diſtenditur, quinimo ab eodem etiam ipſa facies tumet. Hippocrat. *l. c. p.* 85. *Aliqui*, inquit, *etiam intumeſcunt ventre, ſcroto, facie.* Mitigantur per aliquod temporis intervallum moleſtiæ, quando aquæ effunduntur in abdomen, ac illud tumidum reddunt, ægri etiam ſibi de meliori ſanitate gratulantur, at verò breve gaudium eſt, nam, abdomine impleto, ſymptomata ingraveſcunt. Palpebras inferiores ægri ſui fuiſſe inflatas narrat Fonſeca loco jam ante citato. Tumorem manus & brachii etiam in uno alterove vidimus, ut non abs re Doctiſſimus Vir Petr. Salius Diverſus *c.* 5. *de affectibus particularibus p. m.* 246. ſcribat: *Poſteà manifeſtè etiam facies & ſcrotum & venter intumeſcit, non tantum in thoracem ſed etiam omnes has partes effuſo,*

qui

qui superabundat, aquoso humore, quamvis ei potissimum de hydrope ibi sit sermo.

§. 9. At verò contingit etiam non raro, ut partes superiores, ipsæ etiam manus, tumentibus inferioribus exarescant. Id quod accidisse socero suo Dn. Wepfero notavit Brunnerus in ejus memoria *p.* 163. Hûc respexisse Hippocratem loco sæpè allegato *p.* 84. verisimile est his verbis: *οἱ ὄνυγες ἕλκονται, Ungues incurvantur & contrahuntur,* eo ipso nimirum, quòd carnosæ partes, quæ unguibus subjacent, contabescant; unde fieri aliter non potest, quam ut ungues extendantur in majorem longitudinem, & facile contrahantur. Hoc fatum etiam experiuntur tabidi. Consummatorum Phthisicorum & hecticorum ungues fieri *incurvos & longos veluti alitis ungues,* experientia edoctus scribit Francisc. du Port *lib.* 2. *de sign. morbor.* Conf. Auctores *Biblioth. Anatom. Tom. I. p.* 38. in notis ad Malpighii tractat. de *Cornuum vegetatione.*

§. 10. Præterea hydropem Pectoris ex febre cognosci posse innuit, imò febrim primo inter signa loco ponit Auctor *libr. de morbis,* qui sub nomine Hippocrat. circumfertur. *Si,* inquit, *hydrops in pulmone fuit, febris & tussis tenet.* Ac interdum rem ita se habere, experientia convincimur. In illo apud Fonsecam hydropico, *febris quædam lenta aderat.* Piso etiam *observ.* 54. *p. m.* 292. in Canonico *insignem in hypochondrio utroque, sed* præsertim *dextro, tumorem febri vehementi conjunctum* deprehendit. Peregrinus etiam hydrope hoc correptus in hecticam marasmoden, teste Coitero, incidit. Febricitabat quoque supra memoratus ex Soc. Jes. frater adeo, ut ordinarius Medicus nullum alium morbum, nisi febrim catarrhalem subesse suspicaretur. Primipara quoque illa (de cujus morbo non convenerat Medicis, quamdiu supererat, quem dissectio cadaveris hydropem pectoris fuisse ostendit,) de qua Nicolaus Chesneau Massiliensis *lib.* 5. *obs.* 9. agit, *non tantum die ante partum febricitabat, sed etiam ipso partus die cum rigore major invasit & febris eadem, & dolor lateris ad mortem usque perstitit.* Chirurgus ille 45. annorum potui spiritus vini intemperanter indulgens, qui volvendo se de uno latere in aliud exundationem quandam persentiebat, febrim præter alia symptomata patiebatur apud Pompejum Saccum *in Medic. Theorico-Practica Consult.* 29. *p.* 114. & *consult.* 27. tractat ex professo de febri cum *hydrope pulmonum.* Enim verò alii nostro hydrope detenti, à febri immunes sunt, quod aliquoties observavimus. Pueri etiam illius apud Pisonem *Obs.* 51. *difficultas inspirandi sensim increscebat æqualiter sine febri & sine tussi orthopnoicâ.* Petrus Salius Diversus *l. c. p.* 246. *Febris,* inquit, *additur ab Auctore libri de morbis: attamen in his, quos ego curavi, non fuit febris.* Sed frivolum est & experientiæ repugnat, quod addit: *nec ratione materiæ, quæ frigida est, & non putrescit, adesse debet.* Fernelius, *lib.* 5. *cap.* 11. *Patholog.* docet, *inesse huic morbo suppurationis signa atque symptomata, nisi quod febris non affligat,* aut, quæ Jacotii admonitio est, *non adeò acutè,* id quod tamen, ut monuimus, experientiæ non est conforme.

§. 11.

§. 11. Ad cumulum malorum accedit interdum *brachiorum dolor & paralysis*, & hanc resolutionem animadversione dignam in Canonico illo ante laudato, censuit Carolus Piso *p. m.* 293. & ex eo Riverius *p. m.* 255. Sed his signis omnibus adhuc adjiciendum judicamus hoc unum, quòd difficulter frigus tolerare queant, aut quòd facillimè frigeant. Exemplum adhuc hodiè oculis nostris obversatur in Viro Illustri, cujus itidem jam mentionem fecimus, is hoc ipso tempore, cum æstus, quo adurimur, nulli non molestus est, etiam in lecto de frigore conqueritur. Et de Wepfero Brunnerus testis est, quòd *facilè friguerit extremis præsertim.* Inter rarissima hujus morbi phænomena est *sputum sanguineum*, quod tamen in Chirurgo illo hydropico *l. c.* observavit paulo ante laudatus Saccus. Id fortassis frequentius contingit, ut sputum sanguinis sequatur hydrops, de quo casu idem ille Vir *Consil.* 28. consilium, format.

§. 12. Quantum ad appetitum ciborum, is non tantùm in principio hujus morbi, verum & progressu & augmento aliquando salvus, nec sitis adeo enormis existit; at illud experientia hactenus edocuit, quod cibus paulò largiore quantitate ingestus paroxysmum asthmaticum concitet, id quod Wepferus, cujus sæpiusculè jam mentionem fecimus, & senex ille in illustri dignitate constitutus, hoc in passu Wepfero simillimus, multoties expertus est, ac *ille quidem non nisi erectus cibum capere potuit, eumque paucissimum, quamvis appeteret, metu paroxysmi asthmatici, qui comestione quoque concitabatur.* Beatrix illa apud Johannem Chiffletium *obs.* 16. *p.* 14. *ante mortem benè cœnaverat.*

§. 13. In multis etiam ex corpore excrementa ritè & debito ordine eliminantur. Reperias, quibus alvus respondet, quamvis nonnullis justo siccior sit, urina copiosa fluit & naturalis, sudores quoque matutini ex voto succedunt. Hoc multiplici experientia nobis cognitum est, quòd urinæ tenues & limpidæ in magnâ quantitate profusæ insultum asthmaticum imminere significent. Pistor ille dulciarius (cujus in antecedentibus meminimus) urinas albas copiosissimas aliquando reddebat, nonnunquam valdè paucas ac bene tinctas, ut non omnino fallatur Clar. Sorbait. *Med. Pract. Tract.* I. *cap.* 58. docens, *ejusmodi urinas, si sæpe reddantur, minari hydropem.* Morbo incrementa capiente urina multo fluit parcior & ferè tinctior & crassior. In iis, qui nostro consilio usi fuerunt, fatali metæ proximis, notavimus urinam ex atro rubentem, cum sedimento furfuraceo aut lateritio.

§. 14. Morbus hic chronicus est, & sæpe per annos plures miserè ægros mulctat. Nec, cum eo deventum, ut spes illis nulla supersit, statim moriuntur. Inter gemitus & lacrymas longo tempore spiritum trahunt, quamdiu natura, & ars naturæ æmula, aquæ depletionem per vias seri motui convenientes, alvum, inquam, meatus urinarios, poros corporis cum aliquo successu moliuntur. At verò his evacuationibus destitutis, non eodem modo vitæ filum abrumpitur. Aliqui ex improviso quasi suffocati pereunt. Ita ante aliquot septimanas Vir aliquis, qui per complures annos multoties noctes

 vigi-

vigilando transegerat, ad nuptias profectus, repente suffocatus; & sexagenarius ille apud Blanckard. *lib.* 1. *Anat. Pract. ration. observ.* 98. *subitò inopinata morte quasi fulmine ictus corruit.* Nonnullos veluti marasmo confectos exspirare experimur. Alius apud Blanckard. *cent.* 2. *obs.* 48. viribus deperditis obiit, postquam à longo tempore ἀσφυχία laborasset. Vidisse meminimus aliquem, qui aliquoties die ante mortem convulsus ferali illâ, quâ mundus erat deserendus, pulchre adstantibus valere visus est, nihilominus repente voce destitutus more apoplecticorum moriebatur. Majori cum tædio ex hâc exeunt vita, qui aliquot ante dies fastidio ciborum & vomitibus exercentur, aut aliquando limpidam ore reddunt aquam, quæ argumentum est, ad ventriculum, nescio quibus viis, factæ serosæ colluviei metastaseos.

§. 15. Et hæc quidem in viventibus partim ex relatione ægrorum, partim ex αὐτοψία observantur. His vero addenda sunt ea, quæ in mortuis servitio cultri anatomici deteguntur. Et quidem, si humorem respicias, non eodem modo se habet, qui post mortem in thorace dissecto reperitur. Aliquando aqua reperitur plane liquida, & aquam puram colore referens. Memorabile exemplum occurrit apud Pisonem loco jam ante allegato *sect.* 3. *cap.* 7. in Canonico illo, cujus universus thorax *aqua pura plenus* inventus, & *in stupenda quidem copia.* Conf. etiam Minchin. *observ.* 7. *append. ad Fallop. Commentar. in Galen. lib. de ossibus.* In Flandri alicujus thorace *tunica pulmonum arctè utroque latere pleuræ adnata inferiore loco ad diaphragma hydatides aliquot ingentes limpida aqua repletas formaverat, quæ fontis instar thoracis dextram partem copia aquarum inundaverant, & thoracis hydropem acciverant*, teste Bartholino *Cent.* 2. *histor. Anatom. hist.* 66. *p.* 291. Interdum autem mucilaginosa est aqua, ignique admota in gelatinam fatiscit; cujus generis fuit illa, quæ ex juvenis viventis thorace post paracenthesin institutam in præsentiâ Loweri & Willisii educebatur, nam, ultimi quidem verbis si efferre rem placet, *liquor crassus, ac instar chyli albescens & quasi lacteus effluebat.* Serum sanguineum tum in aliis multis, tum potissimum Rondeletius in mercatoris cujusdam thorace vidit *lib.* 2. *method. curand. morb. cap.* 24. *p. m.* 387. Nonnunquam ad *flavum* nonnihil inclinat, urinæ naturali similis, vel lixivio. *Puellæ alicujus septennis rosaliis affectæ pectoris cavitas aqua citrina referta erat* apud Bonet. *cit. lib.* 2. *p.* 427. Aqua autem illa, quæ replebat pectoris sinistram cavitatem Marchionis de Finali *lixivio substantia & colore similis erat*, ut ex Aicholzii *observat.* refert Schenckius. Aquam *subviridem* notavit Faber Medicus Bavaricus apud eundem Schenckium *p.* 253. Sunt, qui & nigram se vidisse testantur, inter quos est Coiterus. Lympham *ex viridi citrinam* Stephan. Blanckard. *in Anatom. Pract. ration. Cent.* 1. *obs.* 98. conspexit. Multæ libræ *aquæ spumosæ*, quæ visciditatis indicium præbet, referente Hercule de Saxoniâ *art.* 1. *c.* 26. inventæ sunt in capacitate thoracis & pulmonibus Viri alicujus ex familiâ Marcellâ. Nec dubitandum de salsedine & acrimonia hujus aquæ.

aquæ. Clariss. Sylvius secuit in nosocomio puellam viginti circiter annorum, in cujus dextra potissimum cavitate aqua copiosa continebatur, *ab acrimonia verò illius aquæ pleura & tota superficies interior diaphragmatis exulcerata erant & erosæ, ut etiam pus darent*, quemadmodum narrat αὐτόπτης Dn. D. Brechtfeld in *Ephemerid. nostris.* Imò acrimoniam hanc lingua adstantium & degustantium confirmavit, cum Borrichius secaret virum triplici hydrope extinctum in *Actis Haffn. Vol. 1. p.* 174. Non tantum insigni pollet acrimonia illa aqua, quæ thoracem inundat, sed subinde etiam fœtida est. In dissecto cadavere Notarii Parisiensis *deprehensæ sunt in toto thorace fluctuantis serosi humoris putris & gaveolentis libræ Parisienses X.* Nec minus fœtida erat aqua illa copiosa puellæ illius, de qua jamjam nobis sermo erat. Subinde etiam eam purulentæ materiæ esse permixtam, omnes historiæ Anatomicæ loquuntur, præprimis illa, quam habet Casp. Bauhinus, & Salmuth. *Cent. 1. obs.* 13. gravis fœtor nares feriebat, cum cadaver adolescentis aperiretur, cujus thorax serum copiosissimum profundebat, pulmonibus hinc quidem vomicis purulentis, isthinc verò caseosâ substantiâ turgidis apud Harder in *schol. observat. Anatom. Pract.* 51.

§. 16. Serosi hujus humoris quantitas varia est; aliquando aliquot libras æquat aqua in thoracem effusa, ut vel ex antecedentibus patere potest; in latere dextro de Clerck libræ duæ deprehendebantur ex fide Ottonis Heurnii *obs.* 6. Quatuordecim autem libræ, ex testimonio Oethæi apud Schenckium, in *sutoris cavitate dextra.* Interdum vero ita redundat, ut vasa aliquot ænea replere possit. Ex thorace sutoris, narrante Bauhino, *purulentæ materiæ vasa tria ænea effluxere ex latere dextro, cujus lateris pulmo totus in pus abierat, sinistro integro persistente.* Nonnunquam utramque cavitatem thoracis replet, ac ab aquarum copia, *diaphragma, eâ, qua œsophagus progreditur, parte, in muliere instar sacci versus sinistrum renem protrusum fuerat* apud Harderum *in apiar. pag.* 217. &, quod mireris, subinde *tanta intra specum thoracis congeritur quantitas humoris, ut eo coërceri nequeat, sed ingens seri hujus copia in abdominis capacitatem penetret,* quod ante nos in Hippocratem notavit Jacotius, & ante Jacotium ipse Hippocrates *lib.* 2. *de morbis.* Imò ipsos etiam pulmones replet, ac bronchia occupat, sive pulmo totus sero ejusmodi *gravatur & imbibitur*, ut Celeberrimo Viro Lucæ Tozzo contigit, *experiri in cadavere hoc genere morbi interempto, cui inerat pulmo sero glutinoso ita distentus tumidusque, ut universam pectoris capacitatem occuparet*, prout ipse refert in *Medic. Practic. parte 1. p.* 309. *& seq.* ut non desint, qui cum Hippocrate inter hydropem pulmonis & thoracis distinguendum monent, inter quos etiam nomen suum profitetur Melchior Sebizius *in Speculo Medic. Pract. part. 3. sect. 3. cap.* 13. Sæpe cum hoc pulmonum thoracisque diluvio conjunctus est hydrops pericardii. De Centurione placet audire Olaum Borrichium *l. c. In pectore*, ait, *novus se calamitatis fons aperuit; enimvero & pulmones parvi, exsucci, flaccidi, &, si ultimos margines excipias, semiputridi, aquis fœdis copiosisque innatabant, &, quod stupori proximum,*

proximum, pericardium ita ampliatum distentumque, ut tres libras, & quod supererat, acris turbidique liquoris sinu suo complecteretur; ut hinc discas, non adeò temere abrogandam esse fidem Cornelio Stalpartio van der Wiel *cent. 1. obs. 36. p. 144 & seqq.* ubi memorat, quassationem aquæ in pericardio, *in paupercula annorum 17 puella cachectica, pulsante corde foris etiam auribus à se perceptam*, cum pericardium alias naturaliter non nisi tantum aquæ contineat, quantum duo vel tria capiunt cochlearia, juxta quosdam; quamvis & hanc non nisi p. n. & sub ultimo mortis articulo demum ob motus cordis impetuosiores ac circulationem per pulmones impeditam secerni atque colligi; in illis vero, qui confossi & decollati, vel sine notabili circulationis turbatione exspirant, prorsus nullam reperiri, una cum aliis quibusdam asserat ac demonstret Excellentissimus Bohnius *de Renunc. Vulner. p. m.* 307-309.

§. 17. Tribus verbis, post aquam examinatam, edisserendum, quomodo viscera sint in hydrope hoc constituta. Primo autem statim loco se nobis objiciunt pulmones, qui utplurimum male affecti. Pulmones Wepferi *coarctati, liberi tamen innatabant aquæ, nonnihil inflati, ut inspirando potius quam exspirando videretur exspirasse.* Duros, siccos multi deprehenderunt. *Scirrhosos seu callosos* notavit Minchinus; *retorridos & multo purulento tabo prægnantes & alterum è pulmonibus ferè totum torrefactum reperit* Carolus Piso *sect. 3. c. 8.* *Tubercula & hydatides* jam Hippocrates advertit, & post eum plures alii. *Apostematibus obsessos ex parte consumptos & corruptos* observatores tradunt. Harderus *observ. 51. de fœmina quadam 18 annorum p. 215.* scribit: *Pulmo dexter undique costis pertinacissime adhærens ac connatus, sinister verò paulo minus totus absumptus erat, cavitas autem tota lateris sinistri humore subviridi instar stagnantium longaque mora vitiatarum aquarum referta visebatur ad mensuram circiter ℥ß. In cujus humoris ima parte subsidentia crassa ac subalbida verum scilicet pus aderat. Quod verò de pulmone sinistro supererat, exile κολόβωμα fœtidis ulceribus variè conspersum fuit:* H. I. Viri illius apud Blanckardum *l. c. p. 265.* pulmo sinister prorsus putridus erat; & rursus mulieris illius apud Harderum *pulmones planè erant putredine consumpti.* Etiam sphacelatos Edmundus de Meara in *histor. Med. rarior. p. 136.* vidit. Vicinæ quoque pulmonibus partes à labe immunes non sunt. Nam passim legere est, pleuram *crassam & callosam fuisse*, iisdemque vitiis laborasse mediastinum, septum transversum &c. Pericardium suos itidem patitur manes. Substantia ipsius in cadavere Klerckiano, ut Heurnius sua nobis mutuet verba, *potius carnosa, quam membranosa erat, & sextuplo naturali crassior, firmiterque cordi annata*, ita, ut digitis *ab ipso sine dilaceratione separari non posset.* Ac notatu dignissimum est, quod Clariss. Tubingens. Prof. Zellerus in milite præsidiario, hydrope pectoris defuncto, pericardium totum invenerit repletum *granulis lentium magnitudinem æquantibus*, unde tunica ejus interna tota aspera fuit reddita, etiamsi *uncias undecim aquæ contineret.* Serpit labes etiam ad ipsum vitæ fontem cor, cujus vasa subinde nigro sangui-

ne

ne repleta ſunt. Wepferi cor, juxta *conum intertrigine notatum & rubicundum* fuit; *thalamus cordis ſiniſter cum ſanguine ſincero, fluido, paucos grumulos continuit. In baſi cordis juxta arteriam pulmonarem oſſea ſubſtantia occurrit ſecanti. Aorta etiam pone valvulas ſemilunares oſſea aſperitudine intruſos offendebat digitos.* Hæc Brunnerus, cujus etiam reliqua de oſſificatione aortæ digna ſunt, quæ in Practicis & legantur & expendantur. Viſcera in abdomine aliquando plane naturalia reperiuntur, ut in Klerckiano cadavere, excepto ſolo omento, *quod marcidum nigricabat, & folliculo fellis, in quo tres erant calculi.* Canonicus ille, cujus ex Piſone aliquoties mentionem fecimus, *habuit Hepar tumidum, induratum, retorridumque & pumicis inſtar hiulcum, ac poris diſtinctum.* Aperto cadavere Centurionis à Borrichio deprehenſus fuit *lien juſta magnitudine quadruplo auctior, durior naturali temperie, & nigra quâdam amurca hinc inde diſtentus.* Per multorum quoque experientiam conſtat, renes exulceratos & putridos in his hydropicis fuiſſe deprehenſos. Ventriculus & inteſtina non minus in conſortium mali trahuntur. Et ut jam non dicamus de variis primarum viarum vitiis, vero perquam ſimile eſt, in toto hoc canali aliquando aquam fluctuare, quod in hydropico obſervavit Coſterus.

§. 18. Raritas Obſervationum Ottonis Heurnii, quæ Operibus Fernelii ſubjunctæ ſunt, ſuadet, ut pluſcula hic ex *hiſtor. X. p.* 8. excerpamus, quæ egregiè declarant, quomodo glandulæ hydropicorum noſtrorum in toto corpore conſtitutæ ſint. Secuit Vir doctiſſimus puellam 14 annorum Leodienſem, cujus *thoracis pars dextra, ut & abdomen citrini coloris aqua repleta erant. Pericardium etiam tantâ ejuſdem aquæ, ſed paulo candidioris, copiâ turgebat, ut ad ſcalpelli ictum cum impetu proſiliret. Meſenterium, omentum, pancreas innumeris, magnitudinis notabilis, ſtrumis ſcatebant. Imò ipſi peritonæo, diaphragmati, mediaſtino, uterique ligamento plures inſederant, aliæ quidem caſtaneæ, aliæ nucis avellanæ, aliæ ciceris magnitudine. Ad orificium ventriculi ſuperius* notavit duas *glandis quercinæ magnitudine & effigie. Trunco venæ portæ una magna incumbebat. Jecur, lien, pulmo, præter ſtrumas majuſculas, quas hinc inde obtinebant, tota interius exteriusque, quaſi grandine conſperſa erant. Multa etiam milii coriandrique granum vix ſuperantes in inteſtinorum tunicis conſpici poterant, ut & in ſingulis renibus hujusmodi minuta unica. In duræ meningis parte dextra, unam quoque piſi magnitudine reperit, quæ cranii interiori tabulæ adhæſerat, & in ea cariei rudimenta excitarat.* Materia, quæ in illis continebatur, *erat ſeroſa,* & *uberi vaccillo ovilloque non abſimilis.* Hæc & alia memorat Heurnius *l. c.*

CAPUT II.

De Causis Hydropis Pectoris.

SUMMARIA.

§. 1. *Fontes Morbi. Sanguinis ebullitio.*
§. 2. *Vasa in thorace disrupta.*
§. 3. *Non autem succus nervorum.*
§. 4. *Sed humor ex vasis lymphaticis in thoracem depluens.*
§. 5. *Serum ex vasis in cavum pectoris exsudans.*
§. 6. *Ductus chyliferi intra thoracem diffracti.*
§. 7. *Causa extravasationis lymphæ unde quærenda sit.*
§. 8. *Vitia vasorum lymphaticorum aliorumque viscerum.*
§. 9. *Rationes, unde sanguis serum ex vasis suis in cavitatem pectoris dimittat.*
§. 10. *Vasorum ossificatio.*
§. 11. *Chylus ex ductu thoracico effusus.*
§. 12. *Hydrops pericardii.*
§. 13. *Vitia viscerum specialiora.*
§. 14. *Quænam temperamenta hydropi pectoris apta sint.*
§. 15. *Molestia & gravativus præcordiorum dolor.*
§. 16. *Pulsus inæqualis & subinde intermittens, unde oriatur.*
§. 17. *Lipothymiæ ortus.*
§. 18. *Tussis unde?*
§. 19. *Febris hydropicorum comes.*
§. 20. *Frigus exteriorum partium in hydropicis.*

§. I.

ORdo postulat, ut hujus morbi ortum & generationis modum investigemus. Ac cardo rei in eo versatur, ut fontes illos recludamus, unde humor ille serosus, qui in thorace colligitur, & collectus hydropem pectoris excitat, plerumque scaturiat. Non defuère eruditi medici, quos inter & Willisius est, qui, cùm attente perpenderent, sanguinem in præcordiis vehementius effervescere, non improbabile censerent, ab ebullienti sanguine copiosos excitari vapores, ac hos, si exhalatio eorum impediatur, in claustro hoc velut sub alembico conclusos, in aquam condensari, quæ sensim accumulata hydropem hunc gignat. At verò pace tanti Viri causa hæc nimis est communis & generalis,

neralis, & ea posita certe non ponitur hydrops; ac profect , si hoc modo generaretur hydrops, mirum esset, quomodo vel ullum ex animalibus respirantibus, in quibus effervescentia sanguinis in præcordiis omnino vehementior est, ac per consequens major vaporum generatio ab hoc affectu ad aliquod tempus immune degere posset?

§. 2. Porrò cum his temporibus liquidum satis sit, nec à capite per trachæam descendere quicquam in cavitatem pectoris, quamvis aliàs capitis & pulmonum *sinthimoniam, per quam mutuas tradunt operas, in eorum perniciem* à Dureto celebratam non ignoremus; viæ item ab hepate & liene ad specum thoracis cimmeriis tectæ sint tenebris; non aliud restat, quàm ut ex apertis & disruptis vasis & ductibus, qui in thorace reperiuntur, humorem serosum in cavitatem pectoris excidere, & hydropis hujus auctorem esse, pronunciemus. Præter nervos in thorace reperiuntur vasa sanguifera, lymphatica & ductus thoracicus. Ex anatomicis brevi repetere fas sit, ductum hunc *cisternæ, sive communi chyli & lymphæ ex inferioribus & vicinis partibus advectæ receptaculo continuari atque per longitudinem thoracis extensum desinere in venam subclaviam.* Bartholomæus Eustachius summæ industriæ & solertiæ Anatomicus *in tract. de vena sine pari antigr.* 13. vocat *propaginem magnam albam* (à chylo nimirum) & *aquei* (sive *lymphatici*) *humoris* plenam, cujus exactiorem notitiam Joh. Pecqueto, Biepæo aliisque debemus. Thoracicum ductum respiciunt etiam lymphatica, quibus *pulmonalis tunica, stupendo planè modo obsessa est, variisque compositis insulis ac anastomosibus glandulæ unius atque alterius interventu eundem ingrediuntur.* Neque suis destituuntur lymphaticis *spatia intercostalia, ac lympham suam semper ferè intermediis glandulis in venas jugulares deponunt*, quemadmodum observavit, qui de lymphaticis præclare meritus est, Antonius Nuck in *epistol. Anatomic. de inventis novis*; idem etiam cordis superficiem externam *frequenti lymphaticorum numero stipatam vidit.* Cum verò tot vasa lymphatica reperiantur in thorace, non est dubitandum, quin magna ibidem præsto sit glandularum conglobatarum multitudo, quibus ex sententia Malpighii *(in curiosa epistola Regiæ societati Anglicæ dicatâ de structura glandularum consimiliumque partium) lymphatica vasa appenduntur, intimumque cum illarum substantiâ commercium habent*, quamvis Clar. Nuckius & Peyerus *exercit.* 25, *p.* 141. credant, quòd illæ *glandulæ lympham & vasa prius admittant aliunde venientia, quam emittant.* Non ignari quidem sumus, quòd fatum glandulis à summa industria Ruyschii, Anatomicorum nostro seculo Principis, aliqui metuant, qui non obscurè omnes ex corpore proscribere videtur; nihilominus æquum esse judicamus, receptæ inhærere doctrinæ, dum certiora experimenta, quàm quæ hactenus in epistolis ejus problematicis adducta fuerunt, nos in illius Viri castris militare jubeant.

§. 3. His præsuppositis evidens est, humorem, qui hydropis in thorace causa est, ex nervis nequaquam scaturire, cum à recentioribus non paucis succus nervosus prorsus rejiciatur, ut Nuckius in

in *tract. de ductibus oculorum aquosis*, non dubitet asserere, *nemini adhuc contigisse, quod quidem sciat, liquorem nervaceum examinare & nervis abscissis nihil prodire humoris.* Et licet omnino res ita haberet, sicut Malpighius in operibus posthumis *p.* 39. scribit: quòd *sectis extremis nervorum tubulis, ubi in ultimas solvuntur propagines, succus erumpat:* & quòd *nervus ex tribus vel quatuor fistulis coagmentatus*, cujus generis in cauda bovis reperitur, vulneratus ploret succum, qui *terebinthinæ instar fluidus & glutinosus sit*; præter multa alia tamen cogitandum, tam exiguam hujus humoris, si modò ullus omnino detur, esse quantitatem, ut cavitas thoracis eo ipso, prout in hydrope fieri solet, inundari nequeat. Necesse ergò est, ut vel ex vasis sanguiferis, vel lymphaticis, aut ex utroque vasorum genere, serosus ille humor in pectoris cavitatem effundatur.

§. 4. Quodsi in memoriam nobis revocemus, qualisnam reperiatur humor in defunctis ex hydrope, nimirùm sæpè numero *purus* & *limpidus*, aquam colore referens, aliquando vero *mucilaginosus in gelatinam* abiens, absque tergiversatione affirmandum erit, illum ipsum ex vasis lymphaticis in thoracem depluere. Nam ex Physiologicis constat, lympham esse *pellucidum humorem*, qui à *variis partibus membranaceis, musculosis & glandulis per transparentia & peculiaria vasa, tanquam aquæ ductus, fluit ad sanguinem*, aut si vasa ipsa læsa sint, ac iter hoc impeditum, in cavitatem pectoris &c. labitur. Nec illud quenquam latere potest, lympham suis elapsam canaliculis & à frigore gelatinæ instar congelascere, & igni admotam in gelatinosum abire humorem. Hunc naturalem colorem sæpè lympha vitiata exuit. *Viridem & luteam* observavit Marcellus Donatus, Guarinonius *flavam in nigrum vergentem*; quoties sub cute stagnat, utplurimum *cineritii coloris* deprehenditur, eam subinde esse fœtentem, vel saliva, quæ utique magnam cum lympha habet affinitatem, scorbutici illius Hamburgensis evicerit, de qua Dolæus in *Ephemerid. Dec. Ann.* 9. 10. *observ.* 131. consulatur. At ejus generis humorem in cavitate thoracis post mortem in hydropicis reperiri, *cap. præcedent.* §. 15. retulimus. Eam quoque esse acrem, salsam, acidam, evincit in hydropicis pruritus, & in aliis scabies, ut vel exinde intelligas, quisnam fuerit humor acer in puellæ thorace à Sylvio inventus. Admodum verò est credibile, quod humor ille copiosius congestus, nec exitum in peripheria corporis nanciscens, adjuvante calore & obstetricante teneritudine partium per transudationem ex lymphaticis ferè in cavitatem pectoris stillet. Præterea lympham etiam ex glandulis disruptis in cavum pectoris ruere, edocti sumus à Bartholino *cent.* 2. *hist. Anatom. hist.* 66. testante, quod hydatides, *fontis instar, dextram partem copiâ aquarum inundaverint.* Probat hoc Willisius optimè exemplo adolescentis, immodicis corporis exercitiis dediti, qui primo *in thorace plenitudinem, seu velut inflationem persensit, ut pulmonis latus sinistrum intumescere & cor extra locum suum protrudi videretur*; post aliquod verò temporis intervallum quodam die *vasis intra thoracis cavitatem disrupti sensum habuit, ac deinde per semihoræ spatium, in regione ista, humoris, velut ab alto in pectoris fundum cadentis, stillicidium ipse percepit*,

percepit, quod etiam ab adstantibus audiri potuit. Hoc ipsum & Hippocrati perspectum fuit, nam is, *colligitur*, inquit, *aqua in pectoribus ex tuberculis in pulmone ortis & ruptis*: Quod sane sensibili experimento in bove & sue demonstrat *lib. de intern. affect.* his usus verbis: *quod autem etiam fiat ex tuberculis inter cutem, testimonium habeo & in bove, & in cane, & in sue.* Nisi forte quis mallet affirmare, hydatides esse vasa lymphatica propter diuturnam extensionem, bullarum aut vesicularum habitum induentia.

§. 5. Præterea non absurde idem Willisius censet, quòd serum etiam sub propria forma è vasis exsudet in cavum pectoris; cum experientia abunde confirmet, quòd *sanguis aquosus & debilis serum superfluum à compage sua passim dimittat, & ex laxis & patentibus arteriarum osculis ejiciat, & filo circulationis excludat*, unde facile fieri potest, ut, tum aliæ cavitates, tum pectoris regio diluvium ejusmodi patiatur. Tanto autem est probabilius, quod hoc ritu interdum hydrops pectoris generetur, quanto est certius, ac alibi etiam à nobis observatum, quòd in partibus subcutaneis vasa sanguifera nec cæsim, nec punctim læsa, ob sanguinis vitium ac propriam imbecillitatem subinde reserentur. Et licet hanc seri cumulationem vel sanguinis, vel vasorum sanguiferorum vitio factam illustret hydrocephalorum historia, ac Wepferi diligentia, in *doctissima Exercit. de loco affecto in apoplexia*; extra omne dubium tamen illam in nostro negotio ponit ipse humor, qui in thorace post mortem aliquoties repertus est, nempe vel *sanguineus*, qui de fonte, unde fluxit, testatur, *vel etiam loturæ carnium recens mactatarum similis*, identidem indicium præbens sui ex vasis sanguiferis prolapsus; nam extra controversiam est, falli Charletonium, qui hunc colorem lymphæ naturalem esse arbitratur. Cæterum ille serosus affluxus contingit vel per ἀναστόμωσιν, reseratis extremis vasorum capillarium osculis; vel per διαπήδησιν in cacochymica & scorbutica corporis constitutione, quando sanguis tam tenuis & serosus est, ut pars aquea alveo vasorum contineri nequeat; vel tandem per διαίρεσιν, ac in specie διάβρωσιν, continui solutionem ac erosionem, cum tota massa sanguinea acribus ac corrodentibus humoribus scatet. Nisi fortè præstet ingenue fateri, quòd modus profluxionis seri ex vasis sanguiferis ac lymphaticis accurate determinari nequeat, & non multum intersit, sciatne illum Practicus, an ignoret. Enim verò non juvat hæc prolixius persequi, cum non tam urina, lacrymæ, sudores &c. sed & morbi quidam e. g. catarrhi, diarrhæa serosa, arthritis &c. comprobent, quam facile serum à sanguine segregetur, quod & multis aliisque clarissimis documentis probat Carolus Piso in doctissimo opere de *serosa colluvie*. Quod, cum in toto corpore, omnibusque ejus partibus fiat, nihil quicquam obstat, quo minus etiam in pectoris regione, in hydrope thoracis fieri credamus.

§. 6. Ulterius doctissimus Willisius non dubitat, quin *hydrops pectoris etiam à ductibus chyliferis intra thoracem diffractis excitari possit*; attamen addit, *hunc casum tam rarò contingere, ut eum hactenus neque ex propria observatione, nec aliorum relatione cognoverit.* Et profecto quamvis non adeò frequenter illud contingit, extra controversiam tamen est, quòd ductus thoracicus obnoxius sit iis malis, unde alias vasa rupturam patiuntur. Interdum enim ductum hunc vehementer extendi, vel solus compressivus dolor in dorso nutricum fecerit manifestum; hic autem non aliam forte causam agnoscit, quam nimiam vasorum lacteorum, & ductus thoracici ex abundantia chilosæ materiæ tensionem, quod ex curâ patet, quæ moderatione victus & abstinentia ab euchymis felicissime peragitur. Obstrui etiam subinde ductum thoracicum, facile conceperit is, qui exacte trutinaverit, quòd non amplo hiatu, sed sex septemve exiguis foraminulis, quæ facile obstrui possunt, in subclaviam sinistram pateat. Sed quicquid etiam de hac re fuerit, illud certum est, quod, undecunque demum derivetur, sive ex lymphaticis, sive sanguineis vasis, aut etiam ductu thoracico, serosus humor, quem diximus esse auctorem hydropis, non confertim sed sensim cumuletur, ejusque aliqua quantitas sæpè diu in thorace sit, & nullas molestias excitet, ac præterea obscura sui indicia præbeat; cum autem, ut fere fit, per continuum affluxum, velut torrens aliquis crescit, & stagnando vitium capit, acriorque redditur, non potest non & tussim siccam producere, tandemque etiam respirationis negotium pro modulo quantitatis turbare. Quando vero tandem ita acutus, ut pectoris cavitate amplius contineri nequeat, pulmones comprimit, & hac compressione hominem subito interficit.

§. 7. Causa vero extravasationis lymphæ & seri sanguinei, quærenda est, vel in humoribus, vel in vasis ac visceribus, vel in utraque classe simul. Et ut de effusione lymphæ prius loquamur, meritò quidem hic accusatur *lymphæ spissitudo major*, quæ impedit, quo minus tum à propriis, tum à sanguineis vasis resorbeatur, & ad fontem sanguinis commode reducatur. Spissa hæc lympha initio obruit teneriores poros ac meatus, eorum robur insigniter, nimia humiditate enervat, ac ad continui solutionem disponit, atque rupturæ ansam suppeditat, dum stasi hac insignem acrimoniam & salsedinem acquirit, quamvis appellentis lymphæ nova semper unda veterem trudat, ut, vel lentiores stagnantis partes ex laxioribus porulis, vel tota, exprimantur. Mucida vero tum potissimum fit lympha, quando non debitè à sero salso & pingui, quod multis partibus mucidis scatet, in organis secretioni huic, & sequestrationi dicatis, inter quæ principem locum tuetur Hepar, secundum vero viscera glandosa, segregatur, id quod tamen omnino erat necessarium, cum ex legibus sapientissimi Creatoris cuivis notum sit, non debere esse perpetuum lympham inter & serum connubium, sed lympham quidem solam in vasis

sis lymphaticis absque conjugio seri, placido motu ferri ac demum affundi latici vitali, ut in arteriis, tanquam in thoro, amice cum sero commisceatur. Remora, ut jamjam innuimus, huic sequestrationi ponitur potissimum in hepate, quando pori ipsius, quibus separatio fit, notabiliter læsi sunt, unde fit, ut vitia hepatis & in ascite ac in hydrope thoracis post mortem varia subinde reperiantur, nec adeo absurdum sit, fontem humoris serosi, in thorace stagnantis, in cavitate abdominis quærere. Augetur autem malum hoc indies, quando mucida seri dyscrasia, neque per transpirationem neque per urinam defæcatur ac fluxibilior redditur. Inter evidentiores spissitudinis lymphæ causas non postremo loco numeranda est aqua frigida æstuante corpore affatim hausta, quæ serum & lympham congelat. Prosper Martianus doctissimus Hippocratis interpres in *lib. 2. de morb. sect. 3. p. 182. seqq.* verba Hippocratis *lib. de intern. Affect. sect. 2. vers. 76. Hydrops ex his fit, cum æstatis tempore siti vexatus aquam multam biberit (nam ex his maximè fieri solet) & pulmo repletus fuerit, rursus ad pectora dimittit &c.* ita explicat; quòd portio potûs in ipsa deglutitione *in arteriam asperam* delabatur (quod sensibili experimento *lib. de corde v. 14.* confirmavit Hippocrates) *pulmones verò sive ob humoris copiam, sive propriam imbecillitatem, aquam hanc superare nequeant, unde temporis progressu humor ille ab ipsis pulmonibus in pectoris cavitatem fundatur, sensimque & thorax & pulmo impleatur.* Cujus sententiæ examen aliis relinquimus, quibus sufficit annotasse, quod & alibi Hippocrates sc. in *lib. de aëre, aquis & locis, aquas palustres, stabiles & lacustres tanquam hydropis* θανατωδεστάτου *genetrices* textu XI. *p. m.* 338. damnet. Et alibi etiam ex ejusdem Coi decretis frigida pectori inimica esse novimus. Aër etiam frigidior hic symbolam suam confert, ut Julius Cæsar Benedictus in *Consult.* 44. inter hydropis pectoris, quo Germanus ejus frater laborabat, causas evidentes non abs re referat *p. 185. malam vivendi normam & frigoris admissionem.* Hoc tempore in Germania omni, ac in Silesiæ Metropoli multo plures ab ingurgitatione aquarum, quas vocant, vitæ, hydropem incurrunt, quàm à frigidæ aquæ potu, non obscuro amplius generationis modo, postquam Illustris Boyle dexteritate in *historia sanguinis* experimento 8 innotuit, quòd spiritus vini alcoholisatus, sero sanguinis affusus, illud in coagulum, seu offam candidam, mutet, & ita ad stagnandum disponat.

§. 8. Non solus autem lymphaticus humor, sed & ipsa, in quibus fluit, vasa fundum calamitatis præbere possunt, & reipsa præbent; quamvis vitia vasorum præter nimiam angustiam ac laxitatem in extremis majori ex parte adhuc sint incognita. Angustia autem illa, vel à naturali conformatione ac primo ortu dependet, vel morbi productum est, vel tandem ab aliquibus comprimentibus & constringentibus inducitur, e. g. humoribus varii generis inflammatoriis, scirrhosis, præternaturalibus circa viscera con-

cretionibus, &c. Inter hæc etiam medicamentis adstringentibus omninò locus est assignandus, quia hoc tempore neminem latere potest, quam facile febribus, more empiricorum, ope adstringentium validorum, cohibitis hydrops succedat. Nec desunt exempla eorum, quibus hæmorrhagia narium impetuosis adstringentibus suppressa hydropem peperit, ut amplius dubitari nequeat, quin vasorum lymphaticorum vitium sæpe inducat hydropem, quod & Carolus Piso agnovit, ratus, hanc frequentiorem esse hydropis causam, quam ipsam seri seu lymphæ dyscrasiam. Id certum est, quod hydrops ex vitio vasorum ortus, brevi tempore vehementer invalescat, ac difficillime curetur. Cum vasorum vitiis cohærent etiam vitia tum aliorum viscerum, quæ motum lymphæ turbant, tum pulmonum, quos non una labe deformes in hoc morbo ab anatomicis deprehensos, sed vel duritie, scirrho, tumoribusque aliis ac vomicis obsessos, capite præcedente, narravimus. Illa etiam loborum pulmonis cum pleura cohæsio, undecunque ortum trahat, obicem lymphæ motui omninò ponit, quamvis non statim hydropem pectoris producat, quod à nonnullis Medicis statui probe recordamur. Liceat hîc cum venia Lectoris duo à D. Helwich visa exempla recitare. Herula Illustri stemmate in vicino Poloniæ regno nata, in flore ætatis constituta, quæ vix ex morbillis evaserat, circa festum Pentecostes, ex improviso in aphoniam incidit. Vocatus Medicus statim adest, exhibet liquorem C. C. succinat, in potiuncula ex ▽. fl. til., tunic. epilept. L. syrup. de stœchad. & fl. pœoniæ, postquam tribus horis hoc medicamento usa esset, blande adstantes affatur, sed brevi post iterum linguæ usus ei intercipitur ac horribilibus convulsionibus concutitur, vomit etiam varia. Per absentiam ordinarii vocatur alius Medicus, aperitur vena, vesicatorium applicatur, exhibentur remedia generosa omnia frustra. Tertio die moritur. Aperitur cadaver, in abdomine omnia viscera sine labe erant, cum ad mediam cavitatem perventum, pulmonis lobus dexter firmissime pleuræ adnatus erat, cæterum pulmones cum corde ritè constituti. In cavitate thoracis ne gutta quidem humoris deprehendebatur. In capite vasa sanguinis sine ulla extravasatione præternaturaliter distenta erant. Vir quinquaginta annos natus, temperamenti cholerico-melancholici, adhuc adolescens, divinius ac sacratius vitæ genus elegerat, utpote qui ex ambone ultra XX. annos ad populum cum fervore insigni verba fecerat, ac diligentiam in decantandis divinis in choro laudibus in se desiderari non fuerat passus. Nec fuit per multorum annorum intervallum, cur de valetudine adversa adeo conquereretur, nam & avidè appetebat cibum, vinique haustu suas, si quas haberet, curas leniebat, nisi quod post 5 à prandio, & septem vel octo à cœna horas, titillationem in gutture experiretur, ac tussi, qua viscidum ac glutinosum phlegma in insigni copia rejiciebat, impetuosiori & sæpè per duos horæ quadrantes molesta, vexaretur. Nihil non egerat, ut invisum sibi malum

malum ex corpore proſcriberet. Fruſtra V. S. adhibuerat, fruſtra nodulis & aliis purgantibus uſus ac emeticis, nec ullum ex ſyrupis eclegmatibus & potionibus ſaccharatis, quarum alias amantior erat, emolumentum reportaverat. Quinimo crevit diuturnitate temporis malum, & ad cumulum miſeriarum ejus, autumno præterlapſi anni, bis acceſſit febris intermittens tertiana, cujus vis exhibitis tantum duobus aut tribus pulveribus ſalinis & laxanti frangebatur, hinc ſibi redditus, ut ad functiones ſuas iterum rediret. Sub finem autem autumni denuo omnia in pejus ruebant, aucta tuſſi & accedente calore hectico, vires, quæcunque etiam remedia opponerentur, graviſſime atterebantur, tametſi per aliquot horas ſomnus eum, ut ajebat, placidus ſingulis noctibus refocillaret, & diurno tempore ter, majori, quam ægri morbus ferre videbatur, appetitu & copia cibum ſumeret. Ultimo accedebat tumor pedum œdematoſus, ſitis augebatur, & expectoratio indies erat difficilior. Tandem confectus febri hectica Creatori animam reddidit. Placuit Plurimum Reverendo Domino P. Michaeli Hoffmanno ad S. Matthiam Priori digniſſimo, in abſentia Reverendiſſimi Domini Prælati, Domini Michaëlis Fibigeri, Patroni Noſtri, ut aperiretur cadaver, ac in cauſam morbi inquireretur. Factum illud eſt in præſentia D. Chriſt. Helwichii, Virorumque Nobiliſſimorum Dn. D. Eggerdes & D. Gottofredi Klaunig. Ventriculus erat papyraceus (ut mirum ſit, quomodo cibum in tanta copia ingeſtum concoquere potuerit) ac planè vacuus; Hepar graviſſimè læſum erat, aridum illud & planè ſiccum reperiebatur, ac levi digitorum attactu in partes fatiſcebat. Lien atris maculis diſtinguebatur. Glandularum meſenterii & ipſius pancreatis notabiliores læſiones, quod mireris, non licebat obſervare. Aperto thorace, pulmo arctiſſimè annexus erat coſtis, ſed iterum nullum extravaſationis lymphæ aut ſeri indicium præſto erat, forte quòd viſcida lympha è vaſis prolapſa in membranularum conſiſtentiam adjuvante calore transformata eſſet.

§. 9. Sed è diverticulo in viam nobis iterum eſt redeundum, & diſpiciendum, unde fiat, ut ſanguis ſerum ex vaſis ſuis in cavitatem pectoris dimittat. Abſque ambagibus autem ut rem expediamus, non poſſumus non vitium agnoſcere vel in ipſo ſanguine, vel in vaſis ſanguiferis, & connexis viſceribus, aut iterum in ambobus ſimul. Quantum ad vitium ſanguinis, ſit ſuus ſane acrimoniæ ac ſalinæ potentiæ in nocendo locus, primas tamen in noxio hoc officio ſibi vendicat partes inſignis ejus viſciditas, obſtructionum mater. Hæc autem viſciditas oritur à dyſpepſia ob cruditates admixtas, ac iners, quodcunque tandem illud fuerit, menſtruum; ab incongruis in duodeno ac reliquo inteſtinorum volumine admixtis liquoribus, depravatam chyli à fæcibus ſecretionem efficientibus. Rectè etiam accuſare poſſumus amurcæ ad ſanguinem tranſitum, ſegnioremque in ſanguine motum ac factas hinc inde in viſceribus ſtagnationes ac inflammationes, quas promovent variæ viſcerum conſtitu-

constitutiones *&c.* Non patitur locus hic, ut alimentorum & rerum non naturalium noxia in hoc effectu servitia enumeremus; non tamen iterum dissimulare possumus noxam aquarum vitæ, cum spiritus vini vis coagulatoria sanguinis evidenti experimento declarata sit à Celeberrimo Bohnio in *Act. Eruditor. Lipsiens. Ann.* 83. *Mense April. p.* 153. *& seqq.* Id vero ante omnia notandum est, quòd impeditus lymphæ motus, aut ejus in cavitatem aliquam effusio visciditatem in sanguine vehementer augeat, ac stagnationes in vasis sanguiferis promoveat. Constat ex ratione & experientia, quòd sanguis venosus decies crassior sit sanguine arterioso, eo quod vel decuplo plus lymphæ arteriæ contineant, quam venæ. Necessarium ergo erat, ut sanguis intra venas dilueretur, quo in cor refluere posset; atque hunc in finem providus opifex rerum Deus in truncum infernum supernumque vasa lymphatica largiter est corrivatus. Quodsi vero ipse lymphæ motus retardetur aut humor ille lymphalis propter effusionem in cavitatem aliquam non convehatur ad sanguinem venosum, hic necessario ob defectum diluitionis crassior erit. Crassities autem ejus fons erit tum aliorum malorum tum stagnationis & obstructionis, quæ tamen sano sensu est explicanda, ne cum circulatione sanguinis pugnet. Ab obstructione autem hac viscera fiunt coacta ac compressa, pristinamque molem amittunt, quod & in glandulis contingit, quæ obstructæ subinde plane marcescunt & vietæ fiunt. Pulmones ipsi, utut prius ampli & extenti sint, sæpè redduntur usque adeo tabidi & arctati, ut vel ab ipsis Medicis ægre agnoscantur, id quod & de hepate ac liene obstructis est affirmandum. Ubi verò vasa sanguifera in angustum ambitum compinguntur, ut sanguini commeatum liberum non relinquant, non potest non serum à sanguine separatim profundi, id quod ex experimento Clariss. Loweri ad oculum patet. Quia rem præsentem mirè illustrant, aliqua ex *c.* 2. doctissimi operis *de corde*, item de *motu & colore sanguinis p.* 82. ab ipso mutuabimur: *Haud pridem*, inquit, *venas jugulares subducto iis filo in cane arcte ligaveram, & post aliquot horas, partes omnes supra ligaturam mire intumescebant, & intra duos dies canis quasi angina suffocatus periit. Toto hoc tempore non solum lacrymæ copiosius fluebant, sed & plurima saliva ex ore, non aliter, quam si ab assumpto ☿io fluxus ille concitatus fuisset, post obitum cutem ejus à partibus tumefactis separavi, atque expectavi, ut partes tumefactæ sanguine extravasato turgerent, sed aliter omninò evenit, quippe nullum vestigium aut colorem fere sanguinis observare potui, sed musculi omnes, & glandulæ sero limpido maxime distentæ & admodum pellucidæ apparebant, quod clare arguit, ex constrictione venarum serum utcunque secerni.* Hæc & alia ad rem nostram facientia tum in *pag. anteced.* tum *sequenti* habet Lowerus. Et hac ratione, dum visciditatis sanguinis causas indagamus, simul cognoscimus, quomodo ipsa vasa sanguifera ad profusionem seri, & cum sanguine & vasis ipsis lymphaticis mutuas jungant

gant

gant operas, dum & ipsa & iis connexa viscera glutinoso inferciuntur sanguine, quod fieri solet in hydrope pectoris, sicut id exemplo constat viri illius, cujus supra ex Blanckardo meminimus, nam expresse *p.* 265. scribit, quòd *in arteriæ magnæ initio quidam sanguinis grumi adfuerint; & à sanguine hoc grumoso pulsus defectum à nobis ante observatum* idem Auctor deducit.

§. 10. Non tantum autem hâc unica ratione, quam jam commemoravimus, motui sanguinis remoram injiciunt vasa ipsa, in quibus vehitur & ad stagnationem ac ad hydropicam seri profusionem disponunt, sed multis aliis modis, dum dilatantur, amputantur &c. peculiari prorsus modo vasorum ossificatio huc facit, cujus cap. I. mentionem fecimus. Nimirum arterias osseis protuberantiis & inæqualitatibus vim dilatandi & ampliandi amittere, & ad eas, tanquam scopulos, sanguinem allidi ac intra præcordia accumulari, ac tandem lympham exundare, docuit inspectio cadaveris Wepferi. Rei dignitas exigit, ut aliqua ex ejus vita iterum excerpamus, &, qualis fuerit arteriarum constitutio, verbis Brunneri exponamus, is autem ita *l. c. p.* 163. scribit: *Aorta pone valvulas semilunares ossea asperitudine intrusos offendebat digitos, pupugitque prominentia quædam acuta. In progressu cartilagineis hemicyclis composita, si non ossea penitus, saltim indurata ad divaricationem usque iliacarum tota quanta reperta fuit. Juxta arterias renales circulus plane osseus unciæ latitudine aortam circumdabat, & quo longius à corde, eo magis ossea deprehensa fuit, præsertim juxta iliacas, quæ revulsæ ex femoribus osseam duritiem tenuerunt. Tandem aortam exemptam integumentis liberavimus, ac dextre mundavimus ad contemplandam illam penitus, quin ad interiora quoque lustranda incidimus, non citra vim, forfice. Intus nativus ille candor atque lævitas periit, & quamvis non intercepta penitus, scabra tamen, horrida & salebrosa hæc sanguinis via fuit, variisque inæqualitatibus ac protuberantiis osseis difficilis, circa exortum cœliacæ & infra renales tunica interior disrupta &c.* Quod verò etiam in aliis corporibus ejusmodi ossificatio vasorum observetur, certum est. Ex Lucii *Observ. in Nov. literar. German. anno* 1705. *p.* 254. pertinent huc sequentia: *In cadavere* (melancholici senis) *arteriæ cordis in corde osseæ reperiebantur, quæ obcalluerant, uti in corde senum, quin & brutorum, ac frequentius in corde Cervorum accidere solet.* Quod qui perpendit, ei vix erit stupendum naturæ miraculum quadriga costarum bubularum, *quarum tota superinducta caro in verissimum os conversa* fuit, quam in Museo asservat Vir Clarissimus Dominus Rosenringe cum observationibus Dn. Bircherod, ut legere licet in novis literariis maris Baltic. *Anno* 1705. *p.* 221. Non dubium est, quin etiam polyposa aut quævis alia concretio eundem cum ossificatis vasis præstare possit effectum. Notum est, quod in dilatata arteriâ magna in corde Clariss. Caroli Patini ejusmodi *corpus anserini ovi grandioris magnitudinem excedens, & trium quatuorve unciarum pondus exæquans, figura cardui cinaræ fructui haud dissimile, sit repertum,* quem-

quemadmodum pluribus id describitur in peculiari *epistol. Medic. de aortæ polypo in append. ad ann.* 1. *Dec. III. p.* 116. at vero ex eadem epistola constat, pedes *œdematoso tumore fuisse affectos*, ut facili conjectura assequi liceat, quantopere ejusmodi impedimenta in vasis motum sanguinis turbent, ac ad seri in partibus accumulationem faciant. Motu sanguinis perverso, etiam hæmatosis, quæ suos motui periodico & intestino sanguinis natales debet, labefactatur & minus laudabilis, ac ad nutriendum ineptus sanguis generatur, unde denuo nova hydropis ortui occasio suppeditatur.

§. 11. Tandem intellectu perquam facile est, quomodo & ex quibus causis chylus ex ductu thoracico effundi ac hac effusione diluvium in pectore excitare mortemque accelerare queat. Rem hanc clarissimè ob oculos ponunt experimenta duo Loweri, quæ *lib. cit. c.* 5. *p.* 154. *& seqq.* describit. Nimirum Celeberrimus hic Vir thoracem canis in dextro latere intra duas costas interiores aperuit, digitum immisit & ungue velut in serram resecto, commune receptaculum tribus horis à pastu valdè turgidum perfregit & laceravit; quo facto & vulnere consuto canem affatim cibo satiavit; cum autem intra paucos dies expiraret, illum cultro anatomico subjecit, ac ventriculum atque intestina valde repleta, quin & venas lacteas chylo plenas invenit, & in eo pectoris latere in quo commune receptaculum apertum fuerat, duas chyli libras deprehendit. Idem experimentum tentavit in altero cane, eumque in sinistro latere inter tertiam & quartam costas superiores perfodit, & immisso per vulneris orificium digito ductum diffregit, ac canem iterum probe saginavit, & cum brevi post non tantum elanguesceret, sed & moreretur, hujus quoque thoracem dissecuit, claustrumque illud pectoris, ubi ductus disruptus fuerat, chylo penitus repletum & pulmonem lateri isti agglutinatum offendit. Verum enim verò, judice Willisio, *minime refert, talis morbi ætiologiam inquirere, quia non tam incurabilis, sed brevi tempore lethalis existit, quia scilicet à chyli inundatione præcordia statim obruantur, simulque sanguis & spiritus animales, succi nutritii vectigali solito defraudati, illico exsolvantur.* Ex quibus apparet, Willisium non minus, quam Lowerum in ea fuisse sententia, chylum nulla ex parte in venas mesaraicas influere; quod ut probaret Lowerus, experimenta à nobis adducta instituit, quæ, num prorsus conficiant negotium, sub judice lis est, vero tamen omnino est simile, hydropem pectoris ex rupto ductu thoracico ortum, brevi temporis intervallo, non posse non hominem jugulare.

§. 12. Eodem, absque controversia, modo etiam hydrops Pericardii excitatur, nisi quòd motus cordis, vel ipsius cordis vitio & culpa, vel vasorum continentium labe læsus specialiori forte modo, ad productionem hydropis pericardii concurrat, quam vitia sanguinis & lymphæ, quamvis aqua illa in pericardio majori, quam par erat, quantitate cumulata cordis latera sua mole etiam comprimat, ut pro excipiendo sanguine satis dilatari nequeat.

Aliàs

Aliàs apertissime Observatio Zelleriana *c.* 1. §. *ultimo* allata, declarat, quæ vitia glandulæ & lympha in hoc affectu patiantur. Nam granula illa lentibus magnitudine æqualia, quibus pericardium militis obsitum ac exasperatum erat, non licet alio loco habere, quam in numero glandularum exiguarum, quæ in statu naturali aciem oculorum, etiam microscopio armatorum, effugiunt, vulgoque miliares vocantur, in morboso autem hoc subjecto in eam magnitudinem excreverant. Quod fatum etiam in aliis corporis partibus experiuntur. Ita in tunica interiori ventriculi, has glandulas parvarum nucum avellanarum magnitudine spectatas fuisse meminimus. In magnâ hujus materiæ caligine, minime ex re est, multa tanquam vera supponere, aut variis inhærere conjecturis & commentis, quæ tempore abolentur, atque inde à nobis nemo expectet, ut determinemus, an cæcis ductibus aqua ex pericardio in pectus, an ex hoc in illud subinde extillet, quamvis opposita sententia nobis multo videatur probabilior. In solitario pulmonum hydrope Clariss. Tozzius *l. c. p.* 310. suspicatur, *poros vesiculasque pulmonis lymphâ, glutinosiori ibidem redditâ nec per suos ductus traductâ, successu temporis repleri, imo & vapores ab acidô quodam concrescere*, aut taliter quocunque modo impeditos *pulmonum substantiam infercire hydropemque* excitare. *Non* raro, inquit, *etiam accidit, hydatides pulmonibus adnasci ab aqueo humore extimam illorum membranam alicubi relaxatam tumefaciente, hæ autem vesiculæ aqua repletæ hydropis comites communi voto censentur documento* Hippocrat. *lib. de intern. affect.*

§. 13. Vitia viscerum, quorum catalogum aliquem sub finem *cap. I.* addimus, aliqua ita sunt in hoc morbo comparata, ut tanquam causæ concurrant ad productionem hydropis, cum aliis vero ita res habet, ut non nisi inter hydropis effectus, ac producta numerari queant. In priori classe ponimus quævis, ut jam in antecedentibus aliquoties monuimus, insigniora colatoriorum viscerum vitia, & varias corruptiones hepatis, lienis & pulmonum &c. De renibus meritò dubites, utrum deturpationes eorum in defunctis ex morbo nostro obviæ non sint intuendæ potius ut productum aliquod morbosum? Vitia verò pulmonum, quæ insigniori efficacia ad generationem hujus morbi concurrunt, quàm aliorum viscerum, si rem exactè perpendas, fere omnia ex uberiori congestione sanguinis ad pulmones dependent, nam ex hoc fonte scaturiunt hæmoptysis & arcto cum his fœdere conjunctæ exulcerationes, in exsangui hujus visceris systemate, aut si forte non erumpat sanguis, hâc ipsa tamen congestione occasio præbetur siccæ tussi & asthmati periodico, variis irritationibus, pressionibus, stagnationibus, & hinc pullulantibus inflammationibus, & quæ has excipiunt, non unius generis abscessibus, vomicis, aliisque erosionibus ac rupturis vasorum lymphaticorum &c. unde etiam hydrops pectoris illi ætati familiarior est, quæ sanguinis congestionibus circa pectus est obnoxia. Ad posteriorem vero classem referimus crassitiem membranarum, quæ thoracem cingunt, sine dubio ortam ab aqua per longum

tempus ibidem stagnante; varias bilis depravationes, quæ vel à mucida serosorum humorum constitutione, vel ab hepatis labe dependent &c.

§. 14. In remotioribus hujus morbi causis enarrandis non diu nos detinebimus. In vulgus notum est, eos, qui temperamenti phlegmatici & sanguinei, tum omni hydropi, tum etiam huic nostro, de quo nobis sermo est, esse obnoxios. Quod & affirmandum de iis, qui crassioribus cibis, unde chylus & sanguis viscidus oritur, victitant. Insalubrem potum, e. g. aquæ ex nive resoluta, frigidæ tempore æstivo, cremati &c. jam ante, cum de causis lentescentis lymphæ ageremus, ex merito damnavimus. Nec in eundem censum referre veremur cerevisias ex tritico factas, præprimis recentes, nec satis defæcatas aut male coctas. Sunt etiam suæ aeri crasso & nebuloso in generando hydrope, partes, quod in locis paludosis & maritimis, ubi hydrops frequentior, satis aperte cernitur. Facit etiam aliquid ad accumulandam seri quantitatem, somnus nimius, otium, ut de affectibus animi jam nihil dicamus, inter quos mœrorem & iram, subitumque terrorem multi accusant. Potiores partes suppressioni excernendorum, eorumque retentioni vindicandæ sunt. De veneno quæstio est, an inter effectrices hydropis pectoris causas ei locus sit tribuendus? Audivimus *c. I.* Maximilianum II., illum generis humani amorem & delicias, ex hydrope pectoris obiisse, ubi præclarissimis ejus temporis Medicis aliqua veneni propinati suspicio oborta est; nam fama fert, Herculem Saxoniam in lectionibus Paduanis publice affirmasse, *mitissimum hunc Imperatorem veneno fuisse sublatum.* Bertius *Commentarior. Germanic. lib.* 2. tradit, per *Granvellanum istud illi exhibitum, adeoque factum, ut Maximilianus totos annos* 20 *ex cordis palpitatione laborarit.* In eadem sententia fuit etiam Hieron. Mercurialis, Medicus prorsus eximius, *tom. I. Consult. medic. Consult. CXI. p.* 257. expresse scribens: *Quamobrem venenum & in aviculis & in boletis sumptum omnium malorum principium fuisse existimo.* Sed rationes, quas adfert, minime stringunt. Unice enim innititur Vir Clarissimus, cum originem variorum symptomatum, quæ Cæsarem fatigabant, aliter investigare non posset, laudabili corporis constitutione, qua in juventute Imperator fuerat usus, ac nescio, qua concludendi necessitate infert, cum ea ad effectuum horum orbem gignendum non conspirarint, Regi venenum fuisse exhibitum, cum potius inferre debuisset, plethoram æque hydropis ac aliorum morborum causam esse factam. Aliàs forte negandum non est, lenta illa venena (quæ ex saccharo ♄i additione volatilioris cujusdam corrosivi parari, nonnullorum sententia est) occultissimo modo pedetentim homines in cachexiam & hydropem præcipitare. Morbi, quos alias hydrops hic sequitur, varii sunt, inter eos autem præcipui existunt scorbutus, asthma, dysenteria, hæmoptysis & reliqui pectoris affectus. Unde etiam patet, morbum hunc præcipue juvenes, ac in consistenti ætate constitutos affligere,

rarius

rarius tamen ipsos etiam infantes corripit. Clarissimus Harderus in apiario producit exemplum pueri obesuli, in quo præter alia invenerit *cruentum tenue instar aranearum telæ & ex parte consumptum, pulmones humore seroso & spumoso scatentes, fluctuantem in thoracis cavo aquarum copiam.* Et D. Pauli curavit nobilem puerum, qui fasciam circa thoracem nullo modo ferre vivus poterat. Is cum convulsus obiisset, alterutrum thoracis latus aqua nigricanti refertum exhibuit. Jam symptomatum præcipuorum ratio est reddenda.

§. 15. Molestia & gravativus præcordiorum dolor indicium præbet seri in loco quodam extra vasa contenti, ac fibras distendentis, nam quòd tensiones tales fibrarum à sero non adeò in magnâ quantitate effuso oriantur, ex pedibus asciticorum liquet, qui de tensione illorum conqueruntur, etiam cum nullus adest notabilis tumor. Unde respirationis difficultas in hydrope pectoris dependeat, rectius explicari nequit, quam si tribus verbis ex physiologicis præsupposuerimus, quomodo costarum motus reciprocus ad dilatationem atque constrictionem thoracis faciat? Etsi verò Thomas Bartholinus in *Anatom. reform.* inculcet, quòd costæ à musculis intercostalibus externis attollantur, & thoracis constrictione expirationi inserviant, contra verò ab internis adducantur & dilatando inspirationem juvent; Spigelius vero cum multis sequacibus dilatari & constringi in hoc actu *lib.* 4 *c.* 8. credat. Nos tamen potius putamus adhærendum sententiæ Plempii, Sylvii, Schwammerdammii ac Doctiss. Mayovi, inter quos ultimus, per argumenta ex mechanicis & ipsa costarum conformatione atque articulatione petita, probabile reddidit, costarum arcum non extrorsum in inspiratione, introrsum vero in respiratione moveri, sed sursum potius & deorsum trahi, ac illa ratione, dum sursum trahitur, pectoris spatium dilatari, hâc vero, dum deorsum trahitur, contrahi. Diaphragma autem ipso momento, quo costæ elevantur, sive thorax attollitur, convexitatem suam, quæ abdomen spectat, cum planitie immutat, ita ut magno satis nisu manum notabiliter feriat. Verbo: In inspiratione pectoris cavitatem relinquit, eamque longiorem fieri concedit, dum se constringit, fundumque thoracis depressiorem reddit; contra in exspiratione gibbositate sua denuò thoracem replet & breviorem pectoris cavitatem facit, dum de sua systole remittit, ut uberius hoc explicatur à Spigelio, Bartholino, Sylvio, Schwammerdammio, Mayovio, Diemerbrockio, ipso etiam Laurentio, cujus mentem Diemerbrock hic non videtur assecutus. Hæc si ad rem applicemus præsentem, statim elucescit, molem aquæ diaphragmati incumbentis impedire, quo minus, quando exspirandum est, gibbositate suâ thoracis cavitatem aliquo modo repleat, unde non potest aliter fieri, quam ut inspirando nostri hydropici respirent, quemadmodum de Socero suo docte observavit Brunnerus. Sed quid causæ est, quòd affectus asthmaticus nostros ægros maxime post primum infestet somnum? Willisius illud fieri credit propter

vapores à calore tunc intensiori elevatos, ac ab iisdem magnam illam inquietudinem & corporis jactationem deducit. Nobis experientia constat, hanc inquietudinem subinde cum asthmate conjunctam quinque horis à cœnâ sumpta solere esse maximam; dum verò perpendimus, ventriculum majori ex parte ad quartam horam à cœnâ depleri, non tamen chylum plene vasa lactea ante horam sextam subire solere; sicuti non sine probabili ratione credit Celeberr. Listerus in *Comment. in Sanctor. Medic. static. p.* 152. causa forte non absurde ex parte chylo affluenti, & in sanguinis oceanum labenti, cui tamen non rectè permiscetur, illa inquietudo adscribetur? Deinde certum est, in vigilantibus musculos perpetuo esse quasi tensos & constrictos, ab hac autem musculorum stricturâ omnino oritur utique & glandularum & vasorum lymphaticorum præprimis in pedibus & circa coxas, ubi & numerus & magnitudo glandularum insignis occurrit, angustatio & strictura; in somno autem non tam musculi, sed & strictæ illæ glandulæ ac vasa ipsa laxantur, si Listero *l. c. p.* 142. credimus, *qui vigilat, omnes corporis musculos constrictos habet, meatusque adeo glandularum NB. duplo magis angustatos, quam qui dormit.* Hoc si ita habet, probabile est, quòd tempore somni laxatis glandulis & vasorum lymphaticorum osculis, uberior sit affluxus ad pectus, tanquam ad partem læsam, majorque ab affluentibus humoribus pulmonum oriatur compressio, atque Spiritus magis intercipiatur.

§. 16. Pulsus inæqualis & subinde intermittens ab impedimento aliquo in præcordiis, ac hinc fluenti turbato humorum motu oritur. Notum enim satis est, pulsum seu motum arteriarum reciprocum extrorsum & introrsum factum, vel, ut aliis vocare placet, diastolen & systolen arteriarum dependere à cordis systole & diastole (cum nec tyronibus artis nostræ incognitum amplius sit, cor esse musculum, qui perpetua vicissitudine recipiat sanguinem & expellat, in cujus contractione parietibus undique ad se accedentibus, thalami ejus, ejecto omni sanguine, evacuantur, laxatione facta implentur,) arteriarumque pulsationes cordis vibrationibus respondere, & pulsum esse æqualem cum æquali impetu ac quantitate ab alterna cordis constrictione inter æqualia temporis intervalla, truditur sanguis in arterias. Necesse ergo est, inæqualem esse pulsum, vel quia in corde remora est, vel in influxu & effluxu sanguinis aut humorum motu impedimentum occurrit. Hoc vero ipsum in hydrope nostro fieri, ex antecedentibus patet. Rursus cum lympha in cavitatem pectoris effluat, ac nec chylus, nec sanguis ritè illa diluatur, fieri vix aliter potest, quam ut ventriculi cordis & vasa sanguifera viscidis humoribus obducantur, & iis fere repleantur, dum sensim gelatinæ instar parietibus ventriculorum cordis ac vasorum agglutinantur. Ex hac autem causa etiam pulsum debilem & intermittentem oriri, testis est Lowerus *lib. citat.* Ab iisdem fontibus oritur etiam cordis palpitatio, quam in morbo hoc nostro etiam abundantia

aquæ

aquæ in pericardio inducit, ſicuti teſtatur Tulpius *lib.* 2. *obſerv. Med. c.* 26. Carolus Piſo ſæpe *citat. c.* 11. Riolanus, aliique plures, ut minime audiendus ſit Diemerbrock *l. c. p.* 430. ſcribens: *Notavimus, majorem copiam iſtius liquoris, (pericardii) non facere palpitationem cordis, quod tamen ex Galeni ſententia communiter tradunt Medici. Nam in omnibus iis, in quibus poſt mortem in pericardio humoris iſtius aquei majorem copiam reperi, antea, dum morboſi viverent, nullam omnino cordis palpitationem, ſed contra pulſum languidum ac rariorem reperi. Neque etiam à copia iſtius liquoris tanta fit pericardii anguſtia ut cor ſe in eo libere movere nequeat, atque hinc palpitet, ſed contra ſemper animadvertimus, pericardium hinc adeo latum laxumque reddi, ut cor in eo multò facilius moveri poſſit, quam in pauco liquore;* Quæ Viro Clariſſ. excidiſſe merito miramur, cum captu facillimum ſit, qua ratione nimia aquæ in pericardio quantitas conſtrictiones & reſtitutiones cordis impedire queat, ſi vel mole ſua premat, vel fermenteſcat & intumeſcat. Conf. Bellinus *de morb. pector. in Oper. p.* 616. Nec temere irridendæ ſunt querelæ ægrorum, quibus cor palpitat ac tremit, aut inordinate movetur, cum ajunt, cor ſuum velut aquæ innatare, cum ſenſatio illa longe certior ſit omnibus conjecturis etiam expertiſſimorum Medicorum, ac propterea, cum Nobilis ille ſexagenarius duobus ab annis *cœpiſſet ſentire pondus in pectore, accedente poſt aliquod tempus motu quodam cordis tremulo & inordinato, cum ſenſu ac ſi cor aquæ innataret,* non male Vir Clariſſ. Raymund. Joan. Fortis *cent.* 2. *Conſult.* 46. *p.* 181. collegit, *aquoſam materiam in pericardio collectam.* Nec fidem detraxit Hercules Saxonia *l.* 2. *Med. Pract. c.* 8. *p. m.* 179. *Galeno ex Marcella familia, qui hoc morbo (aqua in pericardio) laboravit una cum hydrope pulmonis, & ante mortem factus eſt leucophlegmaticus, cum diceret, ſe ſentire cor in aqua natare.* Non urgebimus jam unanimem Medicorum conſenſum, qui à nimiâ liquoris in pericardio quantitate palpitationem obſervarunt, quos inter non ultimo loco ſunt Galenus & ejus ſequaces, Fuchſius, Hollerius, Amatus Luſitanus, aliique plures. Non itaque dubium eſt, quin qui in hydrope pectoris, ſicut & pus in empyematicis, exteriorem pericardii ſuperficiem introrſum verſus propellens, palpitationem cordis inducat, cujus cauſæ eſſe poſſunt humores, abſceſſus, grumoſus ſanguis, *&c.* ut rectè alicubi obſervat Hollerius.

§. 17. Lipothymiam ſobolem eſſe *pravorum olidorumque halituum, ex putrido ſero emergentium & cor infeſtantium,* credidit Sebizius *p.* 892. Duretus in *Coac. prænotion. p.* 131. rectius quidem judicat, ſcribens: *per lipopſychiam aut* καλαχρηστικως *dictam, lipothymiam fieri ſignificationem infirmæ facultatis animalis, ſicut etiam per oculorum* ἀμαύρωσιν; ſed quænam cauſa ſit deliquiorum, non aperit. Sine dubio autem non alias agnoſcit cauſas, quam ipſam palpitationem cordis, cum ex obſervationibus à Clariſſimo Bonetto *Anatom. Pract. lib.* 2. *ſect. X.* collectis aperte conſtet, correptos fuiſſe lipothymiâ alios *occaſione abſceſſus, vel*

intra cordis substantiam, vel alibi geniti; alios *ratione humoris fœtidi in cordis ventriculo, aut in thoracis cavitate contenti*; alios *à polyposa quadam concretione*, & quidem propterea, quòd hâc ratione motus humorum impediatur, quod omnium maximè fieri necesse est, cum vas aliquod circa cor, aut in pulmonibus majus & insignius valde obstruitur, nec sanguini liber conceditur meatus; nam tum vires exolvi necesse est eousque dum ob sanguinis confertim irruentis impetum obstructio aut impedimentum quodcunque removeatur. Experiuntur autem hydropici nostri, qui sæpius animo linquuntur, idem cum aliis fatum, quibus deliquia sine manifesta causa familiaria sunt, ut nimirum, juxta Hippocratis aphorismum, *repente* moriantur.

§. 18. Tussim ab aqua acri, & diaphragma & pulmones ejusque vasa imò & laryngem stimulante ac irritante, oriri, in aprico est, præprimis si accedat ægri opinio, illum humorem, qui in pectore molestias excitat, per fauces amandari & per asperam arteriam abripi posse. Invalescit vero tussis, dum aquâ in pectore fermentescente pulmo ferocius irritatur, quod etiam fit, cum motu corporis aut incongruo ejus situ, colluvies serosa in pectore commovetur. Tumores, si qui sunt præsentes, oriuntur à sero vasis suis elapso, nisi forte etiam sanguinem pituitosum, qui in cachecticis & intumescentiæ & coloris luridi in facie causa est, cum aliis Doctoribus accusare malis. De consensu inter pectus & pudenda certa res est, & ab Hippocrate, aliisque sæpe observata. Unde apud Hippocratem legas *lib. 2. epidem. sect. 5. A dolore forti ad testes irruente tussis sicca solvitur*; & *lib. 2. epidem. sect. 1. si testium inflammationi tussis superveniat, inflammatio solvitur*, quo etiam pertinet locus *ex lib. 2. præsagior. 67. &c.* Pervulgatæ etiam res est notitiæ, vocem eo fieri tempore graviorem, ac ad virilem sensim assurgere, cum pili in pube succrescunt. Ulterius notum est, per urinarias vias materiam, e. g. purulentam in pectoris cavo contentam educi, nec enim desunt exempla his viis è corpore amandati puris, ac sanati hâc ratione empyematis apud Scultet. in *Armament. Chirurg. Observ. 46. & 51.* Diemerbrock *l. 1. c. 17.* aliosque plures; sed utut hæc ita sese habeant, perquam tamen difficile est ostendere, qua in re consensus iste fundetur, nisi forte cum Laurentio in *histor. Anat. l. 9. quæst* 2. credere velimus, illuviem pectoris ad cor per venas reduci, ex eo autem per arterias & ad renes & ad pudenda transferri, ubi tamen iterum quæstio remanet, cur non per arterias colluvies pectoris ad alias corporis partes æque ac ad scrotum advehatur? Nec scimus, an felicius se expediant, qui non tam ad corporis meatus ullos respiciendum censent, quam unice ad lympham hinc inde in habitu corporis stagnantem, ac contendunt à lymphæ decumbentis gravitate motum ad partes inferiores arcessendum esse. Nam nulla eo tempore in peripheria corporis stagnantis lymphæ obvia sunt indicia, cum colluvies serosa scrotum facit intumescere. Peculiaribus motibus consensum hunc inniti, argumento forte fuerint tussiculosi, in quibus eum primario annotavit Hippocrates.

§. 19.

§. 19. Febris quosdam premit, alii verò ab eâ ſunt immunes. Hydropicos verò illos ſine dubio vexat febris, quorum viſcera vel obſtructa, vel inflammata, vel alia quadam labe notabiliori, e. g. ulceribus & abſceſſibus ſunt deformia; eos enim, quorum viſcera ita ſunt conſtituta, febricitare, extra controverſiam eſt. At jam ſupra indigitavimus, ſatis eſſe ex anatome compertum, quod tali vitio viſcerum hydropici ſubinde laborent. Imo aperte conſtat, hæc viſcerum vitia ſubinde cauſam eſſe hydropis. Et ne fortè de inflammatione dubium ſuperſit, hic, etiamſi alieno loco, notare liceat, quòd Guarinon. *Conſil.* 349. teſtetur, ſæpius ſe vidiſſe *inflammationem pulmonum thoracem aqua impleviſſe.* Paralyſin brachiorum à compreſſione vaſorum ſanguiferorum potius quàm nervorum, quamvis & illi ſymbolam conferant, dependere, tanto gaudet probabilitate majori, quanto certius conſtat, ex arteriis ligatis ſubſequi impotentiam ad motum, quod & Steno & Brunnerus recte annotarunt. Et hic quidem, ut *Decur.* 3. *Ephem. ann.* 5. & 6. *obſ.* 293. *p.* 660. legere licet, poſtquam in cane aortæ deſcendentis truncum accurate ligaſſet, inteſtina repoſuiſſet, & abdominis vulnus aliquot ſuturis conſuiſſet, *canem* vidit *languidum & vix pedibus conſiſtentem, & mox anterioribus nixum, poſteriores vix movere potuiſſe, eoſque tandem reſolutos poſt ſe raptaviſſe.* At vero ubi abdominis nexus reſolviſſet, & filum etiam, *quo aorta conſtricta fuerat*, removiſſet, ſenſim canis ad ſe rediit, *pedibus anterioribus primo conſtitit, mox poſteriores movit, tandemque iis conſtitit, &, ut antea, inceſſit*; Unde Brunnerus dicit, ſe didiciſſe, verum eſſe experimentum, quo dicunt, motum poſteriorum pedum, ligata arteria, aboleri. Ex quibus concludere licet, multum aberaſſe Riverium *cit. lib.* 7. *Prax. c.* 5. *p.* 255. dum docet, hanc paralyſin fieri, vel *ab humore à capite in pectus delabente, cujus portio in brachium vicinum defluat*, vel *è ſero in pectore contento, & ad brachia per venas axillares exudante*, vel *â refrigeratione muſculorum intercoſtalium, â quibus ad brachia nervi derivantur*, vel *alia quavis vicinia lege abortam.* Contra nobiſcum facit Hippocrates in Coacis, quem male pro ſe allegat Riverius, dum à *vehementi inflammatione pulmonum aut pleuræ*, quæ compreſſionem vaſorum infert, ejus generis paralyſin deducit.

§. 20. Frigent exteriores partes in hydropicis noſtris, quia turbato ſanguinis circulo influxu laticis, qui omnis in corpore caloris focus eſt, orbatæ ſunt, interiora vero viſcera vehementi, ob regurgitantem ſanguinem, uruntur calore. Appetitus in illis ſalvus eſt, qui à febri ſunt immunes, nec ventriculum cruditate pituitoſa aut nidoroſâ refertum habent. Iidem ſiti quoque non anguntur, quia motus lymphæ ad glandulas in faucibus & ventriculo non prorſus eſt interceptus; contra alii hydropici, propter abruptum ferè lymphæ motum ad prædictas partes, clamoſa ſiti, quâ nullus dolor acerbius noſtrum corpus excruciat, (ut optime Pechlin. *l.* 3 *obſerv.* notat) graviſſimè premuntur. Cibus ab hydropicis noſtris paulo majori quantitate ingeſtus, concitat

concitat

citat paroxyſmum aſthmaticum, præſertim ſub finem coctionis, vel quòd repleto ventriculo, & cibis ſpumida fermentatione turgeſcentibus onuſto, diaphragmatis motus, jam ante impeditus, magis & magis ſufflaminetur, ut proinde rectè Hercul. à Saxoniâ *p.* 152. *accepto cibo anhelitus difficultates augentur, facta ſcilicet compreſſione à ventriculo repleto, circa ſeptum tranſverſum;* vel, quòd novus chylus per ductum thoracicum, ordinaria via ad thoracem delatus pulmonum compreſſionem ſua mole adaugeat. Quòd autem à ventriculo nimium cibis diſtento aſthma ſubinde oriatur, in pueris voracioribus toto die obſervare licet. Alvus etiam reſpondet, tum quòd in inteſtinis nullum hæreat vitium, eademque nec compreſſa nec inflammata ſint, nec motus periſtalticus ſit perverſus, tum, quod caput rei eſt, non plane deſtructus ſeri ac lymphæ motus exiſtat, ac ea propter excrementa non nimium exſiccentur, aut indurentur. Ubi enim res ſecus habet, fæces plus æquo duriores ſunt, nec alvus excrementa debito tempore deponit, quòd in pulmonibus & thorace ſerum, quo excrementa dilui debebant, ſtagnet. Matutino quoque tempore ſudor prorumpit, quando ſanguis arterioſus multo adhuc eſt dilutus ſero, quod, ſyſtoles ope, per laxatos tempore placidioris ſomni poros extruditur. Quodnam verò ſit fundamentum, ex quo, profluentibus urinis tenuibus & limpidis in magnâ quantitate, liceat & inſultum aſthmaticum & hydropem prædicere, non adeò in aprico eſt. Williſius *cap.* 4. *de urinis pag.* 185. cauſam in aceſcentiam ſanguinis ac ſucci ſui nervoſi rejicit. *Novi*, inquit, *quaſdam teneræ & rarioris texturæ mulieres, quæ interdum per plures dies male habentes, in copiâ ingenti (ſupra duplum liquidi aſſumpti) aquoſum & tenue ſine contentis, aut hypoſtaſi quotidie mingere ſolebant, quo tempore de virium languore, reſpiratione difficili, & impotentia ad motum conquerebantur. Suſpicor in hoc caſu, ſanguinem & ſuccum nervoſum à ſale evecto & fluorem paſſo nimis aceſcere, ideoque ut in mixtione nonnihil reſolvantur, & in ſeroſitatem nimis fundantur, habiles reddi.* Enim verò, ſi vel maxime res ita ſe haberet, ut affirmat Williſius, quamvis dubio non careat, in noſtro tamen caſu, de quo nobis ſermo eſt, admodum improbabile eſt, acorem ſanguinis, ſi vel maxime adeſſet, ſtatim aſthmaticum inſultum ac hydropem minari. Nos potius in ea verſamur ſententia, copiam urinæ tenuis & limpidæ in his, qui deinde in hydropem incidunt, ſpaſmodicam viſcerum contractionem arguere; ejuſmodi autem conſtrictio, ſi paulo frequentius contingat, obſtructionis ac hinc pullulantium malorum fœcunda ſolet eſſe mater; nec itaque adeò erit abſonum, ex ejuſmodi viſcerum ſtricturis & aſthma & hydropem ominari. Non autem neceſſe eſt, ut explicemus, cur urina, quando hydrops creſcit, parcius fluat, ſaturatioris ſit coloris, ac varia ſedimenta deponat, cum nemo ignorare poſſit, & ſeri in thoracem effuſi ac viſcerum male conſtitutorum, intenſiorisque febris indicium ejuſmodi urinam præbere. Poſt miſerias longo tempore toleratas, exeundum hydropicis noſtris è mundo eſt.

Iſti

Isti vero tanquam suffocati obeunt, quibus pulmones à nimia seri quantitate ita compri muntur, ut subitò respiratio omnis, cum vita, cesset. Hydropici autem illi convulsi aut apoplectici moriuntur, quibus serum, etiam in cerebrum effusum, aut inter ejus anfractus sensim accumulatum est. Nam hoc modo his morbis, qui vitam eripiunt, fomes subministratur. Verisimile, quòd serum in cerebro stagnans, vel acrimonia sua piam matrem erodat, vel copia sua perrumpat; ac, in cerebri basin defluens, medullam oblongatam, atque nervos ex ea ortos, stagnatione suâ corrumpat, aut acredine suâ continuo lacessat, hoc autem ubi fit, non possunt non convulsiones, apoplexia, ac alia mala succedere. Diversitas aquarum, quæ in corporibus hydropicorum post mortem reperiuntur, à varia corporum & in his humorum constitutione, ac à mora, quâ in thorace stagnarunt, dependet. Et quia in antecedentibus vitia viscerum jam tetigimus, ad therapeiam morbi inoffenso pede accedere possumus.

CAPUT III.

Quo Therapeia hydropis pectoris traditur.

SUMMARIA.

§. 1. *Colluvies serosa in pulmonibus & thorace congesta primùm est evacuanda, & quidem per remedia externa.*
§. 2. *Quomodo per interna, & primo per purgantia.*
§. 3. *Per diuretica.*
§. 4. *Per diaphoretica.*
§. 5. *Per pectoralia.*
§. 6. *Humorum & viscerum vitia quomodo corrigenda.*
§. 7. *Qua ratione symptomatibus hujus morbi occurrendum.*
§. 8. *Respirandi facultas quomodo curanda.*
§. 9. *Morbus hic pæne incurabilis.*

§. I.

IN cura potissimum eo cogitationes omnes dirigendæ sunt, ut I. colluvies serosa in pulmonibus & thorace congesta quoquo modo evacuetur. 2. Omni studio præcaveatur, ne nova subinde generetur, quod potissimum obtinetur, dum viscerum vitia tolluntur, & omnis cachexiæ occasio artis nostræ præsidiis avertitur. Utrumque autem hoc præstitu difficillimum est. Non immerito Riverius *l. c.* gravissimum vocat affectum, qui difficillime curationem suscipiat. *In iis enim*, inquit, *qui eo laborant*, *calor nativus admodum debilis est*, *viresque naturales languidæ ex gravi aliquo viscerum*

 affectu,

affectu, unde fit, ut, quamvis collectus humor remediis idoneis evacuetur, quod tamen difficillimum est, novus subinde fiat novæ materiæ affluxus, unde morbus non solum fovetur, sed etiam deterior in dies evadit, ita ut tandem in hydropem ascitem corpus incidat. Imo Rodericus à Fonseca *p.* 376. rotunde asserit, *morbum hunc curari non posse, & cessare beneficium artis ac naturæ.* Et Petrus Salius Diversus *de affect. particul. p.* 247. itidem dubitat, an *his indicationibus Medicus satisfacere possit*, nihilominus fatetur, quòd illos, quos *curandos suscepit, ab hoc thoracis affectu per quædam intervalla (educta materia peccante) liberaverit & per menses & annos, maximo tamen cum labore præservaverit.* Præterea nec desunt exempla curati nostri hydropis, quæ inter notabile est illud Willisii, quod recenset *l. c. p. m.* 218. & idcirco ægri non sunt deserendi, aut prognostico solo relinquendi, sed potius omni ope enitendum est, ut utrique intentioni pro virili satisfiat, aut minimum ad tempus aliquod miseris vita prorogetur. Videndum autem statim ab initio, an ex fonte Chirurgico rivulus aliquis fluat, quo aqua ex thorace educi queat, Quid auxilii ex V. S. in ascite sperari possit, jam in *histor. morb. Vratisl. ann.* 1699. edisseruimus, nec majorem ex eâ utilitatem in hydrope pectoris cuiquam pollicemur, imo damnum irreparabile potius ominamur, quod ante annos circiter sex expertus Vir Illustris dignitatis, cui post V. S. ex consilio Medici veterani alicujus largius administratam, brevi ad plures abeundum fuit, auctis post V. S. omnibus symptomatibus, præcipue autem difficultate respirationis. Prudenter Benedictus *Consil.* 42. *p.* 184. *de sanguinis*, inquit, *missione haud loquendum, cum nullo pacto videatur convenire tum ob frigidos humores tum ob viscerum atoniam.* Paracentesin alii commendant, alii vero damnant. Hos inter est Riverius, qui *pag.* 256. *apertionem lateris, quia in usum revocatam non vidimus, neque felicem illius successum apud ullum autorem legimus, probare absolute non possumus.* H. I. Petrus Salius Diversus *l. c.* ait, sectionem pectoris se non ausum facere, nec etiam in aliis faciendam laudare, quòd *hujus morbi sanatio non tam materiæ præsentis pulmonemque obstruentis & replentis remotionem, sed etiam ejusdem regenerationis prohibitionem indicet.* Sectio autem *primæ tantum indicationi, non secundæ satisfacere possit*, atque hinc concludit, paracentesin sufficiens hujus morbi remedium esse non posse. Quod, ut nos quidem opinamur, in quæstione non est. Nam de eo tantum disputatur, utrum paracentesis locum habeat in hydrope pectoris, licet sponte concedatur, quòd non sit remedium sufficiens. Nec ex hoc capite paracentesis prorsus rejicienda erat à Diverso, cum nec evacuantia sint in morbo hoc sufficiens remedium, quibus tamen multum tribuit Doctissimus noster Salius. Majoris ponderis est argumentum, quod alii urgent: Nempe subinde aquam contineri non solum in thorace, sed etiam in pulmonibus, eam autem, quæ in pulmonibus continetur, per sectionem thoracis non posse evacuari, est in propatulo. Illud sane tanti apud nos est momenti, ut ipsimet agnoscamus, nisi ex indubitatis signis constet, aquam in thoracis cavitate fluctuare, ad sectionem non

esse

esse deveniendum. Sed si id compertum sit, quòd ea (prudenter instituta) locum habere possit, alii minime dubitant, ex quorum numero sunt Hippocrates, aut quicunque Auctor est *lib. de morbis*, Sylvius, Willisius & alii. Ac Sylvius quidem *lib. 1. prax. c. 50. p. 316. si, inquit, de thoracis hydrope satis constet, non video, cur non liceat per acum argenteam cavam in thorace innoxiam instituere paracentesin, ex tali nempe vulnere parvo nihil periculi imminet ægro.* Quod tamen non credit doctissimus Horn, qui in Microtechne monet, eam non plane periculo vacare. At tum demum apertionem thoracis decernendam esse recte monet, quando medicamentis nihil efficitur. Willis cum Lowero etiam feliciter eandem celebravit in adolescente sano, ut legere licet *p. 216.* quæ historia cum aperte doceat, quomodo instituenda sit paracentesis, hic omnino inserenda videtur: Ita vero habet: *Post factam totius provisionem Chirurgus inter sextam & septimam vertebram cauterium applicuit, & postridiè foramini in pectoris cavitatem secto canalem indidit, quo facto statim liquor crassus ac instar chyli albescens & quasi lacteus effluebat. Hujus primâ vice tantum sex circiter unciæ detrahebantur, & postridiè tantundem. Die tertio cum paulò major quantitas exire permitteretur, magno statim languore affectus, & deinde febricitans per diem unum aut alterum male habuit: Quapropter donec temperiem & vires recuperaret, materiæ istius exitum inhibere visum est: postea verò ejusdem evacuatione tantum parcâ quotidie facta, pectoris cavitas fere in totum inaniebatur. Adhuc vero canalem cum epistomio in foramine gerit, quo semel nycthemeri spatio aperto humoris usque tantillum emanet: interim stomacho, vultu & viribus valens foras obambulat, equitat &c. Pharmacia haud multa usus est aut opus habuit. Post sectionem cordioca temperate, quandoque hypnotica & postea decoctum traumaticum bis quotidiè sumendum illi injunximus.* Hæc Willis. Nobis vero etiam non monentibus dilucescit, quòd in sectione hâc thoracis eædem observandæ sint cautelæ, quæ in paracentesi in ascite præscribuntur, de quibus & nos aliqua diximus in historia & uberius disserunt Heurnius in *lib. 6. aphorism. 27. n. 3.* Capivac. *Pract. l. 3. c. 19.* Mercatus, Rudius, Hollerius ac Scholzius noster *aphorism. 1128. & seqq.* Quantum ad encheiresin, omnia satis accurate persecutus est exercitatissimus Chirurgus Cornelius Solingen *in den Handgriffen der Wund-Artzney part. 2. c. 1. p. 175. & seqq.* Sed quid de fonticulis & vesicatoriis dicendum, an & illis serum in cavitate stagnans evacuari poterit? Non obscure probant Mercatus & Rudius. Usum vesicatoriorum, tum in affectibus dolorificis diuturnioribus, e. g. in doloribus capitis pertinacibus, hemicraniâ, odontalgiâ, in arthritide nondum inveterata, tum in periculosioribus symptomatibus acutorum morborum, convulsionibus, deliriis, exanthematibus retrocedentibus, sæpe vidimus satis insignem, si prudenter applicentur; at hic prorsus non assequimur, quid ad summam rei conferre possint, nisi fortean quispiam sibi persuadeat, quòd seroso-lymphaticus humor à pectore his averti & ad partes exteriores derivari queat. Segnius adhuc auxilium à fonticulis exspectandum est, qui in affectibus sæpe recrudes-

crudescentibus, e. g. ophthalmicis, lippitudinibus, visus & auditus difficultate *&c.* post intervallum aliquot septimanarum, utilitate egregiâ alias se commendant. Neque setaceum, quod cum effectu in vehementioribus catarrhalibus affectibus circa caput jam quadantenus assuefactis aliquoties adhibuimus, ab effectu evacuandi effusam in cavitatem thoracis colluviem serosam ullo modo laudare possumus. Quando hydrops crescit eundo pedesque intumescunt, scarificatio utique locum habet. Adhibuit eam Collega noster D. Helwich aliquoties, ac in illo etiam Religioso S. J. de quo *cap.* I. mentionem fecimus. In sinistro pede instituta & per aliquot dies repetita scarificatione, incredibile est, quantum serosi humoris per aliquot septimanas effluxerit; sed in dextro pede negotium non è voto succedebat, fortassis, quòd cutis ibidem crassior ac pinguedo copiosior esset, donec scarificationem *κατὰ συζμιν* in subsidium vocaret, ubi multum aquæ, sed sine ægri sublevamine profluxit. Dedit interea diligentem operam, ne, cujus periculum aliquoties erat, gangræna aut sphacelus succederet, id quod haud raro contingit, ut Ludov. Septalius *animad. lib.* 7. *n.* 56. recte observat. Sed præterea, ubi operæ aliquando pretium per incisiones ejusmodi fieri debet, humorem satis fluidum esse necesse est, nam ubi nimis est gelatinosus, frustra fit sectio. Scimus scarificationes has non ab omnibus probari, sed frivolum esse putamus contra experientiam litigare, cum à temporibus Hippocratis à Medicis multoties ita factitatum cum salutari effectu legamus. Apud Ægyptios ejusmodi operatio valde celebris est, & merentur etiam hic legi verba P. Alpini *lib.* 3. *de Medic. Ægyptior. c.* 13. *p.* 102. *Curant*, ait, *non raro hydropicos sectione, aquam educentes, quorum varii varias sectiones ad id celebrant: alii siquidem sub umbilico per* 3. *digitos versus partem, à quâ hydrops ortum duxit, terna vulnera infligunt. Atque alii parvis scarificationibus ventrem tumidum scarificant, per quas aqua paulatim exit. Alii vero tutique supra vel infra pedum claviculam intus extusque binas adigunt sectiones, per quas commodè sensimque ac sensim aqua educitur. Quo sane modo sectionis aliquos ab hydrope effatu digno sanatos observavi.* H. I. Docet vero ibidem Guilandinus *pag. seq. antiquis medicis id auxilii genus fuisse notissimum, non modo ad duas hydropis differentias, verum etiam ad hernias aquosas & ad omnes aqueos tumores.* Porrò censemus etiam scroti in tumorem adacti perforationem cum ægrotantium commodo institui, sicuti nuper in Illustri Viro D. Helwich fuit expertus, & in molitore D. Grassius. Nam effluit in notabili quantitate, & licet brevi iterum intumescat, sicuti in utroque contigit, tamen facile iterum evacuatur, modo apertum servetur vulnus, quod tamen justo tempore injectis vulnerariis & balsamicis decoctis facile sanatur, nam non tantum humor evanuit, sed & asthma, quo misere antea angebatur, ad tempus remisit. Inter externa Medicus Anglus Nickholson varia pro evacuanda ex corpore aqua Sereniss. Regi Angliæ Wilhelmo III. suasit, nimirum ut refert G. Bidloo *im Bericht von der letzten Kranckheit und Tode Wilhelmi III. p.* 104. hanc evacuationem obtineri posse putavit

(1) *Durch frische Haber-Grütze, Sand, Saltz und dieses alles trocken und warm.*

(2) *Durch Kästgen, die man mit sich führen kan, von Erde, oder einer Berg-Materie gemacht.*

(3) *Durch Räuchwerck von Pflantzen, Holtz*, Mineralien, *und andern spirituösen Dingen* componiert.

(4) *Durch den Rauch, welchen man über einem Loche in der Erden, in welchem Feuer gemachet, afffænget.*

(5) *Durch Maltz, nemlich wann das Bier darvon abgeschöpffet, item durch Kräuter, Holtz des Lebens, allerley Pulver und* Liquores, *welches durch kochen bereitet wird.* Et addit: *Dieses alles kan man sicher gebrauchen.*

§. 2. Verùm ab externis progrediendum ad interna. Ex his primo loco meritò nominanda sunt purgantia, quæ omnes Practici uno ore in hoc nostro affectu laudant, quamvis alii hæc, alii verò alia adhibenda esse contendant. Nam & hic voto non vivitur uno. Doctissimus Martianus eligit *mannam*, quam serositates in pectore stagnantes exturbare credit. Petrus Salius Diversus duo proponit, quæ sibi infeliciſſimo usu fuisse prædicat; Alterum est *elaterium*, alterum est *succus sambuci radicum*, hunc ad unciam & semis, illud ad quatuor grana ad summum exhibuit. Roderico à Fonseca *p.* 377. *elaterium periculosum est medicamentum, & ideo ab eo abstinendum judicat.* Ipse vero duo proponit medicamenta, quæ ad expurgandas aquas longe judicat esse præstantiora, ex Fernel. *lib.* 7. *de methodo medendi*, at præterea laudat ad evacuandum serum, *semina ebuli* ad ʒiß cum *saccharo & cinamomo.* Riverius *p.* 256. inter hydragoga ea, quæ ex mineralibus desumuntur, in hoc affectu maxime convenire arbitratur ☿ium *vitæ*, ita correctum, ut per inferiora tantum evacuet. Hydromel purgans Willisii ex purgantibus ingrediuntur semen carthami, ebuli, folia senn. agaricus, mechoacanna, turbith. Pilulæ vero illius constant ex ☿io & resina gialapii. Ab insigni effectu laudat electuarium hydragogum D. Sylvii, quod *lib.* I. *Prax. c.* 7. *p.* 170. describit D. Helwich; sed hoc ipsum nunquam hactenus exhibuit præsente febri, tum enim omnia drastica & vehementiora evacuantia procul esse debere arbitratur: cum nihilominus ex re ægrorum sit, ut alvus sit aperta, lenientibus solis hactenus usus est, & interea insigni mactat encomio electuarium lenitivum Burrhi, quod & grati est saporis, & blandissime sine ullis turbis, ac intensione febris lubricando aperit, cui tamen ob varias causas præferre non dubitat aliud medicamentum, quod sub nomine *balsami perpetui* ipsi innotuit, ac insigni viscera deoppilandi, eademque à putrilagine conservandi virtute pollet, quas dotes evidentius, ut aliquoties est expertus, exerit in illis, quibus potus ordinarius cerevisia est. Tinctura sacra Listeri ex *hierâ picra & cochinillâ*, cujus meminit in consilio pro Serenissimo Rege Wilhelmo, etiam inter selectiora me-

(1) Recenti farina avenacea, arena, sale, iisque siccis & calidis.
(2) Capsulis portatilibus e terrâ aut alio minerali confectis.
(3) Fumigatione plantarum, lignorum, mineralium aliorumque spirituosorum.
(4) Fumo recepto per foramen in terra, ex igne ibi accenso.
(5) Hordeo tosto, post cerevisiam exhaustam. Item: Herbis, Ligno vitæ, variis pulveribus liquoribusque coctione parand s. *Et addit.* Hæc omnia posse securè adhiberi.

dicamenta referri meretur. Pilulæ autem ejusdem ex confectione Hieræ Picr. ℈j, Extr. Rud. gr. iiij. succ. glyzyrrhizæ, aqua rosarum solut. ℈j. pro dosi nimia mole & sapore nauseabundæ sunt. Cæterum prudenter monuit Sennertus noster *lib. 2. part. 2. cap. 20, Medic. Pract. educendam esse materiam paulatim & medicamenta purgantia repetenda esse.* Nam si ἀτρέως aqua in hydropicis universim effluxerit, πάντως ἀπόλλυνται *omninò moriuntur*, ut ait Hippocrates *aphorism. 27. sect. 6.* Et si hoc fortassis non eveniat, id tamen, si *validius purgans exhibeatur*, certò consequitur, quæ Riverii est observatio, *ut humores valide exagitentur, unde suffocatio ingens ægrotanti contingit, quæ illum subito de medio tollit. Ideo,* inquit, *caute agendum est, & in minori dosi atque iteratis vicibus, medicamenta exhibenda sunt, eaque cum potentioribus aperientibus ac diureticis miscenda, ut simul viæ aperiantur, & serosæ materiæ portio ad urinæ vias deducatur.*

§. 3. Purgantia in cura hydropis pectoris excipiunt *Diuretica.* Ab his gloriosissimus Imperator Maximilianus II. plurimum commodi sensit, qui, cum pectoris hydrope cum cordis palpitatione ad annos 20 laborasset, uno interdum die ad sex libras aquæ minxit, cumque motus ille materiæ impeditus esset, suffocatus est, ut refert ex Cratone Sennertus *l. c.* Sed quæstio est, quænam diuretica hic potissimum locum habeant. Si locum affectum, ut par est, consideremus, jure ambigas, an ea, quæ salsedinem seri augent, ac eo ipso majorem materiæ, quâ natura ad relaxationem renum stimulatur, quantitatem suppeditant, id est, salina hic prudenter præscribantur, cujuscunque etiam generis sint, sive *temperata acida*, e. g. ∽ ☾tri, ⊖lis; sive *alcalica* & ea rursus *volatilia præcipue oleaginosa*, e. g. ∽. ebor., tartari; vel *fixa*, e. g. ⊖. genistæ *&c.* sive tandem *media*, e. g. tartar. ⌽latus ⌽. regeneratum, ⊕. digestivum Sylvii *&c.* quod notorium sit, quanto cum damno iis, quorum pulmones minus recte constituti sunt, sicuti & in hydopicis nostris contingit, exhibeantur. In usum itaque potissimum ea erunt vocanda, quæ mucositatem humorum resolvunt, ut tanto facilius tenuior seri pars secedere queat, ex quâ classe sunt acria pinguia, gummi-resinæ, radix item vincetoxici, pimpinell. apii, petroselini, raphan., calam., & omnis generis plantæ antiscorbuticæ, ex quarum nonnullis aqua ad hydropem pectoris Döringii nostri elicitur, ut ex descriptione ejus apud Sennertum patet. Vegetabilibus etiam originem debet ▽. diuretica D. Willis. Præ reliquis placet Terebinthina Julio Cæsari Benedicto in *Cons. 43. p. 189. Terebinthina*, inquit, *à me millies in affectibus pectoris comprobata.* Nuper apud nos famam etiam consecutum est sal quoddam volatile ✱cale, quod virtutes omnes à 9. ✱co mutuatur. Nonnullis arrident ex insectis præparata, unde antiqua traditio à temporibus Archigenis ad nostra usque tempora, de *virtute millepedum seu asellorum*, quacunque tandem virtute agant, propagata. Pilulæ D. Willis ex omnibus hisce ultimorum diureticorum generibus conflatæ sunt, constant enim ex millepedibus, flor. sulphuris benzoin., pulv., seminis dauci, bardan. terebinth. venetâ. Pompejus Saccus in *medicin. theoret. practic. Consult. 27. p. 109.* commendat seqq.

℞.

℞. pulv. milleped. ppt. ℈ij.
⊖. ſuccin. gr. vj.
fl. ✱c. gr. vij.
⊖ tartar. gr.

cum decocto pectorali & diuretico Willisii. Sed Liſterus hic planè in diverſa abit in Conſilio pro Rege Wilhelmo, in quo, ut notum eſt, hydrops pectoris à Medicis metuebatur, nam omnia diuretica vehementiora vehementer diſſuadet, tum quod *nimis acria & corroſiva ſint*, tum quod *ſitim accendant*, quæ in morbo noſtro patientes valde affligit, tum quod *pulmones nimis calefaciant*. Verum hic in genere quidem determinari nequit, qualia ſemper adhibenda ſint diuretica, ſed prudens circumſtantiarum penſitatio facile oſtendet, quæ in uſum vocari queant, & quænam ægro noxia eſſe poſſint. Cum febris complicata eſt cum hydrope, efficaciora diuretica procul ſunto. Nos in eo caſu lap. percar., oc. 69. crudos, tartarum etiam crudum, ♎. depuratum, emulſiones ex ſem. violar. &c. adhibuimus. Quoniam etiam non raro nephritici inſultus hydropicam afflictionem augent, etiam in hoc caſu prudentia opus eſt; nos tum fere, quando præſertim ſtranguria adeſt, aliquot guttas opobalſami veri cum pulveriſato ſaccharo exhibuimus. Eſt etiam ſuus lapidi lyncis, Judaico &c. locus. Ubi vero nulla concurrit febris, tempore verno in corporibus robuſtioribus ſuccum betulæ cereviſiæ confermentatum, prout in Angliâ & alibi fit, non diſſuademus. Succus etiam raphani ad aliquot uncias aſſumptus urinæ largiorem fluxum provocat. Fraga & baccæ alkekengi cum debiliori ſpiritu vini infuſa, ſi in debita quantitate, ad unciam unam puta, accipiantur, ſatis urinam cient. Præcellentem vero effectum eſſentiæ gummatis ammoniaci & ſeri lactis caprilli præterito hujus anni vere in Fœmina quadam illuſtriſſ. expertus eſt D. Preuſs, cum aucta hinc notabiliter diureſi & euphoriâ in Hydrope Pectoris & Pedum, qui uterque una cum ſymptomatibus concomitantibus t. t. egregie hinc ceſſavit ac diſparuit. Verum his ac aliis pro varietate circumſtantiarum nos tum demum recte uti poſſe cenſemus, quando urina tenuior eſt, & parce fluit. Neque tamen hic cum impetu res agenda eſt, ſed moderato & continuato uſu opus eſt, præmiſſis & interpoſitis laxantibus, ſine quibus uſus diureticorum nunquam tutus eſt. Imo etiam neceſſarium eſt, ut crudioribus & craſſioribus recrementis, maſſa humorum ante ſit defæcata, ne forte per diuretica hæc inquinamenta ad renes præcipitentur, poris per diuretica dilatatis impingantur, unde non niſi renum obſtructio, urinæ ſuppreſſio, & alia mala conſequi poſſunt. Cæterum aliquoties meminimus nos vidiſſe, quòd diuretica imprudenter uſurpata, non tantum magnos in humoribus tumultus excitaverint, ſed & aſthma cum periculo ſuffocationis intenderint.

§. 4. Porro conducunt hydropicis noſtris etiam diaphoretica (quoniam corpora eorum recrementis ſeroſo-vaporoſis abundant) & quidem tanto magis

gis, quando habitus exterior perspirabilis est, ac natura ipsa, quod nonnunquam fit, ad sudores inclinat, dum nimirum ægri in ætate vegetiori adhuc sunt constituti. Accedit & hoc, quòd sanguini, qui in his viscidus est, fluxilitatem & attenuationem concilient, ac tenacitatem lymphæ disjiciant, ac obstructiones reserent. Multum his remediis confidit Sylvius, ex immenso autem eorum numero seligit aquas theriacales plures c. ☿. paratas, decocta ex lignis guajaco, juniperino, sassafras, è rad. Imperator. chinæ, sarsaparill. petasitid. &c. foliis scordii, card. b. card. mar., scabiosa, taraxac., fl. papav. errat., sambuc. chamomill. sem. milii, card. b. parata; imò in ea sententia versatur, *quòd vasa lymphatica rupta, postquam obstructione fuerint medicamentis laudatis liberata, sponte consolidentur, sicut observavimus evenire in vasis sanguineis, cum glutinandi vi præditum sit cujusvis partis alimentum proprium, quippe plus minus tenax & glutinosum.* Decoctum chin. c. aliqua portione L. sassafras commendat Benedictus *Cons.* 42. *p.* 184. etiam hoc nomine, quòd *visceribus tonum restituat.* Et hinc pro potu ordinario sumi vult seq. Bochetum Willisius *p. m.* 218. ℞. rad. sarsapar. ℥vj. chin. ℥iiij. C. santal. alb. citrin. aa. ʒvj. rasur. eboris, c. c. aa. ʒiij. rad. calam. aromat. ℥ß. passul. exacinat. ℔ß. rad. liquirit. ʒiij. secundum artem insund. & coqu. in 🜄. font. ℔. xij. ad vi. F. colat. Admiscet alia adhuc ejus generis decoctis, sc. fumar. eupator., card. b., rad. ari, hirundinar. Valerian. &c. D. Saccus *l. c. Consult.* 28. *p.* 113. At in exhibendis tamen sudoriferis his caute procedendum, propter respirationis difficultatem, *propter quam difficulter sudorifera adhiberi posse* censet Fonseca *l. c. p.* 378. Hæc & alia ejus generis præcipuè tum habent locum, ubi, quod fieri solet, in cute pruritus, aut etiam excoriationes aliquæ adsunt, quo in casu recte, ex multorum etiam opinione adhibentur serpentum & viperarum officula, aut integra etiam (separata cute) corpora, abjectis, præter hepar, interaneis omnibus. Quando febris cum hydrope complicatur, præ reliquis medicamentorum generibus sudorifera, prudenter selecta, & iteratis vicibus exhibita, usum habent, eumque insignem. Soliti sumus hactenus, sub his circumstantiis, exhibere ex Rob. sambuc., ebul. c. lap. 69. ⊖. card. b. & syrupo quodam, extemporaneo labore commixtum, electuarium horis matutinis, quod eo potissimum tempore, natura, coctione finitâ, secretioni recrementorum, & rerum noxiarum eliminationi ex corpore vacet; semper vero etiam una intenti fuimus in moderationem sudoris (qui alias non facile in nostro morbo succedit) dantes operam, ne suffocationis periculum creetur, aut vires nimium dejiciantur, id quod præcavebitur, exhibitis, fluente sudore, analepticis subacidis, si sc. tussis absit. Tanto autem minus virium est metuendum dispendium, quando sudorem sequitur placidus somnus, aut corporis aliqua quies, animique, quod tamen raro fit, tranquillitas. Observatum autem est multoties à nobis, sudores hydropicorum nostrorum fere particulares solum esse; & in pectore ac capite eos sæpè, in artubus autem valde raro prorumpere. Non diffitendum tamen est, quod diaphoretica hæc ad aquam è cavitate pectoris evacuandam sint invalida, & hinc in antiquioribus

bus Medicis vix pro hoc fine commendata legas. Certè Hippocrates tantum in febb. eadem laudat, ut Cl. Clerc. *l.* 3. *p.* 1. *c.* 21. observavit, & propterea magis inter ea medicamenta, quæ occasionem generando hydropi præripiunt, numerari debent.

§. 5. Sed nunquid & pectoralia in hydrope thoracis locum habent? Commendant ea multi, & inter eos Doctiss. Vir Christ. Joh. Langius Lipsiensis. Et sane si pulmones sero glutinoso distendantur & intumescant, fortassis prudenter adhibita pectoralia non nocebunt. Sed difficulter certe assequaris, quomodo efficaciam suam exerere possint, si in cavitate pectoris aqua fluctuet, nisi credere velis, pulmones in superficie *esse perforatos instar spongiæ & absorbere aquam, eamque ad arteriam asperam ablegare ad exspuendum, accedente inter tussiendum valido diaphragmatis motu, à quo versus superiora cum impetu propellantur, quæcunque sibi molesta sentit natura.* Laudantur autem hic eadem, quæ in thoracis empyemate præscribi consueverunt, e. g. scabiosa, tussilago, hyssopus, veronica, marrubium album, pulmonaria, betonica, capill. ♀. &c. Ut autem recte hæc adhibere possis, necesse est, ut adsit tussis, nam nisi natura tussi indice satagat eliminare per pulmones materiam in thorace contentam, frustra omnino becchica à nobis præscribuntur, & hactenus in pæscribendis expectorantibus in hoc affectu non fuimus nimii, eam foventes opinionem, illa non habere locum; nisi ubi manifesta adsunt indicia, quòd *mucosa materia circa bronchia & arteriam asperam hæreat;* neque, vel in hoc casu, censemus illorum usui diu circumspectum practicum inhærere posse, quòd expectorantia non tantum mucosam in pulmonibus materiam eliminent, sed ejusmodi materiæ uberiorem ad pulmones affluxum concitent, & eo fere, quantum ad hoc, ritu operentur, quo purgantia, quæ non tantum recrementa ex intestinis evacuant, sed & ex massa humorum fæces ad eadem propellunt. Si qua ergo sese offerat occasio ordinandi expectorantia, non prævaricabitur Practicus, si & discutientia, ac catharctica leniora interposuerit, nec nimis continuato becchicorum usu viscositates uberius ad pectus propulerit. Non est necesse, ut ex Hippocrat. *l.* 2. *de morb. & libr. de intern. affect.* prolixe modum describamus, quo in empyemate pulmonis purgare est annisus, quia breviter eum delineat Clerckius *part.* 1. *lib.* 3. *c.* 17. & hoc de illo fert judicium: *Les Medecins des siecles suivans ne l'ont plus pratiqué; soit qu'il n'y ait pas eu des malades qui l'ayent voulu souffrir, soit qu'on l'ait jugé inutile ou impraticable.*

§. 6. Si hisce, de quibus hactenus locuti sumus, remediorum generibus, obtenta fuerit materiæ peccantis evacuatio, cura convertenda erit eo, ut humorum vitia & viscerum inflammationes, obstructiones, scirrhi, quantum fieri potest, emendentur & corrigantur. Correctioni humorum potissimum dicata sunt absinthium, mentha, cent. min., cochlear., fumar., nasturt., card. b. rad. pimpinell. scorzoner. rad., ari, helenii, vincetox. acori calami aromat., curcum. raphan., zingib. bacc. juniper. & ex his varia arte pharmaceutica debite præparata. Merentur etiam eximiam laudem salia fixa,

& inter ea arcanum duplic. M., nisi evidentia læsorum pulmonum adsint indicia, effectum laudabilem exerit, quando urina est pallida. Arcano huic; quantum ad vires, par est tartar. vitriol. Eximium quoque habet usum ipsum ⦶. depuratum, ⊖. absinth. egregium est medicamentum in hydrope, post febres debite continuatum. In corrigenda lymphæ visciditate & hinc ortis variis malis ☿. d. rite præparatis facile aliis palmam præripuerit. Eadem etiam medicamenta visceribus obstructis deoppilandis inserviunt, & quidem acriora phlegmaticis, temperatiora sanguineis & cholericis. Medicamenta autem ex animalibus parata (e. g. pulmones vulpis, aut hepar lupi, vitulorum, anserum, gallinarum *&c.* quæ singulariter pulmonibus, hepati *&c.* convenire creduntur, & quædam ex iis à Medicis ipsis extolluntur, e. g. Hepata ab Heinrico à Bra in *lib. de medicam. simpl. ad hydrop. p.* 90. Jacob de Dondis Patavino in *Promptuar. Med. tract.* 3. *p.* 83. *& seqq.* Julio Cæsare Claudino, Schrœdero *&c.*) omni virtute cassa sunt. Nec, ut obiter hoc dicamus, experientia confirmavit virtutes, quæ bufonibus à recentioribus æque ac antiquis in hydropicis affectibus tribuuntur. Hic potius usum pilularum ex extractis selectioribus reliquis remediis anteponimus, præprimis in sequioris sexus cachexiâ cum viscerum obstructionibus conjuncta. At in exarescentia & siccitate viscerum quid faciendum sit, non facile quisquam definiverit. Humectantia indicari certum est, at nec minus exploratum, neminem fortassis illis ipsis unquam fuisse verè sublevatum. Ingere, quantum libet, potiunculas ex ▽. lactuc. portulac. malv. borrag. bugloss. endiv. syrup. violar., pomor. redolent., jujubin. glyzyrrh. non majorem inde videbis utilitatem, quam ex alimentis humectantibus, e. g. bradiis carnium, oleribus, lactucis, spinachiis, endiv. rapis dulcioribus, pomis, prunis, uvis passis coctis *&c.* quæ medicamentosis illis longe præferimus. Cura Sydenhamii in hectica per equitationem, vecturam, deambulationem huc trahi potest, & quidem tanto magis, si accedat tussis sicca & vehemens. Sperant aliqui eximium usum ex sapone Veneto, & hanc rasuram cum lacte, alio etiam tempore cum vino coctum, ad imitationem Clariss. Viri Rosini Lentilii in *miscell. medic. Pract. part.* 1. *p.* 3?. 104 176. ejusmodi ægris exhibuimus, at verò id plerumque fecisse nos cum exiguo effectu probe recordamur. Propterea jam ab aliquo tempore ab ejus usu abstinuimus, ac aliquas in hoc casu herbas, maxime autem flores bellidis minor. contundi & jusculis carnium admisceri jussimus, quem modum fuisse Wepfero familiarem didicimus ex hujus epistola ad Clariss. Harderum in *Apiar. p.* 198.

§. 7. His ita constitutis, edisserendum, quomodo urgentioribus morbi nostri symptomatibus occurrendum sit, febri inquimus, & difficultati respirationis, sive metui suffocationis. Complicatæ febri prælaudatus Saccus quomodo occurrere annisus fuerit, discimus ex *Consult.* 27. *p.* 109. *Ad primam indicationem adimplendam* (febrilem sc. effervescentiam mitigandam) *præstant febrifuga, unde laudarem pulverem corticis Peruviani, more Gallico, exhibitum; quod si ab hoc febris non tolleretur, extractum parandum ex eodem cortice, rad.*

gentian.

gentian., *cent. m.* & *chamomili.* & *à capite mortuo residuo incinerato extrahendum* ⊖., *addendum postea iisdem extractis & de hoc exhibendum ante paroxysmum per duas horas ad* ℥j. *cum* ℈ß. ♁. *d. c.* ▽. *febrifuga Querc. vel Myns. febre in augmento existente diascord. Fr. c.* ▽. *plantag. & acetosæ exhibendum, ut effervescentia febrilis moderetur, tempore minoris afflictionis, in quo alterantia & præparantia exhiberi solent, deobstruentia subministranda, quæ urinam etiam movere solent, ut*: ℞. ⊖ tartar. vitriolat. ℈j. *croc.* ♂. *aperit.* ℈ß. ♁*d. gr. xv.* ♀. *millep. pp.* ℈j. *superbibendo decoct. rad. fœnicul., pentaphyll. graminis, ireos, chærefol. c. gtt. x.* ⌒. ⊕*tri, omni tertio die leniter purgandum corpus cum cassia, sic enim & febrili materiæ occurremus, & aquam evacuabimus, ut reliqua possit absorberi à vasis lymphaticis &c.* Hæc ibi Saccus. Sed si absque fuco animi nostri sensa exprimere nobis fraudi non fuerit, libere fatebimur, hanc curam nobis non probari. Corticis Peruviani, qui eximiá virtute adstringendi pollet, usum hic summoperè noxium esse arbitramur, & eo adhibito, febrim ejus commatis, de quo nobis sermo est, fieri intensiorem, varia experientia edocti scimus. Et quantum noxæ adferat in febribus veris intermittentibus, quorum antidotus sano sensu vocari potest, si intempestive adhibeatur, omnis dies docet. Et, si res ex voto cedat, recidiva tamen metuenda erit, quoties sub primo statim initio febris cortice hoc febrifugo supprimitur. Nam hoc pacto febris *sine ratione sine bonis signis finitur*, & quæ ita finita est, fere *revertitur*, ut Celsus recte docet *l.* 2. *c.* 7. secutus Hippocratem in prænotion.: *Quibus febres cessant, neque apparentibus solutionis signis; neque diebus judicatoriis, iis recidiva expectanda est.* Verum hic non est locus de abusu hujus medicamenti noxio odiosam ingredi disputationem. Nec erimus cuiquam Auctores, ut Diascord. Fr., nobile alias in contagiosis morbis medicamentum, empirico usu profanet, nam & propter adstringentia & opium, quæ ejus compositionem ingrediuntur, tuto hic adhiberi non potest. Nos, perpendentes febres hasce potissimum inde oriri, quòd circa viscera adsit præternaturalis dispositio, e. g *infarctus, tubercula, scirrhi, indurationes latiores &c.* quibus sanguini liber progressus denegatur, non alio modo, quam hecticas tractandas esse, hactenus credidimus, & vix alia, quam deobstruentia, incidentia & resolventia adhibuimus. Id placet in Consult. Sacci, quòd diureticam methodum commendet, à quâ, quod non obtinetur, alia vix ac ne vix assequeris, quanquam acria diuretica longe hinc proscribenda sint. Si paulo impetuosior ac vehementior sit hæc febris complicata, magnæ inflammationis præsentiam arguit, & præpropere utplurimum solet funestum suum absolvere stadium. Quando præsentia sunt ulcerationis internæ signa, an decoctum Guajaci, quod Freitagius tantopere commendat in hectica febri, adhiberi possit, dudum deliberavimus. In humidioribus temperamentis periculum fieri posset, ut & in illis subjectis, quæ quondam venereis inquinamentis fuere infecta. In ultimis hisce, etiam summe tabidis, tantum præstat, quantum vix quisque crediderit, nisi expertus, modo juxta methodum Arcæi istud & præparetur & adhibeatur.

§. 8. Omnium autem maxime disquiritur, quid Medico agendum sit,

 quando

quando reſpirandi difficultas ita increbeſcit, ut ſuffocationis metus & periculum præſentiſſimum ſit, quando ægri & circumſtantes trepidant, ac ille in limine mortis, ut ex pallore vultus, frequentia & intermiſſione pulſus, extremis frigidis *&c.* concludi poteſt, eſt conſtitutus. Segnia medicamenta reſpuit hic affectus, ac propterea, ſine dubio, volatilia fuerint adhibenda. Nos, cum toties animadverterimus, aliquid convulſivi ſimul concurrere, elegimus ea remedia, quæ utrique affectui conveniunt, & una fidelia duos dealbavimus parietes. Proſtat in noſtris officinis ſpiritus ſub nomine *Bezoard. D. Buſſii*, quem ægros ſublevaſſe meminimus, ſi ſingulis horis 40. guttæ propinentur. Certavimus ſubinde etiam potiunculis antiſpaſmodicis, carminativis, diureticis, & ita cum fructu aliquando exhibuimus potionem ex ▽. fl. til. pœon. petroſel. chamomill., ∽. ✱c. ſ. ac ſyrup. dialth. Nec minus clyſteres injici curavimus, & externe etiam linimenta ex antiſpaſmodicis concinnata applicari juſſimus. Senſibiliter auxilium aliquo tempore præſtitit miſtura ex ſpermate ceti, •°• amygd. d. & liquore C. C. ſuccin. ad ignem ſub diligenti agitatione parata. Solvitur autem abſque manifeſta exſcreatione, imo ſi quid forte ſub finem exſcreetur, id tantillum eſt, ut non cauſæ, ſed potius producti rationem ſubire queat. Hoc cum videret Helmontius ex aſthmate ejuſmodi fecit *caducum pulmonis &* iſtum fieri *è veneno*, *quod proprietate ſua pulmonem afficit*, *ſicut cantharis lotii organa*, contendit tractatu *de aſthmate & tuſſi* §. 29. Ad præcavendos ſuffocationis hujus inſultus aliquid conferre fumum nicotianæ, aliquot notabilibus exemplis alibi recitandis, didicit D. Helwich; ſed qua virtute id faciat, non facile explicaverit quiſpiam, etiamſi nemo hodiè temerè ignoret, quòd nicotiana oleoſis & ſalinis acribus partibus pollens, ductuum poros & oſcula reſeret, fibrillas ipſorum ſtringat, ſuccos è fontibus eliciat, ſanguinis particulas ſolvat, incidat, ac viſcidiores reddat fluxiles. Nam etiamſi hæc ita ſeſe habeant, nondum tamen conſtat, quomodo hæc ejus vis reſeratoria & inciſoria imminentem aſthmatis inſultum auferre queat, niſi forte ſuſpicari quiſpiam vellet, ♃ e ſuo anodyno hanc virtutem exerere tabacum. Wepferus paroxyſmum aſthmaticum non citius potuit ſedare quam quiete *panſis quaſi alis brachiisque repoſitorio impoſitis elatiori.* Hodie adhuc obverſatur noſtris oculis, qui aſthma multum remittere aſſeverat, quando pectus menſæ capite inclinato fortius allidit, & ſub hoc ſitu aliquid ſcribit.

9. Quantumvis autem varia hactenus remedia recenſuerimus, quibus malum hoc debellari queat & debeat, pro candore tamen noſtro, non ducimus eſſe diſſimilandum, quòd multoties hoc malum tam rebelle ſit, ut ægri non tantum non curentur, ſed ne quidem ſymptomata eorum mitigentur. Quo in caſu medicamenta avarâ manu ægris danda eſſe credimus, imo Medicos nihil à chriſtiana pietate alienum facturos putamus, ſi prorſus à remediis exhibendis ad tempus abſtinuerint. Prælucet hic exemplo ſuo magni nominis & conſummatæ experientiæ Medicus Joan. Jacob Wepferus, cujus toties mentionem fecimus, in proprio ſuo corpore. Initio, teſte Brunnero, *l. c. p.* 161.

remedia varia tentavit, sed caute & prudenter, aperientia diuretica in usum vocavit, quibus cum vesicam affligi animadvertisset, solius gelatinæ C. C. usui inhæsit tantisper, dum, sollicita attentione medicamentis ne hilum profici expertus, unicæ diætæ, cujus exactissimus observator semper fuit, studuit, qua tantundem profecit, ut præter spem, hostem, etsi non profligavit, penitus tamen ne vitæ arcem occuparet, prohibuerit per unum alterumve annum. Itaque hujus exemplo commonefacti Medici exactissimam ægris suis diætam in hoc morbo studiosissime commendabunt, memori semper sub pectore gerentes illud tanquam ex tripode profectum Lucæ Tozzi *l. c. p.* 311. oraculum: *Si quod juvamen unquam huic morbo sit adfuturum, certe ex diætâ exactissimâ illud solum sperare licebit, indicto nimirum victu attenuante & exsiccante.* Imò ne hic quidem solus sufficit, sed & parcissime ejus generis cibis vescantur ægri, ac juxta prudens Petri Salii Diversi monitum *l. c. p.* 248. *merum in minima quantitate bibant.* Cum vero in omnibus thoracis ac pulmonis affectibus, magnum sit in aëre positum momentum, nemo non videt, aërem siccum & purum esse eligendum, qui nullis sit correptus inquinamentis. Innotuit nobis, quod Celeb. D. Stahlius in pectoris affectibus cum successu jubeat attrahere fumum & vaporem ex ♁io; dispiciendum ergo imposterum erit, an cum utilitate in hydrope nostro hoc experimentum adhiberi possit. Metus, terror vehementissime nocent hydropicis nostris, ac magnam eamque febrilem perturbationem in corpore hydropici nuper excitarunt. Ægerrime commoti hi fluctus subsidebant; & vix non eadem cum difficultate in vitâ conservabatur, quàm Joannes de Pictaviâ, qui, narrante *Thuano lib* 3 *histor.* ad mortem damnatus, cum ad supplicium duceretur, ex pavore in tam acutam febrim incidit, ut venia, in gratiam filiæ, quæ pulchritudine sua multorum Procerum benevolentiam demeruerat, à Francisco I. Rege, impetrata, vix ad mentem & sanitatem reduci potuerit, unde Sanvaleriana febris apud Gallos in proverbium abiit. Porrò danda opera est, ut excrementa singulis diebus debite eliminentur. Somnus quoque sit moderatus.

FINIS.

DEO SIT GLORIA.

INDEX RERUM.

B.

Expe-

Hæmor-

FINIS.

[illegible] [illegible] [illegible]

Ex Bibliotheca

Alexii Joh. [illegible] [illegible] ex Oppido [illegible]

Philosophiæ & Medicinæ Doctoris

1748